תלמוד בבלי · ראשונים · ר״ן · סדר מועד

חידושי הרן על שבת

[מיוחס להריטבא]

רבנו יום טוב ב"ר אברהם אשבילי [הריטב"א]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

חידושי הרן על שבת [מיוחס להריטבא]

רבנו יום טוב ב"ר אברהם אשבילי [הריטב"א]

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/חידושי-הרן-על-שבת-מיוחס-להריטבא/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 8
דף ב: 9
דף ג. 10
דף ג: 11
דף ד. 15
דף ד: 16
דף ו. 17
דף ו: 18
דף ז. 19
דף ז: 20
דף ח. 20
דף ח: 21
דף ט. 22
דף ט: 23
דף י. 25
דף יא. 25
דף יא: 26
דף יב. 28
דף יב: 29
דף יג. 29
דף יג: 30
דף יד. 32
דף יד: 32
דף טו. 33
דף טו: 34
דף טז. 34
דף טז: 35
דף יז. 36
דף יז: 36
דף יח. 38
דף יח: 40
דף יט. 41
דף יט: 43
דף כ. 43
דף כ: 44
דף כא. 44
דף כא: 45
דף כב: 46
דף כג. 47
דף כג: 48
דף כד. 50
דף כד: 51
דף כה. 52
דף כה: 52
דף כו: 54
דף כז. 56
דף כז: 57
דף כח: 57
דף כט: 58
דף ל. 58
דף לד. 58
דף לד: 58
דף לו: 60
דף לז. 64
דף לז: 66
דף לח. 71
דף לח: 72
דף לט. 75
דף לט: 78
דף מ. 81
דף מ: 83
דף מא. 86

דף מא: 87
דף מב. 89
דף מב: 91
דף מג. 93
דף מג: 94
דף מד. 97
דף מד: 98
דף מה. 103
דף מה: 108
דף מו. 109
דף מו: 110
דף מז. 111
דף מז: 115
דף מח. 118
דף מח: 118
דף מט. 120
דף מט: 122
דף נ. 123
דף נ: 124
דף נא. 125
דף נא: 127
דף נב. 128
דף נב: 131
דף נג. 132
דף נג: 132
דף נד. 132
דף נד: 133
דף נה. 133
דף נז. 134
דף נז: 136
דף נח. 138
דף נח: 139
דף נט. 141
דף נט: 141
דף ס. 142
דף ס: 142
דף סא. 142
דף סא: 143
דף סב. 144
דף סג: 145
דף סד. 147
דף סד: 147
דף סה. 148
דף סה: 149
דף סו. 155
דף סז. 157
דף סז: 157
דף סח. 158
דף סח: 160
דף סט. 161
דף סט: 162
דף ע. 163
דף ע: 164
דף עא. 165
דף עא: 166
דף עב. 168
דף עב: 168
דף עג. 170
דף עג: 171
דף עד. 171
דף עד: 173
דף עה. 174
דף עה: 174
דף עו. 175

דף עו: 175
דף עז. 176
דף עח. 176
דף עח: 177
דף עט. 178
דף עט: 179
דף פ. 182
דף פ: 182
דף פא. 183
דף פא: 184
דף פב: 185
דף פג. 187
דף פג: 188
דף פד. 189
דף פד: 190
דף פה: 193
דף פו. 194
דף פו: 194
דף פז. 194
דף פז: 195
דף פח. 196
דף פט: 196
דף צ. 197
דף צא. 198
דף צא: 199
דף צב. 200
דף צב: 202
דף צג. 202
דף צג: 203
דף צד. 203
דף צד: 205
דף צה. 206
דף צה: 208
דף צו. 209
דף צו: 209
דף צז. 211
דף צח. 213
דף צח: 213
דף צט. 214
דף צט: 215
דף ק. 216
דף ק: 217
דף קא. 218
דף קא: 218
דף קב. 220
דף קב: 220
דף קג. 221
דף קג: 221
דף קד. 222
דף קד: 223
דף קה. 223
דף קה: 224
דף קו. 224
דף קו: 228
דף קז. 230
דף קח. 232
דף קח: 232
דף קט. 232
דף קט: 233
דף קי: 234
דף קיא. 234
דף קיא: 237
דף קיב. 237
דף קיב: 237

דף קיג. 238
דף קיג: 238
דף קיד. 239
דף קטו. 240
דף קטו: 242
דף קטז: 242
דף קיז. 244
דף קיז: 245
דף קיח. 247
דף קיח: 248
דף קיט. 248
דף קיט: 250
דף קכא. 250
דף קכא: 251
דף קכב. 253
דף קכב: 256
דף קכג. 258
דף קכג: 259
דף קכד. 260
דף קכד: 261
דף קכה. 262
דף קכה: 263
דף קכו. 265
דף קכו: 265
דף קכז. 267
דף קכז: 267
דף קכח. 268
דף קכח: 270
דף קכט. 270
דף קכט: 272
דף קל. 272
דף קל: 273
דף קלא. 276
דף קלא: 276
דף קלב. 277
דף קלב: 278
דף קלג. 278
דף קלג: 279
דף קלד: 279
דף קלה. 282
דף קלה: 284
דף קלו. 285
דף קלז: 286
דף קלח. 287
דף קלח: 289
דף קלט. 290
דף קלט: 290
דף קמ. 294
דף קמ: 294
דף קמא. 294
דף קמא: 295
דף קמב. 297
דף קמב: 297
דף קמג. 298
דף קמג: 299
דף קמד. 301
דף קמד: 301
דף קמה. 302
דף קמו. 304
דף קמו: 304
דף קמז. 305
דף קמח. 306
דף קמח: 307
דף קמט. 309

דף קמט: 311
דף קנ. 311
דף קנ: 311
דף קנא. 312
דף קנג. 316
דף קנג: 319
דף קנד: 320

רבי נסים בן ראובן גירונדי
פירוש מסכת שבת מהרי"ט אל אש"בילי
פרק יציאות השבת

דף ב.

יציאות השבת וא"ת למה התחיל ביציאות והא בפרק כלל גדול תנן אבות מלאכות ארבעים חסר א' וקתני הוצאה לבסוף וכיון שכן הוה ליה למיתני דיני הוצאות בתר כלל גדול יש לומר דתנא בעי למינקט סידוריה בדברים האסורים בערב שבת ובתר הכי בשבת עצמה כדקתני לא יצא החייט במחטו סמוך לחשיכה ובתר הכי תנא במה מדליקין שהוא יותר סמוך לכשתחשך והדר במה טומנין לפי שאפילו ספק חשיכה ספק אינו חשיכה שאין מדליקין את הנרות טומנין את החמין והדר תנא כללא דיומא גופיה וכיון שהיה צריך לשנות לא יצא החייט במחטו הוצרך לשנות בתחילה שההוצאה אסורה בשבת ומשום לתא דהוצאה הוא דגזרי' ערב שבת עם חשכה ואע"פ ששנה לא יקרא לאור הנר ואין שורין דיו ולא הקדים לשנות אבות מלאכות שלהם הנהו אגב גררא דלא יצא החייט נקטינהו לומר שכשם שגזרו בלא יצא החייט כך גזרו בהן והיינו נמי שהתחיל לשנות לא ישב אדם לפני הספר סמוך למנחה לפי שהוא יותר מבעוד יום וסמך לו ענין לא יצא החייט במחטו:

שתים שהן ארבע בפנים פרש"י ז"ל לאותו העומד בפנים דהיינו הוצאה והכנסה דבעל הבית ובחוץ לאותו העומד בחוץ דהיינו הוצאה והכנסה דעני והדר קא מפרש דשתים דחוץ דסליק מינייהו וכן עיקר. וא"ת מאי טעמא פלגינהו רבנן להוצאות דעני ודבעל הבית בתרתי והא שם הוצאה אחת היא וכדמקשינן בשבועות גבי ידיעות הטומאה שתים שהן ארבע והא שם טומאה אחת היא תירץ ר"ת ז"ל דלא דמי דהתם ודאי אחת היא לפי שבין שאוכל קדש בטומאה או שנכנס למקדש בטומאה אי אתה צריך להודיעו אלא שהוא טמא אבל הכא כיון שההוצאות משתנות זו מזו שהעני כשמוציא לעצמו ובעל הבית כשמוציא מרחיק אותו מעצמו מנו אותן חכמים בשתים והיינו דגרסינן בירושלמי בפרקין אמר רבי יוסי עני ועשיר אחד הם ומנו אותן חכמים שנים כלומר לפי שהם הוצאות משתנות:

דף ב:

והא יציאות קתני וא"ת למאי דסבירא ליה דהכנסות לא קרי להו יציאות היכי ניחא ליה מתני' דהכא דשמנה יציאות היכי משכחת לה. יש לומר בשלמא מתניתין לא תקשי דדילמא הכי קתני יציאות שבת דעני ודבעל הבית לחיובי שהן ארבע שתים לפטור לכלי שהיה עומד בפנים והיינו הוצאות ושתים מלאכות שהן ארבע לכלי שהיה עומד בחוץ דהיינו הכנסות וסיפא לאו איציאות דרישא קאי אלא בפנים הוצאה בחוץ היינו הכנסה הילכך מתניתין לא קשיא ליה אבל מתני' דשבועות קשיא והיינו נמי דאמרינן בסמוך אמר רבינא דיקא נמי דקתני יציאות שבת וקא מפרש הכנסה לאלתר שמע מינה אלמא דוקא משום דקא מפרש הכנסה לאלתר הוא דדייקינן הכי דה"ל לפרושי הוצאה ברישא שהיא אב ומפשטא דמתניתין לא דאיכא לשנויי כדשנינן לעיל:

אבות תני תולדות לא תני. פי' אבות היינו הוצאות תולדות היינו הכנסות כדאמרי' בפרק הזורק בהדיא דמוכחינן הוצאה מויצא משה ויעבירו קול במחנה ואמרינן התם משה היכא הוה יתיב במחנה לויה ומחנה לויה רשות הרבים הוא ויאמר להו לישראל לא תפיקו ותיתו מרשות היחיד לרשות הרבים ואמרינן התם אשכחן הוצאה הכנסה מנלן סברא הוא מכדי מרשות לרשות הוא מה לי אפוקי מה לי עיולי מיהו הוצאה אב הכנסה תולדה. וא"ת והא הכנסה והוצאה ממשכן הוו כדתנן בפ' במה טומנין הם העלו את הקרשים מקרקע לעגלה ואתם אל תכניסו מרשות הרבים לרשות היחיד הם הורידו את הקרשים מעגלה לקרקע ואתם אל תוציאו מרשות היחיד לרשות הרבים וכיון שכן איכא למידק כי היכא דכל אבות מלאכות ילפינן ממשכן הכנסה נמי נגמור מהתם ותהוי אב ותו קרא להוצאה למה לי נגמור מהוצאה דהוה במשכן י"ל דהוצאות והכנסות מלאכות גרועות הן ומשונות משאר המלאכות דמה לי מוציא מרשות היחיד לרשות הרבים ממוציא מרשות הרבים לרשות היחיד הילכך אם לא שהזהיר הכתוב הוצאה בפי' לא היינו למדין לא הוצאה ולא הכנסה ממשכן אבל עכשיו שפרט הכתוב בהוצאה שהיא מלאכה סברא הוא דהכנסה נמי מלאכה היא שאף היא שנוי מרשות לרשות מיהו הוצאה שהזכיר הכתוב בפי' אב הכנסה תולדה ואע"פ שלא פרט הכתוב בהוצאה אלא אזהרה אפ"ה עונש יש בה שכיון שפרט בה גלה לך שהרי היא כשאר אבות מלאכות לאזהרה ולעונש ולכלל מלאכות שבמשכן החזירה לגמרי:

מי לא עסקינן דקא מעייל עיולי כלומר מדקתני המוציא מרשות לרשות ולא קתני המוציא מרשות היחיד לרשות הרבים והכי איתא במסכת שבועות בהדיא וא"ת היכי אמרינן הכא דבכלל המוציא מרשות לרשות ישנה להכנסה והא הכנסה תולדה היא

והתם אבות תני תולדות לא תני תירץ ר"ת ז"ל לפי שההוצאה מלאכה גרועה היא והוה אמינא שאין לה תולדה לפיכך הוצרך לכוללה עמה עוד תירצו בתוס' דבשאר תולדות אם היה רוצה לשנותם היה צריך להאריך בלשונו אבל הכנסה דקרויה הונאה כללה עמה בקיצור:

רבא אמר רשויות קתני רשויות שבת שתים שהן ארבע פרש"י ז"ל דשתים קאי ארשויות רשות היחיד ורשות הרבים והקשה ריב"א ז"ל דאם כן לא הוה ליה למימני ושתים שהן ארבע בחוץ אלא שתים שהן ארבע בפנים וארבע בחוץ שתים שתים למה לי לכך פירוש רשויות שבת יש בהן שנים חיובין שהן ארבע בפנים ושתים שהן ארבע בחוץ והאי דקרי לרשויות יציאות נראה לר"י דהוי כמו תוצאות דאשכחן רשויות דמקרי תוצאות כדכתיב והיו תוצאותיו הימה:

דף ג.

בשלמא בבא דרישא פטור ומותר לא קשיא לי הקשו בתוס' והא איכא משום לפני עור לא תתן מכשול וכי תימא כיון דבלאו הושטה יכול הוא ליטול או להניח בקרקע לית ביה משום לפני עור כדאמרינן בפ"ק דע"ז דאוקימנא ההיא דלא יושיט כוס יין לנזיר דקאי בתרי עברי דנהרא מ"מ איסורא דרבנן איכא שהוא חייב להפרישו מאיסור ותירצו דאין הכי נמי אלא הכא פטור ומותר מצד איסור שבת קאמרינן:

כל פטורי דשבת פטור אבל אסור בר מהני תלת וא"ת והא תנן בפרק במה מדליקין בשביל החולה שישן פטור ואוקימנא בחולה שיש בו סכנה ופטור ומותר הוא והזריז הרי זה משובח י"ל דלא מני הכא אלא מה ששנינו בו פטור ומותר שאינה מלאכה גמורה דומיא דמתני' דהכא אבל התם מחמת סכנה הוא וליתיה בכלל מימריה דשמואל ואם תאמר והתניא לקמן בפרק במה אשה יוצאה רבי אליעזר פוטר בכובלת ובצלוחית של פוליטון וההיא ודאי פטור ומותר הוא כדתניא אידך יוצאת אשה בכובלת לכתחילה י"ל דהא דנקט התם פטור משום דאדרבי מאיר קאי דאמר חייבת חטאת ואמר ליה איהו פטור והתם פטור מקרבן קאמר אלא דבאידך ברייתא גלי לן דמותר לכתחלה אי נמי דרבי אליעזר לא התיר לכתחילה אלא בכובלת מדשבקיה בההיא ברייתא לבר זוגא ולא תנא יוצאה לכתחילה בכובלת ובצלוחית של פוליטון הילכך ההוא פטור לאו פטור ומותר הוא דאיכא צלוחית שפטור אבל אסור:

וצידת נחש ומפיס מורסא בשבת הא דאמר שמואל בהו דפטור ומותר כתב ר"ת ז"ל דלאו אליבא דנפשיה קאמר דהא אוקימנא לה בפרק שמונה שרצים כרבי שמעון דאמר

מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה ואיהו במלאכה שאינה צריכה לגופה כרבי יהודה ס"ל דאמר חייב עלייהו כדאיתא בפ' כירה אלא הכא אליבא דמ"ד פטור קאמר ואנן קיל"ן כר' שמעון דפטור:

פטורי דאתי בהו לידי חיוב חטאת קא חשיב פרש"י ז"ל דהיינו עקירות ואחרים פירשו דהנחות קא חשיב דהנחה היא דאתיא בעלמא לידי חיוב חטאת והיינו חידושו דאשמועינן שהוא פטור אע"ג דאיתעבידא מלאכה אבל עקירות לא מידי קא עביד והיינו דמתמהינן והא איתעבידא מלאכה ולא גרסינן מבינייהו שאין לחייב את העוקר דלאו מידי עביד אלא המניח הוא דמתמהינן דליחייב כיון שעל ידו הוא נגמרה המלאכה:

איתמר נמי אמר רבי חייא בר גמדא נזרקה מפי חבורה ואמרו יחיד שעשאה חייב כך עיקר הגרסא ולא גרסינן ואמרו בעשותה יחיד שעשאה כו' דאם כן למאי איצטריך לאתויי ממנה סיעתא לברייתא אלא הכי קאמר לא תימא מתניתין ר' דוקא הוא דדריש בעשותה מיעוטה אבל רבנן פליגי עליה משום דאיכא דלא דריש לי' למיעוטה כדאי' בפ' המצניע אלא נזרקה מפי חבורה וכולהו רבנן מודו בה דנהי דלא דרשי בעשותה זה עוקר וזה מניח מנפש או מאח' דריש כדאי' בפ' המצניע:

ידו לא נייח גופו נייח ידו בתר רובו גרירא גופו מינח נייח כך הגירסא בפר"ח ז"ל אבל רש"י ז"ל לא גריס אלא ידו לא נח גופו נח ופירש דידו לא נייח על גבי קרקע ומשום הכי פטור ואם תאמר אם כן אף בשנתן העני לתוך ידו של בעל הבית או שנטל ממנה והוציא יהא פטור שהרי לא עקרה או לא הניחה בקרקע דידו לא נייחא י"ל כיון דהתם ידו וגופו ברשות אחת כיון דגופו נייח על גבי קרקע אף ידו כמונחת אבל היכא דגופו ברשות אחר אין ידו באותו רשות אחר כמונחת ולפי גירסא זו אפשר שאם הניח ידו בקרקע ונתן בעל הבית לתוכה והוציא העני חייב ולפי גירסת ר"ח ז"ל אין הדבר כן אלא אפילו הניח ידו בקרקע פטור דכיון דידו בתר גופו גרירא אף כשהניחה בקרקע אינו כמוציא מרשות היחיד לרה"ר מיהו לאביי דסבירא ליה דאגידו בידי שמים שמיה אגד כדאי' לקמן בפ' המצניע אבל לרבא דאמר התם דאגד ידו לא שמיה אגד כל למטה משלשה חייב:

דף ג:

כרשות הרבים לא דמיא מידו דעני כרה"י לא דמי' מידו דבע"ה זו היא גירסת רש"י ז"ל ופי' דכשגופו ברשות הרבים וידו ברשות היחיד אין לידו תורת רשות הרבים מידו דעני. ולא נהיר דאי הכי פשיטא דהיכי תיסק אדעתין דבתוך מחיצות יהא דין רשות הרבים והלא אפי' באויר רשות הרבים למעלה מעשרה אינו רה"ר לפיכך נראין הדברים כגירסת

ר"ח ז"ל דגריס הכי כרה"ר לא דמיא מידו דבע"ה כרשות היחיד לא דמיא מידו דעני והכי פירש כשהוא עומד ברשות אחד ופשט ידו לרשות אחרת אין לידו דין אותו רשות שהוא בתוכו ואם הוא עומד ברשות הרבים והושיט ידו לרשות היחיד ידו לא הויא כרשות היחיד וגמרי לה מידו דעני אי כרשות היחיד דמי' כי פשט העני ידו לפנים אעפ"י שלא נתן לתוך ידו של בעל הבית יהא חייב שהרי הכניס מרשות הרבים לרשות היחיד וכן נמי כשהוא עומד ברשות היחיד והושיט ידו לרשות הרבים אין לידו דין רשות הרבים דאי הכי פשט בעל הבית את ידו לחוץ אף על פי שלא נתן לתוך ידו של עני יהא חייב ומשום הכי בעי אביי ידו של אדם מהו שתעשה כרמלית כיון דפשיט' לי שאין לידו דין אותו רשות שהיא נזרקת בו מיפשט פשיטא לי שאם הוציא ידו לרשות הרבים והחזירה שלא עשה מלאכה דאורייתא דיהא חייב מיהו מיבעיא לי אי שרי לכתחילה להחזירה או שהוא פטור אבל אסור:

מי קנסוה רבנן מלאהדורי גביה או לא כתבו בתוס' דלא גרסינן מי קנסוה רבנן דאי ככרמלי' דמיא אפילו בלא טעמ' דקנס' אסור להחזירה מדינא וראיה לדבר דהא בסמוך כי בעי למשרי מבעוד יום דלא שייך ביה קנסא אצטריכי למימר ולא דמיא ככרמלית מכלל דאי ככרמלית דמיא דלא שייך ביה קנסא אסור:

כאן למטה מעשרה כאן למעלה מעשרה. וא"ת למעלה מעשרה פשיטא דשרי להחזירה דהא אפילו להוצאה נמי שרי י"ל דהכי קאמר הוציאה למטה מעשרה מותר להגביה עד למעלה מעשרה ולהכניסה דאפי' תהא ידו ככרמלית מותר להוציא מכרמלית למקום פטור וממקום פטור לרשות היחיד דאפי' למאן דאמר בפ' כיצד משתתפין דאפילו ברשויות דרבנן אמרינן ובלבד שלא יחליפו הני מילי בכרמלית גמורה אבל ידו לא דמיא ממש לכרמלית הקלו להחליף:

ומדלא קא משני' הכי תיפשוט דרבב"א דבעי רב ביבי בר אביי ואם האמר האי מותר להחזירה והאי אסור להחזירה דבעי למפשט מינה בעיא דרב ביבי היכי דמי אי בשוגג ולא דכר למאן מותר ולמאן אסור דאי אדכר היכי אמרי' אתי לידי חייב חטאת כיון דמידכר לא מצי למיתי לידי חיוב חטאת וכדאמרי' בסמוך ותו היכי אתי למפשט מהכא בעיא דרב ביבי דלא התירו והא במסקנא מילתיה דרב ביבי במזיד מתוקמא וכיון שכן נהי דהכא לא התירו איכא למימר דהיינו טעמא משום דלא מצי למיתי אלא לידי חיוב חטאת שאינו אסור חמור כל כך אבל בדרב ביבי דמצי למיתי לידי איסור סקילה שהוא איסור חמור אימא לך דהתירו כדי שלא יבא לידי איסור סקילה וכי תימא כי נקטינן הכא חטאת לפום מאי דאתמר מעיקרא בדרב ביבי חטאת הוא דנקטינן הכי אבל למאי

דאסיקנא בדרב ביבי מזיד דאיסור סקילה הכי נמי מזיד ואסור סקילה מתוקמא ומשום הכי אמרינן תפשוט דרב ביבי למאי דס"ד מעיקרא חטאת מחטאת ולמסקנא סקילה מסקילה ליתא דהא ממזיד דהכא לא מפשט מזיד דרב ביבי דהכא בידו שלא יבא לידי איסור סקילה ומש"ה לא התירו ובדרב ביבי מתוך שאין הדבר בידו אימא לך שהתירו והכי נמי מוכחה סוגין דמחזיר דהכא מזיד דר' ביבי דהא במזיד דסוגיין מסקנ' דקנסוה ובמזיד דרב ביבי מסקנ' דהתירו וי"ל דסוגיין דמותר להחזיר' ואסור להחזיר' דרב ביבי בשוגג ואדכר מתוקמא דאע"ג דאמרינן בדרב ביבי איסור סקילה ודאי לא סקילה ממש קאמרינן שאפי' מזיד מתחלתו אי אפשר שיהא נסקל שהרי זה רוצה לרדות אלא שאנו מונעין אותו וכיון שכן אינו נסקל שהרי שוגג הוא לבסוף וסבור שאסור לרדות שאם לא כן היאך ישמע לנו שלא לרדות ויהא מתחייב בנפשו אלא ודאי מחמת איסור הוא פורש ונמצא שוגג בסופו ואנן בעינן בחייבי מיתות שתהא תחלתן וסופן בזדון הילכך על כרחין איסור סקילה קאמרינן ולא חיוב סקילה ממש ונהי שאין בדבר לא סקילה ממש ולא חטאת ממש עדיף ליה לתלמודא לישנא דאיסור סקילה שהיא יותר כולל מלישנא דחיוב חטאת הילכך כי אמרינן תפשוט דרב ביבי מוקמינן להו לכולהו בשוגג ואידכר ומיפשטא שפיר בעיא דרב ביבי דנהי דממזיד גמור דהכא לא מפשט מזיד דרב ביבי וכדברי רש"י ז"ל הני מילי איסור גמור שכיון שיהא נסקל ממש אם התרו בו אי נמי ענוש כרת בשלא התרו בו ודאי יעמיד עצמו שלא יבא לידי איסור חמור כל כך כיון שהדבר בידו משא"כ בדרב ביבי אבל בשוגג ואידכר מתיך שאין הדבר חמור כ"כ שהרי אינו מתחייב נא סקילה ולא כרת אנן סהדי שלא יעמיד עצמו ואפי"ה לא התירו וכיון שכן תיפשוט בדרב ביבי נמי דלא התירו וכי תימא אפילו הכי איכא למימר דאיכא הכא טעמא דלא התירו טפי מדרב ביבי דהכא אפשר דמימנע ולא עביד איסורא אבל בדרב ביבי אין הדבר בידו ואיכא למימר דהתירו י"ל דבדרב ביבי נמי איכא טעמא למימר לא התירו טפי מהכא דאלו בדרב ביבי צרכינן למישרי איסורא והכא לא צריכין אלא לאמנועי מקנסא וכיון דהכא אעפ"י שהדבר קרוב לבא לידי איסור כיון שהוא קל בעיניו ואפילו הכי לא ממנעי' וקנסינן בדרב ביבי נמי תפשוט דלא התירו איסור גמור דהיינו רדיה אעפ"י שיבא ודאי לידי איסור אבל מזיד ממזיד גמור לית למפשט דהכא ודאי שלא יבא לידי איסור הילכך לית לן לאמנועי מקנסא ובדרב ביבי ודאי שיבא לידי איסור:

ואיבעית אימא לעולם לא תפשוט ולא קשיא כאן בשוגג כאן במזיד וא"ת כך הוה ליה למימר ואיבעית אימא לעולם לא תיפשוט ונימא איפכא מבעוד יום קנסוה משחשיכה לא קנסוה ותו קשיא לישנא דקאמר מעיקרא מדלא קא משני' הבי ונראה לי דמעיקרא

הכי קאמרינן כיון דהנך מתנייתא לית להו אוקמתא אלא בחדא מבעוד יום וחדא משחשיכה ואוקימנא ההיא דאסור משחשיכה וההיא דמותר מבעוד יום ולא משני' הכי לא הוה מפשט בעיא דרב ביבי כלל דמהתירו דהכא ליכא למפשט התירו דרב ביבי וכמו שכ' רש"י ז"ל בסמוך משום דהכא אלא שרינן מידי לא דממנעי' מקנסא ואלא הכא הוה אצטריך לן למישרי איסורא ממש הילכך אי משנינן הכי לא מפשטא בעיא דרב ביבי ואפילו הכי לא משנינן הכי ומשנינן איפכא ומיפשיט מינה דלא התירו דאי הכי לא התירו ואדרבא קנסינן לכתחלה כל שכן בדרב ביבי דלא שרינן איסורא וכיון דשבקינן פירוקא דלא מיפשיט מינה בעיא דרב ביבי ונקטינן פירוקא דמיפשיט מינה שמע מינה דס"ל לתלמודא דליכא לאוקומי איסורא מבעוד יום כיון דלא מצי למיתי אלא איסורא זוטא דהיינו הנחה בעלמא וכיון דהנך מתנייתא לית להו פירוקא כי נקטינן דלא ככרמלית דמיא אלא חדא מבעוד יום וחדא משחשיכה וההיא דאיסורא לא מצי לאוקמא מבעוד יום כדכתבינן אלא בחשיכה מיפשוט דרב ביבי לא התירו תיפשוט ומשום הכי אמרינן ואי בעית אימא לעולם לא תיפשוט ולא קשיא כאן בשוגג כאן במזיד כלומר ודאי אי לית להו אוקמתא להנך מתנייתא אלא בחדא מבעוד יום וחדא משחשיכה קושטא קאמרת דתיפשוט דרב ביבי וכיון דלא משנינן מעיקרא איפכא סבירא לן לאוקומ' איסורא מבעוד יום וכדכתבינן וכיון שכן ע"כ איסורא במשחשיכה ותיפשוט בדרב ביבי דלא התירו מיהו ליתא דאית לן אוקמתא אחריתי בתוך מתניתא דלא תיפשוט מינה דרב ביבי מידי כנ"ל והוא יותר נכון בעיני ממה שראיתי בדברי הראשונים ז"ל:

ואיבעית אימא דכ"ע לא קנסו שוגג אטו מזיד ולא קשיא כאן לאותה חצר כאן לחצר אחרת כלומר דבאותה חצר בשוגג מותר ומינה דבמזיד אפילו לאותו חצר אסור דנהי דשרינן בדרב ביבי אפילו במזיד לרדותה דהוי דומיא דלאותה חצר דלא נתקיימ' מחשבתו שהיה מתכוין לאפות ולא גמר אפייתו הכא אפי' לאותה חצר אסור דממזיד גמור דהכא לא גמרינן למזיד דרב ביבי מן הטעם שכתבנו למעלה בשם רש"י ז"ל הילכך מסקנא דשמעתא דהוציא ידו בשוגג מותר להחזירה לאותה חצר ולחצר אחרת אסור הוציא ידו במזיד אפילו לאותה חצר אסור להחזירה וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפרק י"ג מהלכות שבת אבל בתוספות רוצין לומר דמזיד דהכא ומזיד דרב ביבי שוין הן לגמרי וכי אמרינן מעיקרא לעולם לא תיפשוט וכאן בשוגג כאן במזיד הכי קאמרינן מתנייתא כאן בשוגג כאן במזיד מיתרצן ומשוגג ליכא למימר מידי כדברי רש"י ז"ל מזיד דאיכא למגמר אי סבירא לן בדרב ביבי לא התירו ומתוקמן מתנייתא כפשטייהו משחשיכה ואי סבירא לן דרב ביבי התירו מתוקמא מתנייתא מבעוד יום ומשום הכי כששהא משחשיכה במזיד

אסור להחזירה לפי שאי אפשר לו לבוא לידי איסור תורה וכיון דאסיקנא דמזיד בדרב ביבי התירו נמצא פסקן של דברים דהוציא ידו מבעוד יום בשוגג אסור להחזירה לחצר אחרת אבל לאותה חצר שרי. במזיד אפילו לאותה חצר אסור. משחשיכה אפילו במזיד לאותה חצר שרי דחיישי' דילמא שדי להו כדחיישינן בדרב ביבי אבל לחצר אחרת לעולם אסור דהא איכא תקנתא באותה חצר. ואין שטה זו נכונה בעיני דודאי מדלא משנינן מעיקרא כי ההוא אדרבה מכלל דליכ' לאוקומי איסורא מבעוד יום דאם איתא דכי אמרינן ואי בעית אימא לעולם לא תיפשוט הדרינן למימר דאיכא לאוקומי איסורא מבעוד יום לא הוה צריך לאוקמתא חדתא כי בעינן למימר לעולם לא תיפשוט אלא הוה יכילנא למימר לא תיפשוט דאיכא למימר כדאמרי' מעיקרא אדרבה מבעוד יום ויתבאר למבין עם מה שכתבתי למעלה אלא א"כ נאמר דבשוגג הוה דלא בעינן לאוקומי איסורא אמבעוד יום אבל במזיד אפשר לאוקומי איסור' אמבעוד יום:

דף ד.

וכי אומרים לו לאדם עמוד וחטוא בשביל שיזכה חבירך וא"ת והא אמרי' בפרק בכל מערבין ניחא ליה לחבר דליעבד איסורא קלילא כי היכי דלא ליעביד עם הארץ איסורא רבה וי"ל התם כדי שלא יאכל עם הארץ טבל על ידו דאמר לו מלא לך כלכלה של תאנים מתאנתי אבל הכא שלא נעשה האיסור על ידו אין אומרים לו חטוא אפילו איסור קל כדי שלא יבא חבירו לידי איסור חמור. אי נמי י"ל דדוקא היכא דפשע קאמרינן וכי אומרים לו לאדם עמוד וחטוא אבל היכא דלא פשע לא והיינו דתנן בהשולח דמי שחציו עבד וחציו בן חורין כדי שיקיים פריה ורביה כופין אותו ועושה אותו בן חורין ואע"ג דאמר רב יהודה כל המשחרר עבדו עובר בעשה והיינו בריש תמיד נשחט דאתי עשה מפסח שיש בו כרת ודחי עשה דהשלמה וקא עברי כהני בעשה דהשלמה ומקריבין למחוסר כפורים כדי שיקריב פסחו. והא דאמרינן בפרק השולח גבי חצי' שפחה וחציה בת חורין שנהגו בה מנהג הפקר וכופין את רבה לעשות אותה בת חורין התם היינו טעמא לפי שהיתה מחזרת וממציאה עצמה לזנות ודמו גברי לאנוסים ולא לפושעים ועוד דמצוה דרבים שאני כדאמרינן בדרבי אליעזר שנכנס לבית הכנסת ולא מצא שם עשרה ושחרר עבדו והשלימו לעשרה ואמרי' התם מצוה דרבים שאני:

והא בעינא עקירה והנחה מעל גבי מקום גבוה ארבעה פי' גמרא גמירי לה הכי:

למימרא דפשיטא ליה לרבא דבקלוטה כמי שהונחה פליגי וא"ת מאי קושיא לעולם מבעא בעי לה ומדנקט רבי עקיבא דלא מסתפקא מתניתין מינייהו ושביק רבנן דאפשר

דמסתפקא מתניתין מנייהו יש לומר דאם איתא דמספקא ליה איכא לספוקי נמי דאפילו כרבי עקיבא לא אתיא דדילמא לכ"ע לא אמרינן קלוטה כמי שהונחה ור' עקיבא לא מחייב אלא בזורק מרשות היחיד לרשות היחיד ורשות הרבים באמצע ובדיוטא אחת דבכה"ג הוא דאיכא למילף זורק ממושיט כדאיתא לקמן בפרק הזורק הא בשתי דיוטות אי נמי במרשות היחיד לרשות הרבים אי נמי מרשות הרבים לרשות היחיד דליכא למילף ממושיט אימא לך דאפילו לרבי עקיב' בעי הנחה על גבי מקום ארבעה ולא אמרינן קלוטה כמי שהונחה ואע"ג דרבא כי מוקים פלוגתייהו במילף זורק ממושיט שסיים מילתיה ואמר אבל למטה מעשרה דברי הכל מחייב מהאי טעמא דאמרינן קלוטה כמי שהונחה רבא לא בדוקא אמר לה אלא דאיכא למימר הכי ואיכא למימר נמי איפכא אלא דרבה חש לפרש כל הבעיות ומשום הכי קא מקשינן למימר דפשיטא ליה לרבא דאם איתא דמבעיא ליה כי היכי דאפשר דמסתפקא מתניתין מדרבנן אפשר נמי דמסתפקא מדרבי עקיבא וא"א דרבי עקיבא היא קאמר אפשר נמי דרבנן היא ומאי חדא דנקט ר"ע טפי מרבנן אלא ודאי פשיטא ליה:

דף ד:

ודילמא הנחה הוא דלא בעינן הא עקירה בעינן פרש"י ז"ל דדייק ליה מדלא קתני ר' עקיבא מחייב שתים אחת משום הוצאה ואחת משום הכנסה ולא נהיר דדילמא לא מחייב שתים משום דלא מחייב אתולדה במקום אב ועוד דבסמוך קאמר רב יהודה מחייב היה רבי שתים אע"ג דקתני סתמא ר' עקיבא מחייב ולר' עקיבא נמי איכא למימר דמאי מחייב מחייב שתים לכך פי' בתוס' דהא דפרכי' הא עקירה בעינן משום דאיכא למילף ממשכן שהיו נוטלין ממושבותם דמסתמא היה בהם ארבע על ארבע ונותנים לעושי המלאכה:

אלא אמר רב יוסף הא מני רבי היא הקשו בתוס' ז"ל למה הוצרכו רבה ורב יוסף לאוקמי מתני' כתנאי והא סבירי להו בפרק בתרא דעירובין דמחשבתו משויא ליה מקום דאמרינן התם אמר רב יוסף השתין ורק חייב חטאת ופרכינן והא בעינן מקום ארבעה וליכא ומשני מחשבתו משויא ליה מקום דאי לא תימא הכי הא דאמר רבה זרק בפי הכלב או בפי הכבשן כו' תי' ר"ת דכי אמרינן מחשבתו משויא ליה מקום היינו היכא דלא ניחא ליה אנא בענין זה כמו משתין ורק שאינו יכול להשתין ולרוק בענין אחר וכן זרק בפי הכלב או בפי הכבשן שרוצה שיאכלו הכלב או שישרף בכבשן אבל הכא דאינו חושש שאם יקבלנו בידו או בכנף נגדו ליכא למימר מחשבתו משויא ליה מקום:

הכא למטה מעשרה וא"ת למטה מעשרה נמי תעשה כרמלית ואע"פ שהאדם תופסה בידו כשם שלמעלה נעשית רשות היחיד ואע"פ שהוא תופס אותה כדאמרי' אלא טרסקל ברה"ר רשות היחיד הוא ולא מילתא הויא כיון שהוא כלי לא עשו אותו כרמלית כדאמרינן לקמן בקופה עשרה שהיא רשות היחיד ובפחות מכאן אמרינן דמטלטלין ממנה לרשות הרבים ומרה"ר לתוכו וכמו שפירש"י ז"ל דלא גזרו רבנן לבטלה מתורת כלי הואיל וכלי הוא:

או דילמא בתר כלי אזלינן והא לא נח וא"ת והא אמרינן בפ"ק דבבא מציעא אלא מעתה היה מהלך בספינה וקפצו דגים ונכנסו לתוך הספינה הכי נמי דלא קני ומהדרינן מי דמי התם ספינה מינח נייחא ומייא הוא דקא ממטו לה וי"ל דהתם כל חצר שאינה מהלכת קניא וספינה אינה מהלכת אלא מיא קא ממטו לה אבל גבי שבת בעי הנחה והא נייחא ולא נייחא:

בשלמא בן עזאי קסבר מהלך כעומד דמי וא"ת וכיון דס"ל הכי מעביר ארבע אמות ברשות הרבים לבן עזאי היכי משכחת לה לימא כל היכי דאזיל כעומד ופטור וכן נמי לר' עקיבא דאמר קלוטה כמי שהונחה זורק ארבע אמות ברשות הרבים היכי משכחת לה דחייב נימא בכל דוכתא כמי שהונחה וי"ל דארבע אמות ברשות הרבים גמרא גמירי לה ולא גמרינן מינה ובירושלמי מקשו הכי על דעתיה דבן עזאי אין אדם חייב על ארבע אמות ברה"ר לעולם דהרי היא כמי שהונחה על כל אמה ואמה ומשני משכח' לה בקופץ ומדלא הקשו הכי בגמרא דילן ש"מ דלא חשו לפירכא ולא איצטרכו לשנויי בקופץ משום דגמרא גמרינן לה כדאיתא בפרק הזורק וכדכתיבנא:

דף ו.

מידי דהוי אצידי רה"ר וא"ת והיכן אשכחן דהוה הכי במשכן דחייב ואי מסברא פשיטא ליה צדי רשות הרבים טפי מסימטא י"ל דצדי רשות הרבים אשכחן במשכן דודאי אוהלים דידהו לא היו מכוונים דאוהלים הני נפקי והני עיילי הוה ליה צידי הרבים הלכך כי מפקי להו מרשותה דידהו לרשות דמחנה לויה דרך צידי רשות הרבים מפקי לי':

היכא דאיכא חפופי מי שמעת ליה ואם תאמר והא אמרינן בפרק כל גגות וכי פלוגתייהו דר' אליעזר ורבנן בחצר שנפרצה וליפלגו בצידי רשות הרבים דעלמא הוה אמינא כי פליגי רבנן עליה דר' אליעזר היכא דאיכא חפופי אבל היכא דליכא חפופי מודו קמ"ל אלמא ר' אליעזר פליג נמי בדאיכא חפופי י"ל דהכי קאמר קמ"ל דאדרבה היכא דליכא חפופי פליגי אבל היכא דאיכא חפופי מודה להו ר' אליעזר לרבנן:

אמר ר' יוחנן מודה בן עזאי בזורק אע"ג דאמר ר' יוחנן הכי כרבנן קיימא לן דמהלך לאו כעומד דמי ור' יוחנן גופיה לא דסבירא ליה כבן עזאי אלא לפרושי קא אתי וליה לא סבירא ליה ותדע לך דהא רבי יוחנן גופיה הוא דאמר המפנה חפצים מזוית לזוית ונמלך עליהם והוציאן פטור ואלו לבן עזאי חייב כדמוכח בהדיא בכתובות בפ' אלו נערות הלכך כרבנן קיי"ל דמוציא מחנות לפלטיא דרך סטו חייב וכ"פ הרמב"ם ז"ל בפי"ד מה' שבת: **חצרות** של רבים ומבואות שאינן מפולשין האי דלא חשיב להו רשות באפי נפשייהו משום דמדאורייתא רשות היחיד גמור הוא והא מנא ליה רשות היחיד ומהאי טעמא נמי לא חשיב רשות חמישי דליתני קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה שדינו חלוק מאלו שאין מטלטלין אלא ארבע אמות והמוציא מתוכו לרשות הרבים חייב וכדאיתא לקמן משום דההיא נמי רשות דאורייתא היא אלא שחכמים החמירו עליו:

דף ו:

זו היא רשות הרבים גמורה למעוטי מאי למעוטי אידך דר' יהודא וא"ת מהא נמי ממעטא קמייתא דר' יהודא דהא דקתני דמבואות המפולשין רשות הרבים גמורה אלמא שתי מחיצות לאו דאורייתא כיון דרשות הרבים דאורייתא פשיטא דאין מערבין אותו בלחי או קורה י"ל כי קתני דהני רשות הרבים גמורה ברחובות שש עשרה אמה קתני דפחות מכאן לאו רשות הרבים היא כדאמרינן בפרק הזורק וכי אמר רב יהודא מי שיש לו שני בתים כו' דאלמא שני מחיצות הוי רשות היחיד דאורייתא דילמא ברוחב עשרה או מעשר ועד שלש עשרה אמה ושליש בלחוד קאמר דומיא דפסי ביראות כדסבר רב אמי קמיה דרב אשי למימר בפרק קמא דעירובין משום הכי דייק לה מרישא זו היא רה"י שהיא גמורה במחיצות אבל שתי מחיצות לעולם לא הוי רשות היחיד:

אלא אימא אינו חייב על אחת מהן פרש"י ז"ל שיש בהן אחת שאינו נסקל עליה וכן עיקר דכולה ודאי חייב חטאת מניינא דארבעים חסר אחת שמעינן דס"ל חטאות אדם מתחייב בהעלם אחד והיינו דאמרינן מעיקרא ענוש כרת ונסקל אצטריכא ליה כלומר דאלו בחטאת פשיטא דבכולהו חייב והיינו דאמרינן בפ' כלל גדול גבי הא דר"י דאמר שאם עשאו כולם בהעלם אחד כו' דידע ליה לשבת במאי ומפרקי' דידע ליה לתחומין ואליבא דר"ע לא מפרקינן דידע לי' בהך חדא דאיסי משום דכי קאמר איסי אינו חייב על אחת מהן סקילה הוא דקאמר אבל חטאת בכולהו חייב וברישא הזורק נמי מייתי הא דאיסי לענין סקילה גבי מקושש ולא משתמיט תנא בשום דוכתא לאתויי לענין חטאת ולפי זה הא דאמרינן בפ' מי שהחשיך דרמי בר חמא דילמא הכי קאמר כל שחייבין על

שגגתו חטאת חייבין על זדונו סקילה אומר ר"י דאליבא דרמי בר חמא ההיא ברייתא דלא כאיסי בן יהודה דלאיסי הא איכא הך חדא דמחייב בה חטאת ולא סקילה וכי קאמרי' ענוש כרת נסקל אצטריכא ליה ענוש כרת לאו דוקא כיון דכולהו מלאכות חייב חטאת וכולהו בזדון נמי כרת אלא נסקל אצטרי' ליה ואגב גררא דנסקל נקט ליה:

דף ז.

אבל בין העמודים דדרסי ביה רבים כרשות הרבים דמיא וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ' י"ד מהלכות שבת וכתבו בתוס' שאע"פ שאין בין עמוד לעמוד י"ו אמה דינו כרשות הרבים כיון דבני רה"ר בוקעין שם וחוץ לבין העמודים רוחב י"ו אמה:

לבנה ברשות הרבים וזרק וטח בפניה חייב אומר ר"ת ז"ל שאעפ"י שאין רוחב הלבנה אלא שלשה דסתם לבנות כך הם וברשות הרבים בעינן הנחה על גבי מקום ארבע הני מילי למעלה משלשה אבל למטה משלשה כארעא סמיכתא דמי אבל בלבנה שהיא גבוה יותר משלשה אם טח בפניה למעלה משלשה אינו חייב אא"כ יש בפניה רוחב ארבעה על ארבעה דבכה"ג חייב משום דמה שמדובק בפני הלבנה כמונח עליו וכן נמי הא דתנן למטה מעשרה כזורק בארץ ומוקי לה ר' יוחנן בדבלה שמנה היינו טעמא נמי דכיון שנדבק בפני הכותל שהוא רוחב ארבע על ארבע חשוב כמונח עליו:

אילימא דאי איכא מחיצה עשרה הוא דהוי כרמלית פרש"י ז"ל כגון בקעה המוקפת גדר והיא יתירה על בית סאתים ולא הוקפה לדירה והקשה רבי דאם כן הוה לן לאקשויי מדאמר ר' יוחנן לעיל דקרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה כרשות היחיד הוי והוה קשה מדר' יוחנן אדר' יוחנן ועוד דהכא קאמר ואי לא לא הוי כרמלית והרי ים ובקעה שאין להם מחיצה והם כרמלית לפי' פי' ר"י ז"ל דכי קאמרינן אי איכא מחיצה עשרה אויר הראוי למחיצה עשרה קאמרי' לאפוקי בקעה שהיא מסוככת בפחות מעשרה על גבי קונדיסין דלא הויא כרמלית כיון דאין בו אויר ראוי למחיצה עשרה מקום פטור הוי ומותר לטלטל בכולו והשתא פריך שפיר מדרב גידל:

אלא מאי ותופסת עד עשרה דעד עשרה הוא דהויא ככרמלית כו'. כתב רש"י ז"ל דליכא לאוקמא אלא באויר אבל לא בדבר המסויים דאי בדבר המסויים הוא היכי דמי אי דרחב ארבעה פשיטא דלמעלה מעשרה לא הוי כרמלית דרשות היחיד הוא ואי דאין רוחב ארבעה היכי קאמר דעד עשרה הוא דהויא כרמלית והא בין שעומד ברשות הרבים בין שעומד בכרמלית מקום פטור הוא וכמו שכתב בפירושיו ואחרים כתבו דאפילו בדבר המסויים איכא לאוקימי וכגון שאינו רחב ארבעה וקאי בכרמלית דנהי דאי קאי כי

האי גוונא ברשות הרבים מקום פטור הוא בכרמלית מצא מין את מינו ונעור כדאמרינן בפ"ק דעירובין:

דף ז:

אם חקק בו ארבעה על ארבעה והשלימו לעשרה מותר לטלטל בכולו. הקשה ריב"א ז"ל אמאי לא בעי מחיצות תוך שפת החקק בפחות משלשה כדאמרינן בפ"ק דסיכה לענין סוכה שאינה גבוה' וחקק בה כדי להשלים שאם יש משפת החקק ולכותל שלשה טפחים פסולה ותירץ דשאני סוכה דבעינן שיהיו מחיצות סמוכות לסכך דדפנות ילפינן מהתם מבסכת בסוכת בסוכות הלכך בעי' פחות משלשה כדי שיהיו סמוכות לסכך שכנגד החקק אבל לענין שבת לא בעינן מחיצות אלא כדי שלא יהיו רבים בוקעים שם וכיון שחקק זה מחיצות עשרה מקיפות אותו מבחוץ לא חיישינן אם הם סמוכות לחקק או מרוחקות ממנו וקיימא לן הכי ואע"ג דהך מחיצה היא בין החקק ומחיצה קיימא לן דמצטרפין דרב חסדא דאמר בפרק המביא תניין גדור חמשה ומחיצה חמשה אידחיא לה התם ואיפסקא החם הלכתא בהדי' דמצטרפין והיינו נמי דאמר ר"י בפרק הזורק בור וחולייתא מצטרפין לעשרה ותניא כוותיה:

אפילו גבוה מאה אמה חייב מכאן נראה דברה"י לא בעינן הנחה על גבי מקום ארבעה וכ"כ ר"ת וא"ת והא בסוגיין דלעיל פרכינן והא בעינן עקירה והנחה על גבי מקום ארבעה ומוכחא ההיא סוגיא דאפילו ברה"י בעינן הכי מדאמרינן תינח ברשות היחיד מקורה כו' י"ל דכי אמרינן הכא דלא בעינן הנחה על גבי מקום ארבעה דוקא כגון קנה נעוץ שהוא ברשות היחיד עצמה אבל באדם שהוא ברשות הרבים שאינו רשות היחיד עצמה בעינן הנחה על גבי מקום ארבעה:

דף ח.

רחבה ששה פטור כתב רש"י ז"ל דלא דק ולחומרא לא דק דהא בחמשה וג' חומשין לא סגי ולא מחוור דהא אינה רחבה ששה חייב קאמר וחייב משמע בשוגג חטאת ובמזיד והתראה סקילה וכיון שכן חומרא דאתי לידי קלקול הוא לפיכך נראין דברי רבי' חננאל ז"ל ורב אלפסי ז"ל שפירשו דרחבה ששה עם הדפנות קאמר ודכל חומש לדופן זה וחומש לדופן זה נעשה חמשה טפחים וג' חומשין בחללה כדי לרבע בחלל ארבעה על ארבעה ואע"ג דגבוה עשרה דקאמרי בהדי שולים הוא התם היינו טעמא משום דגדור חמשה ומחיצה חמשה מצטרפין אבל עובי הדפנות אין מצטרפין לרחב:

כפאה על פיה כו' שבעה ומחצה פטור פרש"י ז"ל דפטור משום דהויא למעלה מעשרה ולא משום שנעשית רשות דבשאין רחבה ו' עסקינן שאלו היתה רחבה ששה בשבעה ומשהו נמי פטור דכשהיה בפחות משלשה סמוך לקרקע אמרינן לבוד והוה ליה רשות היחיד אבל בתוספות אמרו דכיון דלא אמרינן לבוד אלא כפאה על פיה לפי שאין אומרין לבוד אלא ודאי לא מקריין מחיצות אלא כשאין לרחב חשוב דהיינו ד' על ארבעה אבל כשאין ברחב ארבעה על ארבעה אין שם מחיצות עליהן דנימא בהו לבוד הלכך ד' מתפטרן בשבעה ומחצה מדין לבוד על כרחין ארבעה ששה קיימינן וכי תימא א"כ שבעה ומשהו נמי ליפטר שעל ידי לבוד נעשה רשות לאו קושיא היא שכיון שאין לבוד אלא במחיצות בעינן שיהא להן עם הלבוד עשרה וזו שאינה גבוה אלא שבעה ומשהו אם השלים אפילו כי אמרת בה לבוד אין במחיצות עשרה הלכך לא אמרינן בה לבוד אבל שבעה ומחצה פטור שהרי כי אמרת בה לבוד יש במחיצות עם הלבוד עשרה מלבד השולים הלכך אמרינן בה לבוד ונעשית רה"י

דף ח:

אלא בבור דלית ביה עשרה וקתני עירובו עירוב מכאן דקדקו בתוס' דמותר לטלטל לכתחילה פחות מארבעה אמות ברשות הרבים דאי אפילו למאן דאמר וכן בגומא דהויא ברה"ר הא לא מצי למשקל עירובו בין השמשות והא דאמרינן בפרק מי שהחשיך גבי נותן לנכרי אין שם נכרי כו' אמר ר' יצחק עוד אחרת היתה ולא רצו חכמים לגלותה מאי היא מטלטלי' פחות פחות מארבע אמות דאלמא בדוחק התירו למי שהחשיך לו בדרך דוקא הא בעלמא לא יש לומר דההיא במוליכו פחות פחות מד"א מהלך רב דגזרינן דילמא אתי לאתויי ד"א בבת אחת אבל תוך ארבעה אמות בלבד שרי והכי נמי מוכח בפרק המוצא תפילין דתנן התם עומד אדם ברה"י ומטלטל ברשות הרבים ובלבד שלא יוציא חוץ לד' אמות דאלמא פחות מד' אמות אפילו לכתחילה שרי ופחות מד' אמות דקאמרינן היינו ד' ואלכסונן שהו חמש אמות ושלשה חומשים וכדאמרי' בעירובין פרק מי שהוציאוהו אמר רב חייא בר יעקב המעביר ד' אמות ברשות הרבים אינו חייב עד שיעביר הן ואלכסונן אבל הראב"ד ז"ל כתב דלכתחילה אסור לטלטל ברשות הרבים פחות מארבע אחות דגזרינן דילמא אתי לאתויי ד' אמות כפשטא דההיא דפרק מי שהחשיך דאמרינן מאי לא רצו לגלותו דילמא אתי לאתויי ארבע אמות ברשות הרבים והא לא התירו לעולם אלא במקום דוחק כגון בא בדרך וכיסו עמו אי נמי יש לו שם מקום קביעות כגון ששבת שם והיינו הא דעירוב שנתנו בבור וההיא דעומד אדם ברה"י

ומטלטל ברשות הרבים פרשה שם הראב"ד ז"ל במטלטל למעלה מעשרה דאיכא תרתי לפטורא דהא פחות מד"א ומטלטלו למעלה מעשרה שהוא מקום פטור ואפילו הכי חוץ לארבע אמות חייב כדרבא דאמר רבא המעביר חפץ מתחילת ארבע לסוף ארבע דרך עליו חייב:

רמה וזקפא רמה וזקפה לא מחייב עד דעקר ליה וא"ת מאי קמ"ל פשיטא דלא מחייב כיון דלא עקר ועוד מאי שייך הכא האי מילתא וי"ל דקמ"ל דאע"ג דדרך להוליכו בענין זה לפי שאינו קל לנושאו וסד"א ליהוי כעומד לכתף דאמרי לעיל דחייב אפילו הכי פטור ומשום דלעיל מיירי בכתף דעמוד תשעה ורבים מכתפין עליו נקט ליה הכא וכתבו בתוס' דדוקא רמה וזקפה וכשהניח ראש האחד חוץ לארבע אמות עדיין ראש השני תוך ארבע אמות ואע"פ שחוזר ומשליך ראש השני חוץ לארבע אמות ממילא עשה מלאכתו בבת אחת אבל אי מגרר זירזא דקני בבת אחת עד חוץ לארבע אמות או מרשות היחיד לרשות הרבים חייב כדאמרינן בפרק אלו נערות גבי היה גונב כיס שאם היה מגרר ויוצא איסור שבת וגניבה באים כאחד וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל בפי"ג מהל' שבת ואומר ריב"א ז"ל דאם מגלגל חביתא ארבע אמות ברשות הרבים או מרשות היחיד לרה"ר חייב דהוי כמו מגדר דאינו נח כלל אבל המגלגל תיבה שהיא מרובעת פטור שאי אפשר שלא תהא נחה קצת בינתיים:

דף ט.

והא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב תוך הפתח אע"פ שאין בו ארבע על ארבע צריך לחי אחר להתירו וא"ת לרבא דמוקים בפ"ק דעירובין דהיינו דוקא בפתוח לכרמלית משום דמוצא מין את מינו ונעור אבל פתוח לרשות הרבים בין הלחיים מותר לוקי הא דרבא כפתוח לר"ה וי"ל דלא מצי לשנויי הכי דאי פתוח לרה"ר ואליבא דרבא אפילו פתח נעול כלפנים דרבא סתמא קאמר:

גזירה משום תל ברה"ר אומר ר"י זכרונו לברכה ואע"ג דקיי"ל כר' מאיר בגזירותיו אפילו לגבי רבים כדמוכח גבי הא דאמר רבי מאיר אסור להשהות אפילו שעה אחת בלא כתובה הכא אין הלכה כר' מאיר דבפ' כל גגות מסקינן בהדיא הלכה כר' שמעון דאמר אחד גגות ואחד חצרות רשות אחת אלמא שרי לטלטל מגג לחצר וזהו טעמו של הרב אלפסי ז"ל שלא כתב בהלכות הא דאמרינן מסייע ליה לר' יצחק בר אבדימי:

דף ט:

מתני' ואם התחילו אין מפסיקין פירוש אפילו התחילו משהגיע זמן המנחה דאי דוקא התחילו קודם שהגיע זמן המנחה קא' דאין מפסיקין כי פרכינן בפרק לולב הגזול גבי הא דתנן התם מי שבא בדרך ואין בידו לולב לכשיכנס לביתו נוטלו על שולחנו ואמרינן למימרא דמפסיק ורמינהי אין מפסיקין לישני ליה התם היינו טעמא דמפסיק לפי שהתחיל לאכול משהגיע זמן נטילת לולב דמצפרא זמניה הוא אלא ודאי כי תנן הכא ואם התחילו אין מפסיקין אפילו התחילו משהגיע זמן קאמר ומשום הכי פריך שפיר ועוד ראיה נמי מדאמרינן בגמרא ולמ"ד תפלת ערבית רשות מכי שרא המייניה לא מטרחינן ליה ופרכינן למ"ד חובה מטרחינן ליה והא תפלת המנחה חובה הוא ותנן אם התחילו אין מפסיקין לומר כי תנן אין מפסיקין אפילו התחיל קאמר משהגיע זמן דומיא דערבי' דמיירי בשהגיע זמנה דאי לא מאי פריך וכי חנן דאין מפסיקין בדאיכא שהות ביום להתפלל וכמו שכתב רש"י ז"ל וראיה לדבר מדאמרינן בגמרא במנחה לא שכיח שכרות אלמא דאי שכיח מפסיקין ובפרק לולב הגזול נמי מוקים הא דתנן הכא אין מפסיקין בדאיכא שהות ביום:

הלכך נקטינן דבמידי דלא מחייב ביה אלא מדרבנן בתפלה אפילו התחיל לבתר דמטא זמן חיובא כיון דאיכא שהות בתר הכי אינו מפסיק ובמידי דמחייב ביה מדאורייתא כק"ש כל שהתחיל לאכול בתר דמטא זמן חיובא מפסיק אע"ג דאיכא שהות בתר הכי והיינו דתנן ומפסיקין לק"ש דאע"ג דאמרינן בגמרא סיפא אתאן לדבר תורה אפילו אכילה לא נפקא מכללא וסוגיא נמי בפרק לולב הגזול מוכח דכל בדאורייתא אע"ג דאיכא שהות מפסיק:

ומיהו הני מילי בדאתחיל לבתר דמטא זמן חיובא או סמוך לו אבל אתחיל קודם הכי אפילו בדאורייתא כיון דאיכא שהות לא מפסיק דהא קידוש היום מדאורייתא הוא ואפילו הכי תנא בפרק ערבי פסחים במי שהתחיל לאכול מבעוד יום מפסיקין לשבתות דברי ר"י ר' יוסי אומר אין מפסיקין כלומר גומר סעודתו ואח"כ מקדש והא ר' יוסי לא פליג אמתני' דמפסיקין לק"ש אלא אמתני' דתנן בפרק לולב הגזול יטול על שולחנו והתם דאמר אין מפסיקין משום דאתחיל מקמי דמטא זמן חיובא ואע"ג דאסיקנא התם אמר רב יהודה אמר שמואל אין הלכה כר' יהודה ולא כר' יוסי אלא פורש מפה ומקדש התם היינו טעמא משום דקדוש במקום סעודה מקמי סעודה אתקין אבל בשאר מילי דאורייתא כי אתחיל מקמי זמן חיובא טובא אינו מפסיק:

גמ' לעולם סמוך למנחה גדולה ובתספורת בן אלעשא ולא לאכול סעודה גדולה אמרו בתוס' דקי"ל כי האי לישנא הלכך סעודה קטנה סמוך למנחה גדולה ללישנא קמא מותר משום דלישנא קמא לישנא דגמרא ולישנא בתרא לישניה דרב אחא בר יעקב וכלישנא דגמרא קיימא לן הלכך סעודה גדולה סמוך למנחה אסירא ואם התחילו אין מפסיקין סעודה קטנה עד סמוך למנחה קטנה שרייא מכאן ואילך אסירא ואפילו אם התחילו כיון שהתחילו באיסור מפסיקין כדמוכחא תלמודא אי סמוך למנחה קטנה היכי תני אם התחילו אין מפסיקין לימא תיהוי תיובתיה כו' אלמא ס"ל רב דבמנחה קטנה מפסיקין ואע"ג דלא מתמה תלמודא בהכי אלא מדר' יהושע בן לוי והא דר"י בן לוי אידחיא לה בדוכתא בפרק תפלת השחר מ"מ כיון שפסיק סתמא דתלמודא הכי משמע דדוקא באיסור טעם הוא דלא קי"ל כוותיה אבל קבע סעודה אסור ואפסיקי נמי מפסקינן זהו דעתם בתוספות אבל הרב אלפסי ז"ל פוסק להחמיר כלישניה דרב אחא בר יעקב הלכך סעודה קטנה אפילו סמוך למנחה גדולה אסירא וכן פסק רמב"ם ז"ל בפרק י' מהלכות שבת אבל הר"ז הלוי ז"ל מקל בדבר ואומר דכיון דאי לאו מדר' יהושע בן לוי הוה מוקמינן מתני' בסמוך למנחה קטנה ודר' יהושע בן לוי אידחיא לה בדוכתא נקטי' מתני' כפשטה בסמוך למנחה קטנה הא במנחה גדולה אפילו סעודה גדולה שרייא:

סעודה גדולה קטנה קאמרינן יש מי שפי' דבכל מקום מפלגינן בין סעודה גדולה דידיה וקטנה דידיה אבל בתוספ' כתבו סעודה גדולה הם סעודות אירוסין ונישואין וסעודה קטנה סעודת כל אדם:

הא לן והא להו פרש"י ז"ל דבני בבל חוגרין עצמן בחוזק והכי מוכח הא דאמרינן בסמוך הני חברין בבלאי למ"ד תפלת ערבית רשות מכי שרא המייניה לא מטרחינן ליה. וא"ת א"כ רב דהוה מבבל היכי הוה אמר משיטול ידיו ור' חנינא שהיה מארץ ישראל היכי הוה אמר משיתיר חגורו י"ל דרב דהוה מבבל תלמידיו היו מארץ ישראל ור' חנינא שהיה מארץ ישראל תלמידיו היו מבבל שכן היה דרך כל התלמידים להתרחק מביתם כדי שיוכלו לעסוק בתורה וכל אחד היה שונה לתלמידיו כפי דרכן של תלמידים. וא"ח דהא בסוף כיצד מברכין אמרינן רב חסדא אמר על הארץ ועל פירותיה ור' יוחנן אמר על הארץ ועל הפירות ואמרינן לא פליגי הא לן והא להו ומתקיף לה רב נחמן אינהו אכלי ואנן מברכי' ואיצטר' למימר איפוך ומאי פירכא לימא דרב חסדא היה אומר לתלמידיו שהיו מארץ ישראל. י"ל דקים ליה לתלמודא שבאותה שעה לא היו לפניו תלמידים מארץ ישראל:

למאן דאמר תפלת ערבית רשות. וקי"ל הכי כדאיתא בפרק תפלת השחר. מיהו נראה לר"י דאין לבטלה בחנם אלא לצורך והיינו דאמרינן הכא כיון דשרא המייניה לא מטריחינן ליה או במקום מצוה אע"פ שאינה עוברת דודאי יעקב שתקנה לא תקנה שיכול אדם לבטלה בחנם ועוד דאמרי' בפרק תפלת השחר שהיא כנגד הקטרת איברים שהוא כל הלילה וכי היכי דהקטרה לא מעכבא מיהו מצוה איכא ולא מבטלי לה תפלת ערבית נמי. והגאונים ז"ל אומרים דאי צלי לה חדא זימנא קבלה עליה בחובה ואין דבריהם ז"ל מחוורין אלא שאין כאן מקים להאריך ולפי דבריהם כתב הרב אלפסי ז"ל בהלכות דהאידנא אע"ג דשרא המייניה מטרחינן ליה ע"כ וכתב הרשב"א ז"ל ז"ל דדוקא שרא המייניה בלחוד מטרחינן ליה אבל התחיל לאכול אינו מפסיק הלכך לתפלת ערבית אינו מפסיק כשהתחיל לאכול אע"ג דשוינהו חובה אבל לק"ש דאורייתא מפסיק שקורא אותה בלא ברכותיה ואח"כ גומר סעודתו וקורא אותה בברכותיה ומתפלל:

דף י.

התם לא שכיח שכרות וא"ת והא בפרק בתרא דתעניות אמרינן שחרית ומוסף דכל יומא לא שכיחא שכרות לא גזרינן מנחה ונעילה דכל יומא שכיח שכרות גזרינן י"ל דהתם לענין נשיאות כפים שני דאפילו לא שתה אלא רביעית אסור לישא את כפיו משום שנאמר הכון לקראת אלהיך ישראל וקושיא קמייתא לא חש לתרוצי ומיהא שמעינן דאפילו מי שלובש מכנסים שאין לבו רואה את הערוה אסור להתפלל בלא חגורה משום הכון מיהו דוקא לענין תפלה דהיינו י"ח אבל שאר ברכות שריין בלא חגורה דהא חברין בבלאי הוו שרו הימנייהו ומברכי המוציא וברכת מזון:
דין אמת לאמיתו פי' לאמיתו לאפוקי דין מרומה:

דף יא.

ולוזיף מר וליפרע מכאן נראה דאפילו קבל עליו תענית ואמר יום זה לוה ופורע דאל"ה היכי אמר ליה בהדיא לוזיף ומנ"ל דלא אמר יום זה והכי נמי משמע מדאמרינן בפ"ק דעירובין דאפילו באומר סלע זו לצדקה כל שלא בא ליד גבאי לוה ופורע וכן דעת הראב"ד והרשב"א ז"ל אבל יש מי שאומר דביום זה אינו לוה וכי אמרינן לוה אדם תעניתו ופורע דוקא כשקבל עליו בו ביום תעניות ולא פי' ימים ידועים ואח"כ נדר להתענות יום ידוע בעד אחד מאותן ימים דכיון שאותו יום אינו מעקר וכשהוא לוהו עדיין נשאר עיקר נדרו קיים בכה"ג לוה ופורע אבל אמר בתחילת נדרו יום זה אינו לוה והכא דרך מוסר

היה מחזר שיאכל אצלו ואומר שמא לא יום זה אמרת ולוה ותפרע והכי מוכח בירושלמי בפרק קונם דדוקא יום סתם הוא דלוה אבל ביום זה לא דגרסינן התם נדר להתענות ואכל אבד תעניתו ורב אמר בשם רבנן הא דאמרינן סתם אבל יום זה מתענה ומשלים ע"כ הביאו הרב אלפסי ז"ל בהלכותיו פ"ק דתעניות ומשמע דהתם טעמא דביום סתם אבד תעניתו משום שיכול להתענות ביום אחר תחתיו דלוה ופורע אבל ביום זה דלא שייך למימר לוה ופורע משלים והתם נמי מייתי לעיל מינה ההיא דלוה אדם תעניתו ופורע:

סיפא אתאן לדברי תורה כתב בספר המאור דאע"ג דאין מפסיקין דרישא בדאיכא שהות וכדכתיבנא לעיל האי אין מפסיקין דאתאן לדברי תורה אפילו בשאין שהות קאמר דלדברי תורה אין מפסיקין כלל ועוקרין את התפלה לגמרי שהיו עושין בעבור שנה שהיו עוקרין את הכל מפני חשוב העיבור ודוקא בחברים כגון רשב"י והיינו דקאמר ר"י לא שנו אלא כגון רשב"י וחביריו שתורתן אומנותן אבל כגון אנו מפסיקין בין לק"ש בין לתפלה ואי בדאיכא שהות כגון אנו למה מפסיקין וכי אסור לעסוק בתורה קודם שיתפלל א"ו כדכתיבנא:

כגון רשב"י והא דאמרינן לקמן בפ' במה מדליקין עליה דרשב"י כי הוה יתיב במערתא דכי מטי עידן צלויי לביש ומיכסו ומצלו ההוא מצלו היינו לק"ש:

כגון אנו מפסיקין בין לק"ש בין לתפלה והא דאמרינן דקרי ר' זירא עליה דר' ירמיה מסיר אזנו משמוע תורה גם תפלתו תועבה כגון שלא היתה עוברת אי נמי באותו זמן היתה תורתו אומנותו:

דף יא:

אמר אביי היא היא פי' אע"ג דסבר אביי דלא גזרינן גזירה לגזירה דהא איהו גופיה מקשה בפ"ק דיום טוב היא גופא גזירה ואנן ניקום ונגזר גזירה לגזירה הכא בהוצאה מתוך שהוא קלה בעיני כל אדם שברשות היחיד מותר לפנות חפצים מזוית לזוית ס"ל לאביי דמחמרינן בה וגזרינן בה גזירה לגזירה וכל מאי דשקלינן וטרינן בשמעתא למימר דגזרינן גזירה לגזירה בהוצאה היא:

רבא אמר היא גופה גזירה ואנן ניקום ונגזור גזירה לגזירה וקיימא לן הכי וא"ת אם כן למאי איצטרכי' למימר לקמן גבי יוצא אדם בתפילין ערב שבת עם חשיכה דטעמא משום דכיון דחייב אדם למשמש בהן מדכר דכיר להו תיפוק לי דאפילו היוצא בשבת בתפילין פטור הוא כדאמרינן לקמן בפרק במה אשה יוצאה וכיון דהיא גופא גזירה לית לן למגזר אליבא דרבא ערב שבת אטו שבת י"ל דשני תפילין דכיון דדרך מלבוש הוא ואין אדם

פושט עצמו בחוץ אי לאו טעמא דמשמוש הוה ליה ערב ושבת כולה חדא גזירה ומהאי טעמא נמי אמרינן בפ' במה אשה דכל שאסור לצאת בו לרשות הרבים אסור לצאת בו לחצר ואפילו בדברים שאם יצא בהם לרשות הרבים פטור שאינו אלא מדרבנן וטעמא דמילתא משום דכיון שהן תכשיטין ואין דרך לפושטן הוה ליה חצר ורה"ר כולה חדא גזירה ואליבא דרב' צריכים לפרושי דכי תנן במתני' שמא ישכח ויצא לא משכח' המחט חיישינן דאפילו שכחה ליכא איסורא דאוריי' דהא אמרינן בסוף פרק הרגל הכיר בה ושכחה לענין שבת פטור מלאכת מחשבת אסרה תורה ואי גזרינן ערב שבת אטו שבת הויא ליה גזירה לגזירה אלא שמא ישכח שהוא שבת קאמר מתוך שהוא יוצא במחטו כדרכו בחול וא"ת תינח הכא אבל לקמן דאמרינן בתפילין שמתוך שממשמש בהן מדכר דכר היכי אתי שפיר לרבא דאדרבה המשמוש גורם שכחת שבת שהרי רואה את עצמו כענין שהוא עומד בחול י"ל דכיון שהוא חייב למשמש בהן בכל שעה מפני קבלת עול מלכות שמים זה יגרום לו שיזכור את יום השבת לקדשו:

מאי גת כו' אלא לאו כרמלית פירוש ואע"פ דאין כרמלית בכלים וכמו שפירש"י ז"ל גבי קונה דאמרינן פחות מכאן מטלטלין גת שני דכיון דמחובר לקרקע אין תורת כלי עליו: ולענין הלכה קיימא לן כרבא הלכך עומד אדם בכרמלית ומטלטל ברשות היחיד או ברשות הרבים וכן נמי עומד ברשות היחיד או ברשות הרבים ומטלטל בכרמלית וכן נמי הא דתנן לא יעמוד אדם ברשות היחיד וישתה ברשות הרבים או ברשות הרבים וישתה ברשות היחיד מוקמינן לה בפרק בתרא דעירובין אמר רב יוסף בחפצים הצריכים לו ודברי הכל כלומר דאפילו רבנן דפליגי עליה דר' מאיר התם ואמרי עומד ברשות היחיד ומטלטל ברשות הרבים או ברשות הרבים ומטלטל ברשות היחיד בחפצים הצריכים לו מודו דאסור דמתוך שהן צריכים לו יבא למשכן אצלו וקיימא לן כרבנן מדאמרינן התם אמר ליה שבקת רבנן ועבדת כר' מאיר ונמצא פסקן של דברים דעומד אדם ברשות היחיד ושותה ברשות הרבים אי נמי איפכא כל ששותה בחפצים שאינן צריכים לו אבל שותה בחפצים שהן צריכין לו אסור אא"כ הכניס ראשו ורובו והני מילי מרשות היחיד לרשות הרבים או איפכא אבל מאחד מן הרשויות לכרמלית או מכרמלית לאחד מהן שותה אע"פ שלא הכניס ראשו ורובו וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפט"ו מהלכות שבת אבל בתוס' מפרשי' דכי קאמרינן התם בחפצים הצריכים לו ודברי הכל טעמא קא יהיב דבחפצים הצריכים לו כ"ע מודו דלא יעמוד ברשות היחיד ויטלטל ברה"ר או איפכא והכא חפצים הצריכים לו נינהו שהוא צריך לשתות ולפי זה לא יעמוד אדם ברשות הרבים וישתה ברה"י א"נ איפכא אפילו שותה בכלים שאין צריכים לו:

לא נצרכה אלא לבו ביום פי' אבל בזב על שתי ראיות אפי' בו ביום חייב משום דמיבעי ליה למבדקיה דקיימא לן שהזב מטמא בראיות כבימים:

דף יב.

אמר רב הונא הלכה מולל וזורק וזהו כבודו אפילו בחול פי' לא למימרא דר"ה סבר דאסור להרוג המאכולת בשבת אלא הכי קאמר אמר רב הונא בהני תרי תנאי דפליגי קיימא לן כמאן דמיקל וטפי נמי הוה יכול למישרי דהיינו הריגה אלא דזהו כבודו ואפילו בחול הלכך אע"ג דהכינה שרייא משום כבודו אית ליה למקטעי והני תרי תנאי דחד אמר מולל וזורק וחד אמר נוטל וזורק כרבי אליעזר ס"ל אלא דמר גזר מלילה אטו הריגה ומר לא גזר ור' אליעזר כבית שמאי ס"ל דאמר אין הורגין ור' אליעזר שמותי הוא ופירשו תלמידי בית שמאי כדמוכח בהדיא בירושלמי פרק קמא דביצה דאע"ג דר' אליעזר תלמידו של ר' יוחנן בן זכאי הוה ורבן יוחנן תלמידו של הלל וכדאיתא בפרק יש נוחלין שמא חזר ושמש את שמאי או אחד מתלמידיו או שחזר ונמנה עמהם הלכך אנן לא קיימא לן כר' אליעזר ולא כהני תרי תנאי אלא כב"ה דשרו והיינו דרבה ורב ששת מקטעי ליה ורב נחמן נמי מפקד להו לבנתיה דליקטלינהו וכל הני עובדי בשבת הוו והכי מוכח בירושלמי והא מאכולת דשרו רבנן כנה היא דבכנה פליגי רבנן עליה דר' אליעזר משום דילפי מאילים דפרים ורבים אף כל דפרה ורבה וכנה אינה פרה ורבה אבל פרעוש כיון דפרה ורבה אפילו רבנן מודו דאסור להרוג כדאיתא בפרק שמונה שרצים ומהו פרעוש ומהו כנה יש מי שאומרים דכנה היינו שחורה הקופצת לצאת מן העפר והך היא דשריא להרוג אבל פרעוש היינו כנה הרוחש' דאסורה להרוג לרבנן ואינו נראה לר"ת זכרונו לברכה מדאמר אף כי אנוש רימה אלו כנים שבראש ובפ"ב דנדה נמי אמרינן שלח לים משרוקיתא מקטלא כלמי וכלמי תרגום של כינים אלמא כנים לאו היינו השחורה הקופצת דההיא אין דרכה להיות בראש אלא ודאי כנה דשריא היינו הרוחשת ופרעוש דאסירא היינו הקופצת וא"ת ואותה הקופצת למה היא אסורה והרי מן העפר היא נעשית ואינה פרה ורבה י"ל דכי בעינן פרה ורבה י"ל הני מילי למעוטי רמשים שהוייתן מן העיפשים ככנה וכיוצא בה כל שמת הוה מן העפר חיות יש בו כאלו פרה ורבה מזכר ונקבה וההורגו חייב וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפי' י"א מהלכות שבת ולפ"ז הא דאמרינן התם בפרק שמונה שרצים והרי פרעוש פרה ורבה אבל שחורה זו הקופצת הנקראת בערבי אלבר ע"ת כיון שאינה פרה ורבה לכתחילה מותר בין לצוד בין להרוג דבכלל מאכולת הם ולזה הסכים הרשב"א ז"ל ולפי דעתי שזו קולא יתירא:

דף יב:

לא ישב אדם על גבי מטה כתבו בתוספות דהיינו דוקא כשהחולה שוכב בנמוך כדי שלא ישב יותר גבוה ממראשותיו של חולה:

רבי ישמעאל קרא והטה וא"ת והא אמרינן בפ"ק דחולין בהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידם צדיקים עצמם לא כל שכן י"ל דשאני הכא שהוא פשע שעבר על דעת חבירו:

לא קשיא כאן בשמש קבוע כאן בשמש שאינו קבוע ואיבעית אימא הא והא בשמש קבוע כו' איבעיא להו שמש שאינו קבוע בדמשחא מאי זו היא גירסת רש"י ז"ל אבל הרב אלפסי גורם ואיבעית אימא הא והא בשמש שאינו קבוע כו' איבעיא להו שמש קבוע בדמשחא מאי ולפי גירסא זו טפי שרינן בשמש קבוע מבשמש שאינו קבוע וטעמא דמילתא דשמש שאינו קבוע בודק יפה כדי שלא יעבירוהו אבל שמש קבוע לא מירתת שיעבירוהו בשביל כך כיון שהוקבע כבר כך פירשו בתוס' אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפ"ה מהלכות שבת דשריותא דשמש קבוע מפני שאינו צריך עיון הרבה ואע"פ שאפילו להבחין בין בגדו לבגד אשתו שא"צ גם כן עיון הרבה אסרו אפשר דמפני הנקיות הקלו כאן והכי מוכח בירושלמי. ונמצא פסקן של דברים לפי גירסא זו דבנפט בין שמש קבוע בין שמש שאינו קבוע בודק במשחא שמש שאינו קבוע אסור שמש קבוע להלכה שרי אבל אין מורין כן וכן כתב הרב אלפסי והרמב"ם שאסור לשמש שאינו קבוע אפילו בשל נפט בפ' הנז' ולא נתבררו לי דבריו:

וכולה פרשה לא וא"ת והיכי סליק אדעתין דכולה פרשה שרי והא תנן אבל לא יקרא י"ל דהוה ס"ל דקריאה לחוד וסידור לחוד וקריאה אסור בין בחזן בין בתינוקת וכי קתני היכן התינוקת קורין לאו לאור הנר אלא היכן קורין למחר והכי אקשינן וכולה פרשה לא מסדר והאמר רשב"ג דתינוקות מסדרין פרשיותיהן והוה סלקא דעתין גמור כי היכא דשרי בתינוקת שרי בחזן ומפרקינן שאני של בית רבן דאימת רבן עליהן וכיון דמפלגינן השתא בין תינוקות לחזן נקטינן מתני' כפשטא דהיכן קורין לאור הנר לתינוקות קאמר שריא אפילו קריאה ולחזן אסור אפילו סדור דכולה פרשתא אבל מסדר הוא ראשי פרשיות:

דף יג.

ופליגא דר' פדת פירש"י ז"ל מאי דפשיטנא בעיין לאיסור' פליג' דר"פ כיון דלא אסר' תור' אלא קריבה של גילוי עריו' בלבד קירוב בשר ממש בלי גילוי ערוה דרבנן הוא והיא בבגדה והוא בבגדו אפילו מדרבנן מותר וא"ת ונהי דר' פדת סבירא ליה דמדאורייתא

לא מיתסר אלא קריבה של גילוי עריות מנלן דלית ליה דאפילו הוא בבגדו והיא בבגדה אסור מדרבנן משום חששא דגילוי עריות לפיכך נראין לי דברים כפשטן דמעיקרא כי בעינן למפשט מהיקישא דאשת רעהו הוה סבירא לן דבאשת רעהו הוא בבגדו והיא בבגדה אסור מדאורייתא ולא משום יחוד וכמ"ש רש"י ז"ל אלא אפי' בלא יחוד ובדליכא חששא דביאה וכיון שפתח פתוח לרשות הרבים אסור מדאורייתא דפשיטא לן הכי מסברא באשת רעהו שהרי אפילו קולה ערוה ומשום הכי בעינן למפשט בעיין מעיקרא ולומר שאפילו תמצא לומר שהוא בבגדו והיא בבגדה כיון דאיכא שינוי ודעות לא אתי לידי ביאה אפ"ה מצד עצמו אסור שבעל כרחיך הקיש הכתוב לאסור באשתו נדה כל מה שאסור באשת רעהו בר מיחוד דשרינן לה בנדה מדרשא דסוגה בשושנים ובתר הכי אמרינן דמאי דפשיטא מהך היקשא פליגא דר' פדת דלר' פדת ס"ל שאינו אסור מן התורה אפילו באשת איש אלא קירוב של גילוי עריות ושאר קריבות ליתנהו אלא מדרבנן הלכך על כרחך קרא דיחזקאל לאו לאקשויינהו אתא דלגילוי ערוה ממש היקישא לא צריך ואי לשאר קריבות כולן שריין מדאורייתא הלכך לר' פדת לא מיפשטא בעיין כלל דאכתי איכא למימר הוא בבגדו והיא בבגדה באשתו נדה אפילו מדרבנן שרי דכיון דאיכא ביה שינוי ודעות לא אתי לידי ביאה והכי נמי מוכח בפ"ק דע"ז דהא דר' פדת לאו בעריות דשאר בלחוד היא אלא אפילו בא"א דהתם דרשו ואל תקרב אל פתח ביתה זו זונה וכמה ד' אמות ופליגא דר' פדת לא אסרה תורה כו':

ולענין הלכה כיון דפשטא תלמודא לבעיין מעיקרא לאיסורא אע"ג דבתר הכי אמרינן ופליגא דר' פדת נקטינן לאיסורא דלא שבקינן פשטין דמעיקרא משום ספקיה דר' פדת וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפי"א מהלכות איסורי ביאה:

דף יג:

בימי לבוניך מהו אצליך אוכל עמי ושותה עמי ושוכב עמי בקירוב בשר וא"ת והא תלמיד ששמש תלמידי חכמים הרבה היאך היה מיקל יותר בימי ליבון מבימי נדות והא אמרינן בנדתה בנדתה תהא עד שתבא במים י"ל דימי ליבון דאמרינן הכא היינו משכלו לו שבעה ימים מתחלת ראית נדתה דמדאורייתא טובלת מיד וטהורה דלנדה לא בעי' נקיים ובנות ישראל הוא שהחמירו על עצמן לישב על כל ראיה שבעת ימים נקיים והאי תלמיד היה מטביל אשתו לסוף ימי נדות של תורה ולאחר טבילה זו היתה מותרת לגמרי מן התורה ומדרבנן הוא דאסירא עד שישלמו לה שבעה ימים נקיים וגדרן של חכמים הוא בלבד שפרץ בהן בקירוב בשר ולפיכך נשכו נחש. ובמאי דכתב רש"י

ז"ל וטבילת נדה נפקא לן מתהיה בנדתה ודרשינן מינה בנדתה תהא עד שתבא במים איכא למידק דהא תינח לר' עקיבא דמוקי' לה האי קרא בהכי כדאמרינן לקמן בפרק אשה יוצאה אבל לזקנים דאוקי ליה האי קרא בדרשא אחרינא כדאיתא התם טבילת נדה מנ"ל י"ל דנפקא להו מדרשא אך במי נדה יתחטא מים שהנדה טובלת בהן האוכל אוכל ראשון ואוכל שני אי תנא אוכל א' לחודיה לא הוה ידעינן מינה אוכל שני ואי תנא אוכל שני הו"א דאוכל ראשון טמויי נמי מטמא. והשותה משקין טמאין. במשקין טמאין לא שייך ראשון ושני דלעולם משקין תחילה הוו ואף דאכתי לא נגזר גזירה דכולהו משקין תחילה וכמו שנפרש בסמוך בס"ד מ"מ דעתם היה לגזור מיד ויתבאר לפנינו. ואוכלין ומשקין צריכי דמאוכלין לא גמרי' משקין דגזירת משקין לא שכיחא וכדאמרינן לקמן ואי תנא משקין הוה אמינא דדוקא משקין דחמירי דעלולין לקבל טומאה אבל אוכל לא פסיל כלל וכתב ר"ת ז"ל דהך גזירה דאוכל אוכלין טמאין דהכא לאו היינו ההיא דפסיל גויה דאמרינן בכל דוכתא וחצי חציה לפסול דההיא גזירה קדמונית היא תדע לך דביומא בתרא מספקא לן אי מדאורייתא אי לאו ואי הך גזירה היא היכי מספקא אי הוה מדאורייתא א"כ בצר לה י"ח דבר ובי"ח דבר ודאי כולן היו בקיאין אלא ודאי גזירה אחרת היא זו ואיכא בינייהו דמשום ההיא גזירה דפסול גויה אינו פוסל במגעו תרומה אלא נפסל גופו מלאכול בתרומה ובעי' נמי חצי פרס וטעמא דההיא גזירה משום דמיחזי כמאן דנגעי להדדי במיעיו ויבואו לטעות ולומר כשם שמותר לאכול בתרומה אחר אוכלין טמאין ואע"פ שנוגעת תרומה באוכלין במעיו כך מותר להגיע תרומה לאוכלין טמאין מבחוץ ולפיכך גזרו דהאוכל אוכלין טמאין כחצי פרס שיהא גופו נפסל לאכול בתרומה אבל על מגע לא גזרו ודוקא בחצי פרס אבל בכביצה ליכא למטעי שהרי נשאר ממנה בין השינים ונחסר קודם שיגיע למעיו וכיון דאפקוה מכביצה אוקמוה לחצי פרס אבל גזירה דהכא גזרו שיפסל אף למגע ואף בכביצה משום טעמא דמפרש:

והבא ראשו ורובו במים שאובין וטהור שנפלו על ראשו ועל רובו שלשה לוגים מים שאובים פירוש בטמא אף ביאה וכל שכן נפלה שהיא עיקר הגזירה אלא דגזרו ביאה בטמא משום לתא דנפילה אבל בטהור לא גזרו אלא נפילה וא"ת וכי היכי דגזרו נפילה לטהור משום דאי לא הא לא קיימא לה בטמא נפילה וכדאמרינן בסמוך ליגזור נמי ביאה בטהור דאי לא הא לא קיימא ביאה בטמא י"ל דבנפילה שהיא עקר גזירה קפדינן אי לא קיימא אבל ביאה דאינה עיקר גזירה לא איכפת לן כולי האי אי לא קיימא דאף היא לא נתקנה אלא משום לתא דנפילה:

ושקיל משקין דתרומה ושדיה לפומיה ופסיל להו אע"ג דמשקין תחילה נמי הוו כדאמרינן כל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחילה קאמר הכא ופסיל להו משום דאכתי קודם גזירת י"ח דבר לא גזרו עליהן להיות תחילה וכמו שנפרש בסמוך בס"ד.

מהו דתימא הא שכיחא והא לא שכיחא יש מי שהקשה הא נמי שכיחא משום דילמא אכיל אוכלין דתרומה ושקיל משקין טמאין ושדי לפומיה ופסיל לה ואמאי לא אמר טעמא מהא ותרוייהו שכיחי וחזינן להו לקמאי דהוי בהך פירכא טובא ולדידי מאן האי לא חש לקמחיה משום דאנן הכי קאמרינן אי לא גזרינן באוכל אוכלין טמאין ושותה משקין טמאין שיהא אסור ליגע אח"כ בתרומה זימנין דלא שהי מידי דבלע להו שסבור הוא כיון שהן בפיו שיהו נבלעין במקומן ושקיל אוכלין או משקין בעוד הראשונים בפיו שהן טמאין ופסיל להו להני אבל עכשיו אחר גזירה לא אתי להכי שאפי' ליגע הו' אסור האי גוונא הוא דאיתמר בגמרא אבל היכי נימא שאם שותה משקין טמאין יהא מותר ליגע בתרומה שבשביל כך יבא הדבר שבעוד שאוכלין של תרומה בפיו לשקול משקין טמאין ולשדי לפומיה מה ענין זו לזו ועוד שאם באנו לחוש לכך מה הועילו חכמים בתקנתן הרי ודאי אף לאחר גזירה מי שאכל אוכלין של תרומה מותר הוא ליגע לאחר מכאן במשקין טמאין וזימנין דלא שהי ובעוד האוכלין בפיו יקח משקין טמאים וישליכם לפיו ויפסול האוכלין א"ו אין ענין זו לזו כלל:

דף יד.

האוחז ס"ת ערום נקבר ערום אמרו בתוספ' דלאו דוקא ס"ת דהא בכל כתבי הקדש שהם שניים תנן במס' ידים דמטמאין את הידים וטומאת ידים הכא מחמת ספר משום דר' פרנך היא ושמע מינה דר' פרנך לאו דוקא בס"ת:

דף יד:

כיון דהך גזור ברישא הא תו למה לי וא"ת והא נפקא מינה נמי שנוגע בספר מיד אחר הנטילה ולא הסיח דעתו דודאי אפילו בכה"ג ידיו טמאות משום דר' פרנך דלאו מצית אמרת דהא דר' פרנך דוקא בהסיח דעתו מהן היא דאם כן ר' מאיר ור' יהודה דהוו בחר בית שמאי ובית הלל טובא למה נחלקו אי ספר מטמא את הידים התם במסכת ידים ומאי נפקא להו מינה אחר דגזור כל הידים וי"ל דאין הכי נמי ומיהו אם איתא דסתם ידים גזור ברישא משום האי בלחוד כלומר שיגע בספר מיד לאחר נטילה לא היו גוזרין

דמילתא דלא שכיח הוא ועוד שאינה עבירה כל כך כיון שנטל מיד ומיהו השתא דגזור ידים מחמת ספר ברישא אפילו נגע סמוך לנטילה גזרי עלייהו דלא חלקו:
אילימא משקין הבאים מחמת שרץ דאורייתא נינהו פי' אליבא דר' עקיבא פריך דאית ליה בפ"ק דפסחים טומאת משקין לטמא אחרים דאורייתא ואי נמי אפילו למאן דאמר מדרבנן דילמא לאו משמונה עשר דבר היא אלא מימות נביאים אחרונים היא כדכתי' הן ישא איש בשר קדש כדאיתא התם:
אלא במשקין הבאין מחמת ידים וא"ת ומה הוצרכו לגזירה זו כיון דגזור ידים פוסלות את התרומה א"כ משקין הנוגעין בהן הוו תחילה דכל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחילה וי"ל האוכלין שנטמאו במשקין היינו גזירה דכל הפוסל את התרומה ועד השתא לא נגזרה גזירה והא דאמרינן במשקין הבאים מחמת ידים ה"ה מחמת כל פוסלי תרומה והא דאהדר ליה ר' יהושע לר' אליעזר בפרק שני דחולין לא מצינו שהשני עושה שנ על ידי משקין אע"ג דאכתי לא נגזרה גזירה מכל מקום היה בדעת' לגזור מיד:
אלא במשקין הבאין מחמת שרץ אומר ר"י דה"ה דהוה מצי למימר במשקין הבאין מחמת ידים שאף מטמאין כולן לפסול את התרומה כדאמר בפרק אלו דברים שמא יטמאו משקין שבידו ויחזרו ויטמאו את הכוס אלא נקט משקין הבאין מחמת שרץ לאשמועינן דאפילו הנך לא הוו אלא מדרבנן:

דף טו.

שמאי אומר מקב חלה והלל אומר מקביים בירושלמי מפרש טעמא דשמאי והלל דאיפה י"ח קבין ועשיריתה מלבר היינו קבין ובאותו שיעור צריך להפריש חלה להלל ושמאי סבר שכיון שמן העומר שהוא עשירית האיפה היו עושין שני אכילות אחת בבקר ואחת בערב כשיעור אכילה אחת משערינן דמיקריא עיסת המדבר:
ר' יוסי אומר חמשה פטורין חמשה ועוד חייבין טעמי' דר' יוסי דאמר ועוד משום דבעי שאחר שיפריש חלה ישאר לו כדי עיסת מדבר והיינו ראשית ערסותיכם דכתי':
מלא ההין שאובין פוסלין את המקוה פירש הראב"ד ז"ל דטעמיה דהלל מפני שהיא המדה הגדולה שנאמרה בתורה כדכתיב ושמן זית הין ואף על פי שנאמרו בתורה מדות קטנות דמים שאובין שפוסל את המקוה דרבנן אזלי לקולא ולא מפסילי אלא בשיעורא רבה ולפיכך שנו לו רבותיו הין לגלות לו שמפני שנאמרה בתורה הוא פוסל את המקוה ושמאי דסבר תשעה קבין לפי שהן ראויין לשטיפת כל גופו ועזרא תקנם לבעלי קריין ולפיכך חשיבי כמקוה פסול ופוסלים וחכ"א שלשת לוגין שמפני שהם חשובים שנתנה

תורה לקרבנות ציבור שהוא רביעית ההין דאזלינן בתר שיעורא זוטא ואע"ג דאשכחן בה לוג שמן בציבור מיהא לא אשכחן פחות משלשה לוגין ועוד דלא אשכחן לוג אלא לשמן אבל ליין אין פחות מרביעית הין שהוא שלש לוגין:

דף טו:

ועל ספק מי רגלי בני ארם פירש"י ז"ל דספק ספיקא הוא והקשו בתוס' דבפ' בנות כותיים תנן ואין שורפין עליהן את התרומה מפני שטומאתן בס' ופרכינן ורמינהו על ששה ספיקות שורפין את התרומה ומשני' דמתני' דהתם בדאיכא ספק ספיקא עסקינן ומשום הכי אין שורפין ולפירש"י ז"ל לא קשיא דהא על ספק מי רגלי אדם שורפין אע"ג דהוי ספק ספיקא לפיכך פי' דדוקא כנגד מי רגלי בהמה לפי שכשהן זה אצל זה ניכרין יותר שהן של אדם וליכא אלא חד ספק:

דף טז.

אלא מעתה לא ליטמו מגבן פי' בתו' דהו"ל למפרך אלא מעתה ליטמי מאוירן אלמה תנן בהני דטומאתן שוה ומטמאין מאוירן מידי אחרינ' לא אלא חד' מתרי פרכי נקט וא"ת תינח הכא אבל בסמוך דפרקינן פירכא דלא ליטמו מגבן תיקשי לא ליטמו מאוירן י"ל דמסקנ' לא קשי' דאיכ' למימר אין ה"נ דמטמאין מאוירן והאי דלא מננהו בהדי כלי חרס י"ל משום דכלי זכוכית מטמאין מגבן ומאחורן ואין מטמאין מאוירן מה שא"כ בכלי חרש וכלי נתר:

כלי נתר וכלי חרש טומאתן שוה מיטמאין ומטמאין מאוירן ומטמאין מאחוריהן ואין מטמאין מגביהן כך הגירס' במשניות מדוקדקות וכן פירש מטמאין ומטמאין אוכלין מאוירן מיטמאין אחרים מאחוריהן דהיינו גבן ואין מקבלין טומאה מגבן אלא מתוכן שאעפ"י שהן מטמאין אחרים מגבן אין מטמאין טומאה אלא מאוירן וכדתני' מרובה מדת לטמא מליטמא שמטמא אחרים מאחוריו ואינו מיטמא מאחוריו וגבן ואחוריהן אדא מילתא היא אלא דגב משמע כל חוץ שלהן ולפרושי מילחא נקט הכי לומר דאין להם טומאה כלל לא מאונן ולא מאזנן דכולהו גבי נינהו וה"נ מוכח בפרק כ"ה ממסכת כלים דאחוריים היינו גב שלא כפרש"י ז"ל:

בטומאה דרבנן לא אחיתו להו רבנן טומאה פי' בכלי זכוכית דכל טומאתן דרבנן הוא דפשיטא לן דטומאתן ישנה לא הדרה בהו אבל בכלים דמקבלי טומאה מדאורייתא אם נטמאו טומאה דרבנן ושברן וחזר ועש' מהם כלים לא פשיטא לן דלא הדרי לטומאה

דהוה בהו דהא בפרק רבי ישמעאל מיבעיא לן גבי רמך כלים לע"ז טומאה ישנה דרבנן אי הדרא אי לא הדרא וכבר כתבתיה שם בס"ד:

עבדי בהו רבנן היכרא כי היכי דלח לישרוף עלייהו תרומה וקדשים כיון דמסקינן דעל כלי זכוכית לא שרפינן ש"מ דלעיל בשמונים שנה לא גרסינן ועל כלי זכוכית דאי הכי קשיא דהא יוסף בן יועזר ויוסף בן יוחנן גזרו וליכא לפרוקי כדפרקי' לעיל דיוסף בן יועזר ויוסף בן יוחנן גזור לתלות ואותו בשמונים שנה גזור לישרוף דהא מסקינן הכא דעל כלי זכוכית לא שרפינן ואע"ג דאיכא למימר דגזור מעיקרא ולא קבילו מנייהו ואתו אינהו וגזור וקבילו מינייהו מדלא מקשינן ומפרקינן הכי בגמרא שמע מינה דלא גרסינן ליה:

דף טז:

רב אשי אמר לעולם לכלי חרס דמו נהי דלית ליה לרב אשי הכא טעמא דהואיל וכי נשברה יש להם תקנה לענין טומאתן לענין שיהיו צריכין טבילה כשהן חדשים אית ליה לרב אשי בהדיא האי טעמא בפ' בתרא דע"ז:

הניחא למ"ד לא לכל הטומאות אמרו אלא לטומא' מת בלבד אמרו. פלוגתא דרשב"ג ורבנן היא בפ' י"א דמסכת כנים בסופא דהא מתני' גופה דתנן כלי מתכות פשוטיהן ומקבליהן טמאין כו' דמסיים בה הכי רשב"ג אומר לא לכל טומאה אלא לטומאת נפש:

המניח כלים תחת הצנור פרש"י ז"ל בצנור שקבעו ולבסוף חקקו דאלו חקקו ולבסוף קבעו צנו' גופיה פסול ואיכא לאוקומה אפילו בצנור שחקקו ולבסוף קבעו וכגון שהוא מפולש שכיון שאינו עשוי לקבלה אינו פוסל את המקוה והראיה מדתנן בפ"ג דמסכת מקואות סלון שהוא צר מכאן ורוחב באמצע אינו פוסל מפני שלא נעשה לקבלה ושנינו עוד המניח טבלא תחת הצנור אם יש לה לבזבז פוסל את המקו' ואם לאו אינה פוסלת ותנן נמי החוטט בצנור לקבל צרורות פוסל את המקוה מכל הני שמעינן שצנור שאינו עשוי לקבלה כגון אלו שלנו אינו פוסל את המקוה:

אחד כלים קטנים ואחד כלים גדולים. כלומר אפילו כלים גדולי' העשויים לנחת אפי' שלענין טומא' (אית) [אין] תורת כלי עליהן שהרי אין מקבלין טומאה אפילו הכי פוסלין את המקוה:

הניחא למאן דאמר כלי טמא חושב משקין. פלוגתא דרבי מאיר ורבי יוסי היא בתוס' דמסכת מכשירין דתניא התם ערבה שירד דלף לתוכה כו' וב"ה אומרים אינן בכי יתן במד"א בטהרה אבל בטומאה הכל מודים שהוא בכי יותן דברי רבי מאיר רבי יוסי אומר אחת טמאה ואחת טהורה ב"ש אומרים הרי זה בכי יותן ובית הלל אומרים אינן ככי יותן:

כל המטלטלין מביאין את הטומאה בעובי המרדע להכי נקט מטלטלין משום דלא גזרינן טומאת אהל בעובי המרדע אלא על האדם הנושאו כדאמר רבי עקיבא בסמוך ולא שייך הכא אלא בדבר המטלטל אבל בפותח טפח אפילו מחובר מביא את הטומאה דהא באילן המסך על הארץ קתני התם ומביא את הטומאה:

דף יז.

אמר ר"ט אקפח את בני כו' פי' בתוס' דלשון שבועה הוא כלו' אקפח אם אין דבר זה אמת שהלכה זו מקופחת דבענין זה מצינו במקרא אם תצאו מזה כלומר שלא תצאו מזה: טמאוהו משום כלים המאהילים על המת פרש"י ז"ל טמאוהו טומאת ערב ומאן דחזא סבר שטמאוהו טומאת שבעה מדין אהל וא"ת היכי דמי אי בפשוטי כלי עץ פשוטי כלי עץ אין מקבלין טומאה אי דאיכא חרב חרב הרי הוא כחלל י"ל דהכא במאי עסקי' בשיש במרדע בית קיבול לחרב המרדע וטמא משום מקבלי כלי עץ ואע"פ שהוא בית קיבול העשוי למלאת שמיה קבול כדאמרינן בסוכה בנקבות פסולה וזה לדברי האומרים דלא אמרינן חרב הרי הוא כחלל אלא בכלי מתכות אבל לדברי האומרים שאפילו בכל הכלים אמרינן וכמ"ש בפרק לא יחפור צריך לומר דרבי טרפון הכי קאמר שמע השומע שטמאוהו לאו בר טומאת שבעה והיה סבור שהוא מדין אהל שיהא כל העומד תחתיו טמא אע"פ שאינו נוגע בו וטעה משום מגע בלבד הוא שטמאוהו טומאת שבעה לפי שנגע בכלי שקבלו טומאה מן המת שהוא בחלל אבל העומד תחתיו שאינו נוגע טהור גמור הוא ורבי עקיבא תקן שהאדם הנושא כיון שעל כרחנו הוא טמא טומאת שבעה מדין נוגע שיהא טמא מדין אהל ונפקא מינה שהנזיר מגלח על טומאת שלישי ושביעי מה שאין כן בנוגע כדאמרינן במסכת נזיר אטו מאן דנגע בכלים בר הזאה הוא בתמיה אבל שאר אדם וכלים כיון שאין בהם טומאה דאורייתא כלל לא חשו בהן שום טומאה:

דף יז:

הניחא לרבי מאיר אלא לר' יוסי שבתרי הוי ה"ה דהוה מצי למימר הכי לרבי טרפון אלא שמא דאיכא מנייהו נקט ראיתי לרש"י ז"ל שפירש מניינא דשמונה עשר דבר תשעה דפוסלין את התרומה ואין קורין ואין פוסלין הא חד תרי פשו להו שבעה צנור ומרדע ובנות כותיים ובוצר לגת וגדולי תרומה ונותן כיסו לנכרי ופתן ושמנן. ותמהני לדבריו שהוא מונה בנות כותיים לרבי מאיר היאך הוא גורס לעיל אי הכי לרבי יוסי בציר להו אמר רב נחמן בר יצחק בנות כותיים נדות מעריסתן בו ביום גזרו והא בנות כותיים מניינא

נמי לרבי מאיר היא ועוד היאך אפשר לגרוס כן והא במסקנא דסוגיין רבי יוסי באוכלין וכלים דמני בתרתי הוא דמני להו לי"ח דבר והמחוור שבמנין מה שכתוב בספר המאור בשם הגאונים שמונה שפוסלין את התרומה כד מסלקת טבול יום ממניינא וחשבת האוכל אוכל ראשון ואוכל שני בתרתי ואוכלין וכלים בחדא המניח כלים תחת הצנור גזרו בהקפו של מרדע משום עביו. הבוצר לגת גזור שמאי והלל ולא קבלו מנייהו ואתו תלמידייהו וגזור וקבלו מנייהו י"ב גדולי תרומה תרומה י"ג מי שהחשיך לו בדרך גזרו עליו שיהא נותן כיסו לנכרי שמתוך שאדם בהול על ממונו אי לא שריא ליה אתי לאתויי ארבע אמות ברשות הרבים גזירת התר הבאה מכלל איסור. י"ד פתן ט"ו יינן י"ו שמנן י"ז יחוד דבנותיהן י"ח תינוק גוי שהוא מטמא בזיבה ולרבי יוסי דאומר עדיין מחלוקת במקומה עומדת דכל המניח כלים תחת הצנור חשוב אוכלין וכלים בתרתי:

מתניתין בית שמאי אומרים אין שורין דיו כו' טעמא דכל הני לב"ש אליבא דרבה משום דכיון דאי עביד בשבת מחייב חטאת גזרו בית שמאי ערב שבת אטו שבת ולרב יוסף טעמא דב"ש בכולהו משום שביתת כלים וכמו שיתבאר בסמוך בס"ד וא"ת פריסת מצודות לב"ש מאי טעמא אסירא דהא בשבת כי האי גוונא לא מחייב חטאת דאינו יודע אם יצוד אם לאו ותירצו בתוס' דזימנין דאתי לידי חיוב חטאת שבשעת פריסתו יצוד דהכי תניא בתוספתא הפורס מצודה לבהמה או עוף ונכנסו לתוכה חייב. ולי אין צריך לכך דב"ש היינו טעמייהו שמא שיראה שהיא גורם שתעשה מלאכה בשבת לא יהא אסור שמחמת שאינו אלא גורם הוא שמותר אלא מחמת שהמלאכה עצמה מותרת הילכך אי שרינן פרוסות מצודות שהיא גרימת צדה יהיו סבורים דצידת עצמה שריא:

אלא כדי שיצודו וא"ת ומנא ידע מתי תבוא החיה וי"ל בפורס במקום גדודי חיות דמסתמא יכנסו שם לזמן מועט והכי איתא בירושלמי דמוקי לה בפורס בחורשין וצריך לומר שהמצודה היא בענין שאינה לוכדת אלא פעם אחת שאם לא כן מה הועילו כדי שיצודו מבעוד יום הרי נצודו בה ג"כ משחשיכה:

ב"ש אומרין אין מוכרין לנכרי כו' וא"ת בין לרבה בין לרב יוסף מאי טעמייהו דב"ש דהא הכא לרב יוסף ליכא משום שביתת כלים ולרבה נמי אי עביד כי האי גוונא בשבת לא מחייב חטאת תירצו בתוס' דכיון דגוי בעביד בידים מוחלף בשלוחו של ישראל הילכך כל כי האי גוונא אע"ג דלא אתא לידי חיוב חטאת גזרו ב"ש בין לרבה בין לרב יוסף אבל בכלים שאין המלאכה נעשית בידים לא גזרו בית שמאי אבל היכא דאתי לידי חיוב חטאת לרבה אי נמי דאיכא משום שביתת כלים לרב יוסף ולפי הטעם שכתבתי למעלה

אין אנו צריכים לכך אליבא דרבה מ"מ כיון שהישראל גורם שתעשה מלאכה בשבת שיש באותה מלאכה חיוב חטאת גזרו בה ב"ש:

ב"ש אומרים אין נותנין עורות לעבדן וא"ת ולרב יוסף דאמר דטעמיה דב"ש משום שביתת כלים מ"ט אסרי הכא ב"ש דהא שביתת כלים לא מקריא אלא לאסור שלא יעשה הכלי מלאכה אבל לא שיהא הכלי מקבל המלאכה וראיה לדבר דהא לרב יוסף שרו ב"ש מוגמר וגפרית כד מנחי אארעא אף ע"פ שהכלים העליונים מתגפרין ושבעין אלמא לא שייכא שביתת כלים אלא לאסור שלא יעשה הכלי מלאכה אבל לא לאסור שיקבל הכלי מלאכה ועורות לעבדן כה"ג הוא וכיון שכן מ"ט אסרי ב"ש אליבא דרב יוסף בשלמא לרבה איכא למימר דאע"ג דאי יהיב להו להני עורות בשבת לא מחייב חטאת מ"מ גורם הוא מערב שבת שתעשה בשבת מלאכה שחייבין עליה חטאת וכמ"ש למעלה אבל לרב יוסף קשיא וי"ל דהכא נמי דכיון דנכרי קא עביד בידים מיחלף בשלוחו של ישראל וכמו שפרש"י ז"ל בגמרא בההיא דלא ימכור אדם חפצו לנכרי:

דף יח.

ובכולן ב"ה מתירין עם השמש. פי' בתוס' דדוקא בשקצץ וכדאמרינן בגמ' גבי איגרות וב"ש אסרי אע"פ שקצץ וכי פרכינן בגמ' והא קצץ לב"ה פרכינן וכמו שפרש"י ז"ל והא דשרינן הכא קבלנות בשקצץ דוקא קבלנות דכלים שהא"י עושה מלאכתו בביתו ולא מינכר שהן של ישראל אבל קבלנות דבנין שהמלאכה נעשית בקרקע של ישראל כל שהוא תוך התחום אסור וכדאמרינן בפרק מי שהפך מקבלו קבילת תוך התחום אסור חוץ לתחום מותר וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפ"י מהלכות שבת וכתבתיה בפ"ק דע"ז בס"ד ושלא כדברי ר"ת ז"ל שהיה סובר להתיר קבלנות של בנין ממתני' דהכא אפי' תוך התחום והיה אומר דההיא דפרק מי שהפך באבל דוקא היא ואין הדברים מחוורים ואף הוא ז"ל לא סמך עליהן ומסתברא דכל שקצץ אפי' שעשה הא"י מלאכה בשבת מותר לישראל ללבוש הכלי בשבת עצמה ולא דמי להאי דאמרינן בפרק כל כתבי הקדש א"י שהדליק את הנר שאם בשביל ישראל אסור להשתמש לאורו דהתם משום דנכרי אדעתא דישראל קא עביד אבל כל שקצץ אדעתא דנפשיה קא עביד ושרי ישראל להשתמש אפי' בשבת:

גמרא אבל דיו דלאו בר גבול הוא מנתינת מים מחייב וא"ת והא בפרק במה מדליקין משמע דדיו בר גבול הוא דאמרינן התם כל השמנים יפים לדיו ואיבעיא להו לגבל או לעשן י"ל דלאו גבול ממש קאמר אלא עירוב ומסוגיא דהכא שמעינן בהדיא דטפי איכא לחיובי בנתינת מים דמיד דלאו בר גבול הוא מהיכא דבר גבול דבקטמא דלאו בר גבול

הוא בעי למימר דבנתינת מים ליחייב. ומכאן תשובה על מה שפרש"י ז"ל בפרק המביא בהא דאמרינן וקטמא דשרי לתת לתוכה מים משום דלאו בר גבול הוא וליתא דסוגיא מוכחא דאדרבה כל שכן דמחייב לפיכך פי' ר"ת ז"ל דהכי קאמר וקטמא בלא מים לשרוק פי התנור שרי וקמ"ל דלא גזרינן דילמא אתי למגבל:

והשתא דאמרת לב"ה דאית להו שביתת כלים פירוש דקא סלקא דעתך השתא דטעמייהו דב"ש דמתניתין משום גזירה היא דכיון דאי עביד בשבת מחייב חטאת גזרינן ערב שבת אטו שבת וכיון שכן דודאי לא מתוקמא ברייתא כב"ש דא"כ מאי טעמא שרי בפותקין מים לגנה דהא בשבת כה"ג מחייב חטאת כדאיתא בריש משקין הילכך על כרחיך לא מתוקמ' ברייתא כב"ה ושביתת כלים ב"ה היא הכי ס"ל השתא דבין לרב יוסף בין לרבה טעמא דב"ש משום גזירה היא אבל למאי דמסיקנא דמאן תנא שביתת כלים ב"ש וברייתא לרבי יוסף על כרחיה ב"ש היא ולא ב"ה ודאי דב"ש במתני' לאו משום גזירה היא דאי הכי פותקין מים לגנה מאי טעמא שרי אלא ודאי לרב יוסף בין לב"ש בין לב"ה לית להי גזירה וטעמייהו דב"ש דאסרי משום שבירת כלים והיינו טעמא דרחיים לב"ש אבל לב"ה דלית להו שביתת כלים אפי' לתת חטים לתוך הרחיים שריא ורבה סבר דטעמא דב"ש במתני' משום גזירה הילכך ברייתא דשריא פותקין ב"ה ולא ב"ש ואפילו ב"ה אסרי רחיים מפני שמשמעת את הקול:

ולענין פסק הלכה אומר ר"ת ז"ל דהלכה כרב יוסף דמוקי ברייתא כב"ש דהא רב הושעיא קאי כוותיה ולפי זה רחיים מותרין דלרב יוסף לית להו לב"ה שביתת כלים אפי' היכא דקא עביד מעשה ולהשמעת קול נמי לא חייש דמשום האי טעמא הוא דאמר ליה רב יוסף לרבה ולימא מר משום שביתת כלים כלומר דלא מתוקמא ברייתא אלא כב"ש טפי ניחא לך בהכי מדלסלוקי בטעמא דמשמעת את הקול אבל ר"ח ז"ל פוסק כרבה דקיימא לן רבה ורב יוסף הלכתא כרבה והא דרב הושעיא לא מכרעא דרב הושעיא לא אמר אלא דמאן תנא שביתת כלים ב"ש ומיהו רב הושעיא גופיה אפשר דמוקי לה לברייתא כרבה ואליבא דב"ה ומפני שמשמעת את הקול ותלמודא דדייק אי הכי מוגמר וגפרית מאי טעמא שרי ב"ש אליבא דרב יוסף הוא דאמר הכי ולאו אליבא דרב הושעיא וקיימא לן כרב הושעי' דמאן תנא שביתת כלים ב"ש הילכך מותר להשאיל כלים לא"י ואין לחוש במה שיעשה הא"י מלאכה אבל בהמתו אסור דלכולי עלמא אדם מצווה על שביתת בהמתו:

דף יח:

דמפקר להו אפקורי. אע"ג דבנדרים בסוף פרק אין בין המודר קיימא לן דבעינן הפקר בפני ג' הכא לא בעינן דכיון דלאפרושי מאיסור מסתמא מפקר להו בגמר דעת וכתבו בתוס' שאין לסמוך על זה להשאיל בהמתו לנכרי ולהפקירה דהכא שאני משום דאי אפשר בענין אחר והרשב"א ז"ל כתב דהא דהכא משום הפקר ב"ד נגעי בה דלב ב"ד מתנה עליהן משום להפריש העם מאיסור:

גזירה שמא יחתה בגחלים. וא"ת ומעיקרא דלא ידע האי טעמא תקשי לים מתני' דבשר בצל וביצה וחררה י"ל דבהנהו פשיטא ליה דטעמא משום מחתה בגחלים הוא כיון דלא מפסיק מידי אבל הכא מפסיק תנור:

והלא מגיס פרש"י ז"ל וחייב משום מבשל והכי אמרינן בפרק המביא אחד נתן את האור ואחד נתן את העצים ואחד נתן את הקדירה ואחד מגיס כלן חייבין כלומר דמגיס חייב משום מבשל וא"ת כיון דמגיס חייב משום מבשל למאי איצטריכנא למימר לעיל גזירה שמא יחתה בגחלים לימא גזירה שמא יגיס י"ל דמחתה בנחלים כולל יותר לפי שישנו בקדרה ובצלי ואלו משום מגיס אין לחוש אלא בקדרה ועוד דכלי שנתבשל כמאכל בן דרוסאי אין לחוש בו משום מגיס דהא ליכא משום מבשל ואלו משום מחתה בגחלים איכא למיחש עד שיתבשל לגמרי כמאכל כל אדם לדעת קצת מפרשי' ויתבאר לפנינו:

בשיל ולא בשיל אסור פירשו בתוס' דבשול היינו כמאכל בן דרוסאי בשיל ולא בשיל היינו שלא הגיע למאכל בן דרוסאי וכדאמרינן לקמן תניא חנניא אומר כל שהוא כמאכל בן דרוסאי מותר להשהותו על גבי כירה אע"פ שאינה גרופה ואינה קטימה וכן פי' רב האי גאון ז"ל בפ' כירה אבל לפי דעת הרב אלפסי ז"ל בשיל ולא בשיל היינו משהתחיל ליבשל ולא נתבשל כל צורכו כל שמצטמק ויפה לו אסור והא דאמרינן לקמן גבי אין צולין בשר בצל וביצה כו' וכמה אמר רבי אליעזר אמר רב כדי שיצול כמאכל בן דרוסאי התם כשהן עצמן מונחין על האש דכיון שהגיעו למאכל בן דרוסאי אם יחתה בגחלים יחרוך איתן וזהו שכתב הרב אלפסי ז"ל בפרק כירה שאסור להשהות על גבי כירה שאינה גרופה ואינה קטומה ודלא כחנניא וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"ג מהלכות שבת וכן דעת הרמב"ן ז"ל:

דברחא ולא שריק אסור. פי' ואפי' חי דבשלי מידי דכיון שנתבשל מהרה אפי' חי לא מסח דעתיה מיניה ואתי לחתות והיינו דמייתינן עלה דההיא דאין צולין בשר ובצל וביצה דמיירי בצלי וכ"כ הר"ב בהלכות ז"ל:

התם בבשרא אגומרי. וא"ת לרב אשי דלא אסר אלא בבשרא אגומרי תיקשי ליה מתניתין דאין נותנין הפת לתוך התנור ותו דתנן משלשלין את הפסח משים דבני חבורה זריזין נינהו משמע הא לאו הכי אסיר י"ל דמיירי כגון שהתנור פתוח דהוי כבשרא

אגומרי: **ולענין** הלכה מסתברא דלא קיימא לן כלישנא בתרא דרב אשי דסוגיין דלא כוותיה דאמרינן לעיל כיון דקשי להו זיקא לא מגלן מכלל דקש להו זיקא בעינן וכן סוגיא דלקמן גבי בני חבורה זריזין הם דמשני האי מינתח והאי לא מינתח כלומר ולא קשי ליה זיקא ולרב אשי הא אע"ג דלא קשי ליה זיקא שרי ועוד מדקאמר רבינא בסמוך דקרא חייא כיון דקשי ליה זיקא כבשר' דגדיא דמשרי מכלל דאי הוי כברחא אסיר הילכך כרב ירמיה מדפתי קיימא לן וכל מידי דקשי ליה זיקא בין שריק בין לא שריק שפיר דמי לא קשי ליה זיקא שריק שרי לא שריק אסיר וכן פסק הרב אלפסי ז"ל וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפ"ג מה' שבת אבל הר"ז הלוי ז"ל פוסק כרב אסי משום דבתרא הוא מיהו ס"ל ז"ל דמידי דלא קשי זיקא כלל כגון עוף או גדי שלם מודה רב אשי דאסיר מסוגייא דלקמן דאמר הסם לא מינתח:

ולא ישאילנו עד שיגיע לביתו פי' בכלים דלאו בני מלאכה כגון חלוק עסקינן אבל במידי דבר מלאכה הוא אפי' ברביעי וחמישי אסור משום שביתת כלים:

דף יט.

נותנין מזונות לא"י בחצר פי' אפי' לב"ש דרגיל דאכלן מיד ודוקא מזונות אבל שאר חפצים אסירי אפי' לב"ה דלא שרו ב"ה במתני' דלעיל אלא בערב שבת אבל בשבת לא וא"ת וכיון דכותיים אין מזונותי' עליך כדאמרינן ובפרק יום טוב שחל נמי אמרינן התם מוציא אני את הכותי שאין מזונותיו עליך אפילו לתת מזונות ליתסר כדאמרינן בפרק בתרא דאין נותנין מזונות לפני חזיר משום דאין מזונותן עליך אלמא דאין טורחין אלא לדבר שמזונותיו עליך תירצו בתוס' דכיון דמפרנסין עניי גוים עם עניי ישראל מפני דרכי שלום חשיבי קצת מזונותיו עליך לענין טורח שבת דרבנן אבל לענין עשיית מלאכה ביום טוב דהויא איסור דאורייתא לא חשיב מזונותן עליך והיינו ההיא דפרק יום טוב שחל והראב"ד ז"ל מחמיר בדבר כל היכא דאיכא לאשתמוטי משום דלא טרחינן אלא לדברים שמזונותן עליך והא דקיימא לן מזמני' את הכותי בשבת לא דספי ליה אנן אלא דמחוינן ליה ושקיל איהו לנפשיה אי נמי דספינן לדידן ואכיל איהו בהדן:

לא ישכיר אדם כליו לכותי בערב שבת וברביעי ובחמישי מותר. השמיטה הרב אלפסי ז"ל מן ההלכות וכתב הר"ז הלוי ז"ל שהוא סובר דכב"ש דאי' להו שביתת כלים אתיא

ולא קיימ' כוותייהו ולא מחוור דא"כ אפי' ברביעי ובחמישי ליתסר אלא ודאי כך"ע אתיא ובכלים שאין עושין מלאכה בהן כגון מטה וחלוק וטעמא דמילתא משום דנראה כעומד ונוטל שכר שבת אבל ברביעי ובחמישי מותר ודוקא בהבלעה כגון שמשכיר לו לשנה או לחדש הא שכירות יום אסור וכדתניא במציעא בפרק השוכר את הפועל לשמור את הפרה לשמור את הזרעים אינו נוטל שכר שבת הא שכיר שבת נוטל ממנו שכר השבת ואפ"ה בערב שבת אסור דנראה כמשכיר לו לצורך מחר וכעומד ונוטל ממנו שכר שבת:

אין מפליגין בספינה פר"ח ז"ל דוקא בספינה הגושש' למטה מי' ומשום איסור תחומין אבל למעלה מי' משום תחומין שרי והקשה עליו הרב אלפסי ז"ל ופירשה משום עונג שבת וכמו שכתוב בהלכות אבל בתוס' פי' משום שאסור לעבור במי' במעבור' אפי' בתוך התחום דהו"ל כשט ואסור לשוט גזירה שמא יעשה חבית של שייטין והיינו דגרסי' בפ' תולין חזי מר האי צורבא מרב' דאזיל ונאים במברא ועבר להך גיסא ואמר למינם קא מכוון' ואזיל וסייר פירי אמר ליה הערמה מרבני היא וצורבא מרבנן לא אתי למעבד לכתחילה אלמא דלכתחילה שלא בהערמה אסור ובהערמה דוקא לצורבא מרבנן הא לכולי עלמא אסור ומיהו ברביעי שרי דלכולי האי לא אחמור רבנן ולפי פי' זה דברי הרב אלפסי ז"ל ג"כ יש לתמוה על מה נהגו העם עכשיו להפליג בספינה פחות משלשה ימים קודם לשבת אבל הר"ז הלוי ז"ל כתב בין בזו בין בזו בין מה שאמרו אין צרין על עירות של כותים דכלהו מקום סכנה וכל שלשה ימים קודם השבת כמו שבת מקרי ונראה כהתנה לדחות את השבת מפני שאין דבר שעומד לפני פקוח נפש וה"ה להפריש במדברות ולכל מקום סכנה שאדם עובר לחלל בו את השבת ועל דרך זה התיר הרמב"ן ז"ל למפרישי ימים ליכנס בים בשבת ולפרוש מן הנמל ואין חוששין משום דכשאסרו להפליג בספינה תוך שלשה ימים נא אמרו אלא בישראל שוכר כל הספינה שכל המלאכה הנעשית בה אינה נעשית אלא בשבילו אבל בספינה שרוב' נכרים וישראלים מועטין נכנסין לתוכה כיון שרובה נכרים על שם הנכרים היא נעשית וכדאמרינן בפרק כל כתבי במסיבה שרובה נכרים והדליק נכרי את הנר שמותר לישראלים שבאי להשתמש לאורה:

רבי ישמעאל אומר יגמור. פרש"י זכרונו לברכה אינן צריך להסיר הטעינה סמוך לחשכה אלא מניחה בשבת הקשה ר"י ז"ל א"כ מאי קרא מוכח מהכא דמתני' ר' ישמעאל הוא דלמ' ר"י סבירא ליה דאי עביד בשבת חייב חטאת ואפילו הכי יגמור דסבירא ליה כב"ה דשרי אפי' בדבר דלא אתי ממילא וכ"ת א"כ למה לי דנקט שרסקן איכא למימר משום רבותא דרבי עקיבא ותו קשיא דאם כן רבי עקיבא דאמר לא יגמור כמאן לא כב"ש ולא כב"ה לכך פירשו בתוס' שיגמור היינו שמותר לגמור בידים משתחשך דלא דמי

למתניתין דלא שרו ב"ה אלא טעינת קורות אבל בידים לא דהכא כשאין מחוסרין דיכה כדאמרינן בסמוך ומתני' במחוסרין דיכה ורבי יוסי בר' חנינא נמי הכי סבירא ליה ואפי' הכי אמר דרבי ישמעאל היא דכיון דשרי לשחוט בידים ולא גזר אטו מחוסרים דיכה ש"מ דבמחוסרין דיכה נמי לא מיחייב חטאת וכיון שכן בדין הוא דלודי בית שמאי לבית הלל אבל כרבי עקיבא לא אתיא דכיון דאסר באין מחוסרין דיכה ש"מ דבמחוסרין דיכה מחייב חטאת משום לתא דידהו גזר נמי אשאין מחוסרין דיכה וכיון שכן אסור לבית שמאי עם חשיכה היינו טעמיה דרבי יוסי בר' חנינא ורבי אלעזר לא ניחא ליה בהכי ואמר כיון דודאי רבי ישמעאל דקאמר יגמור לא שרי אלא במחוסרין שחיקה ואפי' ר"י בר' חנינא מודה בהכי מנא ליה לרבי יוסי בר חנינא דר' ישמעאל במחוסרין דיכה לא מחייב חטאת דילמא חיובי מחייב ולא אתא מתני' כוותייהו ואפילו הכי לא גזרינן אין מחוסרין אטו מחוסרין וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפר"א מהלכות שבת להא דר' ישמעאל דאמר יגמור דיגמור בידים קאמר:

הלכך לענין הלכה קיימא לן כר' יוחנן דבמחוסרין דיכה כולי עלמא לא פליגי דאסיר כלומר דאסור לגמור בידים וקיימא לן כר' יוסי בר' חנינא דהורה כרבי ישמעאל דכל היכא דמחוסרין שחיקה יגמור בידים דלא פלגינן כלל שלא כדברי הר"ז הלוי שהקשה על הרב אלפסי ז"ל למה כתבן לשתיהן ובמ"ש נתחוורו הדברים יותר מבמ"ש בזה המלחמות:

דף יט:

רבי אליעזר אומר כדי שיקרמו פנים המדובקים בתנור פירש"י ז"ל דר' אליעזר לחומרא קאמר ובירושלמי משמע דלקולא קאמר דאמרינן מודה ר' אליעזר בלחם הפנים שאינו קרוי לחם עד שיקרמו פניה בתנור משמע דהכא סגי בקרימא כל שהוא אבל בלחם הפנים בעי קרימא מעליא:

דף כ.

קרא כי אתא לאיברים ופדרים הוא דאתא כלו' לאיברי של חול שמשל' בהן האש מאמש ולא לעשות בהן מערכה בפני עצמן קאמר דהא אמרינן לקמן בפ' אלו קשרים עולת שבת בשבתו ולא עולת חול בשבת אלא לחתות בהן ולהבעיר באותה מערכה עצמה שלהן:

פרק במה מדליקין

דף כ:

שעוה אצטריכא ליה מהו דתימא שאפי' עשה מן השעוה כמין פתילה כלומר שעשה כעין נרות של שעוה יהא אסור להדליקו קמ"ל מכאן ואילך פסול שמנים שאינו אסור אלא כשנתן השעוה והזפת בנר כמין שמן אבל כשחברן יחד ועשה מהן פתילה מותר שנמשך הוא יפה אחר הנר. ומכאן יש להתיר נרות שעוה בשבת וכן התירו בתוס' וכן דעת הר' יונה זכרונו לברכה אבל חכמי נרבונא היו אוסרין והיו מפרשים כן מהו דתימא לפתיל' נמי לא שאפילו שם נר שעוה בנר של שמן יהא אסור קמ"ל מכאן ואילך פסול שמנים דכיון שיש בו שמן מותר אבל נר של שעוה בלא שמן אסור להדליק ולא נתחוור שאם אסור להדליק בלא שמן אפילו הניחו בשמן נמי אסור כדאמרינן לקמן כרך דבר שמדליקין בו על גבי דבר שאין מדליקין בו אין מדליקין בו אלא ודאי כי הניחו בשמן נמי שרי כך העלו בתוס' אבל נמצא בתשובה לרבינו שרירא גאון ורבינו אלפסי ז"ל דנר שעוה אסור להדליק בו וכן דעת הרמב"ן ז"ל בספר המלחמות:

דף כא.

מאי לאו להדליק לא להקפות וקיימא לן כרבה דאסר כתב הרשב"א ז"ל שתמה הוא על מה סמכו בדורות הללו לכרוך צמר גפן על גבי גמי ולהדליק בעששית של זכוכית אלא שאפשר לומר שלא אסרו אלא אותן שראויין להדליקן בפני עצמן ולפיכך גזרו על ידי תערובת אטו בעינייהו אבל דבר שאין ראוי להדליק בו בפ"ע כורכין עליו דבר שמדליקין בו דליכא למגזר אטו בעינייהו דהא לא חזי לאדלוקי:

חלב מהותך פרש"י ז"ל חלב מבושל ולא מחוור דא"כ הוה ליה לרב למינקט מבושל כלישנא דמתניתין ועוד דהכא משמע דחלב מהותך נמשך הוא אחר הפתילה ואפילו לחודיה בלא תערובת שמן מדינא שרי אלא דגזרי ביה אטו שאינו מהותך ואלו חלב מבושל משמע דמחמת עצמו אסור ככל הנך שמני' דמתני' ועוד דאמרינן הכא שמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן לא יתן לתוכן שמן וידליק ואי חלב מהותך היינו חלב מבושל דהכי בחלב מהותך שרי א"ו חלב מהותך היינו חלב שהותך ועדיין הוא מהותך ודומה לשמן וחלב מבושל הוא שנתבשל ונקרש והכי מוכח בירושלמי:

תנן מבלאי מכנסי הכהנים כו' הקשה הר"י ז"ל מאי פריך ממכנסי הכהנים והלא היה בהם פשתן דכתיב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש וכיון דפשתן ראוי להדלקה הוה ליה כרך דבר שמדליקין בו בדבר שאין מדליקין בו ואע"ג דבשבת אסור היינו משום גזירה

שמא אתי לאדלוקי בעיניה אבל במקדש ליכא למגזר ותי' דכיון שאין מן הפשתן אלא רביע בטל בשאר מינין והוה ליה כאלו אין בו פשתן כלל:
קסבר כבתה זקוק לה ומותר להשתמש לאורה וא"ת ומנא ליה מהא דמותר להשתמש לאורה דילמא כוליה טעמא משום דאי כבתה זקוק לה הלכך אין מדליקין בהן בשבת דילמא כביא ואי אפשר ליזקק לה וי"ל דמדאצטריך למימר בין בחול בין בשבת שמעי' לה דאם איתא דטעמא דשבת משום דכבתה זקוק לה לימא סתמא אין מדליקין בהם בחנוכה ואנא ידענא דכל שכן בשבת דאי אפשר ליזקק לה א"ו הכי קאמר אין מדליקין בהן בחול משום דכבתה זקוק לה ודילמא פשע ולא מדליק וכל שכן בשבת דאיכא משום טעמא אחרינא דדילמא אתי לאטויי ושמע מינה דמותר להשתמש לאורה. ולענין הלכה קיימא לן דבכולהו פתילות ושמנים מדליקין בהן בחנוכה בין בחול בין בשבת דאביי קבלה ואמר אי זכאי גמרתא מעיקרא וכיון דקי"ל הכי אם כבתה אין זקוק לה דאסור להשתמש לאורה והאי אסור להשתמש לאורה כל תשמישין במשמע ואפילו תשמיש של מצוה וטעמא דמילתא דכיון דע"י נס שנעשה במנורה תקנוה עשאוה כמנורה שאין משתמשין בה כלל דאם איתא דשרי לאשתמושי תשמיש מצוה בנר חנוכה היאך מדליקין נר חנוכה בשבת בכל השמנים והרי כשישתמש בה סעודת שבת אתי לאטויי אלא ודאי כדאמרן. והא דאמר שמואל לקמן אסור להרצות מעות כנגד נר חנוכה לאו למימרא דדוקא תשמיש דרשות אסור אבל תשמיש דמצוה שרי אלא לומר דאפילו רצוי מעות שהוא תשמיש קל אסור וכן מוכיח בירושלמי וכ"נ דברי הרמב"ם בפ"ד מהל' מגילה וחנוכה וזה שלא כדברי הר"ז הלוי ז"ל:

דף כא:

לא דאי לא אדליק מדליק כלומר אבל לאחר שיעור זה אינו מדליק וכתבו בתוס' שלא אמר כן אלא בדורות הראשונים שמדליקין מבחוץ אבל עכשיו שמדליקין בבית בפנים כל שעתא ושעתא זימניה הוא דהא איכא פרסומי ניסא לאותן העומדין בבית:
אי נמי לשיעורא. פי' הרב אלפסי ז"ל בהלכות שאם היתה דולקת והולכת עד השיעור הזה ורצה לכבותה או להשתמש לאורה הרשות בידו ונ' מדבריו שמותר להסתפק ממותר השמן שבנר וכ"ש הוא שלא הקצה אותה אלא למצותה וכל זמן שדולקת והולכת בתוך זמן מצותה הא כבתה מותר דומיא דעצי ונוי סוכה שמותרין לאחר החג אבל מקצת הגאונים ז"ל כתבו דאם כבתה ונשאר שמן שבנר ביום ראשון מוסיף עליו ומדליק ביום שני ואם נשאר בה ביום האחרון עושה לו מדורה ושורפו במקומו שהרי הוקצה למצותו

ולפי דבריהם יש לחלק בין זה לעצי סוכה ונויה דהתם לא מקצי להו אלא לימי החג לפי שנעשים להשאר אחר החג ולא מקצה להו למצותן לגמרי אבל שמן ופתילה שעשויין להתבער לגמרי כי יהיב להו בנר לגמרי מקצה אותן למצותן דאין אדם מצפה מתי תכבה נרו ואם נשתיירו הרי הן אסורין שהרי הקצה אותן לגמרי למצותן ודומה לעצי סוכה ונויה שנפל בתוך החג שאסורים כדמוכח במסכת ביצה בפרק המביא ולא דמי לנר של שבת שעשוי להיות כלה למצותו ואפילו הכי נהנין אחר השבת מן השמן ומן הפתילה משום דהתם אף בעודו דולק למצותו נהנין ממנו מה שאין כן בנר חנוכה:

והמהדרין מן המהדרין. כתב הרמב"ם ז"ל בפ"ד מהלכות מגילה וחנוכה דקאי אנר לכל אחד ואחד דלב"ה אם היו אנשי הבית עשרה בליל ראשון מדליק עשר נרות ובליל שני עשרים ובליל ג' שלשים ובתוספות אמרו דלא משמע הכי דא"כ ליכא הכירא לימים היוצאים שהרואה יחשוב שכמנין זה יש בני אדם בבית:

אמר רבינא משמיה דרבא זאת אומרת נר חנוכה מצוה להניחה למטה מעשרה. לענין הלכה פסק ר"ח ז"ל כרבינא דלא שבקינן מאי דפשיטא להו לרבא ורבינא ונקטינן מאי דאידחי בגמרא בדרך דילמא בעלמא וכן פסק הר' יונה ז"ל ולזה הסכים הרשב"א ז"ל אבל הרמב"ם ז"ל לא כתבה:

דף כב:

ובה היה מסיים פרש"י ז"ל היה מסיים ההטבה ששאר נרות היה מטיב בשחרית וזו היה מטיב בין הערבים ואוחז הישנה בידו או מניחה בכלי עד שנותן לתוך נר מערבית שמן ופתילה ומדליק השאר ממנה. והקשה הריב"א ז"ל אם כן באותה פתילה שהוציא מן הנר היה מדליק נר מערבית אף האחרות ג"כ היה יכול להדליק ממנה וכיון שהוציאה מן הנר אין צריכה עליה וכיון שכן מאי פריך לרב הא ליכא משום בזויי מצוה ולא משום אכחושי מצוה ואפשר לתרץ שעל כרחו היה לו להדליק מן המערבי עצמו דקרא כתיב להעלות נר תמיד דמשמע להעלות אחרים כלומר שצריך שיהא במנורה נר קבוע להדליק ממנו אחרים אבל בתוס' פירשו שבעוד שהפתילה ישנה בנר מערבי היה מדליק ממנה השאר והיה מטיבה ונותן בה שמן ופתילה חדשים והדליקה מן האחרות ולפי זה כי קאמר ובה היה מסיים קאי אהדלקה:

מאי הוי עלה. הקשו בתוס' מאי קא בעי ומאי קא פשיט ליה דהא מאן דאמר דטעמיה דרב משום אכחושי מצוה איתותב וכיון שכן על כרחך כי אסר רב בקנסא אסר ומינה דשמואל אפילו בקנסא שרי ומשמע דקיימא לן כשמואל מדאמר אביי דהני תלת עביד

רבה כוותיה וכיון שכן היכי פשיטנא דאי הנחה עושה מצוה אין מדליקין מנר לנר לא סמכינן עליה אלא הדרינן לכללין וכי גרע מקנסא ותירצו דאע"ג דרבה בהני תלת הוה עביד כשמואל בפלוגתא דמדליקין מנר לנר לא סמכינן עליה אלא הדרינן לכללין דקיימא לן הלכתא כוותיה דרב באיסורי הלכך אי הדלקה עושה מצוה מדליקין מנר לנר לרב דלאכחושי מצוה לא חיישי' ואי הנחה עושה מצוה אין מדליקין מנר לנר דהו"ל כקינסא. נמצא לפי שיטה זו דכיון דאסיקנא דהדלקה עושה מצוה מדליקין מנר לנר אבל על ידי קינסא לא דקיימא לן כרב ונראה שאין זו שיטת הרב אלפסי ז"ל שהביא בהלכות הא דאמר אביי כל מילי דמר עביד כרב בר מהני תלת כו' משמע דס"ל דקיימא לן כשמואל דאמר מדליקין מנר לנר לפיכך נראין הדברים כמו שפירש ריב"א ז"ל דהכי קאמר השתא דמסיקנא דלמאן דאמר משום אכחושי מצוה קשי' ועל כרחין טעמי' דרב משום בזויי מצוה מאי הוי עלה לרב להדליק משרגא לשרגא ואע"פ דלעיל הוה פשיטא לן משום בזויי מצוה משרגא לשרגא שרי הדר תלמוד ובעי לה משום דאי הנחה עושה מצוה אפי' למאן דאמר משום בזויי מצוה משרגא לשרגא נמי אסור אלא דלעיל הוה נקטינן לה כפשטא דמשרגא לשרגא שרי ומשום דקיימא לן הדלקה עושה מצוה והא דקא בעו לה הכא אליבא דר' לא משום דק"ל כוותיה אלא משום דנפקא מינה לשמואל וכמו שנפרש וקא פשיט ר"ה בריה דר"י דאי הדלקה עושה מצוה רב אפילו משרגא לשרגא דשרי א"ל דדוקא משרגא לשרגא שרי לפי שאע"פ שבשעת ההדלקה אין הנר של מצוה סופו שיהא נר מצוה לאחר הנחה אבל קינסא שלא יהא לעולם הוא עצמו מצוה אפשר דאפילו לשמואל דאסור ולפי שיטה זו כיון דאסיקנא דהדלקה עושה מצוה על כרחין אפילו בקינסא שרי שמואל וקיימא לן כוותיה ואין כן דעת הרמב"ם ז"ל שכ' דלמסקנא על ידי קינסא אסור והרמב"ם ז"ל כתב בהלכות מגילה וחנוכה ומדליקין מנר חנוכה לנר חנוכה וכתב עליו הראב"ד ז"ל ועל ידי קינסא:

דף כג.

כל השרפין יפין לדיו פרש"י ז"ל שרף גומא והקשה ר"ס ז"ל דבפ"ב דגיטין משמע שאין נותנין גומא בדיו דאמרינן התם בכל כותבין בדיו בסם ובסיקרא ובקומס ופירש בגמרא קומוס קומא דהיינו גומא אלמא בדיו אין בו קומוס וכתב גם כן שאין בו עפצים דהתם תניא בברייתא כתבו במי טריא ואפצא כשר משמע דבדיו לית בה אפצא דאי אית ביה אפצא היכי קאמר כשר דמשמע דיעבד אדרבה עיקר כתיבה בדיו היא ועוד דהא דיו שלנו שנותנים בו עפצים וקומוס לח הוא ובגמרא משמע דדיו שלהן יבש הי' מדאמרינן

בפרק כל היד כלי קורטא דדיותא ובדיק בי' לפיכך כתב שדיו האמור בתלמוד הוא הדיו שנהוג בצרפת שעושין אותו ממיץ אילן והוא יבש ואין נותנין בו לא עפצים ולא קומוס והא דקאמרינן הכא כל השרפים שרף לאו היינו קומוס אלא לחלוחית אילן וכדאמרינן בפ"ק דנדה זו שרפא מצוי וזו אין שרפא מצוי וכן בפרק כל שעה דאמרינן ירק מר יש לו שרף ופניו מכסיפין ועל כרחין ההיא שרף היינו לחלוחית ולפיכך היה פוסל ר"ת ז"ל ס"ת שלא היה כתוב בדיו צרפתי דאמרי' בפרק הבונה כתבן שלא בדיו הרי אלו יגנזו ומוקמינא לה בפרק הקומץ רבה בספר תורה ואין אלו ראיות שאפשר שדיו סתם הוא של עפצים לאחר שמשימין בו קומוס ושאר דברים וכי אמרינן התם בכל כותבין כו' ובקומוס ואמרינן נמי כתבו במי עפצא כשר דמשמע דלאו היינו דיו היינו קומוס לחודיה או מי עפצא לחודיה וכ"נ מדברי ר"ח ז"ל שפירש מפארי תבאר והתבאר הוא דיו של עפצים וכן דעת הרמב"ם בפ"א מהלכות תפילין:

ספק דדבריהם לא בעי ברכה. פי' דאפי' מעשר ודאי ברכתו אינה אלא מדבריהם הלכך הוי ליה ספק דדבריהם וכן יו"ט אפילו ודאי ברכות תפלה שבו אינן אלא מדבריהם הלכך י"ט שני הו"ל ספק דדבריהם:

ורבא אמר רוב עמי הארץ מעשרין הן וא"ת נ"ל לרבא למימר טעמא דרוב עם הארץ וכי לית ליה דספק דדבריהם לא בעי ברוכי והא בהדיא אמרינן הכי בפרק מי שמתו תירץ הרמב"ן ז"ל אין הכי נמי אלא ס"ל לרבא דכיון דרבנן תיקון דמאי הוה ליה ודאי דדבריהם ולא ספק אי נמי י"ל דס"ל לרבא דכי אמרינן בפרק מי שמתו דספק של דבריהם לא בעי מהדר וברוכי הני מילי כגון שהברכה עצמה היא המצוה כקריאת שמע ואמת ויציב דשקלינן וטרינן בהו התם אבל שאר ברכת המצות שעיקר המצוה דאורייתא היא והוא צריך לחזור ולעשות המצוה מספק של תורה סובר רבא דאף הברכה של דבריהם צריך לעשות עמה אבל הרב אלפסי ז"ל כתב בפרק רבי אליעזר דמילה גבי נולד כשהוא מהול שצריך להטיף ממנו דם ברית ואינו מברך עליו. וכן כתב משמיה דרב האיי גאון ז"ל ואע"פ שעיקר המילה מדאורייתא וכיון שכן ספק של מצוה ספק שלא נטל אפילו ביום ראשון חוזר ונועל ואינו מברך לפי שהברכה מדבריהם וכל ספק דבריהם כו':

דף כג:

נר חנוכה ונר ביתו נר ביתו עדיף משום שלום ביתו כ' הרמב"ן ז"ל משמע דאף להקדים מקדימים נר ביתו לנר חנוכה שכל התדיר והמשובח מבירו קודם לחבירו. אבל ראיתי לבעלי הלכות ז"ל שאמרו והיכא דקא בעי אדלוקי נר חנוכה ונר שבת ברישא מדליק נר

חנוכ' והדר מדליק דשבת דאי מדליק דשבת ברישא איתסר ליה לאדלוקי דחנוכה משום דקבלי' לשבת עליה. וכמה רחוק הוא זה הטעם אם אמרו ביום הכפורים כן כשאמר זמן משום דמוסיפין מחול על הקדש ואוכלין ופוסקין מבע"י ויכול הוא להפסיק ולקבל עליו שלא יאכל מבעוד יום וכיון שאמר זמן הרי קבלו מעתה אבל הדלקת נר בשבת אם הדליקו מבעוד יום מה קבול שבת יש בכך הרי כדי שלא יהא טרוד בערב הוא עושה א"כ הדליק נר דשבת לא ידליק נר אחרת ואדרבה לא מפני שהוא שבת מדליק אלא מפני שעדיין אינו שבת מדליק וכי גמר הדלקה קינה שביתה. ועוד הרי אמרו בשילהי פרקין שלישית להדליק את הנר הדליק המדליק ושוהה כדי לצלות דג קטן או כדי להדביק פת בתנור אלמא בתר הדלקת נר מותר לצלות דגים ולהדביק פת בתנור דכולהו ודאי מדליקו וזמן דכולהו אינשי הוא להדלקה ובתר הכי מאן דאדליק גופיה מדביק פת בתנור וצולה דג קטן מדלא תקע בתרייתא דהדלקה וש"מ דכל כה"ג לאו קבלה היא ושרי:

בתר דבעיא הדר פשטה נר חנוכה עדיף משום פרסומי ניסא ואם תאמר והיכי דחינן קידוש היום דאורייתא משום נר ביתו ונר חנוכה י"ל דלא דחינן לי' דהא אפשר לקדושי אריפתא אלא דאי לאו משום שלום ביתו ופרסומי ניסא מצוה מן המובחר טפי אדחמרא כדאמרינן זוכרהו על היין בכניסתו:

אמר ליה אביי אלא מעתה ביום טיב לישתרי וא"ת מאי קושיא ביום טוב ממש אסור לפי שאין שורפין קדשים ביום טוב אבל רישא דמערב שבת הוא מדליק שהוא חול הוה שרי אי לאו טעמא דהטייה וי"ל דאביי ורבא תרוייהו ס"ל שאין בתרומה משום שריפת קדשים ביום טוב שלא אמרו אין שורפין אלא בקדשים שאסור ליהנות מהן בשעת שריפתן דהויא הבערה שלא לצורך אבל תרומה כיון שמותר ליהנות מהן בשעת שריפה וכדרך הנאתו הוא מבערה אף ביום טוב מותר להדליק הלכך לרבה ואביי טעמא דאין מדליקין בשמן שריפה בשבת משים שמא יטה וביו"ט גזירה יום טוב אטו שבת והא דאמרינן לקמן מ"ט לפי שאין שורפין קדשים ביום טוב אליבא דרב חסדא איתמר דהא תניא כוותי' ואע"ג דאיירי עלה אביי דאמר איהו עלה טעמיה נמי אביי אאין שורפין בלחוד קאי אבל לאו משום דאיהו סבר דטעמא דמתני' לפי שאין שורפין קדשים ביום טוב אלא אביי סבירא ליה כרבה דטעמא דמתני' משום גזירת יו"ט אטו שבת ובשבת משום [שמא] יטה:

דף כד.

תניא כוותיה דרב חסדא וא"ת והא מלישנא דברייתא משמע חוץ משמן שריפה שאין מדליקין בשבת ולא ביו"ט והא דלא כרב הוא דלדידי' מדליקין בשבת י"ל דהכי קאמר כל אלו שאמרו אין מדליקין בהן בשבת אבל מדליק בהן ביו"ט וכ"ש שאותן שמדליקין בשבת שמדליקין ביום טוב חוץ משמן שריפה שאע"פ שמדליקין בשבת אין מדליקין ביום טוב:

איבעיא להו מהו להזכיר של חנוכה בברכת המזון וא"ת למה הפסיק בהפסקה דולא בשמן שריפה בין הלכות חנוכה י"ל משום דשייכא בהדלקת נר חנוכה בשבת לדעת רבה דכיון דס"ל דאיכא למיחש שמא יטה אף בשבת דחנוכה אין מדליקין בו והא דאיבעיא להו בברכת המזון ולא איבעיא להו בתפלה משום דבתפלה פשיטא ליה דמזכיר דכיון דבציבור היא איכא פרסומי ניסא אבל בברכת המזון שהוא ביחיד מיבעיא ליה:

או דילמא כיון דלא אסיר בעשיית מלאכה. וא"ת דהא אמרינן בפ"ב דמגילה כל שאין בו ביטול מלאכה מעם כגון ראש חודש ומועד קורין ארבעה אלמא אין עושין מלאכה בראש חודש י"ל דלאו משום איסורא קאמר אלא משום מנהגא בעלמא שלא נהגו לעשות בו מלאכה:

ימים שאין בהם קרבן מוסף כגון שני וחמישי של תעניות ומעמדות וה"ה לכל שאר הימים שאין בהם קרבן מוסף כגון חנוכה ופורים ובהדיא תניא בתוספתא כל יום שאין בו קרבן מוסף כגון חנוכה ופורים שחרית ומנחה מתפלל שמונה עשרה ואומר מעין המאורע בעבודה בהודאה ואם לא אמר אין מחזירין אותו:

ערבית שחרית ומנחה כתב רש"י ז"ל בשם הגאונים ז"ל שאין אנו רגילים לומר ערבית ואפילו שחרית שמא יארע לו בולמוס ונמצא שקרן בתפלתו. והקשה ר"י ז"ל אם כן היאך לוה אדם תעניתו ופורע והלא נמצא שקרן בתפלתו ולעיל בפ"ק אמרינן לוזיף מר וליפרע אע"פ שכבר התפלל תפלת תענית אלמא לא חיישינן להכי כיון שבשעת שהתפלל בתענית היה:

יום טוב שחל להיות בשבת המפטיר בנביא במנחה כך היא עיקר הגירסא ואע"פ ששנינו במגילה דבשבת במנחה קורין שלשה ואין מפטירין בנביא מקומות מקומות יש ועדיין בפרס מפטירין בנביא בשבת במנחה וכן השיב הגאון ז"ל בתשובה ומגיהי ספרים הגיהו יה"כ שחל להיות בשבת מפני שהוקשה להם מה ששנינו במגילה:

דף כד:

ולית הלכתא ככל הני שמעתתא פרש"י ז"ל כר"י ורב גידל ורב אחדבוי וכן דעת הרב אלפסי ז"ל וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפי"ב מהלכות תפלה אבל ר"י ז"ל אומר דהא דרב גידל לא מידחיא ואפילו ריב"ל מודה בה דא"צ להזכיר של ר"ח בנביא כיון דנביא בר"ח ליכא כלל וכן דעת בעל המאור ז"ל וכן נהגו:

מאי טעמא לפי שאין שורפין קדשים ביום טוב וא"ת והיכי ילפינן תרומה מקדשים דבקדשים דינא הוא דאין שורפין לפי שאינו יכול ליהנות בשעת שריפתו מאי שנא משמן חונין אטו תרומה מפני שיש מצוה בשריפתה מיגרע גרעא תירץ ר"י ז"ל דהכי קאמר לפי שאין שורפין קדשים ביו"ט מדינא וגזירה תרומה אטו קדשים וכולה סוגיא אתא לאוכוחי דמדינא אין שורפין קדשים וממילא תרומה אסירא משום גזירה:

מנא הני מילי וא"ת מנלן דשרי דהא לא הותרה הבערה אלא או לצורך אכילה או לצורך מצות היום הא שלא לצורך כלל אסור י"ל משום דסד"א דהוי יום טוב לא תעשה גרידא ואתי עשה דשריפת קדשים ודחי לא תעשה ותדע לך מדקא מתרץ רב אשי דהיינו י"ט עשה ולא תעשה ואיתרצא להו בהכין שמע מינה מעיקרא לא הוה סלקא דעתין הכי וא"ת ותהוי נמי שריפת קדשים עשה וי"ט לא תעשה גרידא אפי' הכי לא דחי האי עשה ללא תעשה דהא אפשר להמתין למחר ולקיים העשה כדריש לקיש דאמר כל מקום שאתה מוצא עשה ולא תעשה אם אתה יכול לקיים שתיהן מוטב ואם לאו יבא עשה וידחי לא תעשה תי' הרמב"ן ז"ל דלא אמר ריש לקיש אלא היכא דאפשר לקיים את שתיהן לאלתר כגון ההיא דאמרינן במנחות פרק התכלת גבי סדין בציצית שאפשר לו לעשות לבן ממינו ולא עבדינן צמר אבל היכא דלא אפשר לקיים עשה היו' אלא בדחיית ל"ת א"א לקיים את שניהן מקרי שהרי א"א לקיימו עכשיו. בא הכתוב ליתן לו בקר שני לשרפתו פי' שאם רצה לשורפו בי"ט אינו רשאי לפי שאין שורפין קדשים בי"ט ובליל מוצי"ט נמי אינו רשאי לפי שאין שורפין קדשים בלילה דהכי אשכחן בשלמים שאין נאכלין אלא לשני ימים ולילה אחד ואפילו הכי אין נשרפין בלילה שאחר שני ימים עד יום שני כדדרשינן בריש מסכת פסחים והנותר בזבח ביום השלישי ביום הג' אתה שורפו ואי אתה שורפו בלילה:

ולא עולת חול בשבת ולא עולת חול ביום טוב וא"ת כיון דקרא בשבת מיירי מנ"ל למדרש ולא עולת חול ביום טוב דילמא בשבת הוא דלא קרבא הא בי"ט קרבא י"ל דאבייי ס"ל כר"ע דדריש סוף פ' ואלו קשרים עולת שבת בשבתו עולת שבת בשבת אחרת לימד על חלבי שלמים של שבת שקרבין ביום טוב וכיון דאצטריך קרא למשרי עולת שבת ביום

טוב מכלל דעולת חול ביום טוב אסור דאי אפילו עולת חול ביום טוב שרי לעולת שבת למה לי קרא:
ולא מילה שלא בזמנה דאתיא בקל וחומר פירש"י ז"ל דהכי דיינינן ליה ומה צרעת שדוחה את העבודה ועבודה דוחה את השבת מילה דוחה אותה כו' וא"ת והא בפרק ר' אליעזר דמילה משמע דלית ליה לרבא האי קל וחומר דסבר דהא דצרעת דוחה את העבודה לא משום דחמירא אלא משום דגברא הוא דלא חזי לכך פי' דהאי קל וחומר מנדרים ונדבות דיינינן ליה דקסבר דקריבין ביום טוב אע"פ שלא נכרתו עליהן שלש עשרה בריתות מילה לא כ"ש וא"ת ולמה ליה לרבא לומר מילה שלא בזמנה מק"ו תיפוק לי דהויא לה מילה עשה ויום טוב לא תעשה ואתי עשה ודחי לא תעשה י"ל דס"ל לרבא נמי יום טוב עשה ולא תעשה הוא כדמוכח בפ"ק דיום טוב הלכך לאו קל וחומר מילה שלא בזמנה בלא מיעוטא דלבדו נמי לא דחיא יום טוב וא"ת דאי ס"ל לרבא דיום טוב עשה ולא תעשה הוא למאי אצטריך הכא לטעמא אחרינא ולמגמר אין שורפין קדשים ביו"ט ממיעוטא דמילה תיפוק לי דהו"ל יו"ט עשה ול"ת ולא מצי דחי לי' עשה ושרפת קדשים י"ל דאה"נ אלא להך מימרא דרבא בפרק רבי אליעזר דמילה אתמר ולמיל' שלא בזמנה אצטריכ' כדאיתא התם וגמרא הוא דמסדר לה הכא לומר דשריפת קדשים ודאי לא דחי אי מלבדו אי משום עשה ולא תעשה:

דף כה.

כשם שמצוה לשרוף את הקדשים כך מצוה לשרוף את התרומה שנטמאת פרש"י ז"ל כי היכי דלא ליתי בה לידי תקלה ולדבריו לאו דוקא שריפה אלא ה"ה שאר ביעור וכן כתב ז"ל בפרק אלו עוברין גבי הא דתנן לא תקרא לה שם עד שתאפה והקשו עליו בתוס' דבשלהי מסכת תמורה קתני תרומה טמאה גבי אלו הן הנשרפין וקתני התם הנשרפין אל יקברו אנא ודאי תרומה שריפה דוקא משום דדמיא לקודש ומדרבנן אי נמי מדאורייתא מדאקרי קדש, וא"ת והא אמרינן בפ"ק דפסחים גבי תרומה טמאה תעשה זילוף ואלו בתמורה תנן הראוי לקבורה קבורה כגון משקין י"ל דלא קאי אלא אערלה וכלאי הכרם אבל לא אתרומה דשריא בהנאה:

דף כה:

הדלקת נר בשבת חובה איכ' מאן דדייק לה מדקרי לה חובה ש"מ אינה טעונה ברכה כדאמרי' מים ראשונים מצוה אחרונים חובה ואינן טעונין ברכה וה"נ דכוותא וכתב ר"ת

ז"ל דשבוש הוא דלא דמי למים אחרונים דלא הוו אלא להצלה בעלמא אבל הדלקת נר חובה של מצוה עונג שבת היא הילכך טעונה ברכה ומה שאמרו עוד טעם אחר שאין צריך לברך לפי שאם היתה מודלקת ועומדת אין צריך להדליק. לא מיחוור דגבי כסוי הדם נמי אי כסתו הרוח נמי פטור מלכסות ואפי"ה מברך וכן נולד כשהוא מהול איכא מאן דאמר דא"צ להטיף ממנו דם ברית ואפי"ה אמרי' בשלהי פרק רבי אליעזר דמילה דהמל מברך וכ"כ רב עמרם ז"ל בסדורו ועוד אומר ר"ת שאפילו היה הנר מודלק ועומד צריך לכבות ולחזור ולהדליק כדאמרי' ליה ההוא סבא ובלבד שלא יקדים ובלבד שלא יאחר:

סדין בציצית ב"ש פוטרין פרש"י ז"ל פוטרין מן התכלת דלא דרשי סמוכין ובדין הוא דליתני אוסרין אלא דהאי דקתני פוטרין משום דס"ל דכלי קופסא חייבין בציצית הכא פטורין ולא שייך למתני בהו אוסרין וב"ה מחייבין דרשי סמוכין והנך תלמידי כב"ה סבירא להו מדינא אלא דגזרי בתכלת מדרבנן משום כסות לילה:

נמצא פסקן של דברים לפי שיטה זו שטלית של פשתן אין מטילין בו תכלת משום גזירה אבל במינו דהיינו לבן חייב ולפי זה הא דאמרינן בפרק התכלת דאמר ליה רב מלאכה לר' קטינא סדינא בקיטא סרבלא בסיתוה ציצית מה תהא עליה לאו למימרא דבסדינא לא הוה מטיל לבן אלא קאמר ליה ציצית מן המובחר דהיינו בתכלת מה תהא עליה והנך תלמידי נמי לבן היה בכנפי כסותן אלא שמפני שהיו גוזרין על התכלת משום כסות לילה היו מחפין אותו מרבן שהיה מטיל בהן אף תכלת ולא היה חושש בגזירה זו וכן דעת הר' אלפסי ז"ל בהלכות ציצית והרמב"ם ז"ל כתב בפ"ג מהלכות ציצית שהסדין חייב בלבן אבל בתו' פירשו דודאי ב"ש אף מן הלבן היו פוטרין אותו שאם אתה מחייבו בלבן וטעמייהו דגזרי משום כסות לילה וכיון שהיה נפטר בכך מן התכלת אף מן הלבן היו פוטרין אותו שאם אתה מחייבו בלבן יבא להטיל בו תכלת והיינו דקתני לישנא דפוטרין משום לבן דליכא למימר דנקט פוטרין משום כלי קופסא וכדפרשי' דהא קימא לן דטלית חובת גברא הוא וכלי קופסא פטורין מן הציצית וב"ש משום גזירה הוא דפטרי ולא משום דלא דריש סמוכין דהא אמרינן בפ"ק דיבמות דאפי' מאן דלא דריש סמוכין בכל התורה כולה במשנה תורה דריש אלא ודאי טעמייהו דב"ש משום גזירה היא ואינהו סביר שהא כב"ש דמסתברא לכו טעמיה משום כסות לילה נמצא לפי שיטה זו שאין מטילין בסדין ציצית כלל וכן דעת ר"ת ז"ל והר"ז הלוי ז"ל:

משום כסות לילה מדנקט תלמודא האי טעמא ולא נקט טעמא אחרינא דשמא יקרע סדינו וכדאתמר התם בפרק התכלת משמע דקיימא לן כרבי שמעון דפטר כסות לילה מן

הציצית והכי נמי משמע בפרק היה קורא דאמרינן התם במערבא לא היו אומרין פרשת ציצית בלילה אלא מתחילין דבר אל בני ישראל ואמר אביי התם כיון דאיהו מתחילי אנן נמי מתחילנן וכיון דמתחלי' מסיימינן אלמא כולהו מודי דאין מצות ציצית בלילה הילכך הויא לה מ"ע שהזמן גרמא ונשים פטורות והיינו דאמרי' בפ"ק דקדושין מעשהז"ג שופר לולב ציצית והא דאמרי' בפ"ק דסוכה דר"י ורב עמרם הוו תכלתא אפרזמא דאינשי ביתיהו היינו טעמייהו משום דסבירא להו דלילה זמן ציצית והויא ליה מצות עשה שלא הז"ג דלא קיימא לן כוותייהו:

דף כו:

אמר אביי רבי שמעון בן אלעזר ותנא דבי רבי ישמעאל אמרו דבר אחד הוי יודע דטעמיה דאביי דדחיק נפשיה לומר דרבי שמעון כי נקט אין בו משום שלש על שלש לאו דוקא דה"ה דאין בו משום שלשה על שלשה אלא דנקט שלש על שלש לאשמועינן דפשתן טמא אפילו שלש על שלש ולא אמר מילתא כפשטא דדוקא משום שלש על שלש אין בהם בשאר בגדים אבל שלשה על שלשה טמא בהן וכרבא ולימא דשלשה על שלשה בשאר בגדים איכא בינייהו וכדאמר רבא מעיקרא אי נמי דר' שמעון בן אלעזר ותנא דבי רבי ישמעאל ואידך תנא אמרו דבר אחד דשלש על שלש טהור בשאר בגדים אבל שלשה על שלשה טמא בהן וכדאמר רבא לבתר דהדר ביה היינו טעמייהו ואביי ס"ל דבשלש על שלש בצמר ופשתים לא מצי שום תנא למגמר שרצים מנגעים ולא נגעים משרצים דבכל חד איכא למפרך וכדאמר אביי בשמעתין הילכך כיון דחזא אביי דרשב"א אית ליה דשלש על שלש בצמר ופשתן אפי' בשרצים וכדקאמר סתמא אין בו משוה שלש על שלש חוץ מפשתן כלומר דיש בו שלש על שלש אפי' בשרצים אמר אביי ודאי ג' על ג' דא"ל לרשב"א בצמר ופשתים בשרצים לא מנגעים גמר לה דאיכא למפרך מהיכא גמר לה מאו בגד דכתיב בשרצים וכיון שכן שלשה על שלשה בשאר בגדים בשרצים מהיכי תיתי ליה לרבי שמעון בן אלעזר אלא ודאי לית ליה וכי קאמר לית בו משום שלש על שלש בדין הוא דאפילו משום שלשה על שלשה לית בהו דמנא תיתי אלא דנקט שלש על שלש לאשמועינן דפשתן אפי' שלש על שלש טמא בו הילכך על כרחיך רבי שמעון בן אלעזר ותנא דבי רבי ישמעאל אמרו דבר אחד ומפיקי מאידך תנא דבי רבי ישמעאל לגמרי דהיינו אית ליה בשרצים שלש על שלש דצמר ופשתים ולית להו טומאה בשאר בגדים בשרצים כלל ואידך תנא אית ליה טומאה בשאר בגדים בשרצים וכדמרבה להו מאו בגד ולית להו טומאת שלש על שלש כלל דשרצים אפי' בצמר ופשתים דמהיכי

תיתי ליה אי מאו בגד הא מפיק ליה לשאר בגדים אי דגמרי שרצים מנגעים הא ס"ל לאביי דנגעים ושרצים ליכא למגמר חדא מחבריה דכל חד איכא למיפרך ובהא פליגי רשב"א ותנא דבי ר"י דאמרו דבר אחד ואידך תנא דבי ר"י דלהני תרי עדיף להו לאוקומי ריבויא דאו בגד אשלש על שלש דצמר ופשתים כיון דמטמא בנגעים מלאוקומי בשלשה על שלשה בשאר בגדים ולא מטמאו בנגעים כלל ואידך תנא דבי רבי ישמעאל עדיף ליה לאוקומי לשלשה על שלשה בשאר בגדים דחזו בין לעניים בין לעשירים ואע"ג דלא מטמו בנגעים אפשר דהיינו טעמא לפי שגלוי וידוע למי שאמר והיה העולם שאין נגעים טמאין הויין אלא בצמר ופשתים הילכך לאידך תנא דבי ר"י שאר בגדים וצמר ופשתים שוים כשרצים לגמרי דבכולהו טמא בהן שלשה על ג' וטהור בהן שלש על שלש היינו טעמ' דאביי ורבא דייק לישניה דרשב"א דקאמר אין בו משום שלש על שלש משמע אבל שלשה על שלשה יש בהן וכיון שכן על כרחין ס"ל לרשב"א דגמרינן שרצים מנגעים לשלש על שלש בצמר ופשתים ופש ליה או בגד לשלשה על שלשה דשאר בגדים ותנא דבי ר"י קמא פליג עליה משום דס"ל דשלש על שלש בצמר ופשתים בשרצים לא אתי מנגעים דאיכא למפרך הילכך אצטריך ליה או בגד לשלש על שלש דצמר ופשתים בשרצים אבל טומאה דשאר בגדים לית לן כלל היינו נמי דס"ל לרב' מעיקרא אבל בסוף הדר ביה ואמר דכולהו אמרו דבר אחד דס"ל לכולהו דגמרינן שרצים מנגעים לשלש על שלש ופש לן או בגד לשלשה על ג' נמצא עכשיו דפלוגתייהו דאביי ורבא דאביי סבר דליכא תנא דגמר שרצים מנגעים לשלש על שלש דאיכא למפרך ורבא סבירא ליה דליכא תנא דלא גמר שרצים מנגעים דליכא למפרך כנ"ל פי' של שמועה:

שלשה על שלשה דחזו בין לעשירים כו' אתו בקל וחומר לאו דוקא דמצטריך להו ק"ו דכיון דחזו בין לעניים בין לעשירים הרי הוא כבגד שלם וראיה לדבר דאמרי' בסמוך נפק' להו מאו בגד דתניא בגד אין לי אלא בגד צמר ופשתים שלשה על שלשה בשאר בגדים מנין ת"ל או בגד ואם איתא דבשלשה על שלשה אי לאו ק"ו לא היה דינו כבגד שלם מנלן מאו בגד שלשה על שלשה בשאר בגדים אלא שמע מינה שאין לחלק בין בגד שלם לשלשה על שלשה ועוד ראיה מדאמרינן חד למעוטי משלש על שלש וחד למעוטינהו משלשה על שלשה ואם איתא דאיכא לאפלוגי בין בגד שלם לשלשה על שלשה אכתי מנלן דבגד שלם אינו מטמא דקאמר אף כל צמר ופשתים והוה צריך שלשה מיעוטי חד למעוטי בגד שלם וחד למעוטי שלשה על שלשה וחד למעוטי שלש על שלש אלא ש"מ שלשה על שלשה היינו בגד שלם ועוד מקומות אחרים בשמועה שמוכיחין כן:

ואימא לרבות שלשה על שלשה בשאר בגדים פרש"י ז"ל ושלש על שלש בצמר ופשתים מיטמו בקל וחומר והזקיקו לרש"י ז"ל לפרש כן מדאמרי' בסמוך ואימא כי אמעיט משלש על שלש דעלמא דשתא נמי אית לן דשלש על שלש טמאין בצמר ופשתים ולא נהיר' דהא השתא סלקינן ממאי דאסיקנא דשלש על שלש לא אתי בקל וחומר והיאך חזר בו בשתיקה לפיכך פי' הרמב"ן ז"ל דמעיקרא הכי פרכינן ואימא דריבוי דבגד לרבות שלשה על שלשה בשאר בגדים ולהשנות שאר בגדים מצמר ופשתים וצמר ופשתים דכתב רחמנא לאו מיעוטא נינהו אלא דכתב צמר ופשתים בהדיא ושאר בגדים בריבויא ומסתברא הכי טפי דלוקי ריבויא דשלשה על שלשה בשאר כיון דחזי בין לעניים בין לעשירים ומפרקי אמר קרא בגד צמר ופשתים כלומר על כרחין צמר ופשתים מיעוטי נינהו דאי לא כתב רחמנא לא צמר ופשתים ולא ריבוי דאו בגד והיו כולן באים אם איתא דשאר בגדים וצמר ופשתים שוים כדקאמרת הילכך ליכא למימר הכי והדר אקשינן ואומר כי אימעוט משלש על שלש שנתרבו בצמר ופשתים מאו בגד אבל שלשה על שלשה מיטמו ולא צריך כאן שהן ראויים בין לעניים בין לעשירים שכיון שנתרב' שלש על שלש בצמר ופשתים אע"פ שכתב מיעוט לשאר בגדים אין אנו מעמידין אותו המיעוט אלא למעט המיעוט שבצמר ופשתים שהוא שלש על שלש אבל שלשה על שלשה דין הוא שלא למעט אות' ויבא הדין שהרי ראוי בין לעניים בין לעשירים ואין צריך פסוק לרבות מאחר שאנו מקיימין המקרא שאמר צמר ופשתים וחלקנו בין צמר ופשתים לשאר בגדים:

דף כז.

נגעים משרצים לא אתו דא"ל מה לשרצים שאין מטמאין בכעדשה ופי' הרמב"ן ז"ל דרבא לא פריך משום דבעדשה באורך ובעובי לרבא לא פחות מגריס דליתיה אלא שטח ויש בכעדשה לרקע ולחתך ולשטח כגריס ואביי משעור הנגע פרכינן דכולי מקום נגע בעובי כל הגוף חשיב נגע ולא אצטריך למנחת להכי דפשיטא ליה:

ואיבעית אימא הא רב פפא אמרה פרש"י ז"ל דרב פפא אמרה דלא מפיק אבל לא אמר כרבא דרבא אף כל בשרצים מוקי' להו ולמעטינהו משלש על שלש וכמ"ש בפירושיו והרמב"ן ז"ל סבר דהא דרבא רב פפא ממש אמרה דרבא ע"כ הא כל לכדר"פ זו לכדרב נחמן ב"י מוקים לה ולמעטינהו לשאר בגדים משלש על שלש לא מצטריך אף כל דמהיכא תיתי אי מנגעים מה התם צמר ופשתים אין שאר בגדים לא הכא נמי צמר ופשתים אין שאר בגדים לא ואף כל למה לי אלו דבריו ז"ל ולא ירדתי לסוף דעתו דאי

לאו כל בגד דשרצים כל בגדים במשמע ומאו בגד איכא לרבויי שלש על שלש בכולהו אבל השתא דגמרינן מנגעים בגד דשרצים צמר ופשתים דוקא ואו בגד לרבות שלשה על שלשה בשאר בגדים הילכך מנגעים ילפינן דשלש על שלש דשרצים בשאר בגדים טהור ומצטריך ליה לרבא אף כל להכי ולפיכך אנו אין לנו בזה אלא דברי רש"י ז"ל. ולענין פסק הלכה פסק הרב אלפסי ז"ל דרב נחמן דאמר התם בפ' התכלת שיראין פטורין מן הציצית מדאורייתא דתניא כוותיה כתנא דבי ר"י ומיהו שיראין ושאר מינין חייבין בציצית מדרבנן וכן דעת הרמב"ן ז"ל דכיון דלא אשכחן תנא דפליג עליה דתנא דבי ר"י בהדיא ואידך תנאי איכא למימר דלא מפקי מיניה הלכתא כוותיה אבל רבותינו בעלי התוס' ז"ל פסקו כוותיה דרבא משום דבתרא הוא:

דף כז:

כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו אלא פשתן פרש"י ז"ל כגון קנבוס ולמעלה כתב כגון קנבוס וצמר גפן ור"ת ז"ל הקשה עלי' דקנבוס וכן צמר גפן לאו יוצאין מן העץ נינהו אנא מיני זרעים הם כדאמרי' במנחות בפרק הקומץ זוטא לא אסרה תורה אלא קנבוס ולוף אבל שאר זרעים מדרבנן הוא דאסירי והכי נמי מוכח בפרק כיצד מברכין דאמרינן כל היכא דאי שקלת ליה לפרחא האי הדר אילנא ומפיק גוזא בורא פרי העץ ואין כן בקנבוס וצמר גפן ועוד שהדבר ידוע שאין שום פתילה מושכת בשמנים כצמר גפן אלא ודאי אין קנבוס וצמר גפן בכלל כל היוצא מן העץ:

דף כח:

אלא הא דתני רב יוסף לא הוכשרו למלאכת שמים כו' למאי הלכתא פרש"י ז"ל דאי למילף דתחש טהור מאי דהוה הוה וא"ת והא מיבעיא ליה בסמוך מאי הוי עלה דתחש י"ל דמדלא קאמר הכי בהדיא וקאמר בהא לישנא ולא הוכשרו למלאכת שמים משמע דדבר הוראה איכא לאשמועינן:
נהי דגמירי שחורות טהורות מי גמירי וא"ת ונילף נמי רצועות מתורת ה' בפיך דהא ברצועות נמי איכא דלי"ת ויו"ד י"ל דהנהו לא בכתבה הן אלא קשר בעלמא ואינו חשוב כתב ובתוס' אמרו לקמן בפרק במה אשה יוצאה דדלי"ת ויו"ד לאו הלכה גמירי להו מסיני ולא גרסי' ליה אלא שי"ן שבתפילין בלבד הלכה למשה מסיני ודייקי לה מהא ואין צורך:

דף כט:

ובלבד שלא יכוין בחמה מפני החמה ובגשמי' מפני הגשמים ואע"ג דמודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות הכא בשהיה לבוש יפה שאינו צריך לאותו בגד כלאים לא לחמה ולא לגשמים:

דף ל.

במאי אי בחולה שיש בו סכנה מותר מבעי ליה פרש"י ז"ל דה"ה לשאר פטורי דמתני' כגון נכרים ולסטים והכי מוכח בירושלמי דגרסינן התם אמר רב שמואל בר רב יצחק מילי מתני' מפני לסטים של סכנה רבי יוסי בעי אי מפני כותים של סכנה ליתני מותר:

דף לד.

אמרו לו שנים צא והערב לנו פרש"י ז"ל עירובי תחומין ולא מחוור דהא תנן ספק חשיכה ספק אינה חשיכה אין מערבין וכ"ת הני מילי לכתחילה אבל בדיעבד מותר ועירובו עירוב ליתא דהא אמרי' בפרק בכל מערבין נתגלגל חוץ לתחום נפל עליו גל או נשרף תרומה ונטמאת מבעוד יום אינו עירוב משחשיכה הרי זה עירוב אם ספק רבי יהודה ורבי מאיר אומרים הרי זה חמר גמל רבי יוסי ורבי שמעון אומרים ספק עירוב כשר ועד כאן לא מכשרי רבי יוסי ור' שמעון אלא כגון תרומה ונטמאה דאמרי' העמד תרומה בחזקתה והשתא הוא דנטמאת וכדאמרינן בגמ' התם ספק בתרומה טהורה עירב ספק בתרומה טמאה עירב אין זה ספק עירוב כשר אלמא כל היכא דליכא חזקה לא מכשרינן ספק עירוב ובין השמשות ספקא הוא וליכא חזקה ולפי' עיקרן של דברים כדברי ר"ח ז"ל שפי' דהא דאמרי' הכא שניהם קנו עירוב בעירובי חצרות קיימינן וכי תימ' מתני' היא דתנן אבל מערבין הא קמ"ל דאפילו היכא דאיכא תרתי דסתר אהדדי כי הכא ואיכא למימר מה נפשך אזלינן לקולא:

דף לד:

אמר רבה מפני מה אמרו אין טומנין בדבר המוסיף הבל מבעוד יום גזירה שמא ירתיח זו היא גירסת הגאונים ז"ל וכן פירשו' אם נתיר להטמין בדבר המוסיף מבעוד יום שמא תרתח הקדירה בשבת ויצטרך לגלות' עד שתנוח הרתיחה ויחזור ויכסה בשבת ונמצא טומן בדבר המוסיף הבל שהוא אסור ואקשינן אי הכי בין השמשות ליגזור שלא יטמין בדבר המוסיף לצורך מחר ופרקינן סתם קדירות בין השמשות רותחות הן כלומר רתחו

ונחו וכיון שנחו אין רותחין כ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ד מה' שבת וא"ת אפי' יבא כך שנגלה ויחזור ויטמין בשבת מה בכך דהא משמע דהיכא שטמן בערב שבת מגלה ונוטל וחוזר ומטמין בשבת לאו קושיא היא דהתם בדבר שאינו מוסיף וכיון שאינו מתחדש שום חום בשבת אינו כתחלת הטמנה אבל בדבר המוסיף שכל שעה ושעה מתחדש חומו והולך כתחלת הטמנה היא וכן מוכיח בירושלמי אבל הראב"ד ז"ל השיג עליו ואמר היאך אפשר שבדבר המוסיף יהא אסור מבעוד יום ובין השמשות יהא מותר לפי' אפשר לפרש לפי גירסא זו דכי פרכינן אי הכי בין השמשות נמי ליגזור לא קאי אדבר המוסיף אלא אמאי דשרינן אמתני' בבין השמשות דהיינו בדבר שאינו מוסיף והכי פרכינן בין השמשות בדבר שאינו מוסיף נמי ליחוש שמא ירתיח שמתוך שהוא מסלק הקדירה מעל גבי כירה בחשיכה והיא רותחת ומטמין שמא תרתיח ויצטרך לגלותה וחוזר ומטמין בשבת בתחילה דהא לא הות טמונה בשבת ופריק סתם קדירות בין השמשות כיון שהם מרותחות ויצא' זוהמתן מבעוד יום ואין חוששין שמא בזמן מועט ירתיח ויצטרך ליטלן שהרי דבר שאינו מוסיף אינו מרתיח וגרסי' אמר רבא מפני מה אמרו אין טומנין בדבר שאינו מוסי' משחשכה גזירה שמא יטמין ברמץ ויצטרך לומר לפי גירסא זו דרמץ דבר שאינו מוסי' הוא וזו הוא שהקשה בגירסת הגאונים ז"ל דרמץ ודאי דבר המוסיף הוא גירסת רש"י ז"ל מחודש ומפורשת בפירושיו:

איזהו בין השמשו' משתשקע החמה כו' ואסיקנא דהאי שיעורא הוי תרי תלתי מילי ורביעי מילא ואיכא למידק דאלו בפסח שני תניא משקיעת החמה עד צאת הכוכבים ארבעת מילין ותניא נמי התם רבי יהודה אומר עוביה של רקיע אחד מעשרה ביום תדע כמה מהלך אדם בינוני ביום עשרה פרסאות מעלות השחר עד הנץ החמה ארבעה מילין אלמא לרבי יהודה משקיעת החמה עד צאת הכוכבים שהוא לילה ארבעה מילין תירץ ר"ת ז"ל דשתי שקיעות הן משתשקע החמה דשמעתין הכי מסוף שקיעת החמה כלומר משעה שנשקע ברקיע והיא עדיין כנגד חלונה ולפי שלא עברה חלונה ועדיין אינה מהלכת אחורי הכיפה פני רקיע מאדימין כנגד מקומה ומשקיעת החמה דתניא בפסחים מתחילת שקיעה שהתחילה ליכנס ברקיע נמצא שמתחילת שקיעה עד זמן בין השמשות שהוא סוף השקיעה שלשת מילין ורביע והכי מוכח בירושלמי שאין בין השמשות מתחיל עד סוף השקיעה דגרסינן התם רבי יוסי אומר הלבנה בתקופתא התחיל גלגל החמה לשקוע ותחלת גלגל הלבנה לעלות זהו בין השמשות אמר רבי חנינא סוף גלגל חמה לשקוע ותחילת גלגל הלבנה לעלות פירש רבי חנינא משבש לה לברייתא דקתני רבי אומר סוף גלגל חמה ומכאן למדנו שאין בין השמשות מתחיל עד שעה שסוף

חמה שוקע ונמצא שמתחילת השקיעה עד זמן בין השמשות שלשת מילין ורביע וכתב הרמב"ן ז"ל שזהו הזמן הנז' בכל התלמוד לתוספת שמוסיפין מחול על הקדש שאי אפשר לומר שיהיה בעוד שהשמש זורחת על הארץ דהא תנן וכולן ב"ה מתירין עם השמש ואי אפשר ג"כ שיהא בזמן בין השמשות שהרי תוספת אינו אלא בעשה ובין השמשות ספק כרת הוא וחייב אשם תלוי ובשעת בה"ש חטאת שמנה אלא ודאי זמנו של תוספת היינו מתחלת השקיעה שאין השמש נראה על הארץ עד זמן בין השמשות הזמן הזה שהוא שלשת מילין ורביע מיל רצה לעשותו כולו תוספת עושה רצה לעשות קצת ממנו בלבד עושה ובלבד שנוסיף איזה זמן שיהא ודאי יום מחול על הקדש וא"ת תינח תוספת בתחילתו אבל תוספת ביציאתו היכי משכחת לה שזמן בין השמשות אינו ראוי לתוספת שמן ספק הוא נאסר ומבין השמשות ולהלן לילה גמור הוא ועד איזו שעה יהא מוסיף והולך י"ל כעין שאמרו בירושלמי דברכות דגרסינן התם ובלבד שיתחמו תלתא כוכביא כמין חדא כוכבתא כלומר רצופין במקום אחד היו מפוזרין אסור בעשיית מלאכה משום תוספת וא"ת ולהאי פירוש' דאמרינן שאין בין השמשות מתחיל אלא לאחר שלשת מילין ורביע מיל שאין החמה נראית בארץ היכי אמרינן הרוצה לידע שיעורו של רבי נחמיה יניח חמה בראש הכרמל וירד ויטבול בים ויעלה וזהו שיעורו של רבי נחמיה ופרש"י ז"ל כרמל שעל שפת הים וחמה סמוך לשקיעתה נראית על ראשי ההרים ובתוך כדי שירד ויטבול ויעלה הוי לילה אלמא דמתחילת שקיעת החמה אנו משערין בין השמשות י"ל לפי שיטת ר"ת ז"ל דלאו הכי פירושא אלא הכי קאמר לשיעורו של רבי נחמיה יכול הוא כשמניח חמה בראש הכרמל לירד ולטבול בים דעדיין יום גמור הוא ונמצא שטבל ביום דמאותו שיעור ואילך הוא שיעור של בין השמשות של רבי נחמיה שאדם מהלך בו חצי מיל וזהו שנתנו כאן שיעור בטבילה משא"כ בכל השיעורין וזהו שאמרו בירוש' רבי שמואל בשם רבי חייא רבי יודן בשם רבי נחמיה התחיל גלגל חמה לשקוע אדם עומד בהר הכרמל ויורד וטובל בים הגדול ועולה ואוכל בתרומה חזקה ביום טבל:

פרק כירה

דף לו:

כירה שהסיקוה. כירה יש בה מקום שפיתת שתי קדירות כדאיתא בגמ' וחללה אחד. בקש פי' בתוס' דהיינו זנבות שבולין הנשארים בשדה לאחר קצירה ותבן הוא המחובר עם השבולת והכי משמע לקמן בפ' שואל דאמרינן בשלמא קש משכחת לה במחובר אלא תבן היכי משכחת לה והא דאמרינן בריש המקבל גבי מקום שנהגו לקצור אינו

רשאי לעקור משום דאמרינן ליה ניחא לי דתתבן ארעא הו"ל למימר דתתקש דמה שנשאר בקרקע נקרא קש אלא משום דתתבן משמע טפי לשון זבול נקט ליה:
לא יתן עד שיגרוף או עד שיתן את האפר פירש"י ז"ל משום דמוסיף הבלא וטעמא מפרש בפרקין דלעיל שמא יחתה בגחלים שהוא ז"ל מפרש זה הפרק אף בהטמנה דבשאיני גרוף וקטום אפילו בלא הטמנה אסור ובגרוף וקטום אפי' בהטמנה שרי לפי שאינו מוסיף הבל וכי תימא תינח להשהות בהטמנה זו לפי שהוא מטמין בדבר שאינו מוסיף מבעוד יום אבל להחזיר דמסקינן לקמן בגמ' דמחזירין אפי' בשבת היכי שרי הוה ליה כמטמין בדבר שאינו מוסיף משחשכה דאסור כבר נשמר רש"י מזה בגמ' שפי' דמשום הכי מחזירין אפי' בשבת שכיון שהתחיל להטמין מבע"י כשהוא מחזיר עכשיו אינו כמטמין לכתחילה אלא הטמנה זו כיון שהתחיל' מבע"י מטמין מבע"י מקרי ולא בשבת וכדאמרינן לקמן בענין קופה נוטל ומחזיר וכ"ת אי בהטמנה עסקינן היכי אמרי' בגמ' אבל לשהות משהין אע"פ שאיני גרוף וקטום היכי שרי הו"ל כמטמין מבע"י בדבר המוסיף דאסיר אין זו קושיא אצלי דכבר פירשתי דכי קתני לא יתן מילתא פסיקתא היא בין בשהוי בין בהטמנה ומשום הכי אמרינן האי לא יתן לא יחזיר הוא דמשום הכי תנא דיניה בחזרה ולא בשהיה משום דבחזרה מצי למפסק ולמתני לא יתן אפילו בלא הטמנה אבל לשהות לא מצי תני הכי דהא איתא גוונא דשרי דהיינו בלא הטמנה זהו תורף פרש"י ז"ל וכתב הר"ז הלוי ז"ל שמה שהשיאו לרש"י ז"ל לפרש זה הפרק בהטמנה הוא מפני שראה פרק כירה בין שתי הטמנות סוף במה מדליקין ותחלת במה טומנין אבל זהו שהק' לפרש"י ז"ל שהוא צריך לומר דכירה קטומה אינה מוספת הבל והרי הוא עצמו ז"ל פי' לעיל בפרק במה מדליקין בהא דאמרי' מפני מה אין טומנין בדבר המוסיף הבל מבעוד יום גזירה שמא יטמין ברמץ דרמץ היינו אפר המעורב בגחלים אלמא אע"פ שנתן את האפר מוסיף הבל הוא וכן הוא בודאי שכרי רמץ מחמ' את הצונן וכל שמחמם את הצונן מוסיף הבל הוא וכיון שכן איך אפשר דכי נתן את הרמץ היינו נתינה כל שהו כ"ש בסמוך בס"ד לא יהא מוסיף הבל ותו דאמרינן בגמרא דגחלים עוממות הרי הן ככירה קטומה ובודאי דגחלים עוממות מוסיפים הבל טפי מרמץ אלא ודאי עיקרן של דברים כדברי רבינו האיי גאון ז"ל ור"ח ז"ל שפירשו דהכא לא איירינן בהטמנה כלל אלא כגון שהקדירה יושבת על כסא ברזל וכיוצא בו או שהיה תלויה באבנים שאין שולי הקדירה נוגעין בגחלים ומש"ה כל שגרוף וקטום דאיכא הכירא שמסלק דעתו מלחתות בגחלים שרי:

ער שיגרוף או עד שיתן את האפר בעי' בירושלמי הגורף עד שיגרוף כל צרכו דתני הגורף צריך שיגרוף כל צרכו פי' שלא ישארו שם גחלים כלל הקוטם עד שיקטום כל צרכו מן מה דתני מלבה עליה נעורת של פשתן הדא אמרה אפילו לא קטם כל צרכו פי' שאינו צריך לקטם עד שלא יהא ניכר שם אש כלל והכי נמי משמע לענין הטמנה קטומה בגמרא דילן מדאמרינן בגמרא לקמן בגחלים שעוממו או שנתן עליה נעורת של פשתן הרי היא כקטומה ומתניתין נמי דייקא דקתני עד שיתן את האפר ומדלא קתני שיטמין באפר משמע דנתינה כל דהוא סגי והיינו טעמא דבקטימה סגי לן בכל דהוא ובגריפה בעינן גרופה גמורה משום דבגריפה אי גרף מקצת גחלים והניח מקצתן אין בנשארות הכר כלל אבל מכיון שנתן אפר על כל הגחלים הא עבד ליה הכירא בכולהו וא"ת אם כן שגורף היינו שגורף כל צורכו שאין נשארין שם גחלים היכי אמרינן לקמן בגמרא דתנור אפילו גרוף אסור וכיון שלא נשארה שם גחלת כלל למאי ניחוש לה ותירצו דהיינו טעמא דכיון דתנור נפיש הבליה אפילו גרוף מחזי כמו שיש שם גחלים לוחשו' ואתי להשהויי בכירה ולחתויי ונכנסו בכל זה הדוחק מפני שראו בירושלמי צריך לטאט בידו. ואין תירוצם מחוור אצלי משום דכיון דלא מיתסר אלא משום גזירה דרבנן בלחוד אונו בדין לגזור כל הני גזירות תנור אטו כירה וכירה משום חתוי לפיכך נראין דברי הר"ז הלוי ז"ל דגורף היינו שיגרוף הגחלים לצד אחד אבל אם גרף את הכל והוציא לחוץ אפילו בתנור שרי דליכא למיחש כלל ומאי דאמרינן בירושלמי צריך לטאט בידו לא קשיא לי מידי משום דאפשר דבמקום הנחת הקדירה בלבד הוא שאמרו כן ובהכי אתי ליה שפי' טפי מאי דאמרינן דבקטימה סגי בכל דהו ובגריפה צריך לטאט בידו לפי שכיון שהגחלים נשארו לצד אחד מהכירה בדין הוא שיהא מושב הקדירה פנוי מגחלים ולא תיקשי לך נמי אם איתא דבסלוק גחלים לצד אחד שרי היכי איבעי לן בגמ' מהו לסמוך דפשיטא דשרי וכל שכן הוא שהרי מפסיק דופן הכירה לאו קושיא היא דהתם לא עביד מעשה להיכירא והכא עביד מעשה:

בית שמאי אומרים חמין אבל לא תבשיל דכיון דתבשיל צריך בישול וחיתוי גזרי ב"ש גרוף אטו אינו גרוף:

וב"ש אומרין אף מחזירין מסקינן בגמ' דאף מחזירין ואפילו בשבת ומדאמר אפילו בשבת מכלל דעיקר פלוגתייהו בחול הוא וכי תימא אם כן לב"ש למה לא מחזירין פירשו בתוס' דכל שהוא סמוך לחשיכה כל שכשהתבשיל צונן אינו יכול להתחמם מבעוד יום לב"ש אסור וכל כה"ג מיקרי חזרה וכי יהיב לה על גבי כירה מקמי הכי מיקרי שיהוי ואפשר ג"כ שאפי' הי' התבשיל חם כל שאילו היה צונן ולא היה שהות ביום

כדי להתחמם אסור לב"ש משום גזירת הרואים וב"ה שרו והיינו דאמרינן בגמרא דאע"ג דעיקר פלוגתייהו בחול לדברי האומר מחזירין ואפילו בשבת וכתבו בתוס' דב"ש דאסרי כה"ג אפילו בגרופה נשמע לב"ה בשאינה גרופה בכל שהוא סמוך לחשיכה כל כך אסור אפילו למ"ד בגמרא להשהות משהין אע"פ שאינו גרוף ואינו קטום ולא נראה לי כן משום דאפשר דב"ש לטעמייהו אזלי דבעי בכולהו מלאכות שאדם מתחיל מבעוד יום שיהא נעשה מקצת מעשה שלהן קודם לחשיכה אבל לב"ה דמתירין כולם עם השמש כדאיתא בפ"ק אפילו אין שהות ביום כדי להתחמם שרי ומשום הכי אמרינן בגמרא לדברי האומר מחזירין ואפילו בשבת משום דלמחזיר סמיך לחשיכה לא אצטריך להו לב"ה דהא בכל המלאכות כולן הם מותרין עם השמש אלא משום חזרה דשבת גופי' הוא דאצטריכו לאפלוגי אבל אה"נ דבשאינה מבעוד יום שרי והקשו בתוס' היכי שרי להחזיר קדירה על גבי כירה בשבת והא אמרינן בי"ט פרק המביא דביעתא חביתא ופוריא מלמטה למעלה אסור משום אהל תירץ ר"י ז"ל דכי אסרו חכמים כה"ג באהל עראי הני מילי כשעושה הדפנות תחילה ואח"כ הכיסוי אבל הכא שדפני הקדירה כבר עשויות מאיליהן לא אחמור רבנן לאסור ליתן קדירה על גבה ואע"ג דאמרינן בפרק המוצא תפילין גבי דברי רב הונא דאמר ליה כרוך בוריא ושייר בה טפח למחר מוסיף על אהל עראי הוי ושרי דמשמע טעמא דשייר הא לא שייר אע"ג דהתם נמי הדפנות כבר הם עשויות אומר ר"י ז"ל דהתם דמתחזי אהל טפי אפילו בלא עשיית דפנות אסרו אבל קדירה דלא דמי לאהל כולי האי לא אסרו חכמים בלא עשיית דפנות:

גמרא ומני חנניה היא דליכא למימר אפילו רבנן היא ומתוקמא ממתניתין בנתבשל כל צורכו ואליבא דמ"ד דמצטמק ויפה לו מותר משום דאם איתא הו"ל לתנא לפרושי הכי דתבשיל סתם לא משמע נתבשל כל צורכו:

או דילמא לשהות תנן כו' כלומר ומתני' כרבנן דפליגי עליה דחנניה דליכא למימר דאפשר דאתיא נמי כחנניה ומתוקמא מתני' בתבשיל שלא הגיע למאכל בן דרוסאי דאפילו חנניה מודה ביה דאי גרוף וקטום אין אי לא לא משום דתבשיל סתמא לא משמע הכי ועוד אם איתא דבפחות ממאכל בן דרוסאי מתוקמא היכי תנן אף מחזירין ואמרינן בגמרא מחזירין ואפילו בשבת הא כיון דקטימה דתנן קטימה כל דהו היא הרי מבשל בשבת וענוש כרת ונסקל אלא ודאי מתניתין בשהגיע למאכל בן דרוסאי מתוקמא הלכך על כרחין אי לשהות תנן מתני' דלא כחנניה דהא דלא אמרי' בגמ' מני רבנן היא משום דאכתי לא קיימא לן פלוגתא דרבנן עליה דחנניה אלא ממתני' ואע"ג דבברייתא לקמן אמרי' ר' מאיר יר' יהודא בהדיא דאפילו לשהות אי גרוף וקטום אין אי לא לא נ"ל דמשום

הכי לא אמרינן הא מני ר' יהודה היא משום דאי ידע לה מאי בעי תו ואע"ג דדחינן לה לקמן אפילו הכי לא בעי השתא לעיולי נפשיה בההיא שקלא וטריא כלל:
ומיהו אע"ג דודאי מתניתין בשהגיע למאכל בן דרוסאי מיתוקמא מדקתני מחזירין לא תיפוק מינה הא שלא הגיע למאכל בן דרוסאי אפילו בכירה גרופה וקטומה אסור אפילו לשהות דליתי דאע"ג דמתבשל בשבת כיון דממילא קאתי לא מיתסר כלל כדתנן וכולן אפילו לא הגיע למאכל בן דרוסאי בית הלל מתירין עם השמש הלכך כל היכא דליכא למיחש שמא יחתה לגחלים ככירה גרופה וקטומה אפילו לא הגיע למאכל בן דרוסאי שרי ומהאי טעמא נמי אמרינן לעיל דקדירה חיתא משום דלא חיישינן בה שמא יחתה שריא:

דף לז.

לעולם אימא לך להחזיר תנן כתבו בתוספות דמהא משמע דהלכתא כחנניה דאי לא אמאי דחיק נפשיה תלמודא לחסורה דמתני' לימא להשהות תנן ואתיא מתני' כפשטה אלא משום דקים ליה דהלכתא כחנניה ממשכן נפשיה כי היכי דתיקום מתני' כוותיה אחרים אומרים אדרבה כיון דאי אמרינן לשהות תנן אתיא לה מתניתין כפשטא וכי אמרינן להחזיר תנן צריכין לחסורה נקטינן דלהשהות תנן:
אי אמרת בשלמא להחזיר תנן היינו דשני בין תוכה לעל גבה פרש"י ז"ל דר' חלבו אשריותא דלשהות קאי והיינו טעמא דבתוכה אסור משום דכיון שאינה גרופה הוה ליה מכוסין בדבר המוסיף מבעוד יום וזה לפי שיטתו של רש"י ז"ל שהוא מפרש כוליה פרקין בהטמנה והוצרך לכתוב דר' חלבו אשריותא דלשהות קאי ולא מוקים ליה בלהחזיר כדמסקי' מי סברת ר' חלבו אירשא קאי אסיפא קאי משום דאמרי' לקמן לדברי האומר מחזירין ואפי' בשבת ופי' שם ז"ל דלא מיקרי מטמין בשבת כיון שהטמנה זו כבר התחיל בה מבעוד יום ולפיכך כיון שרש"י ז"ל סובר דכירה גרופה וקטומה אינה מוספת הבל מה לי בתוכה מה לי על גבה ואע"ג דלמאי דדחינן דלהחזיר בתוכה אסור היינו משום דסבירא לן דמחזיר בשבת מטמין לכתחילה מיקרי דלא כמסקנא דלקמן ורש"י ז"ל שפוסק דמתני' להחזיר תנן כמו שכתוב בפירושיו בעי לאוקומי לר' חלבו אי אמרינן דלהחזיר תנן כמסקנא דשמעתין זה נראה לי לפי דרכו של רש"י ז"ל ולדידן דמפרשין כוליה פרקין בלא הטמנה וסבירא לן דגרוף וקטום מוסיף הבל הוא לא צרכינן לדחוקי נפשין בהכי אלא הכא קאמרינן אי אמרת בשלמא להחזיר תנן היינו דשני בין תוכה לעל גבה משום דבתוכה נפיש הבלא ומחזי כמבשל בשבת אבל על גבה לא נפיש הבלא אלא

אי אמרת לשהות תנן כיון שהניחה שם מבעוד יום מה לי תוכה מה לי על גבה ודחינן לעולם לשהות תנן ור' חלבו אסיפא קאי:

ומקשו הכא וכיון דרב מהימן ליה למפשט מיניה בעיין אמאי לא פשיט לה מדרב ושמואל דאסרי בשמעתין דלקמן לשהות אפילו מצטמק ויפה לו דליכא למפשט מהתם אלא דרב ושמואל לא סבירא ליה כחנניה אבל אכתי אפשר דמתני' להחזיר תנן וחנניה היא ורב ושמואל סבירא להו כרב יהודא דפליג עליה להכי פשיט לה מדר' חלבו אמר רב דקאי אמתני' דקאמר לא שנו. וא"ת אכתי לפשוט מדרב ששת אמר ר' יוחנן דאמר בסמוך דמשהין על גבי כירה תבשיל שלא נתבשל כל צרכו ואע"פ שאינה גרופה וקטומה ואמרינן עלה קסבר להחזיר תנן ומיהו אפשר למדחי ולמימר דלעולם לשהות חנן ור' יוחנן הוא דסבירא ליה כחנניא וליתא דכיון דר' יוחנן אמר הלכה כסתם משנה ודאי כי אמר דמשהין על גבי כירה שאינה גרופה וקטומה סבירא ליה דמתני' להחזיר תנן וי"ל דאפשר דמהימן ליה רב טפי מר' יוחנן משום דרב הוה במניינא דרבי דסתמינהו לכולהו מתני' ועוד דאשכחן אמוראי אחריני משמיה דר"י דפליג עלה דההיא וכדאיתא לקמן בשמעתין:

אלא אי אמרת להחזיר תנן מני מתני' לא ר' מאיר ולא ר' יהודה וא"ת ומאי קושיא נהי דלא מתוקמא מתני' כי הני תנאי מתני' מני חנניה היא וי"ל דמשום דבהאי ברייתא מייתי כולהו גווני דמתני' דפליגי בהו ב"ש וב"ה שהייה וחזרה וחמין ותבשיל הוה משמע לי' לתלמודא דאית לן לאוקומי כחד מהני תנאי ואפ"ה שני ליה דתנא דידן סבר לה כוותיה בחדא ופליג עליה בחדא ומתני' מני חנניה היא:

איבעיא להו מהו לסמוך. כתב הרב אלפסי ז"ל בהלכותיו דמהא משמע דלשהות תנן והיינו טעמיה ז"ל דאע"ג דאיכא לפרושי לבעיין למאן דאמר לשהות תנן מהו לשהות בסמיכה ולמאן דאמר להחזיר תנן מהו להחזיר בסמיכה אפילו הכי כיון דאמרינן תוכה וגבה הוא דאסור דמשמע דמשום דאינה קטומה הוא דאסרי תוכה וגבה מוכח דלמאן דאמר לשהות תנן נקיט לה לבעיין כאלו לענין חזרה מירי מאי איריא אינה קטומה אפילו בקטומה תוכה אסור וכדאמר רבי חלבו לעיל זה נ"ל בטעמו ז"ל ואכתי לא מכרעא דמשום תלמודא נקיט לה לבעיין בכולהו וקושטא דמילתא דלכולהו תוכה וגבה אסור באינה קטומה נקט הכי אע"ג דלענין חזרה אפילו קטומה אסור:

מאי הוי עלה ת"ש כירה שהסיקוה מהכא נמי מוכח הרב אלפסי ז"ל כמאן דאמר לשהות תנן מדפשיט לבעיא מהא מתניתא דסברה לשהות תנן ולאו ראיה הוא דנהי דהך ברייתא סבירא לה כר' יהודה דלשהות אסור אפילו הכי פשטינן לה לבעיין שפיר דמדר"י נשמע

לחנניה דכי היכי דלר"י דאסר לשהות שרי לסמוך בשהייה הכי נמי למאן דאמר להחזיר תנן שרי לסמוך בחזרה דאע"ג דחמיר איסורא דלהחזיר טפי מאיסורא דלשהות לענין תוכה וכדאמר ר' חלבו לעיל אפשר דסבירא ליה לתלמודא דלענין סמיכה כי הדדי נינהו וליכא לאפלוגי בינייהו ובעיין איפשיטא דלסמוך באינה גרופה שרי וכתבו בתוס' דאפילו הכי אין ללמוד מכאן שיהא מותר נסמוך אצל האש דשאני הכא שדופני הכירה מפסיקין:

דף לז:

שמע מיניה מצטמק ויפה לו מותר דסבירא לן דכיון דהובערה בטלה לה קטומה לגמרי והא דנקט קטומה לרבותא דאע"ג דקטומה גלי אדעתיה דלא ניחא ליה בחיתוי גחלים אפילו הכי דוקא (נראה לי דהאי דוקא אינו בדקדוק וט"ס הוא הצעיר מבי"ן) לא בשיל כל צרכו לא ומהכי נמי מוכח הרב אלפסי ז"ל דלשהות בשאינה גרופה אסור ולאו ראיה היא דנהי דר' הושעיא כר' יהודה ס"ל אפי' הכי אפשר דמתני' להחזיר תנן ומני חנניה היא ומ"מ מדשרי תבשיל שבישל כל צרכו בהובערה דבטלה להקטמה קמייתא לגמרי ש"מ דמצטמק ויפה לו מותר. ודחינן שאני הכא דקטמה כלומר לא כדקס"ד דקטמה בטלה דליתא אלא ההיא קטימה מעליא ומשום הכי שרי ואין הכי נמי אפילו לא בשיל כל צרכו נמי שרי אלא נקיט בשיל כל צרכו לאשמועינן דאע"ג דבשיל כל צורכו קטמה אין ואי לא לא דמצטמק ויפה לו אסור. ומקשינן אי הבי מאי למימרא. והא ודאי קשיא טובא כיון דמעיקרא בי הובערה לא מהניא מידי כי דחי ליה שאני הכא דקטמה כלומר דבקטמה מעיקרא מהניא היכי פריך ליה אי הכי מאי למימרא אדרבה לדידיה צריכה רבה דהא מעיקרא איפכא אמר וכי תימא הכי קאמר לדידך דאמרת דקטימה דמעיקרא מהניא מאי למימרא בבשיל כל צורכו אפילו לא בשיל כל צורכו נמי ליתא דאם איתא דהכי פריך מאי קא משני הובערה אצטריכא ליה הוה ליה לשנויי אין הכי נמי אלא להכי נקט בשיל כל צורכו לאשמועינן דאפילו בשיל כל צורכו קטומה אין לא קטומה לא דמצטמק ויפה לו אסור. וראיתי לראשונים ז"ל שטרחו ליישבה ולא העלו דבר שנתקררה דעתי. לפיכך נראה לי דהכי פירושא ודאי בין בתחלה בין בסוף פשיטא לן דכל שקטמה בשעה שנתן עליה תבשיל אפילו הובערה לאחר מכאן קטימה דמעיקרא מהניא דהא כיון דבקטימה כל דהו סגי כדכתיבנא לעיל ומתני' נמי הכי מוכח פשיטא שסוף קטימה זו להתבער ואפילו הכי שרי ומשום הכי מעיקרא כי קאמרי' ש"מ מצטמק ויפה לו מותר דודאי מדקאמר תבשיל שבשל כל צרכו דמשמע הא לא בשל כל צורכו אסור

ודאי לאו בקטימה שבשעת נתינת קדרה על גבי כירה עסקינן דאי הכי מאי איריא בשל כל צורכו אפילו לא בשל כל צורכו נמי שרי ומתני' היא אלא ודאי בקטומה והובערה קודם נתינת קדירה ע"ג כירה עסקי' וההוא קטומה ודאי לא שריא מידי. ומיהו נקט לה לרבותא דאע"ג דקטמה מעיקרא דגלי דעתיה דלא ניחא ליה בחמי גחלים אפילו הכי כיון שהובערה קודם שנתן הקדירה על גבי כירה דוקא בשיל כל צרכו שאינו צריך קטימה הוא דשרי אבל לא בשל כל צורכו אסיר ואגב אורחיה אשמועינן דאפילו לשהות בעי גריפה וקטימה ודלא כחנניה ודחינן שאני הכא דקטמה בכה"ג לא כדקס"ד דבקטמה שאינה מועלת עסקי' וכי נקט קטומה לרבותא בלחוד הוא דנקטיה דלימא דאדרבה שריותא בקטומה תליא וממילא אשמועינן דבקטימה שבשעת נתינת קדירה עסקינן והובערה לאחר נתינת קדירה דאי מקמי הכי הובערה ודאי דההיא קטימה לא מהניא ולא מירי ומשום הכי פרכינן אי הכי דבקטימה המתרת עסקי' מאי למימרא פשיטא דאע"ג דהובערה לאחר מכאן שרי דמתני' היא כיון דתנן דבקטימה כל דהו סני ומשני הובערה אצטריכא ליה דאי ממתניתין הוה אמינא נהי דמיחש לא חיישינן אי הובערה אי לא הובערה אפילו הכי כל היכא דקים לן שהובערה הדרא למילתא קמייתא ומיתסר קמ"ל ובדין הוא דהוה ליה לאשמועינן שריותא אפילו היכא דלא בשיל כל צרכו אלא דחדא דאית בה תרתי אתא לאשמועינן דאע"ג דבשיל כל צרכו קטומה אין לא קטומה לא דמצטמק ויפה לו אסור ואשמעי' נמי דאע"ג דהובערה לא הדרא למילתא קמייתא וממילא דאפילו לא בשל כל צרכו שרי כנ"ל. ולפ"ז אע"ג דהובערה לא הדרא למילתא קמייתא וכאלו לא הובערה דמי אבל הראשונים העלו דנהי דלא הדרא למילתא קמייתא הני מילי לתבשיל שבישל כל צרכו אבל לא בשל כל צורכו אסיר דלגבי הא מיהא הדרא למילתיה קמייתא ולפי זה כי אמר רב ספרא לעיל קטמה ונתלבנה סומכין לה ומקיימין עליה ומחזירין לאו דוקא אלא בנתבשל כל צרכו ובתוס' עוד דוחקים לומר נתלבנה הוי פחות מהובערה ומשום הכי בנתלבנה מקיימין עליה אפילו תבשיל שלא בשל כל צרכו ובהובערה דוקא בשל כל צרכו והוזקקו לכל זה משום דקשיא להו פירכת דאי הכי מאי למימרא דמשמע דהדר ביה לגמרי ממאי דסבירא ליה מעיקרא וכבר כתבתי מה שנראה בעיני והאמת יראה דרכו:

אמר רבא תרוייהו תננהי כו' הא קרמו פניה שפיר דמי וקרמו פניה לא הוי טפי ממאכל בן דרוסאי ומדשרי לשהות בתנור שמע מינה משהין על גבי כירה שאינה גרופה ואינה קטומה משום דתנו אפילו גרוף וקטום הרי הוא ככירה שאינו גרופה ואינו קטומה וכדאיתא לקמן ועוד דשרינן חררה ע"ג גחלים אע"פ שאינן קטומין:

ורב ששת דיוקא דמתניתין קמ"ל פרש"י ז"ל דהא קרמו פניה שפיר דמי ולא מחוור דכיון דקתני אלא כדי שיקרמו פניה ממילא משמע דכי קרמו פניה שפיר דמי ומאי רבותיה דרב ששת א"ו הכי קאמר דיוקא דמתני' דפרקין אתא לאשמועינן דלהחזיר תנן ומחסרי' לה לתירוצה כדתרצינן לעיל אע"ג דפשטא דמתני' לא משמע הכי:

ומכאן הביא ראיה רבינו האיי גאון ז"ל דהלכתא כחנניה דלשהות משהין דהא ר' יוחנן ס"ל הכי ורבא נמי דהוא בתרא הכי ס"ל ועוד דמסייע ליה ממתניתין ואנן נמי לא דחינן לה אדרבה מתמהינן מאי חדית לן רב ששת ואצטריכינן למימר דדיוקא דמתני' קמ"ל ואחרים דוחין משום דודאי ליכא למימר דמתניתין דולא חררה על גבי גחלים דייקא הכי וליכא למידחיא דאי הכי אמאי לא פשטינן מינה בעיין דלעיל דלהחזיר תנן דודאי אי ההיא מתניתין מכרעא הכי לית לן לשוויי פלוגתא ביני סתמי בכדי אלא ודאי איכא לדחויה משום דהתם כיון דלא מפסיק מידי בין פת לגחלים אי מחת' סליק ביה קוטרא ומשום האי טעמא נמי תנן אין צולין בשר בצל וביצה אלא כדי שיצולו מבעוד יום ואמר רב עלה וכמה כדי שיצולו כמאכל בן דרוסאי אע"ג דאיהו גופיה אמר הכא מצטמק ויפה לו אסור וביצה מצטמקא ויפה לה היא כדאמרינן לקמן בגמרא אלא היינו טעמא משום דהתם לא מפסיק ולא מידי בינן ובין האש כל שיצולו כמאכל בן דרוסאי מיחרכי ומפסידי ומשום הכי שרי אבל מקמי הכי שעדיין הן חיין לא מפסידי בחיתוי גחלים ומש"ה אסור אבל הכא דמפסקא קדירה כי מחתה לאחר שהגיע למאכל בן דרוסאי לא קשי ליה אדרבה ממהר בישולו והא דאמר רבא תרוייהו תננהי לא סיועי מסייעי ליה אלא סברא דרב ששת הוא דקא מפרש דלדידיה תננהי משום דמדמי תבשיל שבקדירה לפת כי היכי דהתם שרי בקרימת פנים בתבשיל נמי שרי בשהגיע למאכל בן דרוסאי ואפש' נמי דמאי דאמרי' ורב ששת דיוק' דמתני' קמ"ל מהאי דיוקא קאמרינן דמשוה רב ששת תבשיל שבקדירה לפת אע"ג דאיכא לאפלוגי ביניהו:

משהין עליה חמין שהוחמו כל צרכן ותבשיל שבשל כל צרכו ואפילו מצטמק ויפה לו ואם תאמר מאן דסבר הכי דמאכל בן דרוסאי אסור ומצטמק ויפה לו מותר דאמר כמאן בשלמא למאן דאמר מצטמק ויפה אסור ר' יהודה היא דאמרי לקמן בברייתא הכי אלא מאן דאמר מותר אי כחנניה ס"ל אפילו כמאכל בן דרוסאי הו"ל למישרי ואי כר"י ס"ל אפילו מצטמק ויפה לו הוה ליה למיסר י"ל אמר לך אנא דאמרי כר' מאיר דע"כ לא אסיר ר"מ אלא בשאינה גרופה וקטומה טפי מר' יהודה דהא לא שריי' אלא חמין ולא תבשיל אפשר דנתבשל כל צרכו דלר' מאיר שרי לר"י אסיר וכ"ת אם כן לקמן דמקשינן עלה דההיא דר"מ אדר"מ היכי שנינן הא דיעבד דמשמע דלר"מ אפילו נתבשל כל צרכו

לכתחילה אסור לשהותו איכא למימר דההיא שינוייא אליבא דמ"ד מצטמק ויפה לו אסור אבל למאן דאמר מצטמק ויפה לו מותר לא משני' הכא אלא אמרינן דר' מאיר בברייתא דלעיל לא מיירי בתבשיל שנתבשל כל צורכו:

אמר רב נחמן הלכתא מצטמק ויפה לו אסור מצטמק ורע לו מותר כללא דמילתא דאית ביה מיחא כו' מהא משמע דקיימא לן כמאן דאמר לשהות תנן כיון דבמסקנא דשמעתין עבדינן האי כללא. אבל רבינו האיי גאון ז"ל פסק כחנניה מדפסק רב נחמן בר' יצחק דמרי דעובדא הוה ומשהו ליה ואכיל ורב ששת נמי שהה ליה כסא דהרסנ' לרב כהנא ומדקאמר ולא ידענא אי משום דקסבר מצטמק ויפה לו מותר אי משום דאית ביה מיחא כו' משמע דלדידי' בכל ענין שרי ומהא דרב נחמן דבשילהי שמעתתא ליכא לאתויי ראי' דבההיא לא גרסינן בה הלכתא ולא אתא אלא למכלל כלליה למאן דשני ליה בין מצטמק ויפה לו למצטמק ורע לו הי תבשילא הוי מצטמק ויפה לו והי מינייהו הוי מצטמק ורע לו אבל איהו אליבא דנפשיה בכל ענין שרי כהנך אמוראי בתראי דמשהו להו ואכלי וכי תימא מכל הני ליכא לאוכוחי אלא במצטמק ויפה לו ואדרבה מדאמרינן מצטמק ויפה לו מותר מכלל דכולהו מודו דבלא נתבשל כל צורכו כמאכל בן דרוסאי בלבד אסור דאי לא הוה להו לאשמועינן כמאכל בן דרוסאי וכ"ש במצטמק ויפה לו איכא למימר אדרבה להכי נקט מצטמק ויפה לו לרבותא דאע"ג דבחתוי זוטא גמר בשולו וחזי לאורתא לא גזרינן שמא יחתה וכל שכן כי לא נתבשל אלא כמאכל בן דרוסאי דמוכחא מילתא דלאו לאורתא בעי לה אלא למחר דשרי ואדרבה א"ל מ"ד מצטמק ויפה לו אסור לא אמר הכי אלא בנתבשל כל צורכו ומהאי טעמא דכתיב אבל לא נתבשל כל צורכו מודה דשרי:

ואף לענין מצטמק ויפה לו כ' רבינו האיי גאון ז"ל דמסתברא דשרי מדאמר ליה רב עוקבא ממישן לרב אשי אתון דמקרביתו לרב ושמואל עבידי כרב ושמואל אנן נעבד כר' יוחנן ואי לא דסבירא ליה דהכי הלכתא לא הוה עביד כר' יוחנן והא דקאמר ליה אתון עבידו כרב ושמואל היינו משום דכיון דסמיכי לרב ושמואל הוה ליה כדברים המותרים ואחרים נהגו בהן איסור וכן דעת הרשב"א ז"ל ומיהו מה שכתבו דאפילו מאן דאסר במצטמק ויפה לי אית לי' דחנניה ושרי במאכל בן דרוסאי לא מחוור דהא חנניה באלו אמר כל שהוא כמאכל בן דרוסאי מותר לשהותו ע"ג כירה ובודאי חנניה כללא קאמר לכל שהוא כמאכל בן דרוסאי ומעלה דא"א לצמצם והרי יש בכלל מצטמק ויפה לו ושוד דאם איתא דבמצטמק ויפה לו מודה דאסור כי אמרינן לעיל לעולם אימא לך להחזיר תנן אמאי אצטרכינן למימר דתנא דידן סבר לה כרבי יהודה בחדא ופליג עליה בחדא לימא כי שרי תנא דידן במאכל בן דרוסאי בלחוד וכי אסר ר"י במצטמק ויפה

לו ולדידי הא לאו קושי' היא מדפסיק ותני ברישׁ' דברייתא ואין משהין על גבי כירה שאינה גרופה ואינה קטומה ובהא אפי' ר' יהודה מודה מכלל דבשאינה גרופה לא שרי ר"י מידי. ומכל מקום אין הדברים מחוורי' וכמו שכתבנו. אלא ודאי מדמסקינן בסוף שמעתין דמצטמק ויפה לו אסור ומצטמק ורע לו מותר (נראה לי דיש חיסור לשון וצ"ל וש"מ להשהות תנן וליכא למימר דלא נחתינן כו' ה"ן מבי"ן) לא נחתי בפלוגת' דלשהות ולהחזיר כלל אלא למר כדאית ליה ולמר כדא"ל למאן דאמר לשהות תנן פסקינן הכי בלשהות ומאן דאמר להחזיר פסקי' הכי בלהחזיר. לא מצית אמרת הכי דליכא למימר דלהחזיר בשאינה גרופה יהא מותר ואפי' מצטמק ורע לו. וראיה לדבר מדמייתי' סיעתא לרב ששת בסמוך דאמר לדברי האומר אף מחזירין מחזירין ואפי' בשבת מההיא דר' חייא רבה שהעלוה לו קומקום של חמין ואם איתא דמצטמק ורע לו שרי להחזיר' אפי' בשאינה גרופה היכי מייתינן סיעתא מיניה דילמא התם הוא בחמין שהוחמו כל צרכן דחמין כי האי גוונא מצטמק ורע להן ושרי להחזיר אפילו בשאינה גרופה אבל מתני' מיירי בדבר הצריך בשול או צמוק לעולם אימא לך דאפילו בגרופה לא שריא אלא ודאי כדאמרן דלהחזיר אפילו במצטמק ורע לו אסור. הילכך על כרחי' מסקנא דשמעתי' אתיא כמאן דאמר לשהות תנן. והר"ז הלוי ז"ל תפס לו דרך אחרת ופסק כמאן דאמר להחזיר תנן אבל לשהות אע"פ שאינו גרוף ואינו קטום מיהו ה"מ בתבשילין שאין צמוקן יפה להן אבל בתבשילין שצמוקן יפה להן הכי דינייהו דכל שלא נתבשלו אלא כמאכל בן דרוסאי לכ"ע אסור לשהותן על גבי כירה שאינה גרופה ואינה קטומה ובשנתבשלו כל צרכן אלא שצמוקן יפה להן איכא מאן דאמר מותר ולא תיקשי נן אליבא דמאן דמקשי' לעיל דהא מני חנניה היא ואיכא מאן דאמר אסור וכל כי האי גוונא במנהגא תלי' לבני מדינחא דמיקרבי לרב ושמואל אסור לבני מערבא דמקרבי לרבי יוחנן שרי ואנן דלית לן מנהגא בהכי נקטינן לקולא דבני מערבא והרוצה להחמיר כבני מדינחא רשאי:

ונמצא שלש דעות בהלכה זו בלשהות של דברי רבינו האיי גאון ז"ל כל שנתבשל כמאכל בן דרוסאי מותר לשהותו על גבי כירה אפילו מצטמק ויפה לו ולדברי רבינו אלפסי ז"ל אסור לשהותו אלא א"כ מצטמק ורע. ולדברי הר"ז הלוי ז"ל תבשיל שהגיע למאכל בן דרוסאי שאין צמוקו יפה לו מותר צמוקו יפה לו כל שלא נתבשל כל צורכו אסיר (נתבשל כל צורכו אסור נראה לי שהוא ט"ס ופשוט מבין) נתבשל כל צורכו וצמוקו יפה לו הכל כמנהג המדינה:

דף לח.

שכח קדירה ע"ג כירה ובשלה בשבת מהו ליכא למפשט מינה כמאן דאמר לשהות תנן דכיון דקאמר ובשלה משמע דבבציר ממאכל בן דרוסאי אי מיירי דלכולי עלמא אסור לשהות:

נפק ודרש להו המבשל בשבת בשוגג יאכל כו' אע"ג דר' מאיר הוא דאמר הכי ור' יהודה פליג עליה ואמר בשוגג לא יאכל הוא בו ביום בהא כר' מאיר מורינן כדאמרינן התם בפ"ק דחולין דרב כי מורה להו לתלמידי מורה להו כר' מאיר וכי דריש להו בפירקא דריש להו כר' יהודה משום עמי הארץ (ואשכח אפילו מדרש דרשינן דאמר ה"ן מבי"ן): אי לאחר גזירה קשיא שוגג האי לישנא לאו דוקא דאי אפשר דאיירו אינהו לאחר גזירה אלא פירכא נקט איידי דאמר אי קודם גזירה קשיא אמר נמי אי אחר גזירה קשיא שוגג והכי קאמר אי לאחר גזירה אפילו שוגג אסור ולא אפשר אליבא דידהו דגזור בהא מילתא מידי וכיון דאסיקנא קשיא נקטינן בבעיין כרב נחמן דאמר ולא שנא לאיסורא.

קשיא דר' מאיר אדרבי מאיר קשיא דר' יהוד' אדרבי א יהודה נ"ל דהא דמקשו מלכתחילה אדיעבד ומגרופה לאינה גרופה הכי מקשי קשיא דר' מאיר אדר' מאיר דמדר' מאיר אסור לכתחילה אפי' בגרופה לית ליה למשרי בדיעבד בשאינה גרופה דליכא למימר תשרי טפי בדיעבד באינה גרופה מלכתחילה בגרופה דהא ר' יהודה איפכא אמר ומסתברא דלימא דלר' מאיר כי הדדי נינהו וקשיא דר' מאיר אדר' מאיר וקשיא נמי מדר' יהוד' אר' יהודה דכיון דר' יהודה שרי לכתחילה בגרופה לית ליה למיסר דיעבד אפינו בשאינה גרופה דליכא למימר בדיעבד באינה גרופה חמיר מלכתחילה בגרופה דהא לר' מאיר איפכא הוי ומסתברי דנימא דלר' יהודה כי הדדי נינהו וקשיא דר' יהודה אדר' יהודה ומשנינן דבכולי האי פליגי דלר' מאיר כי חמיר ליה לכתחילה אפי' בגרופ' מדיעבד באינה גרופה ולר' יהודה איפכא דחמיר ליה אפילו דיעבד באינה גרופה מלכתחילה בגרופה:

איבעיא להו עבר ושהה מאי וא"ת מאי קא מיבעי' ליה אי בשלא נתבשל כל צרכו היינו בעיין דלעיל דשכח קדירה על גבי כירה ובשלה בשבת דמסיקנ' לה לאיסורא ואי בנתבשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו פלוגת' דר' מאיר ור' יהודה היא בברייתא דלעיל בסמוך ואי הלכה כר' מאיר או כר' יהודה קא מיבעיא ליה הכי הוה ליה למבעי הלכה או אין הלכה י"ל לעולם משנתבשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו ומיירי ששהה בשוגג וכן כתב הרב אלפסי ז"ל בהלכותיו והיכא דעבר ושכח ושהה מידי דבשיל כל צרכו ומצטמק ויפה לו כו' ואליבא דר' יהודה מיבעיא ליה מי אמרינן כי פליג ר' יהודה עליה דר' מאיר

הני מילי במזיד אבל בשוגג מודה ליה דשרי וכי אמרינן לעיל חזרו וקנסו אף על השוגג הני מילי בלא נתבשל כל צרכו אבל נתבשל כל צרכו בשוכח שרי וכ"ת אי בשוכח היכי דחינן לה לשבת הבאה ומאי איכא בין שבת זו לשבת הבאה כשם ששכחו בשבת זו כך השכחה מצויה בשבת אחרת איכא למימר הזהירם שנא ישכחו ולא אפשיטא בעיין ונקטינן לקולא וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל בפ"ג מהל' שבת והראב"ד ז"ל השיגו דסבירא ליה דליכא לאוקומה בשוכח מדאמרי' לעיל חזרו וקנסו על השוגג ועוד מדדחינן לי' לשבת הבאה וכדכתי' והוא ז"ל מפרש עבר ושהה בשוגג דאומר מותר וקיל טפי משוכח דפשע ומהך בעייא משמע דמצטמק ויפה לו אסור וכיון דגמרא נקיט בעייא כלישנא דלשהות איכא לאכרועי דלשהות תנן ושלא כדברי רבינו האיי גאון ז"ל אבל לדברי הר"ז הלוי ז"ל לא קשיא מידי שכבר כתבנו שהוא ז"ל סובר דאפילו למאן דאמר לשהו' משהין אע"פ שאינו גרוף ואינו קטים בתבשיל המצטמק ויפה לו אסור:

דף לח:

לדברי האומר מחזירין מחזירין אף בשבת. פרש"י ז"ל אפילו ביום השבת דלא תימא כיון שסלק תבשיל מעל גבי כירה ביום בטלה לה הטמנה קמייתא ובתוס' פירשו דאי ממתני' הוה אמינ' בחול דמתני' הכי דייקא מדקתני לא יתן עד שיגרוף ולא קתני לא יתן אא"כ גרף דמשמע דבשעה הראויה לגרוף דהיינו בחול עסקינן ואפילו הכי אסרי ב"ש וכטעמא דפרישית במתניתין וב"ה בההוא גוונא לחודיה שרו אבל בשבת אפי' בית הלל מודה דאסור קמ"ל דלדברי האומר מחזירין מחזירין ואפילו בשבת:

עודן בידו מותר הניחן על גבי קרקע אסור פסק רבינו האיי גאון ז"ל כי האי לישנא לחומרא דעודן בידו נמי לא שרי אלא כשדעתו להחזיר וכן פסקו הרב אלפסי והרמב"ם ז"ל ואע"ג דאמרי' כל הני מיני מדרבנן בעלמא נינהו דכיון שנתבשל כמאכל בן דרוסאי לית לי' משים מבשל מדאורייתא החמירו ז"ל בדברים הללו מפני שהם קרובים לבא לאיסור תורה ומיהו בירושלמי משמע דכל הני פלוגתא לתנהו אלא בשסלקו מעל גבי כירה מערב שבת ולא החזירו עד שחשיכה דגרסינן התם מבעוד יום מחזירו מבעוד יום נטלו משחשיכה מחזירו משחשיכה נטלו מבעוד יום וקדש עליו היום רבי סימון בר תדאי בשם רבי הושעיא משרת הייתי את רבי חייא הגדול והייתי מעלה לו חמין מדיוטה תחתונה לדיוטה עליונה כו' ועלה איבעיא להו התם תלאו ביתד מהו הניחו על גבי ספסל מהו ולפי זה דוקא משנטלו מבעוד יום הוא דמחמרי' אבל נטלו משחשיכה אפי' נתנו על גבי קרקע מותר להחזיר ועל דרך זה ג"כ אפשר לפרש מאי דאמרי' לעיל לדברי

האומר מחזירין מחזירין ואפי' בשבת לומר אע"פ שהחזירה בלבד היא שנעשית בשבת שרי ובכי האי גוונא הוא דמפלגינן בין עודן בידו להניחו על גבי קרקע אבל כשסלק בשבת בכוליה גווני שרי:

בעי רב אשי פינן ממיחם למיחם מהו פי' רש"י ז"ל מי הוי כמטמין לכתחילה ואסור להחזיר לכירה או לא ולפי זה נראה דעל כרחין הכי קא מיבעיא ליה פינן ממיחם למיחם מהו להחזירן למיחם ראשון ולהחזירן על גבי כירה מי הוי כהניחו על גבי קרקע או לא דליכא למימר דלהטמין במיחם שני קא מבעיא ליה דכיון דסבירא ליה ז"ל דבהטמנה עסקינן וכל שהוא גרוף וקטום אינו מוסיף הבל פשטי' שאם בא להטמין במיחם שני שרי טפי דהא אמרי' לקמן בפ' במה טומנין גבי מטמין בדבר שאינו מוסיף דלא אסרו אלא באותו מיחם אבל פינן ממיחם למיחם מותר ודאי כדאמרן זה נראה לי ולדידן דסבירא לן דגרוף וקטום מוסיף הבל אפשר דאפילו במיחם שני קא מיבעיא ליה דהתם בדבר שאינו מוסיף הוא דשרינן במיחם שני אבל במשה' ע"ג כירה המוספת הבל כי פינן ממיחם למיחם אי הוה ליה כהניחן על גבי קרקע אסור:

במאי אי בשאינה גרופה האי לישנא לאו דוקא דודאי אבייי דוקא בשאינה גרופה מוקי לה:

תניא כוותיה דאבייי כיון דאסיקנא קנא כוותיה משמע דאית לן למגמר חדא מתרתי או שנאמר התנור שהסיקוהו בגפת ובעצים כל שהוא גרוף וקטום שרי או שנאמר דנהי דבתנור אסור כופח שהסיקוהו בגפת ובעצים כי גרופה וקטומה מיהא שריא דאי אמרת דבין תנור בין כופח שהסיקוהו בגפת ובעצים אפילו גרופין וקטומין אסורין מאי דוחקיה דאבייי דמוקי מתני' בשאינו גרוף ומותיב מינה לרב יוסף ומוכח מינה דלסמוך אסיר לוקמא בגרופה ואתיא שפיר והכי קתני כופח שהסיקוהו בגפת ובעצים אפילו גרופה וקטומה הרי היא כתנור דתרווייהו אפילו בגרופין וקטומין א"ו האי דלא מוקי לה הכי אי משום דס"ל דבגפת ועצים גרוף וקטום אפילו בתנור שרי אי משום דסבירא ליה דנהי דבתנור אסור בכופח שרי. וכתב הרמב"ן ז"ל דבתנור אסור ונ"ל דהיינו טעמא דכיון דרב אדא בר מתנה ס"ל דבתנור גרוף וקטום אסור ליתן לי' לן לאשוויי ביניהו לאביי פלוגתא בתנור בכדי אבל בכופח מיהא מסתברא ברא דעל כרחין אביי פליג עליה דאי בכופח ס"ל כוותיה מאי דוחקיה דאוקמה לסמוך אלא שהרב אלפסי ז"ל כתב שאף בכופח שהסיקוהו בגפת ובעצים אסור אע"פ שגרוף וקטום וכן כתב רבינו חננאל ז"ל דאביי לא פליג אדרב אדא כלל ולדבריהם הא דלא שני מתניתין כרב אדא ויליף מינה דלסמוך

אסור משים דמשמע ליה דכופח שהסיקוהו בגפת ובעצים דקתני במתניתין דמדמי ליה לתנור אף בשאינו גרוף וקטום במשמע ואם כן על כרחין היינו בלסמוך:

ונמצאו כללי השמועה בשיהוי קדירה ע"ג כירה שאינה גרופה ואינה קטומה דכל היכא שהוא חיה לגמרי מותר לדברי הכל כדאי' בפרקין קמא נתבשל קצת ועדיין לא הגיע למאכל בן דרוסאי לכ"ע אסור דאפילו חנניה מודה בכי האי גוונא. נתבשל כמאכל בן דרוסאי האי מילתא תליא באשלי רברבי וכדכתיבנ' לעיל שלדברי רבינו האיי ז"ל שפוסק כחנניה כל שנתבשל כמאכל בן דרוסאי אפילו הוא מהתבשילים המצטמקים ויפה להם שרי ולדברי הרב אלפסי ז"ל כל שהוא מצטמק ויפה לו אסור ואין צריך לומר בשלא נתבשל אלא כמאכל בן דרוסאי שהוא עדיין מתבשל ויפה לו ולדברי הר"ז הלוי ז"ל נתבשל כמאכל בן דרוסאי בתבשיל שאין צמוקו יפה לו שרי בתבשיל שצמוקו יפה לו אסור מיהו הני מילי בשלא נתבשל כל צרכו אבל נתבשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו הא מילתא תליא במנהגא וכדכתיבנא זהו דעת הר"ז הלוי ז"ל וכל הני מילי בעל גבי כירה אבל לסמוך לה תבשיל מבעוד יום בכולהו גווני שרי דהכי איפשיטא בעיין דמהו לסמוך לעיל. וכן נמי כל היכא דהויא כירה גרופה וקטומה משהין עליה כל תבשיל שבעולם דכיון דליכא למיחש לחתויי אעפ"י שהוא מתבשל מאיליו בשבת שרי כדתנן בפ"ק וכולן ב"ה מתירין עם השמש. ובכולהו גווני דאמרי' דשרי לשהות על גבי כירה שאינה גרופה ואינה קטומה אפי' בתנור וכופח נמי שרי וליכא פלוגתא בהכי בינייהו כלל אבל במאי דבעינן בבירה גרופה וקטומה איכא פלוגת' דבכירה כל שהסיקוה בקש ובגבבא אי נמי בגפת ובעצים וגרף וקטם שפיר דמי והיכא דלא גרף וקטם לסמוך נמי שפיר דמי ובתנור בין שהסיקוהו בקש ובגבבא בין שהסיקוהו בגפת ובעצים וגרוף וקטום וכן נמי כופח שהסיקוהו בגפת ובעצים אעפ"י שהיא גרופה וקטומה אין סומכין להם ואין צריך לומר על גביהן. אבל כופח שהסיקוהו בקש ובגבבא הרי הוא ככירים. אלו הם דיני שהיית תבשיל בכירה וכופח ותנור:

ולעניין חזרה כל שאינו גרוף וקטום אפי' מצטמק ורע לו אסור וכדכתיבנא לעיל אבל בגרוף וקטום כל שהגיע למאכל בן דרוסאי על גבה מותר בתוכה אסור. והני מילי בכירה אבל בתנור וכופח בכל ענין אסור להחזיר דהא בכל להחזיר בעינן גרופה וקטומה ובתנור וכופח גרופה וקטומה לא מהניא מידי:

ואנו עכשיו מניחין את החמין על גבי כירה ואין הקדירה נוגעת בגחלים וכל כי האי גוונא שיהוי מיקרי ולא הטמנה וכמו שכתבתי למעלה ואעפ"י שמכסין אותה בבגדים מלמעלה ההיא הטמנה בדבר שאינה מוסיף היא שמותרת מבעוד יום אבל באש

שתחתיה כיון שאינה נוגעת אינה מוטמנת ולפיכך לדברי מי שפוסק דלהחזיר תנן שרי אפילו אשאינה גרופה ולדברי מי שפוסק כמאן דאמר לשהות תנן צריך שיתן את האפר. ונ"ל שמנהגנו עכשיו כמאן דאמר להחזירן תנן דאי כמאן דאמר לשהות תנן אפילו בגרופה לא סגי לן דהא תנורי חמין שלנו ככופח דמי שאין בהם אלא שפית' קדירה אחת ובכופח לא מהנייא גריפא וקטימא וכדכתיבנא לעיל אלא ודאי כדאמרן. מיהו בענין שלא תהא הקדירה נוגעת בגחלים דאי לא הוה לי' מטמין בדבר המוסיף ואסור ולדברי רש"י ז"ל שהוא סובר דכירה קטומה אינה מוספת הבל אי תנורין שלנו ככירה דמיין אע"פ שנוגעת בגחלים שרי דס"ל ז"ל דנהי דגפת וזיתים והדומין לו אסור להטמין בהן היינו משום דכל שעתא ושעתא מוסיפי הבלא מה שאין כן בגחלים קטומות שעוממות והולכות ולא דיי שאינן מוסיפות אלא שפוחתות וכתב הר"ז הלוי ז"ל שעל פי סברא זו נהגו לא כל החמין הטמונין במקומותינו כמנהג הטמנתם:

מתני' אמרו להם חכמים אם בשבת כחמין שהוחמו בשבת ולא דמו לקדירה חייתא דאמרינן לעיל דשרי ואפשר דאפי' לאוכלה בשבת נמי שרי והא ודאי משמע ליה מדאמרינן לעיל אי שדא ביה גרמא חייתא שפיר דמי וההיא ודאי משום היכירא היא ואפי' לתבשיל הצריך לאוכלו בשבת סגי בהכי ולא מקשי הא דאנשי טבריה דאסרו להם חכמים דהתם מה שהונח כבר מערב שבת הוא שמתבשל בשבת אבל הכא המים היו באין בשבת:

גמרא איבעיא להו גלגל מאי פי' מבעיא לי' במבשל בתולדות האור אי איכא איסורא דאורייתא או לא ואסיקנא דגלגל חייב חטאת:

דף לט.

כל שבא בחמין מלפני השבת שורין אותו בשבת פירשו בתוס' דהיינו בנתבשל כל צורכו והיינו דאמרינן עלה בפרק חבית כגון מאי כגון תרנגולתא דר' אבא כלומר שאחר שהיתה מבושלת כל צרכו הי' שורה אותה בחמין כדי שתתרכך יותר אבל כל שלא נתבשלה כל צרכה אע"פ שנתבשלה כמאכל בן דרוסאי דתו לא אפשר לאחיובי עלה משום בשול אפי"ה אין שורין אותה משום דכיון דעל גבי האור ממש אסור דהיינו להחזיר דאסור בתולדות האור נמי מחמרינן ליה הואיל ולא נתבשל כל צרכו אבל הרשב"א ז"ל כתב דכל שנתבשל כמאכל ב"ד שרי:

וכל שלא בא בחמין מפני השבת מדיחין אותה בחמין בשבת הקשו בתוס' האי דתנן אבל אין שורין במאי עסקינן אי מכלי ראשון קאמר דמדיחין תינח לרשב"ם ז"ל דס"ל דעירוי

דכלי ראשון לאו ככלי ראשון הוא וכמו שנכתוב לפנינו בס"ד אבל לפי ר"ת ז"ל דמפרש דעירוי דכלי ראשון ככלי ראשון במאי מתוקמא אז בכלי ראשון הדחה נמי אסירא אי בכלי שני מאי אירייא מדיחין אפי' שורין נמי תירץ ר"י ז"ל דאפילו בכלי שני נמי אין שורין דהואיל והמים חמין מחזי כמבשל ואע"ג דתנן לקמן אבל נותן לתוך הקערה או לתוך התמחוי היינו דוקא תבלין שהן עשויין למתק הקדירה ולא מחזי כמבשל אי נמי דשורין אותו כיון דבכלי שני עסקינן והאי דנקט מדיחין לאשמועי' דמלוח הישן וקוליס האספנין וכיוצא בהן אפי' הדחתן היא גמר מלאכתן. וליפלוג נמי רבי יוסי בהא. וא"ת וכי לא סבירא לן דר"י אסר הטמנה בשבת י"ל אין הכי נמי מיהו הוה סבירא לן דדוקא להטמין דבר חם אפילו בדבר שאינו מוסיף. אי נמי להטמין את הצונן בדבר המוסיף חום מחמת עצמו בגפת וזבל וכיוצא בהן אבל להטמין את הצונן כביצה בדבר שאינו מוסיף מחמת עצמו בחול סבירא לן דשרי לרבי יוסי כיון דלא גזר תולדות חמה אטו תולדות האור והיינו דמשני רבה גזירה שמא יטמין ברמץ כלומר דרך הטמנה שרי דאע"ג דלא גזר רבי יוסי תולדות חמה אטו תולדות האור דרך הטמנה גזר משום דשייך למגזר טפי שמא יטמין ברמץ כדרך שהוא עושה בחול ורב יוסף פליג עליה דסבירא ליה דלרבי יוסי מותר להטמין את הצונן בדבר שאינו מוסיף מחמת עצמו אלא מתולדות חמה והא דמודה רבי יוסי בסופא היינו משום גזירה שמא יזיז עפר ממקומו ואם תאמר והא חול מוסיף הבל הוא מחמת עצמו כדתנן לקמן בפרק במה טומנין ולא בחול יש לומר דהא אמרינן בפרק לא יחפור דחול חמימי חאים קרירי קריר הילכך לגבי הטמנת ביצה זו אינו מוסיף הבל וא"ת ולרבה דאמר גזירה שמא יטמין ברמץ מאי אירייא דתנן במתני' לא יטמיננה בחול דמשמע בשבת אפילו מבעוד יום נמי מיתסר מהאי טעמא ליתא לי שחול זה שהוחם בחמה בליל בשבת מתקרר הוא וכל שלא הוחמה הביצה מבע"י כיון שבליל שבת מתקררת והולכת שרי דהא אמרינן דחול קרירי קריר ומש"ה לא מצי למפסק ולמתני לא יטמיננה מבעוד יום:

איכא בינייהו עפר תיחוח. פרש"י ז"ל דלמאן דאמר שמא יטמין ברמץ איכא ולמאן דאמר שמא יזיז עפר ממקומו ליכא והקשו בתוס' דהא בפרקא קמא דביצה משמע דאפי' בעפר תיחוח איכא משום גומא דעלה דמתניתין דתנן התם ומודים שאם שחט שיחפור בדקר ויכסה אמרינן בגמ' והוא שהיה לו דקר נעוץ מבעוד יום ואקשי' והא עביד כתישה בעפר תיחוח ומקשינן תו והא עביד גומא אלמא אפי' בעפר תיחוח איכא גומא י"ל דהאי עפר תיחוח היינו שהוא תיחוח כל כך שכשהוא נותן את הביצה על אותו עפר נכנסת מאיליה לתוכו ואיהו לא עביד מידי הילכך ליכא משום גומא משא"כ בההיא דכסוי

דליכא לתרוצה הכי ורבינו האיי גאון ז"ל פירש בהפך דלמאן דאמר גזירה שמא יטמין ברמץ ליכא דעפר תיחוח ברמץ לא מחלפא אבל למאן דאמר שמא יזיז עפר ממקומו איכא והשתא אתיא דביצה שפיר ומיהו לא מחוור דהא אמרו בסמוך במעשה שעשו אנשי טבריה בשלמא למ"ד שמא יטמין ברמץ היכי ניחא וכי דמיא הטמנה בחמים לרמץ טפי מהטמנה בעפר תיחוח:

מיהו לכולי עלמא אפי' תמצא לומר דבעפר תיחוח איכא משום גומא בפירות ובקמח וכיוצא בו אין בו משום גומא שאם לא כן יהא אסור ליטול קמח בי"ט ללוש אלא ודאי קמח וכיוצא בו אין בו משום גומא. והכי איתא בירושלמי דפרקין דגרסינן התם תמן אמרין חמה מותרת תולדת חמה אשור. ורבנן דהכא אמרין בין חמה בין תולדות חמה מותרות ואמרי' מתני' פליגא על רבנין דהכא לא יטמיננה בחול ובאבק דרכים ומפרקי' שניא היא שהוא עושה חריץ אלו אמר בקמח יאות אלמא בקמח אין בו משום חריץ ולא משום גומא:

מגלגלין ביצה על גבי רותח. דרבן שמעון בן גמליאל כרבי יוסי אתייא דאלו לרבנן דאסרי תולדות חמה אפי' כי האי גוונא אסור והכי איתא בירושלמי בהדיא מתני' פליגא על רבנין דתמן דתניא רשב"ג אומר מגלגלין ביצים על גבי גג רותח כו' מה עבדין לה רבנן דתמן פתרין לה חלוקין על רשב"ג ולפי' השמיטה הרב אלפסי ז"ל. הילכך לענין הלכה קיימא לן כרבנין דאסרי תולדות חמה אטו תולדות האור ולא קיימא לן כרבי יוסי וכרבן גמליאל והיינו דאמר רבינא לקמן המבשל בחמי טברייא חייב ואסיקנא מאי חייב דקאמר מכת מרדות מדרבנן וכיון דאין בה משום בשול מן התורה שמעי' מינה דסבירא ליה דתולדות חמה נינהו ואפילו הכי אסור לבשל בהם מדרבנן וקיימא לן נמי כרבא דאמר גזירה ברמץ הילכך אסור להטמין קתון של צונן באנבטי של חמי טבריא מערב שבת אע"ג דתולדות חמה נינהו אבל להניח על גביו בלא הטמנה מערב שבת מותר ובשבת אסור. וזה שכתב הרב אלפסי ז"ל פלוגתייהו דרבה ורב יוסף לא למפסקה לדרבי יוסף אלא למפרשא למתני' מאי טעמא מודה ר"י בסופא ואפשר דרבנן נמי משום הנהו טעמי אסרי.

אלא למאן דאמר שמא יזיז עפר ממקומו ליגזור וא"ת והא בין לרבה בין לרב יוסף ליכא למיגזר אלא כשמטמין הביצה בתוך העפר אבל הכא דלא מטמין לה אפילו למאן דאמר שמא יזיז עפר ממקומו ליכא למיגזר. וי"ל דלמאן דאמר שמא יזיז עפר ממקומו כל היכא דצריך לעפר ליכא למיגזר שמא לא ימצא עפר תלוש כל צרכו ומשמע לן הכא דלא אפשר

בלא עפר שבעוד שהביצה שלימה אי אפשר לה שתתגלגל בגג רותח שנסתלקה ממנו חמה אלא אם כן יפקיענה וצריך הוא לעשות לה זר עפר סביב כדי שלא תתפשט:

דף לט:

ממעשה שעשו אנשי טברייא ואסרו להו רבנן בטלה הטמנה בדבר המוסיף אפילו מבעוד יום וא"ת מאי קמ"ל רב חסד' מתני' היא לקמן בפרק במה טומנין שאין טומנין בדבר המוסיף הבל וההיא על כרחין מבעוד יום הוא מדקתני התם טומנין בגזי צמר ואין מטלטלין אותן ואי משחשכה היאך טומנין בהם כיון שאין מטלטלין אותן וכיון שכן למה לן למפשט איסור' דהטמנה ממעשה שעשו אנשי טברייא מתני' היא. וי"ל דאין הכי נמי ורב חסד' הכי קאמר מקמי דאסרו להו רבנן לאנשי טברייא אף על פי שנאסרו להטמין לא היו שומעין להם והיו מטמינין ואוכלין אבל לאחר שאסרו להם חכמים בטלה הטמנה שכיון שאסרו להם נזהרו בכך. ומיהא שמעינן שמטמין בדבר המוסיף התבשיל אסור אפילו בדיעבד. וכתב הרמב"ן ז"ל דדוקא בצונן שנתחמם או נצטמק ויפה לו אבל בעומד בחמימותו בשעה ראשונה אין לנו ומדברי רש"י ז"ל שסילון זה של צונן היה נשפך כולה לתוך אמה של חמין ואם איתא דהכי הוא מה שאנו נוהגין ליתן בשבת מים מבושלין לתוך החמין י"ל דאסור כי האי גוונא הטמנה קרינן לה בשמעתין. אבל בתוס' אמר רב דבר המעורב לא שייך הטמנה אלא סילון זה היה עובר בתוך האמה ופיהו יוצא לחוץ ומימיו יוצאין ונשפכין לגומא שבקרקע שלא היו רוחצין בחמי טברייא עצמן מפני שריחן רע וכי האי גוונא הוא דמי להטמנה:

אמר עולא הלכה כאנשי טבריא. והוה ס"ל לעולא דנהי דס"ל לאנשי טברייא כרבנן דגזרינן תולדות חמה אטו תולדות האור בהא פליגי עלייהו דה"מ במחמם לכתחילה בשבת אבל בגורם מע"ש שיבואו המים בשבת שרי ולית לי' שיהא אסור מטעם הטמנה ואמר ליה רב נחמן כבר תברינהו לסילונייהן כלומר ששמעו לדברי חכמים שאסרו להן ומדאמר ליה רב נחמן הכי ולא אהדר ליה מידי משמע דהכי הלכתא וכן פסקו הרב אלפסי והגאונים ז"ל:

אילימא רחיצת כל גופו. פירוש לאו למימרא דתיסק אדעתין דאי הך רחיצה רחיצת כל גופו היא דוקא כל גופו היא דאסירא הא מקצת גופו ואפילו בחמין שהוחמו בשבת שריא דהא תנן דאסורין בשתייה ואי רחיצה דמקצת גופו שריא בהו כ"ש דהוה לן למישרי שתייה אלא ודאי כיון שהוחמו בשבת איסורי הנאה הן ליומן ואפי' אצבעו קטנה אסור להושיט בהן. והכא הכי קאמר אילימא דאפילו ברחיצת כל גופו צרכינן למימר בחמין

שהוחמו בשבת מכלל דאי הוחמו מערב שבת אפילו רחיצה של גופן שריא בהו והתניא דליתא והיינו דמהדרינן אלא ידיו פניו ורגליו כלומר דמשום דרחיצה דמתני' בפניו ידיו ורגליו עסקינן איצטריך למימר בחמין שהוחמו בשבת דאי מערב שבת שריא:

ב"ש אומרין לא יחם אדם חמין לרגליו אנא אם כן ראויין לשתייה. לאו למימרא דכשראויין לשתייה נשרי ליה להחם לרגליו דהא ב"ש לית להו מתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך דלית להו דמשום הואיל וחזיין לשניהם יהא מותר להחם לרגליו. דאי לא תימא הכי היכי סליק אדעתין לאוקומא למתני' כב"ש דהא במתני' בראויין לשתייה עסקינן כדקתני ומותרין בשתייה ואפילו הכי תנן דאסורין ברחיצה אנא ודאי כי אמרי' ב"ש אלא אם כן ראויין לשתייה הכי קאמרי' דאי ראויין לשתייה יכול הוא להחם אפי' יותר מכדי שתייה כדי שיספיק לרגליו כדאמרינן בפ' הדר בשייליה לאימיה אי צריכא כחם ליה אגב אימיה. ר"י ז"ל:

וב"ה מתירין משום דסבירא להו דמתוך שהותרה מלאכה לצורך אוכל נפש הותרה נמי לצורך הנאת הגוף ובלבד שתהא הנאת שוה לכל נפש והוא הדין נמי דזיעת כל הגוף אליבא דב"ה שריא מדאורייתא ואפילו להחם לה ביום טוב כדתנן בפרק המביא ואין עושין פחמין ביו"ט ואמרינן עלה בגמרא ואפילו למוסרן לאוליירין בו ביום להזיע וקודם גזירה אלמא קודם גזירה זיעת כל הגוף שריא. ואף כשאסרו מתקנה אחרונה היתה שנעשית בימי רבי כדמוכח בפרק תפלת השחר וכתב הרמב"ן ז"ל דלב"ה אפילו להחם חמין ביו"ט לרחיצת כל הגוף שרי דכיון דשרי רחיצת פניו ידיו ורגליו דהוא הנאת אבר כל שכן רחיצת כל הגוף דהא בפרק יו"ט שחל איבעיא לן לב"ש דאסרי בהא אי מודו בעושה אדם מדורה ומתחמם כנגדה משום דשני להו לב"ש בין הנאת כל גופו להנאת אבר אחד ואע"ג דאסיקנא התם דב"ה תנו לה מ"מ שמעי' מינה דטפי אית להו לב"ה למישרי הנאת כל הגוף מהנאת אבר אחד. וכי תימא אם כן דרחיצה וזיעה שריין למה גזרו עליהן חכמים כדאיתא בסמוך דהא אי אפשר לבא לידי איסור תורה וכי תימא גזרו יום טוב אטו שבת ליתא דבאוכל נפש ובמידי דדמי ליה ודאי לא גזרינן יום טוב אטו שבת שהתורה חלקתם בכך. ואיכא מאן דאמר דמשום הכי גזרו ברחיצה וזיעה אפי' ביו"ט לפי שהדבר קרוב לבא לידי הדחת קרקע וסיכה וזיעת אילונתית דאסירי מדאורייתא והקשה הרשב"א ז"ל דאי מהאי טעמא אפילו בחמי טבריא הוה לן למיסר וההיא דלקמן בקש להדיח לו קרקע בחמי טבריא היא אלמא הדחת קרקע בחמי טבריא שייכא אלא עיקרן של דברים כמו שכתבו בתוספות דרחיצת כל הגוף לא הנאת דשוה לכל נפש היא ואסירא מדאורייתא דומיא דמוגמר ואסרינן מהאי טעמא בפרק קמא

דכתובות ואע"ג דמההיא דבפ' יום טוב שחל משמע דטפי איכא למישרי הנאת כל הגוף מהנאת חד אבר אין הכי נמי אי הוי הנאות כל הגוף דבר השוה לכל נפש כהנאת מקצת הגוף אבל הכא ליסא דרחיצת פניו ידיו ורגליו דבר השוה לכל נפש משא"כ ברחיצת כל גופו ואע"ג דזיעה על כרחין דבר השוה לכל נפש היא דהא מוכח בפרק המביא דזיעא הוה שריא קודם גזירה וכמו שכתבתי למעלה שנייא זיעה מרחיצה דזיעה משום רפואה היא לשמור הבריאות והכל צריכין לה משא"כ ברחיצה ומשום דרחיצה אסור מדאורייתא אסרו אף הזיעה משום לתא דידה. והכי איתא בירושלמי דבעי' התם מותר לשתות ואסור לרחוץ ומשני משום דאמר אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם ולפי זה מאי דאמרינן לקמן בברייתא וא"צ לומר חמין שהוחמו ביום טוב האי ואין צריך לומר לאו דומיא דרישא הוא דאיסורא דרישא דהיינו לרחוץ בשבת בחמין שהוחמו מערב שבת ליתא אלא מדרבנן בעלמא ואיסורה דסיפא דהיינו חמין שהוחמו מערב יום טוב איסור דאורייתא אי נמי להחם לכתחילה איכא איסורא דאורייתא אבל לרחוץ בחמין שהוחמו כבר בי"ט ההיא רחיצה מדרבנן בעלמא הוא דאסירא. אמר רב איקא בר חנינא להשתטף בהן כל גופו והאי תנא הוא. כלומר האי רחיצה דאסרינן במתני' משום דהוה להו הנך חמין כהוחמו בשבת דמשמע הא הוחמו מערב שבת שרי להו לאו ברחיצה גמורה עסקינן אלא בשטיפה ור' שמעון היא דתניא לא ישטוף אדם כל גופו בין בחמין בין בצונן דברי ר' מאיר. בהאי חמין על כרחין היינו שהוחמו מערב יום טוב דלא גרעו מצונן ועוד דאם איתא דבהוחמו בשבת דוקא הוא דאסיר ר' מאיר היכי פליג עליה ר' שמעון ושרי אפילו בחמין אי בהוחמו בשבת הא ליכא מאן דשרי אלא ודאי כדאמרן. וטעמא דר' מאיר דאסר אפילו בצונן משום דמיחזי כרוחץ בחמין שכן דרך הרוחצין להשתטף אח"כ בצונן כדאמרינן לקמן רחץ בחמין ולא נשתטף בצונן דומה לברזל שהכניס לאור ולא הכניסוהו לצונן ור' שמעון מתיר דלא גזר בשטיפה כלל אפילו בחמין כיון שמע"ש הוחמו ר"י אומר בחמין אסור משום דמשוה ליה שטיפת כל גופו כרחיצה גמורה ומשום הכי בחמין אסור אבל בצונן מותר דלית לי' הך גזירה דצונן דגזר ר"מ:

אמר רב חסדא מחלוקת בכלי אבל בקרקע דברי הכל מותר זו היא גירסת הגאונים ז"ל וכן היא ברוב הספרים הכי פירושא מחלוקת בנוטל בכלי ונותן על גביו לפי שדרכן של רוחצין בכך לאחר שהזיעו נותנין עליהם מים חמין בכלי וכדמוכח ברייתא דמרחץ שפקקו נקביו דקתני ויוצא ומשתטף משמע ליה לרב חסדא דשטיפה דהתם היינו בכלי. ועוד דבכלי נמי סברי אינשי שהוחמו באותו הכלי בו ביום אבל בקרקע דברי הכל מותר

שאין דרך הרוחצין להשתטף במים חמין שבקרקע. ואקשינן דאנשי טבריא בקרקע הוה ואסרו להו רבנן דדייני' להו לחמין דידהו כהוחמו בשבת ומשמע הא הוחמו מערב שבת מותרין ואוקימנא לה כר' שמעון משמע הא לר' יהודה אסור. וא"ת ומאי קושיא אימא לך רב חסדא כ"ש דלדידי אתי שפיר טפי דמתני' דברי הכל היא ודלא כרב איקא איכא למימר דמשמע ליה לתלמודא דרב חסדא לא אתא לאיפלוגי אאוקמתיה דרב איקא דכיון דרב חסדא ורב איקא תרוייהו תלמידי דרב נינהו משמע דלא פליגי לן אהדדי וכ"ש להנהו נוסחי דגרסי' אמר רב איקא בר חנינא אמר רב דלא משמע להן דליפלוג רב חסדא ארביה:

דף מ.

דאי מכללא מאי [דילמא] ה"מ במתני' אבל בברייי' לא וא"ת והיכי הוה מצינן למימר הכי דבברייתא לא כיון דכל מקום קאמר דהא אמרינן בפרק שני דייני גזירות גבי כל מקום שאמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון הלכה כמותו ואיבעיא להו התם במתניתין או אפילו בברייתא ואהדרינן מי קאמר במשנתינו כל מקום קאמר וכן במנחות פרק הקומץ רבה אמר רב אשי אמר לי מר זוטרא קשי בה רב חנינא מסורא פשיטא מי קאמר במשנתינו בכל מקום קאמר. וכי תימא הכא הכי קאמרינן במתני' כברייתא כל היכא דלא סתם לן במתני' דלא כי הך הכרעה דברייתא אבל בברייתא כי הכא דסתם לן תנא במתני' דלא כי הך הכרעה דברייתא דהא מתני' כר' שמעון אתיא כי האי גוונא לא קיימא לן כדברי המכריע דברייתא דאם לא שנאה ר' חייא מנין לו ליתא הכא דלישנא לא משמע הכי ועוד שהרב אלפסי ז"ל כתב בפ"ק דקדושין דלא סמכינן אהכרעה דברייתא כלל וכן הסכמת הגאונים ז"ל אלא י"ל דהא דאמרינן הכא דלמא הני מילי במתני' היינו דרב יוסף מספקא ליה דדילמא כל מקום דאמר רבה בר בר חנה לאו לישנא דוקא הוא דלא שמיעא ליה מיניה דר' יוחנן הכי אלא במתני' בלחוד וא"ת והיכי פסק ר' יוחנן כר' יהודה והא אוקימנא מתניתין כר' שמעון והוא אמר הלכה כסתם משנה ואע"ג דאמרי' בעלמא אמוראי נינהו ואליבא דר' יוחנן מכל מקום הוה לי' לתלמודא למפרך ולשנויי כדפריך ומשני הכי בכל דוכתא, תירצו בתוס' רבי אמר ר' יוחנן הלכה כסתם משנה הני מילי היכא דליכא ברייתא פלוגתא והכרעה דלא כוותיה אבל היכא דאיכא לא כייל בכי האי גוונא ר' יוחנן מידי:

ואין צריך לומר חמין שהוחמו ביו"ט מדלא איירי בחמין שהוחמו מעיו"ט ש"מ דבהוחמו מערב יום טוב רוחץ כל גופו אבר אבר. והרב אלפסי ז"ל התיר בשם גאון אפילו לרחוץ

בהן כל גופו בבת אחת וכמו שכתב במסכת ביצה גבי מתני' דלא יחם אדם חמין לרגליו ונ"ל דסבירא ליה דלמחם חמין ביום טוב לרחיצת כל הגוף מדאורייי' שרי דאי מדאורייתא אסיר כי היכי דגזרינן ערב שבת אטו שבת נגזור נמי ערב יום טוב אטו יום טוב אלא ודאי כדאמרן וכן דעת הרמב"ן ז"ל ומיהו דוקא חוץ למרחץ אבל במרחץ אסור דהא קתני בברייתא בסמוך פקקו נקביו בחמין שהוחמו מערב יום טוב למחר נכנס ומזיע ויוצא ומשתטף בבית החצון והא מדקתני פקקו נקביו מחמין שהוחמו מערב יום טוב איירי ואפילו הכי משתטף אין רוחץ לא ומשתטף נמי בבית החיצון אין בבית הפנימי לא:

למוצאי שבת רוחץ בו מיד כלומר ולא בעי בכדי שיעשו וכי תימא פשיטא דהא לא הוחמו בשבת כלל וי"ל דסד"א הרואה סבור שהוחם בשבת ואתי למישרי כי האי גוונא למוצאי שבת לאלתר קמ"ל דכיון דאיסורא דבכדי שיעשו מדרבנן בלחוד הוא לא גזרינן משום לתא דידה ואגב ארחיה נמי קמ"ל דהאי שלא פקקו נקביו אע"ג שמאליו הוחם בשבת צריך להמתין למוצאי שבת בכדי שיעשו לפי שאסור לעשות כן בשבת גזירה שמא יחתה בגחלים והא דקתני למוצאי שבת רוחץ בו מיד ה"ה דהוה מצי למתני למחר נכנס ומזיע כדרך ששנו ביום טוב דגזירת שבת ויו"ט חדא גזירה הוא כדאמרינן מאי עוברי עבירה דאמר ר' יהושע בן לוי בתחילה היו רוחצין בחמין שהוחמו בשבת ואע"ג דהך ברייתא איירי ביום טוב כדאמרינן מעשה במרחץ של בני ברק שפקקו נקביו מערב יום טוב אלמא גזירת שבת ויום טוב בבת אחת נגזרה אלא משום הכי לא קתני בברייתא גבי שבת למחר נכנס ומזיע כדקתני בי"ט לפי שאין דרך להזיע בלא שטיפת חמין לבסוף ובשבת אסור משום הכי נקט לה בי"ט ולא בשבת א"נ להכי תנא י"ט לאשמועינן דאפי' בי"ט דוקא זיעה אבל רחיצה לא לפי שכבר גזרו על הרחיצה:

אלא שחמין שלו מחופין בנסרים היינו טעמא כדי שלא יחשדו אותם שרחצו בחמין והכי מוכח בירושלמי דאמרינן נחשדו להיות מגלין הנכרי' ורוחצי' כו':

התחילו הבלנין להחם חמין בשבת. פי' הרשב"א ז"ל לאו דוקא בשבת ממש דהא תנן נחשדו ישראל על השביעית ולא נחשדו על השביעית אלא היינו שהיו נותנים עצים שם מן הערב סמוך לחשיכה והם מתבערים והולכים כל השבת ואיכא למיחש שמא יחתה בגחלים והכי איתא בירושלמי דתניא התם בראשונה היו סותמין את החמין מע"ש ונכנסין ורוחצין בשבת נחשדו להיות ממלאים אותו עצים מערב שבת והיא דולקת והולכת בשבת ואסרו להם רחיצה והתירו להם זיעה. הלכך נקטינן משמעתין דחמין שהוחמו בשבת אסורין בהנאה ליומן ואפילו להושיט בהן אצבע קטנה אבל הוחמו מערב שבת ברחיצה ולהשתטף בהן כל גופו אסורין אבר אבר נמי אסור אבל פניו ידיו

ורגליו מותר בב"ה אבל לא כל גופו אבל הוחמו מערב יום טוב כל גופו אבר אבר מותר כל גופו בבת אחת הרב אלפסי ז"ל בשם גאון ז"ל התירו ולדברי התוס' שכתבו דלהחם חמין לרחוץ ביום טוב מדאורייתא אסור נ"ל דהוחמו מערב יו"ט נמי כל גופו אסור וכמו שכתבתי למעלה. וחמי טבריא מותרין בין בשבת בין ביו"ט וזיעה אסורה בשניהם:

דף מ:

מפני שמפשיר מים שעליו וא"ת וכי מפשיר מאי הוי והא מים הפשרן לא זהו בשולן שהרי שנינו אבל נותן לתוכו או לתוך הכוס כדי להפשירן ותניא נמי בסמוך לא בשביל שהוחמו אלא כדי שתפוג צינתן והיינו הפשר וכדמוכחא שמעתין י"ל אין הכי נמי אלא דהכא משום גזירת מרחצאות נגעו בה שהרואה מים שעל גופו פושרין סבור הוא שרחץ בצונן בשבת:

לא בשביל שיוחמו אלא בשביל שתפוג צינתן פי' רש"י ז"ל לא שיניחם שם עד שיחמו אלא כדי שתפוג צינתן נראה מדבריו שאפילו קרוב למדורה ממש במקום הראוי לבשל מותר כדי להפשי' דהיינו כל שלא שהה אותם שם כדי שיתבשלו ולדבריו הא דאמר ר' יהודה אמר שמואל אחד שמן ואחד מים יד סולדת בו אסורין אין יד סולדת בו מותר לא במקום שיד סולדת או במקום שאין יד סולדת קאמר אלא כל שהניחן עד שיהא יד סולדת קאמר ומ"מ לדבריו נמי על גבי האש ממש אסור מפני שנראה כמבשל דהא אפילו תבשיל שנתבשל כל צרכו ומצטמק ורע לו אסרו להחזירה בכירה שאינה גרופה וקטומה וכמו שכתבתי למעלה וכל שכן לתת לכתחילה ואפילו להפשיר אלא ודאי לא התירו כאן אלא כנגד המדורה בלבד והקשה הרשב"א ז"ל דהא תנן המיחם שפינהו לא יתן לתוכו צונן כדי שיוחמו אבל נותן לתוכו כדי להפשירן ופרשי' לה בגמ' דה"ק לא יתן לתוכו מים מועטין כדי שיוחמו אבל נותן לתוכו מים מרובין כדי להפרישן לא יתן לתוכו מים מועטין ובלבד שלא ישהו שם אלא בכדי שיפשורו דלא מצית אמרת דכל שהן מועטין לאלתר הם מתבשלים דודאי לא עדיף מיחם מאש שאינו מבשל לאלתר ותו מדאמרי' בסמוך שמע מינה תלת ש"מ שמן יש בו משום בשול וש"מ כלי שני אינו מבשל וש"מ הפשרו לא זהו בשולו וזו היא גירסת הגאונים ז"ל ואפ"ה אע"ג דהפשרו לא זהו בישולו אסר עליו שלא להניחו באמבטי אלמא לא הותר להפשיר במקום הראוי לבשל ואע"פ שרש"י ז"ל גורס וש"מ הפשרו זהו בשולו כלומר ומשום הכי לא הניחו להפשיר באמבטי הך גירסא לא מחוור' חדא מסקנא פליגו אדר"י אמר שמואל דאמר ואפילו בשמן אין יד סולדת בו מותר משום דהפשרו לא זהו בשולו ועוד דאם איתא

דהפשרו זהו בשולו אפילו בכלי שני היכא שרי דהא תנן דבמליח הישן וקוליס האספנין מפני שהדחתן זו היא גמר מלאכתן אפילו להדיח אותו אסור אלא ודאי משמע שלא התירו להפשיר אלא במקום שאין ראוי לבשל ומ"ש אסרינן במיחם לתת לתוכו מים מועטין מפני שראויין להתבשל שם והיינו נמי הך דיד סולדת בו דאמרינן בסמוך לומר דכל שהוא קרוב למדורה כל כך בכדי שתהא היד סולדת שם מחמת חום האש אסור והכי אמרינן בירושלמי בפרקין אמר ר' זירא בשם ר' יהודה מותר להפשיר מים שהיד סולדת ואסור להפשיר במקום שאין היד סולדת ואפילו במקום שהיד סולדת עד היכן ר' יהודה בן פזי ר' סימון בשם ר"י בר' חנינא עד כדי שהוא נותן יד לתוכו והיא נכוית. ומיהו זה שהביאו ראיה מעובדא דרבי שלא להניחו להניח פך של שמן באמבטי אינה ראיה אצלי דאמבטי שאני דאפילו מים מרובין כדי להפשירן שהוא מותר במיחם לא הותר באמבטי כמו שיתבאר בסמוך בס"ד. ואפשר לי לומר ג"כ שאף גירסת רש"י ז"ל שהוא גורס וש"מ הפשרו זהו בשולו לא פליגא אמסקנא דלעיל דאסיקנא דאחד שמן ואחד מים אין יד סולדת בו מותר דהכא באבטי בלחוד קיימי' לומר דהפשרו דאבטי זהו בשולו ומ"מ אף דעת ר"י ז"ל כך היא דבכל מקום הראוי לבשל שאפילו להפשיר אסור דייק לה מדאמרינן לקמן בריש פרק במה טומנין רבא ור' זירא איקלעו לבי ריש גלותא חזיוה לההוא גברא דהנח כוזא דמי' אפומא דקומקומא נזהייה סבא אמר ליה ר' זירא מאי שנא ממיחם על גבי מיחם אמר ליה התם אוקומי קא מוקים הכא אולודי קא מוליד. ודייק בה רבואתא ז"ל היכי דמייה אי כשהניחו לבשל מאי טעמיה דר' זירא וכי לא שמיע ליה מתני' דחנן אין נותנין ביצה בצד המיחם בשביל שתתגלגל דאלמא בתולדות האור לכולי עלמא אסור ומסקינן נמי עלה בגמרא דחייב חטאת ואי להפשיר מאי טעמיה דרבא והא תנן המיחם שפנהו כו' אבל נותן לתוכו או לתוך הכוס כדי להפשירן. ותניא נמי התם ממלא אדם קיתון של מים ונותן כנגד המדורה ותניא נמי בתוספתא בהדיא ממלא אדם כוס של יין ונותנו על גבי מיחם לא שיחם אלא שתפוג צינתו. אלא ודאי רבא ור' זירא התם בהא שקלו וטרו ר' זירא סבר כיון שאין דעתו אלא להפשיר שרי כמיחם על גבי מיחם ורבא סבר דהתם הוא דשרי מפני שכבר הוחמו ואינו אלא להעמיד אבל הכא אסור גזירה שמא יבשל. ומיהו הני מילי בדבר שלא נתבשל אבל צונן שנתבשל מותר להניח אפילו בכלי ראשון או כנגד המדורה ואפילו שהיד סולדת בו. וראיה לדבר מדתנן כל שבא בחמין מלפני השבת שורין אותו בחמין בשבת כלומר אפי' בכלי ראשון אע"פ שתולדת האור כאור והמבשל בו חייב חטאת כמבשל על גבי האש ממש ומיהו דוקא בכלי ראשון או כנגד המדורה אבל על גבי האש ממש אסיר אלא אם כן קטט או קמם

דהא מסקינן לעיל דאפילו תבשיל המצטמק ורע לו אסור להחזיר על גבי כירה שאינה גרופה וקטומה הלכך דוקא כנגד המדורה הוא דשרי א"נ בכלי ראשון אבל על גבי האור ממש אסור וכן נמי התירה לתת על גבי קדירה בשבת תבשיל שנתבשל מערב שבת כל צרכו כגון פנאדי"ש וכיוצא בזה כדי לחממן ואע"פ שהיד סולדת בו לפי שאין דרך בשול בכך אף על פי שהקדירה נתונה על גבי האש אבל להטמין תחת הבגדים הנתונים על גבי מיחם ודאי אסור שהרי אסור להטמין משחשיכה אפילו תבשיל שנתבשל כל צרכו ואפילו בדבר שאינו מוסיף הבל דהא בפרק במה טומנין לא מפלגינן בין תבשיל לתבשיל כלל וכמו שאכתוב שם בס"ד. ומכל מקום לתת כלי על התבשיל כדי לשומרו מן העכברים או כדי שלא יתטנף בעפרורית שרי שאין זה כמטמין להחם אלא כשמור ונותן כסוי על גבי קדירה וכל שכן אם הכלי שהוא מניח עליו רחב שלא יגע בו שאין זה הטמנה הרשב"א ז"ל ואפשר גם כן שמה שאין דרכו לאפותו על גבי כירה כגון פאנדי"ש וכיוצא בהן שמותר לחממן בשבת על כירה או על גבי כסא כל שהוא מצטמק ורע לו שהדבר מוכיח שאינו נעשה אלא בשביל שיתחמ':

לאפרושי מאיסורא שני וא"ת והיכי סלקא דעתין דלשבקוה למעבד איסורא ולא לימא ליה מידי. וי"ל דהוה סלקא דעתין שיה' צריך לומר לו כמי שאינו צריך לאותו דבר ולא בדרך הוראה ומסקינן דלאפרושי מאיסורא כל דאמר ליה דרך הוראה טפי עדיף. ומהא שמעינן דאפילו בלא אפרושי מאיסורא שרי למימר עביד לי הכי והכי אע"ג דממילא הויא הוראה דהא אמר לי' טול בכלי שני וכיוצא דלאו אפרושי מאיסורא הוא. וגמרינן מינה דהפשרו לא זהו בשולו. ובירושלמי התירו אפילו לשאול הלכות בית הכסא בבית הכסא והלכות בית המרחץ בבית המרחץ דגרסינן אתם שואלין הלכות בית המרחץ בבית המרחץ והלכות בית הכסא בבית הכסא כהדא רבי שמעון בן אלעזר על מסחי עם ר' מאיר אמר ליה מהו שנדיח אמר ליה אסור מהו שנקנח אמר ליה אסור ולא כן שאל שמואל לרב מהו לענות אמן במקום המטונף היה אסור לי לאומרו אשכח תני שואלין בהלכות בית המרחץ בבית המרחץ והלכות בית הכסא בבית הכסא וכתב הרמב"ן ז"ל דמסתברא דגמרא דילן לא שרייא אלא לאפרושי מאיסורא ומעשה דר' מאיר נמי לאו הכי הוה כדמייתו ליה בירושלמי אלא כדאמרינן הכא בקש להדיח לו קרקע כו' דהא מעשה דאביי לאחר גזירה הוה. כתב הר"ז הלוי ז"ל איכא קשי' ליה ההיא דגרסינן בפרק תפלת השחר פעם אחת התפלל רבי בדרך בערב שבת כו' ואוקמינן להזיע וקודם גזירה הכא נמי ממאי דבחמי טבריא ולאחר גזירה הוא דלמא בחמי האור ולהזיע וקודם גזירה הוא כי ההוא דהתם. וי"ל אלו לא נכנס אלא להזיע לא היו נותנין לו פך שמן לסוך אלא

ודאי לרחיצה נכנס כי ההיא דאמרינן בסמוך רחץ ולא סך דומה לנותן מים על גבי חבית והוה קים להו דנהי דאיסור זיעה בימי רבי הוה כדמוכחא ההיא דפרק תפלת השחר איסור רחיצה דקמי דידיה הוה הלכך על כרחין הך עובדא בחמי טבריא הוה. ולא ידענא אי עקר אי לא עקר. פרש"י ז"ל אי עקר רגליו לשוט על פני המים. אבל הרב אלפסי ז"ל כתב בהלכותיו כלשון הזה ואית לה גדורי שרי דאי נמי עקר להו למיא הא איכא גדודי דמהדר להו לפי שהוא מפרש דכי עקר להו למיא ויוצאין לחוץ לבריכה והן נמשכין בחצר אסור דדמי לנהר והוי בכלל גזירה דאין שטין על פני המים וכי לא עקר להו למיא הוה ליה ככלי:

דף מא.

מתני' מוליאר הגרוף שותין ממנו בשבת. פרש"י ז"ל שותין ממנו בשבת ואע"פ שהוחמו קצת מחמת הכלי לפי שאין מוסיף הבל אלא משמר ומקיים חום שלהם שלא יצטננו וזה שכתב רש"י ז"ל לישנא דמוסיף הבל הוא על דרך פירושו שהוא מפרש כוליה פרקין בהטמנה. ולדידן דמפרשינן ליה בשיהוי מוליאר הגרוף שותין ממנו בשבת אע"פ שהוא מוסיף הבל כתבשיל שמשהין אותו על גבי כירה גרופה. ואנטיכי משמע דחמיר מיניה אפילו שהוא גרופה אין שותין ממנה. ובירושלמי פרכינן אמתניתין דגרסינן התם הא אם אינו גרוף אין שותין ממנו פי' תרי פרכי מקשו להו ממתניתין דדוקא גרוף שותין ממנו אבל אינו גרוף לא אפילו חמין שהוחמו כל צרכן. ותו קטום אמאי לא מהני בה דמדתנן גרוף משמע גרוף אין קטום לא. ופריק אמר ר' חנינא ב"ר יהודה בריה דר' הלל מפני שהרוח נכנסת לתוכו והגחלים בוערות פי' דמשום הכי לא סגי ליה בקטימה לפי שאותו מוליאר היה עשוי נקבים נקבים שאלמלא כן לא היה האש מתקיים ומשום הכי אין קטימה מועלת בו דלא דמי לכירות שלנו שפתוחות לפניהן כדי שיכנס שם הרוח דהתם צריך שיכנס הרוח דרך הפתח שלפני הכירה ושיעלה לאחר מכאן דרך הנקבים אבל מוליאר היה נקוב בענין שהיה הרוח נכנס בו מיד. אמר ר' יוסי בר בון מתוך שהוא עשוי פרקים פרקים והוא מתייר שמא יתאכל דבקו הוא מוסיף מים ומשום הכי לא שרי לשהויי ביה חמין אפילו הוחמו כל צרכן כל שאינו גרוף אנטיכי אע"פ שגרופה אין שותין ממנה ר' חנינא בשם ר' יוסי בר חנה משמיה דר"י מפני שהיא מתחממת מכותליה ומסתברא לי דאטעמא דלעיל סמך שאף האנטיכי היתה עשויה פרקים פרקים ולפי שהיא מתחממת מכותליה אע"פ שהיא גרופה איכא למיחש בה ההוא חששא דמוליאר דאי לא תימא הכי וכי חמירא אנטיכי טפי מתנור והא כתיבנא לעיל דכל שמשהין אותו

על גבי כירה שאינה גרופה וקטומה אפילו בתנור משהין איתו שלא מצינו חלוק בדבר זה כלל וכיון שכן למה אסרו להשהות חמין שהוחמו כל צורכן באנטיכי אלא ודאי כדפי'. והקשו בתוספות אי בהך מתני' מדין שהייה אתינן עלה הוה להו למסמכה למתניתין דכירה שהסיקוה ואמאי אפסקוה במתניתין דאין נותנין ביצה בצד המיחם ומשמע דמההיא מתני' ואילך שבקינהו לדיני שהייה. ולדידי לא קשיא דלהכי אפסקיה כי היכי דלא תיסק אדעתין דאיסורא דמוליאר ואנטיכי מחמת החמימות שמשהין בתוכן הוא דומיא דמתני' דכירה שהסיקוה וליתא דאלו הכא מדין החמין עצמן כל שהיו מבושלין כל צורכן אפי' במוליאר ואנטיכי בלא גריפה וקטימה שרו אלא שמחששת הכלי נגעו בה ולהכי אפסקיה אבל הרשב"א ז"ל פי' דבהך מתני' לאו בדיני שהייה עסקי' אלא הכי קאמר מוליאר הגרוף אם נתן מים בתוכו בשבת ונפשרו שותין ממנו ורשאין הן לתת לתוכן מים לכתחילה להפשירן לפי שמוליאר זה אינו מבשל אלא מפשיר בלבד ובדין הוא דהיה ליה למתני מוליאר הגרוף נותנין לתוכו מים כדי להפשירן כדתני גבי מיחם שפנהו אלא שסלוק ממעשה שעשו אנשי טברייא שאמרו להם חכמים בשבת כחמין שהוחמו בשבת דאסורין ברחיצה ובשתייה וביו"ט כחמין שהוחמו בי"ט דאסורין ברחיצה ומותרין בשתייה תנא הכא נמי שותין ואין שותין ואנטיכי אעפ"י שגרופה וקטומה אין שותין ממנה לפי שהאנטיכי מתוך שהוא חם ביותר שנחושתו מחממת לעולם לא אפשר להפשי' בו ואפילו נתן לתוכו מים מרובין עד שנתמלא וכאותה ששנינו בברייתא לקמן בסמוך אבל באמבטי חמין לתוך צונן אבל לא צונן לתוך חמין מתוך שהוא חם ביותר אי אפשר שלא יבאו המים שבתוכו לידי חמום מאי קאמר פי' מיבעייא לן דמיחם שפנהו דקתני במתני' אי פנהו מעל האור קאמר או פנה מים קאמר:

דף מא:

מני רבי שמעון היא דאמר דבר שאין מתכוין מותר וא"ת והא אביי ורבא דאמרי תרווייהו מודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות לאו קושיא היא דלא פסיק רישיה הוא דאפשר שלא יצרף הכלי בענין זה אלא אי קשיא הא קשיא דרבא משמע דוקא לרב שמעון היא דשרי הא לרבי יהודה אסור מפני שהוא מצרף ובאוקמתא דאביי נמי אמרינן הכי בהדיא ומיחם שפנה ממנו חמין לא יתן לתוכו מים כל עיקר מפני שהוא מצרף רבי יהודה הוא דאמר דבר שאין מתכוון אסור ואלו בפרק אמר להם הממונה משמע דאפי' לרבי יהודה שרי דגרסי' התם תניא רבי יהודה אומר עששית של ברזל היו מחמין ערב יום הכפורים ומטילין לתוך צונן בשביל שתפוג צנתו כלומר לצורך טבילות שהיה טובל כהן

גדול יום הכפורים ואקשינן מי אמר אביי הכי והתניא בשר ערלתו אפילו במקום בהרת יקוץ והוינן בה קרא למה לי ואמר אביי לא נצרכה אלא לרבי יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור ומפרקי' מדאורי' אבל הכא צרוף דרבנן הוא כך היא גרסת רש"י ז"ל שם אלמא משום דצירוף מדרבנן הוא בדבר שאין מתכוין שרי ליה לרבי יהודה. י"ל שאין עיקר הגרסא כמו שכתבה רש"י ז"ל אלא כך היא ברוב הספרים הני מילי בכל התורה כולה אבל הכא צירוף דרבנן הוא ואין שבות במקדש והכי פי' דכי שני אביי מעיקרא אפילו תימא כשהגיע לצירוף דבר שאין מתכוין מותר הכי בעי למימר דכיון דדבר שאין מתכוין אפילו לרבי יהודה לא אסיר לגבי שבת אלא מדרבנן דמלאכת מחשבת אסרה תורה במקדש שרי לגמרי דאין שבות במקדש אלא דתלמודא אפסקיה ופרכיה דמסתיים מילתא דהוה סבירא ליה לתלמודא דאביי והכי קאמר דבכולהו איסורי דבר שאין מתכוין לרבי יהודה לא מתסר אלא מדרבנן ופרכי' ומי אמר אביי הכי דדבר שאין מתכוין לרבי יהודה לא מיתסר אלא מדרבנן והתניא בשר ערלתו כו' ומדאמר אביי דקרא אצטריך לרב יהודה דאמר שאין מתכוין אסור אלמא לדידיה איסורא דאורי' איכא דאי לא קרא למה לי ומשנינן לפרושי מילתא דאביי דאין הכי נמי דבכל התורה כולה שאין מתכוין לרבי יהודה אסור מדאורייתא אבל בשבת בלחוד הוא דלא מיתסר אלא מדרבנן משום דמלאכת מחשבת אסרה תורה וכיון דליכא איסורא אלא מדרבנן בעלמא במקדש שרי שאין שבות במקדש:

ומיחם שפנה ממנו חמין לא יתן מים כל עיקר מפני שהוא מצרף ואם תאמר וכיון דפריק ליה למתני' שפיר דמתוקמא ככולי עלמא מאי דוחקיה לאסוקי אבל מיחם שפנה ממנו מים כו' לאוקמא כרבי יהודה דלא קיימא לן כוותיה. ועוד דמשמע דאביי גופיה כרבי שמעון ס"ל והא אביי כל מילי דמר עביד כרב בר מהני תלת וחד מינייהו גורר אדם מטה כסא וספסל ובלבד שלא יכוין לעשות חריץ ומסתמא אביי כרביה ס"ל וא"כ אמאי דחיק לאוקומ' מתני' כר' יהודה י"ל מתני' קשתי' דמדקתני המיחם שפנה ממנו מים אלמא בשפנה ממנו מים לעולם אסור וכדרבי יהודה. ומאי דלא משמע ליה המיחם שפנה ממנו אף על גב דקראי כתיבי טובא בכי האי גוונא דהא כתיב פנו דרך וכתיב ופנו את הבית ואחריני טובא ובלשון חכמים נמי פנו מקום לבר לואי. אפילו הכי כיון דאשכחן נמי בדוכתי טובא בתלמודא שהם מזכירים פנוי על הדבר המופנה בעצמו כדאמרי' המפנה חפציו מזוית לזוית מפנין ארבעה וחמש קופות פנו כלים מפני הטומאה ותנן ועתיד לפנותו פנו מאני מבי גברי לבי נשי והוה ליה למיתני שפנה ממנו מים כי היכי דלא נטעי בה כיון דנפקא מינה לרב יהודה ולרבי שמעון לענין צירוף:

לא שנו אלא שיעור להפשיר אבל שיעור לצרף אסור. הך פלוגתא אלישנא דרב אדא בר אהבה ואלישנא דאביי אתיא למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה דלאוקמתא דרב אדא הוי שיעור לצרף כל שהוא נותן מים מרובין כל כך שהן מצננין את הכלי וכן נמי לאוקמתא דאביי הוי שיעור לצרף כל שהוא נותן מים מרובין כל כך שהן מצננין את המים שבתוך המיחם תחילה ומצננין ג"כ את הכלי:

דף מב.

מכבין גחלת של מתכת ברשות הרבים. משום דבגחלת של מתכת ליכא איסורא דאורייתא דכבוי לא שייך בה מדאורייתא וצירוף כל שאינו מתכוין לא מיתסר אלא מדרבנן לרבי יהודה ובמקום נזקא דרבים שרייא איסורא דרבנן אבל בעל הלכות גדולות ז"ל כתב דהא דמפליגי בין גחלת של עץ לשל מתכת דכל כמה דלא כביא אית בה סומקא וחזו לה ולא אתי לאתזוקי בה אבל של מתכת אע"ג דאזיל סומקא לא כביא ואתי לאתזוקי משמע דסבירא ליה ז"ל דבתרווייהו איכא איסורא ועל כרחין בשל מתכת בשהגיע לצרוף ובדהוי פסיק רישיה ואלו דברי תימה שהאיך יתיר שמואל מלאכה דאורייתא שלא במקום סכנת נפשות. אלא שנראה שהרב ז"ל סובר דנזקא דרבים בסכנת נפשות חשיב לן:

תנו רבנן נותן אדם חמין לתוך צונן ולא צונן לתוך חמין דברי ב"ש. פרש"י ז"ל משום דתתאה גבר. ולא נהירא דאם כן תיקשי למאן דאמר התם בפרק כיצד צולין דעילאה גבר דעד כאן לא פליג ב"ה אלא בכוס דהוי כלי שני וכדאיתא בסמוך. ועוד דאפילו למאן דאמר תתאה גבר הוא מודה דבכדי קליפה אסור דעד דמקרר לה תתאה לעילא מיבלע בלע וא"כ הכא נמי לימא דמבשל ליה עליון לתחתון בכדי קליפה וליתסר אלא הכי פירושא נותן אדם חמים לתוך צונן לפי שהן מתקררין בעירויין ומתערבין ממש בתוך הצונן ואין כח בהן לבשל ואפי' בבאין מכלי ראשון דאפילו תמצא לומר דעירוי [דכלי] ראשון ככלי ראשון הני מילי במערה על גבי תבלין וכיוצא בהן שאין החמין מתערבין בתוכן אלא מכין עליהן בקילוחן ומבשלין אבל מים במים שהם מתערבים ממש אין כח בקלוח לבשל המים התחתונים אבל לא צונן לתוך חמין אפי' בכוס שהוא כלי [שני] משום דגזרי ב"ש כלי שני אטו כלי ראשון וב"ה מתירין דלא גזרי בכלי שני כלל. אבל באמבטי שהוא כלי ראשון חמין לתוך צונן כלו' שמערה מאמבטי חמין שבו לתוך מים צוננים שבכלי אחר מותר דעירוי דכלי ראשון לא חשיב לן ככלי ראשון כל שהוא נשפך לתוך הצונן. ולא צונן לתוך החמין כלומר אפי נותן לתוכו מים צוננין הרבה שאינו אלא

להפשירן דאע"ג דבמיחם תנן במתני' שנותן לתוכו כדי להפשירן. רבי שמעון בן מנסיא אוסר וקס"ד השתא דאסיפ' קאי וטעמיה משום דסבירא להו דעירוי דכלי ראשון אפי' כשנופל לתוך הצונן ככלי ראשון הוא או שתאמר שאין דין זה נוהג אלא באמבטי בלבד כנ"ל ומקצתו מדברי הרשב"א ז"ל:

סבר רב יוסף למימר ספל הרי הוא כאמבטי. היינו משום דספל נמי לרחיצה קאי ומקפדין בחממותו מחמרינן ביה אפילו בכלי שני. ודייק לה רב יוסף מדקתני במה דברים אמורים בכוס דאלמא לא משכח תנא היתירא אלא בכוס משים דכיון דלשתיה בעי להו לא מחממין להו כולי האי ואסיקנא דספל אינו כאמבטי אלא דיניה ככוס. וכיון דאסיקנא דספל אינו כאמבטי משמע דרבי שמעון בן מנסיא אסיפא קאי כפשטא דברייתא דלא מפקינן לה מפשטה למימר דארישא קאי אלא מדוחקא דפרכי' דהוה קשיא לן למאי דסלקא דעתין דספל הרי הוא כאמבטי רחיצה בחמין ליכא אבל כיון דמסיקנא דספל אינו כאמבטי ולא קשיא לן מידי הילכך הדרינן לפשטא דברייתא דרבי שמעון בן מנסייא אסיפא קאי:

הילכך לענין הלכה דאמבטי בין חמין לתוך צונן בין צונן לתוך חמין אסור כר"ש בן מנסייא דאיפסיקא הלכתא כוותיה ואפי' להפשיר נמי אסור דבאמבטי לא שרינן מידי אבל כלי שני בכל ענין שרי ולית לן למידק אי הוו טפי ממפשירין או לא כיון דכלי שני אינו מבשל דאע"ג דתנן אבל נותן לתוכו או לתוך הכוס כדי להפשירן לא תידוק מינה דטפי מהפשר אפי' בכלי שני אסור דליתא אלא משום דכלי שני אינו מבשל חמים שלו הפשר חשיב לן. אי נמי משום מיחם נקט הכי אבל בכלי ראשון כמיחם וכיוצא בו שני בכל ענין שרי. וספל נמי כלי שני דמי אבל בכלי ראשון כמיחם וכיוצא בו לתת לתוכו מים מועטין בכדי שיוחמו אסור מים מרובין כדי להפשירן שרי. זה נראה לי לפי הצעה של שמועה:

אבל רבינו חננאל והרב אלפסי ז"ל כתבו דר"ש בן מנסייא אריש' פליג דאפילו בכוס צונן לתוך חמין אסור ולית הילכתא כוותיה דמדרב' דהוא בתרא דחזינן ליה דלא קפדי. וטעמייהו צ"ל דאע"ג דלמאי דסליק אדעתין מעיקרא הוא דאמרינן דרבי שמעון בן מנסייא אריש פליג כיון דמתמהינן בגמרא ואמרי מי סברת רבי שמעון בן מנסייא אריש פליג אסיפא פליג משמע דקושטא דמילתא הכי איתא הילכך לפי זה נקטינן דאפילו באמבטי חמין לתוך צונן שרי:

מערה אתמר. וקיימא לן הכי דבכלי שני אפי' מערה מותר ובאמבטי אפי' היכא דמפסיק כלי אסור דהא אמרינן שבקש להניח לו פך של שמן באמבטי ואמר לו טול בכלי שני ותן ואפשר דהוא הדין בכל כלי ראשון:

דף מב:

מתני' אבל נותן לתוך הקערה או לתוך התמחוי. פי' ר"ת ז"ל דוקא בשנותן התבלין לתוך הקערה או לתוך התמחוי אחר שערה שם התבשיל אבל ליתן התבלין תחלה ולערות עליהן מכלי ראשון אסור דעירוי דכלי ראשון ככלי ראשון דמי והביא ראיה מדאמרינן בירושלמי אפירקין מהו ליתן תבלין מלמטן ולערות עליהן רותח מלמעלן רבי יונה אומר אסור ועירוי כלי ראשון הוא סוליה ליה רבי יונה מן הדא אחד שבשל ואחד שעירה לתוכו רותח וכה אמר היכן אמר רבי יוסא תמך כלי חרס בולע תבלין אינו מתבשלין התי' רבי יוסא ב"ר בון והתני אך בכלי נחושת היה אית לך למימר כלי נחושת בולע פירוש דמשמע ליה לרבי יוסא ב"ר בון דנהי דאיכא לאיפלוגי בין בליע' לבשול והני מילי בכלי חרס שבליעתו קלה אבל בכלי נחושת שקשה לבלוע אין מבליעתו אלא חום שהוא ראוי לבשל ואין זו ראי' דאפשר דר"י לא חש לה להיא פירכ' דרבי יוסא ב"ר בון משום דקסבר דאף בכלי נחשת איכא דאיפלוגו בין בליעה לבשול ואדרבה התם משמע דמסקנא דירושלמי הכי הוא שאין עירוי דכלי ראשון מבשל דאמר התם מהו לערות עם הקלוח אמר רבי זעירה בריה דר' הלל מחלוקת דרבי יונה ודרבי יוסי רבי יצחק בר גופתא בעא קומי רבי מונה עשה כן בשבת חייב משום מבשל עשה כן בבשר בחלב חייב משום מבשל אמר ליה הא דאמר רבי זעירי איזהו חלוט ברור כל שהאור מהלך תחתיו ע"כ אלמא לא סבירא להו לפי מערבא דעירוי דכלי ראשון מבשל אדרבה מקילי טפי מגמרא דילן דלדידהו לית להו בשול אלא כשהאור מהלך תחתיו תו סייעיה למילתיה ר"ת ז"ל דעירוי דכלי ראשון ככלי ראשון מדאמרינן בהשוכר דע"ז נעוה ארתחו ונעוה היינו גת ועל כרחין היינו עירוי דכלי ראשון דגת אי אפשר להגעיל בכלי אחר והאי נמי לאו ראיה היא דאיכא לאוקמה בגת של אבן וכגון שהסיקו האור תחתיה ואפי' תמצא לומר דמיירי בשל עץ ובערוי דכלי א' התם הוא בדין צונן הוא אבל בעלמא לא. ועוד הביא ראיה מדתניא בו ביום דם חטאת וכלי חרס אשר תבושל בו ישבר אין לי אלא שבשל בו עירה לתוכו רותח מנין ת"ל ישבר אלמא עירוי דכלי ראשון מבשל הוא ולאו ראייה היא דאיכא למדחיא כדדחו לה בירוש' דמהתם לא משמע אלא שעירוי כלי ראשון מבליע אבל לא שמבשל ואדרבה מהתם משמע איפכ' דקרי ליה לעירוי דכלי

א' בולע בלא בשול דבעי' התם תלאו באויר תנור מהו ת"ש א' שבשל בו וא' שעירה בו רותח כו' ומשום בלוע בלא בשול לא קמיבעי' כי קא מבעיא לי בשול בלא בלוע אלמא עירוי כלי ראשון לא מיקרי בשול ורבי' שמואל אחיו ז"ל ג"כ חולק עליו שכתב עירוי כלי ראשון לאו ככלי ראשון הוא לענין בשול מדקיימא לן בפסחים דתתאה גבר. אלא דאיכא למידחי דהתם מיירי כגון שנטף מרוטבו על החרס שקלוחו נפסק אבל היכא שאין הקלוח נפסק אפשר דמבשל הוא. ולדברי ר"ת ז"ל שאמר עירוי דכלי ראשון ככלי ראשון אסור לערות מים מכלי ראשון על התרנגולת כדי למלגא מפני שהוא כמבשל הדם בתוכ'. ומיהו לענין הגעלה לא נפקא לן מהאי פלוגתא מידי דאפילו נאמר דעירוי דכלי ראשון הוי ככלי ראשון אין מגעילין בעירוי דברים שנשתמשו בו בתוך כלי ראשון דכלל גדול אמרו כבולעו כך פולטו וכן אם נשתמשו בכלי על גבי האור כגון יורות וקומקומוסין אין מגעילין אותן בכלי ראשון שהעבירו מעל גבי האור:

גמרא מלח אינה כתבלין דבכלי שני נמי בשלה. דסבירא לן להאי לישנא דמלח הפשירה זהו בשולה וכל מידי דהפשירו זהו בשולו אפילו בכלי שני בשלי וללשנא בתרא אמרי' דאפילו בכלי ראשון נמי לא מבשלה כלומר לאחר שהעבירוהו מעל גבי האור דאי על האור אפילו בשרא דתורא נמי בשלה היא. ולענין הלכה פסק הרב אלפסי ז"ל כי האי לישנא בתרא דאע"ג דבשל תורה הולכין אחר המחמיר כיון דבלישנא בתרא לא פליגא הא דתני רבי חייא בהדיה רב נחמן כוותיה נקטינן ושמעינן מינה שאע"פ שכלי ראשון מבשל אין כל הדברים מתבשלים בו לאחר שהעבירוהו מעל גבי האור דדוקא דברים הקלים להתבשל כמים ושמן ותבלין וכיוצא בהן הוא שמתבשלין בו דהא אמלח אסיקנא לקולא ולפי שאין אנו בקיאים בטבעי הדברים אנו אוסרין לתת כל דבר לתוך כלי ראשון:

והצלה מצויה התירו והצלה שאינה מצויה לא התירו. פי' רש"י ז"ל דמשום הצלה מצויה התירו לטלטל כלי לצורך דבר שאינו ניטל אבל בשביל הצלה שאינה מצויה לא התירו לטלטל כלי לצורך דבר שאינו ניטל כשמן המטפטף וביצה ולפיכך בהא דמותיב לה אביי מנשברה לו חבית גורס רש"י ז"ל של טבל דהוה ליה דבר שאינו ניטל ולא נהיר דכולהו נסחי לא גרסי של טבל ומשמע כוותיה דהך ברייתא מיתינן לה לקמן בפרק כל כתבי וקתני סיפא נזדמנו לו אורחים מביא כלי אחר וקולט כלי אחר ויצרף ואי בשל טבל אורחיה מאי מיתהנו מינה אלא ודאי בתר מעשר מיירי ואפי' הכי מקשינן מינה לרבא דסבירא ליה דבהצלה שאינה מצויה לא התירו לטלטל כלי אפי' לצורך דבר הראוי וטעמא דמילתא משום דבכל הצלה איכא למיחש להיהא דאמרינן בפרק כל כתבי מתוך שאדם בהול על ממונו אי שרי' ליה אתי לאיתויי כלי דרך רשות הרבים אלא דאפילו

הכי משום אבוד ממון בדבר המצוי התירו להציל בכלי אחד אבל בדבר שאין מצוי כיון דאיכא למיחש לשמא יביא כלי אסור ומשום הכי מקשינן ליה מהא דנשברה לו חבית: **ניצוצות** שכיחי. כתב רש"י ז"ל אבל שמן המטפטף לא שכיח ולאו למימר' דלא שכיח לטפטף דאדרבה שכיח טובא אלא הכי קאמר דמתוך שמצוי לטפטף מניחין תחתיו כלי מבעוד יום ובשאין עושין בו היינו היכא דקים לו בההוא נר שאין דרכו לטפטף וכל כי האי גוונא לא שכיח שיטפטף בשבת אבל ניצוצות שכיח שצריכין לתת כלי תחת הנר בשבת אע"ג דלא הוה הכי אדעתייהו מבעוד יום:

דף מג.

משום דקא מבטל כלי מהיכנו כאן פרש"י ז"ל דאסי' משום דהכי הוא כאלו מחברו שם בטיט ובפרק בתרא פירש משום דמחזי כסותר אסיר:

טבל מוכן הוא אצל שבת שאם עבר ותקנו מתוקן הקשו בתוס' מדקתני אם עבר משמע דאפי' עבר ותקנו במזיד מתוקן וקשיא מדתנן בפרק שני מתרומות ומייתי לה בהנזיקין המעשר בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל. יש לומר דנקט עבר כגון דלית ליה פירי אחריני דאמרינן בפרק שני דיום טוב דאמרינן כי האי גוונא אפילו במזיד יאכל עוד הקשו כיון דאמר שאם עבר ותקנו מתוקן בטלת כל איסור מבטל כלי מהיכנו שהרי אם עבר ונטל מן הכלי אותו דבר שאינו ניטל מותר לטלטלו ולאו קושיא היא דאנן הכי קאמרינן שיש לכלי זה שעת הכושר אפילו בעוד שאותו דבר שנאסר הוא עליו אבל כשנסתלק האיסור אינו השם. וא"ת עוד כיון דאמרינן שאם עבר ותקנו מתוקן אלמא אפי' משום מוקצה לא מיתסר דאי מיתסר אכתי אית בה משום מבטל כלי מהיכנו וכיון שכן בנר שהדליקו באותו שבת נימא הכי שאם עבר וכבהו כבוי ובהמה שנשחטה בשבת נמי לא תאסר משום דמוקצה מהאי טעמא י"ל דלא אמרי' הכי אלא כשיש תקנה לאיסורו בדבר שאי אפשר לבא לידי איסור תורה:

ניצוצות אין בהן ממש מהא שמעי' שמותר לנער את המפה כדי שיפלו הניצוצות שנופלין עליה בלילי שבת אע"פ שא"צ לטלטול המפה לא לצורך גופה ולא לצורך מקומ' והא תניא אסור לטלטלו בעודן עליו וא"ת כיון דבעודן עליו מיה' אסיר והוא כופה הכלי על דעת שיעלו שם הרי הוא מבטל כלי מהיכנו י"ל דכיון שבידו להפריחם כל שעה שירצה לאו מבטל כלי מהיכנו הוא:

בעודן עליו בין השמשות. הקשו בתוספות כיון דבידו להפריחם הוי כגמרן בידי אדם לא אמרי' ביה מגו איתקצאי בין השמשות איתקצאי לכול' יומא כדמוכח בפרק אין

צדין דפריך רבי זירא למאן דאמר יש מוקצה לחצי שבת והא פולין דמעיקרא שדינהו בקדירה אידחו להו גמר להו בשולייהו איחזו להו דאמר ליה אביי וליטעמיך תיקשי לך קדירות בעלמא בין השמשות רותחות הן ולאורתא קא אכלינן מינייהו אלא גמרו בידי אדם לא קמיבעיא לי כי קא מיבעיא לי גמרו בידי שמים אלמא כל היכא דקים ליה שיצא מהקצאתו לא אמרינן ביה מגו דאיתקצאי והכא הא קים ליה שהרי בידו להפריחן נ"ל דשאני הכא דדחייה בידים אבל התם לא דחינהו להנהו קדירות דאדרבה כדי שיתבשלו ויראו לך הניחו ולא נתחוור לי מה שתירצו בתוס' בזה:

איתביה כל הני תיובתא ושני לי' בצריך למקומו. וא"ת וכיון דמתניתין דנותנין כלי תחתיו לקבל הניצוצות ואוקימנא בצריך למקומו מסתמא רישא נמי דאין נותנין כלי תחת הנר לקבל את השמן בצריך למקומו היא ובצריך למקומו אמאי לא י"ל דרבי יצחק נמי מודה בטעמא דמבטל כלי מהיכנו והכי קאמרי' איתביה כל הני תיובתא דכיון דאית ליה נמי דאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל לא סגי ליה בפירוקא דרב יוסף ומשנינן דאין הכי נמי אלא דאיהו מוקים להו נמי בצריך למקומו בר מההיא דנותנין כלי תחת הדלף דכיון דדלף הראוי צריכים לאוקמה אפי' א"צ למקומו נמי שרי:

דף מג:

דחשיב עלייהו וכגון שהם רדויות כבר דאי לא ברדייתן יש איסור שבת אליבא דרבנן ולרבי אליעזר חייב חטאת כדאמרינן לקמן בפרק המצניע וכיון שכן אכתי הוי דבר שאינו ניטל:

מני אי רבי שמעון לית ליה מוקצה. וא"ת וכ"ש דאתי שפיר טפי דלא צריכי לאוקומה דחשיב עלייהו. י"ל אין הכי נמי אלא ניחא ליה לפרוקא לפום שטתיה:

אי ר' יהודה כי לאו מכוין מאי הוי. וא"ת לר' שמעון מי ניחא והא מודה ר' שמעון בפסיק רישיה ולא ימות י"ל דלר' שמעון אינו צריך לדקדק בפרישת המחצלת שישאר שם ריוח דכיון שאפשר שישאר אפי' היא נפרשת לגמרי וסותמת הכורת כיון דלאו להכי איכוין ולאו פסיק רישיה ולא ימות הוא לרבי שמעון שרי אבל לר' יהודה כל היכא דמתגרי אע"ג דלאו להכי איכוון אסיר. והא דלא שני ליה בצריך למקומו היינו טעמא משום דלא שנינו הכי אלא בשאינו צריך לעשות מעשה אחר בכולן דכיון שמתחיל' טלטלו בהיתר אין מחייבין אותו להניחו מיד אלא מטלטלו עד אותו דבר שאינו ניטל אבל הכא פרישת המחצלת מילתא אחריתי היא ולי' שרי' לה:

רב אשי אמר. כתבו בתוספות דמסתמא רב אשי השיב מיד כן לרבי עקיבא כששאלו אלא שסדר התלמוד תירוץ שלו תחילה והרשב"א ז"ל כתב דשניהם השיב רב אשי בפרק משילין גרסי' א"ל לא נצרכה אלא לאותן שתחילות ופשטיה דהכא גרסי' ואי בעית אימא מדקתני בימות החמה. כבר תרגמא רב הונא לשמעתיך בבבל. מהא משמע דרב הינא כר' יצחק ס"ל דאמר אין כלי נטל אלא לצורך דבר הנטל וקשיא מדאמרי' בפרק מי שהחשיך אמר רב הונא היתה בהמתו טעונה כלי זכוכית מביא כרים וכסתות ומניח תחתיה ואמרי' התם דהני כלי זכוכית קרכי דאומני נינהו דלא חזיין בשלפי זוטרי דליכא משום מבטל כלי מהיכנו וכיון דרב הונא כר' יצחק ס"ל כדמשמע הכא אכתי ליתסר דאין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל אלא ודאי משמע דרב הונא לית ליה דר' יצחק וכן כתב עלה דההיא הרב אלפסי ז"ל ויליף מינה דלא קי"ל כר' יצחק וקשיא הך דהכא כתב הרמב"ן ז"ל שאפשר שבנוסחאות המדוקדקו' ובנסחי הרב אלפסי ז"ל אין כתוב כאן כבר תרגמא רב הונא אבל הר"ז הלוי ז"ל כתב דודאי רב הונא כר' יצחק ס"ל כדמשמע מהא דהכא והתם היינו טעמא דשרינן להביא כרים וכסתות ולהניח תחתיה משום דחיישי' ליפסד כלי זכוכית דבמקום פסידא' לא גזרו נהי דלא שרינן לבטל כלי מהיכנו מדאצטרי' לאוקומה ההיא דהתם בשלפי זוטרי אפילו הכי איסורא דאין כלן ניטל אלא לדבר הניטל דלא חמיר כולי האי במקום פסידא שרינן ליה. ויש לזה הוכחא בשמעתא דהתם ואגמור הדבר שם אם גומר הש' עלי ומי' אע"ג דאי ק"ל כר' יצחק אי לא מחלקות דרב ואתא הוא כולהו מודו דקי"ל כרב יוסף דאמר דאסור לבטל כלי מהיכנו דסוגי' בכול' מכילתין הכי דמקשינן בכמה דוכתן והא מבטל כלי מהיכנו וכן כתב הרב אלפסי ז"ל.

איתמר מת הופכו ממטה למטה. כלומר שאוחז במטה ומנער המת מעליה ומטילו על אותה מטה אחרת וכן האי גוונא שמטלטל האיסור מצד ההיתר הוא שנקרא טלטול מן הצד ומשום הכי אמרינן דטעמיה דשמואל דאמר הופכו ממטה למטה משום דס"ל דטלטול מן הצד לא שמיה טלטול ואם תאמר והיכי שרינן והא מטה עצמה אסירה שנעשית בסיס לדבר האיסור וכדתנן בפרק נוטל אדם מעות שעל הכר מנער את הכר והן נופלות ואמרי' עלה בגמרא לא שנו אלא בשוכח אבל במניח נעשה בסים לדבר האיסור תי' הר"ז הלוי ז"ל דלא מיבעיא היכא שמת בשבת דשרי שהרי נעשית המטה מבערב בסים לדבר המותר אלא אפילו מבע"ש נמי שרי לפי שאין המטה בסיס למת שאין המטה צריכה לו וכל עצמו א"צ אלא להטילו ע"ג קרקע כדתנן שומטין את הכר מתחתיו ומטילין אותו על ברזל כדי שימתין דנקוט האי כללא בידך לעולם אינו נעשה בסים לדבר האיסור אלא כשהדבר התחתון שנעשה בסים צריך לאותו דבר האסור שמונח עליו

והיינו דתנן בפרק במה טומנין בגיזי צמר ואין מטלטלין אותן כיצד הוא עושה נוטל את הכיסוי והן נופלות והיכי שרי והא התם מניח הוא ונימא דנעשה הכיסוי בסיס לגזי צמר האסורין וליתסר אלא היינו טעמא לפי שהטמנה והכיסוי תשמיש לקדירה וצריכין לה ואין הקדירה תשמיש להטמנה ולכיסוי ומשום הכי לא הויא בסיס לדבר האיסור. ונ"ל דהכא בשמעתין לא צריכנא להנהו טעמי משום דהופנו ממטה למטה למת עצמו קאמר ואין צריך לאחוז במטה כלל דכל דבר שמטלטלו שלא כדרכו אלא כלאחר יד טלטול מן הצד מיקרי וכן נראה מדברי רש"י ז"ל מר סבר טלטול מן הצד שמיה טלטול והיינו רב ומקשו רבואתא הכא מדאמרינן בפרק חולין דאמרי' בי רב תנינא הקש שעל המטה לא ינענעו בידו אלא מנענעו בגופו ואם היה מאכל בהמה או שהיה עליו כר או סדין מנענעו בידו שמע מינה טלטול מן הצד לא שמיה טלטול שמע מינה. ואמרינן בי רב תלמידי בי רב נינהו ודאי כוותיה סבירא להו ומינה גמרי לה ואי היכי קשיא דרב אדרב ותו קשיא היכי פליג רב אכמה סתמי דתנן במכילתין דכולהו מוכח דטלטול מן הצד לא שמיה טלטול. דהא תנן בפ' במה טומנין בגזי צמר ואין מטלטלין אותן כיצד הוא עושה נוטל את הכיסוי והן נופלות וכי תימא אמר לך רב אנא דאמרי כתנא קמא דר' יהודה בן לקיש. ליתא דמנא ליה לרב דטעמיה משום דטלטול מן הצד שמיה טלטול דילמא לכולי עלמא לא שמיה טלטול והכא בטלטול גמיר פליגי ומשום הכי אסר תנא קמא ור"י בן לקיש דשרי מתיך שאדם בהול על ממינו אי שרית ליה אתי לכבויי דנהי דהכא אמרינן דכולי עלמא טלטול מן הצד שמיה טלטול לאו דלא מצינן למימר איפכא אלא לאוקימיה לרב אליבא דכולי עלמא אמרינן הכי וכיון שכן היכי פליג רב אהנהו סתמי משום דאיכא למידק דתנא דר' יהודה בן לקיש ס"ל דטלטול מן הצד לא שמיה טלטול. ותו קשיא הלכתא אהלכתא דמסקי' הכא לכולי עלמא דטלטול מן הצד שמיה טלטול דהוה מצינן למימר איפכא דכולי עלמא לא שמיה טלטול והכא בטלטול גמור פליגי וכדכתיבנא משמע דהכי קיימא לן דשמיה טלטול ואלו בפרק כל הכלים תניא פאה שהטמינה בתבן וחררה שהטמינה בגחלים אם מגולה מקצתן מותר לטלטלה ואם לאו אסור לטלטלה אלעזר בן תדאי אומר תוחבן בכוס או בכרכר והן ננערות מאליהן ואמר רב נחמן עלה דההיא הלכה כאלעזר בן תדאי וליכא מאן דפליג עליה י"ל תרי גוונא טלטול מן הצד נינהו דכל שעיקר טלטולו משום דבר המותר ודבר המותר הוא שמטלטל אלא שאי אפשר לו לטלטל אותו דבר המותר אלא אם כן יטלטל דבר האיסור בטלטול מן הצד כי האי גוונא שרי והיינו ההיא דפגה שהטמינה בתבן וההיא דגזי צמר ומעות שעל גבי הכר אבל בשעיקר טלטולו בשביל דבר האיסור אע"פ שמטלטל אותו מן הצד

כי הוא צריך לטלטל את המת טלטול מן הצד כי האי אסור. וכן כתב הרב אלפסי ז"ל בהלכותיו וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל בפכ"ה מה' שבת. וקש שעל גבי הכר דשרינן בפרק תולין לנענעו בגופו דהיינו טלטול כלאחר יד אע"פ שאינו מטלטל אגב דבר המותר התם היינו טעמא לפי שאינו מטלטל את הקש אלא מפני שצריך למטה ואי אפשר לו בלא טלטול הקש כלאחר יד אבל הכא שהוא צריך לטלטל המת עצמו שהוא דבר האסור בכי האי גוונא מסקינן הכא דטלטול מן הצד שמי' טלטול:

דף מד.

הלכה כר' יהודה בן לקיש במת. מדברי רש"י ז"ל נראה דר' יהודה בן לקיש מתיר במת טלטול גמור וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל בפ"ט מהלכות שבת אבל הרב אלפסי ז"ל כתב בהלכותיו הלכה כר' יהודה בן לקיש במת מהכא שמעינן בטלטול מן הצד שמיה טלטול ולא שרו ליה רבנן אלא גבי מת דלא ליתי לידי איסורא דאורייתא אבל בעלמא אסור ע"כ נראה מדבריו דלא שרי ר"י ב"ל אלא טלטול מן הצד. וכ"כ הר"ר יונה ואמר דהכי מוכח מדאמרי' הל' כר"י ב"ל במת דמשמע דאצטריך למעוטי דבעלמא לא ואי אמרת דבטלטול מן הצד עסקינן שפיר אלא אי אמרת בטלטול גמור לא הוה מצטריך ליה למימר אלא הלכה כר"י ב"ל ותו לא ואי מהא לא אירייא דלעולם בטלטול גמור ואפ"ה אצטריך למעוטי הצל' ממון שאין מתירין טלטול בדבר שאינו ראוי כלל דלא תימא כי היכי דאמרינן גבי מת דאי לא שרית לי' אתי לכבויי הכי נמי נימא גבי הצלת ממון דליתא ולא עוד אלא אפילו טלטול בדברים המותרים לא הותר לגמרי אלא כפי אותו שיעור שנתנו חכמים בפרק כל כתבי משום דאי לא שרית ליה טובא אתי לכבויי כדאיתא התם. והיינו טעמא דהכא אמרינן אי לא שרית ליה אתי לכבויי והתם אמרינן איפכא דאי שרית ליה אתי לכבויי משום דהתם דאפילו טובא שרי מדינא אי מוקמת ליה אדיני ישכח עיקר שבת ויציל אפי' בכבוי ומשום הכי שרי ליה ההוא שיעורא דאי אסרי ליה לגמרי לא ציית ומיהו מחמרינן עליה שלא יציל יותר מאותו שיעור כי היכי דלא ליגע באיסורא דאורייתא אבל במת דמדינא אסור אי לא שרית ליה מתוך שהוא בהול על מתו לא יעמיד עצמו שלא יצילנו בכל מה שאפשר לו להציל. אי נמי היינו טעמא מתוך שאדם מעמיד עצמו ע"מ יותר ממה שהוא מעמיד עצמו על מתו:

לעולם ר' שמעון וכי שרית ר' שמעון בנר זוטא דדעתיה עלויה. וא"ת תינח נר מותר השמן מאי איכא למימר שהרי אין הנר עשוי לכבות בעוד שיש בו שמן י"ל דמגו דיהיב דעתיה אנר יהיב נמי אשמן אבל ברברבי לגמרי מקצה להו מדעתיה:

אמר ר' זירא פמוט שהדליקו עליו בשבת לדברי המתיר אסור. פרש"י ז"ל לדברי ר"מ והקשו בתוס' מאי קמ"ל האי בהדיא אמר ר' מאיר נר שהדליקו בה באותה שבת. וי"ל דסד"א דר' מאיר אנר של חרס ישן קאי דאית ביה תרתי מוקצה מחמת איסור ומוקצה מחמת מיאוס אבל נר של מתכת שהדליקו בו באותו שבת דלית ביה מוקצה אלא מוקצה מחמת איסור סד"א שרי ר' מאיר קמ"ל דלא. ולפי פירוש זה כי מסקינן דברי הכל אסור דוקא ר"מ ור"י אבל ר' שמעון שרי דלית ביה מוקצה מחמת איסור. ונ"ל שהזקיקו לרש"י ז"ל לאוקומי בנר קטן ומשום הכי פי' לדברי המתי' דהיינו ר"מ ולא פירשה בפמוט גדול דומיא דכוס וקערה ועששית דאפילו ר' שמעין מודה דאסיר ואתי דברי הכל דאמרי' במסקנא כפשטה. משום דאי בפמוט גדול עסקי' היכי סליק אדעתין דשרי ר"י והא בכי האי גוונא לכ"ע אסוחי מסח דעתי' לגמרי מיניה אלא ודאי בקטן וכדכתי' אלא בתוספות פירשו דפמוט היינו גדול דומיא דכוס וקערה ועשישית ואמרי' דלדברי המתי' דהיינו ר"מ וב"ש אסור דר"מ אית ליה מוקצה מחמת איסור ור"ש נמי נהי דל"ל בכוס ועשישית מודו ליה. ולדברי האוסר דהיינו ר"י מותר דסלקא דעתין דר"י לית היה מוקצה מחמת איסור אפילו בכוס וקערה ועשישית. ומסקינן דפמוט שהדליקו עליו באותה שבת דברי הכל אסור דר"מ ורבי יהודה כל מוקצה מחמת איסור אית להו ור"ש נמי נהי דמוקצה מחמת איסור לית ליה בפמוט גדול דומיא דכוס וקערה ועשישית מותר:

דף מד:

ומה נר דלהכי עבידא כי לא אדליק בה שרי פרש"י ז"ל דלא מיתסר בהזמנה מדקתני אבל לא ישן ולא קתני אבל לא את המיוחד לכך ונ"ל דלהכי דייק לה רש"י ז"ל מדיוקא דאבל לא ישן ולא דייק לה מדקתני בהדיא אין מטלטלין נר חדש אע"ג דמסתמא אין לך יחוד גדול מתחילת עשייתו להדלקה דלא גרע אפילו ממטה שייחדה למעות משום דאי הכי תיקשי לך למאי דמסקי' דמטה שייחדה למעות והניחו עליה שאסור לטלטלה א"כ היכי תני ר' יהודה כל הנרות מטלטלין חוץ מנר שהדליקו בו באותו שבת דמשמע אבל הדליקו בו בחול מטלטלין הא הוה ליה כייחדו והניח בו אלא ודאי תחילת עשייתו של נר לא מיקרי ייחוד ומשום הכי לא הוה מצי למידק מדנקט מטלטלין נר חדש דהתם היינו טעמא משום דליכא ייחוד מסיפא דייק לה מדקתני אבל לא נר ישן ולא קתני אבל לא את המיוחד והקשו עליו מאי קושיא לעולם אימא לך דבמיוחד נמי אסור והכא רבותא קמ"ל דבישן אפילו בלא ייחוד אסור ולדידי לא קשיא דהכי קאמר אם איתא גבי יחוד לחודיה מיתסר לאשמועינן אבל לא את המיוחד דהוי רבותא טפי מישן שלא ייחדו

וכי תימא אי הכי דייקינן נפיק נמי למסקנא מדקתני ר' יהודה חוץ מן הנר שהדליקו בו בשבת לאו יחוד לאו קושיא היא כלל דנהי דייחוד נר גרידא אי מיתסר הוי רבותא טפי מנר שנשתמש בו בלא יחוד אפילו הכי למסקנא דבעי ייחדו והניח בו לא הוי רבותא טפי בלא יחדו והדליק בו בחול לטפי מהדליקו בו בשבת בלא ייחוד ועוד דנר של חרס ישן דמיתסר מחמת מיאוס אי בייחוד בעלמא מיתסר דנימא דבייחוד גרידא אמאיס מהשתא פשיטא לן דהוי רבותא טפי מהיכא שנשתמש בו בלא ייחוד דהא האי ממאיס לגמרי אבל בנר של מתכת איפכא הוי דאיכא למימר דכיון דלא מאיס אי הדליקו בו בשבת באקראי בעלמא שרי אבל כל שייחדוהו למלאכת הדלקה והדליקו בו בחול אסור שכבר סילק דעתו ממנו מכל תשמיש היתר. זה נ"ל לפי דרכו של רש"י ז"ל. אבל הרמב"ן ז"ל פירש דמרישא דייק דטעמא דרב הונא למאי דסלקא דעתין מעיקרא היינו במעשה ומשום הכי מטה שייחדה למעות כיון שהוא מקצה דעתו ממנו מכל תשמיש אחר אסור לטלטלה דבטלה מתורת כלי לכל דבר המותר וגריעא טפי מכלי שמלאכתו לאיסור דההוא שרי לצורך גופו ולצורך מקומו לפי שלא ייחד אותו אלא למלאכת איסור בלבד אלא שעיקר מלאכתו בכך אבל הכא כשייחדה עסקינן מאין דעתו שישתמש בה כלי אחר כלל ומש"ה אסור לטלטלה לגמרי וה והיינו דפרכי' מנר של חרס דאם איתא דיחוד כמעשה הרי בתחילת עשייתו של נר נתייחדה להדלקה וסלק דעתו ממנו מכל תשמיש אחר דהא כיון דאשתמש בו לא חזי לתשמיש אחר דמאיס מכי ייחדי נמי ממאיס למאי דסלקא דעתין דייחוד כמעשה ואפילו הכי תנן דמטלטלין נר חדש אלמא אין ייחוד כמעשה ומסקי' דאין הכי נמי דבייחוד לחודיה לא מיתסר אלא בייחוד ומעשה ולא יקשה לן הכי דמתניתין דכל הנרות של מתכת מטלטלין חוץ מן הנר שהדליקו בו בשבת דמשמע הא הדליקו בו בחול שרי אע"ג דאיכא ייחוד ומעשה לאו קושיא היא משום דנהי דשל חרס ודאי מיקרי ייחוד ומשום הכי פרכינן מיניה מעיקרא התם היינו טעמא לפי שאין נר של חרס משמע אלא הדלקה בלבד משום מיאוסו סתמא ה"ל כמטה שייחדה למעות משא"כ בנר של מתכת שהוא משמש כמה דברים עם מלאכתו:

אלא אי איתמר הכי איתמר אמר ר' יהודה אמר רב מטה שייחדה למעות כו' אע"ג דהאי מימרא משמיה דרב הונא אמרינן לה הכי קאמר דאי רב הונא אמר מידי בהאי מילתא כי הא דרב יהודה משמיה דרב אמרה דרב הונא תלמידיה דרב הוא ומסתמא איהו ורב יהודה שמיע להו מיני' דרב ואחדא שטתה אזלי הרשב"א ז"ל:

יש עליה מעות אסור לטלטלה. דוקא במניח לדעת דאי שלא לדעת אפילו יש עליה מעות והיו עליה כל בין השמשות מותר לנוערה כדאמרינן לקמן בפרק נוטל במעות שעל גבי

הכר ובאבן שעל פי החבית וכל שאי אפשר לנער מטלטלין ועודן עליו אלא ודאי במניח לדעת עסקינן. י"ל דמשכחת לה בקטן המניח בשבת לדעת אביו או כותי לדעת ישראל: מוכני שלה בזמן שהיא נשמטת אין חבור לה. מתני' בפרק י"ב דמסכת כלים ולעיל מינה תנן השדה ב"ש אומרים נמדדת מבפנים וב"ה [אומ'] נמדדת מבחוץ ובתר הכי תני מוכני שלה כלומר דשדה דתנא לעיל מינה. ושדה זו פירש"י ז"ל דהיינו עגלה של עץ המוקפות מחיצות שהיא עשויה למרכב אנשים ונשים ומוכני שלה היינו אופן שהיא מתגלגלת על ידה וקאמר דבזמן שהיא נשמטת אין חבור לה כלומר שאם השדה מקבלת טומאה כגון שאינה מחזקת ארבעים סאה בלח שהם כוריים ביבש ונטמאת השדה לא נטמא המוכני עמה ואם נגעה טומאה במוכני לא נטמאת השדה ואי שדה זו לאו בת קבלת טומאה היא ונגעה טומאה במוכני המוכני טמאה לעצמה משום האי טעמא נמי אינה מצלת עמה באהל המת לפי שהמוכני מקבל טומאה ואינו חוצץ בפני הטומאה והקשו עליו דאי מוכני אופן הוא אינו ראוי להניח עליו מעות ועוד איך הוא מקבל טומאה והרי אותו אופן אין לו בית קבול ופשוטי כלי עץ אין מקבלין טומאה ועוד הקשו בתוספות שאם שדה זו עשוייה למרכבת אנשים ונשים אפילו מחזקת ארבעים סאה בלח בת קבולי טומא מדרס היא דכי בעינן מטלטל מנא וריקן דומיא דשק דוקא אשאר טומאות אבל בטומאת מדרס לא וראיה לדבר מדאמרי' במסכת בכורות בפרק אלו מומין ושאין לה תוך בכלי שטף מקבל טומאה הוא בתמיה והא דומיא דשק בעינן שמטלטל מלא וריקן ומשני בהך דחזו למדרסאות אלמא במידי דחזי למדרס לא בעי' דומיא דשק דהא אמרינן התם דאפילו פשוטיהן מקבלין טומאה ומאי דבעי בית קבול ומאי דבעינן נמי שיהא מטלטל מלא וריקן תרוייהו משק ילפי להו כיון דחזי התם בהדיא דבמידי דחזי למדרס לא בעינן בית קבול והכי נמי לא בעינן שיהא מטלטל מלא וריקן וכי הדדי נינהו והיינו דהתם כי פרכי' והא דומיא דשק בעי' לומר דבעי' קביל אדכר ביה שמטלטל מלא וריקן ומשום דמאי דבעי' בכלי עץ בית קבול ומטלטל מלא וריקן כולהו מחד טעמא נינהו. ואע"ג דאמרינן לקמן בפרק אמר ר' עקיבא שלש תיבות הן תיבה שפתחה מצדה מדרס מלמעלה טמאה טומאת מת כלומר אבל מדרס לא לפי שאומרין לו עמוד ונעשה מלאכתינו והבאה במדה טהורה מכלום. הך סיפא לא קאי אלא אפתחא מלמעלה באינה טומאת מדרס אבל כל שיש לה טומאת מדרס אפילו במדה דהיינו שהיא מחזקת ארבעים סאה בלח טמאה וכיון דהך שדה בת קבולי טומאת מדרס היא היכי מצלת באהל המת והא מוכח לקמן בפ' ר"ע דכל שהיא מקבלת שם טומאה אינה מצלת ועוד דטומאת מת נמי מטמאה דהא תנן בפ' בא סימן דכל המטמא מדרס מטמא טומאת מת. אלא עיקרן של דברים כדברי

ר"ח ז"ל דפירש דמוכני היינו כן מלשון את הכיור ואת כנו וכתי' ואת המכונות ותרגם יונתן ואת בסיסיא ומיירי כגון שכן זה יש לו בית קבול וכדי שהשדה תעמוד מהודקת על גביו עושים באמצע עץ שנכנס בגת שעושין לשדה ששוליה:

נמצא עכשיו שמוכני זה כלי קבול הוא וראוי לקבל טומאה ולהניח עליו מעות. ודקתני ואינה מצלת עמה באהל המת מיירי כגון שהיתה שדה זו בבית שהמת בתוכה וכל ששדה זו באה במדה שאינה מקבלת טומאה לפי שאינה עשוייה למרכב מצלת על כל הכלים שבתוכה מפני שהיא מכוסה כדאמרינן בנזיר הנכנס לארץ העמים בשדה תיבה ומגדל טהור בקרון ובספינה טמא והיינו טעמא לפי שבקרון וספינה כיון שאינן מכוסין חיישינן שמא יוציא ראשו נחוץ אבל בשדה תיבה ומגדל שהן מכוסין ליכא למיחש להכי. ומשום הכי קתני דמוכני שלה בזמן שהיא נשמטת אינה מצלת עמה באהל המת כלומר אינה מסייעת השדה שתציל על מה שבתוכה משום דכיון שהיא נשמטת הרי היא כאלו אינה סותמת הנקב ונקב שבשדה יש בו פותח טפח ומשום הכי אפילו מוכני זה לאו בר קבולי טומאה אינה מצלת. ואחרים אומרים דהיינו טעמא דאינה מצלת משום דכיון שהיא נשמטת הוה ליה כלי בפני עצמו ואע"פ שאין השדה מקבלת טומאה האי מוכני מקבל טומאה וכיון שמקבל טומאה אינו חוצץ בפני הטומאה אבל אי האי מוכני לאו בר קבולי טומאה הוא אע"פ שהיא נשמטת מצלת שאע"פ שעומד מוכני זה לינטל משם אפי' הכי בזמן שהוא סותם את הנקב סתימה מעליא הויא. ומוכחי לה מדאמרינן בפרק בני העיר ההוא פיתחא דהוה פתוח לה פיתחא להההיא אנדרונ' דהוה מחתי ביה מיתא בעו כהני למיזל לצלוויי התם אתו אמרו ליה לרבא אמר להו זילו דלו לתיבותא ולינחוה התם והוה ליה כלי העשוי לנחת וחוצץ בפני הטומאה אלמא כל שאינו מקבל טומאה אעפ"י שעומד לינטל חוצץ. והא ודאי לאו ראייה היא דאיכא למימר דכיון שהוא כלי העשוי לנחת כבדו קובעו ואינו מצוי שיטלו אותו משם. תו מוכחי ליה מדאמרינן בפרק לא יחפור גבי הא דקתני התם קופה מלאה תבן וחבית מלאה גרוגרות המונחין בחלון רואין כל שאלו ינענעו ויכולין תבן וגרוגרות לעמוד בפני הטומאה חוצצין ומוקמינן התם האי תבן בתיבנא סריא וגרוגרות בשהתריפו ופרכינן התם והאי חבית היכי דמיא אי פומא לבר היא גופא תיחוץ והא אין כלי חרס מטמא מגבו אלמא כל שאינו מקבל טומאה אע"פ שעתיד לינטל חוצץ דהא חבית מסתמא עבידה לינטל. ואחרים מחלקין ואומרים דכל שהוא סותם כל הנקב אפילו בשעתיד לינטל חוצץ אבל כשאינו סותם אלא מקצת הנקב כל שעתיד לינטל אינו ממעט והכא דתנינן מצלת ואינה מצלת בנשמטת ואינה נשמטת כגון שאינו סותם כל הנקב ומשום

הכי בזמן שהיא נשמטת אע"פ שאין המוכני מקבל טומאה אינה מצלת אבל בזמן שאינה נשמטת אע"פ שאינה סותמת כל הנקב ממעטת ומצלת ומיהו דווקא בשאין הטומא' כנגד מה שנשאר מן הנקב פתוח אבל כל שהטומאה כנגד הפתוח כל מה שבשדה טמא הכי איתא במסכת אהלות וכבר הארכתי בדברים הללו בפרק לא יחפור בס"ד:

ואין גוררין אותה בשבת בזמן שיש עליה מעות ע"כ מיירי בשהונחו שם לדעת דאי בשוכח הא קיי"ל לצורך גופו אם אפשר לנער מנער דודאי לא מטלטלין ועודן עליו ולצורך מקומו נמי מטלטלין עודן עליו ואי בשוכח היכי פסיק ותני ואין גוררין אותה אלא ודאי במניח וכיון שכן איכא למימר דמדיוקא דברייתא משמע בהדיא בזמן שאינה נשמטת גוררין אותה אף ע"פ שיש עליה מעות ואמאי כיון שבמניח עסקינן הויא לה מוכני בסים לדבר הרשות. תירצו בשם הרב רבינו אפרים ז"ל דהכא במאי עסקינן כגון שיש בשדה כלים הראויין או אוכלין ומשקין הלכך בזמן שאינה נשמטת הויא לה שדה ומוכני כלי אחד שנעשה בסיס לדבר האיסור ולדבר המותר ובכי האי גוונא שרי כדשרינן בפרק נוטל כלכלה מלאה פירות אעפ"י שהאבן בתוכה אבל בזמן שהיא נשמטת הוה ליה מוכני כלי בפני עצמו שנעשה בסיס לדבר האיסור בלבד. ובתוס' תירצו דבזמן שאינה נשמטת הואיל ושדה ומוכני כלי אחד נעשה בסיס מוכני טפל לשדה ואין בסיסותו של מוכני עושה את כולו לדבר האיסור. ולפי דבריהם ז"ל מי שהניח דבר שאינו ניטל מערב שבת כידות הכלים לא הוו הנהו כלים בסים לדבר האיסור ומותר לטלטלן בנעור' לצורך גופן או בטלטול גמור לצורך מקומן כדין השוכח:

ההיא ר' שמעון היא. ורב כר' יהודה ס"ל ומשום הכי אמר והוא שלא היו עליהן בין השמשות וא"ת למאי אצטריך לאוקומה כר' יהודה לוקמה אפי' כר' שמעון דהא אין אדם עומד ומצפה שינטלו מעות מאליהן מהמטה דהוה ליה ככוס וקערה ועשישית דאפילו ר' שמעון מודה דהא ודאי הא דדייקינן מהכא הא אין עליה מעות שריא דוקא בעומד ומצפה דאי לא ליכא מאן דשרי אלא ודאי ביושב ומצפה עסקינן לפי שהמוכני עשוי להטלטל ואפי' בשבת בזמן שהיו עליה בין השמשות מתוך שטלטולו מצוי יושב ומצפה שמא יטלטלוהו תינוקות או נכרים ויסלקו המעות ממנו מה שאין כן במטה שכיון שאינה עשויה לטלטל ליכא למימר בה הכי אדם יושב ומצפה ואפילו ר' שמעון מודה. יש לי לומר דמשמע ליה לעילא דמאי דאמרי' והוא שלא היו עליה מעות בין השמשות אפילו ביושב ומצפה עסקינן דאי לא פשיטא דאפילו ר' שמעון מודה בה. ומדאמרינן ורב כר' יהודה ס"ל משמע דלא קיימא לן כוותיה ונראה שזה היה דעתו של הרב אלפסי ז"ל שהשמיטה מן ההלכות משום דאנן כרבי שמעון קיימא לן אבל בפסקי

הרא"ש ז"ל ראיתי בשם ר"ת ז"ל דמטה שייחדה והניח עליה מעות אפילו ר' שמעון מודה שאסור לטלטלה דאי לא תימא הכי היכי אסר ליה רב והא דאמרינן לקמן בפרק מפנין דרב אמוקצה דטלטול כר' שמעון ס"ל אלא ודאי אפילו ר' שמעון מודה בה משום דכיון שייחדה והניח עליה מעות קפיד עליה ומייחד לה מקום מידי דהוה מסיכי זיארי ומזורי דאמרינן בפרק כל הכלים דהכל מודים כיון דקפיד עלייהו לייחד להו מקום. ולפי זה נראה לי דכי אמרי' ורב כר' יהודה ס"ל היינו בענין מאי דאמרינן והוא שלא היו עליה בין השמשות דאע"ג דאמרינן רב במוקצה כרבי שמעון סבור היינו לומר דבכל מה דסבירא ליה לר' שמעון דאינה מקצה רב נמי לענין טלטול פליג עליה דלר' שמעון נהי דהוי מוקצה לא אמרינן דמגו דאתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכולהו יומא ורב בהא פליג עליה דס"ל דהוי מוקצה ואתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכולי יומא ולפי זה קיימא לן כרב דמטה שייחדה והניח עליה מעות בחול אסור לטלטלה בשבת. ולדידי קשיא לי דהא איתא נר של חרס ישן לר' שמעון נמי ליתסר דהא נר של חרס כייחדו דמי וכדכתיבנא לעיל ונר ישן הוה ליה ייחדו והניח בו ואפילו הכי פליג ר' שמעון והא ודאי קשיא וליכא למחיא אלא א"כ תאמר דנר של חרס ישן דפליג עליה ר' שמעון בשלא ייחדו להדלקה הוא ואינו במשמע לפיכך נראה לי דמטה שייחדה והניח בה לר' שמעון שרי לטלטלה וכי תימא אם כן היכי אסר לה רב דהא במוקצה דטלטול כר' שמעון ס"ל וכדאיתא בפרק מפנין לאו קושיא היא דההיא גבי בשר חי איתמר דאמר רב הונא מותר לטלטלו ואקשינן התם דהא רב הונא תלמידיה דרב הוה ורב כרבי יהודה ס"ל דאית ליה מוקצה ומשני במוקצה לאכילה סבר לה כר' יהודה במוקצה דטלטול סבר לה כר' שמעון והכי פירושא דרב סבר ליה שכשאדם מקצה דעתו מדבר העומד לאכילה אין אדם מקצה דעתו ממנה אלא מאכילה מפני שהוא עומד לכך אבל אין דעתו שיהא מוקצה לו אפילו מטלטול אבל בדבר שאינו עומד לאכילה אלא לטלטול כמטה שייחדה למעות רב כר' יהודה ס"ל שכיון שאינה ראויה אלא לטלטול עיקר הקצאתה אינו אלא מטלטול לפיכך כי אמר רב והניח בה דאסור לטלטלה משום דס"ל כר' יהודה הוא דאמר הכי הלכך לא קיימא לן כוותיה כנ"ל אחר כך מצאתי לראשונים ז"ל כן בפרק מפנין:

דף מה.

הכי נמי מסתברא דרב כר' יהודה סבירא לי' וא"ת ולמה לן להוכיחי מדוכתא אחרינא דרב הר' יהודה ס"ל משמעתא גופא דרב שמעי' ליה בהדיא מדקאמר ייחדה והניח עליה מעות אסור לטלטלה יש לי לומר לדברי ר"ת ז"ל לא קשיא דההיא כר' שמעון אתיא

ולדברי הרב אלפסי ז"ל לא קשיא משום דאיכא למימר דר' שמעון נמי מודה ואי מדאמר והוא שלא היו עליה כל בין השמשות אנן הוא דסיימי' במילתי' דרב הכי דס"ל בעלמא כר' יהודה ס"ל והיינו לישנא דתלמודא דאמר ההיא ר' שמעון ורב כר' יהודה ס"ל ולא אמר ורב אמר כר' יהודה כדאמרי' בשאר דוכתי משום דרב לא אמר הכי בהדיא אלא אנן הוא דאמרינן אליביה משום דקים לן בעלמא דכר' יהודה סבירא ליה:

מהו לטלטולי שרגא דחנוכתא מקמי חברי בשבתא. מאי דקא מיבעיא בנר חנוכה טפי מנר שבת משום דלצורך אכילה לא היו מקפידין:

כי ל"ל לר"ש מוקצה היכא דלא דחייה בידים הא דחייה בידים א"ל מוקצה. וא"ת והא נר דדחייה בידים ואפי' הכי אמר רבי שמעון דכבה מותר לטלטלו לא קושיא היא דאנן הכי קאמרינן היכא דדחייה בידים עומד בדחויו כחטים שזרען בקרקע אית ליה מוקצה לרבי שמעון משא"כ בנר דכיון שכבה נתבטל דחויו:

א"ל [אין] מוקצה לר"ש אלא שמן שבנר בשעה שהוא דולק פי' אין מוקצה לר"ש בדבר הראוי אלא שמן שבנר אבל בדבר שאינו ראוי ודאי אית ליה דהא מודה ר"ש בגרוגרות וצימוקים ולקמן בסמוך נמי דאמרי' אין מוקצה לרבי שמעון אלא גרוגרות וצימוקין בלבד הכי אמרי' דאין מוקצה לר' שמעון בדבר שלא הוקצה למצותו ואינו מוקצה אלא מחמת שהקצהו מדעתו אלא בגרוגרות וצימוקין בלבד

אלא שמן שבנר בשעה שהוא דולק. לאו שמן שבנר ממש קאמרי' דההוא בלאו מוקצה מיתסר שהרי מסתפק ממנו חייב משום משנה כדאיתא בפ"ב דיו"ט אלא מן השמן המטפטף בעוד שהוא דולק קאמרי' דמיתסר משום דהוקצה למצותו דהיינו כל זמן שהנר דולק שאע"פ שזה פירש ממנו עדיין הוא בדיחויו כל זמן מצותו ומשום הכי מדמי ליה לחטים שזרען בקרקע שעומדין עדיין בדיחויין:

הואיל והוקצה למצותו הוקצה לאיסורו קס"ד דתרתי בעינן כעין נר שבת שהוקצה לאסורו שהרי המסתפק ממנו חייב משום מכבה ושהדלקתו מצוה ומשום הכי פרכי' מנויי סוכה שלא הוקצו אלא למצותן דהא לית בהו משום סתירת אהל ומשנינן כעין שמן שבנר כלומר לאו כשמן שבנר ממש דאית ביה תרתי אלא כעין שמן שבנר דבהוקצה למצותו בלחוד סגי לן:

וממאי דרבי שמעון היא. פרש"י ז"ל דלאו כולה ר' שמעון היא קאמרי' דודאי במאי דקתני עד מוצאי יו"ט האחרון של חג פליג רבי שמעון דאיהו לית ליה מגו דאיתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכולי יומא ומאי דאמרי' רבי שמעון היא היינו דמודה במאי דקתני בברייתא דנויי סוכה אסור להסתפק מהן מפני שהן מוקצין למצותן ומיהו לרבי

שמעון לא מתסירי אלא כל שבעה ובין השמשות דשמיני בלבד אבל הרמב"ן ז"ל כתב דכולה רבי שמעון היא דבמוקצה דסוכה דאמרי' מגו דאתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכולי יומא ואפי' בסוכה רעועה דנהי דאמרי' ביום טוב בפרק המביא בסוכה רעועה דמאתמול דעתיה עילויה הני מילי בסוכה דעלמא אבל בסוכה דמצוה לאו דעתיה עילויה דתפול אדרבא דעתיה שלא תפול שהרי אילו נפלה גם כן צריך לבנותה בחילו של מועד ועל כרחו הוקצה גם כן לבין השמשות דשמיני ואתקצאי נמי לכולי יומא דליכא למימר אדם יושב ומצפה שתפול ביום שמיני דהא כיון דעד השתא לא נפלה היאך מצפה עליה שתפול בשמיני ולא קודם לכן הילכך הויא לה סוכה נופלת אפי' בשמיני כגון כוס וקערה ועשישית דמודה בהו ר"ש וכי תימא תינח סוכה אבל עיטורין מיהא לישתרו בשמיני דהא מצי שקיל להו דלית ביה משום סתירת אהל איכא למימר דכיון שהוא מקצה אותן לכל החג אין דעתו עלייהו עד שיתי' סוכתו ויטול את הכל במוצאי יום טוב האחרון והביא ראיה דבמוקצה דסוכה אפי' ר"ש מודה דאמרי' ביה מיגו דאתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולי יומא דאלת"ה לקמן דשקלינן וטרינן רבי יוחנן אי כרבי יהודה ס"ל או לא אמאי לא מוכחי לה מדאמר רבי יוחנן בפרק לולב וערבה סוכה אף בשמיני אסורה מגו דאתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכולי יומא אלא שמע מינה דאפי' ר"ש מודה בה. אלו דבריו ז"ל. ואינן נ"ל דר"ש בכל מידי דחזי לאינש לא אסר ליה משום הקצאת דעתו כלל אפילו היכא דדחייה בידים דהא חטים שזרען בקרקע לר"ש שרי ואין לך דיחוי וסלוק דעת גדול מזה א"ו ס"ל לר"ש שאין הקצאת דעתו אוסרת עליו אלא במה שהוא מקצה דעתו לגמרי ממנו ומחמת איסורו ככוס וקערה ועשישית דנהי דבסוכה דמצוה לית לים יושב ומצפה היינו משום דמהשתא מיהא אסירא ליה ועוד דאפשר דמשום דעצי סוכה אסורין בהנאה כל שבעה אפילו נפלה מודה בה אבל מידי דחזי ליה לגמרי לא אסר ליה רבי שמעון מפני הקצאת דעתו וכיון שכן נויי בשמיני לר' שמעון לית בהו איסורא כלל למה יאסרו וכן זו שהביא ראיה דבמוקצה דסוכה אפילו ר' שמעון מודה דאמרי' ביה מגו דאתקצאי בין השמשות אתקצאי כולי יומא דאי לא תפשוט דר"י כרבי יהודה ס"ל מדאמר ר"י בפרק לולב וערבה דסוכה אפי' בשמיני אסורה אינה ראיה אצלי דמנלן דר"י אפי' האי דרעוע' דמאתמול דעתיה עליה הא איכא לדחויה דדילמא כי קאמר ר"י הכי בסוכה בריאה דאפי' רבי שמעון מודה בה לפי שאין אדם יושב ומצפה מתי תפול סוכתו כדאי' בפרק המביא וכי תימא אי הכי פשיטא לאו קושי' היא דר' יוחנן עיקר מימריה באתרוג היא דבשמיני מותרת דעליה פליג ר' שמעון בן לקיש התם ואגב גררא אמר דסוכה אפילו בשמיני אסורה. ועוד דאיכא למימר דקמ"ל דאפילו בעודה קיימת אסור

ליהנות ממנה אפילו במה שהוא מותר יכול ליהנות בלא סתירת אהל שכיון שהוא מקצה דעתו ממנה מעיקר הנאת העצים אף שהוא יכול ליהנות בעודה קיימת כיון דלא שכיח לא יהיב דעתיה כלל ואע"ג דמההיא סוגיא דהתם משמע דר' יוחנן אפילו בשנפלה ס"ל דשמיני אסורה מדאמרי' התם אמר ליה רב פפא לאביי לר' יוחנן מאי שנא סוכה ומאי שנא אתרוג ואהדר ליה סוכה דחזיא בין השמשות דאי מקלע ליה סעודתא בעי למיתב בגווה ולמיכל בה אתקצאי לבין השמשות ומגו דאתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכולי יומא ומשמע דטעמ' דאי מקלע ליה סעודת' בעי למיתב בגווה משום רעועה נקט ליה דאי בסיכה בריאה לא מצטריכי' לטעמא דאי מקלע ליה סעודתא אלא משום דאין אדם יושב ומצפה מתי תפול סוכתו כדאיתא בפרק המביא ואפילו הכי ליכא למיפשט מהתם כר' יוחנן ס"ל משום דתלמודא נקיט לה התם למסקנא דשמעתין דכיון דאסיקנא לקמן דר' יוחנן כר' יהודה ס"ל ודאי אפילו ברעועה וברעועה מצטריך טעמא דאי מקלע ליה סעודתא ומיהו ממימריה דרבי יוחנן גופיה ליכא לאוכוחי הכי וכדכתיבנא:

ואם התנה עליהם הכל כפי תנאו. דוקא בנויין הוא דמהני תנאה אבל בעצי סוכה לא מהני תנאה דהא דקתני נמי גבי סוכה ואם התנה עליהן הכל לפי תנאו בסוכה דעלמא דלאו דמצוה מוקמינן לה בפרק המביא. ובנויין נמי דוקא באומר איני בודל מהן כל בין השמשות אבל תנאה אחרינא לא מהני בהו והכי הוא פשטה דשמעתא דבפרק המביא. אבל הרמב"ן ז"ל כתב בספר המלחמות דתנאי דאיני בודל אפי' לסוכה עצמה מהני וכ"כ הרשב"א ז"ל בחידושיו שם:

אין נוטלין עצים מן הסוכה [בי"ט] אלא מן הסמוך לה. מפרשינן התם בפ' המביא דמאי מן הסמוך לה מן הסמוך לדפנות דאנו בסכך איכא משום סתירת אהל א"נ בסכך והאי סמוך לה היינו חבילות עצים שהניח על הסכך שהן קשורות בפני עצמן ולא חשיבי כסוכה ור' שמעון דשרי ולא אסר משום סתירת אהל מוקמינן לה התם בסוכה הנופלת כלומר שנפלה ביום טוב ובסוכה רעועה דמאתמול דעתיה עליה ואפילו הכי לרבנן אסור דאית להו מוקצה ור' שמעון נמי מודה בסוכת החג אע"פ שנפלה בחג והיתה רעועה דמאתמול דעתיה עליה להסתפק מנויי סוכה ומעצי סוכה שנפלה משום מוקצה הוא ואלו בפ' ב"מ אמרי' דטעמא דהך מתניתא דקתני אסור להסתפק מהן משום בזויי מצוה דאורייתא דהא אמרינן עלה דאבוהון דכולהי הם ובפרק המביא כדי משמע דעצי סוכה מדאורייתא אסורין כל שבעה דפרכינן התם עלה דהא דקתני ואם התנה עליה הכל לפי תנאו ומי מהני בה תנאה והא אמר רב ששת מנין לעצי סוכה שהן אסורין כל שבעה שנאמר חג לה' שבעת ימים מה חג לה' אף סוכה לה' ומפרקי' דסיפא אתאן לסוכה

דעלמא וכי תימא אסמכתא דרבנן היא ליתא דהא מקשינן בפ"ק דסוכה וב"ש מיבעי להו להכי אלמא עיקר דרשא הכי ולאו אסמכתא תירץ הרמב"ן ז"ל דאין הכי נמי דעצי סוכה אסורין כל שבעה מרישא דמה חג לה' אף סוכה לה' ונויין נמי משום בזויי מצוה אסירי ומאי דמוכחינן בשמעתין מהני מתניאתי דר"ש אפילו הוקצה למקצתו גריד' אית ליה היינו מדקתני אסור להסתפק מהן עד מוצאי יום טוב האחרון של חג ובודאי בנויי סוכה ועצי סוכה שנפלה נמי ביו"ט האחרון ליכא איסורא דאורייתא אלא משום מגו דאתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכולי יומא הוא דאסירי ומוכחינן מברייתא דאין נוטלין עצים דלר"ש נמי אסורין עד מוצאי יו"ט האחרון של חג מדקתני ושוין בסוכת החג בחג שהיא אסורה ומשמע לן דבחג דקתני אפילו יו"ט האחרון במשמע ועוד דקתני ושוין דמשמע דתנא קמא ור"ש בהא כי הדדי נינהו וכי היכי דלתנא קמא אסירי עד מוצאי יו"ט האחרון של חג הכי נמי לר"ש ועל כרחין ביו"ט האחרון משום מוקצה הוא אלו דבריו ז"ל. והא ודאי לא קשיא טובא הך סיפא דאסירא בשמיני לר"ש במאי עסקי' אי בשהיתה קיימת ביה"ש של שמיני היכי מוכחינן מהא דהוקצה למצותו גרידא אית ליה דהא בין השמשות הוקצית סוכה זו למצותה ולאיסורא ואי בשנפלה קודם שמיני למה אינה מותרת לר"ש בשמיני כיון שעבר זמן מצותה כשם שהוא מתיר נר לאחר שכבה שכיון שנפלה קודם שמיני ליכא טעמא דאין אדם יושב ומצפה לפיכך נראה דמנויי סוכה מוכחינן לר"ש אפילו הוקצה למצותו גרידא אית ליה וכי תימא תיפוק לי דאסירי משום בזויי מצוה כדאיתא בפרק במה מדליקין הני מילי לטלטלן מן הסוכה כדי להסתפק מהן אבל לטול ממנה סדינין המצויירין כדי שישי' אחרים תחתיהם יותר נאים מהן ודאי אין כאן משום בזויי מצוה אלא לפי שהקצו בעודן בסוכה דאסרי משום בזויי מצוה אמרינן דאפילו לאחר שהלך איסור תורה שבהן אסירי משום מוקצה וכי תימא מנלן דר"ש דכי האי גוונא מודה בהו איכא למימר דמדקתני ושוין בסוכת החג בחג שהיא אסורה משמע דלא פליגי רבנן לר"ש בסוכת החג כלל בין בגופה בין במה שאינו צריך לה בדופן רביעי' ונוי' ועיטוריה לא אסירי מהאי טעמא ואפילו הכי מודה בהו ר"ש ואפילו בסוכה רעועה שנפלה שמע מינה דסבירא ליה לר"ש שכיון שהוקצו למצותן דאסירי משום בזויי מצוה אפילו כשנפלה שהלך איסור בנוייה שלהן אסירי משום מוקצה:

ואם התנה עליהן הכל לפי תנאו. הקשו בתוס' כי היכי דמהני תנאה בסוכה רעועה אמאי לא מהני נמי לרב יהודה ורבי מאיר דקיימא לן כוותייהו בנר שהדליקו בו באותה שבת ולא חזינן בגמרא דמהני ביה תנאה ואפשר היה לחלק בין סוכה לנר אלא שבירושלמי

אמרו בפי' דגבי נר נמי מהני תנאה דגרסינן בפרקין תני אם התנה עליו מותר מה כן קיימי' אם כרבי מאיר אפילו התנה יהא אסור פירוש דסברי התם דלרבי מאיר כל כלי שמלאכתו לאסור אסור לטלטלו אפי' לצורך גופו ולצורך מקומו ואי כר' שמעון אפי' לא התנה יהא מותר אלא כר' יודה נר מאוס הוא פי' וכיון דמאיס היכי מהני ביה תנאה הוי מאן דתני אם התנה עליו מותר רבי שמעון דתנן אבל כוס וקערה ועשישי' אע"פ שכבו אסור ליגע בהן כלומר ולהכי מהני בהו תנאה והוא הדין דהוה מצי לאוקומה כרבי יהודה ובנר של מתכת אלא משום דסתם נר דשקלי וטרו עליה של חרס הוא לא שני ליה הכי הילכך לדידן דלא קיימא לן כרבי יהודה במוקצה מחמת מיאוס אפי' בנר של חרס מהני תנאה כי היכי דמהני תנאה בסוכה רעועה ומשמע נמי דאפי' בבריאה מהני תנאה דהא אמרי' בירושלמי דבכוס וקערה ועשישית דאסרי לרב שמעון מהני בהו תנאה וכוס וקערה ועשישית הרי הן כסוכה בריאה. ומאי דאוקימנא לה בפרק המביא בסוכה רעועה לאו משום ואם התנה עליה דתנאה אפי' לבריאה מהני אלא משום דרבי שמעון מתיר בנפילה אע"פ שלא התנה:

והתניא היה אוכל בתאנים כו'. נ"ל דלהכי פריך תלמודא מהך ברייתא. ולא פריך מינה לעיל למאי דשרי רבי יהודה ור"י חטים שזרען בקרקע אע"ג דלכאורה משמע דדמיין אהדדי משום דאיכא למימר דילמא באפרסיקין וחבושין מודה רבי שמעון לפי שלאחר שנתייבשו בגג יהיו ראוין יותר ממה שהן עכשיו ומש"ה מקצה דעתו מהן עד שיהי' ראויין לגמרי משא"כ בחטים שזרען בקרקע דאדרבה כל שהן שוהין יותר בקרקע נפסדין והולכין:

דף מה:

ורבי לית ליה מוקצה. קס"ד השתא הכין משום דלאו אורחא דתנאי למשקל ומטרי אליבא דאחריני אי לאו דסבירא להו כוותייהו ובמסקנא שנינן דאפילו הכי איכא למימר דלר"ש קאמר וליה לא סבירא ליה ואם תאמר והא לקמן חזינן בהדייה דכר"ש סבירא ליה דאמר רבי יהודה במנורה כר' שמעון בנר ועל כרחין בנר הורה להיתרא כר' שמעון. תירץ הרמב"ן ז"ל דאפשר דכר"ש ס"ל במוקצה מחמת איסור לפי שהוא עומד ומצפה אימתי יכבה נרו אבל במוקצה אחרינא בפסעילי תמר' ומדבריות איכא למימר דלא ס"ל כר"ש:

ומדבריות כל שיוצאת בפסח ונכנסות ברביע' ראשונה. אין מוקצה שלהן מחמת איסור תחומין דכיון דתחומין דרבנן הוו להו כטבל דאמרי' לעיל דמוכן הוא אצל שבת שאם עבר ותקנו מתוקן לפי שאין בתיקונו איסור תורה והכא נמי לא שנא אלא היינו טעמא

דכיון דבתוך הזמן אינן רגילות ליכנס ביישוב אסוחיה לדעתיה מינייהו מידי דהוה אתמרי דעיסקא ודאמרי' נמי בביתות כל שלנות תוך התחום לאו למימרא דכל שאין לנות בתוך התחום אסורות אלא אורחא דמילתא הכי דכל שנכנסות לרשות בתוך הזמן הזה באות ולנות בתוך התחום:

קינה של תרנגולין מהו לטלטלו בשבת. פי' קס"ד השתא דמיבעי' קינה שעמדו בה תרנגולין בחול אי חשבינן ליה כמטה שייחדה למעות והניח עליה מעות שיהא אסור לטלטלה אפי' לצורך גופו ולצורך מקומו ואהדר ליה כלום עשוי אלא לתרנגולין כלומר דכיון דאין ראוי לתשמיש אחר כייחדו דמי. ומדפשטי' מינה דרבי יוחנן דרבי יהודה ס"ל שמעינן מינה דמטה שייחדה והניח עליה מעות לרבי שמעון שרייא שלא כדברי ר"ת ז"ל כמו שכתבתי למעלה. ודחינן הכא במאי עסיקי' כגון דאית ביה אפרוח מת דאסור לטלטלו ואפילו לר"ש והויא ליה קינה בסיס לדבר האיסור והא דנקטה במת ולא נקטה בחי לפי שאפשר להפריחו. ולפי האי פירוקא בעייא דההוא סבא הוה אי האי אפרוח שמת בשבת דיניה כשוכח או כמניח ואהדר ליה כלו עשוי אלא לתרנגולין הילכך כיון דתרנגולין מונחין שם לדעת ועבידי דמיתי' התם כמניח עליו אפרוח מת לדעת חשבי' ליה ונעשה בסיס לדבר האיסור:

והא אמר רב נחמן מאן דאית ליה מוקצה אית ליה נולד. וא"ת והיכי פרכינן מינה לר"י והא איהו לית ליה דרב נחמן דאי הוו מפרש טעמא דסיפא בשמעתא קמייתא די"ט משום משקין שזבו ולפי ההוא פירוקא משמע דאית ליה לרבי יוחנן דאפילו מאן דאית ליה מוקצה לית לי' נולד. ועוד דהא רב נחמן אידחייא לה התם. י"ל אה"נ דהוה מצי אמר הכי אלא דבעי לתרוצא אפי' אליבא דרב נחמן:

אנו אין לנו אלא בנר כרבי שמעון. לאו למימרא דר' יוחנן ס"ל הכי דהא אסיקנא דר"י כר' יהודה ס"ל אלא ה"ק אנו אין לנו התר בכלי המיוחד להדלקה אליבא דשום תנא אלא בנר כר"ש אבל מנורה לכולי עלמא אסירא הלכך בין חוליות בין קטנה ובין גדולה אסירא:

דף מו.

גדולה נמי דאית בה חידקא אסורה אטו גדולה של חוליות. לא כתבה הר' אלפסי ז"ל בהלכותיו ומשמע דס"ל דהא אתא אליבא דמ"ד יש בנין בכלים ויש סתירה בכלים הילכך כיון דלהחזיר מנורה של חוליות אסור מדאורייתא גזרינן חידקי אטו חוליות אבל לדידן דקי"ל אין בנין בכלים ואין סתירה בכלים לא גזרי' ובתוס' חולקין על זה ויתבאר עוד בסוף פרקין בס"ד:

איבעיא להו הורה במנורה להיתירא כר' שמעון בנר להתירא כו'. ואם תאמר ואמאי פשיטא לן דרב יהודה להתירא ולא מספקא לן דילמא הורה במנורה להתירא כר' שמעון בנר אבל איהו לא הורה בנר להתירא וכי האי גוונא מספקא לן בפ' אלו טרפות גבי הורו בטרפחת כר' בזפק דמספקא לן דילמא הורו בטרפחת כר' דשרי אזפק אבל איהו בזפק לאיסורא מורי ביה יש לומר לא דמי משום דבשלמא התם תרוויהו נקובי נינהו הילכך איכא למימר דכיון דכולהו נקובי נינהו נקט כר' בזפק דילמא לדמיון בעלמא אע"ג דאינהו שרו בטרפחת ואסירי בזפק אבל הכא דמטה בה משום איסור בנין ונר משום איסור מוקצה אי לאו דשרי תרווייהו להיתירא ליכא למתלי חד בחבריה:

שרגא דמשחא שרי לטלטולה. פרש"י ז"ל אליבא דרבי שמעון וכן עיקר דליכא לאוקומה בחדש ואפילו רבי יהודה מודה דאי הכי דנפטא למה יאסר וליכא לאוקומה בישן ושל מתכת דאי הכי מאי טעמייהו דרבה ורב יוסף דאסרי דנפטא, נמי שרי לטלטולה והלא נר של מתכת דנפטא מאוס מנר ישן של שמן של חרס דאסור לר"י אלא אליבא דר' שמעון שקלו וטרו דס"ל לרבי יהודה דבדנפטא מודה ביה רבי שמעון דאסור ורבה ורב יוסף סברי דאפי' בדנפטא נמי פליג וא"ת והא אמר רב יהודה לעיל דמטה שייחדה למעות והניח עליה מעות אסור לטלטלה ואוקימנא לה כר' יהודה אלמא רב כרבי יהודה ס"ל והכא היכי שרי בשרגא דמשחא. לאו קושיא היא דהא דידיה והא דרביה והאי דלעיל משמיה דרב אתמר. וא"ת וכיון דרב ס"ל כרבי יהודה היכי אמר רבא הכא דנפטא נמי שרי לטלטלה והאמר אביי כל מילי דמר עביד כרב. י"ל האי לאפוקי מדשמואל בלחוד אתמר אבל הכא תליא באשלי רברבי דר' יהושע בן לוי כר"ש ס"ל. וא"ת ורב יוסף היכי שרי הכא בדנפט' דילמא כר' שמעון ס"ל והא איהו דאמר בפרק נוטל במילתיה דרבא דהוה מנח סכינא אבר יונה חריפא שמעתתא דדרדקי אתמר רבנן בשוכח לכתחילה מי אמור י"ל לדבריו דרבא דאמר דלמאן דאית ליה מוקצה לא שרי בהכי אכל לדידיה אין הכי נמי דלא צריך כלל:

דף מו:

מי לא תניא השירים והנזמים והטבעות הרי הן ככל הכלים הנטלין בחצר. כלומר דאע"ג דדרך תכשיט אסור לנושאן בחצר שמא יצא בהן לרשות הרבים ונמצא שאין ראויין בחצר לתשמישן ואפי' הם לטלטול גרידא שרי משום דתורת כלי עליהן כיון דחזו למידי סגי דנפטא נמי כיון שתורת כלי עליו אע"פ שאינו ראוי לתשמיש מפני מיאוס שבו כיון דחזי לכסויי ביה מאני סגי ורמינהו רבי שמעון אומר כל שאין מומו ניכר מערב יום

טוב אין זה מן המוכן ואם תאמר והיכי מוכחינן מהא דאית ליה לרבי שמעון מוקצה דהא אוקימנא לה בפרק אין צדין כשנפל בו מום מערב יום טוב וטעמיה דרבי שמעון משום שאין רואין מומין ביום טוב וסיגין דהתם משמע דלית ליה אוקמתא אלא בהכי י"ל אין הכי נמי מיהו מדלא קתני רבי שמעון אסור וקתני אין זה מן המוכן משמע לן הכא דאפילו עבר וביקרו אינו מבוקר משום דאתקצאי מחמת איסורא דאין רואין מומין ביום טוב דאע"ג דלא אסיר אלא מדרבנן ולעיל אמרי' שאני אומר טבל מוכן אצל שבת שאם עבר ותקנו מתוקן התם היינו טעמא לפי שכל אדם יכול לתקנו מה שאין כן בבכור דלא סגי ליה אלא בחכם. מימר אמר מי יימר דנפיל ביה מומא וא"ת והא אוקימנא לה בפרק אין צדין בשנפל בו מום מערב יום טוב י"ל אין הכי נמי משום שריותא דרבי יהודה דהתם דלא שרי אלא בכה"ג אבל רבי שמעין ודאי בכלהו גווני אסר ומשום הכי נקיט הכא כולהו טעמי' דאיסורא:

כל היכא דקא מכוין איכא איסורא דאוריתא וא"ת והא במכבה את הנר לרבי שמעון ליכא איסורא דאורייתא דהא אמרי' כל מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה וליכא כבוי הצריך לגופו אלא פתילה שצריך להבהבה א"נ מכנה לעשות פחם י"ל הכי קאמר כיון דכבוי מלאכה דאוריתא הוא והרואה אין יודע אם פתילה זו צריך להבהבה אם לאו גזר ר' שמעון משא"כ בחריץ דליכא לספוקי במלאכה דאוריתא דחופר כלאחר יד הוא:

דף מז.

לי התיר ר' לטלטל מחתה באפרה. פירש"י ז"ל באפר' שאינו ראוי ומשכחת לה אי כשהוסק בשבת ואסור משום נולד אי כשהוסק מערב שבת ובאפר של לבונה שהוא דק כל כך אפשר דלא חזי למידי אע"פ שאפר כירה שהוסק מבערב אמרינן בפ"ק דביצה דמוכן הוא ולמסקנא אמרי' כי הוינן ביה רב נחמן הוה מטלטלינן כנונא אגב קטמיה כלומר לאו באפר שאינו ראוי עסיקינן וכדהוה סליק אדעתין מעיקרא אלא באפר הראוי וקמ"ל דאע"ג דאיכא עליה שברי עצים שאינם ראויין מותר לטלטל המרחשת מפני שנעשית בסיס אף לדבר המותר דהיינו אפרה וא"ת אי הכי אדפרכינן עלה מברייתא דושוין שאם יש בה שברי פתילה לסייעיה ממתני' דנוטל אדם כלכלה והאבן בתוכה מפני שמלאים פירות ונעשית בסיס לדבר האיסור ולדבר המותר ובכנונא נמי נעשית בסיס לאפר שהוא מותר ולשברי עצים שהן אסורין ואיכא למימר דקס"ד דכי שרינן הני מילי היכא שהתר שבה חשיב כפירות ואיסורא לא חשיב כאבן אבל היכא כי הדדי

נינהו באפר ובעצים לא כי היכי דאסרי' בשברי פתילה אע"פ שיש שמן בנר ולא שרי' מפני השמן:

ומיהו קשיא דאי הכי שהתירא דכנונה משום קיטמא הוא שהוא דבר המותר ואלו בפרק שני דביצה אמרי' גבי מזמנין את הנכרי בשבת רב אחא בר יעקב אמר בשבת נמי לא גזירה משום שיורי כוסות ואקשי' וליטלטלינהו אגב כסא מי לא אמר רבא כי הוי' בי רב נמי הוה מטלטלי' כנונא אגב קיטמא ומאי קושי' שני כנונא דאית ביה דבר האיסור ודבר המותר אבל ההיא דשיורי כוסות אין בכוס אלא דבר האיסור לפיכך פירשה הרמב"ן ז"ל דבמסקנא דשמעתין באפר שאינו ראוי נמי מתוקמה והכי קאמר מטלטלין כנונא אגב קיטמיה שאע"פ שאפר אינו ראוי איכא נמי בתוך הכנונא ד"א שאינו ראוי לטלטל כגון שברי עצים אפ"ה כיון שהמחתה מותרת לטלטלה מפני שהיא ראויה לתשמיש אין אוסרין אותה מפני אפר ושברי עצים שבה משום דהני מילי טפלים הם לכלי ובטלין אגבו ולא מקרייא מחתה לדידהו בסיס לדבר האיסור והיינו נמי ההוא דשיורי כוסות דיום טוב ופרכי' עלה מברייתא דושוין שאם יש בה שברי פתילה שאסור לטלטלה ואמאי נימא נמי דלבטלי שברי פתילה אגב נר ומפרקי' בגלילא שנו כלומר שהיו שם שברי פתילה חשובים ומשום הכי לא בטלו ופרש"י ז"ל לפי שאין בגדים מצויין להם דהא אמרינן בפרק הגוזל בתרא מקבלין מהן דבר מיעט כגון כלי פשתן בגליל אלא עיקר הדבר מפני שהפשתן יפה ואין פתילה שבסתם עושה פחם וראויה להדליק בה:

קורטין בי רבי מי חשיבי מהא שמעי' דמוקצה דעשירים מוקצה הוא לעניים ואפי' העניים אין מטלטלין אותו שכבר הוקצה מדעתו של בעל הבית העשיר דאם איתא דלעניים שרי אף העשיר יטלטלה משום דחזי לעניים דהא תנן בפרק מפנין מפנין תרומה טהורה ואמרי' עלה בגמרא פשיטא ומפרקי' לא צריכה לתרומה בר ישראל מהו דתימא כיון דלא חזייא ליה אסור קא משמע לן כיון דחזיא לכהן שפיר דמי והכי נמי משמע לעיל דמוקצה לאחר נמי מוקצה הוא דאמרי' גבי מפירין ונשאלין לנדרים לצורך השבת ואמאי מי יימר דמזדקיק לה בעל וחכם אלמא מפני שנאסרה הככר על עצמה נעשה מוקצה מיהו כתב הרשב"א ז"ל דכה דוקא באכילה היא דאסור אבל בטלטול שרי כיון דחזי לאחריני כדשרינן לישראל לטלטל תרומה אע"ג דאסירא לדידיה משום דחזייא לכהן ולא דמי לקורטין דבי רב דאסירי אפילו בטלטול דהתם כיון דגריעי לדידהו לא מסקי אדעתייהו למתבינהו לעניים אבל הכא דאפילו לדידיה נמי חזי ליה אלא דאריא דאיסורא רכיב עלה וחזי לאחריני לא מקצה ליה לגמרי. אלו דבריו ז"ל. ולא נראה לי דאדרבה כל שכן הכא שאסור לכל משום דכיון שאסרה עליה ככר זה אינה רשאה ליתנו

במתנה וראיה לדבר מדאמרינן בפרק אין בין המודר ככרי אסור עלך ונתנו לו במתנה מי מעל לימעול נותן הא לא אסרה עליה מכלל דאי אסרה עליה אינו רשאי ליתנו במתנה ואע"פ שאחר יכול ליטלו על כרחה דמשום דשויתיה עליה עפרה בעלמא וכמו שכתבתי בפרק בתרא דנדרים אפילו הכי לאו להכי קאי ואקציתיה אנפשה לגמרי כנ"ל:

בגדי עניים לעניים לאו למימרא דשלש על שלש לעשירים לא מטמא דהא תנן הבגד מטמא משום שלשה על שלשה למדרס ומשום שלש על שלש לטמא מת בפרק כ"ט דמסכת כלים והיינו לעשירים דאלו לעניים תנן התם בפרק כ"ח בגדי עניים אע"פ שאין בהם שלשה על שלשה טמאין טומאת מת בשלש על שלש אלא לומר לך שאין טומאת טמא מדרס בפחות משלשה לעשירים אלא לעניים מתוך דחזי להו למדרס בייחוד תליא מילתא ואין עשירים מייחדים פחות משלשה על שלשה ליש בה ואפילו ייחדו בטלה דעתו אצל העשירים דעלמא אבל לשאר טמאות כל שהוא שלש על שלש טמא תדע דהא בפרקין דבמה מדליקין לא פלגי' בין עניים לעשירים בין בקרא בין בשמעתא כולהו ואי קשיא לך אי הכי לייתי הא מתני' איכא למימר דכיון דלא מפרש בהדא משנה ניחא ליה לאייתויי ברייתא דמתני' בהדיא:

הא רב ושמואל דאמרי תרוייהו המחזיר מטה של טרסיים חייב חטאת וא"ת ומאי קושיא והא ודאי רב ושמואל דמחייבין חטאת בשתקע מיירי דאי לא מאי טעמייהו דהא אפי' לרבנן דפליגי עליה דרשב"ג לא מחייבי אלא בשתקע אלא ודאי אינהו נמי בשתקע דוקא מחייבו וכיון שכן מאי מקשה רב יהודה מרב ושמואל לר' אבא ולרב הונא דמיירי ברפוי וכדאמרינן בסמוך אינהו דאסור כי האי תנא דהיינו רשב"ג דאמר אם הי' רפוי מותר תירצו בתוס' דס"ל לתלמודא דכיון דאי תקע איכא איסורא דאורייתא כי לא תקע נמי אסור מדרבנן ומשום גזירה והיינו נמי דמקשי' מברייתא דקנה של סיידין דמשמע דאע"ג דלא אסיר מדרבנן מיהא אסור ומשני' דאיהו דאמר כרשב"ג דאמר דאם היה רפוי מותר ולא גזר:

ואחרים פירשו דרו"ש אפילו בלא תקע מחייבי דס"ל יש בנין בכלים ויש סתירה בכלים ומש"ה פרכינן מינה שפיר לר' אבא ולרב הונא בר חייא משום דאי מיירי ברפוי וכדמסקינן כיון דהיכא דמיהדק אפילו שלא תקע איכא איסורא דאורייתא משום דיש בנין בכלים ויש סתירה בכלים ברפוי נמי אית לן למגזר מדרבנן ואינהו סבירא להו דאין בנין בכלים ואין סתירה בכלים ומשום הכי בשתקע דוקא הוא דאיכא איסורא דאורייתא משום מכה בפטיש אבל בשלא תקע נמי אין בנין בכלים הלכך אפילו תמצא לומר דהיכא דמיהדק אסור מדרבנן גזירה שמא יתקע ברפוי שרי לגמרי היינו דפרכינן

עלייהו מדקתני המחזיר קני מנורה בשבת חייב חטאת ומדקתני סתמא משמע אע"פ שלא תקע וקנה של סיידין דאמרינן פטור אבל אסור ברפוי אלמא ברפוי איסורא איכא ומשני אינהו דאמרי כי האי תנא דתנא קמא לא מחייב אלא בתקע דאלמא ס"ל אין בנין בכלים ומשום הכי ס"ל לרשב"ג דאם היה רפוי מותר דכיון דאע"ג דמיהדק לא אסיר אלא מדרבנן גזירה שמא יתקע כי לא מהדק שרי לגמרי דליכא למיגזר ואפשר דתנא קמא נמי מודה ולא פליג רשב"ג עליה דת"ק אי נמי ת"ק אפילו ברפוי גזר גזירה שמא יתקע ואינהו דאמור כרשב"ג וא"ת היכי אמרינן דרב ושמואל סברי יש בנין כלים והתנן בפרק שני דיום טוב שלשה דברים רבן גמליאל מחמיר כדברי ב"ש אין זוקפין את המנורה ביו"ט כו' ואמרי' עלה בגמרא הכא במנורה של חוליות עסקינן ומשום דמיחזי כבונה ב"ש סברי יש בנין בכלים ויש סתירה בכלים וב"ה סברי אין בנין בכלים ואין סתירה בכלים וכיון שכן היכי שבקי רב ושמואל ב"ה ואמרי כב"ש איכא למימר דאמרי לך רב ושמואל דלאו במנורה של חוליות עסקינן התם אלא בדאית בה חדקי דב"ש גזרי אטו של חוליות וב"ה לא גזרי ותדע לך דהא רב שמעי' ליה בהדיא לקמן דס"ל יש בנין בכלים דאמרי' התם עייל שופתא בקופי' דמרה רב אמר משום בונה אלמא ס"ל דיש בנין ושמואל דפליג נמי התם ואמר משום מכה בפטיש לאו דלא ס"ל אין בנין בכלים אלא משום דס"ל דכה"ג לאו דרך בנין הוא ותדע לך דבכה"ג פליג נמי בעושה נקב קטן בלול של תרנגולין דרב אמר משום בונה ושמואל אמר משום מכה בפטיש והא ודאי מאן דפליג עליה בלול של תרנגולין לאו משום דאין בנין בכלים הוא דפליג דהא מחובר לקרקע היא וכדאיתא בריש פרק כל הכלים אלא משום דס"ל דבכה"ג לאו דרך בנין הוא דעייל שופתא בקופא דמרא משום הכי נמי פליג אבל ביש בנין בכלים כרב ס"ל ומשום הכי שוו תרוייהו במחזיר מטה של טרסיים בשבת דחייב חטאת ופי' זה מקצתו כתוב בספר המאור ומקצתו בספר המלחמות:

ולענין הלכה כיון דסוגיין בפרק יום טוב שחל דאין בנין בכלים ורבא נמי דבתרא היא אמר אנא כרשב"ג ס"ל דאם היה רפוי מותר נקטי' הכי דאין בנין בכלים ואין סתירה בכלים ומשמע דר' יוחנן נמי דאסר לטלטל כל מנורה בין גדולה בין קטנה דאית בה חדקי כרב ושמואל ס"ל דסברי דיש בנין בכלים וכיון דבשל חוליות איכא איסורא דאורייתא אע"פ שלא תקע בדאית בה חדקי נמי גזרינן אטו של חוליות ההיא דפרק שני דביצה דשרו ב"ה בדאית בה חדקי מתרץ ר' יוחנן משום שמחת יום טוב לא גזרי ב"ה אטו של חוליות הלכך לדידן דקי"ל דאין בנין בכלים ואין סתירה בכלים לא מיבעיא בדאית בה חדקי דשרי אלא לטלטל מנורה של חוליות נמי שרי וזהו טעמו של הרב אלפסי

ז"ל שהשמיטה מן ההלכות וכמו שכתבתי למעלה ואחרים אומרים דקי"ל כר' יוחנן דשל חוליות ואית בה חדקי נמי בין גדולה בין קטנה אסור לט לטלטלה ולא תיקשי לך מההיא דפרק יום טוב שחל דהתם בשל חוליות מחוברין ואינן מפורקין ולפעמים מטין אותן ולפעמים זוקפין וכיון דאינן מפורקין לגמרי ליכא משום בנין והכא כשהן מפורקין לגמרי ואסור ומיהו אפילו מפורקין לגמרי כל שהוא רפוי מותר אפילו להחזיר כרשב"ג ואף הרמב"ם ז"ל כן פסק דמנורה אע"פ שאינה של חוליות אלא שיש בה חדקי אסור לטלטלה בפ' ט' מהלכות שבת אלא שתמהני במה שכתב שם היו בה חדקים והיא נראית כבעלת חוליות אם היתה גדולה הנטלית בשתי ידים אסור לטלטלה היתה קטנה מזו מותר לטלטלה ע"כ ומה ראה לפסוק כרב ולדחותה לדר"י ונ"ל דאפקא מדאמרינן בפ' כל כתבי אבא בר כהנא אמר ר' חנינא פמוטות של בית רבי מותר לטלטלן בשבת אמר ליה ר' זירא בנטלין בידו אחת או בשתי ידים אמר ליה כאותן של בית אביך ומפרש לה בהלכות דקטנות היו הא גדולות אסירן וע"כ בדאית בהו חדקי דאי לא הא תנן בפ' כל הכלים דהא הכלים ניטלין בשבת ואפילו בשתי ידים ואי מהא לא איריא דבאותן של בית אביך שהיו גדולות קאמר ויתבאר שם בס"ד:

דף מז:

אפילו תימא רבנן מפני שמקרב את הכבוי כלומר ורבנן לא שרי אלא בגרמא בעלמא דהיינו לעשות מחיצה בכלים מלאים וכן נמי הא דאמרינן התם טלית שאחז בה האור נותן עליה מים מצד אחד ואם כבתה כבתה התם היינו טעמא לפי שאין המים מכבין את הדולק אלא מונעין שלא יתפשט האור אבל הכא טפי מגורם הוה ויש לתמוה במה שנהגו עכשיו לתת מים בתוך העשישית ואמאי הרי מקרב את הכבוי ולא עוד אלא אפילו בלא נתינת מים נמי ליתסר שהרי כשהניצוצות נופלין על השמן כבין הן ואיכא למימר דלא אסרו אלא בנותן על מנת לכסות דאי שרית ליה אתי לכבוי בידים אבל נותן שמן בעשישית על דעת הדלקה ולא על דעת כבוי ואף המים שנותנין לתוכה נמי על דעת הדלקה כדי שיתן רב השמן לראש הפתילה ומש"ה שרי:

פרק ד במה טומנין

פירשו בשם רבינו שמואל ז"ל דאיסורא דהטמנה דדמיא לאיסור דשהייה דכי היכי דאיסורא דשהייה דוקא בבשיל ולא בשיל אבל בקדירה חיימא אי נמי בשנתבשל כל צרכו שרי כדאמרינן בפ"ק קדירה חיימא אי בשיל שפיר דמי הכי נמי בהטמנה דהא מטמין בדבר המוסיף לא מיתסר אלא גזירה שמא יחתה בגחלים כדאיתא בפרק במה

מדליקין ובהא ליכא למגזר אבל ר"ת ור"י הזקן ז"ל לא הודו לי דאם איתא אי אפשר דלא לישתמיט אחד מבעלי הגמרא לפרש זה בפירקין כמו שהזכירו בפרק כירה אלא ודאי הטמנה בכולהו גווני אסירא וטעמא דמילתא משום דבשהייה כיון דלא מטמין לה מסתמא לאורתא קא בעו לה וחומה משתמר עד שעת האכילה ועוד שכיון שהות מניחה מגולה ושליט בה אוירא אין חתוי מועיל לו כל כך ומש"ה לא גזרינן גזירה שמא יחתה בגחלים אלא בבשיל ולא בשיל בלחוד אבל הטמנ' דלמחר קא בעי לה אין חומ' משתמר ואתי לחתויי ועוד שכיון שהיה טמונה החתוי מועיל בה הרבה ומשום הכי בהטמנה בכולהו גווני אסירא:

גמרא קופה שטמן בה אסור להניחה על גבי גפת של זיתים יש כאן מחלוקת שיש מי שאומר דכי אמרינן דאסור להניחה דוקא בששולי הקדירה נוגעין בגפת אבל בקופה שיש לה שוליים והניח בה הקדירה כדרכה מותר להניח על גבי גפת של זיתים שכיון שאין הקדירה נוגעת בגפת שהויי הוי ולאו הטמנה כמו שפירשנו בפרק כירה ואע"פ שהקדירה למעלה טמונה בקופה מה בכך אותה הטמנה דבר שאין מוסיף הוא ונמצא שהשהה אותה על גבי דבר המוסיף דהיינו גפת אבל בלא הטמנה שרי דלא עדיף גפת מכירה דשרינן לעיל בנתינת אפר כל דהו ואע"פ שטמנה למעלה בדבר שאינו מוסיף נמי שרי שמותר להטמין בדבר שאינו מוסיף חום ונמצא השהוי שלמטה ענין לעצמו וההטמנה שלמעלה ענין לעצמו וכל חד מינייהו שרי הלכך כי אמרינן אסור להניחה דוקא בשאין שולי הקופה מפסיקין ויש מי שאומר על דרך סברא זו דנהי דאמרי' דהיכא דאיכא הפסק בין קדירה לדבר המוסיף שרי דשהויי ענין לעצמו והטמנה ענין לעצמו הני מילי היכא דמפסיק אוירא אבל היכא דלא מפסיק אלא שולי קופה אסור דהו"ל כהטמין בדבר שאינו מוסיף ואחר נתן על הכל דבר המוסיף דאסור:

ומנהגינו עכשיו ע"פ סברא זו שטומנין את החמין בבגדים ובדבר שאין מוסיף הבל וקדירת החמין עומדת על גבי כירה קטומה שהיא מוספת הבל ושרינן הכי משום דס"ל דשהוי ענין לעצמו והטמנה ענין לעצמו וכי אסרי' הכא דוקא בדלא מפסיק אוירא בין גפת לקדירה שנמצאת כולה מוטמנת כדכתיבנא וזו היא שיטת הרמב"ם ז"ל אבל הרב ר' יונה ז"ל כתב מפסיק אייר בין קדירה לגפת אסור דכי שרי' שהויי על גבי כירה קטומה אע"פ שהיא מוספת הבל דוקא בשאינה מוטמנת מלמעלה ומשום הנהו טעמי דכתיבנא במתני' אבל כל שהיא מוטמנת גלי אדעתיה שהוא מקפיד בחמומה ולצורך מחר הוא דקא בעי לה ומשום הכי אסור להשהותה על גבי כירה קטומה ועל גבי כל דבר המוסיף גזירה שמא יחתה לא התירו להשהותה אלא כשמניחה מגולה וכסויה

עליה כמנהגו בחול וכן דעת הרשב"א ז"ל והביא ראיה דע"כ הכא בכל ענין מיירי ואע"פ שאינה נוגעת על גבי הגפת ממש שאלו בנוגעת למה לי שטמן בקופה אפילו לא טמן כלל יהא אסור שהרי כל זמן שפני הקדירה דבוקים על דבר המוסיף הבל זו היא הטמנה והטמנה במקצ' הטמנה היא ואין הדבר תלוי בהטמנת כל הקדירה ותדע לך מדקתני במתניתין כיצד הוא עושה נוטל את הכיסוי והן נופלות אלמא כסוי הקדירה היא מגולה ואעפ"כ לא התירו אלא בדבר שאינו מוסיף אבל בדבר המוסיף אסור אלא ודאי הכא אע"פ שהאויר מפסיק בין שולי הקדירה והגפת כיון שהקדירה טמונה אסור להניחה על גבי דבר המוסיף אלו דבריו ז"ל ובודאי ראיה זו שהביא אינה ראיה כלל דמתני' איכא לאוקומה כגון שהקדירה מכוסה כולה היא וכיסויה אלא שיש על הכיסוי בית יד כדרך שעושין לו עכשיו ואותו בית יד אינו מכוסה ואוחז ידו ונוטל את הכיסוי והן נופלות ולפי דעת זו אסור להשהות את החמין ע"ג כירה קטומה שהיא מוספת הבל ולהטמין את הקדירה למעלה בבגדים אלא מניחה כדרכה בחול או שמשים עליה אותו כלי רחב שאנו נוהגים לשום על גבי הקדירה דכל כי האי גוונא לא הויא הטמנה. וה"ר יונה ז"ל כתב בלשון הזה. ומכשלה גדולה תחת יד קצת העם להטמין קומקום של מים חיים דיתן לתוך הקדירה בשבת כשהתבשיל מצטמק. ופעמים שהאחד היד סולדת בו והאחד אין היד סולדת ומתבשלין זה בזה ונמצאו מבשלין בשבת ואפילו אם שניהם היד סולדת בהם איכא מ"ד בירושלמי עירוי כלי א' אינו ככלי א' וכשמערין המים לאלתר שיצאו מן הכלי אע"פ שהן רותחין פסק כח רתיחתן מלבשל כדין כלי שני שאינו מבשל ומתבשלין בתוך כלי א' ומים מבושלין אם פסק רתיחתן יש בהם משום בישול אלו דבריו ז"ל. ולא ידעתי מנין לו שהרי כל שבא בחמין מלפני השבת אע"פ שהוא צונן גמור שורין אותו בחמין בשבת ולא ידעתי הפרש בין מים מבושלים למבושל אחר צריך עיון ובדיקה:

לעולם אימא לך דשומשמין נמי אסור. הביאה הרב אלפסי ז"ל בהלכותיו אלמא סבירא ליה דכך הוא מסקנא דשמעתין וכן כתב הרב רבינו יונה ז"ל דכיון דלא איפשיטא בעיין מוקמינן מתני' על סתם משמעותיה דקתני ולא בגפת סתמא דמשמע ואפילו דשומשמין ועוד מדנקט ר' זירא לענין אסוקי הבלא גפת של זיתים ולא נקט גפת סתם במתני' שמע מינה דמתני' דקתני גפת סתם אפילו דשומשי קאמר וליכא למימר דאשמועינן ר' זירא דגפת דקתני במתני' גפת של זיתים תנן דהא ודאי לא שמעינן להטמנה מדינא דאסוקי הבלא:

דף מח.

ומאי שנא ממיחם על גבי מיחם, לאו מברייתא דלקמן פריך דקתני מניחין מיחם על גבי מיחם דאי ההיא ברייתא שמע ליה מאי פריך מינה והא עלה דההיא קתני לא בשביל שיחמו אלא בשביל שיהיו משומרים אלא ברייתא לא שמיע ליה וממעשים בכל יום פריך:

ומקשו הכא האי עובדא היכי אמרינן אי להפשיר בלחוד מאי טעמיה דרבא דנזף ביה והתנן בפרק כירה אבל נותן הוא לתוכו או לתוך הכוס כדי להפשירן ותניא נמי התם מביא אדם קיתון של מים ומניחו כנגד המדורה לא בשביל שיחמו אלא כדי שתפיג צינתן. ואי להחם מאי טעמיה דר"ז דהא קתני התם דאסור. תירץ ר"י ז"ל דהכא בשהניחו כדי להפשיר אלא שהיה הקומקום חם כל כך שאלו היה מניחו שם הרבה היה בא לידי חמום ומשום הכי נזף ביה רבא לומר שלא התירו כנגד המדורה אלא במקום שאינו יכול לבא לידי בישול אבל במקום שיוכל לבא לידי בישול אפילו שיעור הפשר בלבד אסור וכמו שכתבתי למעלה בפרק כירה:

מאי שנא מפרונקא בגד העשוי לפרוש על הגגית ומותר לפרשו בשבת כדאמרינן בפרק ר' אליעזר דתולין אמר רבא הא פרונקא אפלגא דכובא שרי ומשנינן התם לא קפיד עלויה פרש"י ז"ל מפני שעשוי לכך ולא אתי לידי סחיטה אבל הכא שהיה סודר של ראש שאינו מיוחד לכך קפיד עילויה ור"ת ז"ל פירש התם לא קפיד עילויה דיין או שמן או שכר היא ואיטניף וסחיטה לא מהני ליה משום הכי לא גזרינן שמא יסחוט אבל הכא במים קפיד רב חסדא שריא לאהדורי אודרא לבי סדיא בשבתא. נ"ל דאייתי לה הכא לאשמועינן דנהי דטמן בהם אין מטלטלין אותן אפילו הכי כל שעמדו כבר בתוך הכר יצאו מהקצאתן מותרין בטלטול ולאהדורינהו לתוכו נמי שרי ולית ביה משום עושה כלי וכי מפרקינן הא בחדתי לאו חדתי ממש אלא שלא עמדו בתוך כר זה אבל עמדו בתוך כר אחר יש בחזרתן משום עושה כלי דאי חדתי ממש מאי איריא לתת לתוך הכר דאסיר אפילו בטלטול נמי אסירי אלא ודאי כדאמרן:

דף מח:

מה בין זו להגפת חבית. פרש"י ז"ל דתניא בפרק חבית מניח אדם חבית של יין ומתיז ראשה בסייף ומניח לפני האורחין בשבת ואינו חושש והקשו בתוספות דאי הכי מאי קא משנינן זה עושה חבור וזה אינו חבור התם נמי חבור הוא דהא רבן גמליאל אפילו אגופה של חבית עצמה שרי להתיז וראיה לדבר דאמרינן לקמן בפרק חבית בעו מיני'

מרב ששת מהו למברז חביתא בכורסיא ואמר להו אסור ובודאי למברז של חבית בעו מיניה גופה דאי במגופה מאי בעו מיניה וא"ת היכי מהדר דאסור מתני' היא דתנן התם אין נוקבין מגופה של חבית דברי ר' יהודה וחכמים מתירין אלא ודאי דגוף חבית הוה שאסר רב ששת ואפילו הכי פרכי' עליה מהא דרשב"ג דשרי להתיז ראש' בסייף ואם איתא דרשב"ג לא מיירי אלא במגופה מאי פרכינן מינה לרב ששה ועוד מאי פרכינן הכא מענין זה למגופת חבית דהא טעמא דרשב"ג התם משום דבעין יפה קא מכוין ולא לפתחא אבל הכא לפתחא קא מכוין ואסור דכי האי גוונא משנינן התם במאי דפרכינן מדרשב"ג עליה דרב ששת ואמרינן לעין יפה הוא דקא מכוין אבל הכא לפתחא קא מכוין דאי לעין יפה קא מכוין לפתחא מפתח. לפי' פי' ר"ת ז"ל דהכי פרכי' הכא וכי מה בין זה לנקובת מגופת חבית דתנן בפרק חבית אין נוקבין מגופת של חבית דברי ר' יהודה וחכמים מתירין דבית הצואר והכי גם כן אין מן החלוק עצמו אלא מחובר לו במגופה לחבית וכי תימא מאי קשיא ליה התם הוה ליה פתח שאינו עשוי להכניס ולהוציא ואפילו לר' יהודה לא מחייב חטאת אבל הכא דעשויה להכניס ולהוציא לכולי עלמא אסור וחייב חטאת י"ל דהכי פריך אם איתא דפותח בית הצואר אפילו שאינו מגופו של חלוק חייב חטאת התם במגופה אע"פ שאינו עשוי להכניס ולהוציא הוה לן למיסר מיהא מדרבנן כיון שאלו היה עשוי להכניס ולהוציא היה חייב חטאת ומשני זה חבור שאף ע"פ שבית הצואר זה אינו מגופו של חלוקא מכל מקום מחובר הוא לגמרי עמו מה שאין כן במגופה ולפיכך אפי' הי' אותו נקב עשוי להכניס ולהוציא לא היה חייב חטאת לפי שאין המגופה מגופה של חבית ומשום הכי כיון שאינו עשוי להכניס ולהוציא שרי אפילו מדרבנן:

תנן שלל הכובסין והבגד שהוא תפור בכלאים חבור עד שיתחיל להתיר לאו הכי תנן ליה במתני' אלא הכי איתא בפ' בתרא דמסכת נדה שלל הכובסין והבגד שהוא תפור בכלאים חבור לטומאה ואינו חבור להזאה ובריייתא היא דקתני חבור עד שיתחיל להתיר אלא משום דעקר בריייתא שנויא במשנתינו אמרינן בגמרא תנן:

מנא הא מילתא דאמור רבנן כל המחובר לו הרי הוא כמותו. כתב הרמב"ן ז"ל דאשלל של כובסין ואמקל שעשאה יד לקורדום קאי דר' מאיר היא אבל לרבנן אינו חבור כלל. ולא נ"ל כן אלא אשלל של כובסין בלחוד קאי והכי קאמרינן ודאי האי חבור דאמר שלל של כובסין מדרבנן בעלמא הוא דהא קתני אין חבור להזאה ונהי מדרבנן הוא אפילו הכי לר"ש טהור גמור הוא דלא מיבעיא הא שסופן להיות ניתר אלא אפי' אי הוי חבור גמור כי האי גוונא ר' שמעון מטהר דפלוגתייהו דר' מאיר ור' שמעון לאו בחבור

ולאו חבור שייכא דבית הפך ובית התבלין ובית הנר מחוברין הם עם הכירה וכלי אחד לגמרי הוא שחברו היוצר מתחילה וחלקו לחלקים הללו ובין ר' מאיר ובין ר' שמעון מודו ומדאורייתא אם נטמא זה ככלים חלוקים לגמרי אלא דלר"מ גזרו בהו רבנן ומשום הכי אמרינן דהא דשלל של כובסין חבור אע"פ שכל אחד מהם כלי בפני עצמו והכובס הוא ששולל אותם כאחד ר"מ הוא דאלו לר"ש אפילו תמצא לומר שאין חבור זה סופו להתיר וחבור גמור הוי אפילו הכי בשנטמא האחד אין השני טמא אבל למקל שעשאו יד לקורדום אינו ענין כלל דלכשתמצא לומר חבור כלי אחד הוא ולכולי עלמא טמא זה נ"ל. והיינו טעמא נמי דבמספורת של פרקים כולי עלמא משמע דהוי חבור לטומאה לפי ששניהם עושין מלאכה אחת וכלי אחד הוא ואינה ענין לבית הפך ולבית התבלין כלל. ותמהני על הרמב"ם ז"ל שכתב בפ' י"ב מהלכות פרה אדומה שני כלים המחוברין עד שנעשו כגוף אחד כגון שתפר שני בגדים או שני יריעות הרי אלו חבור לטומאה ולהזאה מפני שהן ככלי אחד של הכובסין והבגד שהוא תפור בכלאים הואיל והן עומדין להתירן אינו חבור להזאה והרי הן חבור לטומאה מכלל דסבירא ליה ז"ל דמשום הכי תנן גבי שלל של כובסין שאינו חבור להזאה לפי שסופו להתיר אבל כל שאין סופו להתיר אפילו להזאה נמי חבור ולא נ"ל כן אלא כל שני כלים המחוברין זהו עם זה כיון שכל אחד ואחד בפני עצמו מדינא אפילו לטומאה לאו הן חבור וכדמוכח הא דבית הפך ובית התבלין ובית הנר שבכירה אלא דרבנן הוא דגזרו בהו אליבא דר' מאיר ולאו בחבור בלבד הוא שגזרו אלא אפילו בחבור שסופו להתיר כשלל של כובסין אמרו שהוא חבור לטומאה כנ"ל. וא"ת כי היכי דעביד רבנן היכרא בבית הפך ובית התבלין ובית הנר שבכירה אמאי לא עביד הכירא נמי בשלל של כובסין והבגד שהוא תפור בכלאים י"ל דכן שאינו חבור להזאה הא איכא היכירא טובא ולא אתי למשרף עלייהו תרומה וקדשים:

דף מט.

מאי טעמא אבי אמר שלא יפיח בהן ורבא אמר שלא יישן בהם. פי' למאי הלכתא בעינן כאלישע וכי כל מי שאינו צדיק כמותו לא יניח תפילין ואמר אבי דלאו לענין חסידותו קאמר אלא לענין זריזותו וזהירותו דאיהו אדם גדול וזריז בהן היה שהרי אירע לו בהן כס גדול בזה רבא אמר שלא יישן בהן. פרש"י ז"ל שמא יפיח בהן. ולא נהירא דבעל קרי אינו אסור בהן מדאמרינן בפרק הישן גבי הא דאמר ר"י ילדין לעולם חולצין מפני שרגילין בטומאה נימא קסבר ר"י בעל קרי אסור להניח תפילין הכא בילדי' בעלי נשי' ונשותיהן עמהן עסקינן שמא יבואו לידי הרגל דבר אלמא משום קרי לא אסרינן ומדאמר

רבא סתם שלא יישן בהם משמע דכל זמן שהתפילין בראשו אסור לישן אפילו שינת עראי ובפרק הישן לא משמע הכי דגרסינן התם תני חדא ישן אדם בתפיליו שינת עראי אבל לא שינת קבע ותניא אידך לא קבע ולא עראי ותניא אידך בין קבע בין עראי ל"ק הא דנקיט להו ברישיה הא דנקיט להו בידיה הא דפריס סודרא עלייהו. וכמה שינת עראי תני רמי בר יחזקאל כדי הלוך מאה אמה והכי פירושא דכי מנחן ברישיה ישן בהו שינת עראי אבל לא שינת קבע והיכא דנקיט להו בידיה לא שינת קבע ולא שינת עראי והיכא דפריש סודרא עלייהו ישן בין שינת עראי בין שינת קבע. וכתב הר"ז הלוי דהכי קי"ל אע"פ שהרב אלפסי ז"ל לא כתבן בהלכות תפילין וראיתי לחכם מחכמי הדור שכ' דלא סמכינן על כל הני מתנייתא אלא אדר' ינאי סמכין דאמר תפילין צריכין גוף נקי כאלישע בעל כנפים וכשפרשו אביי ורבא שלא יפיח בהן ולא יישן בהן וכל שינה במשמע בין קבע בין עראי ע"כ:

וכתב עליו הראב"ד ז"ל אני רואה החכם מחכמי הדור שכתב דאדר' ינאי סמכי' שאין ישנין בהם כלל ויפה פירש אלא שלא פי' כל צורכו והטעם לפי שאין אנו יודעים לשער כדי הלוך מאה אמה והילכך אין ישנין בהן כלל כשהן בראשו וכ"ש כשהן בידו אבל דפריש סודרא עלייהו ומניחו בצדו מותר לישן כל שינה כדאי' בברכות מניחן בין כר לכסת שלא כנגד ראשו ולא חיישי' שמא מתוך שינתו יניח ראשו עליהן:

נטלן מראשו וא"ת והיכי עביד הכי והא קי"ל בפרק נגמר הדין דבשעת החשד אפי' אערקתא דמסנאה יהרג ואל יעבור י"ל דהני מילי לעבור על מצות לא תעשה אבל גזרו לבטל מצות עשה כיון שאינו עובר בידים ועוד שהן יכולין לבטלה ממנו על כרחו שיניחוהו בבית האסורין ותבטל מאיליה הילכך מבטל ואל יהרג וא"ת א"כ היכי מסר נפשיה ומניח וכיון שאינו מחוייב בדבר הוה ליה מתחייב בנפשו י"ל שאע"פ שאינו מחוייב ליהרג על קיומה אפי"ה רשאי למסור נפשו עליה ומקבל שכר שכל מצוה שמסרו ישראל נפשן עליה בשעת השמד מוחזקת בידם ומקבלין עליה שכר הרבה ואמרו בבראשית רבה מה לך יוצא ליסקל על שמלתי את בני מה לך יוצא ליצלב על שנטלתי את הלולב וכן מצינו בדניאל שמסר עצמו על התפלה שהיא מצות עשה מדרבנן:

כנפיה מגינות עליה. אומר ר"י ז"ל דאמרי' במדרש כל העופות כשהן יגיעין נחה על גבי סלע והיונה בשעה שהיא יגעה פורחת באחת ונחה באחת:

דף מט:

הביאו לי שלחין ונשב עליהן פרש"י ז"ל בחול היה מעשה ולא נהיר דא"כ מאי קא מייתי מינה ראיה דילמא עין יפה נהג בהו מפני האורחין ועוד רבי ישמעאל אדמייתי מהא ליתי מאידך דאבוה דאמרי' לקמן בהדיא דמותב ולפי' פירשו הגאונים ז"ל דבשבת היה מעשה ור"י לטעמיה דאמר לקמן אחד זה ואחד זה מטלטלין אותן הילכך קי"ל הכי דאפילו שלחין של אומן דאי לאו דקים ליה לא הוה עביד עובדא ועוד דכיון דשלחא הוה איהו הוה בקיעא בהו טפי ואי קשיא הא דאמרי' בפ"ק דיו"ט דטעמא דנותנין עור לפני הדורסן משום התירו סופן משום תחלתן אלמא הא לאו הכי כגון שנשחט ערב יום טוב אסור ובפרק כל כתבי נמי אמרי' אם נטלטל עור אגב בשר אלמא עור בלא בשר אסור תירץ רש"י ז"ל בפרק כל כתבי דהא מיירי בעור בהמה דקה ולפי זה הא דאמרי' בפרק כל כתבי פורסין עור גדי על גבי התיבה ע"כ בשייחדו לישיבה ור"ת ז"ל מתרץ דהכא מיירי ביבשין דחזי למיזגא עלייהו והתם בלחין:

כנגד מלאכה ומלאכה שבתורה ארבעים חסר אחת כתב ר"ח ז"ל שכל מלאכות האמורות בתורה ס"א טול מהן שלש דויכולו שאינן שוי וארבע מלאכה ומלאכת שכתוב בהן עשיית ויעש ותעשה ולרגל המלאכה אשר לפני וי"ד שכתוב בהן כל מלאכת עבודה הרי כ"א נשתיירו מ' ובכללן ששת ימים תאכל מצות כו' לא תעשה כל מלאכה ולמה זאת כי בפי' אמרי' בפרק כלל גדול בתלמוד ארץ ישראל שבא להשלים ט"ל מלאכות שבתורה ויש מי שיוציא מכלל אלו המ' ויבא הביתה לעשות מלאכתו נשארו ט"ל ויש מי שמוציא והמלאכה היתה דים ולדברי הכל נשארו ט"ל עד כאן דברי ר"ח ז"ל וא"ת ולמאן דיליף ממלאכה ומלאכת מנא ליה דאותן מלאכות שמנו חכמים אסרה אותו דילמא אחרנייתא נינהו ועוד מנא ליה דהאי אב והאי תולדה ועוד אמאי לא פרכי' ליה מדאמרי' בפרק הזורק המושיט חייב שכן היתה עבודת הלוים אלמא ממשכן ילפי' וי"ל דכולהו מודו דממשכן ילפי' לאותן מלאכות שהיו במשכן אלא דמר ס"ל דבמילף ממשכן בלחוד סגי לן ומר ס"ל דאי לאו מלאכה ומלאכה הוה מטפי' מלאכות אחרנייתא אע"ג דלא הוו במשכן אלא דאתא מניינא דמלאכה ומלאכת וגלי לן דלתנהו אלא ארבעים חסר אחת ומשו"ה קיימי' אמלאכוח שנאמרו במשכן בלבד וא"ת אם איתא דכולהו ממשכן ילפי' היכי מייתי' סיעתא לקמן מדקתני הם זרעו אתם אל תזרעו אפי' מאן דגמר ממלאכה ומלאכת מאי וממשכן ילפי' וכדכתיבנא י"ל דמדקתני הם זרעו אתם אל תזרעו ולא מדכר מלאכה ומלאכת כלל שמעי' דכולה מילתא ממשכן ילפי' לה:

דף נ.

רבינא אמר בשל הפתק וא"ת וכיון דמתני' בשל הפתק ואפילו טמן בהו אין מטלטלין אותן היכי אמר רבא עלה לא שנו אלא שלא טמן בהן וי"ל דמתני' בכולהו גיזין קא מיירי ורישא הכי קאמר טומנין בגיזי צמר ואין מטלטלין איתן אע"פ שאינן של הפתק ועל' קאי רבא ואמר לא שנו אלא שלא טמן בהן אבל טמן בהן מטלטלין אותן וסיפא דכיצד הוא עושה מיירי בשל הפתק דבהנהו אפילו טמן בהן אין מטלטלין אותן מיהו ייחדן להטמנה אפילו בשל הפתק ומטלטלין אותן וכן כתב רבינו האיי גאון ז"ל והא דאמרינן לעיל וכי מפני שאין לו לזה קופה של תבן עומד ומפקיר קופה של מוכין דאלמא אע"פ שאינן של הפתק טמן בהן אין מטלטלין אותן דהא סתמא קאמר ואפ"ה אמרי' דאע"פ שטמן בהן אין מטלטלין אותן לא קשיא דכי אמרי' הכא דבשטמן בהן אין מטלטלין אותן הני מילי לאותה שבת אבל לשבת אחרת לא דלעיל בשבת עסיקינן:

ורב אסי אמר כו' פי' שלא קשר ואע"פ שלא חשב כתב הרמב"ן ז"ל דרב אסי פליג עליה דרשב"ג וסבר דבמחשבה גרידה לא סגי אא"כ עשה מעשה כ"ש דמעשה בלא מחשבה מהני אבל מחשבה בלא מעשה לא מהני' והביא ראיה מדקאמרי' לרב אסי דאמר כמאן ואם איתא דרב אסי מודה דמחשבה מהניא ליה מאי קא מבעי' ליה לרשב"ג במעשה כל דהו בלא מחשבה ודאי מודה אלא שמע מינה כדאמרן אלו דבריו ז"ל ולפיכך פסק כי האי מהני אבל מחשבה גרידתא לא מהני ולישנא לא משמע הכי דמדקאמר אע"פ שלא חשב משמע דמוסיף הוא על דברי שמואל דטפי עדיף חשב מישב ולא חשיב ומדסייעיה רב אשי לרב אסי מדאמרינן הכר שעל המטה מנענעו בגופו שמע מינה הלכתא כוותיה דרב אסי וכ"ש אם חשב כשמואל ואע"פ שלא ישב וכן פסק רבינו האיי גאון ז"ל זה לשונו הלכה כרשב"ג שאם חשב כשמואל ואע"פ שלא קשר מותר ומאי נינהו קשר שקשר חוטי החריות אחד באחד אע"ג דרב סבר כת"ק הכא הא קמו להו כשמואל ורב' בר בר חנא בחד טעמ' והלכה בהדיא אתמר קמיה דרב ודר' אסי הלכה נהי דהא סייעיה רב אשי ממתני' ואמר שמע מינה ע"כ. ואף ה"ר יונה ז"ל כתב כן ומסתברא לן דרב אסי אפי' ישב קאמר וכ"ש חשב דמייחדי לישיבה טפי והא דתניא יוצאין בפקדון ובציפ' בזמן שצבעה בשמן וכרכן במשיחא ואלו מחשבה לא מהניא התם משום דלא מוכחא מילתא דמייחדי למכתו ומחזי כמוציא בהן בשבת אבל יצא בהן מבעוד יום מוכחא ע"כ וה"נ מסתברא לי דטפי עדיף חשב מישב דהא לעיל שקלי' וטרינן במטה שייחדה למעות אי אסיר לטלטלה אי לא ואלו במניח עליה בלחוד פשיטא לן דשרי לטלטולה אלמא לבטולי מתורת כלי טפי עדיף יחוד ממעשה דישיבה הכי נמי לשוויי מנא טפי עדיף

יחוד ממעשה דישיבה ודאמרי' הכא אלא רב אסי דאמר כמאן הכי קאמרי' דודאי ת"ק דרשב"ג פליג עליה וכי תימא אמר לך אנא דאמרי כרשב"ג ליתא דדילמא ע"כ לא קאמר רשב"ג אלא בישב אבל בחשב דגרע טפי לא קאמר וזו דמטה שייחדה ראייה גמור' היא אלא א"כ תדחה דהכא במחשבה ליומיה בלחוד עסקינן וההיא ביחוד גמור:

מדקאמר אי בית האבל הוה אי בית המשתה הוה. וא"ת ז היכי מוכחא מהכא דרבי חנינא בן עקיבא פליג עליה דרשב"ג דילמא מעשה שהיה כך היה אבל אין ה"נ דלרבי חנינא בן עקיבא בעלמא נמי בהכי סגי י"ל דרבי חנינא בן עקיבא גופיה אמר לתלמידיו כדי שנשב עליהן למחר בבית האבל או בבית המשתה ומדאמר להו הכי שמע מינה דבעלמא קשר אין לא קשר לא:

דף נ:

דתנן ר' שמעון אומר נזיר חופף ומפספס אבל לא סורק לאו רבי שמעון תנינן במתני' אלא סתמא קתני והכי תנינן לה בנזיר פרק שלשה מינין נזיר שגלח בין בזוג בין בתער או שפספס כל שהוא חייב נזיר חופף ומפספס אבל לא שורק רבי ישמעאל אומר לא יחוף באדמה מפני שמשרת את השער אלא משום דבגמרא אמרינן עלה מני ר"ש הוא דאמר דבר שאין מתכוין מותר לפיכך הוסיפו רבי שמעון בלישנא דמתני' משום דר"ש היא והא דאמרינן אבל לא סורק אמרינן בגמרא סתם משום דכל הסרק להשיר נימין המדולדלות קא מכוין ופי' חופף אפילו בנתר ובחול מדקתני על רבי ישמעאל אומר לא יחוף באדמה מפני שמשרת את השער והיינו דמקשינן להא רמיא אבל לא יחוף בהן שערו:

עפר לבינתא כתב רבינו האיי גאון ז"ל יש שמפ' לבינ' ממש ויש אומרים לבנת' של לבונה כלדאר לכא"ן בלדון ערבי וכך אנו סוברין:

מהו לפצוע זתים בשבת פירש"י ז"ל כדי למתק מרירתן ולא נהיר דא"כ מאי קא מתמה וכי בחול מי התירו וכי לא יתקן אדם מאכלו כדי שיהיה ראוי לו ועוד בשבת למה יאמר אי משום סחיטה מאי שייכא הכא לקמן הו"ל לאיתוייה בפרק חבית בהל' סחיטה לפי' פירשו הגאונים ז"ל דלמימשא בהו קא מיבעי' ליה מפני שהן משוירין ולפי' אמר לו בחול מי התירן לאוכלין לרחוץ בהן פניו ידיו ורגליו קסבר משום הפסד אוכלין:

מר סבר חוששין שמא נתקלקלה הגומא פירש"י ז"ל אי שרית ליה ליטול בקומה זקופה פעמים שנתקלקלה ואתי נמי להחזירה והקשה עליו ה"ר יונה ז"ל דא"כ חוששין שמא תתקלקל הגומ' הוה ליה למימר אלא הכי קאמר מר סבר חוששין שמא נתקלקלה הגומ'

שאם נטל בקומה זקופה לא יחזיר עד שיתברר לו שלא נתקלקלה הגומא הא סתמא לא דדילמא נתקלקלה הגומא ומר סבר סתמא לא חיישינן:

דצה ושלפ' והדר דצה שפיר דמי ואי לא אסיר פי' משום דעביד גומא אבל לטלטול העפר דטלטול מן הצד כה"ג לאו שמיה טלטול וכמו שכתבתי למעלה:

אם היה מקצת העלין מגולין זו היא גירסתו של רש"י ז"ל וכתב דמשום שבת בלחוד נקט לה הכי אבל לענין כלאים ומעשר ושביעית אע"פ שלא היו מקצת העלין מגולין אינו חושש וכ"ת אמאי לא יהיה דרך זריעה בכך פירשו לה בירושלמי באגודה כלומר שעשה מהן אגודה וזרעה שאין זו זריעה ודוקא טומן שאינו רוצה בהשרשתן אבל במתכוין לזריעה לא והכי איתא בירוש' אבל הגאונים ז"ל גורסין אם היה מקצ' עליון מגול' ולפי גרס' זו אין אנו צריכין לאוקומה באגודה שאפילו אינן אלא צנון או לפת יחידי כיון שמקצ' עליונו מגולה אין דרך זריעה בכך. והוי יודע דמתני' לצדדין קתני דכי קתני ולא משום מעשר על כרחין מיירי בשהשרישו וניתוספו שאם לא ניתוספו אפילו זרען לשם זריעה גמורה אין חושש משום מעשר אלא ודאי כי קתני ולא משום מעשר בשהשרישו וניתוספו אצטריך וכי קתני דנטלין בשבת ע"כ בשלא השרישו דאי השרישו הרי עוקר דבר מגדולו:

דף נא.

ונטלין בשב' משמע הא בשאינן מגולין כלל אינן ניטלין ואיכא מ"ד דלא קי"ל הכי דהא אפסיקא הלכתא בפ' כל הכלים כר"א בן תדאי דאמר פגי שטמנה בתבן וחררה שטמנה בגחלים תוחבין בהן כוש או כרכר והן ננערות מאיליהן דטלטול מן הצד לא שמיה טלטול אבל ה"ר יונה ז"ל כתב דהלכתא הוא וטעמא דמילתא דכיון שהיתה גומא זו מכוסה ולא היתה נכרת שם כל עיקר מחזי השתא כעושה גומא מה שאין כן בתבן וגחלים דלית בהו משום עשיית גומא כדאיתא בפרק אלו עוברין:

אמר רב יהודה אמר שמואל מותר להטמין את הצונן. רש"י ז"ל להטמין שלא יחמו ולא גזרינן משום הטמנה כדי שיחמו. ונראה מדבריו דלהטמין את הצונן כדי לחממו אע"פ שהוא מטמין בדבר שאינו מוסיף הבל אסור אבל הרמב"ם ז"ל פירש אפילו לחממו וכן נראה מדברי הגאונים ז"ל וכך היא פשטא דמילתא דבשלהי פרקין בהטמנה דלהחם עסקינן ולא בהטמנה שלא יחמם ועוד מדדחינן אי ממתני' הוה אמינא הני מילי דבר שאין דרכו להטמין ואי בלהטמין שלא יוחמו עסיקי' אין לך דבר שדרכו להטמין שלא יתחמם יותר מן המים בימות החמה ור"ת ז"ל נדחק בפירושא דאגזיר' דלהתם קאי

ופשטא דמילתא לא משמע הכי אלא ודאי הטמין את הצונן בדבר שאינו מוסיף כדי שתפוג צנתו שרי שלא אסרו להטמין בדבר שא"מ אלא מה שהוא חם לגמרי ומש"ה קתני בבריי' דלקמן אבל פנן ממיחם למיחם מותר כיון שאינו חם לגמרי שהרי נצטנן כשפנהו למיחם שני אלמא כל שאינו חם לגמרי מותר להטמינו וכל שכן צונן גמור וכבר הוצרך רש"י ז"ל לידחק ג"כ בפירוש' דההיא וכתב דבפנן ממיחם למיחם כדי לקררן הוא דשרי' משום דליכא למגזר בה דהשתא אוקורי קא מקיר לה במתכוין חמומי קא מחמם לה ולפירוש הגאונים לא אצטרכי' להכי דכל שאינו חם לגמרי מותר להטמינה בדבר שאינו מוסיף הוא דשרי' אבל בדבר המוסיף אפילו מבעוד יום אסור וראיה לדבר ממעשה שעשו אנשי טבריא ואסרו להם חכמים והתם צונן מבעוד יום הוה:

אע"פ שאמרו אין טומנין את החמין בדבר שאינו מוסיף הבל אם בא להוסיף מוסיף כיצד רשב"ג אומ' נוטל את הסדינין ומניח את הגלופקרין כו'. כתב הר"ר יונה ז"ל איכא מרבוותא דלא גרסי כיצד משום דקשיא להו הרי אין לדברי רשב"ג פי' לדבר זה דרשב"ג לגלות ולהחזיר ולכסות הוא מתיר ובריש דברייתא לא התרנו אלא להוסיף ומביאין ראיה מן התוספתא דלא קתני כיצד ולפי דבריהם הא דרשב"ג פליג את"ק והלכתא כת"ק שלא התיר אלא להוסיף ובכולהו ספרים גרסי' כיצד ומתחזי לן דהכי פירושה כיצד אם בא להוסיף מוסיף מי אמרי' לא התרנו להוסיף אלא א"כ כסה מתחל' בדבר המשמר חומו בתוכו כגון גלופקרין וכיוצא בה או דילמא אפילו בדבר קל כגון סדינין שאין משמרין חומן כיון דמהנות כל שהוא כסהו מבעוד יום חשבינן ליה ופירושה מתוך רבי שמעון ב"ג שאומר נוטל את הסדינין ומניח את הגלופקרין כו' זו ואצ"ל זו קתני ומצינו בירושלמי שהוצרכו לפרש דבר זה והכי גרסינן התם אין טומנין מחשיכה אבל מוספין עליו כסות וכלים כמה יהא עליה ויהא מותר לכסותן ר' זריקא בשם רבי חנינא אמר אפילו מפה אמר רבי זעירא ובלבד דבר שהוא מועיל אמר רבי חנינא כל הדברים מועילין אמר רב מתניה ויאות מאן דנסיב מרטוט ויהיב ליה על רישיה בשעת צנתא דילמא דלא כביש צנתא ע"כ דברי הרב ז"ל:

טמן וכסה בדבר הנטול פרש"י ז"ל דטמן קרינן מה שנותן סביבות הקדירה וכסוי היינו מה שנותן על פיה הילכך כשטמן בדבר שאינו ניטל אם כסה בדבר הנטל מגלה הקדירה ואוחזה אבל טמן בדבר הניטל וכסה בדבר שאינו ניטל אם אין מקצת פיה מגולה לא יטול שאין לו במה שיאחזנה וליטול ממטה ולנער את הכסוי דומיא דהאבן שעל פי החבית אי אפשר משום דהוה ליה מניח ולא התירו אלא בשוכח אבל במניח נעשה בסיס לדבר האסור והיכא דהוה מקצת פיה מגולה אין זה טלטול שמצדיו והכסוי נופל מאיליו

ולא נהירא דאי הכי אפי' מקצת כסוי מגולה היכי שרי והא נעשה הכסוי בסיס לדבר האיסור דהא בנר שעל גבי טבל' ובמעות שעל גבי הכר אמרי' דבמניח נעשה בסיס לדבר האסור אע"פ שרובן מגולה לפיכך נראין דברי הר"ז הלוי ז"ל שפירש שהכסוי הוא תחת ההטמנה שהיו מכסין תחילה ואחר כך מטמנין וההטמנה לעולם לא היתה נוגעת עד הארץ אבל הכסוי פעמים היה נוגע עד הקרקע ופעמים לא היה נוגע ומשום הכי קתני דכל שכסה בדבר הניטל אע"פ שטמן הדבר שאינו ניטל הרי זה נוטל ומחזיר שיכול לאחוז בשולי הקדירה שההטמנה אינה נוגעת עד הקרקע ומנער את הקדרה ואותו דבר שאינו ניטל נופל מאליו ולא אמרי' נעשה בסיס לדבר האסור לפי שאין הקדירה נעשית בסים להטמנה ולכסוי ואינה תשמיש להן אלא אדרבא הם תשמישים לקדרה והוה ליה כפגה שטמנה בתבן וחררה בגחלים דאמרינן דתוחב בהן כוש או כרכר ואין הפגה והחררה תשמיש להן אבל בזמן שכסה בדבר שאינו ניטל אם לא היתה קדירה מגולה כל עיקר כגון שהכסוי שלה מקיף אותה מכל דפנותיה ומגיע עד הקרקע אינו נוטל ומחזיר:

דף נא:

מניחין מיחם על גבי מיחם וקדרה על גבי קדרה וקדרה על גבי מיחם זו היא גירסת הגאונים והרב אלפסי ז"ל וכן כתבה הרמב"ם ז"ל בפרק רביעי מהלכות שבת וטעמא דמילתא שלא אסרו אלא להטמין בשבת אבל להניח כלי חם על כלי חם כדי שיעמדו בחמומתן מותר ואיכא נסחי אחריני ולא דייקי ובתוספתא נמי הכי איתא:

ואין מרסקין לא את השלג ולא את הברד בשבת פרש"י ז"ל שדומה למלאכה שבורא המים האלו אבל נותן הוא לתוך הכוס ואע"פ שנימוח מאליו ובתוספתא משמע דאפילו לרסק בידים לתוך הקערה שרי דקתני אבל מרסק הוא לתוך הקערה ומשמע דמשום סרך מלאכה נגעו בה אי נמי גזירה שמא יסחוט פירות העומדין למשקין לפי שהברד והשלג למימהן הן עומדין וכ"נ מדברי הרמב"ם ז"ל בפרק כ"ה מהלכות שבת ודוקא היכא דעביד בידים אבל אילו הניחן בחמה ונפשרו ואפילו כנגד המדורה מותרין הם דלאו נולד הוא ולא דמו למשקין שזבו משום דהני נמי בהיותן קרושין נמי תורת משקה עליהן לכל דבר אבל בספר התרומה ז"ל כתב דאיסורן משום נולד ואסר ליתן קדרה שקרש שמנוניתה כנגד המדורה משום דמעיקרא עב וקפוי ועכשיו נמחה ונעשה צלול ולפי טעמו אפי' בחמה אסור השומן דנולד הוא והקשה עליו הרמב"ן ז"ל דכיון דשומן לעולם אוכל הוא אפי' לרסק ולסחוט מותר דהא בפירות דלאו בני סחיטה נינהו סוחטין אותן לכתחלה ואפילו בתותין ורמונין היוצא מעצמה כל שהיו עומדין לאוכלין מותר לפיכך כתב דכל

היכא דאחי ממילא בין בחמה בין כנגד המדורה שרי ואין זו קושיא אצלי דשומן זה כל זמן שלא קרש זך וצלול הוא דדרכו בכך אף בשקרש כפירות העומדין למשקה דמי:

פרק חמישי במה בהמה יוצאה

כי תיבעי לך גמל בחטם. וא"ת ותיפשט ליה דנטירותא יתירתא מדתניא במתניתא דלובדקס יוצא באפסר אלמא דלובדקס מנטר באפסר ואפ"ה תנן במתני' דלובדקס יוצא בפרומביא בשבת ובודאי פרומבי' הוי נטירות' יתירת' טפי מאפסר מדאמרי' בסמוך חמור שעסקיו רעים כגון זה מהו לצאת בפרומבי' בשבת ואפ"ה נהי דלובדקס מינטר באפסר כדמוכח מתניתא דתנן במתניתא דיוצא בפרומביא אלמא נטירותא יתירתא לאו משוי היא וי"ל דדוקא גמל בחטם הוא דקא מיבעי' ליה משום דהוה נטירות' יתירת' טפי טובא ואין דרכו בכך בחול אבל לובדקס נהי דבאפסר מינטר דרכו נמי בחול בפרומביא ואין דרכן של בעלים לדקדק ולצמצם בשמיר' ונראה לי דלובדקס דוקא הוא דהתירו בפרומביא לפי שהוא חמרא לובא ועסקיו רעים אבל חמור סתם לא התירו והכי משמע לי מדאמר ליה לוי לרבה חמור שעסקי רעים כגון זה מהו לצאת בפרומביא מאי קא מיבעיא ומאי איריא שעסקיו רעים אפילו אין עסקיו רעים נמי שרי אלא ודאי כדאמרן שבלובדקס בלבד התירו פרומביא משום דלדידי' לא הויא נטירותא טפי טובא אלא לסתם חמור לא אלא אליבא דחנניא כנ"ל:

קדמיה חמריה דלוי כו'. הקשה ר"ת ז"ל דהכא משמע דמכבדים בדרכים והכי נמי משמע ביומא בפרק אמר להם הממונה דאמרי' התם שלש' שהיו מהלכין בדרך האב כאמצע גדול מימינו קטן משמאלו ואלו בברכות בפרק שלשה שאכלו אמרינן דאין מכבדין בדרכים ולא בגשרים ותירץ דהתם באין הולכין לענין אחד ולפיכך אין אחד מהן צריך להמתין ולכבד את חברו אבל הכא בשהולכין לענין אחד:

דף נב.

אמר ליה אביי אדרבה תסתיים דלוי הוא דאמר בין לנוי בין לשמור אסור ואיכא נמי נסחי דגרסי בסוף מילתא תסתיים. וא"ת ואמאי איכא למסמך הא טפי מדרב הונא בר חייא וי"ל משום דבכולי תלמודא אמרינן דרב יהודה דסמכא הוא דדייק וגמיר טפי וכדאמרי' בפ"ק דשחיטת חולין דאפי' ספקי דגברי גרים וכתב הר"ז הלוי ז"ל דאיכא דקשיא ליה דשמואל משום דאמר שמואל הלכה כחנניא ואמר רב יהודה אמר שמואל מחליפין לפני ר' של זו בזו מהו ואע"ג ddחינן לה בגמרא למעוטי נאק' באפסר ולאו למעוטי גמל בחטם ההיא דחייה בעלמא הוא ddחינן לה בגמרא דלא מפשיט מינה מאי

דסלקא דעתיה דשמואל למיפשט מינה אבל מכל מקום אסהדותי' דשמואל למעוטי גמל בחטם הוא דאתא תדע דקאמרי' בגמרא אמר ליה אביי אדרבא תסתיים דשמואל דאמר בין לנוי בין לשמור אסור דאמר רב יהודה אמר שמואל מחליפין לפני ר' של זו בזו מהו תסתיים וא"כ קשיא דשמואל אדשמואל. והוא ז"ל תירץ דתרי גווני הוו נטירות' יתיר' כל נטירתא יתירתא שאין בני אדם עושין כן בחול כלל בשבת הוי משוי והיינו גמל בחטם ובהא אפילו שמואל מודה בסהדותיה דקא מסהיד משמיה דרבי ישמעאל ב"ר יוסי וכל נטירותא יתירתא שמקצת בני אדם מצוין לעשות בחול לא הוי משוי וזהו חתול בסוגר כחנניה מידי דהוה דלובדקס שיוצא באפסר ויוצא אף בפרומביא דלא אמרי' משוי הוא לדברי הכל ובפרה ברצועה שבין קרניה לשמור פליגי רב ושמואל רב מדמי ליה לגמל בחטם ושמואל מדמי ליה לחתול בסוגר לחנניה ולובדקס בפרומביא לדברי הכל והלכתא בהא כרב דאסר ואף על פי שדחה הרב אלפסי ז"ל הא דשמואל דאמר הלכה כחנניה לדידן לא מדחייא וכדפרישנא ע"כ לשונו ז"ל. והקשו עליו דאם איתא מאי קאמר רב יוסף תסתיים דשמואל הוא דאמר לשמור מותר דהא אר"ה ב"ח אמר שמואל הלכה כחנני' דהא בין לרב בין לשמואל קיימא לן כחנני' ובפרה בלחוד הוא דאפליגו אי דחיא להיא אי לא. ולדידי לאו קושיא היא כלל דסוגיין הכי מיפרשא מעיקרא רב יוסף לא הוה מסיק אדעתיה דאיכא פלוגתא בין נטירותא לנטירותא כלל ומשום הכי בעי למפשט דשמואל היא דאמר לשמור מותר מדפסיק הלכתא כחנניה ואמר אביי לדידך דלא משוית פלוגת' בין נטירותא לנטירותא אדרבה תיפשוט לאידך גיסא דטפי איכא למסמך אדר"י מדר"ה בר חייא וכיון דחזינא דאם איתא דהכי הוא דק' דשמואל אדשמואל ממילא ידעי' דמהא לא תפשוט ומהא לא תפשוט לפי שיש חילוק בין נטירותא יתירתא לנטירותא יתירתא אחריתי ומשום הכי שביק תלמוד כל הני מימרי דמוכחינו מינייהו ובעי מאי הוי עלה. והרמב"ן ז"ל הקשה עוד עליו בספר המלחמות וכתב שמצא חנניה חן בעיניו לפסוק כמותו בכל מקום שהרי בכאן פירשו חולק על הגמרא שאמרו בפירוש כתנאי אם גמל יוצא בחטם דתניא אין חיה יוצאה בסוגר כו'. תנא קמא סבר כיון דסגי ליה במותבא משוי היא אלמא לחנניה גמל יוצא בחטם שאם היה חילוק בין גמל לחטם לחנניה מאי תנאי היא דכולי עלמא סברי גמל יוצא בחטם וכדשמואל דמחליפין לפני ר' אלא ודאי לדעת חנניה גמל יוצא בחטם ולא אמרי' בשום נטירותא יתירתא משוי הוא הילכך ליתא. ועוד הקש' עליו דאם איתא דאסהדותיה דשמואל למעוטי גמל בחטם ור"ל דבגמל בחטם היתה השאלה לפני ר' ובו השיבן ר"י ב"ר יוסי דאלו נאקה באפסר פשיטא לן בגמ' דמשוי היאך [לא] יראו להתיר מה שהתנאין

שונין ופושטין לאיסור שהרי רבי קיבל דבריו של ר' ישמעאל ב"ר יוסי ונפשטה לו מעדותו שאלתן של מחליפין והוא עצמו יודע דברי אביו שקבלה מפיו. אלו דבריו ז"ל ואינן קושיות אצלי ותי' א' להן וכך היא הצעה של שמוע' שמואל שמיע ליה דמחליפין לפני ר' של זו בזו מהו שאמר לפניו ר' ישמעאל ב"ר יוסי כך אמר אבא ארבעה בהמות יוצאות באפסר הסוס והפרד והגמל והחמור ושמואל גופיה אמר מסברא דנפשיה דודאי הך בעיא לא הוה בנאקא באפסר דבכי האי גוונא מילתא דפשיט הויא דכיון דלא מינטרא ביה משוי הוא אלא ודאי בגמל בחטם הוה וכן אמר לפניו ר' ישמעאל ב"ר יוסי כך אמר כו' שמע מינה דבגמל בחטם נטירותא יתירתא הוא ומשוי הוא דודאי מאי דבע' מדקא פשיט ר' ישמעאל ב"ר יוסי ותלמודא דחי ליה דמהא ליכא למשמע מינה דדילמא ספקייהו דמחליפין בנאקא באפסר הוה והאי הוא דקא פשיט ר' ישמעאל ב"ר יוסי אבל בגמל בחוטם לעולם אימא לך דלאו משוי הוא. ובתר הכי אמרי תלמודא כתנאי כלומר דבעל כרחין איכא תנא דקאי כוותיה דשמואל דאסר גמל בחוטם דלת"ק חנניה דאמר אין חיה יוצאה בסוגר כל שכן דאסר גמל בחוטם דהוה נטירותא טפי טובא ולא עוד אלא אפי' חנניה דשרי חיה בסוגר אפשר דאסר גמל בחטם ושמואל נמי הכי סבירא ליה אלא מיהו כיון דתלמודא עד השתא אתי למדחייה לדשמואל לגמרי ולמימר דגמל בחטם שרי לא בעי השתא נמי לאודויי לדשמואל לגמרי אלא על כרחין דתנא קמא דחנניה קאי כוותיה ואפשר דפליג עליה ושמואל סבירא ליה דחנניה בגמל מודה הלכך אע"ג דקיימא לן דגמל בחטם אסור וקיימא לן נמי כרב דאסר פרה ברצועה שבין קרניה אפשר דקיימא לן כחנניה שאמר דחיה יוצאה בסוגר כנ"ל ועלו דברי הר"ז הלוי ז"ל כהוגן. ואין דבר שמקשה עלי לפי פירושו אלא לישניה דחנניה דאמר ובכל דבר המשתמר דמשמע דלא סוגר בלחוד אתא למשרן אלא אפילו כל דבר המשתמר ובגמרא נמי אמרינן ומר סבר כל נטירותא יתירתא לא אמרינן משוי הוא אלא כל נטירותא יתירתא שרי חנניה. והרב אלפסי ושאר הגאונים ז"ל פסקו הל' כרב ודחאוה לחנניה. אבל הראב"ד ז"ל כ' דיותר ראוי לפסיק כשמואל מדחזינן לרבה בר רב הונא דקא פשיט לבעייא דלוי בריה דרב הונא בר חיי' מדשמואל ולא פשיט לה מדרב אלמא הלכתא כשמואל. ועוד דהא דתנא ר' מנשה מסייע לדשמואל דתני ר' מנשה עז שחקוק לה בקרניה יוצאה באפסר בשבת והא ודאי נגח באפסר נטירותא יתירתא היא ואי משום פירוקי דאביי ורבא ורבינא דאיפרוקו אלימא דרב הך סוגיא בעלמא היא ואין דוחין מימרא ברירא ושמעתא ברירא משום סוגיא:

שאני פרה דדמיה יקרין. כלו' ודרכן של בעלים לשמור שמירה מעולה אף בחול. ומהא שמעינן לסוס ופרד בזה"ז שכיון שדרכן לצאת בפרומביא אפילו בשבת אינו משוי ושרי אפילו לרב:

אין יוצאין כו' פרש"י ז"ל לנוי ואחרים פירשו כרוכין רפויין לימשך בהן והיינו דמתניתא דקתני יוצאין כרוכין לימשך שמואל מתרץ לה לטעמיה כרוכין ובלבד שישאר בצד לימשך בו ורב הונא מתרץ לטעמיה כרוכין רפויין לימשך בהן:

דף נב:

בבאין מנויי אדם לנויי בהמה. פרש"י ז"ל שנטמאו בעודן לאדם מכלל דס"ל ז"ל דלאחר שנעשו נויי בהמה אין מקבלין טומאה וליתא דבפ"ק דסוכה מוכח גבי קוצר לאכילה ונמלך עליהן לסכוך דאפילו לבטל קבלת טומאה מכאן ולהבא לא מהניא מחשבה לפי שאין הכלים יוצאים מיד קבלת טומאה בלא שינוי מעשה וכן פרש"י ז"ל עצמו בפ' במה אשה יוצאה גבי זוג בהמה ועשאו לדלת:

וטובלן במקומן. איכא למידק אמאי לא מקשה הכא טבילה מאן דכר שמה כדאמרינן בריש פירקין דבמה אשה יוצאה דתנן לא תטבול בהן עד שתתרפה ותירץ ר"ת ז"ל דכיון דאיירי הכא בדין של כלים איזה מותר לצאת ואיזה אסור אגב גררא נמי איירי בדין טבילתן דהכי אורחא דתלמודא כההיא דהקיטע יוצא בקב שלו דתנן ואם יש בו בית קבול כיתותים טמא אבל בפרק במה אשה דמיירי בדין כלום מאי שייך הכא למיתני דין טבילת האשה:

הכא במאי עסקי' בשריתכן. וא"ת ולוקמא ברפויין וכדאמרינן במסקנא במחוללין תירץ ר"ת ז"ל דאגב אורחיה ניחא ליה לאשמועינן דכרב יוסף ס"ל ולמסקנא נמי דאמרינן דאתיא אפילו כר' יצחק נפחא איכא למימר דהיא גופא קמ"ל דמעשה לתקן לאו מעשה הוא:

היא של אלמוג וחותמה של מתכת טהורה דה"ל פשוטי כלי עץ וא"ת והא איכא בית קבול מושב החותם י"ל בית קבול העשוי למלאת הוא:

אלא לאו שאינה קשורה לו מערב שבת. פרש"י ז"ל דכיון דלא גלי אדעתיה מעיקרא שהיא צריכה לכך משוי הוא ואסור. וה"ר יונה ז"ל פי' כדי שלא ישתמש בצדדי בהמה והכי מוכח בירושלמי למי וצריך ליזהר בשנותן הרסן בראש הבהמה שלא ישען על ראשה:

דף נג.

לא יצא הסוס בזנב שועל ולא בזהורית שבין עיניו. הכא משמע דכל לנוי בבהמה אסור וכדאמרינן לעיל גבי פרה ברצועה שבין קרניה שבין לרב בין לשמואל לנוי אסור. ואיכא למידק מדאמרינן לקמן אין חמור יוצא בזוג אע"פ שהוא פקוקה משום דמיחזי כמאן דאזיל לחינגא משמע הא לאו הכי שרי משום נוי. וי"ל דנוי הרגיל בכל בחול אפילו בשבת שרי והיינו טעמא דזוג אבל רצועה שבין קרני פרה וזהורית שבין עיני הסוס אין הכל עושין כן בחול ומש"ה אסור:

דף נג:

ור' יאשיה מיקל. כתב הראב"ד ז"ל מדקאמר ר' יאשיה מקל ולא אמר מתיר משמע דהלכה ואין מורין כן ואחרים אומרים דאדרבה מדדרש רבא הלכה כר' יאשיה ש"מ הלכה ומורין כן דאי לאו הכי לא הוה דרש ליה וכדאמרינן בפ"ק דחולין כי מורי להו רב לתלמידייהו מורי להו כר"מ כי דרש להו בפירקא דרש להו כר' יהודה:
ליבש אבל לא ליחלב פירש הר"ר יונה ז"ל משום דאין דרכן לצאת כן בחול מפני שבשעה שהחלב מתכנס בדדין הן חולבין אותן אבל בשבת כדי שלא יטפטף החלב ויאבד קושרין להם בגד בדדיהן הלכך הוי ליה משוי:
שקושרין להם כנגד זכרותן. ולשון לבובים היינו שלא לקרב ומצינו תיבה משמשת דבר וחילופו כמו ובכל תבואתי תשרש ודשנו את המזבח:

דף נד.

כבלא פי' ר"י ז"ל עד השוק כדאמרי' בפרק במה אשה יוצאה בורית בא' כבלין בשתים והכבלין בשוק מניחין אותן:
איכא דמתני לה להא שמעתא באפי נפשה וא"ת ונימא מר הלכה כמר ומר הלכה כמר י"ל משום דאיכא דמפכי להו:
הלכה כר' יהודה בן בתירא והאי דנקט ר' יהודה בן בתירא ולא נקיט ר' יוסי במתני' משום דבמקום דאין נוהגין כלל אלא כדי לייבש דלא שייך התם מי מפיס לר' יהודה בן בתירא שרי ולר' יוסי דמתני' אסור והא תנן ואדם מותר עם כולן לחרוש ולמשוך וא"ת ואפילו יהא אדם אסור למשוך היכי ניחא דהכא אינו מושך בעגלה ובקרון דבשבת עסקינן וליכא למימר דאסור להנהיג בכלאים אפילו לא ימשוך שום דבר דא"כ יהא אסור להוליך ולהזיז שור פסולי המוקדשין דחשיב כשני מינים כדאמרי' בפ' בתרא דמכות

המנהיג בשור פסולי המוקדשין לוקה גוף אחד הוא ועשאו הכתוב שני גופין וי"ל דהכי קאמר אלימא כלאים באדם וכי קתני ובלבד שלא יכרוך בחול קאי. א"נ י"ל דחשבי' משיכה מה ששניהם נושאים את החבלים ולהאי פירוקא אסור להנהיג שור וחמור הקשורין יחד בחבל.

דף נד:

הוה מעשר ר' אלעזר בן עזריה בכל שתא ושתא הקשה ר"ת ז"ל דאמרינן בבכורות בפרק בתרא אין מעשר בהמה נוהג אלא בפני הבית אבל לאחר חרבן אין מעשרין משום תקלה וא"כ מה שהיה מעשר ר' אלעזר בזמן הזה היה ומסתמא בן י"ג היה כשעשר וא"כ מאי קאמר דהוה מעשר כל שתא ושתא דע"כ לא היה בשעת החרבן לכל היותר כי אם בן י"ד או ט"ו שהרי רבן יוחנן בן זכאי משכה נשיאותו אחר החרבן שנה או שנתיים וכמה תקנות תקן אחר חרבן הבית כדתנן משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי ואח"כ היה רבן גמליאל שנתים או שלש קודם שמנו את רבי אלעזר בן עזריה כדאמרינן בפרק תפלת השחר אישתקד צעריה וכשהעמידוהו נשיא היה בן י"ח שנה כדאיתא התם וכיון שכן בשעת החרבן היה בן י"ג או ט"ו לכל היותר ומאי קאמר הכא בכל שתא ושתא י"ל דקודם גזירה הוה מעשר א"נ בקטנותו היה מעשר אפוטרופוס שלו:

דף נה.

מזבח הנחושת מי הוה דשלמה גנזו כדכתיב כי קטון מהכיל את העולה ואת המנחה ואם תאמר והא כתיב בדברי הימים ויעש שלמה את מזבח הנחשת י"ל דדרשינן ליה כי הכי מזבח שאומר לפניו שירה בכלי נחושת:

ושמואל אמר תמה זכות אבות ור' יוחנן אמר תחון זכות אבות היה אומר ר"י ז"ל דלא פליגי אלא זה לרשעים וזה לצדיקים ותדע לך דר' יוחנן גופיה דאמר הכא תחון זכות אבות אמר בסמוך דמימי חזקי' תמה זכות אבות אלא ודאי כדאמרן ועל זה אנו סומכין להעיר בכל שעה זכות אבות דקיימת ולעולם מזכירין אותה וכן הוא אומר כי רחום ה' אלהיך לא ירפך ולא ישחיתך ולא ישכח את ברית אבותיך ור"ח ז"ל אומר שזכות אבות תמה ברית אבות לא תמה ואנו לשון ברית מזכירין ומפרש ז"ל דשמואל דאמר מימי יחזקאל הכי דייק מדכתיב למען בריתו את אברהם משמע למען בריתו ולא למען זכותם דברית אבות לעולם לא תמה כדכתיב ולא ישכח את ברית אבותיך אשר נשבע להם:

פרק במה אשה

דף נז.

מתני' ולא תטבול בהם עד שתרפם. מפרשינן בגמרא דטעמא קא יהיב לאיסורא דחוטי צמר וחוטי פשתן דאינהו לא תכשיט נינהו דניחוש בהו דלמא שלפא ומחויא כדאיכא למיחש בטוטפת וסרביטין ואינך דמתני' אלא טעמייהו משום דדילמא מתרמי לה טבילה של מצוה ושריא להו ואתיא לאייתויינהו ארבע אמות ברשות הרבים וכתבו בתוס' דכי חיישי' בהני להכי דוקא בשלא קלעה בהן שערה אלא שקשרה שערה בהן אבל כשקלעה ליכא למיחש להכי דהא אמרינן לקמן בסוף פרק המצניע בגודלת חייבת משום בונה וכיון שכן סותרת קליעתה נמי חייבת משום סותר הלכך כי מתרמיא לה טבילה של מצוה ליכא למיחש דעבדא הכי וכתבו עוד דמאי דאסרי' בכל הני דמתני' דילמא מתיא לה ארבע אמות ברה"ר דוקא בתכשיטין קטנים שאין אדם מרגיש בהן דאי לא תימא הכי א"כ לא תצא אשה בסרבל ולא בחגורה שבמתניה שמא תשכח ותעבירם אלא ודאי דווקא דתכשיטין קטנים הוא שחששו אבל לא בתכשיטין גדולים ולפיכך מתרת אשה חגורתה ברשות הרבים וחוגרת כדאמרינן לקמן גבי קמיע מומחה דקושר ומתיר ואפילו ברשות הרבים. עוד כתבו בשם ר"ת ז"ל דהנך תכשיטין דאסירי משום דילמא שלפא ומחויא דוקא בנשים הוא דחיישינן להכי משום דדעתן קלה עליהן להתפאר בתכשיטיהן אבל באנשים דלא עבדי הכי שרי ויש ראיה לדבריו בירושלמי דפרקין דאמרינן התם תכשיטין למה אסורין א"ר בא על ידי שהנשים שחצניות הן והיא מתירתן ומראתן לחברתה והיא שכחה ומהלכת בהן ארבע אמות ברשות הרבים והרי זה מפורש בדברי ר"ת ז"ל ואע"פ שאמרו שם במקום אחר ר' חייא בשם ר' שמעון בר ר' חייא ואפי' שאמרו לא תצא ואם יצאתה אינה חייבת חטאת אסורה לצאת בה לחצר ושיילינן עלה והאיש על ידי שאינו שוחץ מותר ומהדרי' נשמעי' מן הדא מעשה ברבן גמליאל ב"ר שירד לטייל בתוך חצירו ומפתח של זהב בידו וגערו בו חביריו משום תכשיט הדא אמרה א' האשה ואחד האיש ומשמע לכאורה מהא דתכשיטין אסורין אף לאיש ושלא כדברי ר"ת ז"ל ולפי זה תהיה סוגיא זו חולקת על אותה מימרא של ר' אבא שהזכרנו אלא שבא הרמב"ן ז"ל ולמד דאיכא למימר דלא פליגי' משום דהכא הכי קאמרינן דהא חומרא יתירא דעבדינן לומר אפי' דברים שלא נאסרו ברשות הרבים אלא משום שבות שיהו אסורין בחצר דנימא דוקא באשה שהיא שוחצת אבל באיש שאינו שוחץ דברים שהן אסורין לו משום שבות ברשות הרבים שיהיו מותרין לו בחצר או דלמא לא שנא ועלה אמרי' נשמע מן הדא דרבן גמליאל ירד לטייל בחצר ומפתח של זהב בידו כלומר שהיה נושא אותו באצבעו לתכשיט בטבעת וגערו בו חביריו משום תכשיט כלומר שאלו לא

היה תכשיט היה מותר לטייל בחצר דליכא למיחש שמא יצא בו אבל לפי שהי' תכשיט גערו בו לפי שהדבר קרוב שיצא בו לרה"ר ואלו יצא בו הי' אסור בדבר אפילו תמצא לומר שלא נאסר תכשיט לאיש וטעמא דמילתא משום דהכא דכיון שיש שם מפתח שהוא צריך לו איכא למיחש שמא יצטרך לו ויוציאנו מאצבעו ויעבירנו ארבע אמות ברשות הרבים אבל לעולם תכשיטין מותרין לאיש:

וע"פ סברא זו יש מי שאומר שעכשיו יוצא האיש אפילו בטבעת שאין עליה חותם דאע"ג דאמרי' בגמ' אמר עולא וחילופיהן באיש כלומר דמאי דמשמע ממתניתין דטבעת שאין עליה חותם תכשיט לאשה מדקתני עלה ואם יצאתה אינה חייבת חטאת וטבעת שיש עליה חותם משוי הוא לה כדקתני ואם יצאתה חייבת חטאת הני מילי לא הוי חילופיהן דטבעת שיש עליה חותם תכשיט הוא לו ושאין עליה חותם משוי הני מילי לפי דורם שלא היו האנשים רגילים בטבעת שאין עליה חותם וכיון שלא היו רגילין בו אפילו בחול היו עוברין עליה משום לא ילבש גבר שמלת אשה אבל עכשיו שנהגו בו הרי הוא להם תכשיט ובין בחול בין בשבת שרי כשתמצא לומר שלא נאסרו תכשיטין לאיש שלא כדברי ר"ת ז"ל אלא שיש חלוקין עליו וכמו שיתבאר בגמרא בס"ד אבל קשה הדבר על מה סמכו בדורות הללו שהנשים יוצאות לרשות הרבים בטבעת שאין עליה חותם והרב בעל התרומה מלמד עליהן זכות לפי שעכשיו אין לנו רשות הרבים גמורה משום דבעינן שיהו המבואות מפולשין ורחבים שש עשרה אמה ושיהו ששים רבוא עוברין בהן בכל יום לפיכך כיון שאי אפשר לבא לידי איסור תורה לא גזרינן דילמא שלפא ומחויא ואתי' לאייתויי והך סברא לא מחוורא שלא מצינו שהזכירו חכמים ברשות הרבים דבעינן שיהו עוברין שם ששים ריבוא בכל יום ואע"פ שרש"י ז"ל מפרש כן בהרבה מקומות אם איתא אי אפשר דלא לישתמיט תלמודא לאדכורי הכי בחדא דוכתא ועוד שחכמים סתם אסרו ולא נתנו לדבריהם שיעור לחלק בין כפרים לעיירות גדולות אלא שעכשיו שנהגו בכך ולא ישמעו למי שימחה בידם בכיוצא בזה הנח להו מוטב שיהו שוגגין ואל יהו מזידין:

גמרא כל שהוא ארוג לא גזרו. איכא מאן דאמר דוקא ארוג כי האי שהוא חלול ואי אפשר שלא יכנסו שם המים אבל ארוג שאינו חלול חייץ. למעוטי מאי אילימא למעוטי דצואר. וא"ת ומאי קושיא נימא דאין הכי נמי למעוטי דצואר דהוי חציצה ואדר' יהודה קאי י"ל דכיון דאמר וכולן משמע דקאי אכל הני דמיתנו בברייתא וא"ת נימא דלאו למעוטי אתא אלא לרבויי ולומר דלא מיבעיא בצואר דחייצי אלא אפי' בראש הבנות נמי חייצי יש לומר אם כן לא הוה ליה למימר בראשי הבנות שנינו אלא הוה ליה למימר בכל מקום

שנינו ואם תאמר כיון דקרינן בסוגיין לצמר רך ופשתן קשה מאי טעמיה דרבי יהודה דמודה בחוטי פשתן דחייצי ופליג בחוטי צמר נ"ל דהיינו טעמא דנהי דצמר נדבק במה שהוא עליו יותר מן הפשתן אפי' הכי מתוך שהצמר רך המים נכנסין בתוך החוט ועוברין עד הבשר מה שאין כן בחוט פשתן קשה שאין המים נכנסין בתוכו ילפי שאין קושיו חזק כל כך כשער מודה ר' יהודה דחייץ וכי קאמר ר' יהודה דשל צמר ושל שער אין חוצצין מפני שהמים באין בהן כל חד וחד טעמא לחוד צמר מפני שעצמו רך שער מפני שהוא קשה כ"כ שאינו נדבק עם מה שהוא עליו:

דף נז:

אמר רבינא הכא בקרטלא עסקינן דאשה חובקת עצמה כו':

זו היא סוגיית ר"ח ז"ל ובמתניתין גרסינן קטלא והוי טעמא דאיסורא דקטלא משום תכשיט והכי משמע מדקתני לה במתני' בתר הכי ולא תטבול בהן עד שתרפם בהדי הנך דמשום תכשיט דליכא במתני' דליסתרן משום טבילה אלא הנך דמיתנו מקמו דלא תטבול בהן וקרטלא דהכא לאו תכשיט הוא דלא מיתסרא אלא משום דילמא מיתרמי לה טבילה של מצוה אבל רש"י ז"ל גורס כאן ופרישו כי ההיא דמתני' וכי תימא אם כן הוה ליה למיתני במתני' מקמי דלא תטבול בהן תירצו בתוס' דקטלא אף משום תכשיט מיתסר ונפקא מינה דאפילו רפוי אסור ומשום הכי קתני לה בתר לא תטבול אבל ודאי כל שהוא מהודק אף משום חששא דטבילה ליתסר והוא הדין לנזמים וטבעות דתנן במתניתין וראיה לדבר מדתניא בתוספתא דמקוואות השירין והנזמים והטבעות והקטלאות אוצין חוצצין רפין אין חוצצין ואוצין היינו דחוקין מלשון כי אץ הר אפרים ולא מחוור דאם איתא דקטלא גרסינן משום תכשיט נמי מיתסר מאי קשיא לן ואי אמרת ואין אשה חובקת את עצמה בחבקין שבצואריהן אמאי לא לימא דטעמא משום תכשיט אלא ודאי בקרטלא עסקינן דקטלא לחוד וקרטלא לחוד דקרטלא לאו תכשיט הוא ולא מיתסר אלא משום לתא דטבילה וקטלא תכשיט ומיתסר דילמא שלפא ואתי' לאחוויי:

מודים חכמים לר' יהודה בחוטי שער. פי' דווקא בראשי הבנות שאין שער חוצץ לפי שא"א להדקו יפה אבל לקשור נימא אחת בעצמה או לקשור נימא אחת בחברתה מתהדקות הן בענין שאין המים נכנסין שם דהא אמרינן בפרק בתרא דנדה נימא אחת קשורה חוצצת שלש אין חוצצות שתים איני יודע ואפילו לכרוך חוטין לו בשערותיה נמי שרי לפי שאי אפשר לחוטי שער הללו שלא יהו יותר מנימא א' ואמרינן בהדיא בירושלמי שאם קשר שני נימין בשלש דלא חייצי:

כבלא דעבדא תנן ושפחות נמי יוצאות בהן דהא בלא תצא אשה קתני לה וא"ת אי כבלא דעבדא למה התירו בחצר בשלמא למ"ד כפה של צמר התירו לה בחצר כדי שלא תתגנה על בעלה אבל כבדא דעבדא אמאי י"ל דדוקא בתכשיטין הוא שגזרו בחצר לפי שקשה עליה להניחו אבל בכבלא דעבדא דגנאי הוא לו כל שהוא מצריכן להתירו נהנה הוא מדבר אסור ליטלו וא"ת ולמ"ד כפה של צמר כיון שתחת השבכה היא אמאי לא דהא תנן יוצאה אשה בטוטפ' ובסרביטין בזמן שהן תפורין כשבכה וטעמא משום דלא משלפא שבכה שאינה פורעת ראשה י"ל שהכפה יוצאת קצת חוץ לשבכה ואפשר ליטלה בעוד שהשבכה על ראשה ואפילו הכי שרי ר' שמעון בן אלעזר לפי שאי אפשר להחזיר' אלא א"כ תסיר השבכה:

אין בה משום כלאים. פירש"י ז"ל שעשוייה כמין לבד שקורין פלטרי ואינה טווי' וא"ת ומה בכך והא תנן והלבדין אסורין מפני שהן שועין וליכא למימר דהני מילי מדרבנן אבל הכא מדאורייתא קאמר שאין אסור משום כלאים אלא שוע טווי ונוז כדאמרינן במסכת נדה מדאפקינהו רחמנא בחד לישנא ליתא דא"כ לא הוה ליה למיתני סתם אין בה משום כלאים תירץ ר"י ב"ר אשר ז"ל דאצטמא דבר קשה הוא וכל שאינו כלאים מדאורייתא בקשין שרי לגמרי דלא גזרו רבנן וכדאמרינן בפ"ק דביצה אמר רב הונא בריה דרב המנונא האי גמדא דנרש שריא כלומר דאע"ג דשאר לבדים אסורים מדרבנן האי שרי לפי שהוא קשה:

מיהו כי אמרינן דכל שהוא קשה שרי דוקא במידי דלא מיתסר אלא מדרבנן אבל במידי דאסור משום כלאים מדאורייתא אפילו קשה נמי אסירי וראיה לדבר מדאמרי' בפ"ק דערכין הכל חייבים בציצית כהנים לוים וישראלים ופרכינן פשיטא ומשני כהנים אצטריכא לים סד"א הואיל וכתיב לא תלבש שעטנז גדילים תעשה לך מאן דלא אסתרי כלאים גבי בלבישה מיחייב במצות ציצית הני כהנים הואיל ואישתרו כלאים לגבייהו לא לחייבו קמ"ל ואם איתא דבקשין אפילו כלאים דאורייתא שרו היכי אשתרו כלאים לגבי כהנים דהא אמרינן ביומא בפרק בא לו ורב אשי אמר בגדי כהונה קשין הן ולהכי שרו התם להצען תחתיו אלא וודאי רי מקלינן בקשין דווקא בדבר דלא מיתסר משום כלאים אלא מדרבנן כגון הלבדין שאינן שוע טווי ונוז ומשום הכי שרו אפילו בהעלאה אבל כל שהוא שוע טווי ונוז דמיחסר מדאורייתא אפילו בקשין העלאה אסורה והיינו דאשתרי כלאים לגבי כהנים אע"ג דבגדי כהונה קשין הם ומהאי טעמא נמי קשין דאורייתא נהי דבהעלאה אסירי משום דכל בדאורייתא לא מפליגינן בין רך לקשה בהצעה מיהא שרו ומשום דהצעה ליתא אלא מדרבנן וכדאמרינן בסוף פ"ק דיום טוב לא

יעלה עליך אבל אתה מציעו תחתיך אבל אמרו חכמים אסור לעשות כן שמא תכרך לו נימא על בשרו הלכך כיון דהצעה לא אסירא אלא מדרבנן בקשין אפילו הן שוע טווי ונוז אע"ג דמיתסרי בהעלאה בהצעה שרו ומשום הכי מסקינן בפרק בא לו דמשום דבגדי כהונה קשין הן מותר להציען תחתיו אע"ג דבגדי כהונה כלאים דאורייתא הן ומשום ה"ט דכתיבנא דהצעה ליתא אלא מדרבנן מצינו קצת דברים שאע"פ שהן רכין התירו בהן הצעה כדאמרינן בגד שאבד בו כלאים אין עושין אותו מרדעת לחמור גזירה שמא יתפרנו על גבי בגדו ומשמע דוקא בגד שאבד בו כלאים אבל בגד שהוא כלאים דליכא למיחש להכי עושין אותו מרדעת לחמור ומכריכין וכן כרים וכסתות ומילי אחריני נמי חשיב התם במסכת כלאים שמותר להציען תחתיו משום דהצעה ליתא אלא מדרבנן דהתם לא שכיחא בהו כריכה:

ואין מטמאה בנגעים. פי' משום דבגד כתיב בהו ולא מיקרי בגד אלא טווי וארוג והא דנקט נגעים הוא הדין דאין מטמא בשרצים וטמאי מת דבהנהו נמי בגד כתיב בהו אלא לרבותא נקטינהו דלא מיבעיא כהנך דאין שתי וערב טמא בהן אלא אף בנגעים דשתי וערב מטמא בהן לא תטמא משום דלאו טווי הוא ויש מפרשים דבנגעים דוקא קאמר לפי שהוא ממיני צבעונים ואין בגד מטמא בנגעים אלא לבן כדאיתא בתורת כהנים:

דף נח.

והא אמר שמואל יוצא העבד בחותם שבצוארו אבל לא בחותם שבכסותו. הא דלח שני לי' במתני' בחותם שבכסותו עסקינן משום דבעי לאוקמה בכל ענין אי נמי דלא מיקרי כבול סתמא אלא אותו שבצואר:

במאי אוקימתא להא דשמואל בדעבד ליה רביה בחותם שבכסותו אמאי לא פירשו בתוספות דה"ק אי אמרת בשלמא בדעבד ליה איהו משום הכי יוצא בחותם שבצואר משום דלא חיישינן דלמא מפסיק ליה כדי שלא יכירו שהוא עבד דכולי האי לא עביד אבל בחותם שבכסותו לא יצא דנהי דלא מפסיק ליה אפילו הכי חיישינן דילמא מקפיל לכסותיה כדי שלא יראה החותם אלא אי אמרת דמיירי בדעבד ליה רביה אפילו הא נמי לא עביד משום אימת רבו ומשנינן דאה"נ ומיהו חיישי' דילמא מפסיק מאיליו וכדי שלא יחשדנו רבו שהוא נוטלו מקפיל ליה:

כולהו רבנן לא ליקפו בסרבילי חתימי פרש"י ז"ל שהיו נושאין אותו חותם לסימן שהם כפופים לריש גלותא אבל הגאונים פירשו שהיה ריש גלותא נוטל מכס מהבגדים

הנמכרין והיו עושין חותם בבגד לסימן שפרע המכס ואם ימצאו בגד שאינו חתום לשום אדם יטלוהו ממנו:
לא אידי ואידי דעבד ליה רביה ולא קשיא כאן בשל מתכת כאן בשל טיט. מדאמרי' לא אידי ואידי דעבד ליה רביה ולא קשיא ולא אמרי' סתמא לא קשיא כאן בשל מתכת כאן בשל טיט משמע דאכתי קיימינן במאי דאמרי' מעיקרא דכל היכא דעבד איהו לנפשיה אפילו בשל טיט אסור אלא דמחדשי' הכא דעביד ליה רביה נמי בשל מתכת אסור ויש לתמוה על הרב אלפסי ז"ל שלא חלק בין טיט לשל מתכת ולא הזכיר עבד ליה רביה ועבד ליה איהו:
הכא במאי עסיקי' דמחי וא"ת דכוותא בחותם שבכסותו כגון שהוא ארוג לישתרי י"ל אה"נ אלא נקטינהו האי כי אורחיה והאי כי אורחיה אי נמי בחותם שאין דרך לאורגו אפילו ארוג אסור משום גזירה:
וכדרב הונא ב"ר יהושע דאמר ר"ה ב"ר יהושע כל שהוא ארוג לא גזרו אע"ג דמילתיה דרב הונא לענין חליצה מיתדמה לעיל אפי' הכי מדנקט כל שהוא ארוג משמע דהכי קאמר דבין לענין חליצה בין לענין דלמא מפסיק בארוג לא חיישי':

דף נח:

כל דבר אשר יבוא באש וא"ת והא קרא בגיעולי כנענים כתי' ולא לענין טומאה וי"ל דאם אינו ענין לגעולי כנענים משום דבהא ליכא לשוויי הפרש בין משמיט קול לשאינו משמיע תנהו לענין טומאה ואסיפיה דקרא קאי דכתיב אך במי נדה יתחטא וא"ת אכתי התם תשמישי אדם הכא תשמישי בהמה י"ל דהכא נמי תשמישי אדם הוא דניחא ליה שישמעו קול ענבל כדי שלא תגנב:
נטלו ענבליהן עדיין טומאתן עליהן פרש"י ז"ל דהיינו דוקא לענין טומאה ישנה דלא פרחה מנייהו אבל לענין קבולי טומאה מכאן ולהבא לא דהא קתני רישא אין להם ענבל טהירין והיינו לענין קבולי טומאה מכאן ולהבא ולפי זה משמע דרבא דמותיב עליה דאביי ס"ל דאפילו טומאה ישנה פרחה מינייהו אע"ג דהדיוט יכול להחזירן ולא מיחוור מדתנן במסכת כלים ומייתי לה בפרק שלשה שאכלו מטה שאבדה או שנגנבה מקצתה או שחלקוה האחין השותפין טהורה החזירוה מקבלת טומאה מכאן ולהבא. ומפרש רבא התם דדוקא מכאן ולהבא אבל למפרע לא משום דפרחה טומאה מינה ומשמע משום דאבדה הוא דפרח' טומאה מינה אבל לא אבדה לא וע"כ טעמא משום דהדיוט יכול להחזירה שהרי מקצתה אינה עושה מעין מלאכתם לפיכך פירשו בתו' דהא דקתני

נטלו ענבליהן עדיין טומאתן עליהן היינו אף לענין קבולי טומאה מכאן ולהבא דכי קתני רישא אין להן ענבל טהורין היינו שלא היתה להן מעולם שלא נגמרה מלאכתן אבל כל שהיה להן ענבל ונטל מהן עדיין תורת כלי עליהן אף לקבל טומאה מכאן ולהבא ואטומאה דמכאן ולהבא בלחוד קא מותיב רבא:

מתיב רבא הזוג והענבל חבור. פרש"י ז"ל דדיינינן להו ככלי אחד שאם נטמא האחד חבירו נמי טמא ואם הזה על האחד טהרו שניהם וכיון דהוי חבור לענין זה שמע מינה כלי אחד הוו וכי נתפרדו הוי נמי ככלי שנטל מקצתו דאע"ג דהדיוט יכול להחזירו כל כמה דלא אהדרי' לא הוי כלי. וכי תימא הכי קאמר אע"ג דלא מיחבר כמאן דמחבר דמי כלומר דהאי חבורה דקאמר היינו לומר שאפי' בזמן שהן מפורדין חשבי' להו כמחוברין והתניא עליה דההיא מספורת של פרקים כו' כלומר וכי היכי דהאי חבור דהכא היינו בעודן מחוברין ולא כשהן מפורדין הכי נמי חבור דהא מתני' מיירי במחוברין כך פרש"י ז"ל. ולא נהיר דאפי' תמצא לומר דחבור דמתני' דהתם במחוברין מיירי אכתי מנלן דכי נפרדו פרחה טומאה מינייהו הא מצינן למימר דכיון דהדיוט יכול להחזירו עדיין טומאתן עליהן דהא לרבא נמי הכי אית לן למימר דאע"ג דקתני חבור אם נפרד ממנו הענבל לא פרחה מיניה טומאה הואיל ועושה מעין מלאכתו ראשונה:

ועוד דמאי דכתב רש"י ז"ל דחבור דקתני במתני' בעודן מחוברין מיירי דומיא דחבור דברייתא משום דעלה תניא. לא היא דלאו עלה תניא שזו משנה במסכת פרה וזו ברייתא בתוספתא דכלים. לפיכך פי' הרמב"ן ז"ל דהכי קא מקשי היכי אמרת הואיל והדיוט יכול להחזירו כלומר הא לאו הכי לא מטמא והתנן הזוג והענבל חבור אלמא כשני כלים חשבי' להו אלא שמחמת חבורן הוא שכשנטמא האחד הוא כאלו נטמאו שניהם דככלי אחד הוא כאלו נטמאו שניהם דבכלי אחד ממש לא שייך למיתני חבור דפשיטא דכשנגעה טומאה במקצתו נטמא כולו ולא אשכחן ליה האי לישנא אלא בשני כלים או כעין שני כלים כגון מספורת של פרטין ואזמל של רהיטני שכל חלק בפני עצמו ראוי קצת למלאכתו ואי תימא האי חבור דקאמר היינו אפילו במפורדין ומשום דחשבי' ליה כאלו הוא מחובר לו אי אמרת הכי ודאי מתני' לא קשיא לך אלא מיהו מצינא לאקשויי לך מברייתא דקתני מספורת של פרקים ואזמל של רהיטני כיון שדרך אומני' להפרידן אפי' בעודן מחוברין חשבינן להו כמופרדין וכ"ש שבשעת פירודן אין לנו לעשותן כמחובר לקבל טומאה מכאן ולהבא מפני שההדיוט יכול להחזירן. ובדין הוא דהוה מצי פריך לי' מעיקרא מכך ברייתא אלא דמעיקרא מהדרי' למיפרך עליה ממתני' וכי חזי' דאפשר לדחויה הדרי' ופרכי' מברייתא:

דף נט.

ורבי יוחנן אמר הואיל וראוי לגמע בו מים לתינוק. כתבו בתוספות דאע"פ שלא ייחדו לכך מטמא והכי דייק לישנא דאמר הואיל וראוי. ועוד דאי בייחדו אפי' לא הוה ליה טובל מעולם ואמאי קתני אין להן ענבל טהורין א"ו כדאמרן וא"ת דהא אמר רבא בסוף פרק המצניע חמש מדות בכלי חרש כו' נקב במוציא זית טהור מלקבל בו זיתים ועדיין כלי הוא לקבל רמונים. ופרש"י ז"ל כגון שייחדו לרמונים אלמא בעינן ייחוד. וי"ל דשאני הכא דכיון דההדיוט יכול להחזירו לכמו שהיה אף בלא חזרת ענבל מהני לן טעמא דראוי לגמע בו מים לתינוק אפי' בלא יחוד:

דף נט:

ורבי אליעזר סבר מאן דרכה למיפק בעיר של זהב אשה חשובה. פי' בתוספות דלא למימר דבאשה חשובה לעולם לא חיישי' דילמא שלפא ומחויא דודאי בשאר תכשיטין שכל הנשים רגילות בהן אפי' אשה חשובה אסורה לצאת בהן אבל בתכשיטין דלא רגילי בהו אלא אשה חשובה בהא ס"ל לר' אליעזר דלא חיישינן דילמא שלפה ומחויא:
קמרא שרי מידי דהוה אטלית מוזהבת. א"נ מידי דהוה אאבנט של מלכים איכא מאן דמוכח שאפי' האיש אסור לצאת בתכשיטין דחיישינן ביה דילמא שליף ואתי לאחוויי דלא כדברי ר"ת ז"ל שכתבנו במשנתינו דהא לא שרינן קמרא הכא אלא מידי דהוה אאבנט של מלכים כלומר שאין אדם עשוי להתיר אבנטו ברשות הרבים משמע הא לאו הכי אסור. ולאו מילתא ראיה היא דאפשר דהכא משום משוי ולא משוי שקליה וטרי' דדילמא למי שלא הורגל לצאת בו משוי הוא לפי שאינו עשוי אלא למי שמשמש מלכים במזרז עצמו לעבודתן ומנהג משמשי מלכי פרס לחגרו וכך מוזכר בספר הערוך בשמו של רבינו שרירא גאון ז"ל וזהו שאמר הכתוב מוסר מלכים פתח ויאזור אזור במתניהם שיהיו הם משמשי המלכים הקמים תחתיו ומסקינן בגמרא דאפי' הכי לאו משוי הוא מידי דהוה אאבנט של מלכים אבל לעולם לא חיישינן באיש במה שתכשיט הוא לו משום דילמא שליף ואתי לאחוויי שאין דרכו בכך:
הא יש עליה חותם חייב' לא הוה צריך לאקשויי מדיוקא דבסיפא קתני בהדיא שאם יצאתה בטבע' שיש עליה חותם חייבת חטאת אלא אורחא דתלמודא הוא דלא קפיד בהכי ואיכא רבותא בפרק כירה דמקשינן כבתה אין לה כבתה לא ואע"ג דמצי לאקשויי מרישא דקתני בהדייא חוץ מן הנר הדלוק בשבת:

ורבי נחמיה מטמא פי' אסיפא סמיך ומשום הכי קאמר מטמא והוא הדין דפליג ומטהר ארישא דההיא של מתכת וחותמה של אלמוג והיינו דמפרש ואזיל שהיה רבי נחמיה אומר בטבעת הלך אחר חותמה וכיון דבתר חותמה אזיל ברישא מטהר ובסיפא מטמא ובתוספת' דירושלמי תני בה בהדיא רבי נחמיה מחליף:

דף ס.

בשבת למאי חזיא פרש"י ז"ל הרי בשבת אינה חולקת שערה ואיכא למידק ומאי טעמא לא הא קיימא לן נזיר חופף ומפספס אבל לא שורק והוא הדין בשבת דשרי לרבי שמעון שאין לו פסיק רישיה ולא ימות ועוד דמשמע מדברי רש"י ז"ל שאלו היתה חולקת שערה בשבת לא היה בה משום משוי ואמאי הנ"י זה אין תכשיט אלא כלי אלא הכי קאמר בשבת למאי חזיא שתהא קרויה תכשיט דאפי' חולקת בה שערה לאו תכשיט היא:

דף ס:

חמש מותר שבע אסור הוה ליה למימר שש אסור אלא שאין הסנדלין עשויין לעולם בזוגות מפני אחת שבתרסיותיו והא דתניא לקמן ארבע או חמש ההיא בשנשתיירו היא והא דאמר ליה רבי אמי לרב הונא שמונה שמונה אסור ונקטי' משמעתין דלא אסרי סנדל המסומר שאסרו חכמים:

דף סא.

אמר רב יוסף השתא דתניא הכי ואמר רבי יוחנן הכי דעבד הכי עבד ודעבד הכי עבד נ"ל דהוה ס"ל לרב יוסף דרבי יוחנן ברייתא שמיע ליה אלא הכי קאמר בריתא לא קפדא אלא לנועלן על הסדר ושלא ינעל פעמים של ימין ופעמים של שמאל ואלו רצה לנעול של ימין בתחלה מפני חשיבותו טל של שמאל עושה והיינו ברייתא ורבי יוחנן אמר שאלו רצה לנהוג לעולם לנעול של שמאל בתחלה כדי לנהוג כבוד לשמאל לעולם מפני התפילין עושה ומש"ה אמרי' דעבד הכי עבד ומאן דעבד הכי עבד משו' דלכל חד וחד איכ' טעמ':

אמר רב פפא לא תימא עד דאתמחי גברא ואתמחי קמיעא פרש"י ז"ל דאתמחי גברא ואתמחי קמיעא הוא שעשאה אדם זה לקמיע זה לשלשה בני אדם דנעשה אדם זה מומחה שרפא שלשה אנשים ונעשה קמיע זה מומחה שרפא שלשה פעמים ואתמחי גברא דקאמרינן ודאי הני מילי לקמיע זה בלבד שהרי לא ראינו המחאתו בשאר מיני

קמיע ולפי זה נ"ל דכי קאמרינן ואתמחי קמיע היינו דוקא מיד רופא זה דאי מיד כל רופא אמרי' המחאת גברא למאי מהניא אלא ודאי כדאמרן ואינו מחוור בעיני דודאי כל שהקמיע הומחה לשלשה פעמים אין הפרש בין רופא זה לרופא אחר דאי לא תימא הכי כי קאמרינן לקמן אמר רב פפא פשיטא לי תלתא קמיעי לתלתא גברי תלתא תלתא זימני אתמחי גברא ואתמחי קמיעא ואי דוקא מיד אותו רופא קאמרינן ואם איתא אתמחי קמיעא למה לי באתמחי גברא סגי אלא ודאי כל שרפא אחד שלשה פעמים נעשה מומחה מיד והיינו דאמרינן אתמחי גברא לכל קמיעות שיעשה ואתמח' קמיע מיד כל אדם ואף רש"י ז"ל פירש כן עלה דההיא ונהי דאמרינן לקמן בבעיא דרב פפא קמיעה ודאי לא אתמחי גברא אתמחי או לא אתמחי דמשמע שיש לחלק בין שעשאו רופא א' לרופא אחר דהא פשיטא לן בקמיע ודאי לא אתמחי ואפ"ה מספקא לן ואמרן דאפשר דגברא אתמחי התם היינו טעמא לפי שהקמיע לא הוחזק לשלשה פעמים אבל כל שהוחזק שלשה פעמים ברפאתו של קמיע אנו תולין ולא במזלו של רופא דנקיט האי כללא בידך בהמחאתו של קמיע אנו תולין לומר שהוא עשוי כתקנו ומרפא ובהמחאה דגברא אנו תולין במזל הרופא ולפיכך כל שרפא שלשה פעמים נעשה קמיע זה מומחה מיד כל רופא לפיכך נראין עקר של דברים כלשון אחר שכתב רש"י ז"ל א"נ שכתב שלשה קמיעות של שלש מיני חוליים לשלשה אנשים היינו אתמחי גברא בכל קמיעות שיעשה לעולם כלומר אפילו לשאר מיני חוליים מידי דהוה אנגח שור וחמור וגמל דנעשה מועד לכל ואתמחי קמיע הוא שנעשה קמיע זו לשלשה אנשים לחולי זה בין שכתבה רופא זה בין שכתבה רופא אחר זה לשון רש"י ז"ל ולאו דוקא נקט שרפא בקמיע זה שלשה אנשים דהוא הדין אם רפא בו אדם אחד שלשה פעמים וכדמוכח בתר הכי דקתני איזו קמיע מומחה כל שרפא ושנה ושלש ומשמע אפי' לאדם אחד ומוקמינן ליה לאמחויי קמיע: אלא כיון דמומחה גברא אע"ג דלא מומחה קמיע פי' וכ"ש אתמחי קמיעא ולא אתמחי גברא אלא דמאי דהוי רבותא טפי נקט:

ולא קתני בזמן שאינו מומחה דאלו הוה תני הכי הוה משמע דבעינן דאתמחי קמיעא ומשמע נמי דבעי' דמומח' גברא דהא קתני בסמוך איזהו קמיע ואוקימנא לה לאמחויי גברא:

דף סא:

אמר רב פפא פשיטא לי תלתא קמיעי לתלתא גברי תלתא תלתא זמני פי' אפילו לא רפא כל קמיע אלא אדם א' אתמחי גברא לכל קמיעותיו כיון שרפא שלשה בני אדם בשלשה

קמעין חלוקין אבל עכשיו שכל קמיע רפא בו שלשה פעמים נעשו שלשה קמיעין אלו מומחין על ידי כל אדם והוא הדין דהוה משכח אתמחי גברא ואתמחי קמיעא כגון שרפא אדם לשלשה אנשים בשלשה קמיעין חלוקין ובקמיע האחד רפא בו אדם אחד שלשה פעמים או דלמא מזליה דהאי גברא הוא דמקבל כתביה אבל לעיל ברפא ושנה ושלש לא חיישינן לפי שכבר פירשתי שלעולם המחאתו של קמיע תלויה בהמחאתו בעשייתו כתקנו ולפיכך יותר יש לתלות ענין הרפואה בתקון הקמיע מבמזליה דהאי גברא אבל הכא דבהמחאת גברא עסקינן וכבר פירשתי דהמחאת גברא תלויה במזלו של רופא בההוא דאיכא לספוקי שמא מזל הרופא גרם לו או מזל החולה גורם ומ"מ לפי שטתו של רש"י ז"ל כל ה היכי דאתמחי גברא יוצאין לרשות הרבים בכל קמיע שיעשה אבל בתוס' אין סוברין כן שהן אומרים דלעולם לא אמרי' אתמחי גברא לכל קמיע אלא אתמחי גברא היינו שיעשה שלשה קמיעין מענין אחד דאתמחי לכל קמיעות שיכתוב מאותו הלחש לאותו חולי ואתמחי קמיעא היינו שאותו כתב ממש שרפא שלשה אנשים:

התם משום כו' משמע הא ל"ה כיון שהן מחופין שרי והיינו דמסקי' התם בפרק מי שמתו דמי שרוצה ליכנס לבית הכסא חולץ תפילין ברחוק ד' אמות ואוחזן בבגדו בימינו כנגד לבו ונכנס ומיהו דוקא ביום שרי למעבד הכי מפני שהוא צריך לחזור וללובשן אבל בלילה אמרי' התם דעושה להו כיס טפח ומניחן שם ובכלי שאין כליין אפי' פחות מטפח מותר אבל קמיע אפי' תמצא לו' דיש בו משום קדושה במחופה עור סגי אפילו בלילה דכיון דלעולם צריך לו הרי קמיע אף בלילה כתפילין ביום:

דף סב.

ואמר אביי דלי"ת של תפילין ויו"ד של תפילין הלכה למשה מסיני כתבו בתו' דלא גרסי' ליה ודלי"ת ויו"ד לאו הלכה נינהו דהא אמרי' בפרק במה מדליקין לא הוכשרו למלאכת שמים אלא עור בהמה טהורה בלבד למאי הלכתא לתפילין דאקשי' תפילין בהדיא כתיב בהו למען תהיה תורת ה' בפיך מן המותר בפיך ופרקי' לעורו ואקשי' והא אמר אביי שי"ן של תפילין הלכה למשה מסיני ומפרקי' לרצועותיהן ואם איתא לפרוך נמי רצועות הא אמר אביי דלי"ת ויו"ד של תפילין הלכה למשה מסיני כדאקשי' גבי לעורן משי"ן וכבר כתבתי למעלה שא"צ למחוק הנוסחאות דלי"ת ויו"ד כיון שאינן בכתיבה ממש אלא בקשר לאו תורת ה' מיקרי:

אמר עולא וחלופיהן באיש פירש"י ז"ל דאטבעת בלחוד קאי אבל במחט איש ואשה כי הדדי נינהו וכן פירש רבינו האיי גאון ז"ל וכן מוכח' כל הסוגיא ורבינו אלפסי ז"ל

שפי' בין בטבעת בין במחט ולא נראו דבריו ואיכא דיליף מהכא דתכשיט באיש אסור לצאת בו לרשות הרבים דמדאמרי' וחלופיהן באיש אלמא טבעת שיש עליה חותם לאיש כטבעת שאין עליה חותם לאשה מה התם פטור אבל אסור ושלא כדברי ר"ת ז"ל ויש לדחות דהאי וחלופיהן לא לענין חיובא ופטורא קאמרינן אלא שאותו הטבע' שהוא תכשיט באשה דהיינו שאין עליה חותם הוי משוי באיש וטבעת שיש עליה חותם שהוא משוי באשה הוי תכשיט באיש ולעולם מאי דהוי תכשיט באיש אפי' לכתחלה שרי ולא מחוור מדאמרי' בסמוך תינח אשה איש מאי איכא למימר ואם איתא דחלופיהן לא קאי אדיניהן אלא לענין תכשיט ומשוי מאי קושיא כי היכי דאמרינן דטבעת שהוא תכשיט באשה פטור אבל אסור וטבעת שהוא משוי לאיש פטור אבל אסור אפי' שאין דרך הוצאה שלו בכך אלא משמע דס"ל דתלמודא הוא דקאמר וחלופיהן לענין חיוב ופטור נמי קאמרי' ושמעי' מינה דבתכשיט דאיש נמי איכא איסורא דרבנן ושלא כדברי ר"ת ז"ל אלא שיש מי שאומר דדוקא בתכשיטין השוין לאיש ולאשה הוא דאמרינן הכי הואיל ואסרום לאשה לא ראוי להתירם לאיש אבל בתכשיטין דאיש שאינן ראויין לאשה מותר לו לאיש להוציאם ולפי זה צריך שנאמר דטבעת תכשיטין השוין לשניהם מיקרין אע"פ שמה שהוא תכשיט לאשה אינו תכשיט לאיש:

איתביה אביי המוצא תפילין מכניסן זוג זוג אחד האיש ואחד האשה וא"ת ומנא ליה דהוי טעמא דמשום דהוי מלבוש לאיש הוי מלבוש לאשה דילמא היינו טעמא משום דכיון דהוצאה כלאחר יד היא משום כבוד תפילין התירו י"ל דא"כ מאי איריא זוג זוג אפילו טובא נמי:

דף סג:

ואלו אצעדה טמאה היא. פירש"י ז"ל דכתיב במעשה מדין אצעדה וצמיד וכתיב תתחטאו אתם ושביכם. ולא מחוור דאתם ושביכם לא משמע אלא שבא מן השביה מקבל טומאה ולאו כללא הוא לכל מה שבא מן השבי דהא איכא נפש אדם מן הנכרים ובהמות מי שבאו מן השבי ולא מקבלי טומאה אלא מאי דפרכי' הכא להדיא דאצעדה נטמאה היא היינו משום דסמכי' אדרשא דבסמוך דגמרי' כלי כלי למילף דכל מאי דכתיב בההוא קרא דאצעדה וצמיד מטמא בטומאת מת:

בורית באחת כבלים בשתים כתבו בתו' דלפי זה אין הכבלים עשויין כמו הבורית דאי שוין נינהו אלא שזו באחת וזו בשתים מאי טעמא בורית טהורה בכלים טמאים בשלמא

לענין שבת איכא למימר דהוו תרי איכא למיחש שמא שלפא ומחויא אבל כל דלית לה אלא חד גנאי הוא לה וליכא למיחש להכי אלא לענין טומאה א"ו כדאמרן:

יו"ד ה"א למעלה וקדש למ"ד מלמטה רש"י ז"ל מפרש דברים כפשטן ולא נהירא דכי האי גוונא לא מקרי קדש להשם ואחרים מפרשים שהיה כותב יו"ד ה"א בסוף שיטה ראשונה וקדש למ"ד בראש שניה והיה נק' קדש להשם באלכסון ומ"מ השם היה עליון ועדיין לא הועילו בתקנתן שאין דרך קריאה בכך אלא היה כותב יו"ד ה"א בתחלת שיטה שניה וקדש למ"ד בסוף שיטה ראשונה ובכה"ג היה נקרא כהלכתו וכיון דאדם פוגע תחלה בראש שיטה שניה קרי לי' מלמעלה ואיכא נמי כבוד ה' בהכי שהוא בראש שיטה ובירושלמי מוכח כדברי רש"י ז"ל שאמרו והיה דומה כמלך היושב על גבי קתדרא שלו ואע"פ שאין דרך קריאה בכך לא אכפת לן שלא היו צריכין להיות נהגין:

מנין לתכשיט כל שהוא טמא מציץ הקשו בתוס' ולימא מטבעת דזוטר מיניה ותירצו דתכשיט כל שהוא דקאמר כולל שני דברים שהוא קטן ושתכשיטו כל שהוא כלומר דעיקריה לא קאי לתכשיט והא דנקטינן בהדיא דמקבל טומאה היינו משום דמעיקרא כתיב ואלה הבגדים אשר יעשו ובתריה כתיב ציץ אלמא בגד נמי אקרי ומקבל טומאה כבגד:

מנין לאריג כל שהוא שהוא טמא מאו בגד פי' דוקא בבגד שאין רצונו לארוג בו יותר דאי לאו הכי הא בעינן שלשה על שלשה או שלש על שלש כדאיתא בפרק במה מדליקין וא"ת ואו בגד הא אפקתיה התם לרבא לרבות שלשה על שלשה בשאר בגדים ולאביי לרבות שלש על שלש בצמר ופשתים דמיטמא בשרצים י"ל דכוליה או בגד איתר ליה ודרשינן חדא מאו וחדא מבגד ואע"ג דלקמן עבדינן גזירה שוה מבגד ועור האי דנקטינן בגד ועור לאו דוקא דבעור עור סגי לן לגזירה שוה ולפ"ז ק"ל בגד דמת ל"ל:

ההוא במדין הוא דכתיב פרש"י ז"ל ההוא במדין כתיב גבי טומאת מת ולא ילפינן לחומרא דמה למת שכן טומאתו חמורה ולא נהיר' דאם כן כי היכי דפריך דליכא למילף שרץ ממת הכי נמי הוה לי' למפרך מאי דילפי' אריג כל שהוא מאו בגד דכתיב בשרצים בטמא מת מנ"ל דהא או בגד בשרצים הוא דכתיב ולא מצי' למגמר טומאת מת מינייהו דאיכא למפרך כדפרכי' לקמן מה לשרצים שכן טומאתן מרובה אי נמי שכן מטמאין בכעדשה א"ל לאו פירכי נינהו דהא ילפי בסמוך ג"ש דבגד ועור בגד ועור האמורין בשרו ובמת ליתן את האמור של זה בזה ועוד דלישנא דאמרי' הכא במדין הוא דכתיב לא משמע הכי דלפי פרש"י ז"ל הכי הוה ליה למימר אשכחן טומאת מת שרץ מנ"ל אלא הכי פי' ההוא בשל מדין הוא דכתיב גבי קרבן שהקריבו אנשי הצבא כדכתיב ונקרב את

קרבן ה' איש אשר מצא כלי זהב אצעדה וצמיד ובתריה כתיב כל כלי מעשה ולא כתיב גבי טומאה כלל ופרקי' גמר כלי כלי מהתם דכיון דלעיל גבי טומאה כתיבי כלי עור וכלי עץ ילפי' כלי כלי מהתם דהאי כלי מעשה ושאר כלים הכתובין גבי קרבן מטמאין טומאת מת וממילא ילפי' לשאר טומאות מגזירה שוה דבגד ועיר כדאי' לקמן שכן עני קולע שלש נימין ותולה בצואר וכי האי גוונא בנוצה של עזים חשיב לך אריג אבל בעלמא אין דרך אריג בכך:

דף סד.

מנין לרבות את הקלקלי ואת החבק ת"ל או שק הקשו בתוס' דהא משק ילפינן דבעינן מטלטל מלא וריקן וקלקלי וחבק לאו מטלטלי מלא וריקן הם וכי תימא כיון שראו לקבל בו איזה דבר אע"ג דלאו להכי עביד מטלטל מלא וריקן מקרי ליתא דהא תנן בפרקין גבי קב הקטע דאם יש לו בית קיבול כתותין טמא הא לאו הכי טהור כיון דלא עביד להכי אע"פ שראוי לכך ותירצו דקלקלי וחבק נמי עשויין הן לכל תשמיש ולפי זה אף בחבלים ומשיחות צריך שנאמר כן דאי לא אמאי אצטרכי' למעוטינהו מלא וריקן חשבי' להו:
דמת נמי אפנויי מפני וא"ת וכיון דמת איתקש לשכבת זרע' ושכבת זרע איתקש לשרץ ג"ש ל"ל דממילא ילפינן ליתן את האמור במת לשרץ ואת האמור בשרץ למת על ידי שכבת זרע דהא בכל התורה כולה למדין למד מלמד חוץ מקדשים י"ל דמילתא דאתיא בהיקשא כה"ג טרח וכתב לה בג"ש והכי נמי משמע בבא קמא גבי פכין קטנים:

דף סד:

מתני' בטוטפת וסרביטין בזמן שהן תפורין ממילא משמע דבתפורין שרי וכן נמי מאי דקתני יוצאת האשה בכבול לחצר למה לי מדקתני רישא ולא בכבול לרשות הרבים מכלל דבחצר שרי תי' הרמב"ן ז"ל דאורחא דתנא הוא למתני איסורא דמיהדר וממנינהו להיתרא מש"ה הוא דאצטריך ליה למתני בהתירא וכדתנן ואלו טרפות נקובה לבית חללו והדר תני אלו כשרות נקב הלב ולא לבית חללו וכן בפסולי אתרוג ואף כאן משום חוטי שער והנך דמיתנו להיתרא דלא אשמועינן בכולה מתניתין תנא הנך נמי להיתרא וצ"ע אמאי לא תנא ברישא לאיסורא פאה נכרית ברשות הרבים בהדי כבול:
ובמוך שהתקינ' בנדתה פרש"י ז"ל שיבלע הדם ולא יטנפו בגדים והקשה ר"י דהא אסיקנא לעיל בפ"ק לאצולי טנוף חשיבה הוצאה ולא מקרי משום הכי דרך מלבוש לפיכך פירש שמגין על הדם שלא יפול בבשרה וישרט אותה ומש"ה צריך מלבוש:

שן תותבת שן של זהב רבי מתיר וחכמים אוסרין פירוש רש"י זכרונו לברכה שתי לשונות דחדא קתני ושן תותבת דהיא של זהב א"נ דשן תוחבת קאי אההיתרא דלעיל דלא פליגי רבי ורבנן אלא בשן של זהב ולא נהירא דאי חדא קתני שן שן ל"ל ואי תרתי קתני ובשן תותבת אפילו רבנן שרו הוה לי' למיתני ובשן תותבת כדקתני אינך כולהו אלא ודאי תרתי קתני ובתרוייהו פליגי רבי ורבנן ובירושלמי משמע דשן תותבת היא של עץ ורבן אסרי בתרוייהו דמתוך שהיא ניכרת בין שאר השינים שיילי מינה חברותיה לאחווייהו להו ומיחוייא אבל של כסף לא מינכרא ולא שיילי מינה ולרבי בכולהו אע"ג דשיילי מינה כיון דמגניא בהו לא מיחוייא וכדאיתא בגמר' זה נ"ל:

גמרא בשלמא זקנה בשל ילדה שבח הוא לה וכיון דדרכה בהנך אצטריך לאשמועינן דאסור משום דזימנין דמחכו עלה אבל ילדה בשל זקנה גנאי הוה לה וכיון דלאו אורח ארעא אמאי אצטריך ליה לתנא לאשמועינן דאי עבדא נמי הכי פשיטא דאיכא למיחש דילמא מחכו עלה ומשני כדי נסבא:

אמר רב כל שאסרו חכמים לצאת בו לרשות הרבים אסור לצאת בו לחצר כלומר אפילו מה שאין ביציאתו לרשות הרבים חיוב חטאת דלאו גזירה לגזירה הוא משום דאי שרית ליה בחצר אנן סהדי דנפיק נמי לרשות הרבים שאין דרך לפשוט תכשיטיו בחצר וכתבו הרמב"ן והרשב"א ז"ל דבחצר שאמרו לאו דוקא דה"ה בבית דכל שהוא דרך מלבוש או דרך תכשיט אסור לפי שאין דרך לפשוט תכשיטין כשיוצא לחוץ ובבית נמי איכא למיחש להכי אבל מדברי הרמב"ם ז"ל נראה שלא אסרו אלא בחצר שאינה מעורבת משום דדמיא לרשות הרבים אבל בחצר המעורבת שרי וכ"ש בבית וא"ת אי הכי הא דאמרינן בסוף כירה השירין והנזמים והטבעות הרי הן ככל הכלים הנטלין בחצר ויהבינן טעמא משום הואיל ואיכא תורת כלי עליהן אמאי אצטרכינן להאי טעמא תיפוק לי שהן ראויין להכניסן לבית ולנושאן דרך תכשיט י"ל דההיא בחצר שאינה מעורבת עסקינן והנהו תכשיטין בתוכה ואסור להכניסן לבית ומש"ה אצטריך לטעמא דהואיל ואיכא תורת כלי עליהן אבל לעול' בבית ובחצר המעורבת שרו וכן דעת הרא"ה ז"ל:

דף סה.

אמר אביי רבי ור' אליעזר ורשב"א כולהו ס"ל דכל מידי דמגניא ביה הוא אלא משום לא אתא לאחוויי הקשה הרשב"א ז"ל והא טעמיה של רשב"א לאו משום דמגניא ביה אלא משום צניעותא ותירץ דכפה של צמר נמי אין דרך לישא אותה אלא אשה שהיא קרחת מפאת פניה ומידי דמגניא ביה הוא וזה ששנה אותה בהדי פאה נכרית לפי שכולן

מטעם אחד הן ולפי זה כי קאמרינן כלל אמר רשב"א כל שהוא למטה מן השבכה יוצאין בו היינו משום שאין אשה נותנת דבר תחת השבכה אלא מפני מום שבראשה:
מתני' הבנות יוצאות בחוטין איכא מ"ד דהיינו חוטין שקולע' בהן שערה דאע"ג דבריש פרקין אסרינן חוטי צמר חוטי פשתן התם בגדולה דשכיחי בה דמים ואיכא למיחש ביה דילמא מיתרמיא לה טבילה של מצוה אבל בבנות קטנות דלא שכיחי בהו דמים ליכא למיחש לטבילה ומש"ה שרי. והקשה ע"ז רש"י ז"ל דבקטנה נמי איכא למיחש לטבילה של מצוה אם נטמאת משום מגע טהרות ובטובלת לנדתה איכא למיחש בהו וכדתניא בפרק בנות כותיים מעשה היה והטבילה קודם לאמה והא לאו קושיא היא דאיכא למימר כי גזרינן דוקא בגדולה שהטבילה מצויה בה ועוד מתוך שהומה לביתה לבה רודף עליה ואתא לאתויי ד"א ברשות הרבים אבל בקטנה דלא שכיחא בה טבילה כולי האי ועוד שאפילו בשעה שהיא טובלת אינה רדופה לא גזרי בה רבנן וכן מאי דאקשי תו רש"י ז"ל דמדקתני ואפילו בקסמין שבאזנה משמע דחד טעמא הוא אשכחן בגמ' דבני מערבא דגרסינן אבא בר ממל מפקיד לשמואל בריה לא תקבל עלך מיתני אלא אבל לא בקסמין שבאזניהן אלא אי קשיא הא קשיא אם איתא דחוטין שקולעת בהן שערה קתני וקמ"ל דנהי דבגדולות אסור בקטנות שרו מאי קא מקשינן בגמ' עליה דאבוה דשמואל לא שביק להו לבנתיה דנפקן בחוטי ממתני' דתנן הבנות יוצאות בחוטין לימא ליה כי שרינן דוקא בקטנות ובנתיה דאבוה דשמואל נשואות היו אלא ודאי כי תנן יוצאות בחוטין שבאזניהן קא אמרינן ושרו בין בגדולות בין בקטנות:
גמרא נשים המסוללות זו בזו פסולות לכהונה. פי' רש"י פסולות לכ"ג לפי שאינן בתולות ולא מחוור חדא דלישנא לא משמע הכי ועוד מדגרסינן בפרק הערל אמר רבא לית הלכתא לא כאבא ולא כברא ואמרינן דאבא מאי היא דאמר רב הונא נשים המסוללות פסולות לכהונה ואפילו לר' אלעזר קאמר פנוי הבא על הפנויה עשאה זונה ה"מ איש אבל אשה פריצותא בעלמא הוא מדמייתי עלה הא דר' אלעזר שמע מינה דהא דר' אלעזר אפילו למיתסרא לכהן הדיוט איתמרא:

דף סה:

ועביד להו מקוואות ביומי ניסן יש שפי' לאו דוקא ביומי ניסן אלא ה"ה לכל השנה חוץ מיומי תשרי וכדאמרינן בתר הכי דאתיא כדשמואל דאמר אין המים מטהרין בזוחלין אלא פרת ביומי תשרי בלבד ולא נקט יומי ניסן אלא לאפוקי יומי תשרי ואין הלשון נוח לי דהוה ליה למימר עבוד להו מקוואות לבנתיה כולא שתא ומפצי ביומי תשרי לפיכך

נ"ל דבנתיה דאבוה דשמואל בתשרי לא הוו טובלות בנהר משום צנה אלא במקואות שבבתיהן וביומי ניסן דרויח עלמא היו מתחילות לטבול בנהרות והיה מתקן להן אביהן שם בתחילת ניסן מקוואות שיהיו טובלות בהן עד תשרי וביומי תשרי וניסן לא היה מצריכן למקואות משום דליכא למיחש לנוטפין ולפיכך היה מתקן להן מפצי וכשעוברין יומי תשרי כבר היו חוזרות לטבול בבתיהן משום צנה:

ומפצי ביומי תשרי פרש"י ז"ל מפני טיט הנהרות שלא יחוץ ולפי זה נצטרך לומר שהיה עבה ביותר דהא תנן בפ"ט דמקואות דאין טיט חוצץ אלא טיט היון דהיינו טיט הבורות וטיט היוצרין וא"ת וכי הוי עביד הכי מאי הוי והתנן הטביל את המטה אע"פ שרגליה משוקעות בטיט העבה טהורה מפני שהמים מקרימין. איכא למימר הני מילי במטה דליכא סדקין אבל באדם חוצץ לפי שהטיט נכנס לו בין האצבעות ונדחק שם ואחרים פירשו דלצניעותא בעלמא היה עושה אותן שהיה חושש שמא מתוך שמתפחד שלא יראוה בני אדם תהא רדופה לטבול מהר ולא תטבול יפה. ומהאי טעמא נמי אמרי' בפרק תינוקת אשה לא תטבול בנמל לפי שהוא במקום רואים ואיכא למיחש לכדכתיבנא אלא שאף שם פרש"י ז"ל מפני הטיט שהוא חוצץ ולא מחוור שאין בנמל טיט יוסר משאר נהרות:

סבר שמא ירבו הנוטפין על הזוחלין ונמצא שאינן מטהרין אלא באשבורן כדתניא בספרי אי מה מעיין מטהר בזוחלין ומקוה באשבורן. הלכך כל היכא דאיכא למיחש שמא רבו נוטפין על הזוחלין אסיר והיינו בשהנהר גדל הרבה אבל אם הולך לאט או שלא נתרבה אלא מעט דליכא לספוקי ברביית נוטפין שרי כדתניא בתוספתא העיר ר' אלעזר ב"ר צדוק על הזוחלין שרבו על הנוטפין שהן כשרין. והוי יודע שזו שאמר המעיין מטהר בזוחלין ומקוה באשבורן הייני לומר שהמקוה אינו מטהר אלא באשבורן אבל המעיין מטהר בין באשבורן ב"ב דאי אמרת דאין מעיין מטהר אלא בזוחלין היכי עביד להו אבוה דשמואל לבנתיה מקוואות ביומי ניסן וביומי תשרי והיה ממשיך לתוכן ממי פרת וכמו שפירשו כל המפרשים ז"ל הוה לי' למיחש שמא ירבו זוחלין על הנוטפין ואינן מטהרין באשבורן אלא ודאי כדאמרן ועוד ראיה בפ"ק דמקוואות למעלה מהן דמעיין שמימיו מועטין שרבו עליו מים שאובין שוה למקוה לטהר באשבורן ולמעיין ולהטביל בכל שהוא למעלה מהן מים מוכין כלומר במלוחין ופושרין שהן מטהרין בזוחלין ובודאי שהן מטהרין אפילו בזוחלין דאי לא אמאי למעלה מהן הכא בחד גוונא מטהרי והכא בחד גוונא מטהרי. ועוד דתנן כל הימים כמקוה ר' יוסי אומר כל הימים מטהרין בזוחלין ובודאי ר' יוסי אמר אף בזוחלין אלא משום דסבירא ליה דימים דינייהו כמעיין אמר

דמטהרין בכל ענין. ועוד דתנן במס' פרה בפ' המפנה מעיין לתוך הגת או לתוך הגג פסולין לזבין ולמצורעין ולמי חטאת אלמא לשאר כל אדם כשר אע"פ שהוא אשבורן:
ופליגא דשמואל דאמר שמואל נהרה מכפיה מבריך כלומר אע"פ שאנו רואים שכשהגשמים יורדין הנהרות מתברכין עיקר ריבויין ממקורן הוא כדאמרינן בפרק סדר תעניות אין לך כל טפה וטפה שיורד מלמעלה שאין תהום עולה לקראתו טפחיים ונמצא שלעולם זוחלין רבין על הנוטפין דהא לטפה של גשמים איכא טפחיים דמעיין הלכך לשמואל מותר לטבול בנהרות לעולם ואע"פ שנראה לעיין שנתרבו הרבה מחמת המטר:
ופליגא דידיה אדידיה דאמר שמואל אין המים מטהרי' בזוחלים דאיכא למיחש לרבו נוטפין אלא פרת ליומי תשרי לבד שאינו עת גשמים ולא זמן הפשרת שלגים ולא למיתסר כל הנהרות אתא ולא למיסר נמי פרת בכל השנה אלא ביומי תשרי אתא דכיון דכולה חששא משום שמא ירבו נוטפין על הזוחלין הוא כל שאינו בקי בפרת ביומי תשרי כמה הוא עלייתו וכן בשאר נהרות ויודעין אנו שלעולם אינו מתמעט משיעור כך ואפילו בעת יובש גדול כל שאין אנו רואין בו כי אם אותו שיעור למה נחוש הא ליכא למיחש לשמא ירבו נוטפין על הזוחלין אלא שמואל תרתי קמ"ל הכא דנהרות שהן מכזבין מימיהן אין טובלין בהן לעולם דכיון שפעמים הן מכזבין לעולם חוששין בהן לגשמים או להפשרת שלגים וכדתנן במסכת פרה המים המכזבין אלו הן המים המכזבין אחת בשבוע והמכזבין בפולמוסמ' ובשני בצורת כשרין והני פירו' דכל שמכזבין בלא טענה ואע"פ שאין מכזבין אלא לעיתים רחוקות פעם אחת בשבוע פסולים דחיישינן דשמא מי גשמים הן ואין מטהרין בזוחלין אלא באשבורן. אבל המכזבין מחמת טענה כגון בפלמוסמת ובשני בצורת כשרים ומשום הכי קאמר שמואל שאין המים מטהרי' בזוחלים אלא פרת וכיוצא בו שאינו מכזב לעולם ולמעוטי מים המכזבין הוא דקאמר פרת ופרת וכיוצא בו קאמר וקאמר נמי שבפ' וכיוצא בו שאינו מכזב אינו מותר לטבול בו מן הסתם בכל השנה כולה מי שאינו בקי בהם אלא ביומי תשרי בלבד לפי שבימי תשרי אינו עת גשמים ולא זמן הפשרת שלגים ולפיכך אפילו מי שאינו בקי אין לו לחוש שמא ירבו עליו נוטפים אבל אין הכי נמי דמי שבקי בפרת וכיוצא או כל שהוא רואה שלא נתרבה על מה שהוא זוחל בתשרי בכדי שיהא ראוי לרבויי נוטפים טובל בו בכל השנה וכן נמי אם רואה בתשרי שנתרבה כל כך עד שאפשר לו לחוש שמא ירבו בו נוטפים אפילו בתשרי אינו טובל בו אלא שמואל סתמא קאמר דמי שאינו מכיר אפילו בנהרות שאין מכזבים יש לו לחוש כל השנה ברבייתא ובימי תשרי אין לו לחוש כנ"ל וראיתי מי שכתב בהיפך ולא נראו דבריו:

ולענין פסק הלכה פסק ר"ת ז"ל כשמואל דאמר נהרה מכיפיה מבריך דאע"ג דרב פליג עליה ורב ושמואל הלכתא כרב. ועוד דאבוה דשמואל ס"ל כרב ואידך דשמואל נמי פליגא. אדידיה אפילו הכי קיימא לן כשמואל דתניא בבכורות פרק מעשר בהמה דיובל שמו ולמה נקרא שמו פרת שמימיו פרין ורבין דברי ר"מ וחכמים אומרים פרת שמו שמימיו פרין ורבין מסייע ליה לשמואל דאמר שמואל נהרה מכיפיה מבריך כלומר דנהי דשמואל אמר הכי בכל הנהרות דמכיפייהו מברכי והתם לא אמרינן הכי אלא בפרת אפילו הכי מסייע ליה לשמואל משום דפרת מיבריך מכיפיה כולהו נהרות נמי מכיפיה דפרת הן מתברכין שהרי כל הנהרות מפרת הם נמשכין כדאמרינן התם בבכורות הנודר ממי פרת אסור בכל מימות שבעולם דאפילו עינותא דמידליין סולמי דפרת נינהו והלכך ההיא מתני' מסייע ליה לשמואל בין מדר' מאיר בין מדרבנן דרבנן נמי אמרו פרת שמו שמימיו פרין ורבין וכיון דרבי ורבנן מסייעי ליה כוותיה נקיטין ונמצא לפי דעת זה שלעולם טובלין בנהרות אפילו כשמרבין הרבה מחמת גשמים שאין טפח יורד מלמעלה שאין תהום עולה לקראתו טפחיים זהו דעת ר"ת ז"ל. ומ"מ נראה לי שאף הוא ז"ל לא אמרה אלא בנהרות שאין מכזבין אבל במכזבין ליכא למימר בהו דמתבריכי מכיפייהו. אבל ר"ח והרב אלפסי ז"ל פסקו כרב וכאבוה דשמואל דאין המים מטהרין בזוחלין אלא פרת ביומי תשרי בלבד וקא יהיב הרמב"ן ז"ל טעמא למילתייהו דכיון דאמר שמואל נהרה מכיפיה מבריך לא דחינן מימרא דאיסור דהוו נהגין הלכה למעשה כאבוה דשמואל דעביד לבנתיה מקואות משום מימרא דאגדתא ושמואל נמי לאו לענין מעשה אמרה דכיון דאיהו נמי אמר אין המים מטהרין בזוחלין משמע דהכי קאמר נהי דמדינא שרי הלכה למעשה איכא למיחש וכדאמרן השתא דאמר שמואל אסיר ותני דבי שמואל מותר שמואל הלכה למעשה אתא לאשמועינן אע"ג דאמרינן ופליגא דשמואל אדשמואל היינו לומר דתרוייהו מימרי דשמואל לאו קושיא אינון אלא חדא מינייהו דאם איתא לחדא ליכא לאידך אבל איהו לא פליג דידיה אדידיה אלא מיחש הוא דחייש הלכה למעשה והכי נמי משמע בפרק תינוקת דמייתינן מלתא דאבוה דשמואל ולא מסייעינן עליה פלוגתא דבריה אלמא שמואל נמי למעשה חייש וכי תימא אמאי חייש כיון דר' מאיר ורבנן אמרי בברייתא דבכורות דפרת מימיו פרין ורבין ורב ואבוה דשמואל נמי אמאי סברי דלאו מכיפיה מבריך איכא למימר דאינהו ידעי דאיכא תנאי בעלמא דלא סבירא להו הכי ועוד דאיכא נוסחי דלא גרסי במילתא דרבנן שמימיו פרין ורבין אלא פרת שמו ותו לא ולפי זה סייעתא דמייתי התם לשמואל מדר' מאיר היא ולא מרבנן

ואפילו הכי שפיר דייק מדר' מאיר כיון דתנא לא פליגי עלה בהדיא לומר שאינו פרה ורבה ורב ואבוה דשמואל סברי דפליגי רבנן עליה ושמואל נמי מיחש הוא דחייש:
נמצא עכשיו לפי דרך זה שהנהרות המכזבין אין טובלין בהן כלל שלעולם חוששין להם למי גשמים והפשרת שלגים ונהרות גדולים שאין מכזבין כל שהוא בקי בהן ויודע עיקר המשכתן בימי תשרי טובל בהן כל השנה כל שהוא רואה מתוך רבייתן שנתרבו נוטפין על עיקר המשכתן אבל כל שהוא רואה מתוך רבייתן שיש לחוש לכך אפי' בימי תשרי אינו טובל בהן ומי שאינו בקי בהן בכל השנה כולה צריך לחוש להן חוץ מיומי תשרי בלבד שבתשרי מן הסתם אין הנוטפין רבין עליו. מיהו איכא מאן דאמר דכי חיישינן לרבוי נוטפין על הזוחלין דוקא לטבול בהן במקום שלא היתה זחילתו של נהר קודם לכן אבל במקום שהיתה זחילתו של נהר מתחילה אע"פ שעכשיו רבו נוטפין על הזוחלין מותר לטבול בו ומוכח לה מדתנן בפ"ק דמקוואות מעיין שמימיו מועטין שרבו עליו מים שאובין שלא לטהר באשבורן אלמא מקום יש בו שאינו מטהר בזוחלין שאין עליו דין מעיין אלא הרי הוא כמקוה שצריך אשבורן והדר קתני ולמעיין להטביל בכל שהוא ובודאי מדקתני ששוה למעיין להטביל בכל שהוא הוא הדין דמטהר בזוחלין כיון דתורת מעיין עליו וקשיא רישא אסיפא אלא ודאי הכי קתני מעיין זה שרבו עליו מים שאובין מקום יש בו ששוה למקוה וצריך אשבורן והיינו אותן מקומות שהוא זוחל בהן עכשיו מחמת ריבוי הנוטפין ולא היה זוחל בו מתחילה ומקומות יש בו שלא נשתנה דינו מכמות שהיה אלא הרי הוא כמעיין להטביל בו בזוחלין אי נמי דלתני ברישא שוה למקוה שצריך שיעור נ"ל דתנא הכי לאשמועינן תרי דיני במקוה ובמעיין ובכל חד מכלל חבריה משמע מדקתני רישא שוה למקוה לטהר באשבורן מכלל שאותו מקום ששוה בו למעיין דקתני סיפא אין צריך אשבורן ומדקתני סיפא ולמעיין להטביל בו בכל שהוא מכלל דאותו מקום ששוה למקוה דקתני רישא צריך שיעורא ומ"מ למדנו מזו שיש מקום במעיין שאע"פ שנתרבה מחמת נוטפין תורת מעיין עליו והיינו המקום שהיה מהלך בו מתחלתו והכי איתא בתוספתא דקתני התם מעיין שמימיו מתמעטין ורבה עליו לטהר בו מטהר באשבורן ואין מטהר בזוחלין עד המקום שהיה יכול להלוך מתחילתו דתנן בפרק כ"ו דמקוואות מעיין שהיה מושך כנדל ורבה עליו מים והמשיכו הרי הוא כמדת שהיה היה עומד ורבה עליו והמשיכו שוה למקוה לטהר באשבורן ולמעיין לטהר בו בכל שהוא והכי פי' מעיין שהוא מושך מעט מעט כנדל זה שהוא שרץ קטן מרובה רגלים ועכשיו המשיכו בשטף אבל אינו נמשך אלא באותו מקום שהיה מהלך בו בתחלתו הרי הוא כמו שהיה וסיפא דקתני אם הי' עומד כלומר שנא היה נמשך ורבה עליו והמשיכו

שני דינין יש בו דבמקום שנא היה מהלך מתחילתו שוה למקוה שצריך אשבורן והוא הדין שאין מטבילין בו בכל שהוא ובמקום שהיה מהלך מתחלה שוה למעיין להטביל בו בכל שהוא ומינה שהוא מטהר בזוחלין:

נמצא לפי דעת זה שאפילו בזמן הגשמים שהנהרות רבין אדם טובל בנהרות שאין מכזבין באותן מקומות שהם נמשכין והולכין אפילו ביומי ניסן ותשרי אבל באותן המקומות שנתרחבין ונמשכין יותר מחמת הגשמים כל היכא דאיכא למיחש שרבו הנוטפין על הזוחלין אין טובלין בהן אבל היכא שרבו זוחלין על הנוטפין אפילו באותן מקומות שלא היה מהלך בו בתחילתו טובלין והיינו ההיא דר' אלעזר בר' צדוק שהעיד על הזוחלין שרבו על הנוטפין שכשרין ומטהרין בזוחלין ובודאי אפי' במקום שנתרבה קאמר דאי באותו מקום בלבד שהיה מהלך בו מתחילתו מאי אסהדותיה פשיטא דהיכא תיסק אדעתין ששנים או שלשה טיפי מטר יפסלו מימי פרת מלטבול אלא ודאי כדאמרן וזהו דעת הראב"ד ז"ל:

אבל דעת הרמב"ם ז"ל דכי קתני בכל הני אע"פ שרבו עליו נוטפין דינו כמעיין דוקא בשנתרבה המים בגומת המעין עצמו ששם הוא חשיבות מימיו כל מים הבאין עליהן אבל רבה במקום במשך הנהר למטה כל שרבו נוטפין על הזוחלין נפסל כולו ולפי זה אתיא מימרא דשמואל כפשטא דאין המים מטהרין בזוחליו אפילו באמצע הנהר במקום שהיה מהלך בו בתחלה אלא פרת ביומי תשרי בלבד וכפי מה שפירשנו למעלה ולפי זה הא דמפליג בתוספתא בין נתרחב ללא נתרחב נ"ל דמה דאמר דנתרבה בגומת המעיין קאי דאפילו הכי כל שנתרבו נוטפין אינו מטהר אלא במקום שהיה מהלך בו מתחלה אבל במקום שנתרחב אינו מטהר אלא באשבורן ואע"ג דאיכא למימר איפכא דאדרבה בהמשך הנהר קאי אבל נתרבה בגומת המעיין אפילו נתרחב כשר מדנקט לחומרא עדיף ועוד דאיכא למימר דמשמעתא דתוספתא אגוונא דמתני' קיימי מיהו סהדותיה דר"א ב"ר צדוק אפילו לפי שיטה זו ודאי משמע דאפילו אמקום שנתרחב הנהר קאי דכל שרבו זוחלין כשר דליכא למימר דאדרבה במקום משך הנהר קאי ואשמעינן רבותא שאע"פ שלא נתרבה במקום גומת המעיין אלא במה שנמשך ממנו כשר דאכתי פשיטא וכי שלשה טיפי מטר יפסלו פרת זנ"ל:

מתני' הקטע יוצא בקב שלו דברי ר' מאיר ר"י אוסר פרש"י ז"ל דטעמיה דר"מ משום דמנעל דידיה הוי ור"י סבר דלאו מנעל הוי אלא משוי ואסור ואיברא ודאי דלכאורה שמואל דמוקי' בגמרא מתני' דחלצה בסנדל של עץ חליצתה כשירה כר"מ הכי ס"ל וכן נמי רב הונא דמוקי' ברייתא דסנדל של סידין טמאה מדרס ויוצאין בה בשבת כר"מ מיהו

מסקנא דרבא התם בפרק בתרא דיומא ליתא הכי אלא דבין לר"מ ובין לר"י מנעל הוא מדתני עלה בברייתא ושוין שאסור לצאת בו ביום הכפורים וטעמיה דר"י לענין שבת משום דחיישינן דילמא משתליף ואתי לאתויי ארבע אמות ברשות הרבים והקשו בתוס' והיכי גזרינן דילמא אתי לאתויי והלא אין לו אלא רגל א' ואי נפיל לא יזיז ממקומו תירץ ר"י ז"ל דמיירי שנושא בידו מקל ועיקר הליכתו בסמיכות המקל הלכך איכא למיגזר ומכאן התירו בתוס' לקטע לצאת במקלו שלו לרשות הרבים וכתבו בשם רבינו יצחק ז"ל שראה לר"ת ז"ל שהתיר כן הלכה למעשה:

דף סו.

גמרא אמר רב הונא מאן הודה לו ר' מאיר ומאן לא הודה לו ר"י וא"ת והיכי אמר רב הונא דמאן לא הודה לו ר' יוסי דהא אמרינן בפ' בתרא דיומא מהו לצאת בסנדל של שעם ביום הכפורים כלומר מי אמרינן דנהי דלאו מנעל הוא אפילו ביום הכפורים אסור כיון דמגין ואמרינן עלה אמר ר' יצחק בר נחמני אני ראיתי את ר' יהושע בן לוי שיצא בסנדל של שעם ומייתי נמי מדרבנן דנפק מר ברפלי ומר ברהיטני אלמא כיון דלאו מנעל הוא ביום הכפורים שרי ואקשינן עלה ממתניתין דתנן הקטע יוצא בקב שלו ר"י אוסר ותני עלה ושוין שאסור לצאת בו דאזיל ביום הכפורים אלמא אפילו לר"י דס"ל דלאו מנעל הוא ומשום הכי אסיר לענין שבת ביום הכפורים נמי אסור משום דמגין אלמא אע"ג דלאו מנעל הוא ביום הכפורים אסיר ושני רבא עלה דכ"ע מנעל הוא כלומר לא תפשוט מהא דלמידי דלאו מנעל אסיר ביום הכפורים אלא של עץ הוא דכ"ע מנעל הוא ור"י דאסר לענין שבת היינו טעמא משום דילמא משתליף ואתי לאתויי אבל סנדל של שעם דלאו מנעל הוא ביום הכפורים שרי אלמא מסקנא דהתם דלכ"ע של עץ מנעל הוא וכיון שכן היכי אמר רב הונא הכא מאי לא הודה לו ר"י וי"ל דאה"נ דרבא הכי ס"ל אבל רבא סבר דטעמיה דר"י משום דלאו מנעל הוא וביום הכפורים דאסיר לאו משום דמנעל הוא אלא משום דמגין דקסבר דכל מאי דמגין אע"ג דלאו מנעל הוא אסור ביום הכפורים והיינו דרבא נאדי מאוקמתיה דרב הונא משום דאזיל לטעמיה דאמר התם דלכ"ע לאו מנעל הוא ומאן לא הודה לו ר' יוחנן בן נורי כלומר דסנדל של סיידין של קש הוא ובשל קש בלבד הוא דפליגי הא בשל של עץ כ"ע מודו דמנעל הוא וא"ת דהא תניא בפרק מצות חליצה חלצה בסנדל של שעם בשל סיב בקב הקטע חליצתה כשירה אלמא בשל שעם ושל עץ כי הדדי נינהו י"ל דההיא ר"ע היא דס"ל ה"נ בסנדל של סיירין שהוא של קש דהוי מנעל וה"ה לשל שעם ושל סיב ואע"ג דהתם מוקמינן לה כר"מ היינו משום דלאו

שמיע להו לרבנן דהתם לברייתא דר"ע ותלו לה כר"מ משום דמשמע להו דלר"ע לא שני ליה בין של שעם לשל עץ ולפ"ז הא דתנן התם ומייתינן לה בשמעתין חלצה בסנדל של עץ חליצתה כשירה כ"ע מודו בה דהא מסקינן ביומא דבשל עץ כ"ע לא פליגי דמנעל הוא והא דמוקמי לה שמואל כר"מ ואבוה דשמואל מוקי לה התם בפרק מצות חליצה במחופה עור ודברי הכל היינו משום דאינהו ס"ל כרב הונא דס"ל הכא דשמעתין כר"ח ור"י במנעל ולאו מנעל פליג אבל בזמן דאית לן כמסקנא דרבא בפרק בתרא דיומא מתני' דהתם ככ"ע אתיא ונמצא לפי דרך זה דקי"ל דחולצין בסנדל של עץ ואין יוצאין בו ביום הכפורים אבל בסנדל של שעם ושל גמי אין חולצין ויוצאין בהן ואין כן דעת הרב אלפסי ז"ל שהוא ז"ל כתב בסנדל של עץ דחליצתו פסולה אלא א"כ מחופה עור כאבוה דשמואל ומשמע דס"ל ז"ל דכי מסקינן במסכת יומא דכ"ע מנעל לאו לשויי הפרשה בין לשל עץ לשל שעם אתינן ולאו ככ"ע מימר קאמרי' אלא ה"ק לא תיפשוט מהכא אע"ג דלאו מנעל הוא אסור לצאת ביום הכפורים היינו משום דס"ל דמנעל הוא וה"ה לשל שעם ומיהו רבנן דהתם נפקי מר בריפלי ומר ברהיטני סמכינן אדרבנן דלא הודו לו דס"ל דכל מנעל דלא מעור הוא אינו מנעל ושבקי' אנהו רבנן ר"מ ור"י ור"ע ונקטינן כר' יוחנן בן נורי משום דחזו אברייתא דסנדל של סיידין דנקט לה לסברא דר' יוחנן בן נורי כל חכמים דמדקאמר ולא הודו לו סתמא אלמא סבירא להו דהכי הלכתא ולפי זה רבא נמי מודה כאוקמתא דאבוה דשמואל דאוקי בפרק מצות חליצה הא דתנן התם חלצה בסנדל של עץ חליצתה כשירה דוקא במחופה עור והכי נמי מסתברא דאם איתא דאליבא דרבא מתניתין דחלצה בסנדל של עץ חליצתה כשירה ככולי עלמא אתיא היכי לא אייתי לה תלמודא התם לאוקמתיה דרבא לאוקו' תלמודא ככ"ע ואפילו בלאו מחופה עור אלא ודאי כדכתיבנא ונתקיימו דברי הרב אלפסי ז"ל:

ונמצא לפי שיטה זו דבסנדל של עץ חליצתה פסולה אא"כ מחופה עור כאבוה דשמואל ויוצאין בכל מנעל שאינו של עור ביוה"כ בין בשל שעם בין בשל עץ ומיהו איכא למידק כיון דמסקינן דלא הוי מנעל אלא של עור ואין יוצאין בהן בשבת היכי נפקי רבנן בשל שעם ביה"כ דהא קיימא לן דיש עירוב והוצאה ליום הכפורים והרמב"ן ז"ל החמיר הרבה בקושיא זו ולדידי לא קשיא דכי אמרי' דמידי דלאו מנעל הוי איהו משוי ואסור לצאת בו ה"מ בשבת דכיון דמנעל מותר בו כל מאי דלא הוי מנעל הוי ליה משוי ואסור אבל ביוה"כ שהמנעל אסור ודרכן של בני אדם לצאת באותן מעץ לאו משוי הוא אלא כמנעל הוו להה"א יומא:

אמר מר סנדל של סיידין טמא מדרס והא לאו להילוכא עביד הקשו בתוס' כיון שמוכר הסיד כשמתעסקין בו נועלין אותו כמו שפרש"י ז"ל מאי קא פריך והא לאו להילוכא עביד לא יהא אלא נשען עליו הרי ראוי הוא משום כך שיהא טמא מדרס תירץ ר"י ז"ל שאע"פ שהוא נשען עליו כיון שאינו נועל אותו לכונת הילוך ולא להיות נשען עליו אלא לשמור עצמו שלא ישרף בסיד לאו עומד למדרס מקרי ומשני שכן סייד מטייל בו:
עגלה של קטן פרש"י ז"ל שהוא עשויה לצחק בה קטן וטמאה מדרס הואיל ופעמים יושב עליה. ולא מחוור אלא עגלה היא שעושין אותה לתינוק כדי להרגילו שילך שהתינוק נשען עליה והיא מתגלגלת ומהלכת על שלש אופנים שברגליה ומפני שהוא נשען עליה טמאה מדרס:

דף סז.

רבא אמר בארוג ודברי הכל. פי' ובין לבני מלכים ובין לכל אדם לא שרי' אלא בארוג דכיון דארוג בהדי מלבוש כמלבוש דמי וליכא נמי למיחש ולאחוויי ומשמע דלרבא כל היכא דלאו ארוג אסור ואפשר דטעמא משום דאפילו באיש חיישי' למשלף ולאחוויי ושלא כדברי ר"ח ז"ל אי נמי משום דאיכא למיחש דילמא מחייכי ביה ואתי למשלף:
פרק שביעי כלל גדול

דף סז:

מתני' והיודע עיקר שבת ועושה מלאכות הרבה בשבתות הרבה חייב על כל שבת ושבת. היינו טעמא דמחייב על כל שבת ושבת ולא אמרי' דנהוו כולהו שבתות כאוכל שני זיתי חלב בהעלם אחד שאינו חייב אלא אחת משום שבנתיים הוין ידיעה לחלק והכי איתא במסכת כריתות בפרק אמרו לו ופרש"י ז"ל שאי אפשר שלא שמע שאותו היום שבת היה ואף ע"פ שלא יודע לו שחטא שלא היה זכור שעשה בו מלאכה כיון דשגגה ראשונה משום שבת הות והרי נודע לו הויא ידיעה לחלק. לפי זה הא דאמרי' התם במסכת כריתות אלא נדה מאי ימים שבנתים איכא ומפרקי' כגון שבא עליה וטבלה לחזר ובא עליה בשראה אותה טובלת עסקי' ואע"ג דאיכא ומתלי טבילתה במגע טומאה כיון שרוב טבילת הנשים בשביל נדותן מעלה הוא על דעתו שטובלת לנדתה וכה"ג הויא ידיעה לחלק אע"פ שאינו זכור שבא עליה דמ"מ מה שהיה שוגג בו מתחלה נודע לו עכשיו ואע"פ שעדיין לא נודע לו משחטא שכח שעשה מלאכה בשבת או שבא על הנדה אפילו הכי ידיעה כה"ג מהניא לחלק וא"ת א"כ תיקשי לרבא ואביי דאמרי' בגמרא דאם קצר

וטחן כגרוגרות בשגגת שבת וזדון מלאכות וקצר וחזר וטחן כגרוגרת בזדון שבת ושגגת מלאכות דלא מחייב אלא חדא אלמא ס"ל שאע"פ שנודע לו בנתים מה שנעלם ממנו בתחלה דהיינו שגגת שבת אפ"ה כיון שלא נודע לו שחטא שהרי נתחדשה לו העלמה אחרת לא הויא ידיעה לחלק והכי נמי מאי שנא איכא למימר דלא דמי דבשלמא התם שהרי נתחדשה לו העלמה בענין החטא עצמו שאלו היתה לו אותה העלמה בתחלה היה עושה אותו חטא עצמו שעשה משא"כ במתני' שכיון שנודע לו שאותו היום שבת היה הרי נודע לו כל ענין החטא עד שאלו היה יודע מתחלה מה שהוא יודע עכשיו לא היה עושהו וכל כה"ג הויא ידיעה לחלק אפילו שאינו זכור שעשה מלאכה ולא נודע לו שחטא ממש וכה"ג ילפינן התם במסכת כריתות ק"ו מנדה ואע"ג דהכא בגמרא משמע דמקראי ילפינן דיש שמירה לכל שבת ושבת כדאיתא לקמן בגמ' הנהו קראי אסמכתא בעלמא נינהו דאי לא היכי ילפינן לה להא מילתא התם מנדה ותלינן כתיבא בדלא כתיבא:

והיודע שהוא שבת ועשה מלאכות הרבה חייב על כל אב מלאכה ומלאכה התם בכריתות דייק מינה רבה דלא מחייב אמלאכה א' שעשה פעמים הרבה בשבתות הרבה אלא אחת הואיל ובהעלם אחד עשאן מדלא קתני חייב על כל אב מלאכה של כל שבת ושבת דאלמ' שבתות לאו כגופין מוחלקין דמו ור"ח לית ליה האי דיוקא וקסבר התם דחייב על כל אב מלאכה של כל שבת ושבת מידי דהוה אבא על חמש נשים נדות בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת משום דהויין גופין מוחלקין דס"ל דשבתות כגופין מוחלקין דמו:

דף סח.

גמרא גבי שביעית משום דקא בעי למתני עוד כלל אחר אמרו תני כלל גדול וא"ת ובשביעית מאי גודלי' דקמא מדבתרא הא בקמא מני כלל גדול אמרו בשביעית כל שהוא מאכל אדם ומאכל בהמה וממין הצובעין ואינו מתקיים בארץ יש לו שביעית ולדמיו שביעית יש לו ביעור ולדמיו ביעור ובכללא בתראה תני להו נמי להני אלא דבמקום אינו מתקיים תני התם מתקיים ובמקום יש לו ביעור תני התם אין לו ביעור י"ל נהי דלא נפישי מילי דקמא מבתרא כיון דחומרא דידיה נפיש דבכלל קמא קתני יש לו ביעור ולדמיו ביעור משא"כ בבתרא משו"ה קתני התם כלל גדול וא"ת והא באידך פירקין דמסכת שביעית תני ביה כלל גדול כל שהוא מיוחד למאכל אדם כו' ואע"ג דליכא כללא

אחרינא בתריה תירצו בתוס' משום דהוי כלל גדול מעוד כלל אחר אמרו דקתני בפ"ק דההוא ועוד כלל אחר משתמש לפניו ולאחריו למיתני בהנהו גדול:

והא גבי מעשר דקתני עוד כלל אחר אמרו. פירוש וכללא קמא נפיש מדבתרא דבקמא תני תלת מילי כל שהוא אוכל ונשמר וגידולו מן הארץ ובכללא בתרא לא תני אלא תרי מילי דהיינו כל שתחלתו אוכל וסופו אוכל וכל שאין תחלתו אוכל וסופו אוכל ואפ"ה לא קתני כלל גדול. ולבר קפרא דתני כלל גדול במעשר בדין הוא דהוה מצי לשנויי לבר קפרא כדבעי' למימר מעיקרא דמשום דקתני ועוד כלל אחר אמרו תני כלל גדול אלא דניחא ליה לאשכוחי לבר קפרא טעמא כעין טעמא דמתני' אי נמי אפשר דבר קפרא במתניתיה לא תני ועוד כלל אחר אמרו:

ואלו פאה ליתא בתאנה וירק. פירשו בתוס' דכולהו מילי בר מאין מכניסן לקיום ואין לקיטתו כאח' חייבין בפאה מדאורייתא בין זרעי' בין אילנות דתניא בת"כ קצירך אין לי אלא תבואה קטנית מנין ת"ל בארצכם אילנות מנין ת"ל שדך יכול הירק והקישואים והדלועים והמלופפות והאבטחין הכל בכלל ת"ל קציר מה קציר מיוחד שהוא אוכל ונשמר וגידולו מן הארץ ולקיטתו כאחד ומכניסו לקיום ואפשר שמפני ביטול עניים פטרה תורה מינין הללו שכל שאין לקיטתו כאחד יהיו עניים צריכים לישב ולשמור מתי ינוח בעל פאה כאותה שאמרו בפרק במה מדליקין ואף נמי ירק מפני שאין עת ידוע ללקיטתו איכא ביטול עניים ולפיכך פטרה אותן תורה ואף חכמים לא החמירו לחייבן מפני טעם זה אבל שאר מינין חייבין בפאה מדאורייתא וכן דעת הרמב"ן ז"ל אבל ר"ת ז"ל כתב שאין לך חייב בפאה מן התורה אלא אותן דברים שחייבין במעשר והיינו דגן תירוש ויצהר דכל דגן בכלל קציר הוא ושמן נמי כתיב בפ' כי תצא כי תחבוט זיתיך לא תפאר אחריך והיינו פאה ותירוש נמי דכתיב בפ' קדושים תהיו וכרמך לא תעולל ומשמע דעוללות בכרם משום פאה הוא שחייבה עליהן תורה וכולהו שאר מינין דרבנן ודרשא דתורת כהנים אסמכתא היא דדכוותא לענין מעשר דריש נמי התם בספרי ויליף מקראי לחייב פירות אילן ובודאי אסמכתא נינהו אך דרשי נמי דפאה אסמכתא נינהו אבל מדאורייתא לא מחייב אלא דגן תירוש ויצהר אבל שאר מינין מדרבנן אלא דבשאין מכניסן לקיום ואין לקיטתן כאחד לא תקון רבנן מידי מפני בטול עניים כדפרישית. וגר שנתגייר בין הנכרים לאו דוקא דהא קי"ל דאינו גר עד שנתגייר בפני ג':

אדתני היודע עיקר שבת ליתני הכיר ולבסוף שכחו וכל שכן הא וא"ת דילמא להכי תנא יודע עיקר שבת אינו חייב אלא על כל שבת ושבת ולא על כל מלאכה ומלאכה לאו קושיא היא דאי הא אתא לאשמועי' הוה ליה למיתני אינו חייב אלא על כל שבת ושבת:

דף סח:

אבל לא שכחה מאי חייב על כל אב מלאכה פרש"י ז"ל דאם איתיה דאפילו בלא שכחה אינו חייב אלא על כל שבת ושבת לערבינהו וליתני הכי מי שידע עיקר שבת ושכח וכן היודע עיקר שבת כו' חייב על כל שבת ושבת מדלא כריך ותני להו הכי ש"מ דכל היכא דלא שכחה חייב על כל אב מלאכה ומלאכה וא"ת אי הכי פרכינן לרב ושמואל דאמרי תרוייהו אפילו תינוק שנשבה לבין הגוים כו' כהכיר ולבסוף שכח דמי וחייב ופרש"י ז"ל דמתני' דנקטה בהכיר ולבסוף שכח לאשמועי' דאפי' הכיר ולבסוף שכח אינו חייב על כל שבת ושבת אכתי תקשי להו דהוה ליה לתנא לערבינהו ולתנינהו מי שלא ידע עיקר שבת וכן מי שידע ושכח כי היכי דלא נימא דמי שלא היתה לו ידיעה מעולם פטור מכלום כסברייהו דרבי יוחנן ור"ל ותירץ הרמב"ן ז"ל דמשמע להו לרב ושמואל דבכלל לישנא דמתני' דקתני השוכח עיקר שבת קתני עלה כיצד תינוק שנשבה לבין הגוים אלמא אף תינוק שנשבה לבין הגוים בכלל השוכח עיקר שבת הוא:

מאי טעמא דמונבז פי' רש"י ז"ל דאבנין אב ודאי לא סמיך למעבד שוגג דומיא דמזיד דהא שוגג חלוק הוא ממזיד וליכא לדמויינהו שהרי כל אחד ואחד שמו עליו והקשו עליו אם איתא דכולה מילתא מהיקשא יליף מנא ליה לשויי פלוגתא בין ידיעה דקודם מעשה לידיעה בשעת מעשה כי היכי דס"ל דכל שאין לו ידיעה קודם מעשה פטור הכי נמי הוה ליה למפטר כל שאין לו ידיעה בשעת מעשה וכי תימא הכי נמי ליתא דהא תניא בסמוך שגו בזה ובזה זהו שוגג האמור בתורה ואוקימנא לה כמונבז ולדידי לאו קושיא הוא דאה"נ דמונבז כולה מילתא מהיקשא יליף ומיהו משמע ליה דאם איתא דלא מחייב אלא היכא דאיכא ידיעה בשעת מעשה אין זה קרי שוגג הילכך מקיש שוגג למזיד לכל מאי דאפשר לאקשויינהו והיינו שכשם שאין המזיד חייב אלא א"כ היתה לו ידיעה בתחלה אף השוגג כן שאף כשאנו אומרין כן שוגג מקרי כיון שאין לו ידיעה בשעת מעשה ומקיש נמי שוגג למזיד שכשם שהמזיד מתחייב בידיעה שבשעת מעשה אף השוגג כן ועדין שוגג שמו כיון שהוא מתחייב בשוגג לגמרי ובמקצת ידיעה דהא במקצת ידיעה דשעת מעשה שקול הוא שמקצתו שוגג ומקצתו מזיד ושוגג גמור שאין לו ידיעה כלל בשעת המעשה מכריע שיהא הכלל כולו נקרא שוגג ומש"ה כתוב תחטא בשגגה אבל אם נאמר שלא יהא חייב אלא כשתהא לו ידיעה בשעת מעשה אף מונבז עצמו מודה שאין זה קרוי שוגג אלא מזיד דכיון דשקול מה ראתה תורה לקרותו שוגג יותר ממזיד כנ"ל:

הוקשה כל התורה כולה לע"ז סבר לה כמ"ד מגדף זה עובד ע"ז הילכך ילפינן מינה ולע"ז דבר שמחייב על זדונו כרת כדכתיב ונכרת' אף בעלמא לא מחייב חטאת אלא בדבר שזדונו כרת וא"ת ורבנן דפליגי עליה דמונבז מאן נינהו ר"ע וכיון שכן היכי קאמרינן דמקיש כל התורה כולה לע"ז דהא ר"ע הוא דאמר בכריתות דמגדף היינו מברך את השם י"ל דלדידי' נמי מצי למימר דהוקשא כל התורה כולה למברך את השם מה להלן בדבר שזדונו כרת דהא כתיב ביה ונכרתה אף כל שיש על זדונו כרת אלא דרבי יהושע בן לוי משום דס"ל דמגדף היינו עובד ע"ז אמר ליה בהאי לישנא דאיהו לאו לפרוקי הך קושיא אמרה וא"ת ונימא מה להלן דבר שיש על זדונו סקילה דהא ע"ז יש על זדונה סקילה נ"ל דלכרת דידהו הוא דמקשינן לה ולא לסקילה דכתיב ביה ונכרתה וא"ת ומונבז מנא ליה דאין חייבין אלא על דבר שיש על זדונו כרת י"ל דכולהו מהך היקשא יליף אי נמי נפקא ליה מדרשא דעליה עליה כדאמרינן בפ"ק דיבמות דנאמר כאן ונודעה חטאתו אשר חטא עליה ונאמר להלן ואשה אל אחותה לא תקח לצרור לגלות ערותה עליה בחייה מה להלן דבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת כו':

דף סט.

ור"ש בן לקיש אמר עד שישגוג בלאו וכרת סי' וה"ה דבעינן לר"ש בן לקיש בדבר שיש בו עשה שיהא שוגג אף בעשה דאי לא תימ' הכי כי אקשי' בתר הכי ואמרי' לר"ש בן לקיש דידע ליה לשב' במאי לימ' דידע ליה בעשה אלא ודאי כדכתיבנא וכי קאמר בלאו שבה באיסור שבה קאמר:

ואמר רבי יוחנן שאם עשאן כולן בהעלם אחד חייב על כל אחת וא' לאו לאשמועינן חלוק מלאכות אצטריך דהא שמעינן ליה מרישא דקתני חייב על כל אב מלאכה ומלאכה ועליה שיילינן בגמרא חלוק מלאכות מנלן אלא לרבי יוחנן אצטריך לאשמועינן דכיון ששגג בשבת בכרת אפילו שהזיד בלאו הויא שגגה ולרבי שמעון בן לקיש אצטריך לאשמועינן דהיכא דידע לשבת באיסור תחומין זדון שבת מיקרי:

דידע ליה בתחומין ואליבא דרבי עקיבא הא דלא אוקמה לה כגון דידע לה לשבת בכולהו איסורי אלא דטעו בשיעורי שהוא סבר ששעור ההוצאה בכביצה ושיעור כתיבה בשלש אותיות וכן כולם משום דלא ניחא ליה לאוקומי בבקי באיסורין ומחדש שיעורין מלבו וכן נמי לא אוקמוה דידע לה בלאו דמחמר דדברי הכל משום דאי שביתת עצמו לא ידע שביתת בהמתו היכי ידע ובדידע ליה בלאו דהבערה ואליבא דרבי יוסי לא מצי לאוקמה משום דמתני' לא מתוקמה כוותיה דהא חשיב הבערה בהדי אבות מלאכות ומיהו הוא

הדין דהוה מצי לאוקמה כמונבז ובדידע לה לשבת בלאו וכרת אלא דשוגג בקרבן אלא דלא ניחא ליה לאוקמה דלא כרבנן:

דף סט:

מיתבי איזו היא שגגת שבועת בטוי לשעבר כו' הא מני מונבז היא. זו היא גרסת רש"י ז"ל ופי' דרבנן פליגי עליה דמונבז דסברי דשגגת קרבן לא שמה שגגה לא משכחת לה שגגת שבועת בטוי לשעבר משום דאי ידע מזיד הוא ואי דלא ידע אנוס הוא אלא סברי לה כרבי ישמעאל דאמר אינו חייב אלא על העתיד לבא. ולא נהירא דרבנן דפליגי עליה דמונבז מאן נינהו ר' עקיבא ואיהו הא מחייב לשעבר כלהבא כדאיתא במסכת שבועות ועוד דא"כ מסקנא דהכא פליגא אמסקנא דפרק שבועות שתים בתרא דהכא מסקי' דלרבנן אין חייבין בשבועת בטוי עד שישגוג בלאו שבה והתם מסקי' דשגגת קרבן בשבועת שמה שגגה דגרסי' התם בעא מיניה רבא מר"נ איזו היא שגגת שבועות בטוי לשעבר אי דידע מזיד הוא אי דלא ידע אנוס הוא אמר ליה באומר יודע אני ששבועה זו אסורה אבל איני יודע אי חייבין עליה קרבן אי לאו אלמא מסקנא דהתם דשגגת קרבן בשבועת בטוי שמה שגגה. אלא עיקר הגירסא כך היא מני אילימא מונבז השתא בכל התורה כולה דלאו חדוש הוא אמר מונבז שגגת קרבן שמה שגגה הכא לא כ"ש אלא רבנן היא תיובתא דאביי תיובת' והשתא א"ש דאי' לרבנן שבועת בטוי לשעבר וכמסקנא דהתם. אלא שרש"י ז"ל שבש גירסא זו ואמר מאי האי דמתמהינן אילימא מונבז השתא כו' דא"ל דאה"נ דלאשמועי' דבכי האי גוונא חייב למונבז לא אצטריך ומיהו אצטריך לאשמועי' דלא משכחת לה אלא בכי האי גוונא משום דאי ידע מזיד הוא ואי לא ידע אנוס הוא. ויש מי שתירץ דליתא דהא משכחת לה נמי באומר מותר וליתא דבהדיא אמרי' בירושלמי שהנשבע לשקר במזיד אלא שאומר מותר אנוס הוא. אלא י"ל דליכא למימר דאתא לאשמועי' למונבז דלא משכחת לה בגוונא אחריתי דהא משכחת לה כגון שהוא שוגג בלאו שבה וסבור הוא שאיסורא בעשה וכל כי האי גוונא לא אנוס הוא הילכך ודאי כי קתני איזו היא שגגת שבוע' בטוי לשעבר לאו למעוטי גוונא אחריתי אתא דהא משכחת לה וכדכתיבנא אלא אתא לאשמועי' דכי האי גוונא שגגה הויא ואי למונבז פשיטא אלא לאו רבנן היא ואשמועי' דכי האי גוונא בשבועה שגגה מקריא ובדין הוא דמצי לאשמועי' הכי בלהבא אלא דחדא דאית בה תרתי אשמועי' חדא דשגגת קרבן בשבועה שגגה שמה ועוד בשגגה לשעבר לא משכחת לה להדיא לשוגג גמור כלהבא ורב נחמן נמי התם בפרק שבועת שתים בתרא אה"נ דהוה מצי לאהדורי לרבא דבעיא מיניה איזו היא שגגת

שבועת ביטוי לשעבר כגון שהוא בשוגג בלאו ויודע ששבועה אסורה בעשה אלא דניחא ליה לאשמועי' דשגגת קרבן בשבועת בטוי שמה שגגה אפי' לרבנן:

והיא יומא לימות וא"ת וכי מפני שמתענה יום אחד ימות י"ל דמאן דאכיל מאתמול טובא אין הכי נמי דמשום יום אחד לא מאית אבל האי שעשה כל יום ויום כדי פרנסתו אינה עושה אותה אלא כדי שיוכל לחיות בה אותו יום בצמצום שלא הותר לו אלא מפני פקוח נפש בלבד וכל כה"ג אי לא עביד בההוא יומא מאית. וההוא יומא במאי מינכר ליה בקדושא ואבדלתא. וא"ת ולימא דמינכר ליה בתחומין שאין מהלך באותו יום חוץ לתחום וכ"ת אפי' בשאר ימים נמי אינו יוצא חוץ לתחום דלאו פקוח נפש הוא ומש"ה לא שני הכי וכי יעמוד לעולם במדבר ויחלל שבתות וימות בארץ גזירה אלא י"ל דמש"ה לא שני ליה הכי משום דאפי' בההוא יומא נמי מותר לצאת חוץ לתחום הואיל ותחומין דרבנן:

האי במזיד כתיב וכי תימא אי במזיד מאי מות יומת ומי מני מאית תרי זימני איכא למימר דאתא לאשמועי' שאם אי אתה יכול להמיתו במיתה הכתובה בו שתמיתהו בכל מיתה שאתה יכול להמיתו א"נ דברה תורה כלשון ב"א:

דף ע.

יכול עשאן כולן בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת ת"ל בחריש ובקציר ועדיין אני אומר על חרישה ועל קצירה חייב שתים ועל כולן לא יהא חייב אלא אחת כו' זו היא גירס' הספר והקשה רש"י ז"ל והיכי מצינן למימר הכי והא הוו להו חרישה וקצירה דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד על הכלל כולו שכך הוא מדה בתורה ותי' משום דהוה ליה כלל בלא תעשה ופרט בעשה ואין דנין אותו כלל ופרט ולא נהירא דבכללא נמי איכא עשה דביום השביעי תשבות ועוד תירץ דהיינו טעמא משום דהו להו קצירה וחרישה שני כתובין הבאין כאחד ואין מלמדין וא"ת אם כן כי כתיב לא תבערו מאי הוי נימא הבערה נמי ללמד על עצמה בלבד יצאתה והוו להו שלשה כתובין הבאין כאחד דלכ"ע אין מלמדין. י"ל דא"כ הוה ליה למכתב הבערה גבי חריש וקציר דלכתוב הכי בחריש ובקציר ומהבערה תשבות מדלא כתבה להבערה בהדייהו ש"מ דהבערה יצאתה ללמד על הכלל כולו וחריש וקציר לדרשא אחריתי אי לר"ע לאסור תוספות שביעית אי לרבי ישמעאל לענין שבת ולומר מה חריש רשות אף קציר רשות יצא קציר העומר שהיא מצוה וכדאיתא בפ"ק דר"ה ומיהו בספרי דבי רב איתא להא ברייתא הכי יכול לא יהא חייב אלא אם כן עשאן כולן בהעלם א' ת"ל בחריש ובקציר תשבות כלומר שבא מקרא

זה ללמד על הכלל כולו ולחייב חטאת אע"פ שלא עשה אלא מלאכה אחת ועדיין אני אומר שאם עשאן כולן בהעלם א' שאינו חייב אלא אחת ת"ל לא תבערו כלומר דבחריש ובקציר אצטריך לאשמועי' דעל אחת בפני עצמה חייב דנהי דחזינן בהדיא דמקושש על אחת נתחייב סקילה הוה אמינא ה"מ מזיד אבל שוגג לא מחייב אא"כ עשאן כולן בבת אחת להכי אצטריך בחריש ובקציר ועדיין הייתי אומר שבין שעשה אחת בלבד או כולן בהעלם אחד מתחייב חטאת אחת ולא יותר להכי אצטריך לא תבערו הילכך כל חד מהני קראי למילתיה אצטריך:

דף ע:

אמר רב אשי חזינן אי משום שבת קא פריש. פירשו בתוספות דלאו בדאמרו ליה שבת היום עסקינן דבכה"ג לא מוכח דהעלם שבת בידו שהרי מיד שאומרין לו שבת היום יכול להבין שלהפרישו ממלאכה שהוא עושה אומר לו כך ואכתי לא מוכח דמעיקרא לא הוה העלם מלאכות בידו אלא הכי קאמר דאי מחמת שהוא עצמו נזכר ששבת הוא פריש הרי הדבר מוכיח שאע"פ שמתחלה היה סבור שאותה מלאכה היתה מותרת לא בא אותו העלם מלאכה לידו אלא מחמת העלם שבת שמתוך שהיה סבור שהיום חול לא נתן אל לבו שהמלאכה זו אסורה והוכיח סופו שמיד שנזכר שהוא שבת פריש מאותה מלאכה וכן נמי אי ממלאכות קא פריש כלומר שתכף שנזכר באיסורה של מלאכה פירש הוכיח סופו שאותו העלם שבת שהיה לו מתחלה לא בא לו אלא מתוך שהיה סבור שמלאכה זו מותרת שמתוך כך לא היה צריך ליתן אל לבו אם הוא שבח אם לאו ורב אשי לא פשיט לה לכולה בעיין דהיכא דלא פריש אלא משום תרוייהו ואכתי תבעי לך אי אזלינן בתר העלמת שבת או בתר העלמת מלאכות והקשו בתוס' דאפי' האי גוונא נמי דקאמר לא מפשיט שפי' דנהי דמשום שבת דוקא פריש דילמא ממלאכות נמי קא פריש וכן נמי בדפריש ממלאכות דילמא משבת הוא פריש לכך פירשו דהכי קאמר דשיילינן ליה בתר דיתידע ליה שבת ומלאכות אי ידע מתחלה אחת מהן בלבד מאיזו היה פורש ואם אמר לן דמשבת היה פורש ולא ממלאכות הרי העלם שבת עיקר ואי אמר לן דממלאכות היה פורש ולא משבת הרי העלם מלאכות אצלו עיקר ובכה"ג מפשיט שפיר ומיהו אי אמר לן שלא היה פורש אלא בשתיהן לא פשיט רב אשי ולא מידי ורבינ' דחי דאפילו בההוא גוונא נמי לא מפשיט דכיון דמתחלה מ"מ העלם זה וזה היה בידו שקולין הן אלא לא שנא ובכל ענין פטור ומכל מקום שגגה אחת כוללת הכלל דהיינו שגגת השבת והכי

מוכח דהאי לא שנא לפטורא קאמר מדמותבינן בתר הכי אלא אי אמרת העלם שבת בידו ואינו חייב אלא אחת היכי משכחת לה:

אי אמרת בשלמא העלם זה וזה בידו חייב על כל אחת ואחת שפיר וא"ת וכיון דהשתא אכתי לא מסקי' אדעתין דמיירי בדידע ליה לשבת בלאו או בתחומין היכי ניחא דכיון דלא ידע ליה במידי הוה ליה שוכח עיקר שבת ותנן במתני' דאינו חייב אלא אחת בשלמא בעיין דהעלם זה וזה בידו איכא למימר שנעלמו ממנו מקצת מלאכות בלבד ואין זה שוכח עיקר שבת שהרי יודע אותו במקצת מלאכות אבל זה שנעלמו ממנו כולם הרי זה שוכח עיקר שבת שאינו יודע מה היום מיומים תירץ הרמב"ן ז"ל דשוכח עיקר שבת דמתני' היינו שסבור שאין שבת בתורה כלל אבל הכא אפשר דידע ליה שיש שבת בתורה ונאסרו בו מלאכות אלא דאפשר דקא טעי שלכך נסמכה פרשת שבת למשכן לומר דהנך דהוו במשכן שריין ואינך כולהו אסירן וכי האי גוונא לאו שוכח עיקר שבת הוא שאין השגגה באה לו אלא מצד המלאכות ומיהו לא מקרי זדון שבת דכיון דלא ידע ליה לשבת במידי דהוי קושטא לאו זדון שבת הוא הילכך אי אמרת העלם זה וזה בידו חייב שפיר דכי האי גוונא העלם זה וזה בידו מקרי:

דף עא.

אכל חלב ודם נותר ופיגול בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת וזה חומר במינין הרבה ממין אחד חומר במין אחד מבמינין הרבה שאם אכל כחצי זית וחזר ואכל כחצי זית ממין אחד חייב משני מינין פעור א"ת דהכא משמע שאין נותר ופגול מצטרפין וקשה דהא אמרי' במס' מעילה בפרק קדשי המזבח אמתני' דתנן הפגול והנותר אין מצטרפין לא שנו אלא לענין טומאה אבל לענין אכילה מצטרפין כדתניא לא יאכל באש ישרף כל שבקדש פסול בא הכתוב ליתן לא תעשה על אכילתו וי"ל דנותר ופיגול לאו שני מינין מיקרו כיון ששניהם פוסלין בקדש אלא שתי שמות אלא דברישא מני נותר ופיגול בהדי שארא משום דתוך חומרא נמי אית בהו שאם אכל זית מכל אחד חייב על כל אחת ואחת ומיהו סיפא דקתני חומר במין א' מבמינין הרבה דמשני מינין פטור לא הוו נותר ופיגול בכלל‏ייהו משום דנותר ופיגול לאו שני מינין נינהו:

לעולם ממין אחד ואמאי קרי ליה שני מינין כגון שאכלו בשני תמחויין כלומר דמאי משני מינין דקתני בין שני מינין ממש בין מין אחד כגון שני מינין:

מילחא דפשיטא להו לרבא ואביי מיבעיא ליה לר' זירא. קשיא לי היכי אמרי' דמיבעיא ליה אדרבה פשיטא ליה לאידך גיסא דלא כוותי‏ייהו דעד כאן לא איבעיא ליה אלא בחצי

שיעור ומשמע דהכי איבעיא ליה האי ידיעה זוטרתי כי האי מי אמרינן דנהי דמחלקא בין שיעור לשיעור בחצי שיעור אינה מחלקת או דלמא לא שנא והכי נמי משמע מדאהדר ליה חלוקין לחטאות ואין מצטרפין ובכולה סוגיא בתר הכי בהא שקלי' וטרי' אי אמרי' דכל דחלוקי' לחטאות לא מצטרפי או שנאמר דאע"ג דחלוקין לחטאות מצטרפין דאם איתא דר"ז מספקא ליה נמי אי מחלקא הך ידיעה בין שיעור לשיעור שלם או לא דבעולא בחצי שיעור לענין צירוף ליבעי בין שיעור לשיעור ולחייבו שתים וניחא לי דמדאהדרי' ליה חלוקין לחטאות ולא אהדר ליה מתוך שחלוקין לחטאות משמע לן דר"ז בתרוייהו אסתפק ומאן דאהדר ליה בתרוייהו אהדר ליה דידיעה כי האי גוונא מחלקת לחטאות בשיעורין שלמין וכיון דמחלקת אף בחצי שיעור מהניא לבטל צירופן ומשום הכי נקט ר"ז בעיא בחצי שיעור ולא נקט בשיעורין שלמים משום דאסיק אדעתיה דאי ליהדר ליה כדקא אהדר ליה דלישמע מיניה תלת חדא דבשיעורין שלמים הויא ידיעה מחלק ולא עוד אלא דאף בחצי שיעור הויא ידיעה לבטל הצירוף ועוד כל דמחלק לחטאות כגון תמחויין לר' יהושע מחלק נמי בין שני חצאי זיתים שאין מצטרפין ובהא הוא דשקלי וטרי דאיכא למימר דאפילו מאי דחשיב לחלק בין שני שיעורין שלמים לא חשיב לחלק בין שני חצאי זיתים לפי שזיתים שלמים חשובין וראויין להתחלק ומשום הכי מחלקן אפילו חלוק קטן משא"כ שני חצאי זיתים שמתוך שכל אחד שיעור קטן אינו ענין בפני עצמו ונגרר אחר חבירו ואינו מתחלק ממנו אלא בחלוק גדול והיינו דשקלי' וטרי' אי ר' יהושע דאמר תמחויין מחלקין לחומרא דוקא הוא דקאמר או דילמא בין לקולא בין לחומרא ולאו משום דמסתפק ר' יהושע בתמחויין אי מחלקין אי לא שקלי' וטרי' בהני דאי מסתפק אדרבה הוה לי' למימר דבחצי שיעור מחלקין ובשיעור שלם אין מחלקין שלא להביא חולין לעזרה אלא היינו טעמא משום דמילתא זוטרתי מחלקה טפי בין שיעורין שלמים ואינם ראויים לחלק בין חצאי שיעורין כנ"ל:

דף עא:

אמר ליה מסתברא בין זו ובין זו מחלוקת. הלכך לר' יוחנן דקי"ל כוותיה אפילו ידיעה לחודה מתחלקת ותמהני על הרמב"ם ז"ל היכי מזכי שטרא לבי תרי שהוא עצמו ז"ל פסק כן ואעפ"כ כתב בפ"ו מהלכות שגגות אכל שני זיתי חלב בהעלם א' ונודע לו על אחת מהן וחזר ואכל כזית בהעלמו של ב' והביא חטאת על הראשון ראשון ושני מתכפרין אבל שלישי לא נתכפר ואליבא דר"י דקיי"ל כוותיה אפי' שני נמי לא נתכפר ועוד אני מוסיף תמה בדבריו דאם איתא דב' נתכפר ג' נמי נתכפר דהא אמרינן דרבה בתר דשמעה

מאביי סברא ואית ליה גרירא והרי הוא עצמו ז"ל כתב בפרק ז' מהל' שגגות שאם נודע לו על הקצירה של זדון שבת ושגגת מלאכות שקצירה גוררת קצירה וטחינה שעמה ואין אלו אלא דברי תימה ולא ירדתי לסוף דעתו בזה:

אמר עולא למ"ד אשם ודאי לא בעי ידיעה בתחלה פרש"י ז"ל דפלוגתא היא בכריתות בפ' דם שחיטה דתנן התם ר"ע מחייב על ספק מעילות אשם תלוי כו' ומודה ר"ע שאינו מביא את מעילתו אמר לו רבי טרפון מה לזה מביא שתי אשמות וכתב רש"י ז"ל דלא דמי לאשם תלוי דספק חטאת דהתם ספיקו איל ודאו נקבה הלכך כי מתידע ליה בעי לאתויי נקבה אבל זה ששניהם מין אחד יביא קרן וחומש ויביא איל ויאמר כו' וכמו שכתיב בפירושיו. ולשונו ז"ל אינו מדוקדק אצלי דמשמע דבחטאת נמי הוה מצי לאתויי כאשם תלוי דידה מתנה אלא היינו טעמא משום דלא מצי מיתני בספיקו איל וודאו נקבה והאי טעמא לא נהיר דהוה מצי למיתני לחטאת כשמצי מתנה באשם שפחה חרופה נמי אשם תלוי ליכא אלא דמצי מתנה אם נסתפק לו אם בעל שפחה חרופה שאם בא עליה יהא אשם ואם לאו יהא שלמים וכמו שאני עתיד לכתוב לפנינו בס"ד ה"נ גבי חטאת מצי לאתנויי אם אכלתי חלב יהא חטאת ואם לאו יהא שלמים אל כך ראוי לומר מה לזה מביא שני אשמות דבשלמא גבי חטאת בעינן ידיעה בתחילה כדכתיב או הודע אליו חטאתו אבל גבי אשם דלא כתיב באו הודע אליו חטאתו לא בעינן ידיעה בתחלה כנ"ל וכן נמי במה שפי' דר' עקיבא הוא דבעי ידיעה בתחילה הקשו עליו דבהדיא אמרינן בסופא דההיא מתניתין דלר' עקיבא נמי אשם ודאי בא על תנאי ולא פליג ברישא אלא משום עצה טובה דתנינן עלה אמר לו ר"ע נראין דבריך במעילה מיעוטא הרי שבא לידי ספק מעילה במאה מנה לא יפה לו שיביא אשם בשתי סלעים ולא יביא ספק מעילה במאה מנה הא משמע דמודה ר"ע לר' טרפון במעילה מיעוטא והיינו נמי דאמרינן עלה בגמרא אמר רבא מדברי שניהם נלמוד אשם ודאי לא בעי ידיעה בתחלה אלא בין ר"ע בין ר"ט ס"ל דאשם ודאי לא בעי ידיעה בתחילה ומאן דבעי ידיעה בתחלה ר"י הוא דתנן התם לענין שאכלו ב' חתיכות אחת של קדש וא' של חולין זה מביא אשם תלוי וזה מביא אשם תלוי דברי ר"ע ר"ש אומר שניהם מביאין אשם אחד כלומר אשם ודאי ומתני התם ר"י אומר אין שניהם מביאים אשם אחד וממאי דלא בעינן בגמרא ר"י היינו ר"ע אלמא דנהי דר"ע משום עצה טובה אתי לה ר"י מדינא קאמר דסבר דבעינן ידיעה בתחלה אפי' באשם:

דף עב.

בעל חמש בעילות בשפחה חרופה אינו חייב אלא אחת וא"ת ומי איכא מאן דלא בעי בשפחה חרופה ידיעה בתחילה והרי אי אפשר להתנות ולומר אם ודאי מעלתי כלומר שעתיד ספקי להודע לי זה אשמי ואם לאו יהא אשם תלוי שהרי אין מביאין אשם תלוי על שפחה חרופה ותירצו בתוספות שיכול להתנות ולהביא ואומר אם ודאי זה אשמי אם ספק תהא נדבה ואע"פ שמביא קדשי לבית הפסול שהשלמים נאכלין לשני ימים ולילה אחד והאשם אינו נאכל אלא ליום ולילה אפשר דסבר לה כמ"ד מותר להביא קדשים לבית הפסול והרמב"ן ז"ל תירץ דמשכחת לה כגון שבאו הוא וחביריו על שתי נשים ואחת מהן שפחה חרופה ויכולין שניהם להתנות ולומר כל אחד אם אני בעלתי זה אשמי וזה חברי זה אשמו ולמאן דבעי ידיעה בתחלה אי אפשר:

ודילמא מעשה דלאחר הפרשה קאמרת וכדרב המנונא אמר ליה אין. ולפי זה משמע דרב דימי פליגא אדעולא דאלו לעולא אפילו למאן דאמר אשם ודאי לא בעי ידיעה בתחלה במעשה דאחר הפרשה חייב על כל אחת ואחת ולרב דימי ס"ל דדוקא למאן דאמר אשם ודאי בעי ידיעה בתחלה במעשה דלאחר הפרשה חייב על כל אחת ואחת אבל למאן דאמר לא בעי לא. כתבו התוס' דבהא פליגי דרב דימי סבר דלמאן דלא בעי ידיעה בתחלה אשם מכפרה פי' על מעשה דלאחר הפרשה מידי דהוה אעולות שהן מכפרות על חייבי עשה והפריש קרבן וחזר ועבר על עשה כולן מתכפרין בקרבן אחד ועולא סבר דאפילו מאן דלא בעי ידיעה תחילה אין אשם מכפר על מעשה דלאחר הפרשה דלא דמי לעולה לפי שאינן חובה אלא שהמתנדב עולה מכפרת על חייבי עשה אבל דבר שבחובה באשם אינו מכפר על מעשה שלאחר הפרשה:

דף עב:

נתכוין להגביה את התלוש וחתך את המחובר פרש"י ז"ל בתוך סכין שהוא מוטל בערוגת ירק ונתכוין להגביהו וחתך את הירק וכן יש לו לפרש לחתוך תלוש זה וחתך מחובר זה. ולא נהיר דכל שהוא מתכוין לגוף אחד ליכא מאן דאמר דחייב דלקמן בשמעתין נמי אמרינן שגג בלא מתכוין היכי משכחת לה כגון דסבור שומן הוא ואכלו אלמא מה התם אכל מה שנתכוון לאוכלו הכא נמי בשחתך אותו גוף שנתכוון בחתיכתו עסקינן אלא שהיה סבור שהיה תלוש והוא מחותך אבל נתכוון לחתוך אותו גוף וחתך גוף אחר אפילו ממחובר למחובר דהוי מחיוב לחיוב פטור והיינו נמי דאמרינן לקמן בפרק הזורק

נתכוון לזרוק ארבע אמות וזרק שמונה אם אמר כל מקום שתרצה ינוח חייב ואם לאו פטור ואין צריך לומר נתכוון לזרוק למזרח וזרק למערב:

אי דלא קבליה באלוה ולאו כלום הוא. כלומר דכיון דאנדרטא לאו עבודה זרה היא אלא לכבוד המלך עושין כל היכא דלא קבליה עליה לאלוה לאו כלום הוא שאלו היתה ע"ז אע"ג דלא קבליה עליה לאלוה הוה ליה כעובד ע"ז מאהבה ומיראה דאפליגו בה אביי ורבא:

אלא מאהב' ומירא'. פרש"י ז"ל מאהבת אדם ומיראתו ולא יראה דסכנת נפשות קאמר דאי הכי היכי מחייב אביי דהא אע"ג דבע"ז אמרינן דיהרג ואל יעבור אפילו הכי אי עביד פטור כדדרשינן מהוא ולא אנוס אלא מיראה שלא יזיקנו בממון קא אמרינן. מאי דקרי ליה שוגג בלא מתכוין היינו משום דס"ל דכל שאינו עבוד' לכוונת אלהות אלא מפני אהבת אדם או יראתו שיהא מותר והיינו מותר דאמרינן בסמוך. ובדין הוא דהוה מצי למפרך כדפרכינן לקמן מה שאין כן בשבת דפטור לגמרי ע"כ לא בעי רבא מרב נחמן אלא לחיובי חדא או לחייבי תרתי אלא דאי הוה פריך הכי הוה משמע דדרשא דשאר מצות ניחא ליה וליתא דהא קשיא לרבא וראיה לדבר דאינו אומר מותר דאמרינן בסמוך דאי לא למה ליה לאביי לשנויי בסמוך שוגג בלא מתכוין דשאר מצות כגון שסבור רוק הוא ובלע לימא לעולם בע"ז וכגון שעבדה מאהבה ומיראה דהא לאביי דאמר חייב ניחא אלא ודאי משום דסופא דמה שאין כן בשבת לא ניחא ליה וכדאמרן משום הכי מוקי לה אשאר מצות כגון שסבור רוק הוא ובלעו. אלא באומר מותר פרש"י ז"ל שעובד אותה ומקבלה באלוה אלא שהוא סבור שלא הזהירה תורה על ע"ז. ואיכא למידק עליה אם כן היינו שוכח עיקר עבודה זרה ואי הכי מאי קא מדמי ליה להעלם זה וזה בידו דשבת דהתם לאו שוכח עיקר שבת הוא וכמו שכתבתי למעלה והוה ליה לדמוייה לשוכח עיקר דמכל מקום מחייב וכדאי' במתני' אלא אומר מותר היינו סבירא ליה שעבודה כזו שהוא עובד לא נאסרה בשום ע"ז ושעל ע"ז שהוא עובד לא הזהירה תורה בשום עבודה והשתא הוה ליה ממש דומיא דהעלם זה וזה דשבת. ובדין הוא דהוה מצי לפרושי באומר מותר בע"ז והיינו שסובר שע"ז לא נאסרה אבל יודע הוא שעבודות אלו נאסרו לאותן ע"ז שהן אסורות אלא דמשום דהיכא דאיכא העלם זה וזה בידו משמע דמיפטר טפי נקיט לה הכי לאשמועינן דכי האי גוונא בין בע"ז בין בשאר מצית מחייב:

דף עג.

מתני' אבות מלאכות ארבעים חסר אחת כו' והפוצע שני חיטין. פי' הרא"ה ז"ל בפוצע הוא שכשחוט אחד ניתק פוצע ראשיהן ושוזרן ביד עד שיהא נארג וקאמר דכשיעשה כן בשני חיטין חייב. הבונה והסותר. הקשו בתוס' כי היכי דקתני קורע על מנת לכתוב אמאי לא תני נמי סותר ע"מ לבנות ותירצו דבהנהו נמי לא היה צריך למיתני על מנת לאשמועינן דבלאו הכי פטור דהא ודאי פשיטא דמקלקל לא מחייב אלא כי עביד ע"מ לתקן אלא דתנא הכי בהנהו לאשמועינן דתופר וקורע ע"מ לתפור וכן נמי כותב ומוחק ע"מ לכתוב חד שיעורא אית להו דהיינו שתי תפירות ושתי אותיות אבל בבונה דליכא שיעורא כלל כדתנן לקמן הבונה כל שהוא לשיעורא לא אצטריך למיתני דלית ליה שיעורא ולאשמעינן נמי דסותר שלא על מנת לבנות לא מחייב לא אצטריך דפשיטא דהא מקלקל הוא:

והמכה בפטיש. פרש"י ז"ל משום גמר מלאכה שכן האומן מכה על הסדן בשעת גמר מלאכה. ולא מחוור דהא בפרק הבונה תנן המסתת והמכה בפטיש ועלה קתני סיפא רשב"ג אומר אף המכה בקורנס על הסדן בשעת גמר מלאכה אלמא דלאו היינו מכה בפטיש. אלא עיקרן של דברים כפר"ח ז"ל שפירש שהאומן מכה בפטיש על הכלי להשוות עקמימותו וכן על האבן שבבנין להשוותה לחברותיה וכי האי גוונא אע"ג דלא הויא מלאכה מצד עצמה מחייב בו משום גמר מלאכה:.

והמוציא מרשות לרשות. וא"ת ואמאי לא חשיב נמי מעביר ארבעה אמות ברשות הרבים. י"ל משום דמעביר תולדה דמוציא היא לפי שארבע אמות של אדם רשותו הן ומי שמוציא חוץ לארבע אמותיו הוה ליה מוציא מרשות לרשות. וכי אמרינן לקמן בפרק הזורק דמעביר ארבע אמות ברשות הרבים הלכתא גמירא לה היינו לחייב בה מדין מוציא ומשום הכי עונשין עליה מפני שנסמכה לתורה שבכתב הא לאו הכי לא מחייב עלה שאין עונשין מהלכה למשה מסיני וא"ת עוד למה לא שנו מושיט מרשות היחיד לרשות ורשות הרבים באמצע דמחייב כדאיתא לקמן בפ' הזורק כבר הקשו זה בירושלמי דגרסינן התם למה לא תנינן הושטה עמהון ר' סימון בשם ר' יהושע בן לוי מפני המחלוקת רבי עקיבא וחכמים ר' יהודה כן לוי ר' יהושע בן לוי בשם ר' יתר עלהון הושטה ולמה לא תנינן הושטה עמהון לכל המלאכות שזו באחד וזו בשנים שכל המלאכות יש להן תולדות וזו אין לה תולדה ומדלא חשו לאקשויי הכי בגמרא דילן מסתברא לי דסבירא להו שאף הושטה בכלל המוציא מרשות לרשות היא כיון שאינו מתחייב עליה אלא מפני שרשות הרבים בינתים:

דף עג:

גמרא אמר רב פפא האי מאי דשדא פסתא לדיקלא ואתר תמרי חייב שתים פרש"י ז"ל שאף זה מפרק תמרים מן הדקל. ולא נהיר דאי הכי מאי איריא תמרי בוצר וגודר ומוסק ואורה לחייב נמי תרתי אלא דוקא בתמרים הוא דמחייב תרתי לפי שהן באילן כעין אשכל וכשאשכל נתלש מן האילן חייב משום תולש וכשנחבט בקרקע ונפרקין התמרים מן האשכל חייב משום מפרק:

דף עד.

אמר אביי שכן עני אוכל פתו בלא כתישה וא"ת א"כ הרקדה נמי לא ליחשוב שכן עני אוכל פתו בעיסה בלוסה וכדאמרה בסוף פירקין י"ל דלא דמי עני דהכא לעני דההתם דאי דהכא רוב בני אדם עושין כן לדבר זה שאוכלין פתן בלא כתישה ואינו כותש אלא מי שהוא מפונק ביותר ומשא"כ בעיסה בלוסה שאין אוכלין אותה אלא עניים ממש וא"ת ונהי דעני אוכל פתו בלא כתישה מאי הוי האי כתישה דהויא במשכן בסממנין הוא דהות והוה ליה למחשבה י"ל כיון דתנא נקט אופה משום מבשל משום דסידורא דפת נקיט כדאמרינן לקמן אביי נמי נקיט בפירוקיה שיטתה דפת אמר שכן עני אוכל פתו בלא כתישה וממילא משמע דכי היכי דלאו אורחייהו דאינשי מקפד אכתישה דפת ה"נ לאו אורחייהו למקפד אכתישה דסממנין:

מתקיף לה רב יוסף וכי מותר לאפות פחות מכשיעור וא"ת ורב דנאדי מאוקמתיה דעולא משום מאי דאתקיף עלה רב חסדא וכי מותר לאפות לבו ביום היכי לא אסיק אדעתין דאוקימתא דיליה מצינן לפרוכי נמי האי פירכא וכדאתקיף ר' יוסף לר' חסדא י"ל דהוה קס"ד דר"ח דכל שאינו בורר אלא פחות מכשיעור לאו בורר מיקרי שאינו אלא כאוכל ונמצא פסולת בתוך החתיכה שמפריש הפסולת מתוך האוכל ואוכל שהוא מותר ורב יוסף לא ניחא ליה בהכי משום דדרך ברירה נמי בהך הוא שכל הבורר קימעא קימעא הוא בורר עד שמצטרף לחשבון גדול:

בקנון ובתמחוי לא יברור ואם בירר פטור אבל אסור וא"ת למה ליה לרב יוסף לאוסיפי בברייתא דינא דפטור אבל אסור טפי מכולהו אמוראי י"ל משום דלרב יוסף ברייתא מפלגא בין בורר ביד לבורר בכלי וקושטא דמלתא דתלתא דיני הוו דביד מותר ובקנון ותמחוי אסיר לכתחילה ובנפה וכברה חייב חטאת לא משמע ליה דליתני תנא דינא דמותר ודינא דחייב ולא ליתני דינא דפטור אבל אסור:

מתקיף ליה רב המנונא מידי קנון ותמחוי קתני. עיקר פרכיה לאו מקנון ותמחוי דהוה מצי לשנויי ולמימר דלא תנא אלא תרי בבי מותר דהיינו ביד וחייב חטאת דהיינו בנפה וכברה אלא עיקר פרכי' דכי היכי דפריך מידי קנון ותמחוי קתני ה"נ איכא לאקשויי מידי נפה וכברה קתני דאע"ג דברייתא דאמרינן לקמן והתניא חייב מוקמינן ליה בנפה וכברה דאלמא סתמא הכי משמע הני מילי כי לא תני אלא חדא בבא וחדא גוונא אבל בברייתא דהכא דתני תרי גווני ומוקמינן רישא ביד אם איתא דמציעתא או סיפא בכלי הו"ל לפרושי:

היו לפניו מיני אוכלין כו' והתניא חייב. פירוש רש"י ז"ל דמברייתא דלעיל פרכינן ולא מחוור דאם איתא כיון דמוקמינן לה בנפה וכברה משמע דרישא דההיא ברייתא דקא שריא לאלתר בנפה וכברה נמי היא דהא אביי לא מפליג בין רישא וסיפא אלא בין לאלתר ולבו ביום וליתא דנא מיבעיא בנפה וכברה אלא אפילו בקנון ותמחוי לאלתר נמי אסור וראיה לדבר מדתניא בפ"ק דביצה המולל מלילות מערב שבת למחר מנפח על יד על יד ואוכל אבל לא בקנון ולא בתמחוי וההיא ודאי לאלתר היא דאי לבו ביום הא אמרינן התם לענין מעשר המולל' מלילות של חטים מנפח על יד על יד ואוכל ואם ניפח ונתן לתוך חיקו חייב ואמר ר' אליעזר וכן לשבת אלא ודאי הא דאמרינן והתניא חייב הייני ברייתא אחריתי דמתני' הכי היו לפניו מיני אוכל ובירר ואוכל ובירר והניח חייב מדקאמר בירר ואוכל משמע אפילו לאלתר ומשנינן דההיא בנפה וכברה וכי קאמר רב אשי פטור אבל אסור היינו בקנון ותמחוי ולאלתר וברייתא דקתני לעיל מותר מיירי ביד. ונמצא פסקן של דברים דכל לבו ביום אפי' ביד חייב חטאת לאלתר ביד מותר והיינו ברייתא דלעיל בקנון ובתמחוי פטור אבל אסור והיינו דרב אשי בנפה וכברה חיוב חטאת והיינו הך בתרייתא דקתני חייב ושיעורא דלאלתר כתבו בשם ר"ת ז"ל דכי דהיינו שיעור מה שמסב על השלחן באותה סעודה בלבד. ועוד כתבו בשמו ז"ל דכי שרינן לאלתר היינו דוקא בבורר אוכל מתוך פסולת אבל פסולת מתוך אוכל אפי' לאלתר חייב חטאת ויליף מדחזקי' דאמר לקמן בסמוך הבורר תרמוסין מתוך פסולת שלהן חייב ומדקאמר סתמא משמע אפילו לאלתר וטעמא משום דעיקר בורר היינו פסולת מתוך אוכל ולא תיקשי לך הא דאמרינן לקמן בפרק תולין משמר משום מאי מתרינן ביה ואמרינן משום בורר מה דרכו של בורר נוטל אוכל ומניח פסולת אף כאן נוטל אוכל ומניח פסולת דהתם הכי קאמרינן דכיון דאף בבורר אוכל מתוך פסולת משכחת ביה חיובא דהיינו בנפה וכברה משום הכי קאמר שאף אם התרו בו משום בורר התראתו התראה דאיכא בורר דמחייב דדמי ליה אבל בתוספות תירצו דכשאוכל מרובה על הפסולת בכי האי גוונא

דרכו של בורר לברור האוכל ולהניח הפסולת אבל כשהפסולת מרובה דרכו לברור הפסולת ולהניח האוכל ולא מחוור:

דף עד:

אמר רב פפא האי מאן דפריס סילקא חייב משום טוחן כתב הרשב"א ז"ל בתשובה דדוקא במחתך כדי לאכלו למחר או לבו ביום לאחר שעה הא לאו הכי שרי כדשרי אביי לאכול ולברור לאלתר ולפיכך התיר לפרר פיתותי לחם לתרנגולין לתת לפניהם לאלתר וכדקי"ל בשילהי מכילתין דשוויי אוכלה משוינן ובספר המצות התירו לפי שאין טחינה אחר טחינה מהו דתימא לשרורי מנא קא מכוין קמ"ל דמרפא רפי והדר קמיטי וא"ת הכא משמע דלבשולי קא מכוין ובפ' אין מעמידין משמע דלשרורי קא מכוין דאמרינן התם האי כותי דשדי סיכתא לאתונא וקבר בה ישראל קרא מעיקרא שרי פשיטא מהו דתימא כותי לבשולי מנא קא מכוין כלומר וכל היכא דקא מכוין לבשולי אע"ג דלא הוה ידע ליה בקרא אסיר קמ"ל דכותי לשרורי מנא קא מכוין י"ל דכי אמרינן הכא קמ"ל דארפא רפי דאע"ג דלשרורי מנא קא מכוין כיון דנא אפשר לשרורי אלא רפו מעיקרא אסיר אע"ג דאיהו לאו לבשולי קא מכוין ומשום הכי גבי בשולי נכרים שרי:

חולש חייב משום גוזז פי' אפילו לאחר מיתה דבגוזז לא שנא מחיים ולא שנ לאחר מיתה והכי איתא בתוספ' הגוזז מן הבהמה ומן החיה ומן העופות אפילו מן השלח מלא הסיט כפל ובחיי' והכי נמי איתא בירושלמי בפירקו דגרסינן התם התולש מן המתה תלישתה זו היא גזיזתה וכיון דכגוזז לא שנא מחיים ולא שנא לאחר מיתה כתב הרמב"ן ז"ל שמותר לתלוש נוצה מצואר העוף בי"ט כדי לשחוט דכיון דלא שני לן באיסור תלישה בין מחיים בין לאחר מיתה וניתנה י"ט לדחות אצל מלאכה זו שהרי עתידה הנוצה ליתלש אחר מיתה משום אוכל נפש אף מחיים מותר ואי קשיא לך דהא תנן בבכורות בפרק הלוקח בהמה ר' יוסי בן המשולם אמר השוחט את הבכור עושה מקום לקופיא מכאן ומכאן ותולש את השער ואיבעיא לן בגמרא כנגדו בי"ט מותר דתולש לאו היינו גוזז ופרכינן עלה והתניא התולש את הכנף והקומטו והמורטו חייב שלש חטאות ואמר ריש לקיש תולש חייב משום גוזז ומפרקינן שני כנף דהיינו אורחיה ומשמע לכאורה דכיון דהיינו אורחיה בכנף בי"ט אסור י"ל דהכי קאמרינן היכי קאמרת דתולש צמר מן הבהמה לאו היינו גוזז מא' שנא מתולש את הכנף דהיינו משום גוזז ומפרקינן דל דמי כנף לצמר דצמר לאו היינו אורחיה בתלישה אלא בגיזה וכנף היינו אורחיה וכיון דהיינו אורחיה אם לא היה סופו לדחות אצל מלאכה זו כשם שאין סופו לדחות אצל צמר הבהמה אין

הכי נמי דהוה אסיר אבל כיון שסופו לדחות וכדכתיבנא אע"ג דהיינו אורחיה מה לי מחיים מה לי לאחר מיתה זהו דעת הרמב"ן ז"ל וכדבריו נהגו והרמב"ם ז"ל אסר:
אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן והוא שקשרן מכאן למד הרב ר' אליעזר ממיץ ז"ל דקושר קשר אחד לא מחייב שאינו מתקיים דאי מחייב כיון דתופר שני תפירות לא משכחת לה בלא קשר תיפוק לי דמחייב משום קושר א"ו כדאמרן והכא כשלא קשר אלא קשר אחד עסקינן:

דף עה.

הצד חלזון והפוצעו אינו חייב אלא אחת להכי נקט הצד אע"ג דבצידה ל"פ ותנא הפוצע חלזון פטור ור"י מחייב משום דאורח' דמילתא הכי איתא לפוצעו תיכף שהו ניצוד כי היכי דליצלי צביעיה. שאני הכא דכמה דאית ביה נשמה טפי ניחא ליה כי היכי דליצלי צביעיה פי' ולפיכך הוא פוצעו כדרך שאפשר שלא ימות ומשום הכי לא הוה פסיק רישא א"נ אע"ג דהוי פסיק רישיה כיון דלא ניחא ליה לא מודה ר"ש ובפנינו נאריך בדין זה בס"ד וא"ת לרבי יהודה נמי ליחייב תלת כלומר אף משום נטילת נשמה. י"ל דלר' יהודה נמי כיון דקשה ליה לא מחייב עלה:
לרב משום צובע אין משום נטילת נשמה לא פי' א"כ קשה מתניתין דקתני צובע ושוחט בתרתי ופריק אימא משום צובע:

דף עה:

השף בין העמודים פרש"י ז"ל השף בקרקעות הבנין שהעמודים נשענין עליו כדי שיהא חלק חייב משום ממחק ולא נהירא דכל כי האי גוונא בבית חייב משום בונה ובשדה חייב משום חורש וכדאמרינן לעיל בגומא וגבשושית אלא הכי איתא בירושלמי השף את העור בין העמודי' כדי לחלקו חייב משום ממחק שכן דרך הרצענין להחליקו ולרככו בכך והכי אי' בירושלמי בפ' דידן מה מחיקה היתה במשכן שהיו שפין את הטור על גבי העמוד ועדיין אינו נוח לי דא"כ היכי שייך למימר חייב משום ממחק היינו ממחק גופיה:
אלו לאפוקי דרבי אליעזר דמחייב אתולדה במקום אב וא"ת לאפוקי מדר' אליעזר מרישא שמעת לה דקתני חייב על כל אב מלאכה ומלאכה דמשמע אפילו אתולדה במקום אב לא ותנן נמי העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת אינו חייב אלא חטאת אחת ומהאי בבא דיקינן בכריתות דמתני' דלא כר' אליעזר י"ל דאי מרישא הוה אמינא דכי קתני חייב על כל אב מלאכה לאו לאפוקי תולדות קאמר אלא לאפוקי זורע ונוטע ומבריך ומרכיב

בהעלם אחד וסיפא נמי דהעושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת הוה אמינא דפירושא דרישא היא חייב על כל אב מלאכה ומלאכה אבל לא על אב אחד שתים לפי שהעושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת אינו חייב אלא אחת ואע"ג דבכריתות מוכחי' מהא דאתיא דלא כר' אליעזר אורחא דתלמודא הוא דכל היכא דאיכא למילף חד דינא מסופא ולכאורה נמי איכא למילפיה מרישא דילף ליה מרישא אף על גב דאיכא לדחויי:

חסר אחת לאפוקי מדר"י וא"ת דהא תנא ליה רישא אבות מלאכות ארבעים חסר אחת י"ל אי מרישא הוה אמינא תנא ושייר אבל סיפא כאן דתני אלו ליכא למימר תנא ושייר כדאקשי בעלמא תנא תני אלו ואת אמרת תנא ושייר:

שובט הרי הוא בכלל מיסך ואע"ג דאמרי' לעיל דכל מלאכה דהויא במשכן אע"ג דאיכא אחריתי דדמיא לה חשיב לה הכא שאני דשובט ומיסך ומדקדק ואורג אחד הן לגמרי ולא שנים הדומין:

אמר רבי יוסי ב"ר חנינא האי דלא כר"ש פירוש כולה מתני' רישא וסיפא דרישא קתני דכל שמצניעין כמוהו חייב אע"פ שזה אדם חשוב ואינו מצניע כמוהו ואלו לר"ש לא חייב אלא מצניעין ממש וסיפא נמי דקתני דאינו חייב אלא המצניעו כלומר מצניע לא בעי שיעורא דלא כר"ש דאלו ר"ש הא אמר בכל השיעורין הללו למצניעהן ואע"ג דבתר הכי מייתינן בגמ' פסקא דסיפא דמתני' משום דרישא וסיפא הוא דאתיא דלא כר' שמעון אבל סיפא בלחוד הוא דאתיא דלא כר' שמעון בן אלעזר:

דף עו.

והא תניא גרוגרות אידי ואידי חד שיעורא וא"ת א"כ ליתני בגרוגרת י"ל דאם כן הוה משמע דמשום דחזי לאדם הוא קמ"ל דמשום דחזי לכולה הוא:

השק ארבעה על ארבעה כלומר שאם כלה ונשתיירו ממנו ארבעה על ארבעה מקבל טומאה אבל בתחילתו לא מקבל טומאה עד שיגמור את כולו והכי איתא במסכת כלים:

פרק שמיני המוציא

דף עו:

מתני' חלב כדי גמיאה. שיעורא דכדי גמיאה לא אתפרש ובודאי שהוא פחות מרביעית דהא קתני סיפא ושאר כל המשקין ברביעית ש"מ דכדי גמיאה בציר מרביעית דרביעית להקל נאמר ולא מצי' למימר דכדי גמיאה היינו כמלא לוגמ' דהא בפ' בתרא דיומא בענין שיעור שתייה פליגי תנאי דמר סבר כדי רביעית ומר אמר מלא לוגמו ומר אמר כדי

גמיאה ומסתברא דאע"ג דלענין יום הכפורים לכל חד וחד בדידיה משערי' התם הוא דכיון דמשום יתובי דעתה הוא לכל חד וחד לא אייתבא דעתיה אלא בדידיה אבל לענין שבת בשל עולם הם שמין כבנונית:

דף עז.

גמרא ועוד מים בכד ומצטרפין פי' אביי לא אתא לאיפלוגי אשיעורא דכוס של ברכה דלכ"ע רביעית הוא ומודה הוא נמי דהיינו טעמא דמחייב בכדי מזיגת הכוס לפי שכשימזוג יעמוד על רביעית והכי משמע לקמן דאמרי' אמר ליה אביי דילמא לא היא ע"כ ל"ק ר' נתן דכזית תבעי רביעית אלמא חיובא דכוס של ברכה משום רביעית הוא אלא אמזיגה דרבא בלחוד הוא דפריך והכי קאמר אי אמרת בשלמא דמזיג' דמתני' הויא שני חלקי מים ואחד יין כיון שהכל מוזגין כן עומד למזוג כה"ג כמזוג דמי והמים שבכד הרי הן כמי שנמזגו בכוס אכל אי מזיגה דמתני' ביינו מזיגה דרבא אף לדידיה נמי מזיגה יתירתא היא ורוב הני אדם אין מוזגין כן כדאמר רב יוסף בפרק הנודר מן הירק דמי האי מזיגה למזיגה דבריה דרבי יוסף בר חמא וכיון שכן לאו עומד למזוג כה"ג הוי ומים שבכד אי אפשר לראותן כאלו הן בכוס אלא כאלו הן בכד ואיך מצטרפין:

דף עח.

אמר אביי בגלילא שנו פרש"י ז"ל שהיו עניים ומקפידים על דבר מועט וחסין על מים וחלב לשוף בהן את הקלור ואין שפין אלא במים הילכך רפאתן נמי שכיחא ואזלי' לחומרא פי' לפירושו שאע"פ שהרבה מסתפקין למים יותר מרפואה אפי"ה כיון שהכל מסתפקין בהן לרפואה כדרך שהכל מסתפקין מהם לשתיה שכיחא ושכיחא קרינא ביה אבל ר"ח ז"ל פי' שמי גלול ידועין הן לרפואה ובכל מקום מתרפאין מהן ולפי' רפואתן מצויה בכל מקום כשתייתן במקומן ודאמרי' נמי בדשמואל דאמר כולהו שקייני מסו ומטללי לבר ממיא ר"ח ז"ל גריס בה מסו ומצערי בר ממיא דמסו ולא מצערי ופי' שהמים כולן שתייתן לרפואה הוא וכיון דעיקר שתייתן לרפואה שיעורן כרפואה פירוש לפי שאע"פ שהשתיה אינה אלא ברביעית כיון שהיא עושה רפואה ופעמים שעושין מהן רפואה לקלור רפואתן שכיחא והולכין אחר רפואה קטנה שלהן לחומרא ולפי פירושו כי קאמר כולהו שקייני מסו בעשויין לרפואה קאמר פאספארגוס וחביריו:
אטו מצניע לאו מוציא הוא אמר אביי הכא במאי עסקי' כו' פרש"י ז"ל דבדין הוא דלשני ליה דהכי קאמר במה דברים אמורים במוציא שלא הצניעו אבל כל שהצניעו מתחלה

והוציא אח"כ בכל שהוא אלא משום דר"ש בן אלעזר היא ושמעי' ליה לעיל דס"ל דנתחייב זה במחשבתו של זה נקט לה הכי ולא מחוור חדא דלאו ר"ש בן אלעזר היא אדרבה משמע דת"ק היא דהא מילתיה דרשב"ג פסקא בינייהו ומשמע דת"ק הוא דהדר למילתיה וכיון שכן הוה ליה לשנויי במצניע שהוציאו ועוד דאי ר"ש בן אלעזר היא למה ליה לאוקומה בתלמיד שאמר לו רבו דמשמע משום שדעתו סמוכה על דעת רבו הוא הא באינשי דעלמא ס"ל לר"ש בן אלעזר דמחייב זה במחשבתו של זה אלא עיקרן של דברים דאליבא דת"ק הוא דמתרץ לים ומשום הכי לא שני ליה דהכי קאמר במה דברים אמורים במוציא שלא הצניעו אבל במצניע שהוציאו בכל שהו משום דלא דייק ליה לישנא דאי הכי הו"ל למימר במד"א בסתם בני אדם אבל המצניע בכל שהו ומש"ה שני דבתלמיד שאמר לו רבו עסקי' וקמ"ל דאע"ג דלא ס"ל לת"ק נתחייב זה במחשבתו של זה ה"מ באינשי דעלמא אבל בתלמיד ורבו מודה לו וה"ק במד"א במוצי' כולו במי שאין לו שום מחשבה אחרת אלא הוצאה בלבד אבל במצניע כלו מי שיש לו ליסמך במחשבת מצניעו כתלמיד לרבו כל שהו:

דע"ח ע"א **מתני'** נייר כדי לכתוב עליו קשר מוכסין חייב וא"ת כיון דתנא דשיעורא דנייר כדי לכתוב עליו קשר מוכסין דמש"ה חשיב למה ליה למתני תו המוציא קשר המוכסין חייב י"ל דהו"א אע"ג דתלי שיעורא דנייר בקשר המוכסין לאו משום דקשר המוכסין חשיב אלא משו"ה מחייב בהאי שיעורא משום שראוי לכתוב בו שתי אותיות דידן ומשתייר בה אכתי בית אחיזה משו"ה אצטריך למתני תו דהמוציא קשר המוכסין חייב א"נ מאי והמוציא קשר המוכסין חייב אפילו לאחר שהראהו למוכס וסתמא כרבי יהודה:

דף עח:

גמרא ומאי עד שלא פרעו ומשפרעו עד שיאמר לו פרעתי ולא פרעתי וא"ת וכי אומר פרעתי עדין הוא צריך לו כדי לחזר אחר עדים לקיימו דודאי לא מחייב לאהדורי ללוה אא"כ הביא עדים שהוא מזויף י"ל דכיון דהשתא מיהא אינו מוצא עדים לקיימו לא חשיב א"נ י"ל דהכא במאי עסקי' כגון שכבר בקש ולא מצא וא"ת א"כ אפילו כי לא אמר פרעתי א"צ לו דהא האי שטרא לא מהני ליה ולא מידי דמה נפשך אי בעי לי' לאודויי אפילו כי ליתיה לשטרא נמי יכיל למעבד הכי ואי בעי למטען פרעתי כי נקיט האי שטרא בידו מאי מהני ליה כיון דלא מצי לקיומיה י"ל נפקא ליה מינה דאי מודה ליה הויא ליה המלוה בשטר ומצי גבי מן הלקוחות שלקחו ממנו לאחר הודאתו וכן נמי גובה מן היורשים ולא מצו למטען פרענו אי נמי אבון פרעך ואי לא נקיט שטרא אע"ג

דאודי ליה לא מצי גבי בתר הכי מן היורשין ומן הלקוחות אי נמי דאע"ג דלוה מצי טעין מזויף הוא אי נמי פרעתי כל היכא דמלוה נקיט שטרא בידיה כסיפא ליה מלתא:

דף עט.

ורבי יהודה סבר אין כותבין שובר. פרש"י ז"ל דכיון דאין כותבין שובר צריך הוא לו דאי לא מהדר ליה שטרא אית ליה לאהדורי זוזי דפרעיה ולפי פי' שמעינן מהא דלמ"ד אין כותבין שובר אפילו משפרעו צריך להחזיר לו מעותיו אם לא יחזיר שטרו ואינו במשמע דמשמע ודאי דאפילו למ"ד אין כותבין שובר ה"מ שאינו זקוק לפורעו כל זמן שלא יחזיר לו שטרו אבל שיהא צריך להחזירם לו אף משפרעו אינו נראה אבל ר"ח ז"ל פי' כגון שפרעו ואינו עומד בדין ולרבנן דאמרי כותבין שובר כיון דחששא דשמירת שוברו מן העכברים לאו חששא היא האי שטרא לא חשיב למידי לא למלוה ולא ללוה אבל לרבי יהודה דסבר אין כותבין שובר ולדידיה איכא למיחש בהך חששא נמצא ששטר זה ראוי הוא וחשיב ובדין הוא שיתחייב עליו המוציא. וכמה שיעורו כדתנן עור כדי לעשות קמיע כלומר לצור בו קמיע ששיעורו מועט ממשקולת קטנה אבל בירושלמי אמרו אית תנאי תנו כדי ליתן על הקמיע מאן דמר כדי ליתן על הקמיע באהין קשיא ומאן דמר כדי לעשות קמיע באהין רכינא:

וכמה שיעורו כדי לכתוב עליו את הגט. פרש"י ז"ל דלא כולי' גיטא קאמר אלא תורפו של גט דהיינו שמו ושמה ומקום העדים והזמן והרי את מותרת לכל אדם וסובר הרב אלפסי ז"ל דכיון דבהכי מגרש' ביה מדאורי' חשיב והזקיקו לומר כן דדפתרא חשיב טפי לא משמע שיהא שיעורו מרובה ממצה וחיפא ואלו כוליה גיטא קאמר נפיש טפי ואין צריך לכך דלעולם מכוליה גיטא קאמ' דמשום דחשיב טפי לא מחייב ביה אלא בשראוי לאחד מן הדברים שעומד לכתוב בו שאף רש"י ז"ל כתב במתני' בהא דתנן קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפילין דאע"ג דבנייר סגי כל שראוי לכתוב עליו קשר המוכסין קלף שני דמתוך שהוא חשוב אין מיחדין אותו לכך ודפתרא דהכא נמי דכוות' והא דמשמע הכא דדפתרא כשר לגיטי נשים דוקא אליבא דר' אליעזר דאמר עידי מסירה כרתי אבל לרבי מאיר לא מיתשרי מפני שיכול להזדייף וכדאית' במסכת גיטין ומשמע משמעתין דכל שאינו עפיץ עור מקרי ולאו קלף הילכך אינו כשר לספר תורה ולתפילין ומזוזות דבכל חד מהני בעינן גויל או קלף או דוכסוסטוס האי כדיניה והאי כדיניה וכמו שנכתוב בסמוך בס"ד. וכל שאינו עפיץ לאו חד מהני הוא אלא עור מיקרי אבל בתוספות אמרו דיש עבודין אחרים מכשירין כעפצים והביאו ראיה מדאמרינן בפרק הקומץ רבה

קרע הבא בתוך שתים יתפור בתוך שלש לא יתפור והתניא בתוך שלש יתפור לא קשיא הא דעפיצן הא דלא עפיצן כלומר דבלא עפיצן קרע הבא בתוך שלש לא יתפור. הא מכל מקום משמע דאע"ג דלא עפיץ כשר דאי לא מאי לא יתפור אלא ודאי יש עבוד אחר שנעשה בלא עפצים שהוא מכשיר כאלו הוא עפוץ. ולאו ראיה היא דהתם משמע דמאי דקאמר עפיצן ולא עפיצן לאו עפיצן כלל קאמר אלא שאין עיפוצן ניכר מחמת ישנן דאמרינן התם ה"מ בעתיקתא אבל בחדתתא יתפור ולאו עתיקתא עתיקתא ממש ולא חדתתא חדתתא ממש אלא הא דעפיצן הא דלא עפיצן וכ"כ הרמב"ם ז"ל. ומיהו אפשר שהדין דין אמת דאע"ג דמשמעתין משמע דכל שאינו עפיץ עור מיקרי ה"מ לדידהו אבל שאר עיבודין שלהן היו יכולין להזדייף והכי משמע בגיטין דאמרינן התם והא בעינן כתב שאינו יכול להזדייף ומשני בדעפיצן אלמא שכל שאר עיבודי שלהן היו יכולין להזדייף ואפשר שמפני כך פסלום לספר תורה דבעינן כתיבה תמה וליכא אי נמי דלאו ספר מיקרי אבל אנו שיש לנו עיבודין אחרים שאינן יכולין להזדייף וכותבין בהן גיטין ושטרות אף הן כשרין לספר תורה ותפילין ומזוזה:

דף עט:

ורמינהי קלף ודוכסוסטוס כדי לכתוב עליו מזוזה ולא גרסינן תו הכא סיפא דקלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפילין עד בתר הכי דמקשינן והא מדקתני סיפא וכך היא גרסת הספרים:

אמר רב דוכסוסטוס הרי הוא כקלף. שלשה מינין הם שכותבין עליהן ספר תורה תפילין ומזוזות האי כדיניה והאי כדיניה כמו שנפרש בסמוך בס"ד האחד נקרא גויל ונקר' כן על שהעור כולו שלם ואינו נחלק לשני כמו הקלף והדוכסוסטוס שכן לשון גויל דבר שלם שלא נטל ממנו כלום כדאמרי' בריש בבא בתרא גוילא אבני דלא משפייאן ואינו נקרא גויל על שם העבוד שהוא מעפצים הנקראים גלוש כמו שעלה על דעת רבים שהרי אף קלף ודוכסוסטוס עפיצין היו שהרי לא היה להם שם עיבוד כשר אלא בעפצים וכמו שכתבתי למעלה אלא ודאי כדאמרן. והשנים האחרים הם קלף ודוכסוסטוס ומהו קלף ומהו דוכסוסטוס בהא מילתא איפליגו רבוותא ז"ל שרב בעל הערוך כתב בשמם בערך דוכסוסטוס שהעור בשעת עיבודו חולקין אותו לשנים והחלק החיצון שהו' לצד השער הוא הנקר' קלף והפנימי הדבוק לבשר הוא הנקר' קלף דוכסוסטוס ואומרים דוך בלשון יוני מקום וסוסטוס בש' ולפ"ז כי אמרי דכותבין על הקלף במקום בשר היינו בצד היותר קרוב לבשר נמצא שכותבין בשניהם במקום חבורן כשהן דבוקים זה בזה. הילכך כיון

דאסיקנא שאין כותבין תפילין אלא על הקלף צריכין כותבי תפילין לגרר הקלף לצד הלבן שהוא הדבוק לבשר שאם לא יגרור אותו כלל כיון שעכשיו אין חולקין אותו לשנים אין זה קלף אלא גויל שהוא פסול לתפילין אבל כשגוררין אותו מצד הלבן שבו הרי הוא כאלו מסירין ממנו החלק הנקרא דוכסוסטוס ונשאר החלק הנקרא קלף וכותבין בו במקום דבוקן לדוכסוסטוס אבל הרמב"ם ז"ל כתב הפך בהלכות תפילין ומזוזה וספר תורה שהחלק הדבוק לבשר נקרא קלף וכותבין בו במקום בשר שהוא הלבן הדבוק בבשר ממש והחלק של צד השער הוא הנקרא דוכסוסטוס וכותבין בו במקום שער ממש וכן דעת הרמב"ן ז"ל. והביא הראיה מן הירושלמי דגרסי' בפירקי' קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפילין שמע ישראל הוא דאת אמר בקלף פני העור ברם דוכסוכטוס כדי לכתוב שתי פרשיות שבמזוזה ומשמע ליה דהאי פני העור דקאמר היינו הצד הדבוק לבשר. ולאו ראיה היא והכי נמי איכא למימר דפני העור מיקרי צד השער. ומכל מקום לפי סברא זו צריכי כותבי תפילין לגרור הקלפים יפה לצד השער כדי שמה שישאר יהא תורת קלף עליו ועל פי סברא זו נהגו לכתוב ספרי תורה על הקלפים שלנו שאינן חלוקין וכותבין בו במקום בשר מתורת קלף ואין גוררין צד הלבן שבו דלא מצית אמרת דמתורת גויל כותבין בו שהרי אין כותבין על הגויל אלא במקום שער דגרסי' בירושלמי בפ"ק דבבא בתרא בקלפים לא נתנו חכמים שיעור וצריך לכתוב על הגויל במקום שער ועל הקלף במקום נחשתו ואם שנה פסול אלמא אין כותבין על הגויל אלא במקום שער הילכך קלפים שלנו שכותבין עליהן במקום בשר לאו מתורת גויל עושין כן אלא מתורת קלף לפי שגוררין אותו מצד השער ומה שנשאר כלפי הבשר הרי קלף וכותבין בו במקום בשר ואלו לפירוש בעל הערוך ז"ל כל כיוצא בזה פסול שלדבריו אין כותבין על הקלף ועל הדוכסוסטוס אלא במקום שאין מחוברים זה לזה:

אלא כי תניא ההיא בספר תורה. שמעי' דספר תורה נכתב על הגויל ועל הקלף ועל הדוכסו' ומיהו מצוה מן המובחר בגויל שכך היה דרכן כדאמרי' במסכת גיטין גויילים שבו לא עבדתי' לשמן והיינו נמי דאמרי' בפ"ק דבבא בתרא גבי ס"ת שעשה משה דמקשי' בתרי פושכי היכי הוה יתיב משום דמשמע לן דשל גויל היה דאי של קלף מאי קשיא לן הרי יכול לגררן ולהעמידן על גלדן אלא ודאי מצוה מן המובחר בגויל ומשום הכי קתני כשרה דמשמע דיעבד משום קלף ודוכסוסטוס ואע"ג דאמרי' בפ"ק דבבא בתרא שאלו את רבי ס"ת בכמה אמר להן בגויל חשה טפחים בקלף אינו יודע לאו למימרא שהיא רשאי לכתוב בקלף לכתחלה אלא בשעת הדחק קאמר וכן כתב שם ר"ח ז"ל דכיון דלא אשכחן מי שעשה כך אין מתירין לכתחלה לעשות בקלף ומ"מ מצוה

מן המובחר אינה אלא בגויל ע"כ ומ"מ בדיעבד כשר א"ע הקלף ועל הדוכסוסטוס אלא שהרמב"ם ז"ל כ' דעל הדוכסוס' פסול ולא נהיר והא בריתא דקתני בסמוך על הדוס' כשרה אוקימנא לה בס"ת ואע"ג דא"ל דלמסקנא דמסקי' דמזוזה על הקלף כשרה הא ברייתא לא מיתוקמ' בס"ת אלא במזוזה הוא דאשמועי' הכי דאם אית' הוה להו למתני בשלהי שמעתין השתא דאתית להכי הך ברית' לא מתוקמא בס"ת אלא במזוזה. כי היכי דמהפכין מילתי' דרב דאמרי השתא דאתית להכי לרב נמי כו' וכיון דלא אדכרו הכי בג' לית לן למימר מסברא דנפשין דהך אוקמתא לא קיימא. וליכא למידק נמי מההיא דבבא בתרא דשאלו את רבי ס"ת בכמה ואמר להו בגויל ששה טפחים בקלף איני יודע ואלו דוכסוסטוס שייריה דנימא מדשייריה אלמא אינו כשר לס"ת דאיכא למימר דחד מינייהו נקט דמדלא ידע שיעור לקלף ממילא משמע נמי דלא ידע שיעורא לדוכסוסטוס שלא היה יודע שיעור אלא לגויל שמצותו מן המובחר:

הא מורידין עושין. וא"ת והיאך עושין והלא אין שתי פרשיות במזוזה כתובות בתפילין כאחת. וכי תימא יגוז ויחבר הא אמרי' התם בפ' הקומץ רבה שאם כתבה בשני דפין אע"פ שחברן פסולה. י"ל כגון שכתובה פרשת שמע בסוף הדף ויכול לכתוב אחריה בגליון שלמטה פרשת והי' אם שמוע בראש הדף שיכול לכתוב שמע בגליון שלמעלה:

אלא אימא קלף הרי הן כדוכסוסטוס מה דוכסוס' כותבין עליו מזוזה אף קלף כותבין עליו מזוזה כיון דאוקימנא ליה לרב כר"מ משמע דלכתחלה כותבי' מזוזה על הקלף דהא אמרי' דר"מ היה כותבה ולכתחלה משמע ומדאמרי' נמי טעמא דמפני שמשתמרת הכי משמע וה"נ דייק לישנא דדייקי' הא מורידין עושין ולפי זה כי תניא לעיל הלכה למשה מסיני תפילין על הקלף ומזוזה על הדוכסוסטוס כו' והא דאמרי' מזוזה על הדוכסוסטוס למצוה אבל אם כתבה על הקלף כשירה ולא מחוור מלישנא דהיה כותבה ואפשר דאף על גב דקתני היה כותבה היינו לפעמים כשלא היה מזדמן לו דוכסוסטוס והיה כותבה על הקלף דהא תניא בפרק הקומץ גבי מזוזה רבי מאיר היה כותבה על הדוכסוסטוס כמין דף ועושה לה ריוח מלמטה וריוח מלמעלה ועשה פרשותיה פתוחות ואסיקנא החם דמצוה למעבדינהו סתומות ואי עבדינהו פתוחות שפיר דמי וא"נ הכי קאמר דהיכא דבעיא שימור כגון שעומד במקום תורפא או במזוזה של רבים שאינה נבדקת אלא פעמים ביובל הי' כותבה על הקלף מפני שמשתמר' יפה מן הדוכסוסטוס:

ולענין מזוזה בגויל לא אתפרש בשמעתין אלא שכיון דלית לן בשום דוכתא בהדיא דמזוזה אגויל לא כתבינן ולעיל מתמהינן כי בעינן לאוקמ' מתני' במזוזה ופרכינן מזוזה אקלף מי כתבינן כדפרכינן כי בעינן לאוקומ' בתפילין ואמרינן תפילין אגויל מי כתבינן

ש"מ דלכ"ע מזוזה אגויל ונמצא פסקן של דברים דספר תורה ומזוזה נכתבין בין על גויל או על הדוכסוסטוס ומיהו ס"ת מצותו מן המובחר בגויל ומזוזה מצותה מן המובחר בגויל ולדעת הרב אלפסי ז"ל מצותה מן המובחר בדוכסוסטוס אבל תפילין אינן נכתבי' אלא על הקלף:

אמר רבא הוציא שתי אותיות וכדתנן כשהוא מהלך חייב כתיבתן זו היא הנחתן פירוש כגון שלא הניח מה שכתבן עליו על גבי קרקע דאי הכי פשיטא דהנחה מעליא היא אלא ודאי בשלא הניחו עסקי' ואפ"ה מחייב דלעיל איבעיא לן באגוז בכלי וכלי שף על גבי המים אי בתר אגוז אזלינן והא נח או בתר כלי אזלינן והא נייד הכא שני לפי שהכתיבה היא מונחת יותר על מה שכותבין אותה לפי שאינה עתידה ליפרד ממנו ממה שהאגוז מונח על גבי הכלי שעשוי לינטל משם ומש"ה אע"ג דלעיל מספקא לן אי בתר כלי אזלינן הכא פשיטא לן דבתר כתיבה אזלינן לפי שהוא לגמרי ואינה עשויה לינטל משם זה נ"ל:

דף פ.

כאן בזורק כאן במעביר כלומר נהי דבזורק אפילו תוך שלשה בעינן הנחה על גבי משהו במעביר לא בעינן כיון שהחפץ מונח קצת בתוך ידו דרך העברתו ונקט דרך עליה לאשמו' דכל שהעבירו לחצי גרוגרת אחרון תוך שלשה של גרוגרות ראשון חייב אע"פ שאינו תוך שלשה לקרקע:

מיתיבי רשב"א אומר כחול אם לרפואה כדי לכחול עין א' פי' ובשלמא אי לאו רב הונא הו"א דטעמא דמתני' משום רפואה אבל לרב הונא קשיא:

למימרא דשיעורא דרבי יהודה נפיש. וא"ת וכי משום דרבי יהודה יהיב בחרסית שיעורא דנפיש נחייב למימרא הכי בכל שיעורי שבת אדרבא טפי מסתברא דבכל חד וחד אמר מאי דחזי ליה ובהאי נפיש ובהאי זוטר י"ל דכולהו בחד טעמא שייכן בשכיחא טובא דשיעור' גדול ושכיח אבל לא כל כך ושיעורא קטן דרבנן סברי דבתר דשכיח טובא אזלי אע"ג דנפיש שיעורא ורבי יהודה סבר כיון דאידך נמי שכיח אע"ג דלא שכיח כולי האי בחר שיעורו אזלינן לחומרא:

דף פ:

למימרא דשיעורא דרבי יהודה נפיש והא שיעורא דרבנן נפיש פי' דהוה סביר לן דכי היכי דשיעוריה דרבי יהודה זוטר מדרבנן ה"נ זוטר מכולהו תנאי ומשום הכי נהי

דפשיטא לן דשיעוריה דרבנן נפיש מדר' יהודה היכי נפיש מדרבי נחמיה ומשנינן דנהי דזוטר למדרבנן נפיש מדרבי נחמיה:

דף פא.

עצם כדי לעשות תרווד למימרא דשיעורא דרבי יהודה נפיש פירוש דקס"ד דהאי אף דר"י היא אף של גל שפותח' בפני עצמה ונפיש שיעורא מתרוד ומש"ה פרכינן ומשני' דמאי אף חפי פותחת ובציר משיעור דרבנן:

תנו רבנן חפי פותחת טהורין. פרש"י ז"ל חפין של עצם והוזקק לומר כן דמשתמע ליה דדומיא דמתני' הוא ופי' דקודם שקבען בפותחת טהורין לפי שלא נגמרה מלאכתן אבל בשקבען בפותחת שנגמרה מלאכתן טמאין דאע"ג דחפין פשוטין נינהו הא אמרינן בפ"ק דחולין דכלי עצם פשוטיהן טמאין ואי משום שקבען בפותחת שהוא של עץ פשוטי וטהור ומשום דהוי כלי עץ וקי"ל דכל המחובר לטהור טהור ופותחת לאו פשוטי כלי עץ הוא שהרי יש לה בית קבול מפתח ואיכא למידק עליה דפשוטי כלי עצם טהורין הן וכדתנן במסכת כלים ומייתי' לה לעיל בפ"ק כלי עץ כלי עור וכלי עצם וכלי זכוכית מקבילהן טמאין ופשוטיהן טהורין ודאמרי' בפ"ק דחולין דכלי עצם ככלי מתכות דמי היינו לענין שגולמיהן טהורין כגולמי כלי מתכות ועוד דבית קבול של פותחת לאו חשיב קבול לענין קבולי טומאה דבעי' שיהא מטלטל הדבר המטלטל המתקבל ע"י הכלי שיש לו בית קבול דמש"ה מטהרין קב הקטע אא"כ יש לו בית קבול להכניס ביה ראש שוקו משום דבעי' שיהא מה שמתקבל בתוך בית קבול שלו מטלטל עם הכלי ופותחת לאו בר הכי הוא ותו קשיא עליה דאי האי בית קבול דפותחת חשיב קבול לענין טומאה אמאי לא אצטריך למימר בטומאה דחפין משום דכלי עצם פשוטיהן טמאין הא אפילו יהו טהורין כיון שקבען בפותחת וחד כלי הוא דינא הוא שיהיו טמאין אלא עיקרן של דברים דחפין הללו של מתכות הן וגבי כלי מתכות היא שנוייה במסכת כלים ובשלא קבען טהורין שלא נגמרה מלאכתן וטמאין ואע"פ הפותחת הוא של עץ וקבול דידה לא חשיב לענין טומאה אפילו הכי כיון שהחפין הן של מתכות טמאין דפותחת הולכין אחר חפין והכי תנן התם בפרק י"ג דמסכת כלים כלי עץ המשמש את המתכת טמא ומתכת המשמש את העץ טהור כיצד פותחת של עץ וחפין שלה של מתכת טמאה פותחת של מתכת וחפין שלה של עץ טהורה:

אמר רבא אסור למשמש בצרור בשבת פירש"י ז"ל דמי שא"י ליפנות דאמרינן לקמן דמשמש בצרור באותו מקום בשבת אסור משום הסרת נימין. פירוש לפירושו דאע"ג

דרבא ב"ר שמעון ס"ל דדבר שאין מתכוין מותר ובסמוך דבעי' למיסר קנוח בחרס משום הסרת נימין שרי' ליה משום דבר שאין מתכוין הכא שני דכל שאינו עושה כדי לקנח אלא להרחיב הנקב איכא פסיק רישיה בהשרת נימין אבל ר"ח ז"ל פי' דלמשמש בגוף הצרור כדי להחליקו לצורך קנוח אמרינן דאסור משום דמחזי כמתקן כלי ואמרינן א"כ ליסתכן כלומר דאי מקנח ביה בלאו הכי דילמא תבר להו לשיני דכרכשתא ומסקי' דמשמש כלאחר יד שרי ואם לאו בהכרע פירש"י ז"ל כשיעור הבינוני שהוא המכריע דהיינו כאגוז וכדקאמרינן בתר הכי מדוכה קטנה של בשמים מילתא אחריתי היא וקאי אדלקמיה דאמר רב אם יש עליה עד מותר ולא מחוור דאגוז אע"פ שהוא בין כזית לכביצה כיון שלא נאמר בדרך הכרעה לא מיקרי מכריע ועוד דמדוכה קטנה של בשמים אין דרך לקנח בה ואפילו יש בה עד שקר הוא זה ועוד בלאו עד נמי מאי טעמא לא שריא דהא כל שמלאכתו לאיסור מותר לטלטלו לצורך גופו ולצורך מקומו אלא ודאי כונה חדא מילתא היא והכי קאמר ואם לאו כלומר שאין לו מקום קבוע לבית הכסא לא התירו לו מלא היד אלא אבן אחת בהכרע מדוכה קטנה של בשמים כלומר כמשקלה והכי מוכח האי פירושא בירושלמי ורב ששת אמר בתר הכי דאפילו אבן גדולה כל שיש בה עד מותר לטלטלה שמוכנת היא לכך:

דף פא:

מהו להעלותן אחריו לגג. פרש"י ז"ל דמשום דאיכא טרחא יתירתא איבעיא ליה ולא נהיר דזימנין דבעי למטרח טפי בהלוך מלהעלותן אחריו לגג לכך פירשו דהכי קא מיבעיא ליה דילמא כי שרו רבנן לטלטל אבנים הני מילי בשאין לו מקום קבוע ליפנות שאי אפשר לו להכינן מבעוד יום אבל בשנפנה הגג בתוך ביתו כיון שיש לו מקום קבוע כשר אסור דהוה ליה למעבד להו הכנה מאתמול ואהדר ליה דאפילו הכי שרינן משום כבוד הבריות ואקשינן מההיא דנוטל אדם קיסם משלפניו דאסרי רבנן אע"ג דאיכא משום כבוד הבריות שהוא מתגנה בכך וע"כ טעמא משום דכיון שיש לו מקום קבוע לסעודה היה לו להכין הקיסם מאתמול והכא נמי לא שנא ומשני דלא דמי דכי קבע איניש מקום לסעודתו הוי קביעות גמור אבל קביעות דבית הכסא לאו קביעות גמור הוא שהרבה פעמים הוא נפנה במקומות אחרים:

היה מונח על גבי קרקע והניחו על גבי יתדות חייב משום תולש פרש"י ז"ל מדרבנן דאי מדאורייתא לא שרינן מפני כבוד הבריות ומשמע דבעציץ שאינו נקוב אפילו איסורא

דרבנן ליכא ועציץ שיש בו זרעים שעומדין להריח מותר לטלטלו בשבת ולא בעי הזמנה שהרי מזומן ועומד לכך:

פרק ט א"ר עקיבא

דף פב:

(א"ר עקיבא) נידון מחצה על מחצה. פירש"י ז"ל שמחציו ולפנים יכניס ארבע אמות ובירושלמי פירשו שחצי הכותל מותר ונוטל מחצה בעצים ובאבנים ומיהו ה"מ במכיר האבנים שכנגדו אבל כשאינו מכירן הכל אסור וא"ת ואפילו מכירן מאי הוי ואי כותל של שני שותפין אין רשות שניהם שוה בכל צדדי הכותל הא ודאי כל אחד מהם יש לו שותפות בכל אבן ואבן בין שתהא באותו צד שכנגדו או בצד שכנגד חבירו י"ל בשני שותפין אה"נ אבל שותפות זו של ע"ז ושל ישראל על דעת כן נשתתפו שהצד שכנגד כל אחד ואחד יהא שלו לגמרי דתרוייהו בהכי ניחא להו ישראל ניחא ליה בהכי כדי שהצד שכנגדו לא יהא אסור כלל ולבני ע"ז נמי ניחא להו בהכי כדי שלא ישתחוו אלא לחלקם ולפיכך כל שישראל מכיר אבניו נוטלן והן שלו וכבר כתבתיה בלשון הזה בפרק כל הצלמים בס"ד:

רבי עקיבא אומר כנדה על כרחין כשהבית עצמו נעבד עסקינן דאי לא אלא שע"ז בתוכו היכי אמר ר' עקיבא כנדה דהא בין לרבא בין לר' אלעזר מודה ר' עקיבא במשמשין שאין מטמאין כנדה אלא ודאי כדאמרינן והכי איתא בירושלמי ר' עקיבא אומר כנדה תפתר במשתחוה לבית עצמו ואם תאמר אי הכי דבית גופיה נעבד ותנן דנדון מחצה על מחצה כלומר דמקצת אבנים מותרין ומקצתן אסורין תיקשי לריש לקיש דאמר בריש פרק כל הצלמים דע"ז שנשתברה מאיליה מותרת כבר הקשו כן בירושלמי ופירשוה כגון שהשתחוה לכל אבן ואבן ואח"כ בנאה:

באבן מסמא פרש"י ז"ל אבן ששמוה על יתדות וכלים תחתיה אע"פ שלא הכביד על הכלים טמאין כדכתיב כל אשר יהי' תחתיו ובודאי דקרא דקא נסיב רש"י ז"ל לאו דוקא דהאי קרא דכל אשר יהיה תחתיו הזב קאמר כדאיתא במס' נדה פ' בנות כותיים אלא מדכתיב היושב על הכלי אשר ישב עליו נפקא לן והיינו נמי דתנן כל שהזב נשא עליו טהור חוץ מן הראוי למשכב ומושב והאדם ואלו בקרא דכל אשר יהיה תחתיו לא כתיב משכב והקשו על התוס' אי הכי למאי מדכרינן אבן אפילו כל דבר שהוא תלוי נמי באויר נמי מטמא למה שתחתיו מדין זה לכך פירשו בתוס' שהיא אבן גדולה שומה על משכבות ומושבות והזב עליה ומתוך כובדה של אבן אינו מכביד כלל על המשכבות ואף רש"י

ז"ל כן כתב במסכת נדה ולדידי ניחא לי אף מה שכתב רש"י ז"ל כאן ודקא קשיא להו אי שומה על גבי יתדות למה ליה דנקט אבן לאו קושיא דלרבותא נקטיה לומר שאע"פ שדבר שאינו מקבל טומאה כאבן חוצץ בין הזב והמשכב והמושב שתחתיו אפילו הכי אותו משכב ומושב טמא אבל מ"מ הקשו לשיטה זו דאי הכי אבן מסמא מטעם משכב ומושב הוא וקשיא דהא אמרינן בפרק דם הנדה מנה"מ כלומר דדם הנדה מטמא אמר קרא והדוה בנדתה מדוה כמותה אי מה היא עושה משכב ומושב לטמא אדם ולטמא בגדים [כו'] אמר קרא אשר היא יושבת עליו ולא דמה אי מה היא מטמאה באבן מסמא אף מדוה נמי מטמא באבן מסמא אמר רב אשי אמר קרא והנושא אותם יכבס בגדיו מיעוטא הוא אלמא אבן מסמא לאו מתורת משכב ומושב היא דאי הכי כאן שנתמעט משכב ומושב לדם הנדה היאך היה סבור לרבות בו אבן מסמא הרי אחר שמשכב אינו חוצץ בינו לטומאה טהור כל שכן כשחוצץ בינתים אבן וכיוצא בו. ועוד הקשה הר"ן ז"ל מדתניא בתוספתא דכלים אין טומאה לכלי חרס אלא מאוירו ובהיסט הזב על גבי אבן מסמא ואלו מדין משכב ומוסב אין טומאה לכלי הרש כל עיקר כדאמרינן לקמן לפיכך פירשו דאבן מסמא היינו שאם יש אבן על משכב הזב וישב אדם טהור על האבן אע"פ שלא נגע במשכב טמא והיינו מטעם היסט כלומר שהטהור נשא על הטמא וזהו היסיטו של זב שלא מצינו חבר בכל התורה כולה וזו היא ששנינו אצבעו של זב תחת הנדב' טהור מלמעלה מטמא שני' ופוסל אחת והשתא אתי שפיר ההיא דדם הנדה שאע"פ שמעטנו דם הנדה מטעם משכב ומושב היינו סוברים לרבות בו אבן מסמא שאינו מטעם משכב ומושב אלא מטעם היסט ומיהו על כרחין אבן מסמא כולל בין שהטהור מלמעלה ומדין היסט בין שהטמא מלמעלה ומדין משכב ומושב דאלת"ה תקשי לך הא דאמרינן בפ' בתרא דנדה דמצורע מטמא באבן מסמא וא"א לך לומר מטעם היסט שהרי אין דין היסט אלא בזב בלבד וכדאמרינן לקמן בשמעתן חוץ מהסיטו של זב שלא מצינו לו חבר בכל התורה כולה א"ו אף בכלל אבן מסמא כל שהטמא יושב על האבן ומשכבות ומושבות תחתיה וזו האבן ישנה בכלל מטמאי משכב ומושב היינו הני דמצורע דפ' בתרא דנדה והיינו נמי דתניא בספרא יושב על גבי עשרה מצעות ואפילו על גבי אבן מסמא ומיהו אף בכלל אבן מסמא נמי כל שהטומאה למטה וטהור למעלה והיינו דתני' בסיפא והיושב על הכלי אשר ישב עליו הזב מנין לעשרה מושבות אפילו על גבי אבן מסמא ת"ל והיושב מקום שהזב יושב ומטמא והיינו דפרק דם הנדה והיינו הא דשמעתין ונ"ל דכיון דעל כרחין אבן מסמא כולל שני דברים וכדכתיבנא הא דשמעתין בשהטומאה למעלה היא וכדברי רש"י ז"ל ומשום הכי אמרינן דאע"ג דבמשא כ"ע ל"פ דמטמא לאו בכל מיני

משא מודו רבנן דהא באבן מסמא שאף היא הטומאה מלמעלה וטהרה מלמטה פליגי דלא מייתו מנדה אלא פחותה שבטומאות דהיינו משא אבל באבן מסמא אע"פ שהוא מין של משא פליגי והשתא אתי לישנא שפיר אלא אי אמרת דהך אבן מסמא מתורת היסט היא למה ליה לדלוגי ממשא לאבן מסמא הוה ליה למימר כי פליגי בהיסט שהוא עיקר מחלוקתן אלא ודאי כדאמרן:

דף פג.

ולוקשיה רחמנא לנבילה וא"ת ואי אקשה לנבילה לא היה משא שלא מטמא אלא אדם בלבד שכך שנינו גבי נבילה עכשיו שהוקשה לנדה כל הראוי למשכב ומושב והאדם מטמאין במשא שלה ואפשר שאין דין משכב ומושב מטמאין בע"ז. ולר' עקיבא למאי הלכתא איתקש לשרץ למשמשיה בדין הוא דהוה מצי למימר דלא מטמא באבן מסמא אלא איידי דאמר הכי לעיל לרבא אמר נמי הכי לר"א אי נמי דאמסקנא סמיך דאמרינן דאתקש למת ומת לא מטמא באבן מסמא הלכך אלא משום מיעוטא דאבן מסמא לא הוה צריך הקישא דשרץ ואצטריך משום משמשיה:

מי אלימא ממתני' ודקארי לה הוה ס"ל דכיון דקתני ע"ז לשרץ ומשמשיה כשרץ שרץ דעבודה זרה כשרץ דמשמשין מה שמשמשיה לא מטמו במשא ע"ז נמי ואפילו הכי דחי ליה דלא אלימא ממתני' והא כדאיתיה והא כדאיתיה:

מתקיף לה רב אשי מאי הן נ"ל דרב אשי לאהדוריה לאתקפתא קא מהדר וה"ק בשלמא לר' אליעזר ניחא דהך דקתני לאו לאשמעינן היא גופא דמילתא פשיטא היא וכדברי רש"י ז"ל אלא אורחי' דלישנא בהכי כלומר אין מטמאין אלא הן אבל לא משאן ולפי שהיסט משמע משא ומשמע היסט נקט האי לישנא לומר שאין מטמאין אלא הן עצמן דהיינו מגען אבל לא ענין אחר שבהן ואיידי דאמר תנא קמא הן ר' עקיבא נמי אהדר ליה בלישניה דהן והסיטן מטמאין אבל לרבה קשיא דהא ס"ל דלרבנן טומאה אחרת יש בע"ז חוץ מהיא עצמה וסדר טומאותיה הוא מונה לומר שהיא והיסטה טמאין ואי הכי למה ליה למימר היא פשיטא דאי טהורה היאך יטמא היסיטא והיינו דרב אסי לא אצטריך לשנויי אלא לרבה אבל לר' אליעזר לא אצטריך דברייתא אתיא ליה כפשטה וכמו שכתבתי וזה על דרך רש"י ז"ל אבל לא בדבריו ובקצת נוסחאות מצאתי אי הכי מאי הן וזה סעד לדבריו והרב יוסף הלוי פירשה בענין אחר ולא נתחוור בענין:

כדתנן הזב בכף מאזנים ואוכלין ומשקין בכף שניה כרע הזב טמאין כרעו הן טהורין פרש"י ז"ל שלא מצינו ונשא את הזב שיהא טמא אלא במשכב ומושב והאדם אבל כרע

הזה טמאין מדין היסט והא דמייתו כדתנן היינו לענין הדין דהיסט אבל לא' לענין הדין דבאוכלין ומשקין כרעו הן טהורין ובאדם ומשכבות ומושבות כרעו הן טמאין וכך שנינו הזב בכף מאזנים ומשכבות ומושבות בכף שנייה כרע משכב הזב טהורין כרעו הן טמאין כלומר מדין משכב שהוא תחתונו של זב אינו מטמא משכב לעשותו אב הטומאה כרעו הן טמאין כלומר מדין משכב שהוא תחתונו של זב וקתני סיפא הזב בכף מאזנים ואוכלין ומשקין בכף שנייה טמאין כלומר דמאי דקיל במשכבות ומושבות דהיינו כרע הזב דחמיר באוכלין ומשקין וכדכתיבנא והא דאמרינן בגמרא כדתנן מההיא מתני' דכתיבנא מפקינן שלא מצינו אותה במשנה שנוייה על הסדר שהביאו אותה בגמרא אלא שאי אפשר שברייתא שנוייה כך ולפי שעיקרה בהך מתני' דכתיבנא קאמר דתנן וכן במקומות הרבה:

דף פג:

בעי רב חמא בר גוריא ע"ז ישנה לאיברים וא"ת מאי קא מיבעיא ליה דהא קיימא לן כר' יוחנן דאמר ברישׁ פרק כל הצלמים דט"ז שנשתברה מאליה אסורה י"ל לענין איסורא הכי נמי כי קמבעיא ליה לענין טומאה דמי אמרינן כיון דטומאת ע"ז דרבנן לא אחמור בה כילי האי או דילמא כיון דיכול להחזיר כמאן דמחברה דמי הרמב"ן ז"ל. דתניא וישימו להם בעל ברית לאלהי' אע"ג דקרא כתיב ואת זבוב (אלים) [בעל] עקרון להכי אתי ברייתא שלא תאמר בעקרון הוא שעשו כך לזכר ע"ז בעלמא אבל אינה ע"ז גמורה ואינן אדוקין לה קמ"ל מלשון ברית שהוא לשון אהבה וחיבה כדברי רש"י ז"ל. טומאת ע"ז דרבנן וקולא וחומרא לחומרא מקשינן היינו לרבנן אליבא דר' אליעזר אבל לרבא אליבא דר"ע איפכא ס"ל דכיון דקראי לחומרא כתיבי וטומאתה תזרם כמו דוה ושקץ תשקצנו לחומרא מקשינן שתטמא אפילו באבן מסמא וכי תימא ניקוש נמי לחומרא לשיעורא דשרץ בכעדשה ולמת לטמויי באהל לאו קושיא דהקישא דשרץ הא אצטריך לחומרא דמשמשין וענין אהל נמי לא מקשינן למת דלא מחמרינן בטומאה דרבנן מכל מאי דאחמיר רבא בדאורייתא ולא אשכחן אבן מסמא ואהל בדאורייתא בחד דוכתא היינו טעמיה דר' עקיבא אליבא דרבה ס"ל דכיון דאבן מסמא דנדה לא מצינו לו חבר בכל התורה לא מחמרינן בה אבל במשא מקשינן לחומרא והיינו טעמיה דר"ע לר' אלעזר דרבנן אליבא דרבה ור"ע אליבא דר"א בי הדדי נינהו תניא חנניה אומר נלמדניה משק וא"ת אי הכי מאי איריא ספינה שאר כל הכלים נמי י"ל לאשמו' דאע"ג דטלטול שורי' שמיה טלטול ע"י מים לא שמיה טלטול וא"ת ואע"ג דאינה מטלטלת מלאה וריקנית

מאי הוי דהא כל מידי דחזי למדרס לא איתקש לשרץ כדמוכח בבכורות בפרק אלו מומין וכמ"ש למעלה בפרק כירה דהא תנן לקמן בסמוך הכא במדה טהורה מכלים אפתחה למעלה קאי אבל פתחה מצדה כיון דחזיא למדרס טמאה וספינה נמי הרי עשוייה למדרס וכי תימא מ"מ אינה מיחדת לכך שעיקרא לפרקמטיא ליתא דאפילו הכי מטמאה מדרס שהרי תיבה שפתחה מצדה עיקרה לכלים ואפילו הכי כיון שמשמשת ישיבה עם מלאכתה תנן בה דטמאה מדרס והכי תני בספרא אין לי אלא כסא וספסל וקתדרא המיוחדין לישיבה מנין תיבת הבלנין ותיבה שפתחה מצדה כו' עד אדרבה אביא אני את אלו שהן משמשין ישיבה עם מלאכתן תירץ הרמב"ן דבספינה על כסא וספסל יושבין בה ועל מפץ שוכבין בה והיא עצמה מעשה קרקע בעלמא משמשת לישיבה:

דף פד.

ואמר ר' יוחנן אם יש בה בית קבול רמונים טמאה פי' דטלטול על ידי שוורים שמיה טלטול ואי לאו דר' יוחנן הוה אמינא דבמטה טמאה מפני שמטלטלין אותה ע"י אדם ע"י הדחק ושל אבנים טהורה לפי שאין מטלטלין אותה אלא על ידי שוורים ואדרבה הוה שמעינן מינה דטלטול על ידי שוורים לא שמיה טלטול להכי אצטריך לדר' יוחנן ומיהו מרישא בלחוד ומדר"י לא אירייא דאיכא למימר דר' יוחנן מוקים ליה בקטנה ומשום הכי אמר שאם יש בה בית קיבול רמונים טמאה להכי אתא דסיפא דקתני עלה דתיבה הבאה במדה טהורה מכלים לפי שאין תיבה גדולה המחזק כוריים ביבש עשוייה לטלטול ע"י שוורים שעושין בעגלות ומדקתני באה במדה גבי תיבות ולא קתני הכי גבי עגלות ש"מ דעגלה אפילו באה במדה טמאה לפי שעשוייה לטלטול על ידי שוורים דאי לא ליתני נמי באה במדה גבי עגלות וליתני ד' עגלותיהן:

ושל עץ בין מדרסו בין מגעו טמא אע"פ שלא היה צריך רב פפא להוסיף בה בשל עץ כלום דשפיר מתני ליה מדרס כלי חרס טהור ומגעו טמא וספינה של חרס טהורה כלומר אפילו ממגע ר' יוסי אומר אף הספינה טמאה מגע כשאר כלי חרס אפילו הכי כיון דספינה של עץ שכיחא משל חרס בעינן לאוקומה בשל עץ וכיון שכן היה צריך להוסיף בה ושל עץ דאי לא היכי ליתני דין ספינה של עץ כיון דלא אידכר כלי עץ כלל:

מה הוא יש לו טהרה במקוה כלומר בשאר טומאות דאלו לטומאת זיבה לא סגי ליה במקוה דמים חיים בעינן נקט לה בשאר טומאות משום סירכא דמשכבו דלא בעי מים חיים דבמקוה סגי ליה אף משכבו דאית ליה טהרה במקוה וא"ת והרי כפת שאור שייחדה לישיבה דטמא מדרס אע"ג דלית ליה טהרה במקוה י"ל הואיל ואיכא במינו

דהיינו גידולי קרקע כדמתרץ ואזיל ומיהו מעיקרא הוה ליה לאותובי מהא אלא חדא מתרי פירכי נקט:

דף פד:

ומה פכין קטנים שטהורין בזב פרש"י ז"ל פכין קטנים של חרס שטהורין בזב לכל טומאותיך דמשום מדרס לא מיטמו דאין ראויין לישיבה ובמגע נמי לא מיטמו לפי שאין כלי חרס מטמא מאוירו והללו שאינו יכול להכניס אצבעו בתוכן ובהיסט נמי לא דאפקיה רחמנא בלשון נגיעה וכל שאינו מטמא במגע אינו מטמא בהיסט דדכוותה אמרינן בפרק העור והרוטב לענין טומאת משא דאת שבא לכלל מגע בא לכלל משא ואי משום שערו שיכול ליכנס באוירן שהוא טמא כדאיתא בתו"כ ה"מ בכלי הראוי לנגיעת בשרו דלהכי אפקי' רחמנא בלשון נגעת בשר דמדכתיב והנוגע בבשר הזב מפקינן לה בסיפרא והקשה ר"ת ז"ל היכי אמרת דאת שאינו מטמא במגע אינו מטמא בהיסט הרי כלי חרס המוקף צמיד פתיל עליו שאינו מטמא ואפילו הכי אמרינן במסכת נדה שמטמא במעת לעת דהיינו בהיסט ובסוף פרק הניזקין נמי אמרינן גזירה שמא מסיטם אשתו נדה ולאו קושיא היא דשני התם שמתחילה היה פתוח ואע"פ שהוקף אח"כ צמיד פתיל ראוי לנגיעה הוא שעומד לפתוח וכפתוח דמי משא"כ בפכין קטנים ומהאי טעמא נמי אמרינן בפרק המביא דאלפסין ערוניות דהיינו כלים שחוקקין מתחילה ואח"כ מכסין אותן בכסויין עד שצרף בכבשן ויפתחם ואמרינן בהו דטמאות במשא הזב וטהורות באהל המת והיינו טעמא דכיון שעומדות לפתוח באות לכלל מגע ומשום הכי טמאות בהיסט אבל לענין אהל הואיל וסתומות הן מצילות אלא שרש"י ז"ל פירש שם דהנך אלפסין עירוניות אין להן תוך ואפילו הכי טמאות במשא הזב דלא בעינן תוך ואי אפשר דכיון דפכין קטנים אע"פ שיש להן תוך מפני שאין ראוי לנגיעה אינן מטמאין אפילו בהיסט לפי פי' ז"ל כ"ש הללו שאין להן תוך כלל ותו קשיא עליה מדתנן בפ' שני דכלים הטהורין שבכלי חרס טבלא שאין לה לבזבז ומחתה פרוצה של קלאין כו' ומשמע שאין להן טומאה כלל כיון שאין להן תוך אלא ודאי אלפסין עירוניות תוך יש להן וכדפרישנא משום הכי טמאות במשא הזב ואכתי איכא למידק היכי אמרי' דפכין קטנים טהורין בזב לכל טומאותיו הרי מטמאין במעיינותיו של זב כגון רוקו ואע"ג דליתי במגע משום דטומאת רוק לאו בלשון מגע אפקא רחמנא וכדכתיב וכי ירוק הזב בטהור ותו קשיא דמשמע דהאי ק"ו דדמי מקולא דזב וחומרא דמת דיינין ליה והאי ק"ו פירכא היא דאיכא למימר זב חמור שכן מטמא כלי חרס המוקף צמיד פתיל כדכתבינן לעיל משא"כ

במת שאינו מטמא בהיסט והילכך איכא למימר דאע"ג דמפץ טמא בזב אינו טמא מת. אלא עיקרן של דברים כפירושן של גאונים ז"ל שפירשו דהאי פכין קטנים של עץ קאמר ולא דייניגן ק"ו מקולא לחומרא דטומאת מת דאי הכי איכא למימר אדרבה זב ממת חמור וכדכתיבנא אלא מקולא דמדרס לחומרא דטומאת מת דייניגן והכי קאמר ומה פכין קטנים שאין ראויין למדרס וה"ה לכל מידי דלא חזו לישיבה דטהור במדרס הזב ואפילו ייחדו לכך יטמא דאלמא טומאת מת חמירא ממדרס הזב במפץ שטמא במדרס הזב אינו דין שיהא טמא כמת ולא תימא פכין קטנים שאין טמאין במדרס לאו משום קולא דמדרס הוא אלא מפני שאין ראויין לו דכיון שייחדן לכך כראויין דמין ואפילו הכי משום קולא דמדרס אקיל רחמנא גבייהו דלא ליטמו:

ואמאי והא לית ליה טהרה במקוה פרש"י ז"ל ומשום הכי כתיבא טבילה אכלים היא דכתיבא התם יש להן תוך אבל פשוטי כלי עץ שלא נכתבו לענין טומאה לא ילפינן בהו טבילה ולית להו טהרה במקוה והקשו בתוס' דהא אשכחן פשוטי כלי עץ דאית להו טהרה במקוה דתנן במסכת כלים ומייתי לה בפרק שלשה שאכלו מטה מטמאת ומטהרת אכילה מטמאת איברין ומטהרת איברין ומוקמינן לה החם בגמרא בארוכה ושתי כרעים והא התם פשוטי כלי עץ נינהו ואפילו הכי אמרינן דאית להו טהרה במקוה אלא ודאי כי אמרינן הכא דמפץ אין לו טהרה במקוה היינו במפץ של גמי דלא כתיבא בה טבילה כלל אבל פשוטי כלי עץ יש להן טהרה במקוה דכיון דנתפרשה טבילה במקביליהן אף בפשוטיהן כל שמקבלין טומאה יש להן טהרה במקוה ועוד דבפרשת כלי מדין כתיב וכל כלי עץ תתחטאו והתם ליכא למימר דוקא במקביליהן דומיא דשק דהתם לא כתיב ביה שק אלא וכל מעשה עזים תתחטאו הלכך כלי עץ שמקבלין טומאה במשמע ואכתי איכא למידק דהא בפרק כיצד הרגל מייתי לה להך ברייתא ואמרינן עלה בגמרא דוקא מייתינן לה למפצה בין לטומאת ערב וכיון דלית ליה טהרה במקוה יש לו טומאת עולמית וכי תימא לאו דוקא טומאת שבעה וטומאת ערב לפי שכל שהוא אב הטומאה טמא שבעה וכל שאינו אב הטומאה אינו עמא אלא טומאת ערב לא מצית אמרת הכא דהא קי"ל דכל שאין לו טהרה במקוה אינו נעשה אב הטומאה י"ל דמפץ לשון כולל הוא לשל עץ ושל שיפא ושל גמי דתרוייהו ילפינן להו מזב וכי אמרינן הכא והא לית להו טהרה במקוה אצל שיפה ושל גמי הוא דדייקינן וכי אמרינן התם בפרק כיצד הרגל דקא מייתי ליה בין לטומאת שבעה בין לטומאת ערב בשל עץ קאמרי':

מי לא עסקינן דייחדינהו לאשתו נדה וקאמר רחמנא טהור פרש"י ז"ל דאי טמא מדרס היכי מציל דהא כל המקבל טומאה אינו חוצץ בפני הטומאה אלא ש"מ דאין מדרס

לכלי חרס ובהיסט נמי לא מטמא דכל שהוא בא לכלל מגע לא בא לכלל היסט ויש תשובה על דברי דודאי כלי חרס המוקף צמיד פתיל מטמא בהיסט כדאמרינן שמא תסיטם אשתו נדה א"ו בהיסט מטמא ואפילו הכי מציל מפני שהיסט בנגיעת תוך הוא וכיון שאינו מטמא אחורין מציל אבל אם איתא דמטמא מדרס היאך מציל כיון שאחוריו מקבלין טומאה:

מתני' מניין לערוגה שהיא ששה על ששה כו'. כתב רש"י ז"ל דשיעור יניקה טפח ומחצה וא"ת והא תנן בפ' לא יחפור מרחיקין את הזרעים מן הכותל שלשה טפחים י"ל דהתם לאו משום יניקה הוא אלא מפני שמחלידין את הקרקע דדכוותה לענין הרחקת אילן אמרינן דמרחיקין את האילן מן הכותל עשרים וחמש אמה ואלו לענין יניקה לא ינקי אלא ששה עשר אמה ואחרים פירשו דשיעור יניקת הזרעים שלשה טפחים וכפשטה דמתני' דפרק לא יחפור והכא היינו טעמא דשרי לפי שאע"פ שהיניקות מתרבות כיון שאין מין זה יונק מגופו של מין זה מותר כדאמרינן בגמ' לא יניקי מהדדי ולא אמרינן לא יניקי בהדי הדדי וכ"ת בין שתאמר דשיעור יניקה טפח ומחצה אי נמי שלשה טפחים הא בציר מקום הגרעין א"נ אפשר דהאי ערוגה ששה בהדי מקום הגרעינין אי נמי אפשר דהאי ערוגה ששה בלי מקום הגרעינין קאמרינן ובירושלמי משמע דאפליגו בה דאמרינן התם אמתניתין דרבי יוחנן בשם רבי ינאי כולהון בתוך ששה כהנא בשם ריש לקיש אמר כולהון חוץ לששה:

גמרא מאי משמע נראה דמשמע לן דבכלל לישנא דמתני' דאמר מנין לערוגה היינו לומר שתהא כל תורת ערוגה עליה ואף להתיר ראש תור הנכנס לה אלמא משמע לן דהאי דינא בכלל לישנא דמתני' הוא ומשמע לן הכי דאם איתא דלא אתא תנא אלא לאשמועינן שיעור יניקה למה ליה למנקט האי דינא דערוגה לתנייה בהרחקת זרע אחד מחבירו אלא הכי קאמר מנין לערוגה שהיא נזרעת כיוצא בזה דלית בה משום כלאים ותורת ערוגה עליה שנאמר כארץ תוציא צמחה אלמא כיון דנקט קרא זריעה כחמשה זרעונין שמע מינה דחשובה ותורת ערוגה עליה והוזקקתי לומר כן דאי לא תימא הכי אסמכתא דקרא למאי מהניא דסוף סוף צריכין למימר דקים להו לרבנן דחמשה בששה לא ינקי מהדדי וכיון שכן קרא לא מעלה ולא מוריד אלא ודאי להתיר ראש תור הוא דצריכינן ליה דאי לאו קרא נהי דהוה שרינן זריעה כיוצא בה כיון דלא ינקי מהדדי אפ"ה הוה מצינן למימר דחמשה זרעונין לא חשיבי להתיר ראש תור ירק הנכנס להם:

דף פה:

גזירה שמא ימלא את הקרנות. וא"ת נגזור נמי בערוגה אחת שמא ימלא כל ארבע רוחותיה לארכן ובודאי שאינו רשאי שאע"פ שאין צריך להרחיק טפח מיהו בעי דאי לא הא איכא יניקה ועירבוביא וכמ"ש רש"י ז"ל וכיון שכן כי היכי דגזרינן שמא ימלא את הקרנות דשתי ערוגות כערוגה א' נמי ליגזור י"ל דלא דמי דערוגה אחת כיון שדרכה להיות נזרעת בבת אחת מידע ידיע ומזהיר זהיר אבל מערוגה לערוגה שאינה נזרעת בבת אחת לא רמי אנפשיה שלא ימלא קרנות ערוגה זו כדי להתרחק מקרנות ערוגה אחרת שזורע זה זמן מרובה:

גבוליה כמה כלומר כמה הוא חשוב גבול להיות לה תורת ערוגה לענין ראש תור ירק ופשטינן כדתנן לענין כלאים רחב כמלא רחב פרסה וכיון דבענין כלאים חשוב הפרש למראית העין ולהוציא מדין ערבוב לענין גבול נמי הפרש וטעמיה דרבי יהודה דכתיב והשקית ברגלך כגן הירק דכיון דחשיב והוי גבול אלמא הפרש הוי:

שאני התם דאיכא שירבא פי' לאו למימרא דבערוגה ליכא ערבוב דאם כן למה לך למימר דחמשה בשתא לא ינקי' אפי' ביונקין מותר כדאמרינן גבי ראש תור ירק הנכנס ובממלא כל גיגתו דרבי יוחנן דבכלאים לא מתסר אלא היכא דאיכא יניקה וערבוביא א"ו הכי קאמרינן שאני התם דאיכא שירבא ומשא"כ בערוגה שירבא כולי האי:

הרוצה למלאת כל גנתו ירק עושה ערוגה ששה ועוגל בה חמשה פרש"י ז"ל עוגל בה ה' עיגולין לחמשה זרעונין וקשיא עליה למה ליה למנקט חמשה אפי' יותר נמי ושיעורא דמתני' נקט אלא שאין עיקר פירושו מחוור ועוד שאין משמעות הלשון כן לפיכך פי' ר"ת ז"ל עוגל בתוכה עיגול אחד של חמשה וזורע אותו מין אחד והוא השנוי במשנתינו ואחד באמצע וזורע ארבעה גרעינין בארבע רוחות הערוגה באמצען ונמצא חצי טפח חרב זרעין שברוחות לעגול שבאמצע הערוגה וממלא עוד הקרנות ממה שירצה והן המורשות שהמרובה יתר על העגול שרואין כאלו ערוג' עגולה ששה על ששה ומורשות הקרנות שחוץ לעגול כורע ממה שירצה ונמצא חצי טפח בערוגה סביב העגול הפנימי ואקשינן והיאך נתמלאת כל גנתו ירק והרי יש חצי טפח חרב לכל צד ואמרינן דבי רבי ינאי דודאי צריך להרחיק אותו בין הבינים ור"י בההוא פורתא לא מיירי ורב ששת אמר דאפילו חצי טפח ממלא ואם היו זרעוני הגנה שתי זורע אלו ערב ומותר:

דף פו.

מאן דלא מוקים לה כתנאי תני רישא טהורה פי' דכי היכי דמאן דלא מוקים לה כתנאי דהי' נפשיה לאוקמה בתרי טעמי כדאיתא התם בפרק המפקיד ועדיף ליה טפי הכי מלאוקמה בתרי תנאי הכי נמי הכא עדיף ליה למימר דמאן דמתני טהורה אע"ג דמיעוטא נינהו תנו לה בדוקא כי היכי דליקום כולה בחד תנא מלמתני טמאה אע"ג דרובא תנו לה הכי כיון דהוה צריך לאוקומה בתרי תנאי אבל ודאי אי לא אשכח מאן דמתני טהורה לא הוה משבש לה כי היכי דתיקום בחד תנא:

דף פו:

אבל חכמים אומרים שש עונות שלמות בעינן. זו היא גירסת רש"י ז"ל והכי פי' דרבנן לא ס"ל טעמא דהללו הולכין לקבל תורה והללו הולכין לטבילה הילכך כיון שהוצרך משה לירד בהשכמת יום רביעי ש"מ דשש עונות שלימות בעינן דאי לא כיון שאי אפשר שתנתן תורה בי שימשי משום דלא מראש בסתר דברתי למה היה צריך משה לירד בהשכמה ירד בסוף רביעי ויטבלו בסוף שלישי כדי שלא יהיו טבולי יום ממש ואי איכא בהו מאן דפלטה בלילי שבת מטבל בצפרא דהא ראויה תורה לינתן לטבולי יום א"ו כיון שהוצרך לירד בהשכמה ש"מ דשש עונות שלימות בעינן הילכך מה שלא נתנה תורה בי שימשי לאו משום דראש בסתר דברתי לחודיה אלא משום שאם היו פולטות לאחר מכאן היו צריכות טבילה הנ"ל פי' לפירושו של רש"י ז"ל. ויש נוסחאות שכתוב בהן שלש עונות שלמות בעינן ולפי זה צריך לומר דעונה קרוי מעת לעת:
אבל פרשה מן האיש טמאה כל זמן שהיא לחה. וא"ת מאי קמ"ל מתני' בפרק דם הנדה דתנן התם הזוב והניע והרוק ושכבת זרע מטמאים לחין ואין מטמאים יבשין. לאו קושיא דאי מהתם הוה אמינא דעיקר חדושיה לומר שאין מטמאים יבשין אפילו תוך שלשה ימים קמ"ל:

דף פז.

בתלתא אמר להו מצות הגבלה. היינו טעמא דאמרי' הכי משום דכתיב ויגד משה את דברי העם אל ה' ולא מצינו שאמר הקב"ה למשה שיאמר לכם שום דבר לישראל ושקבלוהו ישראל ממשה כדי שיהא למשה צריך להשיב לפני הגבורה שקבל והו ישראל וכדאמרינן בברייתא בסמוך אלא על כרחין זו מצות הגבלה שהיא מאוחרת במקרא וראוי' להיות מוקדמת. ויש סמך לזה בפרשה שלא מצינו שם שאחר שאמר לו הקב"ה

למשה מצות הגבלה שאמרה לישראל אלא ודאי בשלישי לר' יוסי או ברביעי לרבנן אמרה להן ונרמז הדבר במה שכתוב ויגד משה את דברי העם אל ה':
מאי דרש היום ומחר היום כמחר. וא"ת כיון דמדרש דרש שלאו מדעתו הוה ובודאי שהרבה עשו דרש כיוצא בזה. וי"ל דכיון דכתיב והיו נכונים ליום השלישי פשטיה דקרא ליום הציווי קאמר ואי משום דכתיב היום ומחר לא משמע איפכ' שהרי בחצי היום שייך למימר היום ומחר ואדרבה היום ומחר הכי משמע טפי דהיום אותו יום שהוא עומד בו משמע אלא שמשה רבינו כיון לדעת של מקום שלכך נתכוון והסכים הקב"ה על ידו:
פירש מן האשה. וא"ת ומנלן דמעצמו פירש שמא לא פירש עד שאמר לו הקב"ה פה עמוד עמדי י"ל שאלמלא מדעתו עשה כן למה לא אמר לו שכינה כך עד לאחר מתן תורה והלא אף מתחלה היה מדבר עמו בכל שעה אלא ש"מ שמפני שהוא גדר עצמו בכך אמר לו הקב"ה ואתה פה עמוד עמדי. אי נמי כיון שדברו עליו אהרן ומרים כשפירט מן האשה כדכתיב הרק אך במשה דבר השם משמע שמעצמו התחיל לפרוש שאלו לא פרש עד שאמר לו הקב"ה לא היו מדברים עליו אלא מעצמו פירש ולא הודיע שהסכים הקב"ה על ידו עד משנה תורה לפי שכיון שלא היה ציווי ממש לא היה צריך להודיע:
אשר שברת יישר כחך ששברת, וא"ת מאי טעמא דרשינן האי אשר מלשין אשור טפי מכל אשר שבמקרא. י"ל מדכתיב אשר שברת ושמתם ושמעינן מינה דלוחות ושברי לוחות היו מונחים בארון וש"מ שהיתה שבירתן חביבה לפניו דאי לא לא היה מצווה להניחן בהארון שאין קטיגור במקום סניגור ומדרש הגדה שיהושוע ושבעים זקנים תופסין בידיו שלא ישברם ולא יוכלו לו אמר הקב"ה תהא שלום באותה היד שנאמר ולכל היד החזקה אשר עשה משה ואפשר דמשום הכי דריש להאי אשר משם אשור:

דף פז:

ומר סבר אתחומין נמי אפקוד. וא"ת והא קיימא לן תחומין דרבנן י"ל דלר' יוסי ס"ל דתחומין דאורייתא וכדאיתא בפ' בכל מערבין. וא"ת והיכי איכא למימר דלא הפקיד אתחומין והא אל יצא איש ממקומו דמיניה ילפי' תחומין במרה הוא דכתיב. י"ל דבסיני נאמר אלא שנכתב במקומו ואמרו בתוספות דה"ה דאית לן למימר דאהוצאה לא אפקוד שאם לא כן היאך מוליכין כלים ואוהלים בשבת ואפשר שהיו טוענין אותן על גבי בהמותיהן ואמחמר דאסור לאו גרידא דומייא דלאו דתחומין דלא אפקוד:

ואותו היום חמישי בשבת היה פסח היה בחמישי וכיון שכן מקחו של פסח שהוא בעשור היה בשבת ולפיכך נהגו לקרות לשבת שלפני הפסח שבת הגדול על שם אותו שבת לפי שבו נעשה נס שבכורי מצרים מהרו לשלחה כשראו ישראל שמתעסקין בפסחיהן והגידו להם שביום אכילתו ימותו הבכורות ונהרגו אז הרבה מן המצרים כמו שדרשו במדרש מדכתיב למכה מצרים בבכוריהם:

דף פח.

לרבנן שמנה חסרין עבוד משום פירכא דר' יוסי אמרו כן דלרבנן לא צריך דהא אמרי' דאייר דההיא שתא עבורי עברוה הילכך לא היה ליה ריש ירחא דסיון אלא תרי בשבת כיון דששה חסרים עבוד אי נמי השתא לא סבירא לן דאייר בההיא שתא עבורי עברוה והנך ברייתא דהוה קשיין מעיקרא דמשמע מיניהו דסיון הוה בחד בשבת כולהו כרבי יוסי מוקמינן להו:

מודעא רבה לאורייתא הקשה הרמב"ן דאי הכי למה נענשו קודם אחשורוש וכ"ת מפני שעברו על גזרת מלכם א"כ מודע' למאי מהני. ועוד למה הצריכם לקבלה ולברית. ועוד דמשמע דבערבות מואב באו בברית תורה ומצות כדכתיב אלה דברי הברית כדמוכח במסכת סוטה והתם לא הוה אונסא כלל דתהוי לאו מודעא ועוד שמפרש בספר יהושע שהזהירן כמה פעמים וקבלו בסבר פנים יפות וי"ל דהם ודאי מדעת' קבלו תורה ע"מ שינחיל' הארץ כדכתיב לתת להם ארצות גוים ועמל לאומים יירשו בעבור ישמרו חוקיו ותורותיו ינצורו והיינו דאמרי' אם אתם מקבלים את התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם כלומר שימותו במדבר ולא יכניסם לארץ לפיכך כשעברו על התורה עמד וגלה אותם ואף הם משגלו מסרו מודעא לומר שמעתה אין חייבין לו לשמור את התורה והיינו דכתיב והעולה על רוחכם היו לא תהיה אשר אתם אומרים נהיה כגוים וכמשפחות האומות לשרת עץ ואבן וכדאמרי' בהגדה שאמרו לו ישראל ליחזקאל רבינו יחזקאל עבד שמכרו רבו כלום יש לו עליו ולפיכך כשבאו לארץ ביאה שנייה בימי עזרא עמדו מעצמן וקבלוה בלא שום תנאי ושלא יטענו עוד שום תרעומת והיינו בימי אחשורוש שהוציאם ממות לחיים והי' זה חביב להם מגאולה של מצרים.

דף פט:

ורמינהי תבלין שנים ושלשה שמות הקשה הרמב"ן ז"ל היכי מקשי מאיסור אכילה להוצאת שבת התם כל שני מינין לא מצטרפו הכא כל ששיעורן שוה מצטרפין דתנן

המוציא אוכלין כגרוגרת ומצטרפין זה עם זה ולמה לן לאוקומי בדחזי למיסק. ותירץ ז"ל דלא דמו תבלין לאוכלין דאוכלין כיון שראיותן מחמת עצמן בדין הוא שכל מיני אוכלין יצטרפו אבל תבלין שאין ראיותן מחמת עצמן אלא לתבל בהן את האוכל כל שאינן מיני מתיקה אין האוכל מתובל בהן:

דף צ.

מי רגלים כל ארבעים יום. פרש"י ז"ל שנשתהו ארבעים יום ואיכא למידק שבפרק האשה שהוא עושה צרכיה תנן דמי רגלים הוי חד מאותן סימנין שמעבירין את הכתם ואמרינן עלה בגמ' דהיינו מי רגלים שהחמיצו וכמה חימוצן שלשה ימים לפיכך נראה דמשלשה ועד ארבעים ראויים להעביר את הכתם ובמס' נדה נקט תחלת זמנן והכא סוף זמנן אי נמי הכא הכי קאמר מי רגלים של תינוק ארבעים יום:

מאי בורית כבריתא פרש"י ז"ל דהיינו גפרית ואיכא למידק דאי הכי עפר הוא וכיון שכן למה הוצרך להקשות מדתנן כל עיקר יש לו שביעית פשיטא דאין שביעית כעפר אלא ודאי כבריתא מין עשב הוא שאין לו עיקר הוסיפו עליהן החלביצין והלעונין והבורית בתוספתא לית בה הוסיפו עליהן אלא משום דבתוספתא תני אותן שיש להן שביעית וביאר השינויים במשנה ומוסיף עלייהו נמי החלביצין והלעינין והבורית שאינן שנויין במשנתינו משום הכי מייתי לה הכא בלשון הוסיפו עליהן:

כל שאין לו עיקר אין לו שביעית לאו למימרא דלאיסור שביעית בעינן שיהא גזעו מחליף שהרי מיני תבואה ומיני ירקות אע"פ שאין להן עיקר להיות גזעו מחליף שביעית נוהגת בהן אלא הכי קאמר כל שיש לו עיקר דהיינו ענין שיש להם עיקר חוץ מעצמן יש להן שביעית לכל דיניו כלומר אף לביעור אבל כל שאין לו עיקר כלומר שהנלקט עצמו עיקר אין לו שביעית לכל הלכותיה לומר שאין לו ביעור וכיון שכן היאך מנו בברייתא בכלל אותן שהוסיפו על אותן שיש להן שביעית וביעור שהרי דברייתא עיקר עשב הוא. והוי יודע דהא דמייתינן כל שיש לו עיקר יש לו ביעור שביעית כו' אינה שנויה בשום מקום כלשון הזה אלא הוציאו אותה מדתנן עלה הלוף השוט' ובעלי הדנדן' יש להן שביעית ולדמיהן שביעית יש להן ביעור ולדמיהן ביעור וקתני סיפא עיקר הלוף השוט' ובעלי הדנדן' דיש להן שביעית ולדמיהן שביעית ואין להם ולדמיהן ביעור ובגמר' מייתי' כללא דהא מתני' בלישנא קייטא וזה הכלל כל שיש לו עיקר יש לו שביעית כו':

מתני' רבי יהודה אומר אף המוציא ממשמשי ע"ז כל שהן פרש"י ז"ל דאחשביה קרא לאיסור' כדכתיב ולא ידבק בידך מאומה מן החרם והא דתנן כל הכשר להצניע כו'

ואוקימנא למעוטי עצי אשירה דלא כר"י ואפשר דאפילו ר"י מודה בה והכא מיירי במוציאן לשריפה או לזורקן לים המלח וכשר להצניע הוא לכך ורבי יהודה לטעמיה דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה ומשמע נמי דרישא דקתני בעפר המזבח מקק ספרים ומקק מטפחותיהן כל שהן מצניעין אותן לגונזן דאיתא נמי כר"י לפי שהונחתן לגונזן לאו מלאכה הצריכה לגופה היא:

המוציא קופת הרוכלין כו' אינו חייב אלא חטאת אחת. וא"ת פשיטא דהא אפילו הוציא וחזר והוציא בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת וכל שכן הוציא מינין הרבה בבת אחת שאינו חייב אלא אחת כיון כו' הקשו זה בירושלמי ומפרקי למי נצרכה לב"א שלא תאמר מינין הרבה נעשו כמו העלמות הרבה ויהא חייב על כל אחת ואחת לפום כן צריך מימר אינו חייב אלא אתת ע"כ וה"פ דסד"א דס"ל דגופין מוחלקין ואמר רבא בא על חמש נשים נדות אפי' קטנות שהן אינן חייבות ואפילו הכי חייב על כל אחת ואחת והכא נמי נימא דמינין חלוקין יחלקו בהעלמות חלוקות ויהא חייב על כל מין ומין קמ"ל:

פרק עשירי המצניע

דף צא.

מתקיף לה ר' יצחק בריה דרב יהודה אלא מעתה חשב להוציא כל ביתו פרש"י ז"ל דאאביי פריך דאמר כל העושה על דעת הראשונה הוא עושה ולא פריך אדאבוה ונ"ל דאע"ג דמילתיה דאבוה מפסקא ביניהו הזקיקו לרש"י ז"ל לומר כן דאי אדאבוה פריך הוה ליה למימר אמר ליה רב יצחק בריה אלא ודאי משמע דס"ל לתלמודא דפרכיה דרב יצחק לא קשיא ליה לאבוה מידי משום דאבוה לא איירי אלא במחשב בשעת הוצאה וכיון שכן ליכא למפרך דחשב להוציא כל ביתו דאמרי' דמחשבת בשעת הוצאה עושה דבר שאינו ראוי לאו הוכרח הוא דנימא דמחשבה דקודם הוצאה עושה מה שהוא ראוי דבר שאינו ראוי וחשב להוציא כל ביתו הכי משמע ועוד דרב יצחק גופיה מודה דמסתבר טעמא טפי דלשוויי מחשבתו מה שאינו ראוי דבר ראוי בשעת המחשבה עצמה מלמימר איפכא אלא הכי פריך כיון דמחשבת לה למחשבתו כל כך שאפי' מחשבה דחובה מהניא לסתם הוצאה אע"ג דבעידנא דקא מפיק לה אזלא לה מחשבתו אלא מעתה חשב להוציא כל ביתו הכי נמי דלא מחייב עד דמפיק ליה כולי' ואפ"ה מפרקינן דלא דמי. אבל אחרים פירשו דרב יצחק בריה דרב יהודה אדאבוה מותיב והכי קאמר בשלמא אי לאו דרב יהודה הוה אמינא מאי כל שהוא כזית דחשיב בעלמא אבל כיון דר"י אמר דמחייב היה ר' מאיר מחייב במוציא חטה לזריעה אע"פ שאינה חשובה כלל אלא מעתה חשב כו':

הוציא חצי גרוגרות וטפחה ונמלך עליה לאכילה מהו הקשה הרמב"ן ז"ל מאי קא מיבעיא ליה לרבא דהא איהו גופיה אמר גבי איסורין בפ' כל המנחות כל היכא דמעיקרא הוי ביה שיעורא והשתא לית בי' הא לית ביה וכל היכא דמעיקרא לא הוה ליה והשתא אית ביה מדרבנן. תירץ הרשב"א ז"ל דלא דמי לשבת דלענין איסורין איסורין ששיערה תורה בכזית ולית בהן בכזית אלא ע"י תפיחא כשאכלו לא נהנה מכזית של איסור ומש"ה פטור אבל ענין שבת בחשיבות תליא מילתא וכל שתפח ועמד על כגרוגרת חשיב להו לאינשי:

דף צא:

מדמצטרף לענין טומאה. מכאן תשובה למה שכתב רש"י ז"ל בכמה מקומות דדוקא לטמא אחרים מכביצה אבל טומאת עצמן בכל שהן דודאי הכא הכי קאמרינן דמצטרף לענין טומאה כלומר שהוא חייב בהנחה זו משום מטמא תרומה. מחייב נמי לענין שבת דאי משום דנצרוף והראוי לטמא אחרים מאי תרומה דנקט ועוד דטומאת אחרים לאו השתא מתעבדה שאף אם נטמאו האי בכזית והאי בפחות מכזית בכביצה בפני עצמו כל זמן שיצטרפו ראויין לטמא אחרים ונמצא שצרוף זה שנעשה בהנחה זו לא מעלה ולא מוריד אלא ודאי אפילו לטומאת עצמן אין בהן מן התורה עד שיהו כביצה והא דדרשי' בתורת כהנים דאוכלין מקבלין טומאה בכל שהן אסמכתא בעלמא היא. והקשו בתוס' אפילו תמצא לומר דמצטרף לענין טומאה חשיב נמי לענין שבת תינח בשעת הנחה דמצטרף לענין טומאה אבל אכתי שיעורא דשעת עקיר' לא חשיב ולגבי שבת עקירה והנחה בעינן תירץ הרמב"ן ז"ל דכיון דלא אפשר לאיחיובי משום מטמא תרומה בכה"ג בלא עקירה חשיבה ההיא זריקה עקירה דיליה אפילו לענין שבת והאי דנקט כזית אפשר דלא מחייב משום מטמא תרומה עד דאיכא כזית ואפילו אי אמרת נמי דבכל דהו מיחייב מיהו לא חשיב לאצטרופי לענין שבת עד דאיכא כזית:

ואי ס"ד אגד כלי שמיה אגד קדים ליה אסור גופה לאסור שבת כלומר דלענין קניה קני כל אותן מעות שהם במה שיצא מן הכיס ואלו לענין שבת לא מחייב עד דנפיק כוליה אם איתא דאגד כלי שמיה אגד. וא"ת ולענין קניה נמי היכי קני דהא עדיין לא קנה את הכיס עד שיצא כולו והויא לה משיכה בכליו של מוכר לאו קושיא היא דמשיכה בכליו של מוכר קונה היא והכי משמע בפ"ק דבבא מציעא גבי משוך בהמה וקני כלים שעליה והכי נמי משמע בפרק הספינה גבי ד' מדות במוכרין ומסקינן אי דאפקה דרך פיה ה"נ הכא במאי עסקינן דאפקיה דרך שוליו כגומר וכיון שאף מה שיצא לחוץ אי

אפשר לו ליטלו אלא דרך פיו שהוא עדין בפנים אף מה שיצא לחוץ לא קנה עד דמפיק ליה לכוליה ונמצא שאיסור שבת ואיסור גנבה באין כא':

דף צב.

איפוך כפשט' משמע דלגמרי מפכין להו דאביי אמר ביד פטור בכלי חייב ורבא אמר ביד חייב בכלי פטור וא"ת והיאך אפשר דרבא אמר ביד חייב דהא רבא הוא דאמר דתוך שלשה צריך הנחה על גבי משהו לאו קושיא היא דהכא מעביר הוא והא אמרן לעיל בפרק המוציא דרבא לא אמר הכי אלא בזורק אבל במעביר חייב וא"ת אי הכי מתני' דפשט בעל הבית את ידו לחוץ אוקימנא אליבא דרבא למעלה משלשה וקשיא דהא אוקמה ר' אבהו בריש פ"ק בשלשלה ידו למטה משלשה וקבלה ורבא לא קשיא ליה עלה אלא איכפל תנא לאשמועי' כל הני ואמאי בלאו הכי נמי לא ניחא ליה דכיון דסבירא ליה דאגד יד לא שמיה אגד אי למטה משלשה הוא היכי תנא שניהם פטורין י"ל דנהי דרבא הכי ס"ל אפי' הכי לית ליה פירכא עליה דר' אבהו אלא היכי איכפל תנא לאשמועי' כל הני דר' אבהו ואמר לך נהי דמתני' מתוקמא למטה משלשה אפי' הכי שניהם פטורין משום דאגד יד שמיה אגד דמסתברא דרבא בעלמא לא מצי למיפרך עליה דר' אבוהו ואיכא מאן דפריש דכי אמרי' איפוך לא מפכינן אלא לענין אגד כלי אבל אגד יד כדקאי קאי ואימא הכי נמי אביי אמר בין ביד בין בכלי חייב ורבא אמר בין ביד בין בכלי פטור ולפי זה כי מוקמי' מתני' דפ"ק דשבת למעלה משלשה אליבא דאביי הוא דמוקמינן ליה הכי:

מתני' המוציא בין בימינו כו' ועל כתפו שכן משא בני קהת כלומר ומשום הכי חייב על כתפו אבל בשמאלו ובחיקו לא צריך למילפא דפשיטא ליה דדרך הוצאה בכך אבל בירושלמי משמע דשכן משא בני קהת אכולה מתני' קאי דאמרי' התם עליה דמתני' ופקודת אלעזר בן אהרן הכהן שמן המאור וקטורת הסמים ומנחת התמיד ושמן המשחה שמן המאור בימינו קטורת הסמים בשמאלו מנחת התמיד של יום תלוייה בזרועו שמן המשחה אי היה נתון רבי בון בשם רבי אלעזר כמין צלוחי' קטנה היתה תלויה באפונדתו:

ובמרפקו פרש"י ז"ל דהיינו אצילי ידיו שקורין אשיליש ואיכא למידק מדתנן במסכת ערכי' בפרק האומר משקלי עלי או' משקל ידי עלי ר' יהודה אומר ממלא חבית מים ומכניס ידו עד מרפק היינו מה שאנו קורין קובדיו דאי עד הכתף היכי מיקרי יד עד הכתף ועוד דהתם מקשינן מינה למאי דדרשינין על ידכה לגבי תפילין דהיינו קיבורת

ושנינן דבנדרים הלך אחר לשון בני אדם כלומר דאע"ג דקבורת הוי יד בלשון תורה בלשון בני אדם לא מיקרי אלא עד המרפק אלמא מרפק מה שאנו קורין קובדו. ועוד ראיה מדתנן במסכת אהלות כמה אברים יש בו באדם שלשים אפסת יד חמשה בכל אצבע ואצבע שנים בקנה שנים במרפק ואחד בכתף אלמא דמרפק במקום זרוע הוא י"ל דכל מה שיש מן הקובדו עד הכתף נקרא פורפק ואצילי ידיו בכלל והתם במסכת ערכין קרי מרפק לתחלת המרפק דהיינו אצילי ידיו ותדע דהא התם בפרק משקלי עלי עלה דמתני' דתנו מכניס ידו עד מרפקו תנינן בברייתא עלה על העציל דמרפק ועציל חדא היא ובודאי דאציל דבכלל עציל הוא מה שאנו קורין קובדו ומה שאנו קורין אשיליש דהא מצינו גבי ירמיה כשנטלוהו מן הבור דכתיב תחת אצילי ידיו והיינו ודאי אשילוש שכן דרך הנמשכין להעלותן מן הבור שקושרין אותן תחת האשילוש ואין דרך לקושרן בקיבדי אלמא אשילוש הם בכלל אצילי ואשכחן נמי דקובדי בכלל אציל כדתניא במסכת סופרים לא יקרא אדם בספר ושני אצילי עליו והיינו ודאי קובדוש באדם נשען עליהן שהרי אין אדם נוהג ליתן האשילוש על הספר וכיון דמרפק ואציל חדא היא כדמוכחא ההיא דפרק משקלי עלי ואשכחן אציל שהוא נאמר על הקובדי ועל האשילוש אף במרפק נמי אנו יכולין לומר כן ומרפק דפ' משקלי עלי היינו קובדי ומרפק דמתני' דהכא היינו אשילוש דבמרפק הנק' קובדי לא שכיחא הוצאה כלל:

גמרא המוציא משוי למעלה מעשרה טפחים חייב. פירוש אע"פ שאין מקצת מאותו משוי למטה מעשרה והיינו דאצטריך ליה לר' אלעזר לאשמעינן דאי לא תימא הכי מתני' היא דתנן ועל כתפו:

אשתכח דלמעלה מעשרה הוה קאי. פרש"י ז"ל דאפילו תימא שאין גובהן של לוים אלא ג' אמות כמונו הוו להו י"ח טפחים והארון אינו תלוי אלא ששה טפחים ושני שלישי טפח ונמצא שהיה גבוה עשרה ויותר. ולכאורה נמי הכי משמע שגבהו של אדם ג' אמות מדאמרינן ורחץ את כל בשרו במים מים שכל גופו עולה בהן וכמה הן אמה על אמה ברום שלש אמות. ומיהו איכא למידק דהתם בפ' המוכר פירות משמע דארכו של אדם ארבע אמות דבעינן התם שיהא אורכן של כוריים ארבע אמות ועוד דאם איתא שאורכו של אדם אינו שלש אמות היכי הוה קאי ארון למעלה מעשרה שהרי בכתף היו נושאין אותו וכיון שהיה תלוי למטה מכתפותיהן ששה טפחים ושני שלישי טפח נמצא שלא היו שוליו גבוהין מן הקרקע עשרה אלא ודאי אורכו של אדם אינו יותר משלש אמות בענין שיש מכתפו ולמטה שלש אמות ומשום הכי אתיא שמעתין שפיר והאי דסגי לו גבי מקוה בגובה שלש אמות היינו לפי שדרך האיש כשהוא טובל לכוף את עצמו מעט

כדתנן האיש נראה כעודר וכמוסק זיתים והאשה כעורכת ומניקה את בנה. ומיהו אע"ג דאורכו של אדם יותר משלש אמות לא סגי לארבע אמות וגבי כוכין היינו טעמא דבעינן ארבע אמות כדי שיכנס שם בריוח ועוד דאיכא נמי כותלי ארון. והא דאמרינן בעירובין דמקומו של אדם ארבע אמות היינו עם ראשו וקצת פשוט ידיו:

דף צב:

אף מקבלי פתקים פירוש שדרך רצי המלך לעשות להן כמין קופסא קטנה שנושאין בחגרותיהן ולפעמים נושאין שם הכתבים והקופסא ההיא דרכה להיות חוזרת פעמים לפניהם ופעמים לאחוריהם ומאי דאמרינן נמי בגמרא שכן לבלר מלכות עושין כן היינו שנושאין הקשת שלהן בחגורותיהן ודרכן להיות חוזר פעמים לפניהם ופעמים לאחוריהם מדקאמר להו אי אתם מודים לאו מכלל דפטרי רבנן לא מדקאמר להו אי אתם מודים בלחוד קא דייק דאדרבה מהתם משמע דמחייבי רבנן דאי לא היכי קאמר להו ר' יהודה אי אתם מודים אלא עיקר דיוקא מסוף מילתיה דקאמר זר והם לא מצאו תשובה לדבריו כלומר שלא מצאו טעם לחלק בין נתכוין להוציא לאחוריו ובא לו לאחוריו ופונדתו ופיה למטה ואפילו הכי הם פוטרים בפונדתו ופיה למטה וכיון שכן על כרחם יש להם לפטור בלאחוריו ובא לו לאחוריו מאחר שלא מצאו תשובה נחלק ביניהם ומפרקינן אלא מר מדמי להו לאחוריו ובא לו לאחוריו ומר מדמי להו לאחר ידו ורגלו ולפום הא מסקנא מפרשינן דהכי קאמר אני לא מצאתי קושיא לדבריהם משום דסבירא להו דאדרבה לאטר ידו ורגלו דמי והם לא מצאו תשובה לדברי דסבירא לי דאדרבה נתכוון להוציא מאחוריו ובא לו לאחוריו דמי:

דף צג.

ור"ש לטעמיה דאמר יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב ואיכא למידק מדתנן במס' הוריות הורו ב"ד וטעו וידעו שטעו וחזרו בהן בין שהביאו כפרתן בין שלא הביאו כפרתן והלך היחיד ועשה על פיהם ר"ש פוטר אלמא דאדרבה ס"ל לר"ש דיחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור י"ל דשאני התם דאיכא כפרה וכי קאמר ר"ש מחייב בדליכא כפרה א"נ י"ל דשאני התם דכיון שחזרו בהן ונזכרו כמי שנזכר הוא דמי שהרי עליהן הוא סומך וידיעתן כידיעתו ואכתי לא מחוור דמאי לטעמיה והיכן אמרה ר"ש לזו וכי תימא משום דנקט לה התם בדאיכא כפרה א"נ כשנזכר משמע להו הכי חייב דילמא משום ר"א נקט הכי דאמר דההיא ספק ועוד דאמרינן בפ' האשה רבה הורו ב"ד בזדון איש ואשה ולא מתיא

קרבן וההיא סוגיא אליבא דר"ש היא לפיכך נראה גירסת ר"ח ז"ל שהוא גורס ור"ש יחיד שעשה כהוראת ב"ד ל"ק קרא לומר משום דאנוס הוא דמאי הו"ל למעבד:

דף צג:

הימנייהו מחייב וא"ת ומאי קא מיבעיא ליה ורב המנונא נמי היכי הוה סלקא דעתיה למימר דשאינו יכול יהא חייב דשאינו אלא מסייע ויכול דקעביד לה לעקירה של מלאכה יהא פטור י"ל דכי אמרי' הי מינייהו מחייב לא בעיא היא אלא קושיא היא דמדאמרינן דברי הכל חייב משמע שאינו חייב אלא אחת מהם ומשום הכי פרכינן הי מינייהו איכא למימר דליחייב ואידך ליפטר דהא אליבא דר' יהודה דמחייב בזה יכול ואינו יכול ה"נ אית לן לחיובי להאי אע"ג דאינו יכול וכ"ש דמאן דיכול נמי מחייב ואמר רב חסדא פשיטא דמאן דיכול בלחוד אית לן לחיובי דזה שאינו יכול כי מצטרף בהדי מאן דיכול מאי קעביד דבשלמא בזה אינו יכול וזה אינו יכול דין הוא לחייב כל אחד מהם שהרי בשביל כל אחד נעשית המלאכה משא"כ הכא ואמר ליה רב המנונא דאפי' הכי איכא לחיובי כיון דמ"מ מסייע בהדיה ואהדר ליה דמסייע כי האי כלומר בהדי יכול אין בו ממש:

שמעת מינה אכל שני זיתי חלב בהעלם אחד חייב שתים כלומר וש"מ דס"ל לתנא דמתני' כסומכוס דתנן בפ' אותו ואת בנו השוחט אותה ואת בת בתה ואחר כך שחט את בתה סומכוס אומר משום ר"מ חייב שתים דמפרש רב יוסף התם טעמיה משום דקסבר אכל שני זיתי חלב בהעלם אחד חייב שתים והכי לישנא דאמרי' הכא שמעת מינה כו' ולאו אורחא דתלמודא למימר הכי אלא היכא דמספקא ליה האי דינא או דאיכא תנא בעלמא דאית לי' הכי:

דף צד.

הכא במאי עסקינן כגון ששגג על האוכלין והזיד על הכלי. פי' ומאי חייב על הכלי דקאמרינן כרת או סקילה אבל על האוכלין שהוא שוגג פטור אף מקרבן דכיון דהוה מזיד על הכלי לא שב מידיעתו הוא והכי קתני המוציא אוכלין כשיעור בכלי חייב אף על האוכלין אי בשוגג חייב קרבן ואי במזיד ענוש כרת ונסקל פטור על הכלי אפי' הויא מזיד עליו ואם היא הכלי צריך לו והי' מזיד בהוצאתו חייב אף בשבילו מיתה וכרת ואיכא מאן דגריס איפכא כגון ששגג על הכלי והזיד על האוכלין וקאמר דחייב על הכלי וליתא דלאו שב מידיעתו הוא וכדכתיבנא:

ובפלוגתא דר' יוחנן ור"ל פרש"י ז"ל דרב ששת ורב אשי פליג בפלוגתא דר' יוחנן וריש לקיש ורב ששת משום הכי לא מוקי לה כרב אשי משום דסבר לה כריש לקיש דאין ידיעות מחלקות ולא נהיר דמנא ליה לתלמודא דמשום הכי לא אוקי לה כרב אשי דילמא לעולם כר' יוחנן ס"ל אלא דלא אסיק אדעתיה לשנויי הכי א"נ משים דלא קשיא ליה לישנא דאף על הכלי ותו קשיא לי אפילו סבר לה כר"ל הוה ליה לאוקומה כרב אשי ובלאחר הקרבה אלא ה"פ דרב אשי דמוקי לה בשנודע לו וחזר ונודע לו בפלוגתא דר' יוחנן וריש לקיש קאמרא כלומר למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה למר קודם הפרשה ונמר לאחר הפרשה ולמ"ד אפילו לאחר הפרשה פוטר ריש לקיש מוקי לה לאחר הקרבה:

בסוס המיוחד לעופות מש"ה אצטריך לאוקומה במיוחד לעופות משום דאי מיוחד לרכיבה אפילו לפעמים היו נושאין עליו עופות לא היה אוסר בן בתירא אפילו אי לא ס"ל כר' נתן משום דכיון דבמיוחד למשא לדבר האסור לא מיתסר אלא משום שאלה ומשום שכירות ומשום נסיונו לא גזרינן הכי אלא דוקא בשמיוחד אבל בשאינו מיוחד לא ומיהו רבנן דפליגי עלי' אפילו במיוחד לרכיבה אסרי דהא אמרינן התם דטעמייהו משום דכשמזקין מטחינו ברחיים אלמא רבנן אמרי בכל גווני ובן בתירא שרי אפילו במיוחד לעופות ושמעינן הכי מדקאמר שהוא עושה מלאכה עושה מלאכה שאין חייבין עליה חטאת דאם איתא דבן בתירא לא שרי במיוחד לרכיבה משום דלא חייש למאי דאמרי רבנן לכשיזקין מטחינו ברחיים למה תליה לאורוכי בלישניה ולמימר מפני שהוא עושה מלאכה שאין חייבין עליה חטאת רבנן נמי מודו שאין חייבין חטאת על מלאכה שהוא עושה עכשיו אלא ודאי בגופה של מלאכה דהיינו משאן של עופות פליגי בה בן בתירא ורבנן דמש"ה אמרינן דבן בתירא ור' נתן אמרו אחד:

איכא דבי וייאדן. פרש"י שקושרין העופות ומניחן על הסוס כשהן חיין ולא מחוור דהא מודה ר' נתן בכפות אפי' באדם וכל שכן בהמה חיה ועוף אלא ה"פ שדרך הצידין שמוציאין העופות הדורסין והכלבים הצריכים על גבי הסוס או חמור כדי שלא ייעפו הם אם איצטרכו לישא העופות בידיהם ולא ייעפו הכלבים אם יצטרכו לילך ברגליהם עד מקום הצידה. פוטר היה ר"ש אף במוציא המת לקוברו פי' משום דהויא ליה מלאכה שאינה צריכה לגופא כללא דמלאכה שאינה צריכה לגופה כל שאינו נהנה מגופה של מלאכה אלא שמונע ממנו היזק בלבד כי היכי שאינו נהנה מהוצאת המת אלא שמונע ממנו הטומאה היינו מלאכה שאינה צריכה ולא תימא כל שאלו ברצונו לא היה צריך לאותה מלאכה כי הכא שברצונו לא היה צריך לאותה מלאכה אע"פ שעכשיו נהנה

מאותה מלאכה. שמלאכה שא"צ לגופה היא דאי אמרת הכי תיקשי לך הא דאמרינן בפרק כלל גדול בידיעה שנפל בה דרנא דקורעין אותה ותופרין אותה והא התם ברצונו לא הי' צריך לאותה מלאכה ואפ"ה כיון שנהנה ממנה חייב הלכך כללא דצריכה לגופא ולא צריכה לא תלי אלא אם הוא נהנה מאותה מלאכה ואם לאו כל שנהנה ממנה ע"פ שהוא צריך לאותה מלאכה שלא ברצונו חייב עליה כי התם שברצונו לא היה צריך לתפור ואעפ"כ נהנה מגופה של תפירה אבל כל שאינו נהנה ממנה כהוצאת המת שאינה אלא להעביר את הטומאה שאינה צריכה היא ופטור עליה.

דף צד:

שרא להו רב נחמן בר יצחק לאפוקי לכרמלית כתבו הראשונים ז"ל ורש"י ז"ל דדוקא על ידי ככר או תינוק שאע"פ שאיסור הוצאה הותר מפני כבוד הבריות איסור טלטול לא הותר כדאמרינן בפרק במה מדליקין אביך הנח עליו כו' דכיון דלא אפשר בלאו הכי משום כבוד הבריות שריא אבל טלטול כיון דאפשר לתקוני מתקני ולא שרינן אלא על ידי ככר או תינוק אבל הרמב"ן ז"ל כתב דכי בעינן כבר או תינוק הני מילי במטלטלו ברשות היחיד עצמה מחמה לצל משום דאיכא תקנה בטלטול ולא מוסיפינן איסורא במידי אבל כי מפקינן ליה לכרמלית ודאי בלא ככר או תינוק מפקינן ליה דכל שאתה משביח בתקון הטלטול אתה פוגם בהוצאת הככר שלא לצורך והוצאת המת בלחוד הוא שמותרת מפני כבוד הבריות אבל הוצאת ככר לא ולי נראה כדברי הראשונים לפי שאפילו כדברי הרמב"ן ז"ל איסורין הללו שוין הן שכשם שטלטול מדבריהם כך הוצאה לכרמלית אינה אלא מדבריהם ועדיף טפי לאפוקי בככר דאי מפקינן בלא ככר אנו מתירים שני איסורי טלטול והוצאה וכשאנו מוציאין אותו בככר אין כאן אלא איסור הוצאה בלבד ולא עוד אלא בהוצאת הככר אין בו משום איסור הוצאה לפי שכיון שהתחלנו לטלטל המת ברשות היחיד על ידי ככר נעשה ככר טפל למת לפי שהוא צריך לטלטלו ואף ברשות הרבים טפל לו מפני שהוא מתיר טלטולו הלכך אין בו משום הוצאה דהוה ליה כמוציא את החי במטה דפטור על המטה אלמא כל הנטפל לדבר לא הוצאה מיקרי הלכך איכא תיקונא בטלטול וליכא אפושי איסורא בהוצאה כנ"ל:

אימור דפטר ר"ש מחיוב חטאת איסורא דרבנן מיהא איכא. וא"ת ואמאי וכיון דברשות הרבים לא מפטר אלא מדרבנן בכרמלית אית לן למשרי לגמרי דהכי אמר רבא בפ"ק גבי לא יעמוד אדם ברשות הרבים וישתה ברה"י דבכרמלית שרי וכיון דברשות הרבים לא מיתסר אלא משום גזירה בכרמלית לא גזרינן גזירה לגזירה י"ל כי אמרינן הכי ה"מ

בדבר שאין בו אפילו סרך מלאכה כי ההיא דלא ישתה דלא מיתסר אלא משום חששא דשמא ימשוך הכלי אצלו אבל כל מידי דמי למלאכה דאורייתא אלא שפטור עליה מפני שאינה צריכה לגופא בכיוצא בזה בכרמלית ורשות הרבים שוין הן:

גדול כבוד הבריות שדוחה לא תעשה שבתורה. איכא למידק הכא כיון שכן לדידן דקי"ל כר"ש דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה אף להוציא את המת לרשות הרבים לישתרי ליתא שלא התירו מפני כבוד הבריות אלא נעקרו מדברי סופרים כגון בכרמלית אבל ברשות הרבים לא משום דמי תפיס במלאכה זו אם הוא צריך לגופא אם לאו שאפילו במת אמרו בירושלמי דמשכחת ביה מלאכה הצריכה לגופא כגון בנכרי שהוציאו לכלבו הלכך ברשות הרבים אסור וכל היכא דאיכא דרא דאיסורא דאורייתא לא שרו רבנן גבי מת:

והא דתני' פטור דאפיק חצי זית מכזית ומחצ' וא"ת ממאי דלמא דליכא טפי מחצי זית ומש"ה פטור דלא מהניא הוצאתן למידי י"ל דאי הכי פשיטא דאפילו בדאפיק חצי זית ממת גדול לא משמע ליה לרב ששת לאוקמה משום דהא נמי פשיטא דהא אהנהו מעשיו ורב נחמן שני לי' דאפ"ה אצטריך לאשמעי' דסד"א כיון דבצריה לשיעורה אהנהו מעשיו קרינא בי' קמ"ל וא"ת וכיון דממת גדול הוא אפילו כי הוציא כזית נמי ליפטר דהא לא אהנהו מעשיו י"ל דכיון שמוציא כשיעור הראוי לטמא אלו לא נשתייר כו אותו שיעור בלבד אפילו שהיא מת גדול אהנהו מעשיו:

דף צה.

כוחלת משום כותבת כתבו בתוספ' דמשום צובעת גרסינן דלא שייכא כתיבה אלא במידי דהוי מטעם רושם שכן במשכן היו רושמין על הקרשים כדי לעמוד על סדרן הלכך משום צובעת גרסינן:

חולב חייב משום מפרק וא"ת והא מפרק תולדה דדש הוא ובפרק כלל גדול אמרינן דאין דישה אלא בגידולי קרקע א"ל דבהמה גידולי קרקע נינהו כדאמרינן בעלמא מה הפרט מפורש פרי מפרי וגידולי קרקע אף פרי מפרי וגידולי קרקע דהיינו בקר וצאן א"נ ר"א הוא דסבר הכי אבל רבנן דפטרי קסברי אין דישה אלא בגידולי קרקע ורבנן אחולב ואמחבץ ומגבן נמי פליגי אבל ר"ח ז"ל כתב דחולב מחבץ מגבן דברי הכל היא והביא ראיה מדאמרינן במס' כתובות וביבמות יונק כלאחר יד הוא ובמקום צערא לא גזרו רבנן אמרינן התם בפרק חרש אבא שאול אומר נוהגין היינו יונקים מבהמה טהורה ביום טוב

אבל לא בשבת מאי טעמא מפרק כלאחר יד הוא וביום טוב שרי משמע דוקא יונק הוא דהוי מפרק כלאחר יד אבל חולב אסור מן התורה אלמא רישא דברי הכל היא.

ודאמרי' הזיד בי"ט לוקה את הארבעים לא קאי אחולב ומגבן ומחבץ דההיא דברי הכל היא ולאו דברי ר"א בלחוד היא ועוד שאי אפשר לומר דחולב ומחבץ ומגבן בי"ט לוקה את הארבעים דהא אוכל נפש הוא ומותר מן התורה דאע"ג דלקמן בפרק ר' אליעזר דמילה אסרינן לגבן משום דאפשר לעשותו מערב יום טוב איסורא מדרבנן בלחוד הוא דאלו מדאורייתא ודאי שרי דלא אמרינן אפשר ולא אפשר אלא במכשירין דכתיב הוא וכתיב לכם כדאיתא בפ' אין צדין אבל באוכל נפש עצמו בדאורייתא אפילו אפשר שרי ועוד דהא ר' אליעזר שרי במכשירין אע"ג דאפשר כדאיתא לקמן בפ' תולין וכ"ש חולב דלא מיתסר מדאורייתא דהוא אוכל נפש עצמו ולא אפשר מערב יום טוב א"ו כי קתני הזיד בי"ט לוקה את הארבעים לא קאי אחולב ומחבץ ומגבן ומיהו לא תימא לא קאי ארודה חלות דבש שהוא אוכל נפש לא מיתסר ביום טוב מדאורייתא דליתא דכיון דסבר ר"א דיער הוא והתולש ממנו כתולש מן המחובר בי"ט נמי אסור מן התורה דתלישה בי"ט אפילו בדברים שאפשר לעשותן מבערב כגון תותים ותאנים אסורה ובירושלמי מפיק לה מדכתיב אך הוא לבדו יעשה לכם הרי אלו מיעוטין:

הכא ליכא גומות וא"ת ואמאי לא גזרינן אטו היכא דאיכא גומות כדאמרינן בפרק במה מדליקין גזירה עליתא דששה אטו עליתא דעלמא תירץ הרמב"ן ז"ל שאין אומרין באיסורי שבת זה דומה לזה ולא מסרן הכתוב אלא לחכמים דשמא הגורר קרוב לבא לידי חריש יותר משהמכבד והמרבץ בא לידי השואת גומות לפיכך גזרו בהו ולא בהו וכן נראה שהתירו כאן להערים שאמרו אשה חכמה מרבצת את ביתה ואלו היה קרוב לבא לידי השואת גומות לא היו מתירין הערמה זו ובר מן הדין דהאי מימרא היא מימרא לאמימר לא סבירא ליה:

והאידנא דסבירא לן כר"ש שרי אפילו לכתחילה. כתב הרב בעל הלכות ז"ל דאמכבד נמי קאי שאף הוא מותר לר"ש ואפילו בדהוצני ויתבאר לפנינו בס"ד ומדאמרי' דלדידן דקיימא לן כר"ש שרי אפילו לכתחילה משמע דשבות דרבנן משום חששא דאשוויי גומות הוא ומיהו חייב חטאת דר' אליעזר לא משום הכי הוא דכיון שאינו מתכוין להשוות גומות היאך יחייב עליו ר' אליעזר חטאת א"ו לר"א ס"ל שהכבוד עצמו כיון הקרקע הוא וחייב עלה משום בונה ורבנן ס"ל דמשום בונה ליכא ולא מיתסר אלא משום חששא דאשויי גומות לדידהו דסבירא להו דבר שאין מתכוין אסור ולדידן דסבירא לן דדבר שאין מתכוין מותר שרי אפילו לכתחילה:

אלמא נקוב לר"ש (כשאינו) נקוב משוי ליה ורמינהי. וא"ת מאי מקשי מהך ברייתא אמתני' דהא הך ברייתא נמי תני דכל מילי נקוב כשאינו נקוב לר"ש אלא לענין הכשר זרעים בלבד וכ"ת הכי מקשי מאי שנא הכשר זרעים משבת אי הכי מדמותיב מברייתא אמתני' תיקשי ליה האי ברייתא גופה מ"ש של זרעי' מכל מילי אחריני וי"ל דברייתא לא קשיא ליה אבל מברייתא אמתני' רמי דמדתנן ר"ש פוטר בזה ובזה ולא קאמר ר"ש פוטר בלחוד משמע ולא לענין שבת בלחוד הוא שמשווי רבי שמעון נקוב לשאינו נקוב אלא לכל דיניו ומשום הכי קשיא ליה ומשני דאה"נ דלישנא בזה ובזה מוכח משמע דלכל מילי משוי ר' שמעון נקוב לשאינו בר מהיכא דאיכא גזירת הכתוב כהכשר זרעים ובתוס' פירשו דהאי מקשה הכי פריך מאי שנא הכשר זרעים משבת וכי תימא אם כן תיקשי ליה ברייתא גופה לאו קושיא היא דהוה ס"ד דהא מתני' אתנייה בחיובין התלויין בקרקע כגון מעשר וכלאים ושביעית ומשום הכי אתי ליה שפיר דבכולהו הני כיון דשדה כתיב בהו ליכא מידי בין נקוב לשאינו נקוב דנקוב נמי לאו שדה הוא אבל בהכשר זרעים דלא כתיב שדה מפליגינן בין נקוב לשאינו נקוב ומשום הכי קשיא ליה דבשבת נמי לא כתיב שדה ומאי שנא שבת מהכשר זרעים ושאני ליה דלאו במאי דכתיב שדה תלי טעמא דבכולהו מילי אפילו לא כתב בהו שדה ר"ש נקוב כשאינו נקוב משוי ליה בר מהכשר זרעים דאיכא גזה"כ:

דף צה:

ומודה ר"ש דאם נקוב בכדי טהרתו איכא מאן דאמר דמנקט לה סתמא משמע דכל חד וחד כדיניה שהרי הוא כאלו העומ' למשקין נקב בכדי טהרתו היינו בכונס משקה ואם עומד לאוכלין במוציא זית וכדתנן בריש פ"ג דמס' כלים שיעור כלי חרס לטהר העשוי לאוכלין שיעורו בזיתים העשוי למשקים שיעורו כמשקין ואלו בעיני דברי תימה דודאי כי קאמר שהרי נקב בכדי טהרתו היינו במוציא זית ונקט ליה סתמא ומשום דסתם כלי חרס לאוכלין הוא עומד וכדאמר רב אתא בר כהנא לקמן כלי חרס שיעירו במוציא זיתים ובחמש מידות דהכא נמי לא אדכר עומד למשקין כלל והכא נמי נקט ליה סתמא נקב בכדי טהרתו למוציא זיתים שאם לא תאמר כן וכי זרעי' נראים שבכלי העשוי למשקין יינקו מן הקרקע בכונס משקה ובמיוחד לזיתים לא יונקים ממנו אלא במוציא זית א"ו כדאמרן ומהאי טעמא נמי אמרינן ומודה ר"ש שאם נקב למטה כלומר שכיון שהנקב הוא סמוך כל כך לקרקע השרשי' יונקים דרך הנקב ולא משום ביטול מתורת כלי נגעו בה שאין זה ענין ליניקה כנ"ל:

ואם מוקף צמיד פתיל עד שיפחת רובו פרש"י ז"ל שאם היקף צמיד פתיל פי' הכלי מציל באהל המת מה שבתוכו אע"פ שנפחתו בוריו ושוליו כל זמן שלא נפחת רובו משום דכל כלי פתוח כתיב דמשמע דרך פתחו נכנסת לו טומאה ולא דרך נקב ואיכא למידק דהא תנן חבית שנקבה והתמוה שמרים הצילה ואי כלי חרס כל זמן שלא נפחת רובו לא בעי סתימה ההיא בשנפחתה רובה מיירי והיאך אפשר שיהיו השמרים סתומין רובה של חבית ועוד דהא תנן בפ"ט דמסכת כלים נקבו העשוי לאוכלין שיעירו כזיתים העשוי למשקין שיעורו כמשקין העשוי לכך ולכך מטילי' ליה לחומר בזיתים ובצמיד פתיל בכונס משקה אלא עיקרן של דברים כדברי ר"ת ז"ל שפי' דהכא בכלי שכולו מוקף צמיד פתיל ואפי' מה שנפחת וקאמר דכל שנפחת רובו אע"פ שהוא מוקף צמיד פתיל אינו מציל דכלי אמר רחמנא דמציל בצמיד פתיל והא לאו כלי הוא והוה ליה כאוכלין שגבלן בטיט דאמרינן בזבחים שאין מצילין בצמיד פתיל אבל הכא שאין הנקב מוקף צמיד פתיל שיעורו לטומאה:

דף צו.

חד אמר במוציא שורש קטן וחד אמר במוציא רמון פירוש רש"י דלענין הכשר זרעים פליגי והקשו בתוספות דבפ"ב דעוקצין תנן בהדיא לענין הכשר זרעים כמה שיעורו של נקב כדי שיצא בו שורש קטן תירץ הרמב"ן ז"ל דאפשר דלענין הכשר זרעים פליגי ואליבא דר"ש דמיקל בנקב הלכך אפילו לענין הכשר זרעים דמפלגינן בין נקוב לשאינו נקוב מקיל איהו טפי מדרבנן:
פרק הזורק

דף צו:

גמי הוצאה גופה היכא כתיבה. כבר כתבתי בריש מכילתין דאע"ג דהוצאה הוה במשכן וכדתניא בפ' במה טומנין הם הורידו את הקרשים מעגלה לקרקע ואתם אל תוציאו מרשות היחיד לרשות הרבים אפילו הכי אי לא הוה כתיבא בקרא לא חשבינן לה מלאכה משום דמלאכה גרועה היא ומשונה משאר המלאכות דמה לי מוציא מרה"י לרה"ר ממוציא מר"ה לרשות היחיד ומשום הכי אע"ג דהוה במשכן בעינן היכא כתיבא: מה להלן ביום אסור אף כאן ביום אסיר ק"ל נהי דילפי' דבשבת קאי ממאי דמשום איסורא אכריז הכי דילמא משום דשלימה ליה מלאכתו וניחא לי דאי משום דשלימה ליה מלאכתו הוא דאכריז ג"ש ל"ל דמאי נ"ל מינה אי אכריז בשבת אי בחול א"ו משום

איסורא אכריז הלכך אהני לן ג"ש לא לאשמועינן דהוצאה אסורה בשבת. ואי קרי ליה מאי קרי ליה תולדה פירוש לא מיבעיא ליה אמאי לא הויא הכנסה אב כי היכי דהויא הוצאה דאי הכי מיבעיא ליה כי מהדר ליה נפקא מינה כו' לא מהדר ליה ולא מידי אלא הכי קא מיבעיא ליה מאי נפקא מינה אי הוי אב ותולדה אבל טעמא דמילתא אמאי מיקריא אב ואמאי מיקריא תולדה סמיך ביה אמאי דמפרש ר' אליעזר דלגבי הא מילתא תנן ור' אליעזר כי הדדי נינהו ובתר הכי בעי לר' אליעזר דמחייב אתולדה במקום אב מאי נפקא מינה ומהדר ליה דאה"נ דלא נפקא עינה מידי אלא דמיקרו הכי משום הך דהואי במשכן חשיבה (והאם) [והך] דלא הוה במשכן כלומר תולדות של שאר המלאכות כיון דלא הוי במשכן אע"פ שהן דומות לאותן מלאכות שהיו במשכן לא חשיבי והאי טעמא סגי לכולהו מלאכות ותולדותיהן חוץ מהוצאה והכנסה אבל להני לא סגי משום דכי היכי דהוצאה הות במשכן הכנסה נמי היתה ומשים הכי מפליג תו ואמר הך דכתיבה קרי ליה אב כלומר הוצאה והכנסה לא ממשכן אנו למדין אותן לפי שחדוש הן וכמו שכתבתי למעלה אלא משום דהוצאה כתיבה וממילא ילפינן נמי הכנסה דסברא היא ומיהו הוצאה דכתיבה מקריא אב והכנסה דלא כתיבה מיקריא תולדה והקשה הרמב"ן ז"ל היכי קאמר דלר' אליעזר לא נפקא לן מידי אלא שמא בעלמא דהא איכא למימר דנפקא מיניה דמשום הכי קרי לי' תולדה דאי מתרי ביה משום דידיה מחייב כדאמרינן משמר משום מאי מתרינן ביה רבא אמר משום בורר ואלו הוי כולהו אבות מלאכות והתרה באב זה משום אב אחר אינה התראה כלל וי"ל דלר' אליעזר כיון דמחייב אתולדה במקום אב אין התולדה נגררת אחר האב כלל הלכך צריך עליה התראה בפני עצמה והא דבעינן אמאי קרי ליה אב ואמאי קרי ליה תולדה גבי הוצאה והכנסה יותר מעל שאר מלאכות לפי שתולדות שאר מלאכות הרי הן מורות בעצמן שהן טפלות לאבות שלהן כגון כניף מילחא למעמ' ומכבד לבונה וכולהו מלאכות אחרינייתא דכוותייהו הלכך לא קשיא בהו מידי אבל בהוצאה והכנסה קא בעי שכיון ששוות הן ושתיהן היו במשכן מאי איכא בין הוצאה להכנסה ופריק הא דהואי במשכן כלומר אגב אורחיה יהיב טעמא לכולהו אבות מלאכות ולהוצאה והכנסה נמי:

שכן אורגי יריעות זורקין מחטיהן זה לזה. הקשה כר הרשב"א ז"ל א"ה מי הוו ותי' דמשום דלא קמה לה במסקנא לא דייקי' בה כולי האי ולדידי לא צרכי' להכי דמעביר או זורק ארבע אמות ברשות הרבים כמוציא מרשות לרשות הוא לפי שארבע אמות של אדם כרשותו דמיין וכשמוציא חוצה להן דמי למוציא מרה"י לרה"ר הלכך אע"ג דהות

במשכן אינה אב בפני עצמה דהויא לה לגבי הוצאה בשובט ומדקדק דאמרינן הן בכלל מסך ואורג:
אלא כל המעביר ד' אמות ברשות הרבים גמרא גמירי לה פי' הכי גמירי שיהא בכלל מוציא דאי לא תימא הכי הא קיימא לן דאין עונשין מהלכה למשה מסיני והיכי לימא שמואל בתר הכי דמקושש מעביר ד"א ברשות הרבים הוי א"ו כדאמרן:

דף צז.

בעי רבא למטה מעשרה פליגי כו' אבל למעלה מעשרה דברי הכל פטור פירש"י ז"ל דאי בהכי פליגי הא דקתני שני גזוזטראות כו' שתיהן בדיוטא אחת הזורק פטור דברי הכל היא פי' לפירושו דפשטא דמתני' דמיירי למעלה מעשרה כמושיט דמשכן וא"ת א"כ מאי כיצד דמשמע לכאורה דאתי לפרושי פלוגתייהו דר"ע ורבנן תירצו בתוספות דאשכחן כיצד דלא קאי אמאי דאמר ר"ע מעיקרא אלא אמאי דבעי למימר בפ' ר"ג ביבמות דתנן וחכ"א יש גט אחר גט ויש מאמר אחר מאמר כו' כיצד עשה מאמר ביבמתו ונתן לה גט צריכה ממנו חליצה ואקשינן בגמרא הא גט אחר גט מאמר הוא ואמר רב יהודה הכי קאמר גט אחר גט ומאמר אחר מאמר כדאמרן יבם אחד ויבמה את אחת כיצד התרתי עשה מאמר כו' והכא נמי האי כיצד לא קאי אלא אמאי דבעי למימר והכי קאמר דין שתי גזוזטראות כיצד כו' ומיהו בירושלמי מוכח דאליבא דר"א דסבר הכי דלמעלה מעשרה ד"ה פטור לא גרסינן במתני' כיצד דגרסינן התם עלה דמתני' שמואל אמר לא שנו אלא למטה מעשרה טפחים הא למעלה אסור כלומר אסור ותו לא אבל לא חייב אלא פטור אבל אסור מלתיה דר"א אמרה אפי למעלה מעשרה מותר ונראה דהאי מותר טעותא אלא דהכי קאמר אפי למעלה מעשרה פליגי ולר"ע חייב דהכי נמי אמר ר"א בגמרין מחייב היה ר"ע אפי' למעלה מעשרה וכד מסיימינן נמי החם דאמר ר"ה בשם ר"א מעגלו' למד ר"ע ועגלות לאו למעלה מעשרה אינין וגרסי' תו התם כיצד גזוזטראות אי' תני' תני כיצד ואית תני' דלא קתני כיצד על דעתיה דר"א אית כאן כיצד על דעתיה דשמואל לית כאן כיצד:
תוך שלשה דברי הכל חייב וא"ת והא אמר רבא לעיל תוך שלשה לרבנן צריך הנחה על גבי משהו. י"ל דרבא סבר לה כר' יהודה דאמר בפרק המוציא תפילין אפילו אינו מסולק מן הארץ אלא מלא החוט גוללו אצלו ומפרשי' התם משום דבעינן הנחה על גבי מקום משהו וא"ת דהתם מתמהינא לימא רבא כתנאי אמרה לשמעתיה ומחסרי' לה למתני' משום הכא היינו משום דלא ניחא לן דרבא שביק רבנן ועביד כר' יהודה אבל אי ברייתא

לא אתיא כותיה לא איכפת לן דדלמא ברייתא לא שמיע ליה וא"ת דאפילו כר' יהודה לא אתיא דוודאי כי קאמר ר' יהודה הכי הני מילי כשאין סופו לנוח כי התם דאגרו ביד א"נ שנח על גבי כותל משופע אבל היכא שסופו לנוח ר' יהודה לא בעי הנחה על גבי משהו דהא אמרינן לקמן בסוגין בסמוך דקלוטה כמי שהונחה דמיא אלמא כי בעי ר"י הנחה על גבי משהו ה"מ שאין סופו לנוח אבל בשסופו לנוח לא וכיון שכן רבא דאמר כמאן י"ל דרבא אמר הכי אלי׳ בייהו דרבנן דפליגי עליה דר"י ואמרי קלוטה לאו כמי שהונחה דמיא הוה ליה לדידהו אויר שסופו לנוח כאויר שאין סופו לנוח לר' יהודה וכי היכי דלר' יהודה באויר שאין סופו לנוח בעי הנחה על גבי משהו הכי נמי אית להו לרבנן באויר שסופו לנוח דכיון דלית להו קלוטה כמי שהונחה כי הדדי נינהו ור"ח ז"ל כתב דליתא דלרבא דקיימא כרב חלקיה בר טובי דאמר תוך שלשה דברי הכל חייב דהא תניא כוותיה:

ע"כ **וכגון** דקאמר עד דנפקא לרשות הרבים תנוח. פי' לא שאמר תנוח סתם דאם כן תנוח ותעמוד משמע והרי לא נחה אע"ג דלענין שבת הויא כמונחת אלא ה"ק בכל מקום שתהא דינא כמונחת ברשות הרבים ניחא לי:

ולאו מי מוקמינא להההיא כגון דמדלי חד פרש"י ז"ל ולאו מי אוקימנא התם בעירובין ותמה הוא דהתם נמי בפרק כיצד משתתפין איתמר נמי בלשון ולאו מי אוקימנא:

פשיטא נתכוון לזרוק שמנה וזרק ארבע הרי כתב שם משמעון נתכוין לזרוק ארבע וזרק שמנה מהי. נ"ל דמשום הכי פשיטא ליה טפי לחיובא נתכוון לזרוק שמינה וזרק ארבעה מתכוין לזרוק ארבע וזרק שמונה משום דאיכא תרי טעמי לחיובא חדא דבנתכוין לזרוק שמונה וזרק ארבעה לא נתאחר גמר מלאכתו ממה שנתכוון לו דאדרבה נגמרה מלאכתו קודם לכן דכל העברה שבעולם ואפילו אלף אמה הרי כל עניינה וגמרה בארבע אמות שכך הוא שיעורא וכל מה שמהר יותר גמר מלאכתו ממה שנתכוין בתחילה מלאכת מחשבת היא שאין המלאכה קרויה מלאכת אלא על שם גמר שלה והרי נגמרה באותו זמן שכיון לגומרה וקודם לכן משא"כ בנתכוין לזרוק ארבעה וזרק שמונה שאינה מלאכת מחשבת לפי שנתכוין למלאכה מעולה שתהא נגמרת קודם לאותו זמן שנגמרה וכל שנתאחר גמר המלאכה קלקול הוא אצלה ולאו מלאכת מחשבת מיקריא ועוד דנתכוין לזרוק ארבעה וזרק שמונה הרי נח הכלי במקום שהיה רוצה שלא יהא שם כלל מה שאין כן בנתכוין לזרוק שמונה וזרק ארבעה שכיון שנתכוין שיעבור הכלי בכל אותן שמונה אמות כולן מקומו של כלי הן וראוי הוא שינוח בהן ומשום הכי פשיטא לן טפי לחיובא נתכוין לזרוק שמונה וזרק ארבע מנתכוין לזרוק ארבע וזרק שמונה ואפילו הכי דחי' לאו

היינו דאמר ליה רבינא לרבא ואמר ליה באומר כל מקום שתרצה תנוח ופרש"י ז"ל הלכך בכולהו פטור והכי נמי גורס הרב אלפסי ז"ל ואמאי והרי כתב שם משמעון ופירוש דמתמהי' אמאי דמסקי' דנתכוין לזרוק שמונה וזרק ד' פטור ומהדרי' דלא דמי דהתם במה דלא כתיב ליה שם בפני עצמן ושתפסק מלאכתו לבתר דכתב שם לא מכתיבי ליה שמעון אבל הכא כמה דלא זרק ארבע פטור בפני עצמן לא מזדרקא תמני בתמיה זהו תורף פי' ז"ל. ולפי זה מסקנא דסוגיין איפכא ממאי דנקטי' מעיקרא בפשיטותא ובודאי שזו שיטה מחודשת דלאחר שיאמר פשיטא לי האי אלא הך מיבעיא לי שיחלוק לאחר מכן במאי דפשיטא ליה מעיקרא והרמב"ם ז"ל כתב בפי"ג מהל' שבת דנתכוין לזרוק שמונה וזרק ארבעה חייב ונתכוין לזרוק ארבעה וזרק שמונה פטור ונראה שהוא סובר דמאי דאמרינן לאו היינו דאמר ליה רבינא לרבא ואמר ליה באומר כל מקום שתרצה תנוח דאנתכוין לזרוק ארבעה וזרק שמונה בלחוד קאי ובההיא הוא דפטרינן ובתר הכי גורס כמקצת נוסחאות שגורסת אמר מר הרי שכתב שם משמעון ומתמה ואזיל מי דמי התם כמה דלא כתב שם לא מכתיב שמעון כלומר משא"כ בזורק דאפשר שתנוח בסוף שמנה אע"ג דלא נחה בסוף ארבע ופרקי' ה"נ כמה ד"א זריק ארבע לא מזדריק תמניא כלומר אי אפשר שתנוח בשמונה אלא אם כן עברה בתוך ארבע ולפי זה מסקנא דסוגיין כפשטותא דמעיקרא דנתכוין לזרוק שמונה וזרק ארבעה חייב:

דף צח.

כי קאמר רב בדרא תתאה. זו היא גירסת הגאונים ז"ל וה"פ אמר רב דתחתיהן ביניהן צידיהן רשות הרבים היינו בשלא הונחו מן הקרשים על העגלות אלא שורה התחתונה בלבד לפי שאז יש ריוח בין קרש לקרש אבל כשמניחין שורה שניה לא היה תחתיהן שדרכן היה להניח כל קרש וקרש שבשורה שניה מקצתו על קרש זה ומקצתו על קרש זה כדי שלא יתדנדו ור"י ז"ל גורס ברייתא וכמו שכתוב בפירושיו:

דף צח:

תנא בנס היה עומד. פי' משום דמשמע לן שבריח א' היה מבריח בשלש רוחות ואי אפשר אלא בנס ומיהו בברייתא השנוייה במלאכת המשכן לא משמע הכי לר' יהודה מגליא אמה דאדנים פירוש וה"ה נמי דמגלי פורתא דקרשים בכדי העובי שבחודו של קרש ובכדי אלכסון שלו אלא דלא סגי למהוי אמה כדסגי לר' נחמיה:

דל תלתין לאיגרא פשו להו עשר. ומיהו הני עשר דמכסיין מערבו של משכן פריש באורכייתו טובא שהרי אין רחבו של דופן מערבי אלא שתים עשרה אמה ואלו אורכן של אותן יריעות הנתונים על אורכו של דופן הוי כ"ח אמה נמצא שמותר מכאן ומכאן שמונה אמות על זה אמרו בברייתא במלאכת המשכן והמותר שביריעות פורפן לאחריו:

דף צט.

אמר אביי בין עגלה לעגלה כמלא אורך עגלה מהכא מוכח ששתי עגלות היו הולכות ממש זו בצד זו ומדאמרינן במתני' שתי עגלות זו אחר זו ברשות הרבים מושיטין את הקרשים מזו לזו שמעינן שארבע אמות עגלות שבהן נושאין את הקרשים שהיו מהלכות שתים תחילה זו בצד זו ושתים אחריהן זו בצד זו וכתב רש"י ז"ל שכל אחת מן הטבלות היתה נושאה י"ב קרשים וכמו שכתיב בפירושיו הא דאמרי כדי עגלה כמלא רחב עגלה דהיינו שתי אמות ומחצה פי' ז"ל דבין שני צידי עגלה קאמר דהוי שתי אמות ומחצה כל צד וצד אמה ורביע ומאי דאמר אביי בין עגלה לעגלה כמלא רוחב עגלה היינו הריוח שמחודה של חיצון של אופן עגלה הסמוכה לה שהרי כל קרש אורכו עשר אמות נמצא שהיה יוצא חוץ לצדי העגלה שתי אמות ומחצה וכיון ששתי עגלות היו הולכות זו בצד זו צריך שיהיו מרוקות זו מזו חמש אמות ודאקשינן למה לי באמתא ופלגא סגיא פי' ז"ל למה לי רוחב עגלה תרתי ופלגא באמתא ופלגא סגיא וישפשט על חודן והאי פירושא מחו ליה מאה טבולי חדא דכיון שכל קרש וקרש אינו אלא נשא על גבי עגלה אחת למה היו הולכות שתי העגלות זו כנגד זו בשוה ועוד היכי מקשינן באמתא ופלגא סגיא דהא אף משתי אמית ומחצה לא משמע דלסגי שהרי הקרשים ארוכין וכבדין ועוד למה דקדק המקשה הא שיעורא לאמתא ופלגא ולא פחות מכן או יותר מכן ועוד למה הזכיר רש"י ז"ל וישכיבם בה על חודן שהרי אלו היה אפשר לו להעמידן על רחבן ולא יהיו הטבעות שבגביהן מונעין זה הוו קיירין טפי ברחבן מבחודן מפני שמושבן יותר רחב. ועוד שרש"י ז"ל הקשה על עצמו דהיכי אמרינן דאין רוחב רשות הרבים אלא י"ו אמה דהא עשרים אמה הוי שהרי ארכו של קרש י' אמה ושני קרשים זה אצל זה הרי עשרים אמה ותירץ ז"ל דיש קרשים דכיון שהקרשים למעלה מעשרה הן ולמעלה מעשרה אין רשות הרבים לית לן לאחשובי בכלל רשות הרבים אלא מקום העגלות וריוח שביניהן ואינו מפסיק שאם כן דמה שהקרשים יוצאים בצדדים אינו בכלל אף מה שהקרשים יוצאים בין עגלה לעגלה לא יהא בכלל שהרי לא היו מרחיבין את העגלות זו מזו אלא מה שהקרשים יוצאין חוץ לצידי העגלה כל זה הקשה עליו ר"ת ז"ל לפיכך עיקרן של דברים

כדברי הגאונים ז"ל שפירשו שהקרשים היו נתונים בין שתי עגלות ראשן אחד על גבי עגלה שאכלה ומשום הכי היו מהלכות שתים זו בצד זו ונמצא ששתי עגלות ראשונות היו נושאות כ"ד קרשים ושתי עגלות אחרונות כ"ד ומאי דאמרי' בין עגלה לעגלה כמלא אורך עגלה דהיינו חמש אמות היינו משום דמה שבין כל עגלה לאופן ועובי האופן היו שתי אמות ומרצה דמאי דאמרינן דצידי עגלה שתי אמות ומחצה לאו שני צדי העגלה קאמרינן כדברי רש"י ז"ל אלא כל צד וצד ממנה ונמצא שמדופן עגלה זו לדופן עגלה שאצלה שיש ביניהן שני צידי עגלה הוי כמלא אורך עגלה שהן חמש אמות ונמצא הקרש שהוא נתון על שתי העגלות ראשו אחד דבוק לדופן החיצון של עגלה זו וראשו האחד דבוק לדופן החיצון של עגלה זו ומשום הכי מקשינן אלא דקי"ל שרוחב רשות הרבים י"ו אמה הויין חמש עשרה אמה הויין שהרי מחודו החיצון של אופן החיצון של עגלה זו עד חודו החיצון של אופן החיצון של עגלה שאצלה ליכא אלא ט"ו אמה ומשני דאמתא יתירתא הואי דהוי קאי בה בן לוי:

והשתא אתי שפיר מאי דמקשינן באמתא ופלגא סגיא ואצדי עגלה קאי דאמרינן דהויא שתי אמות ומחצה ומקשינן למה ני כולי האי דהא לית לן למקפד אנא שלא יהיו הקרשים יוצאים חוץ מעגלה וצדה הלכך באמתא ופלגא סגי לצדי עגלה שהרי יהא בין שתי עגלות וצידיהן י"א אמה ואע"ג דבביציר פורתא נמי סגי שהרי אורך הקרש אינו אלא עשר אמות בההוא פורתא דאיכא לאפחותי מאמתא ופלגא לא דק כאורחא דתלמודא למנקט שיעור שלם דהיינו או אמות שלימות או חצי אמה:

דף צט:

או דילמא כיון דממקום פטור קא אתיא לא וא"ת וליפשטא מדתניא המוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו חייב ואפילו בן עזאי דפטר היינו משום דס"ל דמה לך כעומד דמי דהא בזורק מודה וכדאמר ר' יוחנן מודה בן עזאי בזורק אלמא אע"ג דדרך מקום פטור קא אתיא מחייב ותו קשיא דפשטה מדרבא דאמר המעביר חפץ מתחלה ארבע לסוף ארבע אע"פ שהעבירו דרך עליו חייב וליפשטא נמי מדתני ר' יוסי ב"ר יהודה אומר נעץ קנה ברשות הרבים ובראשו טרסקל וזרק על גביו ונח על גביו חייב וליפשטה נמי מדתני' לקמן עמוד ברה"ר גבוה עשרה ורחב ד' ואין בעיקרו ארבעה ויש בחצ' שלו שלשה וזרק ונח על גביו חייב תירץ הרמב"ן ז"ל דליכא למפשטא דמברייתא דמחנות לפלטיא דרך סטיו ולא מדרבא משום דמודה רג מרדכי דכל היכא דנח באויר של חיוב אע"ג דממקום פטור קאתי דחייב כי ההיא דמחנות לפלטיא ואידך דרבא וכי קא מ מיבעיא ליה לרב

מרדכי ה"מ בעמוד שאין לו מחיצות שכיון שעומד ברשות הרבים אויר מקים פטור הוא וכמו שכ' רש"י ז"ל ונמצא אפילו לאחר הנחתו של כלי באויר של פטור הוא עומד דההיא דטרסקל ואידך דעמוד איכא לדחוויינהו כגון שיש להן שלש מחיצות וכ"ת מתני' דהכא נמי נוקמא בהכי ליתא דמסתמא סלע אין לו מחיצות ואפילו תמצא גומר דמתניתין אפשר למידחייא בהכי אפילו הכי טפי עדיף למפשט ממתני' מלמפשט מברייתא:

כותל לרשות הרבים ומוקף ככרמלית ועשאו רשות היחיד. פי' כגון שהכותל זה היה מפסיק בתחלה בין רשות הרבים לכרמלית ואח"כ השלים הקף הכרמלית בכדי שעשאו רשות היחיד והיינו לישנא דקאמר ומוקף לכרמלית ועשאו רשות היחיד ובכי האי גוונא בלחוד הוא דקא איבעיא לן לפי שאחר עשייה של אותו כוחל עדיין היה כרמלית אבל היכא שבעשיית אותו כותל נעשה הכרמלית רשות היחיד וכמו שפירש רש"י ז"ל בכי האי גוונא פשיטא לו דכיון דלאחרים עשה מחיצה כל שכן לעצמו:

התם לא מבטיל ליה הקשו בתוס' וכי לא מבטיל ליה מאי הוי דמ"מ ליכא ארבע אמות דאטו אם היה בידו חפץ של ארבע אמות והניחו מאי איכא למימר דמחייב הא ודאי כל שאינו כולו חוץ לארבע אמות לא מחייב ולאו קושיא דהתם הנחה שלו בתוך ד' אמות היא אבל הכא דבלה זו אינו אלא בפניה המדובקים בכותל הלכך הנחתה חוץ לארבע אמות היא:

דף ק.

פירות מבטלי מחיצתה. פי' כגון שהפירות עומדין בבור מתחלה ונמצא שכשהוא זורק עכשיו לבור בעי' מחיצות הנכרות אבל הזורק לבור עשרה ודאי חייב דהא לא מבטל להו וכדאמרינן לעיל בדבלה. וא"ת והיכי אמרי' דפירי מבטלי מחיצתה דהא תנן בפרק חלון חריץ שבין שתי חצרות עמוק עשרה ורחב ארבעה מערבין שנים ואין מערבין אחד ואפילו מלא תבן או קש אלמא אפילו תבן או קש לא מבטלו מחיצתה וכ"ש פרי. י"ל דלענין עירוב רשותא מידי דקיבעתא בעינן כדאמרינן החלון שבין שתי חצרות גבוה עשרה דצריך סולם קבוע להתירו ולא סגי בסולם עראי אבל למהוי רשות היחיד בעי' מחיצות הנכרות וליכא:

תניא נמי הכי הזורק מן הים לסרטיא כו'. ר"ש אומר אם יש במקום שזרק עומק עשרה ורוחב ארבעה חייב. וא"ת אדמסייע ליה מדר"ש לוסביה מדרבנן. י"ל דא"כ לא פליגי רבנן עליה דר"ש אלא בבור שבים משום דסבירא להו דכרמלית משפת מיא משחינן

ונמצא שכרמלית צף על הכל אבל בבור דעלמא רבנן מודו דמים לא מבטלי מחיצתה דאי לא אדמפלגי בבור שנים ליפלגו בבור דעלמא בעלמא:

דף ק:

ר"ה אמר מוציא ממנה זיז כל שהוא וממילא איכא מאן דאמר דכשעומד על הזיז עסקינן ומטלטל מים לזיז ומזיז לספינה. וא"ת אי הכי למאי אצטריכינן למימר כרמלית מארעא משחינן ולר"ח ורבה בר ר"ה נהי דסבירא להו דמשפת מיא משחינן אמאי לא סגי להו בזיז כ"ש דנהי דתניא לעיל בפ"ק עומד אדם על הכרמלית ועל האיסקופא נוטל מעני ונותן לו מבעל הבית ונותן לו ובלבד שלא יטול מן העני לבעל הבית ה"ג ברשויות דאורייתא אבל ברשויות דרבנן שרי להחליף וכן פסק הרב אלפסי ז"ל במסכת עירובין י"ל דאינהו אמוראי סבירא להו כזעירי משמיה דר' יוחנן דאמר התם דאפילו ברשויות דרבנן אמרינן ובלבד שלא יחליפו:

אלא כי היני דליהוי ליה היכירא פי' כדי שלא יהא סבור שיהא המים כרמלית ויבוא לטלטל מכרמלית לרשות היחיד אבל השתא דמצריכינן ליה זיז משאל שאיל ומידע ידע:

רב חסדא ורבה בר רב הונא אמרי עושה מקום ארבע וממלא וא"ת מאי מקום ארבע אי כרשות היחיד דמי בשגבוה עשרה משפת המים אי ככרמלית דמי כיון דלא מינכרא מחיצתה ובין כך ובין כך מה הועילו חכמים בתקנתן דמ"מ כשמטלטל מן הים לספינה דרך עליו הא קא מטלטל מכרמלית לרשות היחיד. כתב רבינו האיי גאון ז"ל בשם מר רב יהודאי גאון ז"ל ששמע מן הזקנים דהאי מקום ארבעה היינו שחוקקין אותו וסביב החקק כעין מחיצה כמין סל שנפחתו שוליו או תיבה הפחותה וממלאין מן הים לספינה דרך אותו נקב דאמרינן גוד אחית בהני מחיצות אע"ג דלא הויין עשרה. וא"ת בין לרב הונא בין לרבה ב"ר חסדא ורבה בר הונא תיקשי להו הא דתנן בפרק כיצד משתתפין גזוזטרא שהיא למעלה מן הים אין ממלא ממנה בשבת אלא א"כ עשו לה מחיצה עשרה טפחים איכא למימר דשני גזוזטרא שהיא בנין קבוע ויכול אדם לתקן בה כרצויו משא"כ בספינה ולפיכך הקלו בה למר כדאית לי' ולמר כדאית ליה:

גמירי דאין ספינה מהלכת בפחות מעשרה. כלומר שיהא למטה ממקום שקיעתה י' טפחים דאי משפת המים וכדאמרי' אנתר כשידלה וישק' דלי נמצא כלה מכרמלית ממש דמארעא ועד מקום דלי ליכא עשרה:

דף קא.

אלא לאו אחודה וש"מ כחו בכרמלית לא גזרו וא"ת אדמסייע ליה מדר' יהודה לותביה מדרבנן דאמרי לא מתוכה אל הים ולא מן הים לתוכה י"ל דלא פליגי רבנן עליה דר' יהודה אלא בגבוה עשרה מן הים דרבנן סברי דאפילו הכי אין מטלטלין להדיא מתוכה לכרמלית ואע"פ שמטלטל דרך מקום פטור דהיינו כשמעלה ידו על גבי הספינה דהוי למעלה מעשרה דסבירא להו לרבנן דאין משתמשין להדיא מרשות היחיד לכרמלית דרך מקום פטור ואפילו למאן דאמר התם בעירובין דלא אמרו ברשויות דרבנן ובלבד שלא יחליפו ה"נ במניח במקום פטור אבל בלא הנחה לא ור' יהודה דקפיד באין גבוה עשרה כיון שאי אפשר מן הים לתוכה אלא דרך למעלה מעשרה טפחים שהוא מקום פטור שרי וההיא בלחוד הוא דפליגי רבנן דסברו דאף בגבוה עשרה אסור אבל מתוכה לים דהיינו דרך חזרה בהא לא פליגי והכי משמע בתוספתא דתניא התם ספינה שבים גבוה עשרה טפחים אין מטלטלין לא מתוכה לים ולא מן הים לתוכה ר' יהודה אימר כו' אלמא בגבוה עשרה הוא דפליגי ושמע מינה כחו בכרמלית לא גזרו פי' דיקא בספינה דנא אתי לאחנופי אטו כחו ברשות הרבים לפי שעומדת בים לעולם אבל בגזוזטרא היוצאה אל הים איכא תרי לישני התם בפרק כיצד משתתפין ולחד לישנא לא שרי אלא למלאות אבל לשפוך לא משום דמחלף אטו כחו ברשות הרבים:

ולא אמרן אנא בשאין בפחות משלשה ארבעה הקשו בתוס' אפילו הכי אמאי אין מטלטלין בכולן דנהי דרשות הרבים לא הוי כרמלית נמי לא הוי דהא אמרינן לעיל בפרק קמא דאין כרמלית פחותה מארבע דאין לו מקולי רשות היחיד ומקום פטור הוין י"ל דכיון דכרמלית לא בעיא מחיצות כל שיש בו רוחב ארבעה ולא הוי רשות הרבים ולא רשות היחיד הוי כרמלית אע"פ שאין בו שטח של ארבע:

דף קא:

לא נצרכה אלא לערב ולטלטל מזו לזו. עיין בתוספות דהא קמ"ל דסד"א דלא תיקון עירוב אלא בדבר הקבוע תדיר כגון בתים וחצרות אבל בספינות לא קא משמע לן והראב"ד ז"ל כתב דהא קמ"ל שאע"פ שמחיצות הספינות גבוהים עשרה ואין שם דבר קבוע למעטן אע"ג דבכה"ג בשתי חצירות אין מערבין אחד הכא מערבין משום דספינות לא לחצירות דמיין אלא דבכה"ג בבתים נמי מסקינן בפרק חלון במערבין אחד משום דאמרינן ביתא כמאן דמליא דמיא וא"צ סולם קבוע ולא סולם עראי להתירו:

נפסקו נאסרו פי' דאף ע"ג דבמסכת עירובין מפקינן דהיכא שעירבו דרך הפתח ונסתם הפתח אמרינן דשבת הואיל והותרה הותרה הכא שאני דכיון דניידי ולא קביעי גזרינן דילמא נפיל מלא מאי דמטלטל בכרמלית:

כי איתמר דרב נחמן אמזיד איתמר. פירש"י ז"ל אמזיד איתמר ומשים קנסא וכדקתני בברייתא חזרו להתירן הראשון אשוגגין ואנוסין ומעטין קאי וכי קתני מזיד אשמה מחיצה קאי ולזרוק כרב נחמן. ולא נהירא דאי הכי לא הוה ליה למיתני מזידין בהדי אינך ולמיכלל בכולהו חזרו להיתירן הראשון אלא עיקרן של דברים בדברי ר"ת ז"ל שפי' דהא דאמרינן כי אתמר דרב נחמן אמזיד אתמר לא אמזיד דברייתא קאמרינן אלא אמזיד דעלמא דהיינו אמחיצה הנעשית בשבת כתחילה ומעיקרא קס"ד דלית לן לאיפלוגי בין שנעשית בתחילה בשבת או שהיתה שם מתחלה ואחר כך חזרה לעניינה הראשון ומשנינן דאמזיד דעלמא איתמר ולא כי הדדי נינהו:

ושמואל לאפוקי מדנפשיה קאתי דתניא קשרה בדבר המעמידה מביא לה טומאה בדבר שאין מעמידה אין מביא לה טומאה ואמר שמואל והוא שקשרה בשלשלת של ברזל התם הוא דכתיב בחלל חרב חרב הרי הוא כחלל אבל הכא לענין שבת כיון דיכול להעמידה. זו היא גירסת רש"י ופירשו כמו שכתוב בפירושיו. ואין גירסתו ופי' מחוורים דאי הכא אמאי אצטריך שמואל לאפוקי מדנפשיה דמה ענין זו לזו דתיסק אדעתין לדמויינהו ולמבעי בהא נמי שלשלת של ברזל כי התם כי היכי דליצטריך שמואל מתוך סברא ואפ"ל בזו כיון דדבר המעמידה בעינן דלעולם לא מקרי דבר המעמידה אלא שלשלת של ברזל משום דבעי בריי' מפיק לה לשלשלת בנ' דבר המעמידה קמ"ל ומיהו אכתי לא נהירא דאי שלשלת של ברזל דוקא בעינן היכי אפקיה תנא סתמא בלשון דבר המעמידה ועוד דלשון מביא לה את הטומאה לא משמע דרך נגיעה אלא דרך אהל ועוד שלפי דברי רש"י ז"ל לא הוצרך שמואל להעמידה בשלשלת של ברזל אלא כדי לטמא את הכלים שבתוך הספינה וכלים התם מאן דכר שמייהו, לפיכך גורס רבינו שמואל ז"ל מביאה את הטומאה ואין מביאה את הטומאה ולא גריס התם הוא דכתיב בחלל חרב אלא הכי גריס התם הוא דכתיב כל הבא אל האהל אבל לענין שבת כיון דיכול להעמידה היכרא הוא ופירוש ז"ל כגון שיש טומאה וכלים תחת הספינה ומשים הכי בעינן קשרה בדבר המעמידה לפי שאין תורת אהל להביא את הטומאה לכלים שתחתיו אלא כשהוא קבוע אבל באינו קביע לא וכדתנן במסכת אהלות לא מביאין ולא חוצצין והעוף וטלית המנפנפת וספינה שהיא שטה על פני המים ועלה קתני התם קשרה בדבר המעמידה מביאה את הטומאה והכא בשמעתין דתנן גרסי' וקאמר שמואל דספינה לא מקריא

אהל קבוע אלא בשקשרה בשלשלת של ברזל ומש"ה מצטריך שמואל לאפוקי מדנפשיה ולומר דדוקא התם דכתיב אהל משמע קבוע לגמרי דהיינו שקשרה בשלשלת של ברזל אבל לענין שבת בהיכרא בעלמ' סגי:

דף קב.

אמר רבא זרק בפי כלב כך היא עיקר הגירסא ולא גרסינן זרק ונח בפי הכלב דהוי משמע בלא נתכוון שינוח שם אלא זרק בפי הכלב ובפי הכבשן גריס דכיון שנתכוון להאכילה לכלב או לשריפה ונתקיימה מחשבתו אמרינן דמשוי ליה מקום:
רבי מאיר אומר אם היתה שבת והוציאו בפיו חייב פרש"י ז"ל אבל משום יוה"כ לא מחייב אהוצאה דקסבר אין עירב והוצאה ליה"כ. ואינו מחוור דזעירי דהוה בעי למידק מינה במקומה בכריתות בפרק אמרו לו אכלת חלב איתותב באסיקנ' דזעירי ברייתא היא ומסקינן התם דלטפויי איסורא משום שבת קאמר ר"מ הכי:
פרק שנים עשר הבונה

דף קב:

וליטעמיך אימ' סיפא ר' יוסי אומר. פי' הרמב"ן ז"ל דה"ק ולטעמיך דחשבת כולהו בגווני שוין היאך אפשר דר"י סבר אפי' בהנחה בעלמא והא לאו כלום עביד ועד שאתה תמה עלי היה לך לתמוה יותר על דברי ר"י אלא תלתא בגווני הוו ומפרש בתוס' דלא פליגי רבנן עליה דר"י כלל והכי מוכח בתוספתא וכך הם דברי הרמב"ן ז"ל בפ"י מהלכות שבת:
רב אמר משום בונה. ואם תאמר והא קיימא לן בפ"ב די"ט דאין בנין בכלים ואין סתירה בכלים י"ל דכי אמרי' הכי ה"מ בכלי שנתפרק כגון מנורה של חוליות אבל עושה כלי מתחלתו לא מקרי בנין בכלים אלא עושה כלי מקרי ומחייב ולא עוד אלא אפילו כלי שנתפרק וצריך אומן בחזרתו והחזירו חייב עליו משום בונה שמשעה שנתפרק ואין הדיוט יכול להחזירו בטל מתורת כלי ונמצא כשמחזירו עושה כלי בתחלה ומשום האי טעמא אסרינן בפרק כירה לטלטל מנורה של חוליות שמא תפול ומתפרק לגמרי ויחזירנה ונמצא עושה כלי בתחילה בשבת ואחרים אומרים דרב דאמר הכא משום בונה ס"ל דיש בנין בכלים וכבר הארכתי בדברים הללו בסוף פרק כירה בס"ד:

דף קג.

דחק קפיזא בקפא. פרש"י שחקק כדי קפיזא בבקעת גדולה הראויה לחזק בה קפא ורבינו האיי גאון ז"ל פי' כגון שעשה סימן לידע היכא דוכתא דקפיזא כדאמרינן שנתות היו בהין:

לא צריכה דעביד בארעא דלאו דיליה מכאן למד רב נתן בעל הערוך ז"ל דכי מודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות דוקא היכא דניחא ליה אבל היכא דלא ניחא ליה שרי ויתבאר דעתו לפנינו בס"ד:

המעבד כל שהוא לאו דוקא דהא אמרינן בפ' המוציא דשיעור המעבד כדי לכתוב קמיע אלא לאפוקי מדר"ש דאמר עד שיעבד את כולו נקט איהו כל שהוא:

דף קג:

שלא יכתוב אלפין עיינין. פרש"י ז"ל שהוצרך לומר כן מפני שדומין בקריאתן ויש בני אדם שקורין לאלפין עיינין ולעיינין אלפין ואחרים אומרים שלא יכתוב האלף בענין שיראה ממנה צורת עין הפוכה שאם ירחיק הרגל השמאלי מן הקו האמצעי יראה כאלו הוא עין הפוכה כזה

בדפוס אחד איתא ציור זה: ובדפוס אחר איתא ציור זה:

ומכאן יש ללמוד שצריך לזקוף ראש הקו האמצעי בכתיבת האלף שאלמלא כן אפי' כשירחיק ממנה הרגל שלא היתה צורת עין. טיתין פיפין. כלומר שלא ירחיק הקו האחרון מן הטי"ת כגון זו

בדפוס אחד איתא ציור זה: ובדפוס אחר איתא ציור זה:

ומכאן דקדק ר"ת ז"ל שצריך לכוף הקו האמצעי של טי"ת לתוכו כזה

בדפוס אחד איתא ציור זה: ובדפוס אחר איתא ציור זה:

שאם לא יכוף אותו אפילו כשירחיק הקו האחרון לא ידמה לפ' שהרי קו אמצעי של פ' כפוף לתוך האות. חיתין ההין פי' שלא ירחיק הקו האחרון מגג האות כעין ה' וצריך ג"כ לעשות שני ראשין לגב החי"ת כגון זו

בדפוס אחד איתא ציור זה: ובדפוס אחר איתא ציור זה:

ולא סגי בראש אחד בלבד כגון זו

בדפוס אחד איתא ציור זה: ובדפוס אחר איתא ציור זה:

וראיה לדבר מדאמרינן בפרקים נתכוון לכתוב החי"ת כתב שני זיינין ואמרינן נמי בגמרא כגון שנטלו לגגו של חי"ת ועשאו שני זיינין כלומר שני ראשין יש לו לגב החי"ת. זיינין

נונין פי' נון פשוטה מכאן צריך להיות הקו הארוך של נון פשוטה באמצע ראשה הגס כצורת זיי"ן כזה

בדפוס אחד איתא ציור זה: ובדפוס אחר איתא ציור זה:

ולא יסמוך הקו הארוך בקצה ראשו בגון ואו כזה

בדפוס אחד איתא ציור זה: ובדפוס אחר איתא ציור זה:

שאם כן היה לו לומר ווין נונין נונין ווין:

דף קד.

מ"ם שבלוחות בנס היו עומדין מכאן שצריך לחבר ראש הקו האחרון עם הגג כגון זה

בדפוס אחד איתא ציור זה: ובדפוס אחר איתא ציור זה:

שאלו היה מרחיקו מן הגג כזה

בדפוס אחד איתא ציור זה: ובדפוס אחר איתא ציור זה:

לא היתה עומדת בנס. מאי טעמא כרעיה דקו"ף תליא ומכאן שצריך להרחיק הרגל מן הקו"ף כזה

בדפוס אחד איתא ציור זה: ובדפוס אחר איתא ציור זה:

ולא שידביקהו כזה

בדפוס אחד איתא ציור זה: ובדפוס אחר איתא ציור זה:

ומאי שקר אחדא כרעא. מכאן שצריך לעשות סוף השי"ן חד כזה

בדפוס אחד איתא ציור זה: ובדפוס אחר איתא ציור זה:

ולא לעשות רחב כזה

בדפוס אחד איתא ציור זה: ובדפוס אחר איתא ציור זה:

כתב על גבי כתב פטור דוקא דיו על גבי דיו אבל דיו על גבי סיקרא אמרינן בפ' המביא תניין דאית שתים אחת משום מוחק ואחת משום כותב ובסיקרא על גבי דיו איפליגו התם אמרי לה חייב ואמרי לה פטור אמרי לה חייב מוחק הוא ואמרי לה פטור מקלקל הוא:

וחכמים אומרים אין השם מן המובחר. פי' לטעמיה דרבי יהודה קאמרי ליה לדידן לאו כתב הוא כלל דהכי תנן כתב טל גבי כתב פטור אלא לדידך דאמרת דהוי כתב אודי לן מיהת לגבי כתיבת השם שאינו מן המובחר והכי איתא בירושלמי בשטתו הושיבוהו בשטתך שאתה אומר כתב הוא אף הוא אינו מן המובחר:

רב אשי אמר אפי' תימא רבנן להשלים שאני. משמע לכאורה דדוקא להשלים הספר אבל להשלים את השם לא דאם איתא ליתני להשלים את השם ואנא ידענא דכ"ש

להשלים את הספר אבל בתוספתא גרסינן כתב אות אחד להשלים את ה' אות א' להשלים את הספר חייב והכי נמי איתא בירושלמי בפרק האורג. כגון שנטלו לגג של חי"ת ועשאו שני זיינין. מהא שמעינן דכה"ג לא מקרי חק תוכות אינו אלא למפריד בין שתי אותיות דבוקות וכן שנטלו לגגו של דלית ועשאו רי"ש אינו אלא כדיו שנפל על גבי האות ומעבירו:

דף קד:

תנא נתכוון לכתוב אות אחת ועלו בידו שנים חייב. וא"ת ולהוי כנתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע דפטור וי"ל דהכא כשהרוצה לכתוב שתי אותיות ולא שתי אותיות ידועות לכל אותן שיזדמנו לו וכההיא דאמרינן לעיל לכל מקום שתרצה תנוח אלא שעכשיו היה מכוון לכתוב האחת מהן ועלו בידו שתים דבכה"ג נמי מתוקמא מתני' דקתני נתכוון לכתוב אחת ועלו בידו שני זיינין פטור דמשמע הא נתכוון לכתוב שתי אותיות ועלו בידו שתים אחרות חיוב ואמאי הוה ליה כנתכוון לכבות את זה וכבה את זה דפטור כדאיתא בכריתות אלא דמתניתין בנתכוון לכתוב שתים שיעלו בידו אלא שעכשיו היה כותב חי"ת ועלו בידו שני זיינין ומ"מ בדעתו הוא שאם יזדמנו לו דרך מקרה אותיות הצריכות זיון שיזדמנו ומשום הכי אמרינן הא דבעיא זיוני הא דלא בעיא זיוני:

דף קה.

חביב נתתיך באומות דאנו דורשין ה"א (פחת) [בחי"ת] וכמ"ש בירושלמי פרק כלל גדול גבי אבות מלאכות ארבעים חסר אחת מנין לאבות מלאכות מן התורה רבי חנינא דצפרין בשם רבי אבהו אמר חד ל' תלתין ה' חמשה דבר חד דברים תרי מכאן לארבעים חסר אחת מלאכות שכתוב בתורה רבנן דקטרין אפילו מן אתרא לא חסרה כלום אלא אחד חד ל' תלתין ח' תמניא לא מתמנעין רבנן דרשין ביה ה' (ל' ת') [לחי"ת]:

פרק שלשה עשר האורג

וחכמים אומרים בין בתחילה בין בסוף שיעורו שני חוטין פי' בסיף השיעור אבל בסוף היריעה אפי' באחד חייב כדתני' לעיל בסוף פרקין דהבונה כתב אות אחת והשלימו לספר ארג חוט א' והשלימו לבגד חייב ואוקימנא אפי' לרבנן דלהשלים שאני:

גמרא חתמו אחתמו ל"ק הא ר"י הא ר"ש נראה מדברי רש"י ז"ל דהשתא דאתינן להכי לא אצטריכינן לאוקומי מתני' במת דעלמא דכיון דר"ש קתני לה אפילו במת דיליה פטור דמלאכה שאינה צריכה לגופה היא. וא"ת והיכי מוקמינן למתני' כר"ש דהא קתני

סיפא כל המקלקלין פטורין ואי ר"ש הו"ל למתני חוץ מחובל ומבעיר דמחייב ר"ש בהו כדאיתא לקמן וי"ל דאה"נ דהוה מצי ליה לאקשויי ליה הכי אלא דעדיפא מינה אקשי ליה מדר"י ולמסקנא לא קשיא דכיון דאסיקנא דלרבי יהודה נמי לא מחייב בכולהו גווני אלא היכא דעביד למירמא אימתא אאינשי ביתיה מצינן למימר דמתני' נמי רבי יהודה ומיירי בקורע בחמתו דלא עביד למרמא אימתא וקורע על מתו במת דעלמא ולא עביד דרך כבוד אלא דרך חמה וכל כה"ג אפילו לר"י פטור:

דף קה:

לא צריכה דעבד למירמא אימתא אאינשי ביתיה ומינה דכל היכא דלא עביד משום הכי אלא למעבד נחת רוח ליצרו בלבד פטור ולפיכך אני תמיה על הרמב"ם שכתב בפי"ב מהלכות שבת והמבעיר גדישו של חבירו או שורף דירתו חייב אע"פ שהוא משחית מפני שכוונתו להנקם ממנו והרי נתקרר' דעתו ושככה חמתו ונעש' כקורע על מתו או בחמתו שהוא חייב ובחובל בחבירו בשעת מריבה שכל אל מתקנין הם אצל יצרם הרע ע"כ:
ואם אדם חשוב הוא חיובי מחייב אפשר לי לומר דלאו חייב בקריעה קאמר דאם איתא דבאדם כשר מחייב למה לי למתני בחכם הכל קורעין עליו אלא ה"ק אי אדם כשר הוא חיובי מחייב לבכות ולהתאבל וכיון שהוא חייב בכך אם הפריז על מדותיו וקרע אין זה מקלקל אלא זכות הוא לו או אפשר דבאדם כשר נמי חייב לקרוע וכי קתני הכל קורעין על גבי חכם משום חליצה והבראה נקטיה דאיתנהו בחכם ולא מחייב בכי האי גוונא באדם כשר:

דף קו.

מתניתין רבי יהודה היא דאמר מקלקל בחבורה חייב. לא מצינו עיקר זה המחלוקת בתלמוד אבל רש"י ז"ל הביאו בקשר ענין ואמר דמסקינן ליה מפלוגתיה דמלאכה שאינה צריכה לגופה דכיון דס"ל לרבי שמעון דמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה ומילה תקון שבה אינה בגופה של מלאכה ואפי' הכי אצטריך קרא למשרייה שאלו משו' שב' לא הי' צריך כיון שאינו מגופה של מלאכה תיקון של מלאכה וכן נמי מדאסר רחמנא הבערה דבת כהן ותיקון של מלאכה זו אינו מגופה של מלאכה ואפי' הכי אסרה רחמנא ש"מ דמקלקל בחבורה חייב שאלו היה מקלקל בחבורה פטור לא היתה אוסרת אותה תורה משום תקון הנמשך ממנה כיון שאין אותו תקון מגופה של מלאכה אבל לרבי יהודה דס"ל דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה ליכא לאוכוחי דמקלקל בחובל

ומבעיר חייב משום דמאי דאסר רחמנא הבערה דבת כהן ומאי דאצטריך למשרי מילה לאו משום מקלקל אלא מפני תיקון הנמשך מהן שאע"פ שתיקון אינו מגופה של מלאכה לא איכפת ליה לרבי יהודה דהא ס"ל דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה והא דאמרי' בגמרא מאי טעמא דר' שמעון מההיא טעמא גופיה גמרינן פלוגתייהו זה דרכו של רש"י ז"ל וכתבו רבי שמואל ז"ל שלפי זה הא דאמר רבי יוחנן ואם תמצא לומר משנה חובל בצריך לכלבו ומבעיר בצריך לאפרו לאו אליבא דרבי שמעון קאמר דאליבא דרבי שמעון לא בעינן בחובל ומבעיר תיקון כלל דמנא תייתי לי' ור"ת ס"ל לרבי יוחנן אליבא דר' שמעון שאין לך במלאכות הללו אלא חדושן בלבד דנהי דלא בעינן בהו שיהו צריכות לגופן מ"מ בעינן שיהו מלאכות של תיקון ולא של קלקול דומיא דמילה והבערה דבת כהן אפי' במאי דפליג רבי שמעון עליה דרבי יהודה במקלקל בחבורה שהרי אם אין שם תיקון כלל אפי' רבי שמעון פוטר ואם יש בהן תיקון אלא שאותו תיקון אינו מגופה של מלאכה בכי האי ודאי רבי יהודה נמי מחייב דהא ס"ל דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה ואי הכי לא פליגי רבי יהודה ורבי שמעון במקלקל בחבורה כלל ואלו אנן אמרי' בכולי תלמודין דמקלקל בחבורה פלוגתא דרבי יהודה ורבי שמעון אלא ודאי הכי קאמר ליה רבי יוחנן לרבי אבהו אין ודאי לרבי שמעון קושטא קאמרת דמקלקל גמור בחובל ומבעיר חייב אלא מיהו לענין דינא אינה משנה שיתחייב יותר באלו משאר המקלקלין דכרבי יהודה קי"ל ואם תמצא לומר משנה חובל בצריך לכלבו ומבעיר בצריך לאפרו שהוא מתקן גמור ומחייב אפי' לר"י והאי פירושא לא נהירא. דאם איתא דמודה רבי יוחנן לרבי אבהו דאליבא דר"ש קושטא קאמר אע"ג דאיהו ס"ל כרבי יהודה לא הוה ליה לשתוקיה דהא מתמהינן בפרק קמא דחולין רב משום דסבירא ליה כרבי יהודה מאן דתני כרבי מאיר שתוקי משתקינן ליה וכן זו שכתב רש"י ז"ל שאין לך מבעיר שאינו מקלקל אפי' מבעיר עצים לבשל קדרתו. לא מחוור שהרי כיון שגופה של אש צריך לו אפי' שאינו נהנה מגופה כיון שהוא נהנה ממה שהוא מתבשל בה כל כה"ג מלאכה הצריכה לגופא היא שהרי החורש ותולדותיה אין הנאתן בעצמן ממש ואף הבערה כיוצא בהן ותו קשיא דלפי פי' זה משמע דר"ש מחייב בחובל ומבעיר אפי' במלאכה שא"צ לגופה הוא ואלו אנן אמרינן בפ' כל כתבי הקדש גבי חמשה נהרגין בשבת אלא לאו ר"ש דאמר מלאכה שא"צ שהרי לא למד אלא ממילה ומילה מלאכה שאינה צריכה לגופה היא ופטור עליה אלמא אפי' במקלקל בחבורה בעינן שתהא מלאכה הצריכה לגופה ובפ' ואלו הן הנחנקין נמי אמרינן והא תנן מחט של יד ליטול בה את הקוץ ליחוש דילמא חבול בה ומפרקינן התם אי לרבי יהודה מקלקל בחבורה הוא אי לרבי שמעין מלאכה

שאינה צריכה לגופה פטור עליה אלמא לרבי שמעון אפי' בחובל מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה:

לפיכך פי' הרמב"ן ז"ל דמילה ודאי מלאכה הצריכה לגופה היא שאע"פ שאינו צריך לגוף הערלה כל כה"ג מלאכה הצריכה לגופה מקרי דאי לא תימא הכי נוטל צפרניו בכלי וכן שפמו שהוא חייב משום תולד' דגוזז אמאי חייב הרי א"צ לא לגוף השער ולא לגוף הצפרנים אלא ודאי כיון שהוא צריך שישאר מהיל מלאכה הצריכה לגופ' מקרי והבערה דבת כהן נמי כיון שהוא מדליק האש לבשל בו פתילה הרי הוא מלאכה הצריכה לגופה אלא מיהו אע"פ שהן מלאכות הצריכות לגופן התיקון הבא מהן דהיינו תיקון המצוה אינו מגופן ורבי אבהו ורבי יוחנן בהא פליגי רבי אבהו אליבא דר"ש סבר דכיון דאצטריך רחמנא למשרי מילה ש"מ דמקלקל גמור אע"פ שאינו צריך לשום דבר והוי ליה מלאכה שא"צ לגופה מחייב לר"ש דנהי דמילה מלאכה הצריכה לגופה הוא ס"ל לרבי אבהו אליבא דר"ש דילפינן מינה אף למקלקל גמור שאינו צריך לגופה של מלאכה כלל משום דמאי דפטרינן במלאכה שאינה צריכה לגופה ומאי דפטרינן במקלקל תרווייהו נפקי לה משום דבעינן מלאכת מחשבת וכיון דחזינן מקלקל בחבור' חייב במלאכה הצריכה לגופה מדאצטריך רחמנא למשרי מילה ש"מ דבחבורה אע"ג דליכא מלאכת מחשבת מחייב הילכך אפי' במקלקל גמור שאינו מתכוין לשום דבר דהוה ליה מלאכה שא"צ לגופ' ס"ל לרבי אבהו דמחייב רבי שמעון ואמר ליה רבי יוחנן פוק תני לברא דאפילו רבי שמעון לא מחייב בכה"ג דאין לך במלאכות הללו אלא חדושן בלבד תיקון הוא דלא בעינן בהו אבל במלאכה הצריכה לגופה בעינן בהו הילכך מקלקל גמור שאינו צריך לשום דבר אפי' ר"ש פוטר ואם תמצא לומר דמחייב בהו ר"ש היינו דוקא חובל בצריך לכלבו ומבעיר בצריך לאפרן שהן מלאכות הצריכות לגופן דלא דמי לחופר גומא ואינו צריך אלא לעפרה דהתם הגומא היא גוף המלאכה והוא אינו צריך לה כלל אלא לעפרה שאינה מגופה של מלאכה אבל גוף המלאכה של חבלה היינו הדם וצריך הוא לכלבו וכן הבערה לאפר צריך לגופה הוא ובחובל ומבעיר כל שהוא צריך לגופן כמיל' והבערה דבת כהן אע"פ שהוא מקלקל לפי שאין דרכן של בני אדם לחבול בשביל הדם ולהבעיר בשביל האפר אפילו הכי לר' שמעון כי האי גוונא מחייב שהרי מילה והבערה דבת כהן הן שתיקונן אינו מגופן וכל תיקון שאינו מגופ' של מלאכה לר"ש אינו מתחשב כלל ואפי' לר"ש הכי גלי בהן רחמנ' דמלאכות נינהו הילכך מקלקל בחובל ומבעיר נמי מחייב ומיהו בעי' שיהו צריכות לגופן כמילה והבערה דבת כהן והיינו חובל דצריך לכלבו ומבעיר בצריך לאפרו. ולפי זה הא דבעינן בפרק כל כתבי

ובפ' ואלו הן הנחנקין במלאכה דחבלה לר"ש שתהא צריכה לגופה אליבא דרבי יוחנן הוא דאמרינן הכי ולא אליבא דרבי אבוהו אמרינן הכי משום דקסבר ר' אבהו דמקלקל גמור כיון שאין לו כיונה אחרת אלא אותו קלקול מלאכה הצריכה לגופה מקרי ור' יוחנן חדית ליה שכל שאינו מכוין לשום דבר ואין בקלקול שלו הנאה של כלום כמלאכה שא"צ דמי א"נ רבי אבוהו לא פליג מידי ברייתא ורבי יוחנן פרשה ניהליה דצריך לגופה מיהו בעינן ומכוין לקלקל לאו כלום הוא הילכך אפי' לרבי שמעון וחובל ומבעיר לא מחייב אלא בצריך לכלבו ולאפרו ור' יהודה פטר אפי' בכה"ג מפני שהן מלאכות של קלקול שאין דרכן של ב"א לחבול בשביל צורך הדם ולהבעיר בשביל האפר זהו תורף פירושו של הרמב"ן ז"ל על הדרך פי' של רש"י ז"ל. ואני תמה לפי שהוא ז"ל ארכביה לפירושא דיליה אתרי ריכשי דכשם שהוא אומר דמילה מלאכה הצריכה לגופה מקרי מפני שהוא צריך שישאר מהול ובודאי שהוא אין לו צורך לישאר מהול אלא כדי לקיים מצות בוראו וכיון שהוא אומר שאותו תיקון שאינו מגופה של מלאכה נמצאת מילה מלאכה שאינה צריכה לגופה לגמרי ואיני רואה פשרה בין הפי' הללו כלל כנ"ל. לפיכך אני אומר דהכי קאמרינן לר"ש כיון דסבירא ליה דמלאכה שא"צ לגופה פטור עליה כל שאתה מוסיף תיקון בדבר שאינו מגופה של מלאכה אי אתה מוסיף חיוב במלאכה אדרבה אתה מוסיף בה פטור דכל היכא שהתיקון שאינו מגופה יותר חשובה מלאכה הוא יותר נגררת אצלו והיא נעשית טפילה לאותו דבר שהוא פוטרה ומגרע כחה הילכך כיון דגלי רחמנא דמילה מלאכה היא דהא אצטריך למשרייה ש"מ דמקלקל בחבורה חייב שאי אפשר לך לומר שמפני תיקון מצוה שבה חייב עליה שהתיקון שאינו מגופה של מלאכה אינו מוסיף בה חיוב אלא פטור וכאן אין אותו תיקון שאינו מגופה של מלאכה נמשך ויוצא מעצמו של מלאכה מגופה אלא מחמת מקרא שצותה התורה בכך דאין המלאכה טפלה הילכך כיון דגלי לן קרא דחובל דמילה מלאכה היא ש"מ דמקלקל בחבורה חייב ולא פטרה משום מלאכה שאינה צריכה לגופה מטעמא דכתיבנא ורבי אבוהו ה"ק מדגלי לן רחמנא הכי בהבערה ומילה ש"מ דמקלקל במלאכות הללו חייב כל היכא שאינו נמשך מעצמן תיקון שאינו מגופן עד שתהא מלאכה ראויה להיותה טפלה לאותו תיקון דומיא דהורג את הנחש כדי שלא ישכנו ודומיא דחובל ליטול את הקוץ דפטריה בהו אליבא דרבי שמעון בפרק ואלו הן הנחנקין לפי שתיקונין הללו יוצאים מעצמן של מלאכות ואינן מגופן וראויות מלאכות הללו ליתבטל ולהיותן טפילה לאותן תיקונין שהן נעשות בשבילן כפי מנהגו של עולם ובכה"ג לר"ש פטור ורבי יוחנן שתקיה לרבי אבהו דאמר ליה שאינה משנה שאין ללמוד מקלקל גמור בחובל ומבעיר ממילא

והבערה דבת כהן משום דבהנהו הרי הוא מתכוין לדבר ואע"פ שאותו דבר אינו מגופו של מלאכה אין המלאכה מתבטלת ונגררת אחר אותו דבר כדי שיפטר עליה שאותו דבר אינו יוצא מטבעה של אותו מלאכה אלא מחמת מצותו של מקום הילכך כל שעושה מלאכתו בכונה מלאכת מחשבת מקריא להיות מחייב עליה אבל מקלקל גמור מלאכה של שטות היא ואי אפשר שתהא קרויה מלאכת מחשבת שיתחייב עליה הילכך אם תמצא לומר משנה אליבא דר"ש חובל בצריך לכלבו ומבעיר וצריך לאפרו שהוא מתכוין לאיזה דבר ואע"פ שהיא מלאכה של קלקול חייב עליה לרבי שמעון בין שתאמר שיהא אותו התיקון מועט שיש בה מגופה של מלאכה או שאינו מגיפה של מלאכה שאם הוא מגופה של מלאכה (בין) אינו בדין שיהא פיטר אותה ואפי' תאמר שאינו מגופה של מלאכה כיון שאין דרכן של בני אדם לחבול בשביל כלב או להבעיר בשביל האפר אלא זה בלבד הוא שעשה כן מפני שהיה צריך לרפואה או לכיוצא בה הילכך אין המלאכה נגררת אחר אותו תיקון כדי שיפטר עליה משים מלאכה שאינה צריכה לגופה ולפי' הוא חייב עליה אליבא דר"ש ולר"י פטור כיון שהיא מלאכת קלקול דליכא למילף ממילא דמה לי מתקן מילה מ"ל מתקן כלי כלומר דתיקון חשוב גמור הוא ואע"פ שאינה מגופה של מלאכה לא איכפת ליה לר"י כנ"ל:

דף קו:

ואין נותנין לפניהם מזונות פירש רש"י ז"ל דכיון דמוקצה הן לא מצי למטרח עלייהו והקשו עליו בתוס' דהא תנן מחתכין את הדלועין לפני הבהמה ואח הנבילה לפני הכלבים ולקמן נמי אמרינן שמטלטלין את הלוף מפני שהוא מאכל לעורבים ומאן דאסר נמי התם לא אסר אלא משום שאין דרכן של ישראל לגדל עורבים וי"ל כלבים ועורבים שאני מפני שהן מיוחדין לצורכן ונתן דעתו עליהן מאתמול אבל דגים שבביבירין וכן חיה ועוף כיון שאין מזומנים לו לאדם ואין ניצודין לו אסור ליתן לפניהם מזונות אבל הניצודין כגון ביבר קטן מתוך שדעתו של אדם עליהן מותר שהרי תרנגולת העומדת לגדל ביצים אע"פ שמוקצית נותנין לה מזונות וכן מפורש בירושלמי כדברי רש"י ז"ל דגרסי' בפרקין לפי שאין עושין תקנה לדבר שאינו מן המוכן הא למה זה דומה לנועל את ביתו כדי לשומרו ונמצא צבי שמור בתוכו פי' כגון שיש צבי בתוך הבית והדלת מגופה והוא שמור בכך ובא זה ונעל עוד במנעול אע"פ שמוסיף לו שמירה על שמירתו מותר ולא אמרינן הרי זה כאלו צד אותו מפני שאלמלא נועל אותו במנעול שמא היו הדלתות פותחות והצבי נמלט כך שני זה מותר לו לישב בצד הראשון כיון שהראשון

מלא את הפתח אע"פ שלאחר שנסתלק הראשון נשאר הצבי נצוד מחמת השני א"נ כגון שהיה צבי קשור בבית ובא זה ונעל שאע"פ שנטר הצבי אין אומרים לו שיפתח ביתו כדי שיצא הצבי כיון שבשעה שנעל בהיתר נעל אף שני זה כיון שבשעה שישב בהיתר ישב אין מחייבין אותו להסתלק משם שאחר שנסתלק הראשון. והרשב"א ז"ל כתב בלשון הזה ובירושלמי נראה שהתירו לכתחילה לנעול ביתו לשמור ביתו אע"פ שעל ידי כך ניצוד הצבי ממילא מותר ובלבד שלא יתכוין לשמור הצבי בלבד דהכי גרסינן בירושלמי בפרקין ר"י ב"ר בון בשם ר' חנינא היה צבי רץ כדרכו ונתכוין לנעול בעדו ובעד הצבי מותר ראה תינוק מבעבע בנהר ונתכוין להעלותו ולהעלות נחלה של דגים עמו מותר ר' יוסי ב"ר בון בשם ר' חנינא היה מפקח בגל ונתכוין להעלותו ולהעלות צרור של זהובים עמו מותר ולפי זה הא דאמר נתכוין לנעול בעדו לא בעדו בלבד קאמר אלא אם נתכוין לנעול אף בעדו קאמר ולומר שאלו צורך לנעול בעדו מותר אע"פ שמתכוין שיהא צבי נצוד בתוכו ע"כ לשונו ז"ל. ודבריו תמוהים בעיני הרבה היאך אפשר שאפילו במתכוין לנעול בעדו ובעד הצבי יהא מותר וכי מפני שהוא צריך לנעול את ביתו נתיר לו לעשות מלאכה בשבת ולא עוד אלא שאני אומר שאפילו אינו מתכוין לנעול בעד הצבי כל שהוא יודע שהצבי בתוכו ושאי אפשר שלא יהא הצבי ניצוד בתוכו אסור והיינו בכולה מכילתין דמודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות וזה שאמר בירושלמי ענין אחר הוא לומר שאם נתכוין לנעול את ביתו ולא נתכוין לצבי כלל אע"פ שאח"כ מצא הצבי שמור בתוכו מותר כלומר שאינו מחוייב שיפתח את ביתו וסמכו ענין זה לתינוק המבעבע בנהר ומפקח בגל ולא שיהו דומות ממש לעניינן לפי שבענין פיקוח נפש אפילו מתכוין למלאכת הרשות עם אותה מלאכה של פקוח נפש מותר וכיוצא בזה אמרו בגמרא דילן במס' יומא והטעם מפני שהיא מלאכת מצוה וחובה היא עליו ולפיכך אע"פ שהוא מתכוין עם אותה מלאכה למלאכה אחרת שהיא אסורה בשבת התירו חכמים כדי שלא ימנע לשום ענין שפקוח נפש המוטלת חובה עליו אבל במלאכת הרשות חס ושלום ששנו את הלשון בירושלמי דגבי צבי אמרו ונתכוון לנעול בעדו ונעל בעדו ובעד הצבי ולא אמרו ונתכוין לנעול בעדו ובעד הצבי וגבי תינוק אמרו ונתכוון לעלותו ולעלות כו' אלא שסמכו הענין לומר שבשניהם נעשית מלאכה אסורה עם מלאכה מותרת והוא מותר אבל לא שיהו עניינם דומין זה לזה כנ"ל:

פרק י"ד שמונה שרצים

דף קז.

מתני' החובל בהן חייב פי' החובל בהן עד שנצרר הדם דכיון שיש להן עור הוא מעכב את הדם מלצאת ואלמלא העור מעכבו היה יוצא ולפיכך חייב על נפש שבאותו מקום כי הדם הוא הנפש אבל שאר שקצים ורמשים כיון שאין להם עור שיעכב את הדם אלו הי' נעקר ממקומו היה יוצא לחוץ ומשום הכי כל שלא יצא לחוץ פטור אבל יצא לחוץ אף בשאר שקצים ורמשים חייב משום נטילת נשמה והכי איתא בהדיא בפ' ואלו טריפות וללשון שני שפרש"י ז"ל דהחובל בשמונה שרצים חייב משום צובע כיון שיש להם עור משא"כ בשאר שקצים ורמשים דכיון שאין להם עור לא שייכא בהו צביעה א איכא למידק דאי ניחא ליה בצביעות עורן דלחייב משום צובע דהא חזינן בפ' כלל גדול דאצטריך רב למיתן טעמא למילתיה דאמר השוחט מחייב משום צובע משום דניחא ליה דליתום בית השחיטה דמא כי היכי דליחזי אינשי וליתו ולזבנו מיניה וכדאיתא התם וכיון שכן הכא דלא ניחא ליה בצביעה כלל אמאי מחייב משום צובע ותו קשיא עליה דאי הכי היכי אמרינן בפרק ואלו טריפות דאפי' בשאר שקצים ורמשים אם יצא מהם דם חייב הכא כיון שאין להם עור אין כאן צביעה יצא מהן דם מאי הוי אלא ודאי חיובא לחובל משום נטילת נשמה וזו שאמרו בירושלמי בפרק כלל גדול מה צביעה היתה במשכן שהיו משרבטין בבהמה ועורות אלים מאדמים א"ר יוסי הא אמרה העושה חבורה ונצרר הדם חייב משום צובע המאדמים אודם בשפה חייב והמוציא דם חייב משום נטילת נשמה שבאותו מקום ע"כ היינו לומר דכל חבורה במקום שהוא רוצה בצביעתה כמו שהיו רוצין במשכן איכא נמי משום צובע כשורט גופה דאית בה תרתי וכדאיכא לקמן בפרק כלל גדול אלא מיהו איכא למידק פוצע חלזון ומוציא דמו לחייב משום נטילת נשמה שבאותו מקום ואמאי אמר ר' יהודה לעיל בפרק כלל גדול דלא מחייב בפציעה אלא משום דישה ולרבנן לא מחייב עלה כלל ליחייב משום נטילת נשמה שהרי ודאי כיון שר' יהודה מחייב משום דישה אלמא פוצע מוציא דם וליחייב משום נטילת נשמה וצ"ע:

והצדן לצורך חייב שלא לצורך פטור. פרש"י ז"ל דשלא לצורך פטור משום שאר במינו ניצוד. ולא נהירא דאי הכי אפילו לצורך נמי ליפטר אלא משמע דשמונה שרצים האמורים בתורה אין דרכן להזיק כל צורכן לצורך הוא אבל שאר שקצים ורמשים שדרכן להזיק פעמים אדם צדן שלא לצורך דהיינו כדי שלא יזיקו ומשום הכי תלוי פלוגתא בסופא:

גמרא מאן ת"ק ר' יהודה הוא דאזיל בתר גושתא. פי' אבל רבנן לא אזלי בתר גושתא. ואותן שעורותיהן כבשרן מדכתיב הטמאים מפקי' להו הלכך דוקא לענין טומאה אבל נענין שבת יש להן עורות והך סוגיא עלה דרב קיימא ואיהו דאמר התם בפרק העיר והרוטב דתנא דמתני' דקתני ואלו שעורותיהן כבשרן לאו בתר גושתא אזיל ותני תנשמת בהדייהו אבל סוגיין דהעור והרוטב לא שלא הכי אמרי' התם דכיון דתנא דמתני' לא תני תנשמת ש"מ דאיהו נמי בתר גושתא אזיל ולא פליג עליה דר' יהודה אלא בגושתא דהלטאה לפום ההיא סוגיא ודאי אפילו לענין שבת אין להם עורות כיון דטעמיה משום גושתא:

מאן תנא א"ר יהודה ר' אליעזר היא. פי' דהוה ס"ד דתנן דפליגי עלייהו דר' אליעזר פטרי בכל דבר שאין בו גידין ועצמות לפי שכיון שאינו מתקיים שנים עשר חודש הרי הוא כמת ופטור מאלים מאדמים מה התם דיש בהם גידין ועצמות והכי איתא בירושלמי פ"ק ואתא רב יוסף ופליג ואמר דלא גמירי רבנן מאלים מאדמים אל דבעינן שיהא פרה ורבה אבל גידין ועצמות לא בעינן הילכך ברמשין שהן פרין ורבין חייב לדברי הכל:

הצד פרעוש בשבת ר' אליעזר מחייב חטאת ורבי פוטר פי' פטור אבל אסור וכתבו בתוספות וש"מ שאם ירא שמא ישכנו וכ"ש אם נושך אותו שיכול להסיר שאינו אלא כמתעסקין מידי דהוה אקוץ ברשות הרבים:

הכי נמי חייב משום עוקר דבר מגידולו. הקשה הרמב"ן ז"ל דהא תולש כנף מן העוף וכן מגוזז כשהן חיין לא מחייב תרתי חדא משום עוקר דבר מגידולו וחדא משום תולש או גוזז וכך הנוטל שערו ושפמו וצפרניו דאלמא ליכא משום עוקר דבר מגידולי אלא בגדולו קרקע לפי שהוא תולדת קוצר ואין קצירה אלא בגידולי קרקע כמו שאין דישה אלא בגידולי קרקע והכי נמי משמע בבכורות גבי תולש צמר מבכור דתולש לאו היינו גוזז וכנגדו לי"ט מותר דלית ביה משום עוקר דבר מגידולו. ולפיכך פירש הוא ז"ל דדלדל את העובר משום נוטל נשמה הוא חייב וה"ק אע"ג דהאי עובר לית ליה בדידי' נשמה כיון דגידולו בנשמת אמו העוקרו חייב משום נוטל נשמה ממנו דלאו מי אמר רב ששת כגדולי קרקע דמי דתלוש כשותא מהיזמי שיניקתו תלויה בהיזמי כדאמרינן בעירובין בפרק בכל מערבין דקטלין ליה להומתא ויבשה כשותא ומחייב משום עוקר דבר מגידולו דהוא תולדת קוצר הכי נמי בגידולי חיים מחייב משום עוקר דבר מגידולו דהוא נמי נטילת נשמה דומיא דחובל שהוא משום נטילת נשמה מאבר אחד וסירכא דלישנא נקט. וכ"נ מדברי הרמב"ם ז"ל בפי"א מהלכותיו ומ"ש בירושלמי בפ' כלל גדול

רבנן דקסרין ההין דצד נונא וכל דבר שהוא מבדילן מחמתו חייב משום קוצר לא אתי בשיטתא דג' אילן:

דף קח.

אמר ליה שמואל לקרנא גברא רבה קאתי וחש במעיה וחזנהו שמואל ממיא קא דלי ועכרי זו היא גירסת ר"ח ז"ל. ופי' ששמואל שמע דגברא [רבה] אתי ולפי שראה המים עכורין חשב בלבו ששתה מהן והיה יודע בדרך חכמת הרפואה שהמים העכורין משלשלין ומשום הכי אמר דחייש במעיה:

דף קח:

אלא אמר רבא לאסור וכן א"ר יוחנן לאסור. ולא קיי"ל כר' יוסי כדאמרינן בפרקא קמא דעירובין אין הלכה כר' יוסי לא בהילמי ולא בלחי הלכך אין עושין הילמי שהוא מי מלח מרובין אבל מי מועטין לצורך טבול אותה סעודה מותר. ומיהו אפילו מועטין כל היכא שיש שני שלישי מלח אסור וכדאמר אביי בסמוך:

דף קט.

עלין אין בהם משום רפואה. פרש"י ז"ל באכילתן ולא נהיר דדבר הלמד מענינו הוא וכולה שמעתא ברפואות שע"ג העין עסקינן. ועוד דא"כ כי קאמר רב ששת גרנידא אפי' לדידי מעלי לי למיסר אכילתה אתי וא"א דהא תט כל האוכלין אוכל אדם לרפואה. ואי אפשר לומר שהגרגר אינו ראוי לאכילה ואינו ככל האוכלין דהא אמרינן במסכת סוכה הפגיס הגס והגרגר פטורין לפי שאין משתמרין ואם אינו אוכל תיפוק ליה משום שאינו אוכל אלא על כרחין אוכל הוא וכן הוא בוודאי דגרנידא מיכל אכלי לה אינשי ומאכל בריאים היא. אלא עיקרן של דברים כפי' ר"ת ז"ל שפירש שמותר ליתן עלין של ירק וכיוצא כעין לצנן. וטעמא דמילתא מפני שנראה כמקר וכן זה שפי' רש"י ז"ל שרקא טויא לטוח גדי שלוק בביצי' טרופות ובלבד שלא יהא חם כ"כ שיתבשלו בו אינו מחוור דא"כ פשיטא דמותר והיאך רב חייא בר אבא אומר אין זה תיקון שיאסר. ועוד שאין זה דומה לנתינת מים ויין צלול המשמרת דוקא מייתינן עלה אלא עיקרן של דברים כפר"ח ז"ל שהוא מי האבטיחים שמצננין אותן במשמרת לנקפן ועבדי לה לשלשולי וכיון דמתאכיל האבטיח עם בני מעיו בלא סנון מותר וקרי ליה שרקא טויא לפי שכך לטפול הדלעת בבצק והיא נצלית באויר:

ופעפועי ביעי פי' ר"ח ז"ל דשם עשב הוא כדאמרינן בפרק בכל מערבין מערבין בפעפועין ופי' בירושלמי בסוף מסכת פאה קקולי ורש"י פי' שם בעירובין שהם ירקות ששמן בוטילש:

נותן אדם יין צלול ומים צלול לתוך המשמרת בשבת ודוקא לתוך המשמרת לפי שאין אדם מקפיד עליה ולא אתי לידי סחיטה וכאותה שאמרו בריש פרק במה טומנין גבי סודרא אפומא דחביתא אסור ואמרינן עלה ומאי שנא מפרנוקא התם לא קפיד הכא קפיד:

אמר ר' יוחנן לא קשיא הא ר' מאיר הא ר' יהודה. קשיא לי ר' יוחנן גופיה מאי סבירא ליה וכי מה ענין טומאה אצל שבת ונ"ל דסבירא ליה דכי הדדי נינהו מדתנן במסכת מקוואות המים המוכן פסולים למי חטאת וכשרים בטבילה ומטהרים בזוחלים ואלו הם המים המוכן המלוחין והפושרין הילכך סבירא ליה לרבי יוחנן לר' יהודה דמפיק מקרא דים הגדול במקוה היינו טעמי' דקרא לפי שאע"פ שכל המים מלוחים הם ים הגדול נשתה מהם שהוא מלוח יותר ומ"ה פסולים למי חטאת הלכך לענין שבת נמי מההיא טעמא גופיה אין רוחצין בו אע"פ שרוחצין בשאר ימים ולר' מאיר דאמר כל הימים כמקוה אלמא לאו מפני מליחות שבהן פסלה אותן תורה שהרי שאר ימים אין מלוחין כל כך ולדידיה הוא דאיכא למימר דלענין שבת נמי לא שני לן בין ים הגדול לשאר ימים ואפילו הכי אתקיף לה רב נחמן בר יצחק דאמר דכי היכי לר' מאיר לא תליא בטעמא אלא בגזירת הכתוב הכי נמי איכא למימר לר' יהודה במה דברים אמורים בשלא נשתהא אבל נשתהא אסור פי' אמימרא וימא של סדום בלחוד קאי אבל במי טבריה אפי' לשהות נמי מותר וראייה לדבר דהא קתני בברייתא דזימנין במי טבריה או בים המלח ואי בשלא נשתהא אפילו במי משרא נמי אלא ודאי בשנשתהא ואפילו הכי הכי קתני רוחצין במי טבריא:

דף קט:

ים הגדול אים הגדול ל"ק הא ביפין שבו הא ברעין שבו. פי' דביפין אפילו נשתהא שרי אבל ברעין שבו נשתהא אסור אבל לא נשתהה אפי' ברעין שבו שרי וראייה לדבר דקתני איסורא דים הגדול דומיא דאיסורא דמי משרא דוקא נשתהא אבל לא נשתהא שפיר דמי הכי נמי בים הגדול:

דף קי:

ומי שרי. על כרחין כיון דמקשינן הכי ש"מ דמאן דשתי תרין בשכרא ודאי מעקר והרי בפסיק רישיה ולא ימות דאי לא תימא הכי מאי קא מקשינן דמי שרי אין הכי נמי דשרי לר' שמעון דאמר דבר שאין מתכוין מותר וקיימא לן כוותיה אלא ודאי כדאמרן אבל רב אחא משבחא גאון ז"ל כתב בשאלתות שלא אסור למשתי כסא דעקרמא אפילו מעלי לגופא דכתיב ובארצכם לא תעשו ואע"ג דלא קא מכוין וקיימא לן כר' שמעון בדבר שאין מתכוין ה"מ לענין שבת אבל במילי דעלמא כר' יהודה קיי"ל והקשו בתוס' עליו דמשמע וודאי דליכא פלוגתא בין שבת לשאר איסורי מדאמרינן לעיל ומי אמר ר' יוחנן הכי והא אמר ר"י הלכה כסתם משנה ותנן הנזיר חופף ומפספס אלמא ר"י כר"ש סבירא ליה בשאר איסורי דאע"ג דרב סבירא ליה כר' יהודה בין לענין שבת בין לענין שאר איסורי הא קי"ל דרב ורבי יוחנן הלכה כר"י ותו קשיא מדגרסינן בפ' יש בכור לנחלה גבי מנין לבכור שאחזו דם שמותר להקיז אותו כו' אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה ופרכינן עלה הי ר"ש אי ר"ש דמתני' אטו עד השתא לא אשמועינן שמואל דדבר שאין מתכוין ה"מ לעניין שבת מותר אלמא הלכה כר"ש בכולהו איסורי אלא ודאי הכא משום הכי מקשינן להדיא שבים דפסיק רישיה ולא ימות הוי דודאי מעקר ואפילו לר' נתן בעל הערוך ז"ל שהוא אומר דפסיק רישיה ולא ניחא ליה לא מודה ר' שמעון וכמו שנכתב לפנינו בס"ד איכא למימר דהני מילי לענין שבת משום דכתיב ביה מלאכת מחשבת אבל באיסורי דעלמא כל היכי דהוי פסיק רישיה אע"ג דלא ניחא ליה מודה ביה רב שמעון וראי' לדבר מדפרכינן בזבחים בפרק כל התדיר גבי מתנדב יין מזלפו על גבי האישים ופרכינן והא מכבה ואע"ג דהתם לא מכוין לכבוי ולא ניחא ליה אלמא בשאר איסורי כל היכא דהוי פסיק רישי' אע"ג דלא ניחא ליה אסיר ומשום הכי מקשינן הכא להדיא ומי שרי ובכי האי גוונא אפילו לר' שמעון אסור כיון דהוי פסיק רישיה וא"ה קס"ד מעיקרא למישרא הואיל וממילא הוא שלא אסרה תורה אלא כורת ונותק גיד או ביצים בידים ומסקי' דאפילו ממילא נמי אסור:

דף קיא.

כל חייבי טבילות טובלין כדרכן בין בט' באב בין ביה"כ. כתבו בתוס' דאפי' למ"ד טבילה בזמנה לא מצוה טובלין כדרכן ניחא דהא ר"י ב"ר יהודה לית לי' טביל בזמנה כדאיתא במסכת נדה ולקמן נמי בפרק כל כתבי הקדש ואפילו הכי קתני ברייתא הזב והזבה והמצורע והמצורעת ובועל נדה וטמא מת טבילתן ביום נדה ויולדת טבילתן בלילה בעל

קרי טובל והולך כל היום כולו ר"י אומר מן המנחה ולמעלה אינו צריך לטבול כלומר ביום הכיפורים אלמא קודם המנחה מיהא טובל וטעמא דמילתא לפי שלא נאסר י"ה אלא ברחיצת תענוג אבל לצורך מותר וכדאמרינן שומרי פירות עוברים עד צואריהן במים ואמרינן נמי מי שיש לו חטטין בראשו סך כדרכו ואינו חושש. למימרא דרב כר"ש ס"ל והא אמר רב שימי כו' קשיא טובא אטו משים דס"ל כר"ש בהא בכולהו מילי ר"ש סבר לה כוותיה. ואיכא למימר דגמרא גמירי לה דרב משים דאזיל במילי דשבת לקולא אמר בהא דהלכה כר"ש דאי מעקר מילתיה דאמר כל ישראל בני מלכים הם ודאי לא מסתברא כוותיה. ובפרק מפנין נמי מוקמי לה בשטה לא קיימא לן הכי הילכך ודאי לא קבע רב הכא הלכתא כוותיה אלא משום דמיקל בכולהו איסורי דשבת ומ"ה פרכי' הלכך כיון דלאוי בהדדי תליין אלא טעמא דאמרן נהי דקיימא לן כר"ש בדבר שאין מתכוין לא קיימא לן כוותיה במאי דאמר כל ישראל בני מלכים הם אלא מיהו באתרא דשכיח שמן ורד שרי כרב וכן פסק הרב אלפסי ז"ל אבל בעל הלכות גדולות ז"ל פסק כר"ש אף בזו שאמר דכל ישראל בני מלכים הם:

האי מסוכיתא דנזייתא אסור להדוקי' ביומא טבא. פירש"י ז"ל בגד שכורכין בברזא של חבית אסור משום סחיטה כי ההיא דאמ' בפ' תולין לא ליהדק איניש ארד' אפומא דשישא דילמא אתו לידי סחיטה. אבל רב נתן בעל הערוך ז"ל כתב שאי אפשר שתהא הא מסוכיתא בדופנה של חביתא דאי הכי אע"ג דהוי פסיק רישיה כיון שאינו נהנה ביין הנסחט ממנה בכי האי גוונא לא מודה ר"ש אלא דוקא היכא דהוי פסיק רישי' וניחא ליה והביא ראייה מדאמרינן לעיל בפרק במה מדליקין מוכרי כסות מוכרין כדרכן ובלבד שלא יכוונו בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים אלמא אע"ג שהוא לובש כלאים בודאי כיון שאינו מתכוין ולא ניחא ליה שרי ועוד הביא ראי' מדאמרי' לעיל בפרק הבונה גבי התולש עולשין מתוך שדהו אם ליפות את הקרקע בכל שהוא ופרכי' אטו כולהו לאו ליפות את הקרקע נינהו ומפרקינן לא צריכא דהא עביד באראע דלאו דיליה אלמא היכא דלא קא מכוין ולא ניחא ליה אע"ג שהקרקע חתיכה כודאי מיתר ועוד הביא ראייה מדאמרינן בפרק אמר להם הממונה ר' יהודה אומר עששיות של ברזל היו מחמין לו מערב י"ה ומטילין לתוך הצונן בשביל שתפוג צינתן ומקשי והלא מצרף ופריק אביי אפילו תימא שהגיעו לצירוף דבר שאין מתכוין מותר והא התם דודאי מצרף כיון שאינו מתכוין לצירוף ואינו נהנה בצירופו שרי. ועוד ראייה מדאמרינן בפרק לולב הגזול גבי הדס שהיו מרובין עליו דאסור למעטן בי"ט ואי אית ליה הושענא אחריתי שרי אלמא אע"פ שהמלאכה נעשית בודאי כיון שאין נהנה באותה מלאכה שרי לפיכך

פרש"י ז"ל דהאי מסוכיתא דזיאתא היינו סתימת הנקב של מעלה דומיא ההיא דאמרינן בפרק תולין לא ליהדיק איניש אודרא אפומא דשישא ומפני שהמשקין נסחטין לתוך הכלי אסור שהוא נהנה בסחיטתו אסור אבל ברזי הדפנות שאינו נהנה בסחיטתי' שרי להדוקינהו. ואין אלו ראיות דלעולם כל היכא דהוי פסיק רישיה אע"ג דלא ניחא ליה אסור וההיא דמוכר כסות היינו טעמא לפי שלא אסרה תורה אלא מלבוש שסתמו להנאה אבל כל שאין לו הנאה ממנו אינו מלבוש אלא משוי בעלמא ומשום ה"ט נמי אמרינן דנמטא גמדא דנרש שריא וכן זו שאמרו בפרק הבונה לא צריכא דקא עביד בארעי דלאו דיליה אינה ראייה דהיינו טעמא דפטור מפני שהיא מלאכה שאינה צריכה לגופה שהרי זה תולש עולשין אין צריך ליפוי הקרקע ומ"ה כל היכא דליכא שיעורא פטור עליה אבל לענין היתר אין לנו וכן זו שאמר אביי בפרק אמר להם הממונה אפילו תימא שהגיעו לצירוף דבר שאין מתכוין מותר אינה ראיה דההיא אביי אמרה מקמי דגמרא רבא דמודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות ומן הדין אקשינן עלה התם מן ההיא דמילה בצרעת דאתמר נמי מקמי הכי כדאיתא בפרק ר' אליעזר דמילה ובתר הכי מסקינן התם דהואיל וצירוף מדרבנן שרי וכדאיתא התם וכן זו שאמרו בפרק לולב הגזול דהיכא דאית ליה הושענא אחריתי שרי למעט ענבי ההדס היינו טעמא לפי שאין מיעוט ענביו תיקון אלא למי שרוצה לצאת בו אבל מאן דאית ליה הושענא אחריתי אין זה תיקון אצלו כלל אלא הרי הוא כממעט ענבי ההדס בפסח שהדבר נראה פשוט שהוא מותר ולפיכך כיון שראיות הללו אינן אפשר לפרש הך מסוכיתא בזיאתא שהיא ברזא שבדופן החבית אלא שעדיין קשה לפי שהסחיטה זו אינה אב מלאכה אלא תולדה היא כגון מפרק שהיא תולדה דדש ובודאי דלא דמי לדש אלא היכא שהוא צריך למשקה שנסחט ממנה דהיכא דאינו צריך לו לא דמי לדש כלל ואמאי מחייב היה ליה כסוחט כבשין דאמרינן בפ' חבית דלענין מותר וכ"ת הרי מצינו אסור סחיטה אע"פ שאינו צריך למשקין הנסחטין דאמרי' לקמן בפ' ואלו קשרים ליעבד זימנין דמתוסן מאני מיא ואתי לידי סחיטה ובפרק חבית נמי תנן גבי אלונתית ולא יביאם לידו ומפרש בגמרא משום סחיטה וכן בפרק י"ט שחל גבי טבילת כלים מכל הני לא אירייא שכבר פי' ר"ת ז"ל דתרי גוונא סחיטה נינהו חד תולדה דמלבן וחד תולדה דדש ההיא דהוי תולדה דמלבן היינו דוקא בבגד שהוא מתלבן ובמשקין שהם מלבנין ואפשר שאף היין מלבן כדאמרינן התם לאכלה ולא למשקה ולא לכביסה וההוא דהוי חולדה דדש איתיה בכולהו משקין ובלבד שיהא צריך למשקין הנסחטין דומיא דהך והך מסוכיתא משום סחיטה דמלבן אין בה שאפילו תמצא לומר שהיין מלבן וכדכתיבנא מ"מ אין המסוכיתא מתלבנת שאין דרך ליבון בכך

ומשום סחיטה שהוא תולדה דדש נמי ליכא שהרי אינו צריך למשקין הנסחטין דומיא דהך וכיון שכן אמאי אסור להדקה. י"ל דאין הכי נמי דמדאורייתא לא מיחסר אלא מיהו כיון דלא סחיט אמשקין שדרך סחיטה בהן מיתסר מדרבנן:

פרק ט"ו ואלו קשרים

דף קיא:

בעא מינה רב אחדבוי בר אמי עניבה לר"מ מהו. תמי' מילתא אמאי לא פשיט ליה מדתניא לקמן חבל דלי שנפסק לא יהא קושרו א"א עונבו וההיא ר"מ היא מדפרכי' מיניה בפ"ק דפסחים לרבנן דר"י דהיינו ר"מ:

דף קיב.

התם מינטר הכא לא מינטר. וא"ת ואי לא חש לטלטולי היכי שרי משום דלא מינטר וי"ל דבחצר דמינטר מקצה איניש דעתיה מיניה עד דמתקן ליה אבל בכרמלית כיון דלא מינטר לא מקצה לי' איניש אלא דעתיה עילויה לטלטולי ע"י גמי לח:

אימור דאמר חלצה בשל שמאל בימין חליצתה כשרה היכא דלמילתיה מנא הוא הכא למילתיה לא מנא הוא. וא"ת אי הכי מאי מקשינן לעיל כי מוקמינן לה כרבנן אבל לחליצה דלאו מנא הוא והתנן חלצה בשל שמאל בימין לימא התם משום דלמילתיה מנא הוא אבל הכא למילתיה לאו מנא הוא דאפילו לרבנן משוו לה מנא אלא משום דמיחזי לאפוכה משמאל לימין אלמא דלמילתי' דהיינו שמאל לאו מנא הוא וי"ל דלרבנן ליכא למימר הכי דהא כיון דלדידהו מנא הוא משום דחזי לאפוכה אע"ג דשמאל לאו מנא הוא מה בכך אדרבה טפי קרינן ביה מנעל של ימין אבל לר"י דמבטל ליה מהשתא מתורת כלי כיון דלאו מנעל הוא כלל היאך אשה חולצת בו:

דף קיב:

אבל טמא מגע מדרס פירש"י ז"ל לפי שנגע בעצמו כשהיה טמא מדרס ואם תאמר וכיון שכבר היה טמא מדרס היאך יקבל טומאת מגע נימא שבע ליה טומאה דהכי אמרינן במנחות בפרק הקומץ תירצו בתוספות דהיינו טעמ' משום דכשתקן אזן ראשונה חל טומאת מגע ומדרס אאזן לפי שהוא נעשי' חלק מן הסנדל וכיון דמדרס ומגע מדרס חלין כאחת ליכא למימר שבע ליה טומאה וכ"ת תינח אאזן סנדל מא"ל הא שבע ליה י"ל דמגו דחיילא טומאת מגע אאזן שהוא חלק אחד מן הסנדל חיילא נמי אכולה סנדל:

דף קיג.

מתני' כלל א"ר יהודה כל קשר שאינו של קיימא אין חייבין עליו איכא למידק מדקתני אין חייבין עליו משמע הא איסורא איכא א"כ היכי קתני רבי יהודה מתיר משמע לכתחילה ועוד דהא אפילו רבנן לא מחייבי ביה חטאת אלא מיסר אסרי וי"ל דר"י לאו אדרבנן קאי אלא מילתא באפי' נפשה הוא וכללא הוא דכייל לאפוקיה מכלליה דר"מ דר"מ כייל לעיל ואמר כל קשר שהוא יכול להתירו באחת מידיו אין חייבין עליו ורבי יהודה פליג עליה ואמר דלאו בהאי כללא תליא מילתא אלא אם כן הוא קשר של קיימא אם לאו:

קושרין דלי בפסיקי' אבל לא בחבל כתבו בתוס' דהיינו דוקא בדליים שקבועים בבור אבל כגון דליים שלנו שאינן קבועים בבור אפילו חבל דעלמא שרי דכיון דאינו עשוי לעמוד שם זמן מרובה לא הוי קשר של קיימא:

דף קיג:

שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול. פרש"י ז"ל כגון מקח וממכר וחשבונות והקשו עליו דהיינו ממצוא חפצך ועיקר הפי' מפורש בירושלמי לומר שאפילו דבור בעלמא אסור לרבות בו כדרך שהוא מרבה בחול דגרסי' התם א"ר חנינא בדוחק התירו שאלת שלום בשבת אמר רבי שמעון בר אבא רשב"י כד הוה חמי לאימיה משתעיא סגיין אמר לה אימא שבתי היא תני אסור לשאול צרכיו בשבת רבי זעירא שאל את רבי חייא בר אבא מהו מימר רועינו פרנסנו א"ל טופס ברכה כך היא:

ליעבד זימנין דמיתוסן מיני' מנא ואתי לידי סחיט'. וא"ת אמאי אצטריך למימר ואתי לידי סחיט' אפי' היכא דלא סחיט מידי אסור דהא אמרי' בזבחים בפ' דם חטאת שרייתו זהו כבוסו י"ל דאי הכי ה"מ בבגדים המטונפים דמכבסי בהכי אבל בבגדים שאינן מטונפים לא א"נ כי מתסר ה"מ דיעבד דרך ליבון אבל כל כה"ג אינו דרך ליבון אלא דרך טינוף ומהא טעמא נמי אמרינן בפ' י"ט שכל נדה מערמת וטובלת בבגדיה ואמרינן נמי בפ' יה"ך גבי מי שהלך להקביל פני מי שגדול ממנו בחכמה עובר במים עד צוארו ולא אסרינן משום כבוס שאין דרך כבוס בכך וכדפרישת וא"ת מ"מ נגזור דילמא אתי לידי סחיטה וכדגזרינן הכא וי"ל רלא אסרינן אלא במי שנפלו בגדיו במים דרך מקרה אבל מי שמכניסן במים מדעתו כי הני גווני דכתיבנא לא גזרינן דהא אית ליה היכרא ונזכר הוא ששבת היום כיון שאינו פושט בגדיו ומ"מ למדנו שאסור לזרוק מים על המפה שנפל עליה יין וכן על הבגד שלכלך תינוק מימי רגליו דבכה"ג שרייתו זהו כבוסו ומיהו בעור

שרי דבעור לא אמרינן שרייתו זהו כבוסו כדאמרינן התם בפרק דם חטאת ולקמן בפ' נוטל אמרי' היתה עליו לשלשלת מקנחה בסמרטוט היתה של עור נותן עליה מים עד שתכלה אלמא בשל עור נ"א שרייתו זהו כבוסו:

דף קיד.

וליתקע כי היכא דלידעו דחלבי שבת קרבין ביה"ך פי' דלאו שלא יקריבו חלבי יה"ך בשבת לא צריך שכיון שאינן רואין שום קולא בשבת מביוה"כ ולא ביה"ך מבשבת מסתמא לא יקריבו של זה בזה אלא מיהו ליתקע כי היכי דלכשיראו שתוקעין מיה"ך לשבת ואין תוקעין משבת ליה"ך וממילא יבינו דחלבי שבת קרבין ביה"ך וא"ת ל"ל למימר כהנים זריזים הם תיפוק לי שאין דוחין שבות להתיר ועוד שזו שבות רחוקה היא וי"ל שתקיעה זו אף לאסור היא משמשת שמכיון שהן יודעים שחלבי שבת קרבין ביה"ך כדי שלא יטעו לומר שאף חלבי יה"ך קרבין בשבת צריך לתקוע כדי להפרישן שאע"פ שאם לא היו תוקעין כלל היו מקריבין של זה בזה מ"מ כיון שכשתוקעין מתיך התקיעה ניכר שחלבי שבת קרבין ביה"ך נמצא אף שתקיעה זו לאסור היא משמשת לומר שאין חלבי יה"ך קרבין בשבת נמצא שהוא שבות קרובה לאסור אבל בתוס' תירצו דכי אמרינן לקמן ששבות קרובה התירו כו' אתא לדחויי נמי הא דאמרינן ליתקע כי היכי דלידעו שחלבי שבת קרבין כו' ואמאי ליתק' כי היכי דלידעו דשרי שחיט' לאלתר וא"ת למה לן תקיעה להכי הא מכי מבדלינן ידעינן דשרי וי"ל דהבדל' לא מפרסמא מילתא לרבים שאין קולה נשמעת ומש"ה מקשינן ליתקע כי היכי דלידעו דחלבי שבת קריבין ביום הכפורים ולא פרכינן נבדל משום דלא מפרסמא מילתא דהבדלה וכדכתיבנא:

ומדאמרן ואמאי ליתקע כי היכי דלידעו לא תידוק מינה דבשאר מוצאי שבת תוקעין להתיר את העם במלאכה דהא קתני רישא כל מקים שיש הבדלה אין תקיעה ובברייתא בבמה מדליקין לא תני אלא תקיעות בערב שבת ואם איתא היכי אפשר דלא לישתמיט תנא למתני בשום דוכתא תקיעה דמוצאי שבת אלא הכא היינו טעמא דאקשינן וליתקע כי היכי דליתעסקו במלאכת י"ט שהיא מצוה אבל במלאכת חול מאי איכפת לן אי עביד לאלתר אי לא עביד דליתקע כי היכי דלידעו דשריא במלאכה וזה שלא כדברי הרמב"ם ז"ל שלמד מכאן שתקיע' בכל מוצאי שבת להתיר במלאכה ולא מחוור כדכתיבנא מותר בקניבת ירק. פרש"י ז"ל להסיר העלין הנעים ולא מחוור דא"כ היינו בורר ובתוס' פי' דהיינו לחתוך הירק אבל לא דק דק דא"כ הוה לי' טוחן וכדאמרינן בפרק כלל גדול האי

מאן דפריס סילקא חייב משום טוחן ובירושלמי פירשו הדחת ירק דגרסינן התם ויבדיל שכן מותר הוא להדיח כבשין וסלקין והכי איתא בתוספתא:
לעבור עליו בעשה ול"ת פי' ור"י אמר לך אנא דאמרי כאידך ברייתא דתניא כוותיה א"נ רבי יוחנן תנא הוא ופליג ומיהו בפ"ק דכתובות משמע דל"א בדר"י תנא הוא:

דף קטו.

מן המנחה ולמעלה מפני עגמת נפש היינו טעמא דלא שרינן קודם לכן מפני שנראה כמתקן לצורך היום אבל מן המנחה ולמעלה דרכן של בני אדם לתקן מאכלן לצורך הערב ואיכא מאן דאמר דהיינו טעמא משום שקודם המנחה נפשו מתאוה לאכול וחוששין דילמא אתי למיכל אבל מן המנחה ולמעלה דומה לו כמי שיש לו פת בסלו ואינו מתאוה לאכול הילכך לא חיישינן דילמא אתי למיכל ופי' עגמת נפש היינו לומר שחששו לעג"נ והתירו עכשיו כדי שלא יצטרך לתקן את מאכלן בערב ותהא נפשו עגומה עליו ורש"י ז"ל לא פי' כן ואין פירושו נכון כלל:
אתאי איגרתא ממערבא משמיה דרבי יוחנן דאסור. אפשר דמהכא משמע דקניבת ירק בטלי בטולה ולפיכך לא הביא הרב אלפסי ז"ל מזה כלום אבל הר"ם במז"ל פסק להתיר וביה"ך שחל להיות בשבת הוא אוסר ודלא כרבי יוחנן ואף הוא ז"ל כתב בפרק י"א מהלכות שביתת עשור שכבר נהגו בשנער ובמערב שלא לקנב את הירק וכיוצא ביום הכפורים אלא נוהגין בו כשבת לכל דבר:

פרק ששה עשר כל כתבי

מתני' כל כתבי הקדש מצילין אותן מפני הדליקה. פי' אבל לא דבר אחר דאי שרית ליה לכבויי כדאיתא בגמ' ותי' בתוס' בשם ר"ת ז"ל דדוק' בשהדליק' באותה חצר הוא דאיכ' למגזר דילמ' אתי לכבויי אבל בחצר אחרת כל כמה דבעי מציל דהואיל ואין הדליקה שם ליכא למיחש לכבויי והרב בעל התרומה ז"ל הוסיף ואמר דדוקא לחצר ולמבוי שאינן מקורין וסמוכין לרשות הרבים הוא שאין מצילין אלא מה שמנו חכמים משום דאתי לאחלופי ברשות הרבים אבל אם היה בית חבירו סמוך לביתו וערבו כל כמה דבעי מציל.
והרמב"ן ז"ל הקשה עליו דהא מה שאמרו חכמים שאין מצילין כל דבר מפני הדליקה משום חשש כבוי נגעו בה וכיון שכן לא שנא מציל לחצר ולמבוי ולא שנא מציל לבית חבירו ועוד דהא אפי' לשמא יוציא לרשות הרבים איכא למגזר בבית חבירו דהא תלמוד נשברה לו חבית בראש גגו אמרינן ובלבד שלא יביא כלי אחר ויקלוט ואפי' מן הבית ומן הגג עצמו אסור משום גזירה שמא יביא כלי דרך רשות הרבים אלמא בגג ובית נמי

מיחלף ברשות הרבים. מצילין מפני הדליקה משמע דוקא להציל מפניה אבל לכבות את הדליקה אסור אבל בירושלמי אמרו שאם אינו יכול להציל אלא לכבויי יציל לרבי שמעון דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה ואע"ג דמכל מקום איסורא דרבנן מיהא איכא אין לך דבר של שבות שעומד בפני כתבי הקדש:

גמ' מאי לאו קורין בהן נביא שאין קורין בהן כתבי איידי רבעי למימר מאי לאו דהאי אע"פ שכתובין בכל לשון אמצילין קאי נקט לפרושי רישא דמתני'. ולענין הלכה בפלוגתייהו דרב הונא ורב חסדא כ' הרב אלפסי ז"ל דקיימא לן כרב הונא משום דהוא רביה דרב חסדא וכתב הר"ז הלוי ז"ל דהאידנא דבציר לבה ותרגום והלכות נתנו לקרות בהן וראיה לדברי מדאמרי' בפרק הניזקין דר' יוחנן הוה מעיין בספרא דאגדתא בשבת ומסקי' התם דשרי משום עת לעשות לה' הפרו תורתך ומן הטעם הזה ג"כ נהגו לכתוב ברכו' הילכך מצילין אותן מפני הדליק' ואף הרמב"ן ז"ל הודה לו והביא ראי' מדאמרי' בפ"י דמס' סופרי' ד"ח כדרבונות כולם נתנו מרועה א' ורועה א' אמרן וכולן מצילין אותן מפני הדליקה וספר' דאגדתא אע"פ שלא נתנו ליכתב מצילין מפני הדליקה מה טעם עת לעשות לה' הפרו תורתך ע"כ וזה שכ' הר' אלפסי ז"ל דתרגום אין מצילין אותו לא לתרגום דילן דהוא תרגום אונקלוס ויהונתן נתכוון אלא לשון תרגום בעלמא שאע"פ שהפרו תורות לכתוב הכל לא התירו לכתוב ספרי הקדש אלא בלשון הקדש אבל לא בלעגי שפה ובלשון אחרת הפרו תורתך איכא עת לעשות ליכא והברייתא שהביא מכותבי ברכות ללמד על כותבי קמיעות כתבה או על כותבי ברכות שלא לצורך כמו שכותבין פסוקי דרחמי ואין ספק שהוא אסור והן כשורפי תור' אלו דבריו ז"ל בספר המלחמות. ותמהני עליהם דכיון דמשום עת לעשות הוצרך לכתוב תרגומו של יונתן ן' עוזיאל למה לא יהא מותר ג"כ תרגום של לשון אחר שכתבו א' מן החכמים דהא אידי ואידי מדינא לא ניתן ליכתב ואי משום עת לעשות לימא שרי' בתרווייהו נמי איכא למשרי והרי רבי' סעדיה ז"ל כתב הספר שלו בלשון ערבי ועוד למה אסר הרב ז"ל לכתוב פסוקי דרחמי לספר אפטרת ועוד דהא אסיקנא בפרק הנזקין כותבין מגילה לתינוק להתלמד בה ומשמע דטעמא משום עת לעשות לה' הפרו תורתך דדבר הלמד מעניינו הוא וכדאיתא התם ולמה נאסרו יותר לכתוב פסוקי דרחמי מלכתוב מגילה להתלמד בה איני רואה בהן מקו' לחלוק:

דף קטו:

מאי תני' דתני' אין בין ספרי' למגילה אלא שהן נכתבין בכל לשון ומגילה עד שתהא כתובה אשורית ובדיו זו היא גירסת רש"י ז"ל ופי' הוא ז"ל דאלו דברים יש בין ספרים למגילה שהמגילה צריכה שתהא כתובה אשורית ובדיו אבל ספרים אפי' שכותבין בכל לשון ושלא בדיו כשרין ולפי זה בס"ת לא בעינן דיו וקשיא דהא אמרינן במסכת סופרים ספרים אין כותבין ע"ג דפתרא ולא על גבי נייר המחוק לא בשחור ולא בשחיר ולא בקומוס ולא בקנקנתום ועוד דתניא בפרק הבונה או שכתב שלא בדיו או שכתב האזכרות בזהב הרי אלו יגנזו ומוקמינן לה בפרק הקומץ רבה בס"ת אלמא דיו בעינן ועוד דכתיבה דמגילה ילפינן התם בדוכתא ואמרינן מה"מ אתיא כתיבה כתיבה כתיב הכא ותכתוב אסתר וכתיב התם מפיו יקרא אלי את הדברים האלה ואני כותב על הספר בדיו וכל כתיבה דספרים ותפילין ומזוזות מהתם גמרינן אלמא בכולהו בעינן דיו לכך נראה דלא גרסינן מאי תניא דתניא אלא ה"ג אי תניא תניא כלומר דמצילין ובריייתא היא ששונה בתוספתא בפרק זה ובתוס' טרחו לקיים את הגירסא ואמרינן דברייתא דקתני עד שתהא כתובה על ספר בדיו לאו למימר' דלגבי שאר הספרים לא בעינן דיו אלא לענין הצלה בלחוד תניא והכי קתני שאר ספרים כיון שיש בהם הזכרות אפילו כתובין בסם ובסקרא מצילין אותן ובמגילה עד שתהא כתובה אשורית ובדיו:

בעא מיניה רב הונא בר חלובי מרב נחמן ס"ת שאין בו ללקוט שמונים וחמש אותיות כגון פרשת ויהי בנסוע הארון מצילין אותו מפני הדליקה או אין מצילין. הקשה הרשב"א ז"ל אמאי לא פשטיה מדקתני ברייתא בהדי' ס"ת שבלה אם יש בו כדי ללקוט שמונים וחמש אותיות כפרש' ויהי בנסוע הארון מצילין פחות מכאן אין מצילין ועוד דמלישנ' דבעי משמע דאיהו הוה ידע לה לברייתא דהא נקט לישנא דברייתא ס"ת שאין בו ללקט כפרש' ויהי בנסוע הארון וי"ל דאההיא ברייתא קאי והלכתא קבעי מיניה כלו' אי אההיא ברית' (ברייתא) אי לא ומשום דקשיא ליה אידך דקתני תרגום שכתבו מקרא כי' מצילין אותן מפני הדליקה ואין צ"ל תרגום שבתוכה וכדקא פריך ליה מינה ואזיל ופשט ליה דאין מצילין ואי משום ההיא כי תני' ההיא להשלי':

דף קטז:

רב אשי אמר לעולם כדאמרי' מעיקר' ושמואל דאמר כר' נחמיה פרש"י ז"ל כיון דשמואל יחידאה הוא הוא עצמו הנהיג במקומו כדברי חכמים א"נ מפסק סדרא שני שהיו קורין ודורשין בו וכל כי האי גוונא ליכא משום גזירת שטרי הדיוטות וכדתני' אבל שונין בהן

ודורשין בהן נצרך לו פסוק א' מביא ויראה בו מתני' ומצילין תיק הספר עם הספר אע"פ שיש בו מעות וא"ת מאי איריא עם הספר דמשמע משום צורך כתבי הקדש אפי' אגב ככר א' ראוי נמי שרי לטלטולי דבר האסור דהא תנן כלכלה והאבן בתוכה והוא שמלאה פירות תי' הרמב"ן ז"ל אי משום טלטול אין הכי נמי אבל הכא הא קמ"ל שאע"פ למבוי שאסור להוציא שם מצילין דבר שאינו ראוי להצלה עם כתבי הקדש:

רבנן בתרתי פליגי בטלטול ופליגי במלאכה כך היא הגירס' במקצת נוסחאות וה"פ דרבנן סברי דמותר לטלטלו אפילו לאחר הפשטת כולו ורבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא אוסר לטלטל אע"פ שלא הפשיטו אלא עד החזה ואיכא נוסחי דלא גרסי רבנן אלא הכי גרסי בתרתי פליגי ואדרבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא לחוד מהדר כולו ר' ישמעאל לא הפשט בלבד הוא אוסר אלא אפי' טלטול

והכי קאמרי ליה אם מצילין תיק הספר עם הספר לא נטלטל עור אגב בשר פרש"י ז"ל דלרבנן בשר מותר לטלטלו משום כבוד שמים ועור אסור לטלטלו דלא חזיא ולא דמי לשלחין דאמרינן בפרק במה טומנין שמטלטלין אותן דהתם מיירי בעור בהמה גסה דחזי למשטח ולמזגא עליה ואפ"ה אמרי רבנן דכיון דבשר מותר לטלטלו עור נטלטל אגב בשר כשם שמטלטלין תיק הספר עם הספר ורבי ישמעאל מהדר להו דאי בשר הוא שרי לטלטולי אין הכי נמי שמטלטל אף אעור אגבו אבל בשר גופיה לרבי ישמעאל אסור לטלטלו דצורך הדיוט הוא הילכך אפי' היה העור מותר לטלטל מצד עצמו מחמת הבשר היה נאסר לפי שנעשה בסיס לדבר האסור וכל שכן שהעור נמי אסור לטלטלו וכדאמרי'.

זה תורף פרש"י ז"ל ואינו מחוור דמה שכ' הוא ז"ל דאמרינן בשלחין דמטלטלין אותן דוקא עור בהמה גסה אבל עור בהמה דקה לא קשיא עליה דהא תנן בפרקין פורסין עור גדי ע"ג שידה תיבה ומגדל מפני שהוא מחרך לפיכך נראה דברי הרמב"ן ז"ל שפי' דעור מותר לטלטלו דהיינו שלחין דחזי למזגא עליה ובשר אסור לדברי רבי ישמעאל משום דלא חזי עד לאורתא ולדברי' קאמרי' ליה והכי קאמרינן להו לא נטלטל עור בבשרו וכדאמרינן מטלטלין כנונא אגב קטמיה שפירושו כנונא בקטמיה כלומר אע"ג דאית ביה קטמה והכי נמי עור אע"ג דאית ביה בשר ואמרינן מי דמי התם הוא שהתיק נעשה בסיס לספר ונעשה היתר כמותו אבל העור משמש את הבשר ונעשה כמותו לאסור הבסיס לעולם כדין הדבר שהוא נעשה לו בסיס זהו פירושו ז"ל ואינו מחוור לי שאפי' ת"ל דעור בהמה דקה נמי חזי למיזגא עליה ולאשתמושי ביה ומש"ה שרי לטלטולי ה"מ היכא שהופשט לגמרי אבל לר"ש שאינו מתיר להפשיטו אלא עד החזה ודאי עור כה"ג לא חזי לאשתמושי ביה למידי וכיון שכן היכי קאמרי ליה רבנן לרבי ישמעאל לא

נטלטל עור אגב בשר לפיכך נ"ל כפרש"י ז"ל אבל לא כדבריו לגמרי דעור כה"ג אסור לטלטלו משום דלא חזי למידי והכי קאמרי ליה רבנן לרבי ישמעאל כשם שמצילין חיק הספר עם הספר כך ראוי משום כבוד קדשי שמים שנטלטל עור אע"פ שאינו ראוי בעודו מחובר אגב בשר ורבי ישמעאל מהדר להו דאי בשר הוה שרי לטלטולי הכי נמי אבל בבשר גופיה פליגנא עלייהו או אפשר כמו שפי' אחרים דרבי ישמעאל בבשר גופיה מיירי דשרי משום כבוד קדשי שמים אבל בעור הוא דפליג ואמר דלא דמי לתיק הספר עם הספר דספר מצד עצמו חזי לטלטולי מה שאין כן בבשר דבשר עצמו לא חזי למידי והיינו אם נקל בו לטלטלו משום קדשי שמים אבל לטלטל אף העור אגבי' לא:

דף קיז.

לעולם כדאמרי' מעיקר' ודקשי' לך הכ' טלטול והכא מלאכה וא"ת עד השתא בטלטול בלחוד לא אשכחן טעמייהו דרבנן מאי קא מהדרי ליה לר' ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה וכיון שכן השתא דמוסיפין דמלאכה נמי שרו היכי לית להו טעמייהו טפי שפיר אדרבה איפכא מסתברא י"ל דלרבנן אין מוציאין את האמורין עד שיפשוט את כולו הילכך אתי טעמייהו שפיר דכי היכי דבתיק הספר שיש בתוכו מעות נעשה בסיס לדבר האסור ולדבר המותר הכא נמי בהפשט' זו יש כאן צורך גבוה וצורך הדיוט נאסר: ותרווייהו אליבא דרבי אליעזר פי' משום הכי מוקי לתרווייהו אליבא דרבי אליעזר ולא מוקי לה תרווייהו אליבא דב"ה משום דלא סבירא לן שיהא בן בתירא מתיר בלא לחי כלל והא אתי לאחלופי ברשות הרבים:

ועוד לרבנן נציל בתוכו אוכלין ומשקין. פי' לאו כדרך שהוא מציל כתבי הקדש מצילין אפי' למבוי שאינו משותף ואלו אוכלין אינו מציל אלא במשותף דומיא דחצר מעורבת אלא ה"ק כיון דמבוי הראוי לשתוף מוקמינן ליה אהדרינהו ותני סיפא גבי הצלת אוכלין לחצר המעורבת לפלוג ולתני בהאי מבוי גופיה כתבי הקדש בלא שתוף ואוכלין ומשקין בשתוף וכן כולה סוגיא א"צ הכי קאמרינן כיון דמוקמת ליה במבוי גמור אלמא אתה מצריכו כל מבוי כלומר שיהא ג"כ משותף אפילו אוכלין ומשקין נציל לתוכו:

אמר ליה אביי לדידך נמי נציל בתוכו אוכלין ומשקין וא"ת וכיון דרבא גופיה הוא דאותיב הכי לרב חסדא היכי לא אזדהר בפירוקיה מהך פירכא גופה תירץ הרמב"ן ז"ל דס"ל לרבה דכל שאין לו אלא שתי מחיצות ושתי לחיים דמי לרשות הרבים ואפ"ה אביי לא ניחא ליה בהכי דכיון שיש לו כל תורת מבוי אפי' אוכלין ומשקין נמי מציל:

דף קיז:

אלא אמר רב אשי ג' מחיצות בלחי אחד זהו מבוי שאינו מפולש כו' ואפילו לרבי אליעזר דאמר בעינן שתי לחיים כו'. פרש"י ז"ל דתרווייהי כר' אליעזר וכן פי' הר"ז הלוי ז"ל ולפי' פסק כבן בתירא דכיון דרבנן דבעו לגבי אוכלין שלש מחיצות ושתי לחיים כרבי אליעזר א"ה בכתבי הקדש הקלו להתיר אפילו בלחי א' אף אנו נאמר דכיון דקיימא לן כב"ה דאפילו אוכלין מצילין למבוי שיש לו שלש מחיצות ולחי אחד לגבי כתבי הקדש נקל יותר להציל אפי' בשאין לו אלא שלש מחיצות בלבד בלא לחי ולא נהירא דאי הכי הוה ליה לרב אשי לפרושי ולמימר ותרוייהו אליבא דר"א אלא ודאי רב אשי כב"ה מוקי לה אלא כי היכי דלא תקשי לן אי הכי נציל לתוכו אפי' אוכלין ומשקין קאמר דבהא אפי' לר"א מודה ומשום דבעי למניי' אפילו לר"א לא מצי למתני דניצל לתוכו אוכלין ומשקין ולפ"ז קיי"ל כת"ק דמתני' וכן פסק ר"ח ז"ל והרב אלפסי ז"ל:

הציל פת נקיה אין מצילין פת הדראה כתבו בתוס' דמהא שמעינן דבי"ט מי שיש לו פת נקיה אסור לאפות פת הדראה והרשב"א ז"ל חולק בדבר דלא דמי דהכא גבי הצלה אסרו אפילו דברים המותרים משום דאי שריא ליה אתי לכבויי אבל י"ט אף פת הדראה אופה ואינו נמנע:

אכל לא משבת וי"ה מהא משמע דמיום הכפורים למוצאי יה"ך מציל דאם איתא דאפי' ביה"ך אינו מציל צריכא למימר דמשבת ליה"ך אינו מציל והיינו טעמא דשרי מפני עגמת נפש מידי דהוה אקניבת ירק דשרינן מן המנחה ולמעלה והכי איתא בהדיא בירושלמי דגרסינן התם ביוה"ך מאי אית לן על דעתיה דרבנן לא יציל כלום כל עמא מודו שמצילין מזון סעודה א' מפני הסכנה:

שכח פת בתנור וקדש היום מצילין מזון ג' סעודות. פי' דוקא בשאין לו מה יאכל דהא רדיית הפת שבות היא וכדאי' בפ"ק וכשהתירו כאן דוקא מפני כבוד השבת התירו ודוקא ע"י שנוי כדאמרי' כל כמה דאפשר לשנויי משנינן הילכך דוקא בשאין לו מה יאכל וכן נמי הא דאמרינן בואו והצילו בשאין להם מה יאכלו הא לאו הכי לא שרינן:

כל מלאכת עבודה יצא תקיעת שופר ורדיית הפת שהיא חכמה ואינה מלאכה. משמע דמדכתיב מלאכת עבודה הוא דדייקינן הכי וכיון שכן קשיא תינח בי"ט דכתיבה ביה מלאכת עבודה אבל גבי שבת דכתיב ביה מלאכה סתם מנלן דהא לאו מלאכה נינהו ואיכא נוסחאי דגרסי והדתניא ביה שמואל כל מלאכה לא תעשו יצא תקיעת שופר כו' ולא דייקי דלישנא דכל מלאכה משמע רבוייא ולא מיעוטא לפי' תירץ הרמב"ן ז"ל דודאי דמקרא דמלאכת עבודה היא דנפקא לן וכ"ת תינח י"ט דכתיב ביה הכי אבל שבת מנלן

היינו טעמא משום דבסדר בא אל פרעה כתיב גבי חג המצות כל מלאכה לא יעשה בהם אך אשר יאכל לכל נפש ובפ' כל הבכור כתיב בחג המצית לא תעשה מלאכה ולא כתיב כל כיון שלא הזכיר באותה פרשה היתר מלאכת אוכל נפש אע"פ שהזכיר בסדר בא אל פרעה ובסדר אמור אל הכהנים כתיב בחג המצות כל מלאכת עבודה ומהאי קרא קא דייק תנא דבי שמואל דהאי מלאכת עבידה לא אצטריך להתיר מלאכת אוכל נפש שכבר התירו בפ' בא אל פרעה וכיון שכן בסדר אמור אל הכהנים ליכתוב מלאכה ולא ליכתוב כל ולא ליכתוב נמי עבודה וכדכתי' בפ' כל הבכור א"ו להתיר תקיעת שופר אתא וכיון שכן למדנו שתקיעת שופר ורדיית הפת אינן בכלל כל מלאכה דאם איתא כיון שתקיעת שופר אינה אסורה בי"ט כדדייקינן ממלאכת עבודה בסדר בא אל פרעה דכתיב אך אשר יאכל לכל נפש היה לו לפרוט גם כן שמה שאינו מלאכת עבודה כגון תקיעת שופר שרי אלא ודאי האי קרא גלי לן דתקיעת שופר בכלל כל מלאכה ליתיה הילכך אפי' בשבת נמי דכתיב ביה כל מלאכה שרי וכ"ת ליכתוב קרא שריותא דמלאכת עבודה גבי שבת ואנא אמינא דק"ו לי"ט י"ל דמלאכת עבודה נמי משמע שריותא דאוכל נפש ומש"ה לא כתביה גבי שבת שאם לא תאמר כן למדנו היתר אוכל נפש בחג המצות דכתיב ביה בהדיא אך אשר יאכל לכל נפש אבל בשאר מועדות כולהו מנלן א"ו מדכתיב בכולהו מלאכת עבודה ילפינן שריותא נמי דאוכל נפש ומש"ה לא כתביה גבי שבת:

רבי זירא בצע לכולא שרותיה. פרש"י ז"ל חתיכה גדולה שיש בה די לכל שירותיה. ואף במסכת ברכות פי' כך והקשה הרשב"א ז"ל דאדרבה כל כה"ג עין יפה מקרי וכדאמרינן התם ב"ה בוצע כדי שיבצע בעין יפה והיכי קרי ליה הכא רעבתנותא ועוד זה מענין שמעתינו לפי' פי' דבצע על כל הככרות קאמר ומשום דקאמרי דנקיט תרתי ובצע חדא קאמר דר' זירא בצע אכולהו ככרות דמנחי קמיה ומשום הכי קאמר דמחזי כרעבתנותא: שנאמר והיה ביום הששי והכינו לאלתר. פירוש מדכתיב והיה קא דייק דמשמע בהיות יום ששי מיד והכינו וכ"ת אם כן אפי' מאורתא ליתא דיום כתיב ועוד שהמן לא היו לוקטין אותו בלילה:

כמה סעודות חייב אדם לאכול בשבת כתב הרב בעל ה"ג ז"ל שאין חיוב סעודות הללו להמתין כדרכן בשחרית בצהרים ובמנחה אלא אפילו מפסיק באמצע סעודתו בברכת המזון ואע"ג דלא מסלק טבלא אלא פורס מפה ומברך והדר שרי המוציא ואוכל כביצה ומברך שפיר דמי. ולפי זה הא דאמרינן בסמוך קערות שאכל בהן שחרית מדיחן לאכול בהן במנחה לאו דוקא אלא אורחא דמילתא נקט ואיכא נמי מאן דאמר דמשלים להו בפירי ובמיני תרגומא כדאמרינן בפרק הישן לדברי ר' אליעזר שאומר ארבעה עשר

סעודות חייב אדם לאכול בסוכות במאי משלים להו ומהדרינן במיני תרגומא היינו פירות ואע"ג דרבא פליג עליה בפרק בתרא דיומא ואמר דפירי לא בעו סוכה מסקנא דההיא שמעתא לאו כרבא אתיא:

ולפי זה הא דאקשינן ואמרינן אי לרבנן ט"ו הויין ואי לר' חידקא י"ו הויין משום דכיון דאורחייהו דאינשי שאין קובעין סעודה אלא על הפת ס"ל דאי בעי למיכל נהמא מחייבין למיתן ליה אבל אה"נ דאפילו במיני תרגומא בלבד יצא וכתב ר"ת ז"ל דנשים חייבות בשלש סעודות וכן נמי לבצוע על שתי ככרות שאף הן היו בנס וא"צ לכך שבכל מעשה שבת איש ואשה שוין כדילפינן מזכור ושמור את שישנו בשמירה ישנו בזכירה דכלל זה הוא כל חיובי שבת:

דף קיח.

שבת נותנין לו מזון שלש סעודות אפשר דאפי' ר' עקיבא דאמר עשה שבתך חול מודה ביה דכיון דלא יהבינן לעני העובר ממקום למקום אלא מזון יום אחד לא דייקינן לצעורי בשבת:

אין פוחתין לעני העובר ממקום למקום מככר בפונדיון. פי' להכי יהבינן ליה מזון שתי סעודות אחת שאכל כאן ואחת שיאכל בלילה שמא לא ילין במקום ישראל ומשום הכי אקשינן מאי פרנסת לינה כלומר דהא קביל ליה ואין הכי נמי שאם לן בכאן אוכל אותה סעודה שנייה בלילה ולמחר כשיסע נותנין לו ככר בפונדיון וכי תימא אם כן היכי מקשינן וכי אזיל בריקן אזיל ואמאי מקשינן הכי טפי לר' חידקא מלרבנן וי"ל דכיון דאמרי' אליבא דרבי חידקא דאמרינן ליה האי דאיכא סעודה בהדך אוכלה משמע לן דאליביה אין דעתנו ליתן לו כלום כי אזיל דאם איתא למה אנן אומרים לו שיאכל את שלו אלא משמע שדעתנו לפטור אותו בלא כלום ומש"ה מקשינן הך קושיא לר' חידקא ולא פרכינן לה לרבנן וא"ה מתרצינן דמלינן ליה סעודה ואפי' הכי אין נותנין לו עכשיו כיון שא"צ שאין עני רשאי ליטול אלא בשעת מחסורו ואפשר שהטעם מפני גזל עניים דשמא באותה שעה לא יהא מצוי לעניים אחרים ומשום הכי שקלינן מיניה השתא בהלוואה ובתר הכי יהבינן ליה:

כגון דאיכא סעודה בהדיה. ואם תאמר ומאי פסקא דאיכא סעודה בהדיה ותו לא לימא דנותנין לו מזון שתי סעודות ונוקמה כגון דאיכא שתי סעודות בהדיה י"ל דמסתמא איכא חדא סעודה בהדיה ותו לא שהרי במקום שבא ממנו נתנו לו מזון שתי סעודו' דל חדא לאכלה בצפרא פש בהדי' חדא:

דף קיח:

אלא אימא חמש בעילות בעלתי ושניתי. בירושלמי מפרשינן ליה בגוונא אחריתי דיבמתו היתה ולפיכך לא היה בא עליה אלא להוליד בנים בלבד ואמרינן נמי דדרך סדין בעל שלא ליהנות ממנה:

דף קיט.

זבנה בתליסר עליתא דדינרי כתב רש"י ז"ל דגוזמא בעלמא קאמר כלומר ממון מרובה וכן מאי דאמרי' בפ' גיד הנשה תליסר גמלי ספקי טרפתא גוזמא בעלמא ומיהו בפ' יש נוחלין משמע דהאי מניינא דעליתא דינרי דוקא הוא דאמר גבי בנו של יוסף בן יועזר דאשכח מרגנית' ואמר' לי' דביתהו זיל אמטייה לגזברי דבי מדרשא ואמר ליה לשמשיה אינהו כו' אזיל לגבייהו שמוה ניהליה בתליסר עליתי דדינרי אמרי ליה שית אמרי ליה שבע יהו מוקדשי' לשמים וכתבי אפנקסייהו אביו הכניס שית בנו הכניס שבע וכתב ר"ת ז"ל דאפשר דעליתא הוא כלי קטן מלשון עלת נפקא בכד דאמרינן בפרק כיצד מערבין והוא הכלי שבו דולין יין מן החבית:

דק"כ ע"א **מתני'** ואומר לאחרים בואו והצילו לכם. כ' הר' ישעיה מטראנה ז"ל דהנך אחרים דבאים להציל אפי' כמה ואפי' בכלים הרבה דדוקא לבעל הבית הוא דחיישינן דילמא אתי לכבויי אבל לאחרים ליכא למיחש שהרי הדליקה גורמת להם שיכולים לזכות מן ההפקר דאלו הוי הכל לבעל הבית וכן נמי אנשברה לו חבית בראש גגו שיכול לומר לאחרים בואו והצילו לכם מצילים הם אפילו בכלים הרבה וכ"ת תינח בדליקה דלא אתו לכבויי מטעמא דכתיבנא אבל בנשברה לו חבית בראש גגו וליחוש דאי שרית להו אתי לאייתויי כולהו כלים דרך רשות הרבים י"ל דכי חיישינן להכי היינו מתוך שאדם בהול על ממונו אבל מי שזוכה מן ההפקר שאינו ממונו ליכא למיחש להכי. ומיהו אההיא דשכח פת בתנור דאמרי' בה נמי דאומר לאחרים בואו והצילו לכם שלש סעודות דוקא הוא דשרי' להו וכשאין להם מה שיאכלו בלבד ומן הטעם שכתבתי למעלה:

גמרא פרס טליתא וקיפל והניח. כלומר שהביא כלים וקיפל טליתו עליהם ואסיקנא דכבא להציל דמי כיון שלא הוציא כל אחד בפני עצמו. ומכאן הקשו בתוספות לדברי רש"י ז"ל שפירש פ"ק דמכילתין הא דאמרינן הנהו תרי תלמידי חד מציל בחד מנא וחד מציל בארבע וחמש מני ובפלוגתא דר' אבא בר זבדא ורב הונא ופירש"י ז"ל שהיה מקפיל ארבעה וחמשה כלים ומניחן בתוך כלי אחד ומוציאן. ואמרינן דמהא הויא תיובתא דהא אסיקנא הכא דכבא להציל דמיא ואפי' לר' הונא שרי. ולפי' פי' הם ז"ל שהוא מציל

מזון הרבה בכלים מוחלקים ומוציא וחוזר ומוציא ובאותה חצר כר' אבא בר זבדא. אבל הרמב"ן ז"ל פי' פירס טליתו והביא כלים ושפכן לתוך טליתו ולא שהיה מוציא הכלים מקופלים בתוך טליתו ומשום דרב הונא אוסר בכלים מקופלים והתיר במציל ואפילו הרבה שאל רב הונא בריה דרב יהושע במביא כלים ושפכן לתוך טליתו ומקפיל מאי משום דהא דמייא למציל בהדיא לפי שאינו מוציא אלא בכלי אחד ודמיא נמי למקפל ומביא שמוציא אוכלין הרבה ומקפל כל האוכלין לתוך טליתו:

מהפקירא קא זכו. פרש"י ז"ל דהא אמר להו בואו והצילו לכם. ואין צריך לכך דאפילו לא אמר להו הכי כיון שהוא אינו רשאי להציל הרי הוא מופקר לכל מידי דהוה אמציל מזוטו של יום ומשוליתו של נהר והא דנקט ואומר להם לרבותא נקטיה שאע"פ שאמר להם כן על דעת שיצילו לו ולא יעכבו לעצמם שרי:

רבי יוסי אומר י"ח כלים טעמיה דר' יוסי דאמר דוקא הני אבל טפי לא לפי שאין דרך בני אדם ללבוש יותר מאלו ואי לביש טפי ונפיק בהו לרשות הרבים הוי משוי הלכך משום דאיכא למיחש דילמא אדמטריד נפיק בהן לרשות הרבים לא שרי ביה טפי ואפשר דע"כ לא פליגי רבנן עליה משום דכיון דאינו מציל אלא ברשות היחיד לא חיישינן להכי אבל היכא דנפיק בהו לרשות הרבים מזיד דאסור משום משוי ולפי זה אסור לצאת לרה"ר במלבושין הרבה שאין דרך לישא אותן כאחד:

טלית שאחז בה האור מצד א' נותן עליה מים מצד אחר לא כתבה אלפסי ז"ל בהלכותיו והביא ברייתא דקתני טלית שאחז בה האור פושטה ומתכסה בה משמע דס"ל דלא קי"ל כרב יהודה תמה הוא דהא אוקימנא בגמרא הא דרב יהודה כר"ש בן ננס דקיימא לן כוותיה. ואפשר שהרב ז"ל שמדמי לה להההיא דתנן בפרק כירה גבי נותנין כלי תחת הנר לקבל ניצוצות ולא יתן לתוכו מים מפני שהוא מכבה דסבי' התם מעיקרא דדוקא כר' יוסי אתא אכל רבנן שרו כי היכי דשרו אגורם כבוי ורב אשי דחי לה התם ואמר דבההיא אפילו רבנן מודו מתני שהוא מקרב כבוי והוי טפי מגורם כבוי ולפי דעת הרב אלפסי ז"ל דרב יהודה ס"ל אליבא דר' שמעון בן ננס דכי היכי דשרי' בגורם כבוי שרי' נמי במקרב כבוי כדהוה ס"ד מעיקרא בסוף פ' כירה ומש"ה שרי' ליתן עלי' מים מצד האחר אע"פ שהוא מקרב את הכבוי אבל לדידן דקיי"ל כרב אשי דאע"ג דגורם שרי מקרב אסור לא קיי"ל כרב יהודה דכי האי גוונא נמי מקרב כבוי מיקרי כך תירצו הראב"ד והרמב"ן ז"ל להעמיד דברי הרב האלפסי ז"ל. ויש לזה הוכחה בירושלמי. ואעפ"כ כיון דלא אשכחן בגמ' דילן מי דמפליג עליה דרב יהודה בהדיא למנקט כוותי' עדיף טפי ולומר שאף

כיוצא בזה אינו אלא גורם ולא מקרב וכן הסכמת הרמב"ם ז"ל בפי"א מהל' שבת וכן דעת הרמב"ן ז"ל:

דף קיט:

נר שע"ג הטבלא מנער את הטבלא והיא נופלת פי' דוקא בנר של חלב ושל שעוה דאלו בנר של שמן כיון שא"א שלא ישפך מן השמן וקיימא לן דמסתפק ממנו חייב משום מכבה פסיקי הוי ואסיר דאי אפשר בלא כבוי:

והא איפכא שמעינן להו פי' עיקר קושיין מדרבנן קא רמי דבמתניתין סבירא להו גורם כבוי מותר והוא משמע דסברי אסור אבל ר' יוסי בין במתני' בין בברייתא משמע דסבירא להו דגורם כבוי אסור ומיהו דידיה אדידיה נמי לא אתי שפיר דבמתני' מחמיר טפי מדרבנן ובברייתא מיקל טפי:

אלא לעולם לא תיפוך ובריתא כולה ר' יוסי היא וחסורי מחסרא והכי קתני כו'. וא"ת ולמה לן לחסורה נימא איפוך ברייתא ורבנן לדבריו דר"י קאמרי ליה דלדידהו אפילו דרכן להשתכר נמי שרי י"ל דלא מצינן למימר הכי דאי ריש ר"י אמאי לא שרי' אלא בכלי מתכות הא במתניתין מוכחא להדיא דאפילו בכלי חרס שרי מדקתני ר"י אוסר בחדשים אלמא בישנים שרי:

חציצה תיפוק ליה משום דיו. פי' לדידך דסבירא לך דגמי כי מיהדק הוי חציצה תיקשי לך אמאי לא הוי חציצה משום דיו אלא מאי אית לך למימר דדיו היינו טעמא דלא הוי חציצה משום דכוי מיעוטו שאינו מקפיד נמי כי מיהדק לא חיית משום האי טעמא גופה ומשני בלחה כלומר דדיו לא חיית משום דמיירי בלח הלכך הדרא קושיא דגמי לדוכתא:

דף קכא.

נכרי לדעתא דנפשיה קא עביד פי' שכל שהוא בן דעת אפילו כשהוא מכוין להנאתו של ישראל אדעתא דנפשיה מיקרי לפי שהוא שוקל בעצמו שראוי לו לעשות כך מפני שישתכר בו או עכשיו או אחר זמן אבל קטן שאין לו שיקול הדעת אינו עושה אלא מפני שמכיר שאבוה ניחא ליה בהכי אדעתה דאבוה מיקרי הלכך אסור ואפילו לדברי הרשב"א ז"ל שכתב בפרק חרש ביבמות דלדידן דק"ל דאפילו בדאורייתא אין ב"ד מצווין להפרישו באיסורין דרבנן ספי' לי' בידים וכבוי דליקה מדרבנן בעלמא הוא לדידן דק"ל כר' שמעון דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה הכא שאני דכי ספי' ליה בידים ה"מ לצרכו אלא אדרבה מחי' בידי' כדמוכחא שמעתין:

דף קכא:

צואה של קטן והא חזיא לכלבים וכ"ת כיון דלא חזיא אתמול לא והתני' נהרות המושכי' כו' זו היא גירסת רש"י זכרונו לברכה ופירוש דהא צואה כיון דעבידא דאתיא דעתי' עילויה ואם תאמר מדאמרינן בריש מסכת ביצה אי בתרנגולת העומדת לאכילה כו' אלא בתרנגולת העומדת לגדל ביצים מוקצה הוא ואמאי הא ביצים עבידי דאתו. י"ל היינו טעמא כיון שהתרנגולת עצמה אסורה אף הביצה הפורשה ממנה אסורה דכיון דאגודה בגופה כגופה דמיא וכי היכי דאילו שחטה ומצא בה ביצה במיעיה אסורה אף זו אסורא. ואכתי איכא למידק מדתנן לקמן בפרק נוטל גבי עצמות וקליפין דלמאן דאית ליה מוקצה מסלק את הטבלא כולה ומנערה כלומר אבל לא מצי לטלטולינהו וכיון דמדין מוקצה אתיא עלה אפילו דברים דראויין לבהמה מיירי דאי לא תיפוק לי' דהרי הן כאבנים בעלמא אלא ודאי בראויין לבהמה עסקינן אלמא אע"ג דעבידי דאתו דהא מידע ידע דאוכלין אית בהו עצמות וקליפות אפי' הכי חשיבי מוקצה והכי משמע פ"ק דביצה גבי אפר כירה דאמרינן אבל הוסק בי"ט אסור ואמאי והא אפר עביד דאתי שכבר הוא יודע שיש לו להסיק עליו המוכנין לתבשיל שלו ותירץ הרמב"ן ז"ל שאין אדם נותן דעתו אלא על עיקרו של דבר אבל לא על הפסולת היוצא ממנו ומש"ה אע"ג דעצמות וקליפי' ואפר כירה עבידי דאתו לא יהיב אדם דעתי' עילוייהו זהו לפי גירסת רש"י ז"ל אבל הגאונים והרב אלפסי ז"ל אינם גורסין כן אלא ה"ג צואה של קטן גרף של רעי הוא וה"פ דלא קשיא ליה אמאי לא מטלטל צואה משום דעבידא דאתיא כי היכי דשריא נהרות המושכים ומעיינות הנובעין משום דלא דמי דהתם ודאי אתי וצואת קטן לאו ודאי היא דאתיא בשבת אלא הכי מקשה תיפוק ליה דחזיא לטלטלה משום דגרף של רעי הוא ואמר ליה היכי אתנייה אימא על צואת תרנגולת מפני קטן סוף סוף גרף של רעי הוא ושני' בחצר אחרת זו היא גרסתם ז"ל ולא תיקשי לך אמאי אמר ליה דמתני' שטיותא לבריה דכי היכי דכי מתני' צואת תרנגולין צריכי לאוקומה בחצר אחרת נתני נמי צואה של קטן ונוקמה בחצר אחרת ולא תיקשי לך גרף של רעי הוא לאו קושיא היא דתנא ודאי אורחא דמילתא קתני וצואה של קטן בחצר דידיה הוא דשכיחא ולא בחצר דלא דידיה ובחצר דדרו ביה שרי לטלטולה משום דגרף של רעי היא הלכך קשיא אבל צואת התרנגולין דרכה להיות בחצר אחרת שאדם מקצה להם מהם הלכך לא שרי לטלטולה משום גרף של רעי אבל בשביל שלא יתלכלך בה הקטן שהולך שם לפעמים כופין עליה את הכלי:

ברצין אחריו ודברי הכל יש מפרשים דאמתני' קאי וה"ק לעולם לר' שמעון כיון דליכא איסור דאורייתא כל המזיקין נהרגין בשבת אע"פ שאין רצין דבמקום היזיקא דרבים לא גזרו רבנן והיינו דר' יהושע בן לוי ובריית דקתני חמשה נהרגין בשבת דאלמא הני ותו לא ככולי עלמא אתיא ולומר שאפילו ר' יהודה מודה בחמשה אלו שכל שהן רצין אחריו נהרגין מפני פקוח נפש. ולא נהירא דמדקתני בברייתא ה' הוי משמע ה' ותו לא וכיון שכן לאו דברי הכל היא אלא ר' יהודה בלחוד. לפיכך נראה עיקרן של דברים כמו שפירש"י ז"ל דמילתיה דר' יהושע בן לוי הוא דמוקמי' ברצין אחריו ודברי הכל דכיון דרצין אחריו אפילו ר"י מודה בה משום פקוח נפש אבל ברייתא בשאין רצין אחריו ור' שמעון היא דנהי דלדידיה ליכא איסורא דאורייתא אפ"ה לא שרי' איסורא דרבנן להדיא אלא בחמשה אלו שנזקן מצוי אבל באחריני לא שרי' להדי' לפי תומו וכמו שנכתב לפנינו בס"ד וכן פירש הריא"ף ז"ל ולפי פי' זה משמע דה"ג ואנא מתריצנא ליה דאדר' יהושע בן לוי קאי ולא גרסינן אנא מתריצנא לה דא"ה משמע דאברייתא קאי אלא שאפשר ליישבה שכיון דמוקמי' דר' יהושע בן לוי ברצין אחריו ברייתא ממילא מתרצה ומ"ה שייך שפיר למימר ואנא מתרצנא לה:

נחש דורכו לפי תומו. פרש"י ז"ל דלאו שיעמוד עליו ויהרגנו להדיא אלא שאם הולך ונחש או עקרב לפניו אינו צריך לישמט ממנו אלא דורסו והולך לו ואי מאית שפיר דמי כיון שאין לכך נתכוין משום דדבר שאין מתכוין אפילו לר' יהודה מדרבנן הוא והיכא דשכיח היזיקא לא גזור. ולא דייק דלישנא דדורסו לא משמע הכי ועוד מדאמרי' אמר להו צירעא אני הורג משמע דאפילו בכונה ועוד דברוק ונחש בתרוייהו אמרינן דורסו לפי תומו ואם איתא דדורסו לפי תומו בלא מתכוין משמע וכדברי רש"י ז"ל היכי אמר להו אבא בר מרתא לבי ריש גלותא דבעי למסחף מנא ארוקא לא צריכתו הכי אמר רב יהודה רוק דורסו לפי תומו דאכתי צריכי למיסחף עליה מנא עד שיזדמן מי שידרסנו לפי תומו שמראה עצמו כאילו אינו מתכוין ובהכי שרי' וכדר' שמעון דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה ומיהו להורגן להדיא אסור דכיון שאין היזיקן מצוי אלא בחמשה השנויים בברייתא כל כמה דאפשר לשנויי בהריגתן משנינן. ונמצא פסקן של דברים שכל המזיקין ברצין אחריו נהרגין בשבת להדיא וחמשה השנויים בברייתא מתוך שהזיקן מצוי אע"פ שאין רצין נהרגין ג"כ להדיא אבל שאר המזיקין שאינן רצין אין נהרגין להדיא אלא דורסן לפי תומו ומהא משמע דקי"ל כר' שמעין במלאכה שאינה צריכה לגופה דהאי הוא טעמייהו דהני אמוראי דשרו בנחש ועקרב לדורסן לפי תומו וכן פסק ר"ח ז"ל כר' שמעון במלאכה שאינה צריכה לגופה משום דאשכחן לי' לרבא

שהוא בתרא לקמן בפרק נוטל דס"ל כוותיה דאמר תינוק מת וכיסו תלוי בצוארו פטור ואקשינן וליחייב משום תינוק ושני' סבר לה כר"ש דאמר מלאכה שא"צ לגופה פטור עליה ור' אבא נמי משמע דהכי סבירא ליה דאמר החופר גומא ואינו צריך אלא לעפרה פטור עליה ומדקאמר בתר הכי ואפילו לר' יהודה דאמר כו' משמע דעיקר מימרי' כר' שמעון אתיא וכן נראה דעת הריא"ף ז"ל שהביא מילתיה דר' יוסי בפ' במה מדליקין במכבה את הנר שפטור בכולן חוץ מן הפתילה כו' ואוקמה כרבי שמעון כדאוקימו לה התם בגמרא משמע דסבירא ליה דהכי הלכתא וכן כתב הני דמפיס מורסא וצידת נחש דאוקימנא לה בפרק שמונה שרצים כר' שמעון ואע"פ שכתב מאי דאמרי' בפרק כירה גבי שמואל דבמלאכה שאינה צריכה לגופה סבר לה כר' יהודה לא נתכוין אלא ללמדינו דלדידן אליבא דרבי שמעון אפילו גחלת של עץ נמי שרי והרמב"ן ז"ל הביא עוד ראייה לדבר דקיי"ל כר' שמעון במלאכה שאינה צריכה לגופה מדאמר בפרק מי שהחשיך בכל השבת כולה הלכה כר' שמעון ומדאמרינן בכל השבת כולה משמע דכללא הוא לכל מילי דשבת כר' שמעון במלאכה שאינה צריכה לגופה ובדבר שאיני מתכוין ובמוקצה דמשום האי כללא הוא מאי דאמרינן בפרק המצניע והאידנא דקיי"ל כר' שמעון שרי אפילו לכתחילה ולא מצינו בשום מקום אחר שפסק להדיא כר' שמעון כדי שיסמכו עליו ולומר והאידנא דקי"ל כר' שמעון ויתבאר עוד בפרק מי שהחשיך בס"ד אבל הרמב"ם ז"ל פסק בפ"ח בהלכות שבת כר' יהודה דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה:

דף קכב.

א"ל כאותן של בית אביך פרש"י ז"ל שהיו קטנות אבל גדולות אסור דאדם קובע להם מקום ולפי זה הא דמסקינן לקמן בפרק כל הכלים דכל הכלים ניטלין בשבת ואפילו בניטלין בשני ידים ואפילו בשני בני אדם דוקא בשאר כלים דלא קפדי עלייהו אבל פטומות כיון דקפדי עלייהו ומייחדי להו מקום לא. והקשה הרמב"ן ז"ל דבפרק כירה שריא אפילו מנורה הנטלית בשתי ידים דלא אמרי' אלא בשל חוליות א"נ דאית ביה חידקי ומשום דגזרינן אטו של חוליות וכיון דמנורה שריא פמוט נמי משמע דשרי שאין בין פמוט למנורה אלא שהמנורה יש לה קנים אילך ואילך ופמוט אין בו דאמרינן בפרק הקומץ רבה אינה באה זהב אינה באה קנים ההיא פמוט מיקרי לפי' פי' ז"ל דכאותן של בית אביך היינו שהיו גדולות שאביו של ר' זירא גבאי של מלך היה והיו יודעים שפמוטות שלו גדולות היו ואותן של בית רבי אע"פ שעשיר גדול היה לא היו בקיאין בפמוטות שלו אם היו גדולות או קטנות שאפשר שקטנות היו ולא היה משתמש בהן

אלא לתשמישו בלבד והא דבעא מיני' בניטלין בשתי ידים ולא בעי מיניה בניטלין בשני בני אדם כמו ששאל בקרונות אורחא דמילתא נקט שאין דרך לעשות פמוטות גדולות כ"כ שיצטרכו לטלטלן שני בני אדם אבל מכיון שהשיב לו בקרונות דאפילו בשני בני אדם הוא הדין לפמוטות ולשאר כל הכלים. ושני בני אדם נמי לאו דוקא דה"ה ארבעה וחמשה אע"ג דאפליגו בם בירושלמי וראייה לדבר מדשרי בפרק המוציא תפילין אסיתא דדרו ליה בי עשרה ושריותא דדרו ליה בי עשרה משום דתורת כלי עליהן:

מתני' נכרי שהדליק את הנר משתמש לאורו ישראל. פי' ואע"ג דאיכא רוב ישראל בההוא דוכתא ואע"ג דאמרינן בנר הדלוק במסיבה ובמרחץ המרחצת בשבת דאם רוב ישראל אסור ה"מ היכא שלא עשה אותה מלאכה הא"י בשביל עצמו אלא בשביל העומדים שם ומש"ה אם רוב ישראל אסור דאדעתא דרובא קא עביד אבל כל שהדבר מוכיח שהא"י עושה מלאכה בשביל עצמו כי ההיא עובדא דשמואל דחזא דאייתי שטרא וקא קרי בכי האי גוונא אפילו יש שם רוב ישראל מותר:

ואם בשביל ישראל אסור פירוש אע"ג דס"ל לר' מאיר דמבשל בשבת בשוגג יאכל ואפילו בו ביום ואמרי' דרב מורי להו לתלמידי כר"מ אפ"ה מחמרינן טפי במלאכת א"י ממלאכת ישראל טעמא משום דבמלאכת ישראל בשוגג ליכא למיגזר אטו מזיד שלא נחשדו ישראל על השבתות אבל במלאכת א"י איכא למיחש שמא ירגילו בכך לשבת אחרת והכי איתא בתוספתא והיינו טעמא נמי דבמלאכת א"י הנעשית בשביל ישראל ואפילו לערב אסור בכדי שיעשו דאלו במבשל בשבת לר' יהודה דגזר שוגג אטו מזיד א"נ במזיד לר' מאיר למאן דשרי להו ההוא תבשילא במוצאי שבת לאלתר ואין צריך להמתין בכדי שיעשו ומיהו איכא למידק כי היכי דאסרינן משקין שזבו ופירות הנושרין שמא יסחוט או שמא יעלה ויתלוש נגזור נמי בא"י העושה לצורך עצמו שמא יעשה ישראל בידים. תירץ הרמב"ן ז"ל דהיינו טעמא משום שאין ישראל מצוי אצל א"י בשבת ויבוא להשתמש ממה שהא"י עושה לצורך עצמו וכיון דמילתא דלא שכיחא היא לא גזרו בה ועוד דישראל מא"י לא גמר במלאכות דשבת אבל בפירות הנושרין דהויא מילתא דאתי ממילא בכי אהאי גוונא גזרינן וכ"ת א"כ פירות שתלשן א"י לצורך עצמו בשבת יהיו מותרין לישראל בשבת י"ל דכיון דפירות האילן עבידי דנתרי ולא מינכר אי נתלשו ממילא או תלשן א"י לא פלוג בהו רבנן וכ"ת תינח בפירות האילן אבל עשבים דאין דרכן ליתלש מ"ט לא שרי לישראל דאלו בגמרא אמרי דקאי לה באפה ואזלא איהי ואכלה אבל להעמיד' עליהן אסור שמא יטלטל אותן. י"ל דבעשבים וכיוצא בהן שאין דרכן ליתלש אסורין משום מוקצה דהוו להו כבעלי חיים שמתו דמודה בהו ר' שמעון ואפילו

למאן דאמר חלוק היה ר' שמעון בבעלי חיים שמתו בהא מודה שאין אדם יושב ומצפה להם כלל והוו להו ככוס וקערה ועששית דאפילו לר' שמעון לא יזיזם ממקומם כדאיתא בפרק כירה:

ואיכא מאן דאמר דכי תנן ואם בשביל ישראל אסור דוקא לאותו ישראל שנעשה בשבילו אבל לישראל אחר שרי כדאמרינן בפרק אין צדין דהבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר ואחרים חולקים ואומרים דלא מקילי בהכי אלא באיסורי דרבנן אבל באיסורי דאורייי' לא דהא בפ' אין צדין לא אמרי' בגמ' מותר לישראל אחר אלא בבא מחוץ לתחום אבל ביש במינו במחובר דאמרינן התם דלערב נמי אסורין בכדי שיעשו לא מפליגי כלל בין אותו ישראל לישראל אחר אלמא כל שנעשית מלאכת איסור דאורייתא בשביל ישראל ליכא פלוגתא בין אותו ישראל לישראל אחר. ודאמרינן בתוספתא בפי"ו דשבת חפר לו קבר לא יקבר בו אבל ישראל אחר מותר ליקבר דאלמא אפי' במלאכה דאורייתא איכא פלוגתא בין ישראל שנעשית בשבילו לישראל אחר ל"ק מידי משום דכי שרי התם לישראל אחר לאו בשבת קאמר שהרי א"א לקבור בשבת ולאו בכדי שיעשו נמי קאמר דכל בכדי שיעשו באיסור דאורייתא לא מפלגינן בין אותו ישראל לישראל אחר אלא משום דאמרינן לקמן בפ' שואל שאם חפרו הקבר בשביל ישראל לא יקבר בו עולמית קאמר התם בתוספתא דדוקא אותו ישראל הוא דלא יקבר בו עולמית אבל ישראל אחר מותר בכדי שיעשו אבל לעולם בכל שנעשה בו איסור תורה ליכא פלוגתא בין ישראל זה לישראל אחר לא בשבת עצמה ולא בכדי שיעשו ולא עוד אלא אפילו באיסורין דרבנן נמי איכא למימר דכי מקלינן בהכי ה"מ באיסור תחומין שאינו שוה לכל דמה שהוא חוץ לתחום זה היא תוך תחומו של זה אבל בשאר איסורי אפילו דרבנן לא:

מילא מים לבהמתו משקה אחריו ישראל כתבו בתוס' בשם ר"ת ז"ל דמדנקט לבהמתו ולא נקט מלא מים לעצמו שותה אחריו ישראל משמע דבכי האי גוונא אפילו בשביל ישראל שותה ואינו נמנע דהא לא אהני לי' מעשיו שהרי הוא עצמו יכול לירד לבור לשתות כדאמרינן בפ' עושין פסין אדם מטפס ועולה מטפס ויורד ולבהמתו בלבד הוא שאסרו משום דאהני לה מעשיו שאי אפשר לה לירד לבור ולפי' התיר לישראל לאכול מפת שהכניס א"י בשבילו בשבת מרשות הרבים לרשות היחיד דהא לא אהנו ליה מעשיו שיכול היה הישראל לילך שם למקום שהפת שם ולאכול ממנו כ"כ הר"ז הלוי ז"ל בשם חכמי נרבונה ז"ל. אבל ה"ר יונה ז"ל הקשה לר"ת ז"ל ממתני' דהכא דקתני א"י שלקט עשבים לבהמתו מאכיל אחריו ישראל ואם בשביל ישראל אסור והתם מאי אהני ליה והא אמרי' מעמיד אדם בהמתו ע"ג עשבים וכדתניא במכלתא למען ינוח שורך וחמורך

הנח לה והיא תולשת וזו היא עיסה שלה. ודחק עצמו ר"ת ז"ל ותירץ כגון דקאי בתרי עברי נהרא דלא מצי למיזל להתם וכן הר"ז הלוי ז"ל דחק והעמידה בעשבים מפוזרים לכאן ולכאן דבכי האי גוונא אהנו ליה מעשיו. וכל זה אינו מחוור כלל הילכך משמע דמתני' דנקט בהמתו אורחא דמילתא נקט לפי שבמקום השקאת הבהמות מצויין שם ישראלים וכותיים אבל אה"נ דאפילו מילא מים לעצמו אסור לישראל לשתות מהם דהא אהנו ליה מעשיו שע"י מלאכתו של א"י הוא יכול לשתות מהן במקום זה:

עשה כבש לירד בו ירד אחריו ישראל כ' הרמב"ן ז"ל דדוק' יורד אחריו שאינו מטלטלו אלא שיורד בו ואינו אלא כיושב על האבן אבל לטלטלו אסור אלא א"כ היו העצים תלושים מערב שבת דבכי האי גוונא ליכא משום מוקצה לפי שאין הכותי מקצה כלום ודעתו על הכל וכמו שאמרו בירושלמי דאין הכנה לכותי אבל בשתלש העצים מן המחובר אסור לטלטלו ומכאן אתה דן לדברים התלושים שאפאן או בישלן הא"י לצורכו בדברים שאין בהם משום בישול שמותרים לישראל ואין בהם משום מוקצה והוא שראויין מתחילה לכוס הא אם אינן ראויין מוקצין הם ואסורים למי שיש לו אסור מוקצה לענין שבת משום דלא חזי והיינו דאמרי' בפ"ה דחולין השוחט לחולה בשבת אסור לבריא המבשל לחולה בשבת מותר לבריא מ"ט הא ראוי לכוס והא אינו ראוי לכוס:

גמ' רבא אמר אפילו תימא לפניו נר לאחד נר למאה. ומיהו רבא ודאי מודה לאביי דכל שלא בפניו אפילו במכירו ואפילו במידי דאיכא לאפושי ביה בשביל ישראל שרי דרבא אפי' בפניו הוא דאתי למשרי הילכך נקטי' דבשאינו מכירו אפילו בפניו ואפי' בדאיכא למיחש לאפושי בשביל ישראל שרי והיינו ברייתא דא"י שלקט עשבים לבהמתו ובמכירו ובשלא בפניו נמי שרי והיינו דאביי ואי מידי דליכא לאפושי ביה בשביל ישראל כנר וכבש אפילו בפניו שרי והיינו דרבא:

פרק שבעה עשר כל הכלים

דף קכב:

מתני' כל הכלים הניטלין בשבת. כתבו בתוס' דלא גרסי' כל הכלים ניטלין דא"ה משמע שאין שום כלי אסור בטלטול ולית' דהא איכא מיסר הגמל ויתד של מחריש' דלכ"ע אסירי בטלטול אלא ה"ג כל הכלים הניטלין בשבת וה"פ כל הכלים שהן ניטלין בשבת אף דלתותיהן של אותן שיש להן דלתות ניטלין עמהם ולפי זה הכי צריכין ג"כ לומר דלא גרסינן ודלתותיהן בוא"ו דלא שייכא בהא גרסינן וא"ו כלל. ולי אין צורך בכך דשפיר גרסינן כל הכלים ניטלין בשבת דכיון דקתני ודלתותיהן דלא מיירי אלא בכלים העשויין

להצניע בהן שמלאכתן להיתר ועיקר חידושיה דתנ' משום שריותא דדלתות הוא וכן מטין דברי רש"י ז"ל שכתב כלשון הזה כל הכלים שיש להן דלתות כגון שידה תיבה ומגדל ניטלין בשבת:

גמ' אדרבא בשבת מוכנין אגב אביהן. וא"ת והא אסיק' לקמן בפרק כלים זה דשברי כלים שנשתברו בערב שבת שרי טפי משנשברו בשבת דאילו בנשברו מערב שבת לכולי עלמא סגי להו במעין מלאכתן ואילו נשברו בשבת פלוגתא דרבי יהודה ורבנן לאו קו' היא דהתם כיון שאינן ראויין למלאכתן הראשונה דין הוא שבנשברו בשבת יהו אסורין מדין נולד אבל דלתות הכלים שראויות להחזירן למקומן ולשמש מלאכתן הראשונה טפי חזי כי נתפרקו בשבת שהן מוכנים אגב אביהן משנתפרקו בערב שבת דהתם איכא למימר דכיון שלא החזירום שם מבעוד יום בטלו מתורת כלי:

והכי קאמר ושניטלו נוטלין. פרש"י ז"ל דאביי מפרש דמאי נוטלין דמתני' היינו שנטלו ממקומו וקאמר דאין מחזירין אותן ומ"ה פרכיה רבא דנוטלין קתני ולא משמע שנטלו ועוד דכיון דלא איירי בהיתר נטילתן לא הוה ליה למתני אסור חזרתן ומאי אבל לא מחזירין ולא נהיר דכיון דברייתא קתני נוטלין היכי לימא אביי שההוא נוטלין שנטלו קאמר אלא ה"פ דאביי סבירא ליה דנוטלין דקתני בברייתא מטלטלין קאמר וה"ק שאם נטלו ממקומן שמותר לטלטלן אבל לא להחזירן למקומן וא"ה פרכיה רבא הדא דנוטלין קתני כלומר דמשמע שנוטלין אותן ממקומן דאע"ג דלענין היתר טלטול נקט תנא בדוכתי טובא לשון נטילה כתנן נוטל אדם את בנו נוטל אדם את הכלכלה נוטל אדם קיסם שמלפניו הכא שאני דכיון דקתני אבל לא מחזירין משמע טפי דנוטלין קאמר הילכך אם איתא דהאי נוטלין מטלטלין קאמר הוה ליה למתני ניטלין ולא נוטלין כי היכי דלא נטעי ביה ועוד מאי אבל כלומר דבשלמא אי נוטלין בהיתר נטילת דלתות ממקום מיירי כגון דנטילה וחזרה מענין א' הוא שייך למתני אבל משא"כ לאביי דכיון דהיתר' דרישא בטלטול מיירי ואיסורא דסיפא כענין חזרה שני עניינים חלוקים הם דלא שייך למתני בהו אבל:

אמר רב יהודה קורנס של אגוזים לפצוע בו את האגוזים. וא"ת ולרב יהודה דאמר דמתני' בכל שמלאכתו להיתר עסקינן מאי אירייא דנקטי בצורך גופו הוה ליה לאשמועינן רבות' טפי בצורך מקומו דרב יהודה ודאי דמתני' דתנן לקמן כל הכלים הניטלין לצורך ושלא לצורך ההוא שלא לצורך או אפילו מחמה לצל הוא או לצורך מקומו מיהא והי מינייהו דמקרי שלא לצורך הו"ל לתנא למינקט כמתניתין דהכא תי' הרמב"ן ז"ל דאה"נ דלרב יהודה הוה מצי למנקט ליה האי לצורך ושלא לצורך וא"ת לרב יהודה דאסר כלי

שמלאכתו לאסור אפילו לצורך גופו נמי אסור וכי היכי דלא נטעי בהא לומר דכלי שמלאכתו להיתר לצורך מקומו אסור הדר תנא כל הכלים הניטלין ניטלין לצורך גופו היכי שרי איהו גופי' לעיל בפ' כירה לטלטולי שרגא דמשרג' ורבי שמעון ורבי יהודה נמי דפליגי התם בנרות משום מוקצה תיפוק לי' דהוה ליה כלי שמלאכתו לאסור ולרב יהודה אין לו היתר טלטול כלל לאו קושיא היא משום דאיכא למימר דלא מקרי מלאכתו לאסור אלא בקורנס של נפחין שעושין בגופו מלאכה אסור אבל נר לא עביד מידי אלא שהוא בסיס לדבר האסור אלא מיהו הא קשיא דלעיל פרק ואלו קשרים אמר רב יהודה כלי קואי מותר לטלטלן בשבת וכלי קיואי ודאי לאסורי מקרי שהרי עושין מלאכה בגופן אלא ע"כ רב יהודה הדר ביה דרבא אהדריה דפרכיה ממתניתין ומשום הכי הדר איהו גופיה למימר כסבריה דרבא דכלי שמלאכתו לאסור גופו מותר והיינו ההיא דכלי קיואי:

דף קכג.

איתיביה אביי לרבא מדוכה אם יש בה שום מטלטל' אותה כו'. וא"ת היכי פריך אביי לרבא מהא דהא לקמן בסמוך אביי גופיה כרבא ס"ל כלי שמלאכת' לאסור לצורך גופו מותר ומיהא ברייתי' גופא צריך לקמן דבסמוך לרבא חבריה משמע דלדידי' אתי לה שפיר אי דמוקי מאי דקתני אין מטלטל' אותה לצורך מקומה אי דמוקי לה כר' נחמיה וכיון שכן היכי פריך מיניה לרבא י"ל דאביי הוה בעי למיק' אדעתיה דרבא רביה ומשום הכי פריך מדוכה לאפוקי תירוצה מיני':

אמר ליה הא מני רבי נחמיה היא בדין הוא דה"מ לתרוצה לצורך מקום ואתיא אפי' כרבנן אלא דבין לאביי בין לרבא משמע להו דפסיק ותני ואם לאו אין מטלטלין אותה לגמרי משמע אין מטלטלין אותה כלו כמו שאפרש עוד בסמוך בס"ד:

תרגמא אביי אליבא דרבא בגולמי עסקי'. וא"ת אכתי מאי אהני לן נימא דלענין טומאה לאו מנא לענין שבת נמי לאו מנא י"ל דאה"נ דטומאה ושבת כי הדדי נינהו מיד שהוא מחשב עלי' ליטלו כדי להשתמש בו הוה ליה כלי ומותר לטלטלו והה"נ דלאחר מכאן הו"ל כלי נמי לענין טומאה אבל כל שלא חשב עליו ונגע בו טומאה טהור ולפי זה כי קתני מותר לטלטלה בשבת דוקא לצורך גופו משום דההיא מחשבה משויא ליה מנא אבל לצורך מקומה לא אא"כ חשב עליה בתחילה:

אבל היכא דנטל חררה או עוקצה אדם זורק' לתוך גרוטאות. פירוש ובכה"ג לא מהניא מחשבתו דכיון שנראית ונדחית שוב אינה חוזר' ונראית במחשבה אא"כ תיקנה:

אסובי ינוקא רב נחמן אסר ורב ששת שרי. פרש"י ז"ל לתקן איבריו ביד ומאן דאסר משום דדמי למתקן ולא דמי ללפופי ינוקא דשריא לקמן בפ' חבית לכולי עלמא דהתם הוא שמלפפין אותו בבגדים והאיברין מתיישבין מאליהן אבל הכא שמחזירין ומתקנין ביד אסר רב נחמן וא"ת א"ה הוה ליה לרב נחמן למפשט איסוריה ממעצבין את הקטן דאמרינן לקמן דאסור לכך פי' ר"ת ז"ל דאסובי ינוקא היינו לאסוקי גרמא דפומא דנפלה לינוקי ומגביהין אותו ביד ורב נחמן דאסר סביר' ליה דכיון דלרפואה קא עביד איכא למגזר משום שחיק' סמנין ורב ששת דשרי סבר דכיון דביד קא עביד ולא בסם ליכא למיגזר משום שחיקת סמנין ומש"ה פשיט איסוריה רב נחמן מאפיק טויזין שהיא הקאה שנעשית ביד ואפי"ה אסרינן ליה בשבת משום רפואה והיינו ודאי משום גזירת סמנין ורב ששת דחי ליה דאה"נ דכל מידי דלא אורחיה אפילו ביד שייך למגזר בים אבל הכא אורחיה שדרכן של תינוקות בכך ומש"ה לא גזרינן ורב ששת פשיט היתרן ממחט של יד ליטול בה את הקוץ דאמר דכל היכ' דהוי אורחי' ואינו נעשו בהם לא גזרינן משום ק שחיקת סמני' וקיל"ן כרב ששת:

דף קכג:

בראשונה היו אומרים ג' כלים ניטלין בשבת. פי' ג' כלים שאינם נעשים בסיס לדבר המותר שאלו בנעשין בסיס לא אסרו עליהן כלום דאי לא תימא הכי קערות וכוסות וצלוחיות הכי נמי דאסירי הא ודאי לא אפשר אלא על כרחין כדאמרן:

וחזרו והתירו מחמה לצל מדלא קאמר וחזרו והתירו לגמרי משמע דשלא לצורך כלל אסור שכיון שמתחל' לא נאסרו כולן בכל ענין חוץ משלשה כלים הללו אין לנו אלא מה שהתירו חכמים בהן וכל המתיר יותר מהם עליו הראיה והכי נמי משמע דאמר רבא לקמן קנים טעמ' מאי משום איעפושי בהאי פורתא לא מיעפש והא קנים מלאכתן להיתר ולרבא ס"ל דכל שמלאכתו להיתר אפילו מחמה לצל מותר אפי' הכי קאמר דכיון שאין צורך בטלטולי הקנים כלל אפילו לאחר התרת כלים אסור לטלטלן וזו ראיה ברורה למי שגורס ההיא רבא אבל יש נוסחאות שכתוב בהן רבה ולדידהו לאו ראיה היא דכיון דרבה בדבר שמלאכתו לאסור ס"ל דלצורך מקומו אסר כדאית' בסמוך לית ליה נמי היתרא במחמה לצל בכלי שמלאכתו להיתר כי היכי דלית ליה לאביי ומיהו אפי' דכלי שמלאכתו להיתר שלא לצורך הכלי אסור לטלטלו ה"מ בכלים אבל כתבי הקדש ואוכלין לא נאסרו מעולם כל המחמיר עליו להביא ראיה:

עד שאמרו כל הכלים ניטלין בשבת ואפילו בשתי ידים מדנקט תלמודא במילתיה דאביי בשתי ידים ובמילתיה דרבה בשני בני אדם משמע דבדאביי בדוקא נקטיה דלא שרי אביי אלא בניטלין באדם א' ואזיל לטעמיה דאמר בסוף פ' ב"מ בעי מיניה דמר בשעת מעשה ואפי' בתרתי גברי לא שריא לי' אבל לרבא דשרי בשני בני אדם ה"ה דאפילו טובא וכדמוכח' ההיא דפרק המוציא תפילין וכמו שכתבתי למעלה בפרק כל כתבי בס"ד:

הכא במאי עסיקינן מחמה לצל משמע דאפילו אם אותו טלטול דמחמה לצל אין צריכין לו לא מחמת השום ולא מחמת המדוכה מותר דבההוא גוונא דאמרינן באין בה שום דאין מטלטלין אותה מחמה לצל בשביל המדוכה בההוא גוונא גופה אמרינן דכשיש בה שום מטלטלין אותה בשביל המדוכה. וא"ת והיינו שרי לטלטל המדוכה בשביל השום והרי לא אמרו ככר או תנוק אלא למת בלבד י"ל ה"מ בדבר שאין בו תורת כלי שהקצאתו מחמת עצמו אבל בדבר שיש בו תורת כלי שאין הקצאתו אלא מפני שמלאכתו לאסור ועכשיו משמע היתר במלאכתו הרי מה שאסרו מתירו והוה ליה כקדרה שמטלטלת עם התבשיל:

דף קכד.

ואתא ר' נחמיה למימר דאפי' דבר שמלאכתו להיתר לצורך גופו אין לצורך מקומו לא. פי' ולרבה לרבי נחמיה כלי שמלאכתו לאסור מתסר לגמרי משום דלצורך גופו לא משכחת לה דאפילו במלאכתו להית' לא שרי רבי נחמיה אלא בתשמישו המיוחד לו ובתשמיש' לאסור תשמישו המיוחד לו מלאכת אסור הוא הילכך לא משכחת לה ולצורך מקומו נמי אפילו בכלי שמלאכתו להיתר מיתסר וכל שכן בכלי שמלאכתו לאסור. ואע"פ שיש מי שחולק ואומר דלרבי נחמיה קורנס של נפחין לפצוע בו את האגוז תשמישו המיוחד לו מיקרי שאף זה שחיקה והכאה כיוצא בה ונמצא כלי שמלאכתו להיתר וכלי שמלאכתו לאסור לרבא אליבא דר' נחמן שוין. לא נהיר מדאמרינן פרק חבית חותלות של תמרים ושל גרוגרות כו' ותניא אידך מתיר אבל לא מפקע ולא חותך ומוקמי' לה כר"נ ומ"ה לא חותך אלא שאין כלי ניטל אלא לצורך תשמישו ואי אמרת דאפילו לרבי נחמיה כל תשמיש של היתר שהוא מעין תשמישו של אסור תשמישו המיוחד מיקרי למה לא חותך יחתוך במספרים או באותו כלי שעשו לחותכה ועפ"י שמלאכתו לאסור שא"א שלא יהא שום כלי עשוי לכיוצא בזה אלא ודאי לרבה אליבא דרבי נחמיה כלי שמלאכתו לאסור אין מטלטלין אותו כלל ומיהו לרבא אליבא דרבי נחמיה אפשר דלצורך מקומו שרי דכיון שהוא עשוי לטלטלו לצורך מקומו יותר מצורך גופו לרבי נחמיה שרי דכיון דסבירא

ליה שאין משנין שום כלי מתשמישו הרגיל בו בחול אם אתה משנה אותו מטלטל כליו שמלאכתו לאסור לצורך גופו הרי אתה משנה אותו מתשמיש אבל אתה מטלטל אותו לצורך מקומו הרי אף בחול רגילין בו בכך והיינו דאותביה אביי לרבא בסמוך מדוכה דמשמע ליה אין מטלטלין אותה לגמרי משמע והכי מותיב בשלמא לדידי רבי נחמיה היא כיון דמדוכה מלאכתה לאסור לר' נחמיה אין מטלטלין אותה כל אלא לדידך הא מני הא מטלטלין אותה לצורך גופה ולצורך מקומה אי ר' נחמיה לצורך גופה מיהא שרי לטלטלה הרמב"ן ז"ל:

לרבה אליבא דרבי נחמיה הני קערו' היכי מטלטלינן להו פי' דבשלמא לרבא מטלטלינן להו לצורך מקומן ולא תיקשי לך אי הכי לית להו שריותא בטלטול אלא מקומן שצריך לו ותו לא וליתא דכל שמטלטל לצורך מקומה אין אומרים לו שכיון שסלק מאותו מקום שהוא צריך לו שיניחנו מיד אלא כיון שטלטלו לצורך מקומו מניחו בכל מקום שירצה ומ"ה לא קשיא ליה לרבא מידי והכי נמי מוכחא סוגיא בפרק כירה דפרכינן לרבי יצחק דאמר אין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל ומשני' לכולהו פרכי בצריך למקומו:

דף קכד:

ב"ש אומרים אין מוציאין את הקטן ולא את הס"ת אכתבנה במקומה במסכת ביצה בס"ד בהא לימא רבי אליעזר אף של תמרה נראה מדברי בעל הלכות ז"ל שהוא גורס הוא דאמר כר"ש דאמר דבר שאין מתכוין מותר:

ולפי גרסא זו ק"ל דאף של תמרה שרי לפי שאף הן מלאכתן להיתר דכיון דקי"ל כר"ש דאמר דבר שאין מתכוין מותר מכבדין את הבית דלאו פסיק רישיה ולא ימות דזמנין דלאו משוי גומות וכן דעת הרב אלפסי ז"ל שהוא סובר דהא דאמרינן בפרק המצניע וקי"ל כר"ש שרי אפי' לכתחילה לא על הריבוץ בלבד נאמר אלא על הכבוד וכן דעם ר"ח ז"ל. והקשו לפני הריא"ף ז"ל מזו שאמרו בפ"ב די"ט אף הוא אמר שלשה דברים להקל מכבדין בין המטות וחכמים אוסרין ומשמע דקי"ל כרבנן והוא ז"ל השיב דהאי וחכמים אוסרים מאן חכמים רבי יהודה היא אבל לדידן דקי"ל כר"ש שרי אלו דבריו ז"ל:

ואל תתמה היאך שנו רבי יהודה בלשון חכמים כיון שאין הלכה כמותו שאף בקירוד וקרצוף שנו באותה משנה רבי יהודה בלשון חכמים כדמוכחא סוגייא דהתם. אבל רש"י ז"ל דבכל כבוד מודה רבי שמעון דאסיר דפסיק רישיה ולא ימות הוא וכן דעת הר"ז הלוי ז"ל והביא ראיה מדתנן בריש פרק מפנין אבל לא את האוצר ומפרשים בגמרא מאי אבל לא את האוצר שלא יגמור את האוצר כולו ואיכא פי' במקצת נוסחי וכן בהלכות

דילמא אתי לאשוויי גומות ומתני' דהתם ר' שמעון היא אלמא אפילו ר"ש מודה דאסור משום דפסיק רישי' ולא ימות הוה ולאו ראי' היא דהתם לאו במכב' עסיקי' אלא בגומר אותו בלא כבוד ואפי' הכי אסור שמא יראה שם גומות וישוה אות' ביד שכן דרך מכבדי אוצר למלאותן מפני האורחי' וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפ' כ"ו מהלכות שבת שמכבדו' של תמר' מותר לטלטל' בשבת מפני שמותר לכבד את הבית. אבל הראב"ד ז"ל כתב דדוקא בשכבד את הבית מערב שבת הא לאו הכי אסור דודאי אתי לאשוויי גומות וכתבו ג"כ דדוק' בדליכ' קלפי רמונים וכיוצא בהן שאין ראויין לטלטל אלו דבריו ז"ל ולא נר' כן דעת הראשונים שהתירו סתם שאף בשיש בבית עפר או קלפי רמונים ראויין לטלטל נראה שהתירו. ומסתברא דמשום גרף של רעי נגעו בה:

חרס קטנה מותר לטלטלה בחצר. פי' משום דשייכי בה כלים וחזיא לכסויי בה מנא. וא"ת וכי עדיפא חרס קטנה מכסויי כלים שיש להן בית אחיזה דלא שרי לטלטולינהו אלא א"כ יש תורת כלי עליהן כדאיתא בסוף פירקין. י"ל אין הכי נמי והיינו טעמא דהאי חרס קטנה כיון דמעיקרא היתה כלי גמור אע"ג דהשתא שבר כלי כל שהוא ראויה למלאכה עדיין ותורת כלי שהיה בה עליה מה שאין כן בכסויי הכלים שמעולם לא היו כלים גמורים ומ"ה בעי' שיהא תורת כלי עליהן:

אמר רבינא כמאן מטלטלין האידנא כסוי דפטרי כו' לענין הלכה פסק הרב אלפסי ז"ל שמטלטלין אותן אעפ"י שאין להם בית אחיזה. והר"ז הלוי ז"ל הקשה עליו שהוא ז"ל פסק בסוף פירקין כת"ק דמתני' דאסר אפילו בכסוי כלים דחברינהו בארעא כל שאין להם בית אחיזה ואמאי והא שרי' בכסויי דתנורי דמשרי להו רבינא שהוא בתרא ואפשר שהריא"ף ז"ל מפרש חברינהו בארעא כגון חביות הקבורות בקרקע לגמרי ורבנן אסרי מפני שאין נראות והרי הן ככסוי הקרקעות אבל בכסוי הכלים המגולים אעפ"י שמחובר לקרקע לא פליגי רבנן עליה דמתני' וכן כתב הרמב"ן ז"ל בפ' כ"ה מהל' שבת:

דף קכה.

וכי קאמר רבינא כמאן מטלטלי' האידנא כסויי דתנורי אלא דתנורי ודכוותייהו. וכ"ת א"ה כיון דר' יוסי שרי במתני' אפילו בכלים הקבועי' בקרקע לגמרי למה ליה לאסהודי על כסוי תנור שאינו טמון בקרקע דאפילו רבנן מודו ביה. י"ל משום דרבי יוסי משום האי אסהדתא שרי בכולהו דשמיע ליה מרבי אליעזר ב"ר יעקב דשרי כסוי תנור דסבירא ליה דכיון שהוא מחובר לקרקע דאפילו הכי שרי אפילו כסוי הכלים הטמונים שרי דסבירא ליה דליכא לאפלוגי בינייהו ורבנן דפלוגי עליה במתני' מפליגי בהו:

דף קכה:

אבל במניח נעשה בסיס לדבר האסור. וקי"ל הכי וכדרב דאמר הכי בפרק נוטל. ועוד דכיון דרבא ס"ל דבמניח נעשה בסים לדבר האסור ורב יוסף סבירא ליה דבמניח נעשה כסוי לחבית ק"ל דבכל דוכתא דלא אפסיק הלכתא רבה ורב יוסף הלכתא כרבה בר משדה קנין ומחצה. וכן פסק הריא"ף ז"ל לקמן בפרק נוטל. וא"ת והא קי"ל בחריות של דקל שגדאן לעצים ונמלך עליהן לישיבה דישב בלחוד מהני אע"פ שלא חשב ולא קשה כדאיתא בפרק במה טומנין וכי היכי דהתם מהניא ישיבה הכא נמי לישני לן בהנחת האבן על פי כחבית מבעוד יום. י"ל דהתם שאני משום דחריות של דקל עבידי לישיבה ומ"ה מהנייא בהו אבל אבן לא עבידא לשווייה כסוי לחבית ומ"ה לא מהניא בה הנחה דמבעוד יום. והיינו דמדמי' ליה לנדבך של אבנים שאין אדם מיחדן לישיבה כדמוכח בפרק כירה במאי דמקשי' עליה דרבי יצחק דאמר דאין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל דגבי לבנים מתרצים דאייתר מבנינא דחזייא למיזגא עלייהו וגבי אבנים מתרצי תירוצא אחרינא אלמא לא חזי למיזגא וטעמא דמילתא מפני שישיבתן קשה כדאמרי' בירושלמי אבנים שישבנו בנעורותינו עשו לנו מלחמה בזקנותינו הרמב"ן ז"ל:

לא נחלקו אלא להוסיף שרבי אליעזר אמר אין מוסיפין. וא"ת מנין דרבי אליעזר אסר להוסיף על אהל עראי דילמא אפילו רבי אליעזר אומר דמוסיפין ומאי דבעי קשור ותלוי משום אסור טלטול י"ל אי משום אסור טלטול בקשור לחודיה סגי שאין לך הכנה מזו מדבעי נמי תלוי ש"מ דסבירא ליה דאין מוסיפין וכתב רש"י ז"ל דלא מיקרי אהל אלא גג אבל מחיצה צניעותא בעלמא היא וכל שאינה מחיצה קבועה אפילו לעשותה לכתחלה שרי והא דמייתי הכא פלוגתא דמוסיפים על אהל עראי אע"ג דמחיצה הוא היינו טעמא לפי שהוא מחיצה קבועה ולומר שרבי אליעזר אוסר להוסיף בכל מה שאסור לעשותו לכתחילה בין מלמעלה ואפי' באהל עראי בין מן הצד ואפילו במחיצה קבועה וחכמים מתירי' תוספת עראי בין מן הצד במחיצה קבועה כגון פקק החלון בין בתוספת אהל אפי' מלמעלה כי ההיא עובדא דעירובין דהנהו דיני דהוו ליה לרב הונא ביממא בעו טולא ובלילא בעו אוירא אתא לקמיה דרב אמר ליה זיל כרוך טריא ושייר בה טפח למחר מוסיף על אהל עראי הוא ושפיר דמי אבל במחיצת עראי ליכא אסור אהל כלל ולכאורה הכי משמע בפרק כל גגות גבי פלוגתא דרב ושמואל בכותל שבין שתי חצרות שנפל דרב אסר לטלטל אלא בארבע אמות ושמואל שרי לטלטל זה עד מקום עיקרו של כותל וזה עד מקום עיקרו של כותל דסבירא ליה דשבת הואיל והותרה מקצתה הותרה כולה ואמרי התם רב ושמואל הוו יתבי בההוא חצר נפל גודא ביני וביני אמר להו שמואל גדו

לי גלימא אהדירנא רב לאפיה ואמרי' עלה היכי עביד שמואל הכי כלומר למה הוצרך לכך והא הוא דאמר זה מטלטל עד עיקרו של כותל וזה מטלטל עד עיקרו של כותל ומפרקי' שמואל דעבד לצניעות' דעלמ' הוא דעבד וא"א שאסור לעשות מחיצה בשבת תיקשי ליה היכי שרי למעבד הכא דהא אין עושין אוהל בתחלה בשבת ורב דאהדרינהו לאפיה כבר פרש"י ז"ל דלאו משום אסור עשיית המלאכה אלא משום טלטול הגלימא וכטעמיה דאסר לטלטל אלא בד' אמות ומתוך כך מחק רש"י ז"ל בפ"ק דסוכה ובעירובין פרק כיצד משתתפין מה שכתוב בנוסחאות גבי ההיא דכתיב פעם אחת שכחו ולא הביאו ס"ת מערב שבת למחר פרשו סדינין על גבי העמודים והביאו ספר תורה וקראו בו והנוסחאות גורסות פרסו ס"ד אין עושין אהל עראי כו'. וכתב רש"י ז"ל דלא גרסי' לה מחיצה ליכא משום אהל אלא הכי גרסי' פרסו סדין ותו לא כלומר היאך הביאו הסדין עצמו ברשות הרבים ומכלל דברים אלו אתה למד שרש"י ז"ל סובר שאפי' מחיצה המתרת מותר לעשותה בשבת כי ההיא מחיצה דסדינין וכי ההיא מחיצה דכותל שבין שתי חצרות שהיא מותרות אליבא דרב וקשיא עליה מדגרסינן בפר' מי שהוציאו הא דתניא נפל דופנה של סוכה לא יעמיד בה אדם ובהמה וכלים ולא יזקי' את המטה לפרוס עליה סדין דהא תני' עושה אדם את חבירו דופן כדי שיאכל וישתה ויזקוף את המטה ויפרוש עליה סדין כדי שלא תפול החמה על המת ועל האוכלין ומפרי' לא קשיא הא ר' אליעזר הא רבנן דתנן פקק החלון ר' אליעזר אומר בזמן שקשור ותלוי כו' והקשה עליה ולאו מי אמר רבה בר בר חנה הכל מודים שעושין אוהל עראי בתחילה בשבת לא נחלקו אלא להוסיף ומסקינן כלים אכלים לא קשיא הא בדופן שלישי הא בדופן רביעי אלמא אפי' במחיצה שייך אהל עראי לפי' ר"ת ז"ל דתוספות אהל עראי שייך בין למעלה בין מן הצד דכל תוספת מחיצה שאינו מתיר בפקק החלון ודופן רביעית אסור לר' שמעון ושרי לרבנן וכל מחיצה שהיא מותרת כעושה אהל לכתחילה דמי והיינו טעמא דדופן שלישית דמיתסרא אפילו לרבנן ובהכי אתי שפיר מאי דתלי' פלוגתא דר' אליעזר ורבנן בפקק החלון במוסיף על אהל עראי והיינו ההיא נמי דפרק כל גגות דאהדרינהו רב לאפיה משום דכיון דסבירא ליה לרב דשבת אע"פ שהוארה מקצתה לא הותרה כולם נמצא שפריסת גלימא זו נקראת מחיצה המתרת ועשיית אהל לכתחילה מיקרי ומתסר ואפילו לרבנן ובהכי נמי אסי שפיר מה שכתוב ברוב הנוסחאות בפ"ק דסוכה ובפרק כיצד משתתפין לכתחילה היכי פרסי מפני שהיא מחיצה המתרת ואסור לעשותה בשבת ומה שכתב רש"י ז"ל דפרכינן דהתם היינו משום דמתמהינן היאך הביאום דרך רשות הרבים אינו מחוור דמאי דמיא פירכא דילמא דרך מלבוש הביאום:

דף קכו.

בין קשור בין אינו קשור והוא שמתוקן. פי' דמתוקן דאמרינן במחשבה בעלמא דהא מסקינן ואמרינן אנא דאמרי כי האי תנא כלומר כרשב"ג רשב"ג במחשבה בעלמא סגי ליה וגבי ר' יוחנן הוא דאמרינן דפליג עליה בחדא דבעי תורת כלי אבל ר' אבא משמע דלגמרי ס"ל כרשב"ג והא דאיתיה בסמוך אמר ר' יהודה בר שילא אמר ר' יוסי אמר ר' יוחנן הלכה כרשב"ג לא גרסינן בה ואמר ר"י בוא"ו אלא אמר רב יהודה ומילתא באפיה נפשה היא ולא אסוקי מילתא ר' אבא דאמר אנא דאמרי כי האי תנא וכמש"כ רש"י ז"ל:

דף קכו:

והוא שיש תורת כלי עליהן. פירש"י שיהא ראוי לתשמיש אחר ור"ת ז"ל הקשה עליו דאי הכי כלי גמור הוה וכיון שכן מאי טעמא דר' אליעזר לפי' פי' הוא ז"ל דר' יוחנן לא בעי אלא שיעשה בו מעשה שיהא נראה שעומד לכך דנגד היינו עץ בעלמא שלוקח מבין העצים שאין עליו שום הכירא כלל ומ"ה צריך שיתקננו במעשה גמור כגון שיעשה בה גלוסקרא או תיקון אחר כדי שיהא ניכר שהוא מוכן להיות פותח ונועל בו וכיסוי כלים ג"כ שבכאן אינו אלא דפין בעלמא ולפי' מצריך בהן ר' יוחנן תורת כלי כלומר שיעשה בו מעשה כדי שיהא ניכר שהוא עומד לכך ולא גמור דא"כ לא צריכה למימר:

ולענין פסק הלכה פסק הריא"ף ז"ל כר' אבא דאמר אפילו שאינו קשור ולא תלוי כיון שמתוק' פוקקין בו ולא הזכיר בזה דבעינן שיהא תורת כלי וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפ' ה' מהלכות שבת ותמהני למה ונ"ל דכי בעי תור כלי ה"מ היכא שלא נשתמש בהן מבע"י כגון קנה שהתקינו ב"ה להיות פותח ונועל בו ולא נשתמש בו עדיין אבל כל דבר שנשתמש בו היינו תורת כלי שלו דאי לא תימא הכי קשיא הלכתא אהלכתא דהכא מסקינן דבעינן תורת כלי ולעיל בפרק במה טומנין גבי חריות של דקל גופייהו נקטינן כרב אשי דאמר ישב אע"פ שלא קשר ולא חשב ועוד דר' אשי אמר הכא משמיה רבי יוחנן דבעינן תורת כלי ולעיל אמר איהו גופיה משמיה גבי אבן שעל פי החבית דבמניח נעשה כיסוי לחבית אלא ודאי כדאמרינן דכי בעינן תורת כלי ה"מ כשלא נשתמש בו מבעוד יום אבל בשכבר נשתמש בו זהו תורת כלי שלו ולפיכך לא הזכיר הריא"פ ז"ל בפקק החלון תורת כלי דמסתמא נשתמש בו מבעוד יום שהרי צריך הוא להיות מכוין למדתו של חלון ולכוונו בשבת אי אפשר אבל בקנה שהתקינו ב"ה להיות פותח ונועל בו הוא שהזכיר תורת כלי משום דלא משמע שנשתמש בו וכן בכיסויי הכלים לפי שכסויי

הכלים אינן צריכין להיות מכוונין למדתן של כלים שיהא צריך להשתמש בהן ולראות בהן מבעוד יום ומ"ה אי לא נשתמש בעי' שיהא תורת כלי עליהן:

פרק ח"י מפנין

מתני' מפנין תרומה טהורה. כתב רש"י ז"ל אבל טמאה לא משום דאפילו לבהמת כהן לא חזי' בשבת ואע"ג דבחול חזייא להא כדתניא בפרק כל שעה שאם רצה כהן מריצה לפני כלבו ובשבת וי"ט לא חזייא דזהו ביעורא מן העולם או להסיק או לבהמתו ואין מבערין תרומה וקדשים בי"ט וליתא דתרומה טמאה לא חזייא לכלב דבשריפה היא כדאמר רבא בפרק במה מדליקין כשם שמצוה לשרוף את הקדשים שנטמאו כך מצוה לשרוף את התרומה שנטמאת ובשריפה בלבד הוא שהתירה תורה ליהנות ממנה וכדדרשינן הכא שלך תהא להסיקה תחת תבשילך ובהדיא תנן בפרק בתרא דתרומה אלו הן הנשרפין חמץ בפסח ותרומה טמאה כו' ותניא בברייתא אוכלין בשריפה ומשקין בקבורה והא דתניא בפסחים מריצה לפני כלבו לאו בתרומה טמאה תניא אלא בתרומת חמץ ואליבא דרבי יוסי הגלילי דאמר חמץ בפסח מותר בהנאה:

גמרא ושמואל אמר ד' וה' כדאמרי אינשי ואי בעי אפי' טובא מפנין. כך היא הגירסא בספרים שלנו וכתב הרי"ף ז"ל בהלכות שיש מי שפוסק כרב חסדא ואיכא מאן דפסק כשמואל וכמו שכתוב בהלכותיו. ואע"פ שלא הכריע הרי"ף ז"ל בפי' כחד מיניהו נראה שהוא ז"ל הוא פוסק כר"ח שהרי כתב לבעיין דבעי' בסמוך הני ארבע וחמש דקא אמרינן אע"ג דאיכא אורחים טובא או דילמא הכל לפי האורחים וההיא ודאי כרב חסדא שייכא דאלו לשמואל לא נ"ל מינה דהא אמר אפילו טובא מפנין הלכך נקטינן דרב חסדא ומיהו אף ע"ג דלר"ח צריכין למימר דמאי אבל לא את האוצר שלא יתחיל באוצר תחילה ולא מצינן לפרושי שלא יגמור את האוצר דהא תנא ליה ארבע וחמש מאוצר גדול אלא ודאי שלא יתחיל קאמר ואפילו הכי לא קיי"ל כסתם מתני' דאליבא דר' יהודה אתא דאית ליה מוקצה ואנן קיי"ל כר' שמעון ואע"ג דבסוף פרק מי שהחשיך מקשינן סתמי ולא מקשינן מהא משום דהא לא מכרע' דמצינן לאוקמי כר"ש וכפי' דשמואל אבל רב אחא משבחא ז"ל גריס בהא דשמואל ארבע וחמש כדאמרי אינשי ומאי אבל לא את האוצר שלא יגמור את האוצר ולא גריס בה ואי בעי אפי' טובא מפנין. ולפי גירסא זו בעיין דלקמן דבעינן הני ארבע וחמש דאמרינן אע"ג דאיכא אורחי טובא כשמואל נמי אתיא דשמואל נמי לא שרי טפי מחמש קופות וכיון דסוגייא דשמעתין לא קשיא ליה קיי"ל כוותיה חדא דמוקי לה למתני' כר"ש ועוד דשמואל קשיש מרב חסדא ועדיף מיניה:

דף קכז.

שלא יגמור את האוצר כולו. פירוש דילמא אתי לאשוויי גומות במתכוין שכן דרך מכבדין אוצר להשוותן חיישינן מפני האורחים אבל בלא מתכוין ודאי לא לר' שמעון דאמר דבר שאין מתכוין מותר וקיי"ל כוותיה וכמו שכתבתי בפ' כל הכלים בס"ד. תנו רבנן אין מתחילין באוצר תחילה לא קיימא לן הכי דכר' יהודה אתא דאית ליה מוקצה ואע"פ שכתבה רב אלפס ז"ל בהלכות לא לפסוק הל' כמותה שהרי כתב מחלוקתה בצדה תניא אידך כו':

תבואה צבורה מזמן שהתחיל מערב שבת מותר להסתפק ממנה בשבת. זו היא גירסת רש"י ז"ל ולפי גירסא זו הא דאמרינן עלה וכמה כדי כור תבואה צבורה לתך כרבי אחא אתיא ולא קיימא לן כוותיה אלא כר"ש ואפי' לתך ואפי' כוריים מותר להסתפק ממנה בשבת והריא"ף ז"ל כתבה בהל' שהוא ז"ל גורס בה מותר לטלטלה וה"פ דכשמפנה מפני האורחים עסקינן אלא דלא שמעינן ממתני' אלא תבואה שבקופות אבל תבואה צבורה שבאוצר לא שמענו ולפיכך נחלקו בה בבריי' ר' אבא ור' שמעון דר' אבא אסר לטלטל ור' שמעון מתיר והא דתני עלה כמה שיעור תבואה צבורה אליבא דר"ש אתיא פלוגתא כלומר כמה שיעור תבואה צבורה דשרי ר"ש לטלטל ואמרינן לתך ולפי דברי הירושלמי היינו נמי כשיעור ד' וחמש קופות דגרסינן התם ר' זעירא שאל לר' יאשיה כמה שיעורן של קופות א"ר נלמוד סתום מן המפורש דתנינן בשלש קופות של שלש שלש סאין תורמין את הלשכה ויש לתמוה על הריא"ף ז"ל שלא כתב בהלכות בעיין דמעוטי בהלוכא עדיפא או דלמא מעוטי במשוי עדיף:

דף קכז:

כיון דאי בעי מפקר נכסיה הוי עני. וא"ת למה לן האי טעמא תיפוק ליה דחזי לעניים דהא אמרי' גבי תרומה דאע"ג דלא חזי לישראל כיון דחזיא לכהן שפיר דמי ותנן נמי רשב"ג מתיר בלוף מפני שהוא מאכל לעורבים וי"ל דתרומה כיון דעל כרחיה יהיב ליה לכהן הוא דאמרינן דכיון דחזייא ליה שפיר דמי ולוף נמי מתוך שאין ראוי אלא לעורבים אבל דמאי אי לאו טעמא דאי בעי מפקר נכסיה לא הוה שרי לטלטולי דהאידנא לא חזיא למידי לפי שהוא ממתין עד למחר ומפריש ואוכל ובתוס' אמרו דלא גרסינן ליה ואי גרסינן ליה שטפא דגמרא היא דמשום דאיתמר הכי בפסחים ובברכות ובמנחות אמרינן הכא נמי הכי דמ"מ בעי למימר דחזי לעניים ולאכסניא ותנן מאכילין אח העניים

דמאי כו' ומשום הכי תפיס ליה כולא לא שיטה דהתם דלדיד' נמי חזי אבל לא שהיה צריך לכך:

דף קכח.

ואת החרדל מפני שהוא מאכל ליונים וא"ת ותנא דמתני' אמאי לא שרי לי' מש"ה דהא יונים שכיחי טובא י"ל דבהא פליגי דתנא דמתניתא סבר דרוביה דחרדל למאכל אדם קאי דכיון דהשתא לא חזי ליה אע"ג דחזי נמי ליונים לא מטלטלינן ליה דמידי דחזי ליה לאיניש מקצה ליה מיונים ותנא דברייתא סבר דכיון שהוא מאכל ליונים דעתיה נמי עלייהו אבל מדברי הריא"ף ז"ל נראה שפסקה לברייתא וכן הרמב"ם ז"ל בס' כ"ו מהלכות שבת משמע דא"ל דתנא דמתני' ותנא דברייתא ל"פ אהדדיה אלא מר כי אתריה ומר כי אתריה דבאתריה דתנא דברייתא היו רגילין לגדל יונים ובאתריה דתנא דמתני' לא היו רגילין בהם:

מתני' חבילי קש כו' התקינן למאכל בהמה מטלטלין אותן. פי' דמשום דמסתמייהו דהני להסקה קיימי בעי בהו הזמנה:

וחכמים אומרים מולל בראשי אצבעותיו. כתב הר"ז הלוי ז"ל דכי שריא הכי בשבת דוקא בחבילי תלתן כגון מאה אזוב וקורני' ואמינתא ופיגם אבל בחבילי תבואה וקטניות לא התירו בשבת כלל ואראיה לדבר מדאמרינן התם בפ"ק די"ט דאמר להו רבה בר בר חנה לאושפזיכני' מוללין מלילות ומפרכין קטניות בי"ט ופרכינן מינה דבי"ט הוא דשרי אבל בשבת אסור למלול וכי אותביה מברייתא דקתני המולל מלילות מערב יום טוב תירצה הכי איידי דתנא רישא מערב שבת תנא סיפא מערב יום טוב דוקא מערב שבת הוא דשרי אבל בשבת אסור למלול והא דאמרינן התם בפ"ק דביצה כיצד מולל דאלמא שרי למלול ביו"ט מפרשי' להו אבל לא בשבת ואין זה דעת הרב אלפסי ז"ל שהוא הביא כאן בהלכותיו ההיא דאמרינן התם כיצד מולל ופסק הלכה כרבא דאמרינן התם כיון דקא משני אפילו טובא נמי משום דקאי כחכמים דאמרינן הכא דמולל באצבעותיו אלמא ס"ל ז"ל דההיא דאמרי' התם כיצד מולל וקאי אתבואה וקטניות בשבת נמי היא והכי מי מוכח בתוספתא דמס' י"ט דקתני להו המולל מלילות מערב יו"ט והמולל מלילות מערב שבת מנפח על יד על יד ואוכל אבל לא בקנו' ולא בתמחוי ובמסכת ביצה אכתוב בזה יותר בס"ד. איתמר בשר חי מותר לטלטל בשבת תפל כו' זו היא גירסת רש"י ז"ל ופי' בשר תפל שאינו מליח כלל מכלל דחי היינו מליח ולא נהירא דבכל דוכתא חי לא משמע מליח דאמרינן התם בין חי בין מליח מותר לטלטלו וכי בעי' לאפלוגי בין

מליח לתפל בהדיא אמרינן הכי כדקתני בברייתא לקמן מליח מותר לטלטלו בשבת דג תפל אסור לטלטלו ועוד דאי הכי בשר תפל אמאי אסר ליה רב חסדא והא חזי לאומצא וכדמשני איהו גופיה בסמוך שאני בר אווזא דחזי לאומצא וכי תימא דחהני מילי בשר אווזא דוקא דרכיך אבל בשר אחר לא ליתא דכל בשר חי נמי חזייא לאומצא וכדאמרינן בפרק כל הבשר השובר מפרקת' של בהמה קודם שתצא נפשה גוזל את הבריות ומבליע דם באיברים ואיבעי' להו התם לימא גוזל את הרבים ומבליע דם באיברים ואי בעי לאכול מיניה באומצא לא מצי אלמא בשר בהמה חי נמי חזי לאומצא אלא ה"ג וכן בה' הריא"ף בשר חי מותר לטלטלו בשבת בשר תפוח ר"ה אמר מותר לטלטלו ואע"ג דקתני בברייתא דלקמן בההיא דמטלטל בשר תפוח מפני שהי' מאכל לחי' ולא אקשו מיניה לרב חסדא משום דהוי מצי לאוקומה כר' שמעון ורב חסדא כר' יהודה ס"ל והקשה הרשב"א ז"ל בברייתא לקמן אמאי נקט מפני שהוא מאכל לחיה הו"ל למימר מפני שהוא מאכל לכלבים כלישנא דמתניתין דתנן מחתכין את הנבילה לפני הכלבים ורב הונא ורב חסדא נמי למה להו למנקט בפלוגתייהו בשר תפוח לינקו' בשר נבילה ולדידי ל"ק דבשר תפוח היינו סרוח לא חזי לכלבים אלא לחיה וקי"ל כרב הונא.

במוקצה דבטלטול סבר לה כר' שמעון. וא"ת דהא אמרי' בפ"ק דכרכי דזוגי רב אסר ואמרי' נמי בפרק כירה דרב אמר מניחין ע"ג דקל בשבת משום דכיון דמוקצה הוא לא אתי לטלטלי ולאשתמושי במחובר וההיא מוקמינן לה התם כר' יהודה אלמא אפילו במוקצה דטלטול סבר לה רב כר' יהודה. י"ל דכי אמרינן הכא דבמוקצה דטלטול סבר לה כר"ש ה"מ בדבר הראוי לאכילה דהיינו לאסור אכילתו אבל טלטולו שרי אבל במה שאינו עומד לאכילה טלטולו אסור דאי לא אסרינן ליה במידי ומ"ה כרכי דזוגי דזו לאכילה אסירי בטלטול ומותר השמן שבנר נמי לא חזי לאכילה ומש"ה אסיר ליה רב בטלטול כדמוכחא ההוא דפרק כירה ובהאי אתי שפיר לגירסת רש"י ז"ל דגרים בשר תפל שאף הוא עומד לאכילה אבל לגירסת הריא"ף ז"ל בשר תפוח אי אפשר לומר כן דהא לא חזי לאכילה וא"ה שרי ליה רב בטלטול כר' שמעון אלא ה"פ דההיא דכרכי דזוגי מוקצה מחמת מיאוס הוא וכמו שפיר' ר"ת ז"ל דהיינו מחצלאות שפורסין ע"ג דגים מלוחים וריחן רע ונמאסין והרי דבר מוקצה מחמת איסור הוא ובמוקצה מחמת מיאוס או מחמת איסור ס"ל לרב אפילו לענין טלטול כר' יהודה דהכי מוכח בסוף פרק בתרא דמכילתין:

דף קכח:

אין מילדין את הבהמה פירש"י משום טירחא. והרשב"א ז"ל כתב דמשום חלול דאורייתא הוא וראייה לדבר דאקשינן בגמרא נמי מילדין את האשה ומחללין עליה את השבת מכדי תנא ליה מילדין את האשה וקורא לה חכמה מחללין עליה את השבת לאתויי מאי ואם איתא דמילדין אין בו אלא טירחא בעלמא מאי קא מקשי ליה מחללין לאתויי מאי דהא אצטריך לאתויי אפילו חלול דאורייתא ואי משום דתניא וקורין לה חכמה אף היא מדרבנן בעלמא דתחומין לאו דאורייתא

אין סחיטה בשיער הקשה הרשב"א ז"ל להאי פירקא אמאי חמיר שער מיד דקתני ואם אינו מספיק ביד מביאה לה בשערה דהא כולן משום שבות הן וטפי איכא שינוי במביאה בשערה ממביאה בידה ולדידי לא קשיא דאפילו הכי במביאה בשערה שייך למיגזר דאתו לאחלופי במידי דבר סחיטה הוא:

דף קכט.

הלכת' כמר זוטר' דספק נפשו' להקל הלכת' אפי' אמרה אין צריכה אני מחללין עליה וכתב הרמב"ן ז"ל דבשאין שם חכמ' ורופא עסקינן ולפי שהדברי' שעושין לחיה בחול ידועין הן לכל אמרינן שאע"פ שאמרה אין צריכה אני שיחל עליה את השבת אע"פ שאין אנו יודעים אם יכולה זו להמתין עד הערב ולא תבוא לידי סכנה אפילו הכי כיון שנודע הוא שדבר זה עושין אותו לחיה וכל החיות צריכות לכך מחללין עליה מספק ואין שומעין לה דילמא תונבא הוא דנקט לה ומיהו בשיש שם חכמה ורופא ואמרי אינה צריכה שומעי' לה ולהם אבל משנסתם הקבר שומעי' לה שאינו בחזקת מסוכנת לאותן דברים שרגילות חברותיה לעשות לה ואפשר שיכולה להמתין. אבל (שלש') [ל'] אפי' אמרה צריכה אני כיון שאנו יודעים שאין לה חולי אחר ואף היא אינה אומרת כן הכל בקיאי' דמשום לידה אין לה סכנה לאותם דברים שהחיה רגילה בהן:

משעה שהדם שותת ויורד. כתב הריא"ף ז"ל דמדקאמר משעה שהדם שותת ולא קאמר עד שיתחיל הדם להיות שותת ממעי' מיניה דזמנו של רב הונא קודם לישיבת המשבר ופסק הלכה כאביי שאין מחללין עליה את השבת עד שתשב על המשבר ויהא הדם שותת ויורד. וזה מן התימה דלישנא דמשעה לא מוכח דקדים משום דקאי אמאימתי פתיחת הקבר אפילו לא קדים אשיעורא דאביי שייך למימר משעה ועוד דאי קדים הוה לו לרב אלפסי ז"ל לפסוק כרב הונא בריה דרב יהושע דאמר משעה שהדם שותת ויורד וספק נפשות להקל וכן פסק הרמב"ם ז"ל:

שבעה אמרה צריכה אני מחללין עליה אמרה אין צריכה אני אין מחללין קשיא דיוקא דרישא אסיפא ומיהו לענין הלכה נקטינן כסיפא דדוקא אמרה אין צריכה אני הא סתמא מחללין דספק נפשות להקל:

דבר שאין בו סכנה אומר לגוי ועושה. פי' מתירין מלאכה גמורה ע"י גוי אבל אין מתירין אפי' שבות דדבריהם ע"י ישראל וראייה לדבר מדאמרינן בפרק יו"ט שחל אמימר שרא למיכחל עינא מגוי בשבת אמר ליה רב אשי מאי דעתך דאמר עולא בריה דרב עילאי כל צורכי חולה עושין ע"י גוי בשבת ה"מ היכא דלא קא מסייע בהדיה אבל הכא קא עמיץ ופתח ומשני מסייע אין בו ממש והרי איסורו של כוחל אינו אלא מדבריהם כדאיתא בפרק המצניע ואפילו הכי לא שרי' לי' ע"י ישראל והיינו נמי דתניא לקמן בפ"ר אליעזר דמילה אין טורפין יין ושמן לחולה בשבת אלמא נהי דשרי' בחולה שאין בו סכנה מלאכה גמורה ע"י גוי לא שרי ביה שבות על ידי ישראל אלא א"כ נעשה כלאחר יד כדאמרינן גונח יונק חלב מפרק כלאחר יד הוא ובמקום צערא לא גזרו רבנן ומיהו כי לא שרינן שבות של דבריהם ע"י ישראל בחולה שאין בו סכנה דוקא בדליכא לא סכנת גוף ולא סכנת אבר אלא אי איכא סכנת אבר אע"פ שאין סכנת גוף מתירין בו שבות ע"י ישראל וראייה לדבר מדאמרינן בפרק אין מעמידין גבי עין שמרדה סבור מינה ה"מ היכי דשחיקי סמנין מאתמול אבל משחק ואיתויי דרך רשות הרבים לא משום דהוה סיד שאין בדבר סכנת נפשות אלא סכנת עין וא"ה שרי' היכא דשחיק' סמנין מאתמול אע"ג דאיכא שבות של דבריהם ע"י ישראל דליכא אפילו סכנת אבר נהי דשרי' מלאכה גמורה ע"י גוי לא שרי' שבות ע"י גוי וכדכתיבנא לעיל ומסתברא דכי שרי לה נמי ע"י גוי ה"מ בחולה שהוא נופל מחמת חוליו למשכב אבל במיחוש שאין אדם מתחזק בו והולך כבריא לא ולא עוד אלא דברים שהם מותרים לבריאים אסורים לו כל היכא שמעשיו מוכיחין שלרפואה מכוין זו היא ששנינו החושש בשיניו לא יגמע בהן את החומץ ואמרינן נמי בפ' אין מעמידין דאפילו היכא דכיאבי ליה טובא חושש קרו ליה לפי שדבר זה אינו חולי אלא מיחוש בעלמא ומשום הכי אסרינן גזירה משום שחיקת סמנין. ונמצאת למד דחולה שיש בו סכנה כל צרכיו נעשין ע"י גדולי ישראל אין בו סכנת נפש אלא סכנת אבר צרכיו במלאכות דאורייתא נעשין ע"י גוי ובשל דבריהם אפילו ע"י ישראל אין בו אפילו סכנת אבר אלא חולי בעלמא כל שנפל מחמתו למשכב צרכיו נעשין ע"י גוי אפילו במלאכות של תורה אבל לא ע"י ישראל ואפילו בשל דבריהם מיחוש בעלמא כגון חושש בשיניו וכיוצא בו אין מתירין לו כלום ולא עוד אלא שאפילו דברים המותרים לברי' אסורין לו

כל שמעשיו מוכיחין שהוא מכוין לרפואה גזירה משום שחיקת סמנין זהו דעת הרמב"ם בדברים הללו:

דף קכט:

מאה קריא בזוזא זו היא גיר' רש"י ז"ל ואתי' הכא משום דאיירינן בסעודת הקזה הקשי' והמעלי' דאתא לאשמעי' דהני לא מעלו אבל הגאונים ז"ל וכן בספר הערוך גורסין מאה קרני בזוזי ופי' דקתני כמו קרני דאומנא וה"ה שהמקיז מאה ריבלי דבוסליחא נוטלין זוז בשכרו וכן המגלח מאה ראשים נוטל זוז אבל מגלח את השפה לא היה נוטל כלום בשכרו אלא המקיז או המגלח הראש מגלחה בלא שכר בהבלעה זו:

פרק י"ט ר' אליעזר דמילה

דף קל.

מתני' ר"א אומר אם הביא כלי מע"ש הא דלא פריש האי כלי מאי ניהו ולאיזה דבר הוא מביאו משום דסמך אמאי דתנן בפרק מפנין שכל צרכי מילה נעשין בשבת כו': מביאו בשבת. הקשו בתוס' למה מביא אזמל אצל תינוק וקא עביד מלאכה דאורייתא יביא תינוק אצל איזמל דליכא אלא שבות דלכ"ע אדם חי נושא את עצמו י"ל דתינוק קטן כ"כ הרי הוא ככפות ואינו נושא את עצמו הלכך בין כך ובין כך הויא מלאכה דאורייתא ואחרים תירצו דר' אליעזר כיון שהתירה תורה מכשירין אפילו היכא דאיכא לשנויי ולאקולי מאיסורא דאורייתא לאיסורא דרבנן לא משום דלא מחלי' דאלת"ה היכי שרי ר"א לאתויי בהדיא הוה ליה למימר דלתייה בשערו או כלאחר ידו דהוה הוצאה כלאחר יד וכדאמרי' גבי חיה בפרק מפנין אלא ש"מ דלא משנינן כלל דאע"ג דבריש פרקין אמרינן אמר רשב"ל כל מקום שאתה מוצא עשה ולא תעשה אם אתה יכול לקיים את שניהם מוטב ואם לאו יבא עשה וידחה לא תעשה ה"מ היכא שאי אפשר לקיים את שניהם לגמרי אבל הכא כיון דסוף סוף מדחיא שבת לגבי מילה עצמה אף לגבי מכשירי' דחינן לה אע"ג דאפשר לשנויי דכולהו כמילה אריכתא דמיא והביאו ראיה לדבריהם מדאמרינן בגמ' מעשה שכחו ולא הביאו איזמל מערב שבת והביאו בשבת דרך גגות ודרך חצרות ודרך קרפיפות שלא ברצון ר' אליעזר דשרי אפי' ברשות הרבים ואם איתא דאפילו ר"א מודה דבמחזירין כל היכא דאפשר לשנויי משנינן היכי קאמרינן שלא ברצון רבי אליעזר דשרי אפילו ברשות הרבים דהא ר' אליעזר לא שרי דרך רשות הרבים כל שיכול להביאו דרך גגות ודרך קרפיפות אלא ודאי כדאמרן ואין זו ראייה

דאפשר דמאן דאמר שלא ברצון ר' אליעזר לאו למימרא דפליג ר"א אהאי עובדא אלא לומר דבלאו שרותא דר"א במכשיר דמילה הוא שרי עובדא ואליבא דר"ש ומ"מ אפילו לדברי המתירין דוקא להביאו אפי' דרך רשות הרבים אבל לעשות כלי לכתחילה היכא דאיכא אחרינא ואפשר להביאו אפילו דרך רשות הרבים אסור משום דהבאת כלי הוא לצורך מילה אבל עשיית כלי אינו לצורך מילה בלבד:

גמרא תפילין עדיין מרופה בידם דאמר ר' ינאי עיקר אוכחתא מדאמרינן פעם אחת גזרה מלכות הרשעה כו' דמינה שמעינן שלא מסר אדם עצמו על התפילין אלא אלישע בעל כנפים ומתוך כך עדיין רפויה בידם דמעוטין שבישראל מניחין תפילין והא דאייתינן הא דר' ינאי משום דאייתי לה לשאר דוכתי בהדי הא דאלישע אתיא נמי הכא וכאתחלתא דמילתא היא ורש"י ז"ל לא פי' כן:

דף קל:

כשם שאין מביאין אותו דרך רשות הרבים כך אין מביאין אותו דרך חצירות דרך קרפיפות כלומר ודחי' מילה עד למחר מיהו ה"מ היכא דליכא כותי אבל היכא דאיכא כותי אומר לכותי ומביאו דרך גגות משום דבאמירה לכותי להביאו דרך גגות ליכא אלא שבות דשבות ולא גזרו שבות דשבות במקום מילה וראייה לדבר מדאמרינן בעירובין בפרק הדר ההוא ינוקא דאשתפוך חמימיה אמר ליה רב זילו אמרו לכותי ולייתי ליה מגו ביתיה כלומר במבוי שלא נשתתפו בו כיון דאפילו לגבי ישראל ליכא אלא איסורא דרבנן דאלו היכא דאיכא מלאכה גמורה גבי ישראל לא שרינן ליה ע"י כותי. וראיה לדבר מדאמרינן התם בההוא עובדא דינוקא דאשתפוך חמימיה דאותביה אביי לרב יוסף הזאה שהיא שבות ואמירה לכותי שהוא שבות ומה הזאה שבות ואינה דוחה השבת אף אמירה לכותי שבות ואינה דוחה את השבת ואהדר ליה רב יוסף ולא שאני לך בין שבות דאית ביה מעשה לשבות דלית ביה מעשה דהא מדלא א"ל זיל אחים ליה כלומר דלא דחינן במכשירי מילה שבות ע"י ישראל וכן נמי שבות במלאכה גמורה על ידי כותי וכדקאמרינן ליה דהא מר נמי לא אמר ליה זיל אחים דמשמע כה"ג אפילו ע"י כותי אסור א"ה שבות שאין בו מעשה כלומר דבר שהוא מדברי סופרים דוחין אותו במכשירי מילה על ידי כותי זהו דעת הריא"ף ז"ל והקשו עליו מדאמרינן בפ"ק דגיטין הלוקח עיר בארץ ישראל כותבין עליו אונו ואפילו בשבת ואע"ג דאמירה לכותי שבות הכא משום ארץ ישראל לא גזרו ביה רבנן אלמא אמירה לכותי אפי' לעשות מלאכה גמורה במקום מצוה לא גזרו ביה רבנן תירץ הרמב"ן ז"ל ישוב א"י שאני שהיא מצוה ותועלת לכל ועוד שאין

אומרין בדברים הללו זו דומה לזו ותדע שהרי יש מקומות שהתירו אפילו שבות שנעשה על ידי ישראל במקום פסידא כגון צנור שעלו בו קשקשין שהתירו לו למעכן ברגלו כדאיתא בכתובות בפרק אף על פי ואלו לגבי דליקה לא התירו לומר לכותי כבה ואע"ג דליכא אלא שבות דשבות דאפילו כבוי עצמו בכה"ג מלאכה שאינה צריכה לגופה וכן לגבי מת מצינו שהתירו שבות ע"י ישראל בפרק המצניע בההוא עובדא דההיא שכבה דהוא בדרוקר' ואלו לגבי מילה התירו שבות על ידי ישראל ואע"פ שנכרתו עליה י"ג בריתות הלכך אע"ג דלגבי לוקח עיר בא"י שרי' אמירה לכותי במלאכה גמורה לא ילפינן מינה לגבי מילה ולא שריא בה אלא אמירה לכותי בדבר שהוא מדברי סופרים וכתב עוד ז"ל דבכה"ג נמי לא שרינן אלא במילה בלבד לפי שנתנה שבת לדחות אצלה אבל בשאר מצות אין דוחין שבת כלל כדאשכחן דלא דחינן שבות דשבות במקום פסידא וזו שנינו נכרי שבא לכבות אין אומרים לו כבה ואל תכבה ואע"פ דהוי שבות דמלאכה שאינה צריכה לגופה ונמצא פסקן של דברים לפי שיטה זו דבמכשירי מילה דחינן שבות דשבות אבל בשאר מצות אפילו שבות דשבות לא דחינן וזה שלא כדברי הרמב"ם בהתיר שבות דשבות לגבי שופר ולולב.

אבל הרב בעל הלכות גדולות ז"ל כתב דהיכא דאתבר אזמל או איפגום מקמי מילה שרי למימר ליה לכותי לתקוניה או לאתויי מהיא דאשתפוך חמימיה משום שהוא מפרש שבות דאית ביה מעשה דאמרינן התם כגון הזאה שישראל בעצמו עושה מעשה ולפיכך אע"פ שאינה אלא שבות העמידו דבריהם במקום כרת אבל אמירה לכותי במלאכה גמורה כיון דלית בה מעשה גבי ישראל שרי ולא גריס התם דהא מר אמר ליה זיל אחים שלפי שיטתו ז"ל אפילו למימר ליה להחם שרי ויש שהקשו עליו דהא משמע דאמירה לכותי במלאכה דאורייתא חמירא טפי ממעשה דישראל בדבר שאין בו אלא שבות וראיה לדבר מדאמרינן בפרק המצניע בההוא שכבה דהוה בדרוקרת דשרא להו רב נחמן לאפוקי לכרמלית ואלו בפ"ק דר"ה בשבת וי"ה אין קוברין את המת אפילו ע"י עממין וכיון דבשמעתין אסרינן שבות על ידי ישראל במכשירים מילה כדאמרי' כשם שאין מביאין אותו דרך רשות הרבים כך אין מביאין אותו דרך חצירות דרך גגות ודרך קרפיפות היכי שריא אמירה לכותי במלאכה גמורה דחמירא טפי י"ל דהאי דלא שריא מלאכה גמורה בעממים לגבי מת לאו משום דחמיר ספי משבות ע"י ישראל אלא משום כבודו של מת נגעו בה לפי שבזיון הוא אצל המת שיתחלל עליו שבת גמורה במלאכה דאורייתא ותדע לך דהא גבי מת תנן לה לא יקבר בה עולמית ואלו בשאר מלאכות שרי לערב בכדי שיעשו עוד תיקשי מאידך עובדא דאיתמר התם בפרק הדר בינוקא דאשתפוך חמימיה

דאמר לי' לשייליה לאימה אי צריכה ליחם ליה לכותי אגב אימיה הא לאו הכי לא ש"מ דלא שרינן אמירה לכותי במלאכה גמורה לגבי מכשירי מילה וזו ראיה ברורה לדברי הריא"ף ז"ל לפי גירסא זו אבל הרב בעל הלכות גדולות נראה שגורס כמקצת נוסחאות שאין בהם וליחם ליה כותי אלא ליחם ליה סתם כלומר אפילו ישראל לפי שלצורך חיה מחללין את השבת כל שאמרה צריכה אני שאף להוסיף בשביל התינוק באותו מיחם שרי ומיהו איכא למידק היאך אפשר דאפילו ע"י ישראל שרו דהא אמרי נהרדעי חיה שלשה שבעה ושלשים וכל לאחר שבעה דהיינו כשלשים אפילו אמרה צריכה אני אין מחללין עליה את השבת אלא עושין ע"י כותי ויום מילה דאשתפוך ביה חמימיה לאחר שבעה הוא וכיון שכן ע"כ ליחם ליה כותי גרסינן ואי מהא לא איירייא דמשמע דתני שלשה שבעה ושלשים מעת לעת נינהו והלכך לא משכחת לה מילה בשביעית שלה וכגון שנולד בערב ומיהו אכתי איכא למידק דאי ע"י ישראל קאמר היכי שרינן להוסיף בשביל תינוק דהא משמע דלהוסיף אפילו באותו מיחם עצמו אסור מדאמרינן בפ"ק דחולין המבשל לחולה בשבת אסור לבריא גזירה שמא ירבה בשבילו ועוד מדאמרינן במנחות בפרק רבי ישמעאל בעי רבא חולה שאמדוהו לשתי גרוגרות ויש שתי גרוגרות בשני עוקצין ושלשה בעוקץ א' ומיבעיא לן הי מינייהו מייתינן תרי מייתינן דממעט באוכלא או דילמא תלתא מייתי' דממעט בבצירה ועד כאן לא קא מיבעיא לן אלא שתי גרוגרות בשני עוקצים ושלש בעוקץ אחד הא שתים בעוקץ אחד ושלש בעוקץ אחד שתים מייתינן שלשה לא מייתינן אלמא אפילו בבצירה אחת לרבות אוכלא אסירא וה"נ מאי שנא איכא למימר דכיון דאיכא צורך מצוה לא מחמרינן כולי האי דכי האי גוונא דהיינו להוסיף לא מחמרינן ביה ותדע לך דהא ביו"ט שרי אפילו לצורך חול וכדאמרינן בפרק י"ט ממלאה אשה קדירה בשר אע"פ שאינה צריכה אלא לחתיכה אחת ממלא נחתום חבית של מים אע"פ שאינו צריך אלא לקיתון א':

ונמצא פסקן של דברים לפי שיטה זו שמתירין אמירה לכותי אפילו במלאכה גמורה לגבי מכשירי מילה ואם באנו להשוות שאר מצוות למכשירי מילה כדרך שהשווה אותם הרמב"ם ז"ל לפי שיטתו אף בכל המצות נתיר אמירה לכותי אפילו במלאכה גמורה ונראה שזהו דעת בעל העיטור ז"ל שהתיר לומר לכותי להדליק את הנר לסעודת שבת ולענין מעשה צריך הכרע ועוד דר' אליעזר שמותי הוא פירש"י ז"ל שברכוהו ולא מחוור דאטו משום שברכוהו לא תהא הלכה כמותו בכל מקום אלא ה"פ שמותי שהיה מתלמידי ב"ש וכן מפורש בירושלמי במס' ביצה:

דף קלא.

אלא אמר רב אשי מי גרם לחצרות שיאסרו בתים ואנן לא קיי"ל כרב אלא כשמואל ור' יוחנן דאמר במסכת עירובין הלכה כרבי שמעון בין עירבו בין לא עירבו. מאי טעמא אמר רב יוסף לפי שאין קבוע להם זמן וא"ת היכי בעינן מאי טעמא דהא אמרינן לעיל דלאו לכל אמר ר' אליעזר אלא היכא דגלי קרא ובהני לא גלי י"ל דטעמא דקרא קא בעי אי נמי לר' אליעזר בעי מ"ט לא מייתו להו מסוכה דמאי פרכת מה לסוכה שכן נוהגת בלילות ובימים מזוזה נמי נוהגת בלילות ובימים וציצית נמי נוהג לרבנן אפילו בלילות דמוקמי וראיתם אותו פרט לכסות סומא ואפילו למ"ד לילה לאו זמן ציצית איכא למימר דאתיא מסוכה ומחד מהנך אחריני דאין נוהגין בלילות כבימים:

דף קלא:

הואיל ובידו להפקירן משום מזוזה נקט לה דאי משום ציצית לא צריך הפקר אלא כל זמן שאינו לובשן פטור דקי"ל כלי קופסא פטורה מן הציצית ושלא כדברי רש"י ז"ל א"נ בעי למינקט טעמא לפוטרו אפילו כשלובשן דכל, זמן שאינו מכוין לזכות בהן פטורין דהוו ליה כטלית שאולה שפטורה מן הציצית לעולם דכסותך אמר רחמנא והא לאו דידיה הוא ומשלשים ואילך מדרבנן היא שחייבת מפני מראית העין וכן במזוזה כל שהוא הפקר פטור מן המזוזה וא"ת א"ה הא דאמרינן ברישׁ פרק ראשית הגז מזוזה אע"ג דכתיב ביתך דידך אין דשותפו לא כתב רחמנא למען ירבו ימיכם וימי בניכם ואקשינן אלא ביתך למאי אתא ומפרקינן לכדרבה דאמר רבה דרך ביאתך דהיינו מן הימין ואמאי לא שני ליה ביאתך למעוטי דר בבית שאינו שלו וכדשני גבי ציצית כסותך למה לי לכדר' יהודה דאמר ר' יהודה טלית שאולה פטורה מן הציצית כל שלשים יום י"ל דאה"נ אלא א' מתרי טעמי נקט:

גמר' שבעת ימים מלולב וא"ת והא הך ג"ש לאו מופנה היא ואיכא פירכא וכן בסמוך נמי דיליף חמשה עשר לאו מופנה ואיכא למיפרך י"ל דכיון דגלי רחמנא בכל הני מצות דמכשירי' דוחין את השבת גלויי מילתא בעלמא הוא ולמדין אין משיבין ומיהו ממה מצינו ליכא למיגזר דכל דהו מקשינן מה להנך. שכן עבר זמנם בטלום וא"ת והא סוכה דאע"ג דמדחייא מקמי שבת אינה בטלה דמצי עביד לה בחולו של מועד י"ל למאן קאמרינן לר"א ור"א סוכה לשבעה בעי ואי לא עביד לה השתא א"א לעשותה בחש"מ כדאיתא בסוכה פרק הישן:

דף קלב.

ומה מילה שהיא אחת מאיבריו דוחה את השבת. פי' ומה מילה שאינה אלא קיום מצוה יחידית באחד מאיבריו של אדם ואפ"ה דוחה ק"ו לפקוח נפש שבשבילו יקיים כל המצות שדוחה את השבת אלא מעתה תפילין דכתי' בהו לדחות. וא"ת והיכי שייכא דחי' בתפילין דהא אמרי' בפ' ביה אשה דלא מיבעיא למאן דאמר שבת זמן תפילין הוא אלא אפילו למאן דאמר שבת לאו זמן תפילין אם יצא פטור משום דהוא דרך מלבוש וכן נמי אקשינן ציצית דכתיב ביה דורות לידחו היכי שייך בציצית דחייה דהא דרך מלבוש הוא ומותר לכתחילה וחייב בו י"ל דכי אמרינן בתפילין וציצית לידחו לאו באיהו גופייהו קאמרינן אלא במכשיריהן. וא"ת והיכי מקשינן דמכשיריהן לידחו והא לגבי מילה גופא לרבנן מכשיריהן לא דחו. לאו קושיא היא דאנן הכי קאמרינן גבי מילה דאפשר לאוקומה לג"ש למילה גופא מוקמינן לה מעיקר מצותה אבל בתפילין וציצית דלמצוה גופה לא אצטריך ע"כ כי אתיא ג"ש להתיר מכשירין אתיא:

סלקא דעתך אמינא והואיל וחס רחמנא עליה לאתויי בדלות בלילה נמי ליתיה. פי' משום דהיה לי' כגון דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל שאי אתה יכול להחזירו לכללו עד שיחזירנו הכתוב בפירוש:

אלא מעתה יהיה זר כשר ויהיה אונן כשר בהן. ואם תאמר והיכי אפשר לאכשורי בזר והא כהן כתוב בפרשה תי' הרמב"ן ז"ל דהכי פריך דילמא כהן דכתיב בפ' לאו לעיכובא כתביה אלא אי איכא כהן ליעבד ליכא כהן יהא זר כשר בי כיון שלא תתעכב כפרתן כיון דחס רחמנא עלייהו:

רבי יוחנן אמר קרא ביום ואפילו בשבת. וא"ת ולרבי יוחנן דמוקי ביום למילה גופה מכשירין לר"א מנא ליה י"ל דר יוחנן אליבא דרבנן קאמר אבל ר"א יליף מילה גופה מאות ברית ודורות וכדרב נחמן בר יצחק ומוקי ביום למכשירין והיינו דאמרינן לקמן בסמוך תניא כוותיה וכדרבי יוחנן ודלא כרב אחא בר יעקב לא אמרינן נמי דלא כרב נחמן בר יצחק משום דג"ש דרב נחמן בר יצחק דריש לה א"נ להכי אמרינן דלא כרב אחא בר יעקב משום דברייתא דריש מעיקרא שמיני וכרב אחא בר יעקב משום הכי כי אמ' דלאו כרב אחא בר יעקב לומר אע"ג דמעיקרא דרשינן הכי במסקנא דחינן לה ורבינו שמואל פי' בבבא בתרא דהאי לישנא לאו מידי אלא דכי איתמר בבי מדרשא בהא לישנא תניא דלא משום לאקשויי להוא אמור' מייתי לה בההוא לישנא גופיה:

דף קלב:

מאי טעמא דאתי עשה ודחי לא תעשה איכא נוסחי דגרסי הכא איכא דאמרי משום דמעיקרא יהבינן טעמא למילה דדחינן משום דאתיא בק"ו שבת חמור דוחה צר צרעת לא כ"ש והשתא יהבינן טעמא אחרינא משום דאתי עשה ודחי לא תעשה הלכך איכא דאמרי גרסינן ולישנא אחרינא הוא ולא דייקי משום דלא שייך הכא איכא דאמרי כו' חד לישנא הוא דטעמא דאתיא בק"ו שבח חמירא דדחי כו' ולא שייך אלא במילה בזמנה אבל מילה שלא בזמנה לא אתיא בק"ו ומשום הכי יהבינן טעמא למאי דסבירא לן מעיקרא דאפילו מילה שלא בזמנה דחייא צרעת ואמרינן דהיינו טעמא משום דלתי עשה ודחי לא תעשה:

רבא אמר מילה בזמנה לא צריכה קרא מק"ו אתיא. פי' ולמאי דמסיק רבא דצרעת לא חמירא אלא משום דגברא הוא דלא חזי או אינו דברייתא לא מפרשי' ליה כדמעיקרא הדר אמר ממאי דשבת חמירא דילמא צרעת חמירא דהא מסקינן דצרעת לא חמירא אלא הכי מפרשין לה תינח מילה בזמנה דאתיא בק"ו ושלא בזמנה מאי איכא למימר ת"ל בשר נגעים טהורין מאי איכא למימר פי' קים להו לרבנן דאפילו נגעים טהורין לא קיי' משום עבודה אבל לאו דאשכחן המי בהדיא דבשלמא בטמאים ק"ל בפסח שני דטומאת מת נדחית בקרבן ציבור ולא זבין ומצורעין אלא נדחי' לפסח שני אבל בנגעים טהורין לא אשכחן בהדיא אלא הכי קים להו לרבנן:

כגון מילה בצרעת א"נ סדין בציצית. פי' כגון קאמרינן אבל טעמא דמילה דדחיא צרעת לא משום דאתי עשה ודחי לא תעשה הוא דהא צרעת עשה ולא תעשה ולא אתי עשה ודחה לא תעשה ועשה אלא כגון אמרינן וכן נמי סדין בציצית סמוכין קא דרשינן דאי משום דאתי עשה ודחי לא תעשה קי"ל דאם אתה יכול לקיים את שניהם מוטב ואלו בפרק התכלת אמרי' אפילו לטלית של צמר עבדינן לבן של פשתים ואי משום דאתי עשה ודחי לא תעשה הרי אפשר לקיים את שתיהם עביד להו לבן של צמר אלא סמוכין דרשינן דכתיב לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדיו גדילים תעשה לך כדאיתא בפ"ק דיבמות:

דף קלג.

אבל אתה עושה בסיב שעל רגלו כו' ומסקינן אף ע"פ דהוי פסיק רישיה ולא ימות וא"ת למה לי קרא למשרי מילה בצרעת לישתוק קרא מיניה ואנא אמינא לדבר הרשות שרי לדבר מצוה לכ"ש י"ל דכי אצטריך אפילו במכוין לקוץ בהרתו כדי שיטהר דכה"ג במקום מילה שרי ואלו לדבר הרשות אסור ואמר רב יהודה הלכה כר"ע וא"ת למה לי

למפסק גבי פסק הלכה וכי פסקינן הלכה למשיחא וכי האי גוונא מקשינן בסנהדרין בפרק ארבע מיתות ובמסקנא דזבחים פרק ב"ש תירצו בתוספות דרב יוסף הוא קשיא ליה הלכתא למשיחא אבל כולהו אחריני פסקו הלכתא כאבא בן דראסי חביתי כהן שני קומצין והיינו דפרק עשרה יוחסין נמי אמרינן הלכה כר"י דאמר ממזרין ונתינין טהורין לעתיד לבא ובפ"ק דיומא נמי פסקינן הלכתא כמ"ד כהן גדול שאירע בו קרי ביוה"כ ומינו אחר תחתיו דשני אינו ראוי לא לכהן גדול ולא לכהן הדיוט:

דף קלג:

מאן תנא ר"י בנו של רבי יוחנן בן ברוקה היא וא"ת והא רבנן לא שנו התם הפשט כדרכו אלא בברזי דליכא אלא משום שבות כדאיתא בפרק כל כתבי ואלו הכא גבי ציצין המעכבין שרי איסורא דאורייתא י"ל ההיא רבנן קאמרי לה לר' ישמעאל לדבריך פשוט בברזי כמו שמצילין תיק הספר עם הספר אבל לדידהו אה"נ דאפילו כדרכו מפשיט. אלא אמרי נהרדעי רבנן דפליגי עליה דר' יוסי וכיון שכן קי"ל כההיא ברייתא דכל היכא דפריש אינו חוזר על ציצין שאין מעכבין דכיון דבפלוגתא דר' יוסי ורבנן תליא קי"ל כרבנן דרבים נינהו ואע"ג דדחי לה לברייתא מעיקרא מרבי ישמעאל ור' יוסי וכל שכן מדרבנן דפליגי עלייהו השתא דאוקימנא כרבנן דלחם הפנים אידחי כל מאי דאמרינן מעיקרא ושמעינן דלא שייכא בהני פלוגתא דלעיל כלל ולפי' פסקו הגאונים והרב אלפסי ז"ל כההיא ברייתא משום דליכא דפליג אלא ר"י דלחם הפנים בלחוד ולא קי"ל כוותיה אלא כרבנן דרבים נינהו:

דף קלד:

אף מרחיצין מיבעי ליה. פי' דאע"ג דברייתא קתני בהדיא מרחיצין וא"ה לא קתני אף בדר' אלעזר ב"ע רביה כיון דדייק ליה לישנא הכי משבש ליה לברייתא כולה:

מי גרע מחמין ע"ג מכה. פרש"י ז"ל והכא אסרי רבנן בשלישי ולפי זה אליבא דאוקמתא דסבי פריך דאלו לאוקמתא דרבא קא שרו רבנן זילוף בשלישי והיכי הוה ליה לפרושי כך הקשה הרשב"א ז"ל ועוד דאפילו לאוקמתא דסבי מנלן דרבנן לא שרי זילוף בשלישי הא אינהו סתמא קתני בין לפני מילה בין לאחר מילה ואי משום דראב"ע קתני מרחיצין ביום השלישי דמשמע לכאורה דרבנן לא שרו בשלישי מידי דאי רבנן שרו לזלף אפילו בשלישי וראב"ע שרי בכולהו לרחוץ מ"ש יום השלישי דנקט אי מהא לא אירייא דאפשר דראב"ע לרבות נקטיה לומר דאפילו בשלישי מרחיצין לפיכך פי' ז"ל דה"ק אם איתא

דהרחצ' מילה קתני אמאי נקט מילה ליתני מכה וכ"ש מילה דמי גרעא מילה ממכה ומהדרינן ולא שאני לך בין חמין שהוחמו בשבת להוחמו מע"ש כלומר להכי תנא מילה ולא נקט מכה לפי שבמילה שריא אפילו בשהוחמו בשבת ואלו במכה ליכא מאן דשרי אלא כשהוחמו מערב שבת:

הלכה כר' אלעזר בן עזריה בין בחמין שהוחמו בשבת בין בחמין שהוחמו מערב שבת איכא מאן דאמר דלר' אלעזר בן עזריה לאו דוקא עד יום השלישי וכ"ש בשני בשבת וא"ת והא כתיב ביום השלישי בהיותם כואבים אלמא טפי מסתכן בג' מבשני י"ל שביום השלישי היו חלושים ביותר ולא היו יכולים לברוח ולהלחם עמהם אבל ביום שני עדיין לא תשש כחם אע"פ שסכנת יום שני גדולה משל שלישי ויום ראשון יוכיח שלא נגעו בהן מפני שעדיין כחם עליהם אע"פ שהם מסוכנים יותר אבל אה"נ דר' אלעזר בן עזריה לאו בשלישי דוקא קאמר אלא עד יום שלישי קאמר וכ"ש לדעת רש"י ז"ל שכתב שאפילו לדעת חכמים יום שני כיום ראשון ולא נראה דעת הרמב"ם ז"ל שכתב בפ"ב מהלכות מילה מקים שדרכן להרחיץ את הקטן מרחיצין אותו בשבת ביום המילה בין לאחר מילה או בשלישי שחל להיות בשבת נראה מלשונו דדווקא לאחר מילה ממש א"נ בשלישי אבל בשני לא והיינו דכתיב ויהי ביום השלישי וזה שאמרו דיום ראשון יוכיח אינה ראייה אצלי דאפשר שאע"פ שהיו מסוכנים ביום ראשון יותר היו מסוכנים ביום שלישי ולפי' המתינו בני יעקב ואל תתמה שטבען של הרבה חוליים כך הוא להתחזק ביום שלישי יותר. וכתב הרב אלפסי ז"ל משמי' דרבוותא דמרחיצין את הקטן בין לפני מילה בין לאחר מילה ואיכא למידק עליה לפני מילה היכי שרי לרחוץ דהא משמע בגמרא דאוקמתי דסבי עיקר ולפי אוקמתינהו רבנן לא שרי לפני מילה אלא זלוף ור' אלעזר בן עזריה נמי לא שמעינן ליה דפליג אלא באחר מילה אבל בלפני מילה לא פליגי כלל וכיון שכן נהי דבזלוף שרי לפני מילה רחיצה מנלן ואפשר שהגאונים ז"ל סומכין על אוקמתיה דרבא כיון דברייתא תניא בהדיא כוותיה אע"ג דחש איהו לנפשיה ומיהו הך רחיצה דשריא לפני מילה דוקא בחמין שהוחמו מע"ש אבל בחמין שהוחמו בשבת לא דרחיצה דמקמי מילה נינהו ולא דחו שבת אליבא דר"א וז"ש הריא"ף ז"ל שמרחיצין אותו כדרכו בין לפני מילה בין לאחר מילה בין בחמין שהוחמו מע"ש בין בחמין שהוחמו בשבת כי קאמר בין שהוחמו בשבת אלאחר בלבד קאי אבל לפני המילה דוקא אחמין שהוחמו מערב שבת וא"ת ואפילו בחמין שהוחמו מערב שבח היכי שרי' דהא רחיצה בשבת בחמין שהוחמו מע"ש אסורה היא משום שבות ורבנן לא שרו במכשירי מילה אפילו בשבות של דבריהם וכדאמרי' לעיל כדרך שאין מביאין אותו דרך רה"ר כך אין מביאין

אותו דרך גגות ודרך קרפיפות י"ל דכיון דמרחיצין בחמין שהוחמו מע"ש לא אסרוה אלא מפני פלגין שהיו מחמין בשבת ואמרו מע"ש הוחמו במקום מילה התירו דלא שייכא בה הך גזירה כולי האי והיכא דאשתפוך חמימיה א"נ איבדור סמניה לאחר מילה פשיטא דמחמין ושוחקין מפני הסכנה ומיהו כל היכא דאפשר לשנויי משנינן וכדתנן במתני' לא שחק כמון מע"ש לועס בשיניו ונותן מיהו היכא דאיכא חמימי לרחוץ קודם המילה ואשתפוך אנהו דלאחר מילה בכי האי הוא דאיכא למידק אי אמרינן מדחה מילה כיון שאם נימול נצטרך אח"כ לחלל את השבת במכשירים או דלמא השתא מיהא כדין מהלינן ובתר הכי פקוח נפש הוא שדוחה את השבת והרמב"ן ז"ל כ' דשרי למימהליה שאין למצוה אלא שעתא ואין דוחין את המילה מפני שנצטרך אח"כ לחלל את השבת דבתר הכי פקוח נפש הוא דדחיה ליה ולא מכשירי מילה ומתני' הוא דדייקא ליה הכי דקתני לא שחק כמון מערב שבת לועס בשיניו ונותן אם לא התקין מערב שבת כורך על אצבעו ומביא ולא קתני בשאין לו כמון בביתו שאי אפשר ללעוס בשיניו תדחה ומדקתני תקנתא ולא קתני נמי דחיים ש"מ כדאמרן ועוד דכורך על אצבעו ומביא דרך רה"ר אפילו מחצר אחרת שלא נשתתפו איסורא דרבנן מיהא איכא ואם איתא במכשירין דלאחר מילה כמקמי מילה תדחי מילה מידי דהוה אאזמל שאין מביאין אותו דרך שער בשנוי ואפילו במבוי שאינו משותף אלא ש"מ שאין צורכי סכנה דלאחר מילה דוחין את המילה בתחילה אלא מל ואח"כ מחלל לצורך הסכנה זהו דעת הרמב"ן ז"ל. ולפי זה הא דאמרינן בעירובין בההוא ינוקא דאשתפוך חמימי דקודם מילה הוא ואין זה דעת הר"ז הלוי ז"ל שהוא כתב דכל היכא דאשתפוך חמימי דלאחר מילה מקמי מילה תדחה מילה וכן דעת הרשב"א ז"ל והביא ראיה מדאמרינן בפ"ק דביצה ב"ה אומרין לא ישחוט אא"כ היה לו דקר נעוץ מבעוד יום וב"ש מתירין ושוין שאם שחט שיחפור בדקר ויכסה ואם איתא שמלין מפני שבשעת מילה אין כאן דחיית מכשירין ואח"כ פקוח נפש הוא שדוחה הכא נמי נשחוט מפני שמחת יו"ט ואח"כ נימא שמצות כיסוי הוא שדוחה אלא ש"מ דכל שאנו יודעין בתחילת הדבר שיבא לידי איסור מלאכה דוחין את המצוה כדי שלא נבוא לכוף לידי כך ומה שהתירו לו לכרוך על אצבעו להביא ולא דחו את המילה כשם שדחו מפני הבאת אזמל ואפילו דרך גגות וקרפיפות איכא למימר דאי ידיעה מילתא מקמי מילה אה"נ אבל הכא מתניתין בדלא ידיע עד לבתר המילה ואפ"ה כל כמה דאפשר לשנויי משנינן אלו דברי הרב ז"ל ואפשר כן אבל זו של דקר אינה ראייה לפי דעתי שאין שחיטה בי"ט מצוה קבועה כמילה:

דף קלה.

איתמר רב אמר הלכה כת"ק ושמואל אמר הלכה כר' שמעון בן אלעזר קי"ל כשמואל דקא פסיק כר' שמעון בן אלעזר דס"ל דנולד כשהוא מהול צריך להטיף ממנו דם ברית משום דרבה ורב יוסף הכי סבירא להו ולא פליגי אלא אי ודאי ערלה כבושה היא אי ספק ערלה כבושה היא ובפלוגתייהו דרבה ורב יוסף נקטינן כרבה דאמר חיישינן שמא ערלה כבושה היא הילכך אינה דוחה את השבת משום דרבה ורב יוסף הלכה כרבה חוץ משדה קנין ומחצה ואפי' תמצא לומר דלא אתמר ההוא ללא אלא במאי דפליגי במכילתין דבבא בתרא א"ה כרבה נקטינן דכיון דמסתפקא לן הלכתא כמאן נקטינן כרבה לחומרא ואין מחללין עליו את השבת ועוד דרבה דייק לה ממתניתא וכמו שנכתוב בסמוך בס"ד כ"פ הריא"ף והרמב"ם בפ"א מהלכות מילה:

אמר רבה מנא אמינא לה דתניא רבי אלעזר הקפר אומר לא נחלקו ב"ש וב"ה על נולד כשהוא מהול כו' לאו מכלל דת"ק סבר דדברי הכל אין מחללין א"כ רבי אלעזר הקפר טעמא דב"ש אתא לאשמועינן דילמא ה"ק לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה. זו היא גירסת הגאוני' ז"ל וה"פ דקים לי' לרבה דת"ק דרבי אלעזר הקפר היינו רבי שמעון בן אלעזר והכי איתא בתוספת' ומ"ה דייק רבה אם איתא דרבי שמעון צריך להטיף ממנו דם ברית אפילו בשבת דודאי ערלה כבושה היא הכי אמר ליה רבי אלעזר לא נחלקו ב"ש וב"ה שצריך להטיף אמר ת"ק אפילו בשבת ואמר ליה איהו בחול אלא ודאי ת"ק דהיינו רבי שמעון בן אלעזר בחול אמר ולא בשבת ומ"ה אמר ליה רבי אלעזר הקפר אין ודאי מודינא לך דנולד כשהוא מהול צריך להטיף ממנו דם ברית בחול אבל במאי דאמרת דבגר שנתגייר כשהוא מהול צריך פליג פליג פליגנ' עלך דלא נחלקו אלא לחלל את השבת בנולד כשהוא מהול ופרכי' א"כ רבי אלעזר הקפר טעמא דב"ש אתא לאשמועינן כלומר דסבירא להו דנולד כשהוא מהול שמחללין עליו את השבת ומשנינן דילמא ה"ק לא נחלקו בגר שנתגייר כשהוא מהול כדקאמרת דלכולי עלמא צריך להטיף ממנו דם ברית כך פי' הרמב"ן ז"ל. וכן נראה שפי' הגאונים שהרי בעל הלכות והריא"ף ז"ל כתבו דגר דאתמהיל בארמייותיה צריך להטיף ממנו דם ברית וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפ"א מהלכות מילה ולפי הפי' שכתבנו הם סומכים על רבי אלעזר הקפר בגר שנתגייר כשהוא מהול קאמר אלא לאפוקי מאי דקאמר ת"ק אליבא דב"ה דנולד כשהוא מהול אינו צריך להטיף ממנו דם ברית ואע"ג דרבי שמעון בן אלעזר תרתי אמר ואיהו פסק סתמא אשכחן דכוותא דלא נקטינן אלא בחדא כדאמרינן בפ"ק דפסחים מאי לאו לאכל לא לבער וכ"ת אמאי דחקינן נפשין בהכי ולא אמרינן דשמואל אכולה מילתא דרבי

שמעון בן אלעזר קאי ואמאי סמכינן טפי אדרבי אלעזר הקפר מדרבי שמעון בן אלעזר איכא למימר משום דסוגיין בעלמא כרבי אלעזר הקפר שייכא דתניא בפרק הערל אין לי נימול ביום אלא שנימול בזמנו לתשעה לעשרה לא' עשר וגר שנתגייר כשהוא מהול מנין אלמ' צריך להטיף ממנו דם ברית. ועוד דקי"ל בפרק החולץ כרבי יוסי דאמר לעולם אינו גר עד שימול ויטבול וזה הכלל בין לגר בין לנולד כשהוא מהול ועוד דתניא התם הרי שבא ואמר מלתי ולא טבלתי מטבילין אותו ומה בכך דברי רבי יהודה ר' יוסי אומר אין מטבילין אותו דלמא ערבי מהול הוא וצריך להטיף ממנו דם ברית וכן פרש"י ז"ל ואפסיקא הילכתא כרבי יוסי וליכא למימר דרבי יוסי לנולד כשהוא מהול חייש ונולד כשהוא מהול מיעוטא הוא ורבי יוסי לא חייש למיעוטא ואעפ"י שיש לדחות ראיות הללו קבלת הגאונים ז"ל תכריע אבל ר"ח ז"ל כתב דגר שנתגייר כשהוא מהול אין לו תקנה אבל בניו נימולין לשמונה ונכנסין לקהל דהא אתגייר בטבילה וגר חשוב להכשיר זרעו אבל בעצמו לא והקשה עליו הרמב"ן ז"ל דאי ס"ל כרבי שמעון בן אלעזר אף הוא עצמו כשר ונכנס בקהל דהא אין צריך להטיף ממנו דם ברית קאמר ואי לא ס"ל כוותיה בהטפת דם ברית מיהא סגי ליה וכדתניא התם בפרק הערל ותו קשיא עליה מדאמר רבי יוסי התם אין מטבילין אותו כלומר עד שיטיף שאלמלא אין לו תקנה לעולם מטבילין אותו להכשיר זרעו אבל לא להכשיר עצמו:

ולענין ברכה כתב הרמב"ן ז"ל דהמל את הגר ועבד שנתגייר כשהוא מברך אקב"ו להטיף דם ברית שאין הטיפה זו מספק אלא ודאי שאנו חייבין להטיף מהן דם ברית להכניסו בבריתו של אברהם אבינו ובה נכנסין תחת כנפי השכינה אבל נולד כשהוא מהול כיון דקיימא לן שמספק ערלה כבושה הוא שמטיפין ממנו דם ברית אין מברכין עליו וכן הורו הגאונים וכן כתב הריא"ף ז"ל בהלכותיו וה"ה שאין מברכין עליו להכניסו בבריתו של אברהם אבינו דשמא אין כאן ערלה כלל אבל ה"ר יונה כתב שצריך לברך כיון דספקא דאורייתא הוא שמטיפין בספקא דאורייתא מברכין ומחלוקתם תלוי' בההיא דפרק במה מדליקין דאמר אביי ודאי דדבריהם לא בעי ברכה וכמו שכתבתיה שם בס"ד והרמב"ם ז"ל כתב בפ"ג מהלכות מילה גר שמל קודם שנתגייר וקטן שנולד מהול כשמטיפין מהם דם ברית אין צריכין ברכה ולא ידעתי למה אמר בגר שמל קודם שנתגייר שאינו צריך ברכה ואפשר דרפוי הוה מרפייא בידיה וה"פ ז"ל גר שנתגייר כשהוא מהול אם צריך להטיף ממנו דם ברית אם לאו דלפי' פסק שמטיפין ואין מברכין:

(**אמר** רבא) א"ר אסי כל שאין אמו טמאה לידה אין נמול לשמונה איכא דאמרי דלא קי"ל הכי אלא אע"פ שאין אמו טמאה לידה נמול לשמונה משום דאוקימנא לה לרב אסי

כתנאי וקים ליה רב אסי כרב חמא דיחידאה הוה ולא קי"ל כוותיה לגבי ת"ק דרבים נינהו דס"ל דאע"ג דאין אמו טמאה לידה נימול לשמונה דאילו לא אפליגי אמוראין בהא מילתא כלל הוה נקטינן כרב חמא כיון דרב אסי דאמורא הוא פסק כוותיה אבל כיון דאמוראי נמי פליגי בהא מילתא דהיינו רב הונא יחייא בר רב לא שבקינן ת"ק למנקט כרב חמא דיחידאה הוא ועוד דרבא ורב משרשיא ורבי ירמיה שקלו וטרו אליבא דת"ק וכן דעת הרמב"ן ז"ל. אבל הר' יונה ז"ל כתב כרב אשי משום דכיון דאוקימנא לה בפלוגתא דרב הונא וחייא כרב הוו להו מאן דאמר יוצא דופן אינו נימול לח' ור' אסי רבים ומ"ד יוצא דופן נימול לשמונה יחיד ואע"ג דאוקימנא לה כתנאי וקם ליה רב אשי יחידאה רובא דאמרי ודאי דקבעי כיחידאה עדיף טפי מרובא דתנאי והריא"ף ז"ל לא הכריע בהלכות כדברי מי משמע ליה הלכתא הילכך מטילין אותו לחומרא דנמול לשמונה ואין מחללין עליו את השבת וכן דעת בעל הלכות והר"ז הלוי ז"ל וכן כתב הרמב"ם ז"ל בהלכות מילה:

דף קלה:

כל ששהא שלשים יום באדם אינו נפל. פי' רשב"ג כללא כייל לכל הנולדים בין לנולדים לשמונה בין לנולדים ספק בן תשעה ספק בן שמונה דאפי' נולד לשמונה ודאי כל ששהא שלשים יום באדם ס"ל לרשב"ג דספק נפל הוא וכי איבעיא לן הכא אי פליגי רבנן עליה דרשב"ג דאיהו סבר דכל ששהא שלשים יום באדם אפי' נולד לשמונה, ודאי אינו נפל דאמרינן בן שבעה הוא ואשתהויי הוא דאשתה' ורבנן סברי דכל נולד לשמונה ודאי אפי' שהיא טוב' נפל הוא וראיה לדבר דבכה"ג פליגי רבנן ורשב"ג מדאמרינן ביבמות בפרק הערל אמר רבי אבהו סימני סריס ואילונית ובן שמונה אין עושין בהן מעשה עד שיהא בן עשרים ומקשי' בן שמונה מי קא חיי והתניא בן שמונה הרי הוא כאבן ואסור לטלטלו אבל אמו שוחה עליו ומניקתו מפני הסכנה ומפרקין הכא במאי עסקינן בשלא גמרו סימניו דתניא איזהו בן שמונה כל שלא כלו לו חדשיו רבי יוסי אומר סימניו מוכיחין עליו ושעריו וצפרניו שלא גמרו טעמא דלא גמרו הא גמרו אע"פ שלא כלו לו חדשיו אמרינן האי בן שבעה הוא אלא דאשתהויי אבתרא אלא הא דעבד רבה תוספאה באשה שהלך בעלה בתרה ואשתהי עד תריסר ירחי שתא ואכשריה כמאן כרבי יוסי דאמר משתהי כיון דאיכא רשב"ג דאמר משתהי כרבים עבד מאי רשב"ג דתני' רשב"ג אומ' כל ששהא ל' יום באד' אינו נפל הרי סוגי' זו מפורשת דרשב"ג ורבנן פליגי בנולד לשמונה ונגמר שעריו וצפורניו דת"ק סבר כיון שלא כלו לו חדשיו אע"פ שנגמרו סימניו נפל

גמור הוא ואסור לטלטלו רבי יוסי סבר כיון שגמרו ולד מעליא הוא ורשב"ג סבר תוך ל"י ספק מכאן ואילך ודאי הילכך כי איבעי' לן הכא בגמ' אי פליג רבנן עליה דרשב"ג או לא לאו בנולד לשמונה ודאין איבעיא לן דהא ודאי פליגי וכדכתיבנא אלא בנולד לספק חדשים איבעיא לן דלרשב"ג אפילו בכה"ג כל שלא שהה ספקא הוי ומסקינן דבכה"ג נמי פליגי רבנן עליה דרשב"ג דס"ל דנולד לספק חדשים אע"פ שלא שהה שלשים יום אינו נפל לפי שרוב היולדות אינם מפילות:

שמנת ימים בבהמה אינו נפל שנאמר מיום השמיני והלאה ירצה מדברי רש"י ז"ל נראה דר' אליעזר גמר מהני קראי דעכשיו נתברר שהוא בן קיימא ולא קודם מדיהב ליה רחמנא זימנא ש"מ דקודם לכן חיישי' לספק נפל ותמהני דהא בפ"ק דר"ה משמע דאפילו היכא דקים ליה שכלו לו חדשיו לא חזי להקרבה עד לאחר שבעה לפי' נראה לי דרשב"ג מסברא דנפשיה הוא לנפלים אלא דמוכח מקראי דבתר האי זימנא ליכא למיחש לנפל דאי איכא למיחש לא הוה שרי ליה רחמנא להקרוביה:

דף קלו.

אמר אביי כתנאי פרש"י מי אמרינן מה נפשך דאי נפל הוא מחתך בשר בעלמא הוא דמסקי' אלא דכ"ע מת הוא כלומר דמחתך בבשר בעלמא הוא ולפי זה ק"ל סוגיין דמהלינן ספקו' ואמרינן מה נפשך אבל ר"ח ז"ל כתב דלית הלכתא כרב אדא בר אהבה דאמר מלין אותו ממה נפשך דשינוי בעלמא היא ובודאי שיש להקשות על פירושו של רש"י ז"ל דאם איתא דהא דאמרינן כן מאי לאו בהא קמפלגי דמר סבר חי ומ"ס מת לענין מחתך בבשר בעלמא דהא דאמרינן הכי מאי קא פריך רב אי הכי אדמפלגי לענין טומאה וטהרה ליפלגו נמי לענין אכילה דהא נהי דמאן דאמר חי הוא סביר' ליה דלאו מחתך בבשר בעלמא הוא שהרי חייבין על שחיטתה בשבת כדאיתא בפסחים בפרק ואלו דברים ואפי' הכי לא שרי ליה באכילה לכך פרשו על פי דרכו של ר"ח ז"ל דמאי דאמר אביי תנאי אעיקר מילתיה דרשב"ג קאי דת"ק דאמר דבן שמנה אין שחיטתו מטהרתו סבירא ליה דמת הוא ואידך תנאי דאמרי שחיטתו מטהרתו סבירא להו דחי הוא ואינו נפל ומ"ה פריך רבא שפיר דאם איתא דמאן דאמר שחיטתו מטהרתו סבירא ליה דולד מעליא הוא אדמפלגי לענין טומאה וטהרה ליפליגו לענין אכילה אלא דכולי עלמא מת הוא כלומר דנפל הוא ואפילו הכי סברי הנהו תנאי דפליגי עליה דת"ק אע"ג דמת הוא כלומר דהוי נפל אפי' הכי שחיטתו מטהרתו ות"ק סבר דלא דמי לטרפה משום דלא הוה ליה שעת הכושר ולפי פירוש זה מסקנא דסוגיין דלא אמרינן מחתך בשר בעלמ' הוא

ואפילו מאן דאמר אין שחיטתו מטהרתו לאו משום דס"ל דהוי כמחתך בשר בעלמא הוא אלא משום דלא דמי לטרפה. ולפי זה סלקא שמעתי' דלא מהלי' ספקות דלא אמרי' מה נפשך וכן נראה דעת הריא"ף ז"ל שהביא בהלכות הא דתניא ספק בן תשעה ספק בן שמנה אין מחללין עליו את השבת ולרב אדא בר אהבה דאמר מלין אותה ממה נפשך לית לה אוקמת' אלא במכשירי מילה ואליבא דר' אליעזר וכיון דאנן לא קיימא לן כר' אליעזר לא היה לו לרב אלפסי ז"ל לכתוב אותה בהלכות אלא משמע דסבירא ליה דלא אמרינן מה נפשך ומתוקמא ברייתא כפשטא ולא צריכי לאוקמא אליבא דר' אליעזר אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפ"א מהלכות מילה דמהלינן ספקות ממה נפשך וכן מעשים בכל יום ואף בזמן התלמוד נראה שהיו עושין כן דמקשי' בפשיטות ממהל היכי מהלינן: **אמר** אביי בשפהק ומת דברי הכל מת הוא. פי' ה"ר יונה ז"ל דלאו דוקא פהק אלא הוא הדין לחלה ומת מדקא מסיים אביי מילתיה כי פליגי בנפל מן הגג או אכלו ארי ולא קאמר כי פליגי בחלה ומת אלמא בחלה ומת הרי הוא כפהק ומת וכן נראה דעת הריא"ף ז"ל שהשמיט הא דאביי מן הלכות ונראה שהוא דוחה אותה מהא דאמרי' הכא מת בתוך שלשים יום ועמד' ונתקדשה אם אשת כהן היא אינה חולצת ואוקימנא לה התם כרבנן דפליגי עליה דרשב"ג אלמא אפילו בשלא אכלו ארי פליגי רבנן אבל ה"ר יונה ז"ל כתב דלא פליגי אביי ורבא דהא דרבא מתוקמא בנפל מן הגג או אכלו ארי והר"ז הלוי ז"ל כתב דאביי דוקא בפהק ומת קאמר דלא פליגי משום דאיכא ריעותא מוכחא מילתא דנפל הוא אבל חלה ומת הרי הוא כאכלו ארי דליכא ריעותא דאפילו בן קיימא נמי חלי ומאית ולפי זה הא דרבא מתוקמ' בחלה ומא דהוי כאכלו ארי ולא פליגי אדאביי כלל:

דף קלז:

אבי הבן אומר אשר קדשנו במצותיו וצונו להכניסו בבריתו של אברהם אבינו. כתב רבינו שמואל ז"ל שצריך לברך כן קודם המילה שהרי כל המצוות כולם מברך עליהן עובר לעשייתן ועוד דלישנא דלהכניסו להבא משמע אבל ר"ת ז"ל אחיו חולק עליו לפי שמשנה הברייתא מסדרה תחלה ברכת המל ואח"כ ברכת אבי הבן ועוד דקתני העומדים שם אומרים כשם שנכנס לברית דאלמא משמע שכבר נכנס ונמול ומאי דאמר דלהכניסו להבא משמע ומוכח לה מדאמרינן דלבער כולי עלמא ל"פ דלהבא משמע לאו קושיא היא דלאו למימרא דלהבא דוקא משמע ולא לשעבר אלא דטפי משמע להבא מלשעבר אבל הוא הדין נמי דמשמע עבר ובמלת בעור הוא דפליגי דמר סבר מעקרא בלחוד קאמר ומר סבר להבא נמי משמע ודקא אמר דכל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן לא קשיא

דברכה דלהכניסו אינה אלא שבח והודאה כעלמא על שזיכהו להכניסו בבריתו של אברהם אבינו:

המל את הגרים אומר אשר קדשנו במצותיו וצונו למול את הגרים ולהטיף ממנו דם ברית זו היא גרסת של הריא"ף ז"ל וא"ת למה שנו נוסח ברכה זו לתקן בה למול ולא תקנו בה על המילה כמו שתקנו כן במינה של ישראל ועוד למה כללם הכל בברכה אחת ולא תקנו בה שתי ברכות תחלה וסוף כמו שתקנו במילה של ישראל המל אומר כו' המברך אומר כו' ועוד למה תקנו בה ולהטיף מהם דם ברית י"ל דכי מברכי' בעל ה"מ במצוה שאפשר לעשותה על ידי שליח אבל הכא כיון שהגר ממציא עצמו ולא סגי בלאו הכי תקנו אותה בלמ"ד והכי מוכח בפ"ק דפסחים דכל היכא דלא סגי דלאו איהו גופיה עביד שייך בברכה טפי למ"ד מעל ומה שכללו הכל בברכה אחת ולא ברכו בה תחלה וסוף לפי שאינו גר עד שימול ויטביל ולפי' לא ברכו עליה על המילה כשם שאין מברכין על הטבילה אלא הוא עצמו בעלייתו מברך עליה אבל כללו הכל בברכה זו לפי שדם המילה בריתן של ישראל הוא ועל הברית אנו מברכין ומ"ה תקנו בה להטיף ממנו דם ברית לפי שיש כמה גרים שמתגיירים כשהם נמולין ועיקר מילתן הטפת דם ברית הוא לפי' תקנו לכול' כן כך תי' הרמב"ן אבל יש ספ' שכתוב בהן המל או על המילה והמברך אומר למול את הגרים וכ"כ ב"ה ז"ל ושני ברכות תקנו בה תחלה וסוף כשאר כל המילות. והר"ז הלוי ז"ל הקשה והיאך יברך לבסוף למול דהא למול להבא משמע כדאמרינן בלבער ולאו קושיא היא שכבר כתבתי למעלה דלאו למימרא דדוקא להבא משמע אלא דטפי משמע להבא מלשעבר משא"כ בעל ביעור דמשמע מעיקרא למאן דס"ל הכי התם והיינו דמברך אבי הבן להכניסו אחר המילה והכא נמי כיון דלאחר מילה הוא מברך אין לטעות בו שיהא מברך להבא שכבר בירך לפניה ברכה אחרת אלא על המילה שנעשית כבר והרמב"ם ז"ל כתב בפ"ג מהל' מילה כדברי הריא"ף ז"ל:

פרק עשרים תולין

דף קלח.

אלא אמר אביי מדרבנן שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול. פי' רש"י ז"ל דלאו משום אהל עראי הוא אלא שלא יתקן לשמר בקבע כדרך שהוא עושה בחול וראיה לדבר מדאמרינן לקמן תולה אדם את המשמרת בי"ט לתלות בה רימונים ותולה בה שמרים ואי משום אהל מה לי תולה בה שמרים מה לי תולה בה רמונים וכ"כ רש"י ז"ל עלה דההיא. והקשה עליו הרמב"ן ז"ל מדאקשינן לעיל השתא אי הכי רבי אליעזר אסופי

אאהל עראי אמר דלא מוסיפים למעבד לכתחילה שרי אלמא טעמייהו דרבנן משום אהל הוא דאי לאו מאי קושיא נימא דהכא לאו אהל הוא כלל ורבנן משום עובדין דחול אסרי ורבי אליעזר לא חייש להכי ויש לדחוק דסוגיין דלעיל בשטתיה דרב יוסף איתמר דס"ל דאהל הוא ונהי דאליבא דרב יוסף הו"ל לאקשויי טפי דהא איהו סבר דכה"ג אהל קבע נמי הוי לרווחא דמילתא מקשי דמ"מ מידי אהל עראי לא נפיק. והרמב"ן ז"ל פי' דאביי האי משום אהל עראי קאמר אלא דמשום דרב יוסף אמר אביי דליכא אלא שבות בעלמא דהיינו עובדין דחול והא דשריא ברמונים משום דהתולה לשמרים מותחה יפה וקובעה בסכסה והתולה לרמונים אינו צריך למותחה ולא לקובעה יפה ולא אהל כלל הוי והכי נמי משמע מדנקט אביי אמרי מתנייתא ותני משמרת בהדי כילה אלמא משמרת נמי משום אהל עראי הוא ולפי פי' זה נצטרך לומר דלרמונים שרי לגמרי אף על פי שמותחה יפה א"נ דכל לשמרים אסור אע"פ שאין מתאחה דכיון דמדרבנן בעלמ' הוא הלכו אחר דרכן של דבר דאלת"ה הא המשמרת לתלות בה רימונים ותולה בה שמרים במאי עסקינן אי במותחה יפה אפילו לרמונים אסור אי שאינו מותחה יפה אפילו לשמרים נמי שרי אלא ודאי כדאמרן כנ"ל:

ומעתה אין מקום למה שהקשה הרשב"א ז"ל בזה. וכן דעת הר' יונה ז"ל דאביי נמי משום אהל קאמר והוא ז"ל תירץ דהיינו טעמ' דלרמונים שרי אפי' שאינו צריך לחלל שתחתיו ולא הוי אהל אבל כשהוא תולה אותה לשמרים הרי הוא צריך לחלל שתחתיו והוי אהל והרמב"ם ז"ל כתב בפ' כ"א מהלכות שבת כדברי רש"י ז"ל. הגנד והמשמרת אע"פ דלא מיתסר משום אהל אלא בשצריך לחלל שתחתיו וכדכתיבנא אפשר שהגנד זה צריך להיות חלל תחתיו כדי שיכנס שם הרוח ויצטנן:

אבל מטה כסא טרסקל ואסלא מותר לנטותן לכתחלה כתבו בתו' דכללא דמילת' בענין אהלים דלא מיתסר משום אהל אלא היכא דאית ליה מחיצות מלמטה ומשתמש באויר שתחתיו אבל סדור השולחן שנותנים שם הספסלים שיש להן רגלים דקים ועורכין עליהם את השולחן לא מקרי מחיצה. והקשה הרשב"א ז"ל דגנד מי עבדי ליה מחיצות גמורות רחבות והלא אין פורסין אותו אלא על גבי קונדי' ומ"מ כתב הוא ז"ל דפריסת השולחן אפשר שהיא מותרת מפני שאין משתמשין באויר שתחתיו משא"כ במטה שמשתמשין בה באויר שתחתיה בנתינה סנדלין וכיוצא בהן:

ומטה שלנו בזמן שהיא מסורגת בחבלים אם יש בין חבל לחבל שלשה טפחים אסור לפרוס עליה סדין משום דקא עביד אהלא ולסלק מעליה בגד התחתון נמי אסור משום דקא סתר אהלא אבל אם בין חבל לחבל שלשה טפחים כלבוד דמי ותו ליכא בה משום

אהל ובין כך ובין כך אלו היה כר או כסת או בגד פרוס עליה מערב שבת כשיעור טפח למחר מותר לפרוס על כל המטה משום דהוי כמוסיף על אהל עראי ושרי כרבנן וכעובדא דהנהו דכרי דהוו בי רב הונא דאמרינן בעירובין:

מי איכא מידי דרבנן מחייבי חטאת ורבי אליעזר שרי לכתחילה. וא"ת ומאי קושיא והתניא בפרק אלו קשרים חבל דלי שנפסק לא יהא קושרו אלא ענבו רבי יהודה אומר כורך עליו פונדא או פסיקי' ובלבד שלא יענבנו ואמרינן התם דטעמא דרבי יהודה משום דס"ל דעניבה גופה קשירה היא וי"ל דכל היכא דיחיד מחייב חטאת ורבים שרי לכתחילה לא קשה ליה אלא היכא דיחיד מחייב חטאת ויחיד אחרינא שרי לכתחלה וכל שכן היכ' דרבים מחייבי חטאת ויחיד שרי לכתחלה:

כרך עליה חוט או משיחה מותר לנטות' לכתחילה כתב הריא"ף ז"ל והוא שפרס עליה מערב שבת על גבי קינופו' טפח דלמחר הוה ליה כמוסיף על אהל עראי וכההיא דהנהו דכרי דהוו בי רב הונא אבל הר' יונה ז"ל כתב דאפילו בלא פריסת טפח נמי שרי דאי בפריס טפח מאי שנא כרך עליה חוט או משיחה תיפוק לי' משום פריסת טפח:

דף קלח:

אבל נחתא מפוריא טפח אסורה. פי' לפי שהכילה פרוסה לצל אבל מטה דילן אפי' דנחתי סדינין מפוריא טפח כיון דפריסת סדינין על גבי מעה אין בה משום אוהל לית לן בה וכן כתבו הר' יונה והרשב"א ז"ל:

אלא ל"ק הא דמיהדק הא דלא מיהדק. פרש"י ז"ל דטעמא לאו משום אהל אלא משום דילמא נפיל ואתי לאתויי ור"ח ז"ל פירוש משום אהל ובמיהדק מיתסר דהוה ליה כאהל אבל גלימיה דלא מהדק לא הוי כאהל ושרי וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפכ"ב מהלכות שבת ולא נהירא דא"כ לא הוה ליה למימר לא קשיא הכא מיהדק התם לא מיהדק:

לא שנו אלא בשני בני אדם אבל באדם אחד אסור. פרש"י ז"ל דבשני בני אדם אינו נמתח היטב אבל באדם אחד שקושר על גבי קנוף זה וחוזר וקושר על קנוף זה נמתח היטיב והרמב"ם ז"ל כתב בפכ"ב מהלכות שבת הנוטה פרכתו וכיוצא בה צריך להזהר כדי שלא יעשה אהל בשעה שנוטה משמע דס"ל ז"ל דגנד כעין פרכת. והראב"ד ז"ל השיגו דלאו משום אהל הוא אלא שצריך לכוין הלולאות כנגד היתדות שבכותל ושני בני אדם יכולין לכוין בלא שנוי הקפול שלו אבל אדם א' לא הוי כמתקן והר' יונה ז"ל פירש דבאדם אחד הוי כעשיית אהל לפי שקושר וכורך וחוזר כדרך בנין שבונה מעט מעט אבל בשני בני אדם שפורסין תחילה ואח"כ נותנין על גבי הקנופות אין זה בנין שאין

דרך. בנין לעשות כלי בבת אחת והיינו דאמרינן בכלת דאי אפשר דלא ממתחא פורתא כלומר שאינה נפרשת כולה בבת אחת:

דף קלט.

ולישלח להו כדרמי בר יחזקאל. הא דלא אמרינן ולישלח להו כדאמר שמואל משום רבי חייא כלת חתנים מותר לנטותה ומותר לפרקה היינו טעמא משום דאינהו בכילה שיש לה גג מיבעי' להו:

ולשלח להו כר' טרפון. הא דלא אמרי' ולישלח להו כר' יאשיה דאמר אינו חייב עד שיזרע חטה ושעור' וחרצן במפולת יד כדאיתא בפ"ק דקדושין היינו טעמא משום דאינהו בזורע חטה וכשות וחרצן קא מבעיא להו דמספקא להו כשות מין אילן הוא או מין ירק הוא א"נ דרבי יאשיה דוקא לענין חיובא הוא דאמר הכי דאינו חייב עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן אבל לענין איסור הפירות אפילו ליכא אלא מין אחד בכרם מיתסר:

רב משרשיה יהיב ליה פרוטה לתינוק נכרי יש שלמדו מכאן שמותר לומר לנכרי לזרוע לו כלאים והרמב"ם ז"ל כתב בפ"א מהלכות כלאים ומותר לומר לזרוע לו כלאי זרעים ולא נהירא דאפילו מקיים אסור וכ"ש לומר לנכרי לזרוע לו ועוד אמירה לנכרי ככל איסורין שבתורה בעיא היא ולא אפשיט' בפרק השוכר את הפועלים ונקטינן בה לחומרא אלא ודאי רב משרשיא כר"ט ס"ל ומדינא אפי' ע"י ישראל שרי אלא שהיה מחמיר על עצמו כי היכי דלא אתי לאחלופי היה זורע אותו ע"י נכרי:

וליתיב ליה לתינוק ישראל אתי למסרך הא דחיישי' הכא לאתי למסרך וכן נמי בעירובין גבי זמן דיה"כ דאמרינן לטעמיה לינוקא ומתרצינן דילמא אתי למסרך היינו דוקא במה שהתינוק עושה לצורכינו הוא דחיישינן להכי אבל במה שהוא עישה לצורך עצמו לא חיישינן דהא נהי דלא מטעמינן ליה כוס דזמן דיוה"כ משום דילמא אתי למיסרך לצורך תינוק ודאי מאכילין ומשקין אותו לאלת' אפי' טוב' אלא היינו טעמ' דלמה שהתינוק הוא עושה בשבילנו הוא דחיישי' לאתי למסרך אבל במה שהוא עושה בשביל עצמו לא והכי מוכח ביבמות בפ' חרש:

דף קלט:

מת ביו"ט ראשון יתעסקו בו עממין. פירש"י דווקא בדאשתהי כגון שמת בשבת והיה יום טוב אחר השבת א"נ שהיה שבת אחריה דאי לא קברינן ליה בי"ט שהיא טובא והזקיקו לומר כן מדאמרינן הכא בעובדא דמעון ביו"ט הסמוך לשבת ולא ידענא אי מלפניה או

מלאחריה אלמא מ"ה דוקא הוא דשרא ר' יוחנן. ולפי זה הא דאמר מר זוטרא בפ"ק דביצה לא אמרן אלא בדאשתהי ורב אשי פליג עליה ואמרינן דאע"ג דלא אשתהי דוקא בי"ט שני הוא וכדמפרש רב אשי טעמא ואזיל מאי טעמא י"ט שני לגבי מת כחול שויוה רבנן אבל ביו"ט ראשון מודה ליה רב אשי למר זוטרא דלא שרינן על ידי עממין אלא דוקא בדאשתהי שיותר הוא חמור יום טוב ראשון ע"י עממין מיו"ט שני ע"י ישראל ואין זה דעת הגאונים שהם אמרו דאפילו ביו"ט ראשון נמי אע"ג דלא אשתהי לא משהינן ליה וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל בפ"א מה' יום טוב ולפי זה הא דאמרינן הכא בעובדא דמעון ולא ידענא אי מלפניה אי מלאחריה היינו לומר שמפני כך הוזקקו לשאול אבל ר' יוחנן לגמרי התיר ופלוגתייהו דרב אשי ומר זוטרא התם בפ"ק דביצה ליתא אלא ביו"ט שני משום דשרי לאעסוקי ביה ישראל ולהא הוא דאצטריך רב אשי טעמא אבל ביום טוב ראשון דע"י עממין הוא אפילו מר זוטרא מודה דאע"ג דלא אשתהי לא משהינן ליה וכך הוא מנהגן של ישראל להתעסק בעממין בי"ט ראשון ובי"ט שני ע"י ישראל ואע"ג דלא אשתהי ואפילו לחצב לו קבר וזה שלא כדברי רש"י ז"ל שכתב במסכת משקין דכי אמרינן בפ"ק דביצה י"ט שני לגבי מת כחול שויוה רבנן ואפילו למיגז ליה גלימא ואפילו למיגז ליה אסא דווקא הני לפי שטרחתן מועט אבל לחצב לו קבר שטורחו מרובה לא שרינן והזקיקו לומר כן מדאמרינן בפ"ק דמשקין אין חופרין כוכין וקברות במועד ולא נהירא דכי אמרינן בפ"ק דביצה אפילו למיגז ליה גלימא ולמיגז ליה אסא ה"ק דאפילו הני דלא מעכבי דהא אפשר לי' בלא אסא ואפשר נמי לכרוכי בתכריכיו אפילו הכי שרו וכ"ש חפירת הקבר דנא אפשר בלאו הכי ודקא קשי לך הא דתנן התם אין חופרין כוכין וקברות במועד ואי במועד מיתסר כ"ש בי"ט שני לאו קושיא היא שכבר פי' שם הריא"ף דההיא דחופר במועד לצורך מתים שימותו אחר המועד עסקינן שכך היה דרכן וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל בפ"ח מהלכות י"ט ומה שהקשה הראב"ד ז"ל א"כ שאין צורך בהן למה התירו להאריך בהן ולהרחיב וכדאיתא התם כבר תירץ הרמב"ן ז"ל שקבר שהם צורכי רבים אע"פ שאינן לצורך המועד להתחיל בהן הוא דאסור אבל להרחיב בהן שרי וכמו ששנינו שם ומתקנין את הקלקולי שברשות הרבים וחוטטין אותן ואוקימנא לה התם בשאין הרבים צריכים ואפי' הכי כיון שצרכי רבים הם מותר לתקן אבל לא להתחיל והכא נמי צרכי רבים הוא ואפילו בקבר של משפחה ואפילו של יחיד נמי אפשר דשרי כיון שמצוה היא התירו בו קצת מלאכה אפילו שלא לצורך המועד כמו שהתירו בצרכי רבים וכ"ש שמא יצטרך לו במועד עוד וא"ת והתנן התם וארון עם המת בחצר ור' יהודה אוסר אלא א"כ היו לו נסרים המנוסרים מעיו"ט וכיון שכן היאך נהגו עכשיו לחצוב קבר

שלא בפני המת י"ל דההוא דוקא באדם שאינו מפורסם הא באדם מפורסם שרי והכי איתא בירושלמי וכתבו שם הריא"ף בהלכותיו היינו לדידהו שהיו חופרין קבר ומתקנין ארונות לצורך מתים שימותו אבל עכשיו שאין חופרין אלא לצורך שעה כל אדם לדידן כאדם מפורסם לדידהו הוי ומשום הכי שרי:

ודאמרינן יתעסקו בו עממין דדוקא בקבורתו אבל בטלטלו מותר ע"י ככר או תינוק והוצאתו נמי מותרת כב"ה דאמרי מתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך ואיכא מאן דאסר ולישנא דיתעסקו בו עממין הכי משמע מדלא אמרינן יקברו אותו עממין משמע דכל עסקיו על ידי עממין דוקא שאין כאן כבודו של מת שנתיר כאן משים כבודו כלל כיון שסופו להתעסק בו עממין ועוד כתב הרמב"ם ז"ל דהוצאת המת לקבורה כהוצאת אבנים שאין לו בו מתוך כיון שאין בו צורך היום כלל וכ"ת הא איכא צורך היום כיון דאיכא מצוה ליתא דהא שריפת קדשים מצות עשה ואפ"ה אינה דוחה יום טוב ועוד דהא אמרינן בפ"ק דכתובות דלא אמרינן מתוך אלא בהנאה השוה לכל נפש אמר רב אשי והוא דתלה בה רמונים ואקשינן עלה מערים ושותה מן החדש הקשה הרמב"ן ז"ל מאי קושיא התם נמי שותה קאמרינן אבל לשתות ואינו שותה לא התירו והכא נמי דוקא דתלה בה רמונים אבל אומר לתלות ואינו תולה לא ותי' דה"ק והוא שנתלה בה רמוניה ברישא מקמי דלית בה שמרים הא תולה בה שמרים וחוזר ותולה בה רמונים אסור ומשום הכי אקשינן ממערים ושותה מן החדש דאלמא אע"פ שמתחילה הוא טורח כיון דלבסוף הוכיח סופו על תחילתו שרי והכא נמי הכי ומפרקינן דהתם לא מוכחא מילתא דהא אי אפשר דשתי מקמי הכי הילכך לא מוכחא מילתא דלחול קא עביד וכי חזו בסוף דשותה מן החדש דיי בכך להוציא ממראית העין אבל הכא מוכחא מלתא דלשמר קא עביד וכי תולה שמרים אמרינ' מתחילה לשמר תלאה ואינו צריכה לו ומשתמש בה לשאר צרכיו וכך הם דברי הרמב"ם בפ"ז מהלכ' י"ט:

מתני' מסננין אח היין בסודרין ובכפיפה מצרית. פי' דכיון דאפשר למשתייה הכי דהא יין קתני ועוד דמשני שהוא מסנן אותו בסודרין ובכפיפה מצרית ולא במשמרת שרי והא דאשמועינן זעירי בגמרא דווקא ליין שהוא עכור קצת הוא דבעינן שנוי שיסנן אותו בסודרין ובכפיפה מצרית אבל ליין או מים צלולים לגמרי לא בעיא שנוי ונותנין לתוך המשמרת כדי שיהא צלול ביותר אבל לא עכורין דבעכורין אע"ג דאיכא אינשי דשתו להו הכי כיון דלאו אורח ארעא למשתינהו כלל עכורין בעינן שנוי דהיינו סודרין וכפיפה מצרית וכדתנן במתני' דוודאי כי קאמר זעירי אבל לא עכורין אפילו בכי האי גוונא קאמר דאי עכורין ממש דלא אפשר למשתיינהו כלל אדמותבין מרשב"ג נסייעיה ממתני' דתנן

ואין נותנין לתלוייה בשבת אלא ודאי כדאמרן ומ"ה מותבינן ליה מרשב"ג דאמר טורד אדם חבית יינה ושמריה ונותן לתוך המשמרת בשבת דאלמא כיון דאפשר למשתתי הכי אע"ג דרובא דאינשי לא שתו ליה הכי ליכא משום בורר ותרגמא זעירי בין הגיתות שנו דרובייהו דאינשי לא שתו ליה הכי אבל שלא בין הגיתות אע"ג דאפשר למשתתי הכי כיון דרובייהו דאינשי לא שתו ליה הכי בעינן שנוי דהיינו סודרין וכפיפה מצרית אבל לתוך המשמרת אסיר אי נמי היינו טעמא דשרי בין הגיתות לפי שעדיין לא נתפרשו השמרים מן היין וכל היין כגוף אחד הוא וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפ"ח מהלכות שבת ונ"ל דכי מותבינן לזעירי מרשב"ג סברי' דמתני' דתנן מסננין את היין בסודרין ביין עכור לגמרי דלא אפשר למשתייה הכי עסקינן ומ"ה מותבי' עליה מרשב"ג אמאי דקאמר אבל לא עכורין אע"ג דאפשר למשתתי הכי עסקינן דאי לא תימא הכי אדמותבינן לי' מרשב"ג נסייעיה ממתני' דקתני מסננין את היין בסודרין ובכפיפה מצרית דמשמע דדוקא כי האי גוונא היא דשרי אבל לתוך המשמרת אסור אלא ודאי כדאמרן ונמצא פסקן של דברים דיין שהוא צלול ורובייהו דאינשי לא קפדי ביה כלל מותר לתת אותו אפילו תוך המשמרת כדי שיהא צלול ביותר אבל יין שהוא עכור קצת דאפשר למשתתי הכי אבל רובייהו דאינשי לא שתו ליה הכי בסודרין ובכפיפת מצרי שרי דאיכא שנוי ובלבד שלא יעשה גומא אלא יגביה מקרקעיתו של כלי טפח אבל לתוך המשמרת דליכא שנוי אסור.

ויין שהוא עכור לגמרי דלא משתתי הכי אפילו בסודרין ובכפיפה מצרית אסור:

ובלבד שלא יגביה מקרקעיתו של כלי טפח פירש"י משום אוהל וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפכ"ב מהלכות שבת וה"ר יונה ז"ל כתב דמשום שנוי והדר קאמר דאי משום אהל קאמר אפילו במסנן את היין בסודרין נימא הכי אלא וודאי משום שנוי והתם כיון דאיכא שנויא אחרינא דלא עביד גומא שפיר דמי האי פרונקא אפלגא דכובא שרי אכולה כובא אסור. פירש"י ז"ל משום אהל וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפ' כ"ב מהל' שבת. ולפי זה נצטרך לומר דכשאין הכובא מלאה מיירי שאם לא כן אין כאן אוהל אלא כשחסר טפח עסקינן דאית ביה משום אוהל והקשו בתוס' וכי בכיסוי הכלים יש לו משום אהל ותירצו דשאני כובא שהוא רחב הרבה והראב"ד ז"ל פי' דמשום משמר נגעו ואכולה כובא אסור משום דמיחזי כמשמר שכן דרכו בחול אבל אפלגא דכובא שרי דלאו אורחיה:

לא ניהדק איניש ציניתא בפומיה דכוזני. פי' הראב"ד ז"ל דכל היכא דלא מיהדק הוי ליה כפלגא דכובא ושרי וזה על דרך פירושו ז"ל שכתבתי בסמוך:

ודאמרינן דמחזי כמשמרת אע"ג דלאו משמרת היא דעוברין בה שמרים כיון דאיכא קסמין וטנופת דמערב בהו ולא עברי דמי למשמר:

דף קמ.

התם מיחזי כאולודי חיורא פירש"י ז"ל שהסודר אסור לפי שמקפיד על לבון שלו יותר מכתנותא ונמצא לפי פירושו דלכסכוסי סודרא אסר לרכוכי כותניתא שרי וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ' כ"ב מהלכות שבת והראב"ד ז"ל השיג עליו וכתב דבין סודר בין חלוק מותר וכן דעת הר"ז הלוי ז"ל וכתב כן מפני שלא כתב הריא"ף ז"ל בהל' הא דסודרא כלל ונראה שהם מפרשים דרב הונא פשיטא ליה בסודרא להיתירה ואפילו הכי הוה מספקא ליה בכתנייאתא דדילמא להיתרה מיחזי טפי כאולודי חיורא ואפ"ה פשיט ליה להיתרה ולישנא דגמרא דייק הכי דאמרינן דבעי מיניה מרב הונא ופשיט ליה משמע כפשטיה דרב חסדא והיינו נמי דקאמר ליה סתמא ותפשוט ליה למר מסודרא דאי לאיסורא קאמר כיון דרב חסדא שריא בכתניתא לא הוא אמר סתמא ותפשוט ליה אלא מקשו קשו פשטי אהדדי.

דף קמ:

תלאי דבשרא פירש"י ז"ל בשר מלוח התלוי לייבשו ומלוי החבל קרי תלאי דבישרא ושרי לפי שהוא נאכל חי באומצא אבל דכוורי אסור לפי שאינן נאכלין היין והקשו עליו בתוספות דא"כ לימא בשר מלוח ולמה לו למימר תלאי דבשרא ועוד דא"כ בפרק מפנין הוה ליה לאתויי דמייתי התם בשר תפוח ובשר מלוח ודג מלוח ותפל לכך פירשו בתוספות דתלאי היינו העץ שתולין בו בשר ומ"ה שרי דתורת כלי עליו שעשוי הוא להצניעו אבל דכוורי לא לפי שמכיון שנשתמש בו זורקו לבין העצים והרמב"ם ז"ל כתב בפכ"ד מהלכות שבת כלשון הזה וכן עלין שריחן רע או מאוס שאין הבהמה אוכלתן אסור לטלטלן ושל בשר מותר וכן כל כיוצא בזה נראה שסבור הרב דמימרא דתלאי דבישרא ומימרא דהוצא ירוקא שייכי אהדדי:

דף קמא.

הני פלפלי מידק חדא חדא בקתא דסכינא שרי. כ' הריא"ף ז"ל בהלכות דאיכא מאן דמוקי לה בי"ט ומסתברא כמאן דמוקי לה בשבת דאי בי"ט הא תנן ב"ה אומרין תבלין נידוכין כדרכן ע"כ. ובוודאי דהכי הוא דהא תנן נמי אין שוחקין את הפלפלין ברחיים שלהם אלמא הכא ברחים שלהם הוא דאסור משום דהוי טוחן הא כדרכן מותר ועוד דתניא בתוספתא אין כותשין את המלח במדוך של עץ אבל מרסק הוא ביד של סכין בעץ הפרור ואינו חושש אין מרסקין דבילה גרוגרת ואת החרובין לפני הזקנים בשבת

אבל מרסק הוא ביד של סכין ובעץ הפרור ואינו חושש אלמא אפי' בשבת בשנוי שרי והכא לא אסר רב יהודה אלא בפלפלי משום דצריכי למידק טפי אפילו הכי הלכתא כרבא דשרי ואפילו טובא נמי וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפכ"א מהלכות שבת:

אלא אמר רבא מקנחו בכותל ואין מקנתו בקרקע דילמא אתי לאשוויי גומות. פי' דילמא אתי לאשוויי גומות כבונה לפי שאדם מחזר אמקום גומא לקנח בו רגליו שהיטב מתקנח שם היטב ומתוך שהוא מקנחו שם חיישינן שמא ישכח ויכוין להשוות הגומא. וכן נמי הא דאמר רבא בסמוך לא ליצרר איניש כובא בארעא דילמא אתי לאשוויי גומות הנ"ק שלפי שהוא צריך למקום שוה שתשב בו הכובא היטב חוששין שמא ישוה הגומא ביד אבל ליכא לפרושי דלמא אתי לאשוויי גומות שלא בכוונה דהא קיי"ל כר' שמעון דאמר דבר שאין מתכוין מותר ורבא גופיה כר' שמעון ס"ל אלא ודאי במתכוין קאמרינן והיינו נמי דאמרינן בעירובין בפרק המוצא תפילין נשים המשחקות באגוזים ובתפוחים אסור דאתי לאשוויי גומות כלומר במתכוין:

ולענין הלכה הריא"ף ז"ל פסק בשם בעל הלכות ז"ל כרבא דמקנחו בכותל ואין מקנחו בקרקע וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפכ"א מהלכות שבת אבל הר"ז הלוי פסק כרב פפא דאמר אחד זה ואחד זה מותר משום דבתרא הוא והרמב"ן ז"ל השיג עליו ואמר דמ"מ רבא רביה דרב פפא הוא ואין הלכה כתלמיד במקום הרב והרשב"א ז"ל כתב דאי מהא לא אירייא דבבתראי לא אמרינן הכי דהא רב נחמן בריה דרבא ואפ"ה כל שלא היה יושב רבא לפני רב נחמן קיי"ל כרבא סימנא איכא במילתא דכל היכא דאשכחן אמר ליה רבא לרב נחמן הוא דחש לזה תלמיד יושב לפני רבו ולית הלכתא כוותיה אבל בשנחלקו שניהם בשני חולקין דעלמא הלכה כרבא והכא נמי רב פפא הוא שנחלק על רבא ואפשר דכיון דבתרא הוא קיי"ל כוותיה:

דף קמא:

לא שנו אלא שיעור לצחצחו אבל שיעור לעבדו אסור הרי"ף זכרונו לברכה פסקה בהלכות הר"ז הלוי ז"ל כתב ולא קי"ל הכי אלא אפילו שיעור לעבדו מותר ורב חסדא הכא בשיטתיה דרב אמרה דאמר בפרק כירה גבי המיחם שפינהו לא שנו אלא שיעור להכשיר אבל שיעור לצרף אסור ושמואל אמר אפילו שיעור נצרף נמי מותר אוקימנא דשמואל כר' שמעון סבירא ליה ומדקיימא לן הלכה ליתא אלא לדרבנן ולא לדרב חסדא דס"ל בדבר שאין מתכוין כדר' יהודה ורב חסדא היינו טעמא ע"כ. והראב"ד ז"ל קיים דברי הריא"ף ז"ל וכלשון הזה כתב מה לו ולמחלוקת דבסך את גופו כשיעור לעבד את

הקרטלא ומתעגל עליה הלא הוא מעבד ומה לי מעבד ביד ומה לי מעבד בגופו ואין זה כדבר שאינו מתכוין אלא בעושה הוא בידים אבל שיעור לצחצחו אינו נראה אלא במצחצח את גופו:

ואם חלצה חליצתה כשרה. ומיהו דווקא כשאינו מרופט ברובו שאם היה כן חליצת' פסולה והראייה מדאמרינן בריש פרק מצית חליצה דאין חולצין במנעל מ"ט גזירה משום מנעל מרופט ואם איתא דבכל מנעל מרופט חליצתה כשרה היכי גזרינן ביה אלא ודאי כדאמרן:

פרק כא נוטל

רבא כר' נתן סבירא ליה דאמר חי נושא את עצמו. וא"ת דהא רבא גופיה אמר לעיל בפרק המצניע דבאדם אפי' רבנן מודו ליה לר' נתן דחי נושא את עצמו ולא נחלקו אלא בבהמה חיה ועוף וכיון שכן למאי אצטרכינן למימר רבא כר' נתן סבירא ליה וי"ל דהכא על כרחין בתינוק קטן עסקינן שאין דרך לתלות כיס אלא בצואר תינוקות קטנים וכיון דקטן הוא כולי האי משרבט נפשיה כבהמה ושייך בפלוגתא דרבנן ורבי נתן ואכתי איכא למידק דבפרק מפנין משמע דאפילו בקטן מודו רבנן מדאמרינן התם אשה מדדה את בנה ברשות הרבים ולא גזרינן דילמא אתייה לאתוייה משום דאדם נושא את עצמו ולא פליגי רבנן התם אלא אפילו בקטן נמי מודו י"ל דהתם בתינוק שנוטל רגלו א' ומניח אחד דכיון שהוא מכיר בהליך לאו משרבט נפשיה כבהמה שייך בפלוגתא דר' נתן ורבנן ומיהו בקטן שבקטנים שאינו מכיר בהלוך כלל אפילו ר' נתן מודה דככפות דמי כמו שכתבתי בריש פרק ר' אליעזר דמילה ומודה ר' נתן בכפות כדאיתא בפרק המצניע:

ונמצינו למדין שלש מידות בקטן שבקטנים שאינו מכיר בהילוך כלל כבן שמנה וכיוצא בו אפילו רבי נתן מודה דככפות דמי ותינוק שנוטל רגלו אחד ומניח אחד אפי' רבנן מודו דנושא את עצמו. ופלוגתייהו בקטן שמכיר בהילוך מיהו אינו אלא גורר דמשרבט נפשיה כבהמה דבכי האי גוונא לר' נתן נושא את עצמו ורבנן פליגי עליה:

כיס לגבי תינוק לא מבטל ליה. פי' לפי שאינו צריך לתשמישו של תינוק כמטה לגבי חי אבל לא מצינו למימר דמשום חשיבותיה דכיס קאמר דלא מבטל ליה דא"כ מאי קא פריך מנוטל אדם את בנו והאבן בידו לישני ליה אבן לא חשיבא כיס חשיבא אלא ודאי כדאמרן:

דף קמב.

אי הכי מאי אירייא אבן אפי' דינר נמי. פי' אא"ב בתינוק שאין לו געגועי' היינו טעמא דשרי לי' אבן משום דמבטל ליה לגבי תינוק וכיס נמי מבטל ליה מה שא"כ בדינר דכיון דאין דרכן של בני אדם למסור דינר לתינוק אינו אלא כמוסרו לאביו שהוא נוטלו וכמאן דנקיט ליה אב בידיה דמי אלא אי אמרת דכל שאינו לצורך תשמישו לא מבטל ליה והכא משום געגועין הוא דשרי אפילו דינר:

דינר אי נפל אתי אבוה לאתויי פרש"י ז"ל וטעמא לא משום טלטול הוא דאפילו לאוחזו בידו והתינוק מהלך ברגליו אסר ליה רבא דילמא נפל ואתי לאתויי וכיון דלאו סכנת נפשות הוא לא שרו ביה טלטול אבל הרמב"ן זכרונו לברכה חולק בדבר דמי גזרינן שלא יראה אדם תינוק מטלטל דינר ושלא יעמוד לו בקרוב ארבע אמות הא ודאי לא ואוחזו בידו נמי לאו מידי עביד ביה אלא הכי קאמרינן דאי שרית ני' טלטול אסור דהיינו כי נקט ליה תינוק דכמאן דנקיט ליה אבוה בידיה דמי אף הוא מתוך שהוא חס על אותו דינר אתי למעבד טלטול בידים אבל כי לא שרינן מידי ליכא למיגזר כלל:

דף קמב:

הא לא חזי לאומצא לאו למימרא דרבא כר"י ס"ל וא"ת ומנלן מ"ה דכר' יהודה ס"ל דהא אפילו ר"ש מודה דמידי דחזי ליה לאינשי למוצאי שבת ולא מקצה ליה לכלבים דאסיר לטלטולי וכדאמרינן בפרק מפנין דג תפל אסור לטלטלו י"ל דה"ק טעמא דחזי לאומצא הא לא חזי לאומצא אלא לכלבים כגון בשר תפוח שתפח בו ביום לא מטלטלי ליה הא וודאי כר' יהודה שייכא:

והא אמר ליה רבא לשמעיה טוי לי בר אווזא ושדי מיעיה לשונרא פירש"י ז"ל כשנשחט בי"ט ובני מעיה לא חזו לאכילה שאין דרך לאכול בני מעיים ביו"ט ומשני כיון דמסרחי כלומר אי מצנע להו עד לערב מאתמול דעתיה עילוייהו לשונרא ולא נהירא דוודאי דכל שאינו ראוי למאכל אדם אע"פ שאין דרכו לאוכלו מותר לטלטלו דאי לא הכי הא אמר רבא גופיה אי לאו דאדם חשוב הוא אנא סכינא אבר יונה ל"ל והא חזי לאומצא והא אין דרכן של ב"א לאכול בשר חי בשבת לפי' פי' בתוס' דהכא כשנשחטה מערב י"ט והשתא בי"ט הוא דמסרחי ומש"ה קאמר דאע"ג דבערב יו"ט חזי מיניה לאדם והשתא הוא דסרוח כיון דידע דמסרחיה דעתיה עלייהו מאתמול למשדינהו לשונרא:

דף קמג.

מגביהין מעל השולחן עצמות וקליפין. פירש"י עצמות וקליפין שאינן ראויין לאכילת בהמה והקשו בתוס' דהא תנן במתני' ושער של עדשים ושל פולין מפני שהוא מאכל בהמה ואוקימנא לה בגמ' כר' שמעון אלמא הא לאו הכי אפילו ר"ש מודה דאסיר כיון שאין תורת כלי עליהן:

מסלק את הטבלה כולה ומנערה. אוקימנא בגמרא כר"י ואע"ג דאית ליה לר' יהודה מוקצה ונולד הכא בשצריך למקומה של טבלא וכ"ת הרי נעשית בסיס לדבר האסור י"ל דכיון דבאמצע שבת הוא ודעתו לסלקא לא נעשה בסיס ועוד אכתוב בזה בפרק מי שהחשיך בס"ד:

פירורין שאין בהם כזית אסור לאבד ביד זו היא גירסת רש"י ז"ל ולא נהירא דמאי סייעתא אי משום דקתני מעבירין ולא קתני זורקין הא תנן נמי מגביהין מעל השולחן עצמות וקליפין ולא קתני זורקין לפי' נראה כגירסת רשב"ם ז"ל שהוא גורס מותר לאבד ביד ודייק לה מדקתני מפני שהן מאכל בהמה דמשמע דלאדם לא חזו הלכך מותר לאבדן ביד כשאר מאכל בהמה והכי מוכח בברכות בפרק אלו דברים דגרסינן התם וב"ה אומרים אם שמש ת"ח נוטל פירורין שיש בהן כזית ומניח פירורין שאין בהן כזית מסייע ליה לרבי יוחנן פירורין שאין בהן כזית מותר לאבדן ביד:

פרסייתא אסיר. כתבו בתוס' דלר' יהודה הוא דאסור לטלטולינהו דאית ליה מוקצה אבל לר"ש דל"ל מוקצה אפילו פרסייתא נמי שרו דהא חזו למאכל בהמה כדאמרינן בפרק במה מדליקין דרב אכל תמרי ושדי קשייתא לחיותא וכ"ת א"כ שמואל דס"ל כר"ש כדאיתא בסוף פ' מי שהחשיך ל"ל לטלטולינהו אגב ריפתא איכא למימר מחמיר היה על עצמו כדרבא דאמר לעיל אי לאו דאדם חשוב אנא בכיא אכפי למה לי וכן דעת הר' יונה והר"ז הלוי ז"ל אבל הרמב"ם זכרונו לברכה כתב דהני גרעיני להסקה הן עומדים וכדאיתא בפרק במה מדליקין דאליבא דר"ש דלית ליה נולד שרי לטלטולינהו ה"מ ביום טוב דחזו להסקה וכיון שראויין ועומדין הן לכך למשדינהו לחיותא נמי שרי אבל בשבת דלא חזו להסקה מוקצין נינהו דהא לא מייחדי אלא להסקה ואע"ג דחזו מעט לאכילת בהמה כיון דהשתא מיהת סתמן להסקה ובשבת להסקה לא חזי אסור לטלטלן וכדאמרינן בפרק מפנין חבילי קש וחבילי עצים וחבילי זרדין אם התקינן למאכל בהמה מטלטלין אותן ואם לאו אין מטלטלין אותן וכן נראה דעת הריא"ף ז"ל שכתבן בהלכות: שמואל מטלטל להו אגב ריפתא רבא מטלטל להו אגב לקנא דמיא. לאו משום דפליגי עלה דהא אמרינן אמר רב אשי לעיל לא אמרו ככר או תינוק אלא למת בלבד דבהא אפי'

רבא מודה דההיא דרב אשי במטלטל את האסור ממש אלא שדבר המותר מונח עליו אבל הני דשמואל ורבא איפכא הוי שמטלטל את ההיתר והאיסור מונח עליו ומטלטל עמו וכ"ח וליהוי ריפתא ולקנא בסיס לדבר האיסור וליתסר איכא למימר שכל עצמו אינו עושה כן אלא לזורקן לא הוו בסיס:

פרק כ"ב חבית

דף קמג:

אבל לא לתוך הסל ולא לתוך הקופה שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול וא"ת ומאי עובדין דחול איכא והא פרכינן לעיל בפרק נוטל גבי מתניתין דתנן כלכלה והאבן בתוכה ולישדינהו לפירי ולישדיא לאבן וליקטינהו תירץ הר' יונה ז"ל כגון שנתפזרו בחצר א' הנה וא' הנה אבל במקום אחד מלקטן לתוך הסל וכההיא דפרק נוטל והרמב"ן ז"ל פי' דהכא במאי עסקינן כגון שנפלו בחצרו בתוך צרורית ועפרורית שבחצר ומש"ה נקט חצירו שהבית עשוי הוא להתכבד בכל יום ויש לו קצת הוכחה בתוספתא:

ומודים חכמים לרבי יהודה בשאר פירות. וא"ת והא בפ"ק דביצה מפרש ר' יצחק טעמא דביצה שנולדה ביו"ט דלא תאכל משום משקין שזבו ואמאי והא מודו רבנן לר' יהודה בשאר פירות דלאו בני סחיטה נינהו וכ"ש בביצה דלא שייכא בה סחיטה כלל דהוה לן למשרי י"ל דאדרבה ביצה דמיא לפירות דעומדין למשקין ועשויין שיצאו מתוכן משקין הבלועין בהן כך הביצה עשוי לצאת ממעי התרנגולת הילכך ביצה דמיא לפירות העומדין למשקין ואסרינן לה משום לתא דידהו. א"נ י"ל דר' יצחק סבירא ליה דאפילו בשאר פירות פליגי רבנן עליה דרבי יהודה דהא רבי יוחנן הכי סבירא ליה הכא ורבי יצחק ורבי יוחנן אמרו דבר אחד וכדאיתא התם:

זיתים שמשך מהן שמן וענבים שמשך מהן יין. פרש"י ז"ל שזב מהן מאיליו כמו נהרות המושכים והקשו עליו בתוספות דא"כ הוה לי' למתני שנמשך מהן שמן א"נ שנמשכו שמן ועוד אם איתא לקשי' מינה להדיי' לרב ועולא ורבי יוחנן דכולהו סבירא להו חלוק היה רבי יוחנן אפילו בזיתים וענבים ואלו הכא קתני בדברי רבי יהודה דבזיתים וענבים בין לאוכלין בין למשקין היוצא מהן אסור לפיכך פירשו בתוס' דשמשך בעליהן מהן קאמר ואח"כ הכניסן לאוכלים ואמרי לך רב ועולא ורבי יוחנן דדוקא בכי האי גוונא אמר רבי יהודה משום דכיון דמעיקרא היה דעתו עליהן למשקין שהרי משך מהן אעפ"י שנמלך עליהם לבסוף לאוכלים אפ"ה אסרי ליה היוצא מהן ויהיב דעתיה וסחיט אבל כשהכניסם תחילה לאוכלים מודה ביה רבי יהודה זהו פי' ז"ל. ולפי זה נ"ל דאליבא דרבי

יהודה אמר שמואל כי נקט גבי זתים וענבים שמשך מהם משום לתא דתותים נקט הכי דבהנהו אשמועי' רבי יהודה רבותא בשמשך שאע"פ שמתחלה היה דעתו עליהן למשקין שהרי משך מהן אפ"ה כיון שאח"כ נמלך עליהן והכניסן לאוכלים היוצא מהן מותר:

וסבר רבי יהודה סתם אסור והא תנן חלב האשה. וא"ת ומנ"ל דהא מתני' רבי יהודה היא כבר נשמר מזה רש"י ז"ל דכ"ש דאי רבנן תיקנו לה קשיא טפי דהשתא אפילו לרבנן דמחמרי שרי בסתם כ"ש לרבי יהודה דמיקל וקשה בין לרבי יהודה בין לרבנן וכן פי' ז"ל בה דאמרינן השתא ומה זתים וענבים דבני סחיטה נינהו לא כ"ש דה"ה דה"ל לאקשי זתים וענבים אזיתים וענבים דקתני לעיל בדברי ר"י לאוכלין היוצא מהן אסור אלא אלומי אלים לאקשויי ובמאי דמפרקינן ומפרשי' לרצון בסתמא שלא לרצון דגלי' אדעתי' ואמר לא ניחא לי מתרצינהו להו פרכי דטפי עדיף כי אמר בפי' לא ניחא לי להכניסן לאוכלין זהו תורף פרש"י ז"ל. ואחרים פירשו דמזתים וענבים לזתים וענבים לא מצי לאקשויי וכן נמי אי אתיא מתניתין כרבנן לא הוו קשיא ליה ולא מידי דכיון דלרבנן בין בזתים וענבים בין בתותים ורמונים אפילו לאוכלין היוצא מהן אסור וכן נמי לרבי יהודה בזתים וענבים אי אפשר דלהוי טעמייהו משום דקסברי משקין נינהו דכיון שלאוכלין היו עומדין מה שזב מהן מאיליו אין בו תורת משקין ואוכל הוא וכי אסרינן ליה על כרחין היינו טעמא שמא ימלוך עליהן לסוחטן הילכך לא קשיא מידי אמאי דתנן הכי דשלא לרצון טהורין משום דלאו משקה נינהו אבל מתותים ורמונים הוא דקשיא דכיון דשריא רבי יהודה לאוכלין ואסר למשקין ולסתם שמע מינה דס"ל דבסתמא משקין נינהו וכמפורש למשקין דמי ומ"ה פריך מקל וחומר דתותים ורמונים מזתים וענבים ומדרבנן ולפי זה בדין הוא דהוה מצי לתרוצי הא מני רבנן היא ולא תקשה ליה ולא מידי אלא דעדיפה מינה שאני ליה דאי נמי אתא כרבי יהודה לא קשיא מידי אי נמי אי מוקמת לה כרבנן אכתי קשיא דרבי יהודה אדר"י דמ"מ ש"מ דלרבנן סתמא לאו משקין נינהו ומרבנן נשמע לרבי יהודה דבמשקין ולאו משקין ל"פ:

אמר רבי עקיבא קל וחומר נ"ל דהכי פי' דשקלא וטריא דר"ע הוה ס"ל דטעמייהו דרבנן דכיון דאשכחן גבי חלב בהמה דכתיב ותפתח את נאד החלב ותשקהו ומסתמא לרצון הוה אינו מטמא אלא לרצון אבל חלב האשה מתיך שהוא חשוב ממנו הוי משקה טפי ממנו ואית לן למימר מסברא דנפשין שיהא מטמא אפילו שלא לרצון ומש"ה פריך להו ר"ע מק"ו דאם בחלב האשה שאינו מיוחד אלא לקטנים אמרי' מסברא שאפילו שלא לרצון קרוי משקה כל שכן דאית לן למימר הכי בחלב הבהמה ומהדרי ליה דלאו מסברא דנפשין קאמרינן הכי באשה אלא על כרחין הכי הוא שכיון שדם מגפתה טמא אע"פ

שהוא שלא לרצון חלבה נמי על כרחין אפי' שלא לרצון טמא דדם נעכר ונעשה חלב משא"כ בחלב בהמה שהרי דם מגפתה טהור וכיון שכן אין לנו לטמא חלבה שלא לרצון ורבי עקיבא אהדר להו אין ודאי באשה שפיר קאמריתו אבל בבהמה מנא לכו לטהר חלבה שלא לרצון משום שדם מגפתה טהור והא על כרחנו אין ללמוד חלב מדם שהרי אין דינן שוה דלרצון מיהא בחלב בהמה טמא ובדם טהור וכיון שכן מנא לכו בחלב שלא לרצון שיהא טהור דהכא אשכחן פלוגתא לגבי משקה בין רצון לשלא לרצון ואהדרו ליה רבנן סלי זתים וענבים יוכיחו כלומר דהא ודאי אשכחן דטפי מקרי משקה לרצון משלא לרצון כדאשכחן גבי סלי זתים וענבים וכיון שכן אין לנו לטמא בחלב הבהמה אלא לרצון כסתמיה דקרא דותפתח את נאד החלב ותשקהו דמסתמ' לרצון הוה אבל בחלב האשה אי אפשר לומר כן שהרי דם מגפתה טמא אע"פ שהוא שלא לרצון כנ"ל:

דף קמד.

שאני סלי זתים וענבים דכיון דלאבוד קיימי מעיקרא אפקורי אפקר להו. פי' אע"ג דקיימא לן דהבוצר לגת אפי' בקופות שאינן מזופתו' הוכשרו ה"ט לפי שדרך הבוצרין לבצור בקופות מזופתות הילכך גזרינן אין מזופתות אטו מזופתות אבל הכא לא שייך למגזר:

דף קמד:

מידי ערביא אתרא הוא. קשיא לי מהא דאמרינן בפרק המצניע גבי אנשי הוצל ותבטל דעתן אצל כל אדם והכא אמאי ניחא ליה משום דאתרא הוא וראיתי בחידושי הרשב"א ז"ל כלשון הזה אתרא דגמלים הוא וכיון שיש שם רוב גמלים שפיר קא מקיימי דבכל מקום שגמליהם מרובים צריכים לקוצין ומקיימי' אותן ובהכי מתרצה קושיין:
הכא נמי כיון דחשבינהו הוה להו משקה. וא"ת א"כ פגעין ועזרדין לא יסחוט דכיון דסחיט להו אחשבינהו והוה להו משקה היכי שרי להו תנא דברייתא. כבר נשמר מזה רש"י ז"ל וכתב דברייתא הכי קתני סוחטין בפגעין ובעזרדין כדי למתקן ולא גזרינן שמא יסחוט להוציא מהן משקה דליכא מאן דסחיט להו להכי אבל בתותין ורמונים אפילו למתקן אסור דכיון דאיכא מאן דסחיט להוציא מהן משקה דהיינו של בית מנשה בן מנחם אפי' למתקן גזרינן שמא יבא להוציא מהן משקין כשל בית מנשיא:
ונמצא לפי פרש"י ז"ל דאפי' פגעין ועזרדין אסור לסוחטן לתוך הקערה להוציא מהן משקין ואין כן דעת הריא"ף ז"ל שהוא פסק כסתמא דברייתא דסוחטין לכתחילה בפוגעין

ועזרדין וכפירושן לפיכך פי' הר' הרמב"ן ז"ל דתותים ורמונים אע"פ כשסחטן אינן למשקין בשסחטן אחשבינהו והוה להו משקה כיון דאיכא אינשי דסחטי להו דהיינו של בית מנשיא בן מנחם אבל פגעין ועזרדין שאין דרכן של בני אדם לסוחטן אפי' סחיט להו האי בטנה דעתו אצל כל אדם ולא הוי משקה ומשום הכי שרי להו תנא דברייתא דסוחט אותן לכתחילה:

רב פפא אמר משום דהוי דבר שאין עושין ממנו (משקה) [מקוה] לכתחלה. פי' לאו למימרא דר"פ אתא לאפלוגי במאי דאמרי' דכיון דחשבינהו הוו להו משקה אלא לומר דבדרב חסדא לא צרכינן להכי דאפילו לא חשבינהו וכגון שזבה סחיטתן של תרדים מאליה אפ"ה פוסלת את המקוה:

הילכך נקטינן לענין הלכה דזתים וענבים שזב מהן משקה אפי' היו עומדין לאוכלין היוצא מהן אסור דמודה היה רבי יהודה לחכמים בזתים וענבים ואי נמי פליג עלייהו אין הלכה כמותו בזתים וענבים הילכך היוצא מהן אסור ואין צריך לומר שאסור לסוחטן לכתחלה ולא עוד אלא שאם סחט חייב חטאת אבל שאר פירות כתותים ורמונים שאין עומדין כל כך למשקין כזתים וענבים אסור לסחוט אותן לכתחלה מיהו אם סחט אינו חייב חטאת וכדאמרינן לקמן דבר תורה אינו חייב אלא על דריכ' זתים וענבים בלבד ותנא דבי מנשה מסייע ליה ואם זב מהן משקה מאליו אם היו עומדין מתחלה לאוכלין היוצא מהן מותר דקיימ' לן כר"י וכדפסק רבי יוחנן כוותיה אבל בשאר פירות כפגעין ופרישין אפילו לסחוט אותן לכתחילה שרי זהו דעת הריא"ף ז"ל וכן פסק הר"מ במז"ל בפכ"א מהלכות שבת וכן הסכימו גדולי האחרונים אבל לפי דעת רש"י ז"ל כל הפירות אסור לסחוט אותן דכיון דחשבינהו הוו להו משקה וכמ"ש למעלה.

דף קמה.

סוחט אדם אשכול של ענבים לתוך הקדרה. פי' משום דמשקה הבא לאוכל כאוכל דמי ומאי דתנן במתני' יצאו מעצמן אסורין וכן נמי מאי דאמר שמואל לקמן למימרא פטור אבל אסור ורבי יוחנן דאמר למימיהן חייב חטאת דוקא לתוך הקערה אבל לתוך הקדרה לא:

מדברי רבי' נלמוד חולב אדם עז לתוך הקדרה פירשה הריא"ף ז"ל בהלכות דוקא בי"ט דבשבת אפילו לתוך הקדרה אסור והיינו טעמא דאע"ג דמותר לסחוט אשכול של ענבים לתוך הקדרה בשבת היינו משום דאשכול גופיה ראוי לאכילה משא"כ עז דלא חזייא בשבת ואי שרינן לחלוב לתוך הקדירה נהי דהאי חלב כיון דבא לאוכל כאוכל דמי מ"מ

ה"ל כבורר אוכל מתוך פסולת הילכך דוקא בי"ט דעז גופיה חזייא לאכילה אבל בשבת דלא חזיא לאכילה לא ואחרים אומרים דכי היכי דשרינן לסחוט אשכול של ענבים אפילו לתוך הקדירה בשבת הכי נמי שרינן לחלוב עז תוך הקדירה ואפילו בשבת דדבר הלמד מעניינו הוא וכ"ת היכי שרינן דהא הוה ליה בורר אוכל מתוך פסולת י"ל דכיון דעז גופיה חזייא לאכילה ואסורה הוא דרביע עליה לא מקריא פסולת. וא"ת מ"מ הרי עז מוקצה מחמת איסור הוא ואף חלב היוצא ממנו ליתסר משום מוקצה יש לומר שמואל לטעמיה דלית ליה מוקצה ונולד. ועוד כתב הרמב"ן זכרונו לברכה דאפשר דאפי' למאן דאית ליה מוקצה שרי שאין מוקצה מחמת איסור הבא מעצמו כגון זה ולא דחייה בידים כגון נר אינו אוסר אלא בעוד האיסור עליו א"כ כשנסתלק האיסור כשעבר עליו כגון שוחט בשבת שאסורה משום מוקצה הוא כל שלא עבר כל השבת ואפילו בשוגג מכיון שנסתלק האיסור נסתלק המוקצה מן הדין שרי האי חלב שנחלב לתוך הקדירה שאעפ"י שהעז היה מוקצה מכל מקום לאחד שנחלב החלב נסתלק ממנו תורת מוקצה ולא נעשה איסור בדבר ובכה"ג ליכא למיחש ביה משום מוקצה והיינו טעמא דפרכינן בריש ביצה גבי ביצה שנולדה בשבת שבת דעלמא תשתרי ולא אסרינן לה משום מוקצה:

אמר רב פפא דכולי עלמא משקה הבא לאוכל לאו כאוכל הוא. זו היא גירסת ר' של רש"י ז"ל ואי הכי לא אתייא אליבא דהילכתא דקי"ל כרב יהודה אליבא דשמואל דס"ל דאוכל הבא לאוכל כאוכל הוא דאמוראי טובא בסוגיין סבירא להו כוותיה והגאונים ז"ל גורסים דכולי עלמא משקה הבא לאוכל כאוכל דמי והכי פירוש' אי האי משקה הוי בא לאוכל כדקס"ד שהוא שיהא מתערב עם האוכל דכולי עלמא כאוכל הוא לומר הכא אין משקה זה נותן טעם בפת כלל אלא בעוד לח שהאור מהבהבו ושורפו ונמצא שאינו בא לאוכל ואין עושין כן אלא כדי שלא ישרוף האור פניו של לחם והיינו טעמא דאמר לא הוכשר מפני שהוא משקה העומד לאיבוד וקסבר לאו משקה הוא הרמב"ן ז"ל:

למימיהן פטור אבל אסור. פרש"י ז"ל לפי שאין המשקה הזה מגופן ולאו משקה שנבלע בהם הילכך אינו כמפרק גמור אבל אסור גזירה אטו זתים וענבים. וקשיא עליה מדאמרינן לעיל בפרק תולין לא ליהדק אינש אפומא דשישא דילמא אתי לידי סחיטה ומדחיישי' דילמא אתי משמע דאי לא אתי לידי סחיטה הו"ל מלאכה ואע"פ שאין המשקה מגופה ולא שנבלע בה אלא ה"ט לפי שאינו חייב אלא על דריכת זתים וענבים בלבד וכדאמרינן לקמן אבל שאר פירות היוצא מהן לא חשיב למשקה להתחייב עליו:

ולענין הלכה כשמואל דאמר אחד כבשים וא' שלקות לגופן מותר למימיהן אסור דבמאי דפליג עליה רב בשלקות דאמר למימיהן מותר הו"ל יחיד לגבי שמואל ורבי יוחנן דלרבי

יוחנן למימיהן חטאת נמי מחייב ונהי דלא סבירא ליה כשמואל דאמר פטור אבל אסור מ"מ מודה ליה דאסור הילכך נקיטינן כשמואל וכיון שכן לא קיימא לן כרב דאמר ודג לצירו אפי' לתוך הקערה דכיון דבגמ' מדמי דג לצירו בהדי שלקות למימיהן ובשלקות למימיהן קיימא לן כשמואל דאמר פטור אבל אסור בדג לצירו נמי קי"ל כרב דאמר פטור אבל אסור מיהו נהי דקיימא לן דאסור לא קיימא לן כרבי יוחנן דאמר חייב חטאת דהוה ליה רבי יוחנן יחידאה לגבי רב ושמואל ותרוייהו פטרי וקי"ל דאינו חייב אלא על דריכת זתים וענבים בלבד:

דף קמו.

מתני' שובר אדם את החבית לאכול ממנה גרוגרו'. פרש"י ז"ל דאין במקלקל שום אסור שבת ולא נהירא דנהי דכל המקלקלין פטורין איסורא מיהא איכא אלא היינו טעמא דכיון דבעלמא מקלקל פטור אבל אסור משום צורך שבת שרי לכתחילה מיהו כי שרי דוקא בכלי קטן דלא שייך ביה בנין וסתירה אבל גדול לא והראיה מדתנן בפרק בכל מערבין נתנו במגדל ואבד המפתח עירובו עירוב רבי אליעזר אומר אם אין ידוע שהמפתח ממקומו אין עירובו עירוב ואוקימנא פלוגתייהו במגדל של עץ דקטיר במתנא ובעי סכינא למפסקיה ורבנן סברי כל הכלים ניטלין בשבת לצורך גופן ורבי אליעזר סבר לה כרבי נחמיה דאמר אין כלי ניטל אלא דרך תשמישו הא לאו הכי אפילו רבנן מודו דאין עירובו עירוב ולא שרינן לשבור את המגדל והיינו טעמא דהתם משום דבמגדל גדול עסקינן דהוי כאהל ושייך ביה בנין וסתירה הא במגדל קטן לא שייכא ביה בנין וסתירה וה"ט דשרינן הכא בחבית וכן פרש"י ז"ל בעירובין וכ"מ סוגיא דהתם:

דף קמו:

בית סתום אינו מטמ' כל סביביו פרץ את פצימיו מטמ' כל סביביו. פרש"י כדי קבר שהוא תופס ארבע אמות לטומאה גזירה שמא יאהל ולא יבין והקשו עליו בתוס' דהא בפרק משוח מלחמה אמרינן בהדיא דהיכא דמסיימי מחיצתה לא גזרינן ולפי' פי' דהכא במאי עסקינן שיש זיזין המאהילין סביב הבית הילכך כל זמן שלא פרץ פצימיו הרי הוא כפתוח ודרכו של מת לצאת באותו פתח ולפיכך כלים שתחת זיזי סביבות הבית אינן טמאין אלא מה שתחת הזיז על אותה פתח אבל בשפרץ פצימיו אינו ראוי לצאת באותו פתח יותר מבשאר מקומות הבית ועל כרחנו סופו לצאת הילכך כל הכלים שתחת כל זיז

סביבות הבית טמאים כדאמרינן בפ"ק דביצה מת בבית ולו פתחים הרבה כולן טמאים לפתח א' מהן הוא טמא וכולן טהורין:
מי שנשרו כליו בדרך. פי' מי שנפלו כליו במים והוא מלשון פירות הנושרין ואינו לשון שרייה מדאמרי' בריש פרק משילין מאן דתנא מכשירי' לא משתבש כלומר מי שנשרו כליו בדרך ובההיא דמשילין לא שייכא שרייה:

דף קמז.

המנער טליתו. פרש"י מפני האבק וחייב חטאת משום מלבן והקשו בתוס' ז"ל שלא מצינן לדון כיוצא בו לפיכך נראה כפי' ר"ח ז"ל שפי' המנער מן הטל כההיא דרבא דבסמוך ולמאן דקפיד איכא משום מכבס:
טלית מקופלת פרש"י ז"ל שלאחר שנתנה על ראשו הגביה שפוליה על כתפיו חייב חטאת שאין זה דרך מלבוש ולא דמי להההוא עובדא שיצא ר' בשדה דטלית מקופלת היינו בששני צידי הטלית שלפניה ושל אחריה מונחים על כתפו אבל בההיא דר' לא הי' מקופלי' אלא הצדדין שלפניו בלבד ולפיכך היה סבור שיהא מותר עד דאהדרי אנהו רבנן ומכאן יש ליזהר בחתנים שלא יצאו בטליתות ברשות הרבים כל שצידי הטלית מקופלים על כתפם וכן אסר הר' יונה ז"ל:
מתני' הרוחץ במי מערה במי טבריה ונסתפג אע"ג דקתני ונסתפג דמשמע דיעבד דוקא אפילו בתחילה מסתפג דקתני סיפא אבל עשרה בני אדם מסתפגין באלונטית אחת ולא משמע דאיכא פלוגת' בין אדם אחד לעשרה בני אדם אלא לענין הבאה אבל למנין ספוג כי היכי דבעשרה בני אדם שרי אפי' לכתחילה באדם אחד נמי שרי ובהדיא תניא בברייתא מסתפג אדם באלונטית ומניחה בחלון והקשה הרשב"א ז"ל היכי שרי אמאי לא חיישינן דילמ' אתי לידי סחיטה כדאמרינן בריש פרק במה טומני' גבי ההוא דפרס דסתה' אפומא דכובא דגזייה רב משום דילמא סחיט ובפ' ואלו קשרים נמי אמרינן זמנין דמיתווסן מאני מיא ואתו לידי סחיטה וי"ל שכל הרוחצין מסתפגין אם אתה אוסר עליו להסתפג אף אתה אוסרו ברחיצה וא"א שאין הדבר עומד וכדאיתא בפרק כירה:
גמ' קתני מי מערה דומיא דמי טבריה כו' הרוחץ דיעבד אין לכתחילה לא והתניא בפ' שמונה שרצים רוחצין במי גדר במי חמתן ובמי טבריה ואמרינן נמי בפרק כירה דהתירו להם חמי טבריה אלמא רוחצין לכתחילה במי טבריה את זו הקשה הריא"ף ז"ל ותירץ דאה"נ דבמי טבריה רוחצין לכתחילה וכי נקט מי טבריה במתני' לגלויי אמי מערה בלחוד נקטיה דמה מי טבריה חמין אף מי מערה חמין. ונראה מדברי הרב ז"ל דמי מערה

דתנן נמי חמי טבריה היא והיינו טעמא דאסר לרחוץ בה לכתחילה משום דנפיש הבלא ואתי לידי זיעה אלמא ס"ל ז"ל דזיעה בחמי טברי' אסירא וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפכ"ב מהלכות שבת ולא נהירא דהא משמע בפרק כירה דלא נאסרה זיעה אפילו בחמי האור אלא משום לתא דרחיצה ובחמי טבריה דרחיצה שריא היאך נאסור את הזיעה אלא ודאי הך דמי מערה חמי האור נינהו שהוחמו מע"ש אבל חמי טבריה שרי בין ברחיצה בין בזיעה וכ"כ הר' יונה והרמב"ן והרשב"א ז"ל:

פרק שלשה ועשרים שואל

דף קמח.

ובלבד שלא יאמר לו הלויני. כתבו בתוס' דבלשון לעז שאין חלוק בין הלויני להשאילני צריך לומר תן לי וכיוצא בו שלא יהא משמע לשון הלואה:

אמר ליה השאילני לא אתי למכתב. פרש"י ז"ל דהלויני משמע לזמן מרובה דקי"ל במסכת מכות סתם הלואה שלשים יום ואתי מלוה זה לכתוב על פנקסו כך וכך הלויתי לפלוני כדי שלא ישכח ושמעינן מינה לפי פרש"י ז"ל דהשאלה אין לה זמן אלא כל זמן שהמשאיל רוצה ליטול את שלו נוטל ולפיכך הצריכוהו לומר כן השאילני שאף על פי שאינו חוזר בעין לא שייך ביה לשון שאלה אלא לשון הלואה ה"ק ליה הריני מחזירו לך כל זמן שתרצה כדינה של שאלה וא"ת והא אמרינן בפרק התכלת טלית שאולה כל שלשים יום פטורה מן הציצית אלמא סתם שאלה שלשים יום י"ל התם היינו טעמא לפי שדרך המשאילין להשאיל כליהם בפירוש עד שלשים יום ולפיכך כל הזמן הזה אע"פ שאינו מטיל בה ציצית לא אתו למחשדא דמימר יימרו טלית שאולה הוא ובתר הכי איכא חשדא אבל לעולם משליה סתם תובע מה שהשאיל אפילו תוך שלשים יום זהו דעת רש"י ז"ל וכן הי' דברי הריא"ף ז"ל בהלכות אבל ר"ח ז"ל והרב בעל העיטור ז"ל סוברין דסתם שאלה נמי שלשים יום ומוכחי לה מההיא דהתכלת והכא ה"ק שאלה כיון שהיא חוזרת בעינה מדכר דכירי ולא אתי למכתב אבל הלואה שאינה חוזרת בעינה חיישינן שמא ישכח ואתי למכתב והכא נמי אע"ג דלא הדרא בעיניה כיון דהו"ל למימר הלויני ואמר השאילני מנכרא מילתא ולא אתי למכתב אבל לעולם כשם שסתם הלואה שלשים יום כך סתם שאלה שלשים יום ודברי רש"י ז"ל נ"ל עיקר וראיה לדבר מדפרכינן לקמן בשבת הוא דאסור הא בחול שפיר דמי ואם איתא דזמן שאלה כזמן הלואה למה לי למידק דמתני' דלא כהלל מדיוקא לידוק ממתני' גופה דכיון דבשבת בלשון שאלה שרי על כרחין מתני' דלא כהלל אלא ודאי סתם שאלה אינה שלשים יום אלא כל אימת

דבעי משאיל ומש"ה לא מצי למידק מגופה דמתני' דאתיא דלא כהלל דאיכא למימר דהיינו טעמא דשרי לפי ששאלה זמנה מועט ליכא למיחש שמא יוקרו חיטי ומשום הכי אצטריך אוכוחי מדיוקא:

וכיון דבחול זמנין דבעי למימר הלויני ואתי למימר אשאילני פי' דבחול אפי' במידי דלא הדר בעיניה דשייך למימר הלויני זמנין דאמר אשאילני אלמא ליכא קפידא בין הלויני להשאילני ומשנינן דבשבת כיון דבדוקא אמר הכי ומידע ידע דלא שרו ליה רבנן בגוונא אחריתי מינכרא ביה מילתא ולא אתי למכתב:

דף קמח:

שמא יוקרו חטים. וא"ת אמאי אסרינן הלואה מש"ה דהא בשעת הלואה לא עביד ולא מידי ואם יוקרו חטים תטול דמיהן כדאמרינן גבי הלואת סאה בסאה י"ל דשאני ככרות שאין דמיהן ידועים שהרי אין בעל הבית עושה לחמו במשקל משא"כ בסאה שדמיה ידועים והיינו נמי דמשנינן הא באתר' דקייץ דמיהן כלומר דכל היכא שדמיהן של ככרות ידועים שרי להלואה כדשרינן סאה בסאה:

דאי אמרת נתנה ליתבע אתי למכתב. פי' דהיכרא דלימ' דהשאילני לא סגי אי אמרת דנתנה ליתבע נהי דזמנה של שאלה מועט דילמא לא יהיב ליה עד דכפי ליה בב"ד והוי זמן מרובה הילכך אתי למכתב אבל כי אמרינן לא נתנה ליתבע אע"ג דביניה לביניה מצי תבע סגי בהיכרא דלישנא דהשאילני ולא אתי למכתב:

אם היה חדש אלול מעובר משמט לא קימ"ל הכי דהא מני רבי יהודה היא דס"ל דהקפת החנות משמטת אבל רבנן סבירא ליה דאינה משמטת דלא משמט אלא מלוה כדאיתא התם במסכת שביעית ודקתני הכא אם היה חדש מעובר משמט אוקומה בירושלמי כרבי יהודה אבל לתנא קמא דהוא סתם מתני' לא משמט אלא מלוה ממש. ויש לתמוה על הרמב"ם ז"ל שכתבה להא דאם היה חדש אלול מעובר משמט בפכ"ו מהלכות שמיטה ויובל וכבר השיגו שם הראב"ד ז"ל הילכך נקטינן דלא משמט אלא מלוה בלבד הא הקפת חנות ושכר שכיר וכל מידי דלא הלואה אינה משמטת אא"כ זקפן במלוה וה"ט דכתובה דאינה משמטת:

ואי אמרת לא ניתנה ליתבע מאי משמט זו היא גירסת רש"י ז"ל ופי' משמט והלא כבר שמוטה ועומדת. וא"ת לישני ליה מאי משמט שצריך לומר משמט אני כדמתרצינן אסיפא אלא ה"ג אא"ב נתנה ליתבע משום הכי משמט דקרינא בים לא יגוש אלא אי אמרת לא ניתנה ליתבע מאי משמט והכי פירושא דתרתי קאמר כלומר אא"ב דנתנה

ליתבע היינו דקתני משמט לומר שלא יתבענו ואפילו נתן לו מדעתו כיון דקרינא ביה לא יגוש צריך שיאמר לו משמט אנו אלא אי אמרת לא ניתנה ליתבע מאי משמט אם בא לומר שאינו רשאי לתובעו בב"ד הרי שמוט ועומד הוא ואי צריך למימר ליה משמט אני לא צריך דכיון דלא קרינא ביה לא יגוש לא צריך למימר ליה משמט אני:

שאני התם דאיגלאי מילתא דחול הוא. כתב הרשב"א ז"ל דמכאן נ"ל ללמוד דלכולי עלמא ביום טוב שני דרבנן ניתנה ליתבע ואינה ראייה אצלי דשאני הכא שלהם בראשון קדש בטעות אבל לדידן דעבדינן תרי יומא מתקנתא אפשר דאפילו הלואת י"ט שני לא ניתנה ליתבע:

לענין הלכה איכא מאן דאמר דקיימא לן ניתנה ליתבע משום דגרסינן הכא רבה דהוא בר פלוגתיה דרב יוסף וקיימא לן כוותיה לגבי רב יוסף בר משדה קנין ומחצה ואפילו למאן דאמר דלא איתמר ההוא כללא אלא במאי דאפליגו בבא בתרא בלחוד ואפילו הכי כל היכי דלא ריהטא סוגייא כרב יוסף מסתמא כרבה נקטינן וכי תימא א"כ למה להו לרב אויא ולרבה בר אביה למשקל משכונא ולאערומי איכא למימר דאינהו מחמרי אנפשייהו אי נמי משום חששא ואיכא מאן דגריס רבא ופסק הלכה כרב יוסף משום דהוא רביה דרבא ואין הלכה כתלמיד במקום הרב ואחרים אומרים דאי נמי גרסינן רבא לא קיימא לן כרב יוסף אלא כרבא דבתרא הוא והריא"ף ז"ל לא הכריע בהלכות דבר אבל הרמב"ם ז"ל פסק בפ"ד מהלכות י"ט כמאן דאמר ניתנה ליתבע. ומכל מקום לכולי עלמא אי תפיס לא מפקינן מיניה כי הא דרבא בר עולא דמערים ושקיל מיניה ועוד דאנן לא ניתנה ליתבע קאמרינן כלו' בב"ד אבל בין דידיה לדידיה תבע ואי תפיס תפיס ולא עוד אלא דאי אזיל אידך ותפיס מידי מיניה דמלוה מפקינן מיניה דלוה ויהבינן למלוה דהשתא לאו הלוואת יום טוב הוא דמגבינן אלא גזילה הוא דמפקינן מיניה:

ומיהו היכא דלא תפיס מלוה זוזי אלא משכונא והדר לוה ותפיס ההוא משכונא גופיה לא מפקינן מיניה דהא לא קנייה מלוה לגמרי וכי הדר תפיס ליה לוה דידיה קא תפיס הלכך אי מפקינן מיניה מידי לוה הלוואת יום טוב הוא דקא מגבינן:

מונה אדם את אורחיו ואת פרפראותיו מפיו אבל לא מן הכתב. כתבו בתוס' דלא אסרו מתוך הכתב אלא בקורא מפיו דומיא דמונה בפיו דקתני אבל להסתכל בכתבא למנות במחשבתו מותר דהא א"ל היכירא וה"ר יונה ז"ל כתב דאפילו הכי אסור דהא ההוא ברייתא דמייתי בשילהי שמעתא דקתני כתב המהלך תחת הצורה ותחת דיוקנאות אסור לקרותו בשבת תני לה בתוספתא אסור להסתכל בו:

דף קמט.

אלא איכא בינייהו דכתב אכותל ומתתי. פי' דאפי' מתתי למ"ד שמא יקרא שרי דגודא בשטרא לא מחלף אבל אין הכי נמי דלמ"ד שמא ימחוק אפילו מכותל לכותל אסור כדמוקמינן לעיל בסמוך מדרבא:

לא לעולם דכתב אכותל ומדלי. פירש הריא"ף ז"ל בהלכות דאמאי דאיכא בינייהו דרב ביבי ואביי קיימינן ואהדרי' לאוקומא קמייתא דאיכא בינייהו דכתב אכותל ומדלי ורבא לא תיקשי לן דתנאי היא הלכך רב ביבי ואביי גזירה שמא ימחוק סבירא להו דגודא בשטרא לא מחלפא הלכך כל היכא דליכא למיחש שמא ימחוק כגון דכתב אכותל ומדלי דבכי האי גוונא ליכא למיחש למחיקה דהא לית ליה דרבא שרי:

ואביי כי פליג עליה ואמר ליה אין הכי נמי ודאי מודינא לך דכל היכא דמדלי לשמא ימחוק ליכא למיחש דאנא נמי פליגנא עליה דרבא אלא מיהו נמי דלשמא ימחוק ליכא למיחש לשמא יקרא איכא למיחש דסבירא ליה דגודא בשטרא מיחלף ועל כרחין אית לן למימר הכי דאביי נמי פליג עליה דרבא דאי לא אביי דאתא למיסר אפילו היכא דכתי' אכותל ומדלי למה ליה לאהדורי אטעמא דשמא יקרא בשטרי הדיוטות בטעמא דשמא ימחוק נמי מצי למימר וכדרב' אלא שמע מינה דבין אביי בין רב ביבי לית להו דרבא ואינהו סבירא להו דת"ק ורבי אחא בפלוגתייהו פליגי דנהי דתרוייהו לא סבירא להו הא דרב' אפילו הכי אסר תנא קמא לקרות הכתב שעל גבי הכותל משום גזירה דשמא יקרא בשטרי הדיוטות דסבירא להו דגודא בשטרא מיחלף וכדאביי ור' אחא מתיר דסבירא ליה דגודא בשטרא לא מיחלף וכדרב ביבי ודאמרי בגמרא תנאי היא דתניא היינו לומר דאע"ג דרבא מצי מוקי ת"ק דר' אחא כוותיה ולפרושי פלוגתייהו אי אמרי' דאפילו מדלי אסור או לא מ"מ על כרחיה ר' אחא סבר לה דלא כוותיה וכיון שכן אף אנו נאמר דרב ביבי ואביי תרוייהו פליגי עליה ומפרשי פלוגתייהו דר' אחא ות"ק בפלוגתייהו דידהו דפליגי בגודא בשטרא אי מיחלף אי לא אבל לעולם אפילו ת"ק דרבי אחא לא ס"ל כרבא והא דתניא מונה אדם את אורחיו כו' מכתב שעל גבי הכותל כרבי אחא אתיא דאמר גודא בשטרא לא מיחלף וא"ת ולמה לי לאוקמי כולהו דלא כרבא נימא דכולי עלמא אית להו דרבא והכא בדחייק מחיקה ובגודא בשטרא אי מחליף אי לא מיחלף פליגי איכא למימר אין הכי נמי אלא כיון דהא דרבא על כרחין תנאי היא דתניא אין רואין במראה דעל כרחין רבי שהוא מתיר במראה הקבוע בכותל לא סבירא ליה דרבא אהדדי לאוקמתין קמייתא כיון דלעיל לא סתרינן לה אלא מדרבא:

ולענין הלכה פסק הריא"ף ז"ל כרב ביבי במאי דס"ל דגודא בשטרא לא מיחלף דסוגיין בהכי ריהטא אבל במאי דסבירא ליה דהיכא דמדלא חיישינן למחיקה לא קיימא לן כוותיה אלא כרבא דאמר אפילו גבוה שתי קומות הלכך כתב מכתב לעולם אסור חייק מחק בכותל לעולם מותר וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל בפכ"ג מהלכות שבת:

והר"ז הלוי ז"ל פירש שמועה זו בספר המאור בענין אחר אבל פירושו עולה לפסק הלכה כדברי הריא"ף ז"ל:

הכא במראה של מתכת עסקינן פי' דתנא קמא אסר בה אפילו קבועה ומיהו שאר המראות אפילו לתנא קמא שרי דאע"ג דת"ק ס"ל כרבא ה"מ לומר שהשוו מדותיהן במין אחד אבל להמיר במין אחד אטו אותו מין שראוי לחוש בו אפילו רבא מודה דלא מחמרינן תדע דהא אמרינן בפ"ק דאם אדם חשוב הוא מותר ולא גזרינן אטו שאינו חשוב ובשמש נמי חלקו בין מישחא לנפטא ולא גזרו מפני זה הלכך נקטינן דמראה שאינה של מתכת בין קבועה בין שאינה קבועה שריא ומראה של מתכת אפילו קבועה אסירא זהו דעת הריא"ף ז"ל:

ומפני זה נהגו נשים לראות בשבת במראה של זכוכית וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפכ"ד מהלכות שבת אבל ה"ר משה ב"ר יוסף והר"ז הלוי ז"ל פירשו דכי אמרינן הכא במראה של מתכת עסקינן לפרושי טעמא דגזירה הוא דאמרינן אבל אין הכי נמי דת"ק כי היכי דאסר במראה קבועה של מתכת הכי נמי אסר בכל המראות כולן דסבירא ליה שחכמים השוו מדותיהן לגמרי ומה שנהגו עכשיו הנשים לראות במראה של זכוכית למד עליהן הר"ז הלוי זכות שלא נאסר לראות במראה של זכוכית אלא לאיש שמתקן עצמו בזוג של ספרים אבל האשה שאינה רגילה בנטילת שער בזוג מותרת לראות במראה של זכוכית. ובמראה של מתכת אחד האשה ואחד האיש אסורין בשבת לפי שהיא עשוייה להשיר בה נימין המדולדלות ובזה אחד האיש ואחד האשה שוין. א"ד ז"ל ואינם נכונים לפי שברייתא זו בנשים היא שנויה ובירושלמי בפ' במה אשה ה"ג התם אין רואין במראה בשבת ואם היתה קבועה בכותל רבי מתיר וחכמים אוסרים רבי אחא בשם ר' בא טעמא דאהין דאסר פעמים שהיא רואה נימא א' לבנה ונימא א' שחורה תולשה והיא באה לידי חיוב חטאת והאיש אפילו בחול אסור לפי שאינו דרך כבוד וכן מה שפיר' ז"ל דתנא קמא אפילו בשאר מראות הוא אוסר אינו נכון דאם איתא הכי איבעי ליה למיתני רבי מתיר בכל המראות חוץ ממראה של מתכת שאינה קבועה דהא כיון דרבי לית ליה דרבא על כרחין בשאר מראות שרי ואם איתא דת"ק אסר בכל המראות הכי איבעי ליה למיתני

כדכתיבנא אלא וודאי עיקרן של דברים כדברי הריא"ף ז"ל דאפילו תנא קמא לא אסר אלא במראה של מתכת אבל שאר מראות אטו מראה של מתכת לא גזר:

דף קמט:

מפיס אדם עם בניו ועם ב"ב על השולחן ואפילו מנה גדולה כנגד מנה קטנה. כ' הראב"ד ז"ל דלא קי"ל הכי אלא אפילו עם בניו אסור ואפילו בחול ומשום קוביא ומאי דשרינן הכא מטעמי דרב יהודה אמר שמואל דאמר מותר אדם להלוות לבניו ובני ביתו בריבית כדי להטעימן טעם ריבית הא אמרינן התם בפרק איזהו נשך דלית הלכתא כוותיה משום דדילמא אתי למיסרך אלו דבריו ז"ל. ולי אע"ג דלגבי ריבית דאורייתא חששו אפשר דלסרך קוביא דרבנן לא חששו והיינו דלא אסיקו בסוגיין ולא קיימא לן הכי דילמא אתי למסרך כדאסיקו בפרק איזהו נשך עלה דרב יהודה וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפכ"ג מהלכות שבת וכן נראה דברי הר"ז הלוי ז"ל:

דף קנ.

הא קמ"ל אומר אדם לחבירו הנראה שתעמוד עמי לערב וכר' יהושע בן קרחה כך נראה שגורס רש"י ז"ל ובנוסחאות שלנו הא קמ"ל לא יאמר אדם לחבירו הנראה שתעמוד עמי לערב ודלא כרבי יהושע בן קרחה וגירסת רש"י ז"ל נ"ל עיקר מדקא פסיק ר"י הלכה כרבי יהושע בן קרחה ואיהו דאמר הלכה כסתם משנה:

פוסקין צדקה לעניים בשבת. תמהני אמאי שרי דהא תנן אין מקדישין ומצאתי בשם רבינו נסים ז"ל דלא אסרו אלא להקדיש כלי ידוע משום דהוי כמקח וממכר אבל לא אסרו לחייב אדם עצמו לגבוה בדיבורו ועדיין אין נוח לי דהא אין מעריכין אין כלי ידוע הוא ואפילו הכי אסור וצל"ע:

דף קנ:

מותר אדם לומר לחבירו לכרך פלוני אני הולך למחר. פי' ואפילו נמי א"ל ולך עמי שרי דכיון שאם יש שם הולך רשאי באמירתו ובחשיכתו ואקשינן מדתנן אין מחשכין על התחום דאם איתא דבאמירה רשאי להחשיך נמי רשאי וכדתנן כלל אמר אבא שאול כל שאני זכאי באמירתו רשאי אני להחשיך עליו:

בשלמא אחר דומיא דכלה משכחת לה למיגז ליה אסא. כתבו בתוספות דמהא שמעינן דאפילו במידי דאיכא איסורא דאורייתא דומיא דמיגז אסא לאחר דווקא להחשיך על התחום הוא דאסור משום דמוכחא מילתא אבל לחוך התחום דלא מינכרא מילתא כגון

הולך לגינתו שבתוך התחום להחשיך ולהביא פירות מותר. וא"ת והא אמרינן בעירובין לא יטייל אדם בתוך שדהו לראות מה היא צריכה וכן לא יטייל אדם לפתח מדינה כדי ליכנס למרחץ מיד אלמא אפילו תוך התחום נמי אסור. י"ל התם הוא שמהלך בתוך שדהו שהיא צריכה לניר ולעיבוד ומינכרא מילתא וכן נמי מטייל על פתח מדינה שהמרחץ שם מינכרא מילתא ואיכא חששא:

אמרינן המבדיל בין קדש לחול ועבדינן צרכין. כתב רש"י ז"ל להיכירא בעלמא ללוות המלך ועבדינן צרכין ואח"כ אנו מבדילין על הכוס נראה מדברי ז"ל שהוא מפרשה בלא כוס כלל שאינו אומר אלא המבדיל בין קדש לחול ומיד מותר לעשות צרכיו כתב הרשב"א ובלבד שיבדיל בתפלה ואיני רואה הכרח בזה. אבל מדברי הריא"ף ז"ל בפרק ערבי פסחים נראה שהוא מפרש הא דאמרינן הכא בשם ובכוס שהוא ז"ל כתב שם דרב אשי ורב כהנא דהכא אית להו שאינו צריך לומר אלא הבדלה כהבדלתו של רבי יהודה הנשיא אלא שאפשר לפרש דבריו שם בענין אחר שיהו מוסכמים לדברי רש"י ז"ל ואין לי להאריך. וגם הרשב"א ז"ל כתב שדברי רש"י ז"ל עיקר:

דף קנא.

מותר אדם לומר לחבירו שמור לי פירות שבתחומך ואני אשמור לך פירות שבתחומי. כ' הרשב"א ז"ל בשם התוספות דמהא שמעינן דישראל שקבל עליו שבת קודם שחשיכה מותר לומר לישראל חבירו לעשות לו מלאכה פלונית דכיון דלחבירו הוא מותר אין באמירתו כלום וכדאמרי' הכא שכיון שמותר לישראל חבירו לשמרן מותר לומר לו מי שאסור בשמירתן ואין הנדון דומה לראיה דשאני הכא שאם יש שם בורגנין הרי הוא עצמו שומר:

ואמר לו לך למקום פלוני למחר אבל לומר לנכרי לך בשבת והבא אסור אפילו הביא מעצמו לצורך ישראל תנן במתני' לא יספוד בהן ישראל ואע"ג דאמירה לנכרי שבות לא שנא אמר ליה עשה מלאכה פלונית למחר ולא שנא אמר ליה עשה אותו היום אפילו הכי הקלו במלאכה הנעשית בחול ולא רצו להקל במלאכה הנעשית בשבת וכן נמי אסור לומר לנכרי מערב שבת עשה מלאכה פלונית למחר לצורך המת ולצורך כלה דהא כל מאי דשריא לצורך המת ולצורך כלה אע"ג דליכא תקנתא דבורגנין שרינן בעלמא כל היכא דא דאיכא תקנתא בבורגנין ומחיצות ואפילו הכי אמרינן בפ"ק גבי אגרות שאין משלחין אותן ביד נכרי מערב שבת אא"כ קצץ לו דמיהן והא התם אם יש שם מחיצות מביא דמשום שטרי הדיוטות ליכא באגרות שלום ושל עסקי רבים ואפילו הכי כולן

אסורות כך כתב הרמב"ן ז"ל ומדבריו אתה למד דסבירא ליה ז"ל דאגרות שלום לא מיקרו שטרי הדיוטות:

סכום מקח. פירש"י ז"ל מנה מאתים והרמב"ם ז"ל כתב בפרק כ"ד מהלכות שבת ואומר לו לך למקום פלוני כו' לא מצאתי במאה הבא במאתים ובלבד שלא יזכור לו סכום מקח נראה מדבריו שהוא מפרש סכום מקח כדברי בעל הלכות ז"ל שכתב דאי נקיט מיניה בזיון דינקא והשתא נקיט חד דינקא דלא לימא ליה מלא לי דינר:

מתני' כותי שהביא חלילין בשבת לא יספוד בהן ישראל פירש"י ז"ל לא יספוד בהן ישראל. לעולם. וקנסא הוא משום דמוכחא מילתא דבשבילו הביא דאין דרך להביא חלילין אלא בשביל מת. ולא מחוור דאם איתא ליתני רישא לא יספוד בהן עולמית כדקתני סיפא לא יקבר בו עולמית. ועוד דאי עולמית קאמר משום שנעשית בהן מלאכה בשביל ישראל קנסינן לעולם כי באו ממקום קרוב מאי הוי הרי נעשית בהן מלאכה של תורה בשביל ישראל שהביאן ארבע אמות ברשות הרבים אלא וודאי כי קתני לא יספוד בהן לא לעולם קאמר אלא בכדי שיעשו והיינו דקתני אלא אם כן באו ממקום קרוב ואין הכי נמי דבעינן שישהה בשעת ההספד כדי שיבואו משם אלא משום דסתם הספדן אינו ממש בשעה שחשכה ואם באו ממקום קרוב סתמן יש בו שיעור משום הכי קתני לה סתם ולא תיקשי לך מאי שנא גבי חלילין דלא מיתסר אלא בכדי שיעשו ומאי שנא גבי ארון וקבר דאמרינן לא יקבר בו עולמית דהא פרכינן ליה בגמרא ומשנינן בעומד באיסטריא כלומר שהוא במקום פרהסיא ואיכא גנאי למת אבל חלילין דלא מפרסמו א"נ קבר שאינו עומד באיסטריא שרי בכדי שיעשו וכמו שנפרש עלה דההיא בס"ד:

והא דמפלגינן בסיפא גבי קבר שנעשה בסתם לשנעשה בשביל ישראל וגבי חלילין לא מפלגינן כתב הרמב"ן ז"ל דהיינו טעמא לפי שאין דרכו של נכרי לקונן ולספוד בחלילין ולפיכך בסתם אנו תולין שבשביל ישראל הביאם מה שאין כן בחופר קבר דמסתמא לדעת עצמן עשאוהו:

ואיכא מ"ד דכי תנן לא יספוד בהן ישראל וכן נמי לא יקבר בו עולמית דווקא אותו ישראל שנעשה בשבילו הא ישראל אחר שלא נעשה בשבילו מותר מיד ולא בעינן אפילו בכדי שיעשו והביא ראייה ממה ששנו כאן בתוספתא כותי שהביא חלילין בשביל ישראל בשבת לא יספוד בהן אותו ישראל אבל ישראל אחר מותר עשו לו ארון וחפרו לו את הקבר לא יקבר בהן אותו ישראל אבל ישראל אחר מותר ומדלא קתני לא יקבר בו עולמית ועוד דקתני כותי שהביא חלילין לא יספוד בהן אותו ישראל בחלילין לא מיתסר אלא בכדי שיעשו וכדכתיבנא אלמא לא יקבר ולא יספוד בהן עד כדי שיעשו קאמר ובשאינו

עומד באיסטריא ואפילו הכי קתני אבל ישראל אחר מותר אלמא לא בעינן בכדי שיעשו אלא לאותו ישראל ממש שנעשית המלאכה בשבילו וכדאמרינן בפ' אין צדין דהבא בשביל זה מותר לישראל אחר ואחרים חולקין ואומרים דלא מקלינן בהכי אלא באיסורין דרבנן אבל באיסורין דאורייתא לא דהא בפרק אין צדין לא אמרינן בגמרא מותר לישראל אחר אלא בבא מחוץ לתחום אבל ביש במינו במחובר דאמרינן התם דלערב נמי אסרינן בכדי שיעשו ולא מפלגינן כלל בין אותו ישראל לישראל אחר אלמא כל שנעשית מלאכת איסור דאורייתא בשביל ישראל לא מפלגינן בין ישראל אחר לאותו שנעשית המלאכה בשבילו וכדאמרינן בתוספתא דלישראל אחר מותר לאחר שהייתה כדי שיבואו קאמר דלאותו ישראל שנעשית מלאכה בשבילו אסור לעולם ואפילו בחלילין דמיירי בשהביאן בפרהסיא והוה ליה כקבר העומד בסרטיא אבל לישראל אחר לאחר כדי שיעשו שרי הא תוך כדי שיעשו אסורין לכל וכן דעת הרמב"ם בפ"ו מהלכות שבת וכבר כתבתי מזה בפ' כל כתבי בס"ד:

גמרא ושמואל אמר חיישינן שמא חוץ לחומה לנו. פירש"י ז"ל דשמואל לקולא כאותה שאמרו בחגיגה שמא באמבטי עיברה וכדאמרינן נמי חוששין משום זנות ואין חוששין משום קדושין וה"פ רב אמר מקום קרוב ממש דבעינן שיודע הדבר לנו בבירור שממקום קרוב באו ושמואל פליג עליה ואמר דאפילו הביאום מחוץ לעיר תלינן לקולא ואמרינן שמא חוץ לחומה בתוך התחום לנו בערב שבת ולשמואל מתני' הכי קתני לא יספוד בהן ישראל אא"כ יש לתלות שבאו ממקום רחוק ובהא דקאמר רבא דייקא מתני' כוותיה דשמואל והגיר' הנכונה לפי פירושו של רש"י ז"ל כך היא אמר רבא דייקא מתניתין כשמואל דתנן עיר שישראל וכותים דרין בה כו' ומשנה היא במסכת מכשירין וסייעתיה דשמואל מדר' יהודה דאמר באמבטי קטנה אם יש בה רשות הרוחץ בה מיד דאלמא תולין להקל דבמוצאי שבת הוחמה ולא פליג ת"ק עליה דרבי יהודה ודקתני רוחץ בה מיד לאו מיד ממש קאמר אלא בהמתנת זמן מועט שתוכל להתחמם ע"י בני אדם מרובין:

ולענין הלכה קיימא לן כשמואל דהא סייעיה רבא ואמר דמתניתין כוותיה דווקא ונמצינו למדין לפי פירושו של רש"י ז"ל דכל היכא דמספקא לן מילתא תלינן לקולא ומיהו איכא למידק עלה מדאמר רב פפא בפרק אין צדין גבי נכרי שהביא דורון לישראל דאם יש מאותו המין במחובר לקרקע אסור ולערב נמי בכדי שיעשו והא התם דאיכא למתלי שנתלשו מערב יום טוב ואפילו הכי מצרכינן לערב בכדי שיעשו תי' ה"ר יונה ז"ל דכל שיש מאותו המין במחובר דרכן של בני אדם ללקוט אותן בידן ביומן ואין לוקטין אותן מבערב וכיון שרובן עושין כן אין תולין להקל ואכתי איכא למידק מדאמרינן בפרק

בכל מערבין גבי ליפתא דאתא למחוזא דחזייה רבא דמכמשה ואמר הא' וודאי מאתמול עקירא מאי אמרת מחוץ לתחום אתאי הבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר ומדאמרינן מאי אמרת ולא אמרינן מאי איכא משמע דספוקי הוה מספקא ליה ואפילו הכי תלינן לחומרא והכא דקא מייתי סייעתא הכא לשמואל הוא דקאמר לה התם אלמא שמואל דאמר חיישינן לאו לקולא קאמר דאי הכי קשיא דרבא אדרבא י"ל לעולם שמואל חיישינן לקולא קאמר וכפי' של רש"י ז"ל ורבא נמי כוותיה סבירא ליה ודקא אמרת התם מאי אמרת מחוץ לתחום אתאי לרווחא דמילתא קאמר לומר דאפילו לרב דלא תני לקולא שרי דהבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר זהו דרכו של רש"י ז"ל:

אבל הגאונים ז"ל פירשו דשמואל דאמר חיישינן לחומרא קאמר וה"פ רב אמר מקום קרוב ממש דכיון שהוא ראינוהו היום שהוא מביאן ממקום קרוב שרי ושמואל אמר אפילו הכי אסור דחיישינן שמא בלילה הביאן ממקום רחוק אלא שלנו חוץ לחומה ועכשיו הוא שמביאו מחוץ לחומה ולפיכך אינו מותר עד שנדע בבירור שלא באו בשבת ממקום רחוק הא בספק חוששין וסייעיה רבא לשמואל מדתנן מחצה על מחצה אסור ומשמע אפילו יש בה רשות דפליג ת"ק עליה ר' יהודה בבא אלמ' לא תלינן לקולא:

ונמצא לענין הלכה לפי שיטה זו דכל היכא דמספקא לן מילתא תלינן לחומרא וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפ"י מהלכות שבת ומיהו מסתברא במביא חלילין שדרכן להביאן מחוץ לתחום וכן נמי בכותי שהביא דורון מפירות ואינו שרוי עמו בעיר כההוא עובדא דליפתא דכל הני איכא למיחש שמא מחוץ לתחום הביאום אבל בכותי ששרוי עמו בעיר ובפירות המצויין בעיר מפני מה נחוש להם דשמא מחוץ לתחום הביאום אדרבה איכא למימר כאן נמצאו וכאן היו ועוד דספיקא דרבנן הוא ולקולא וכן כתב הראב"ד ז"ל בעירובין דשמעתא דנכסי הכותי קונין שביתה וכן דעת הרשב"א ז"ל:

גמרא ואמאי הכא נמי נימ' ימתין בכדי שיעשו פרש"י דארישא דמתני' קאי דקתני עשו לו ארון וחפרו לו קבר לא יקבר בו אותו ישראל כלומר מיד ומשום הכי פרכינן ואמאי ימתין בכדי שיעשו דהא איכא לספוקי שמא בשביל ישראל נעשה נהי דלית לן לאחמורי ולמימר דלא יקבר בו עולמית כיון שלא נעשה בוודאי בשביל ישראל מ"מ ליבעי כדי שיעשו ומפרקינן בעומד בסרטיא דבכי האי גוונא ליכא לספוקי שנעשה בשביל ישראל שאין קוברין מתיהם שם ודוקא רישא הוא דמוקמינן בעומד בסרטיא אבל סיפא דקתני אם בשביל ישראל לא יקבר בו עולמית אפילו אינו עומד בסרטי' קאמר וכן נראה מדברי הריא"ף ז"ל שלא הביא בהלכות הא דסרטי' כך מצאתי בחידושי הרשב"א ז"ל:

אבל הגאונים פירשו דאסיפא דמתני' דקתני ואם בשביל ישראל לא יקבר בו עולמית פריך אמאי מחמרינן כולי האי ולא סגי לן בכדי שיעשו כמו שסגי בחלילין ומפרקי' דבעומד בסרטיא עסקינן שהוא מקום פרהסיא וגנאי הוא לישראל ליקבר בקבר מפורסם שנתחלל את השבת ולי נראה שאף הריא"ף ז"ל כדברי הגאונים ז"ל הוא סובר וזה שלא הביא בהלכות שעומד בסרטיא משום דה"פ היינו טעמא דבחלילין שריא בכדי שיעשו ובקבר אמרינן לא יקבר בו עולמית משום דסתמו של קבר בסרטיא הוא עומד דהוה לי' מקום מפורסם מה שאין כן בחלילין שדרכן להביא אותן בצינעא ולפיכך לא הוצרך הריא"ף ז"ל להביא אלא סתם משנתינו שאם לא נאמר כן תיקשי לך מתני' אמאי נקט בחלילין היתירא בכדי שיעשו ובקבר איסורא דעולמית דהא אפילו בחלילין כל שהביאן בפרהסיא אסורין עולמית וכמו שנראה מן התוספתא שכתבתי למעלה וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל בפרק ו' מהלכות שבת ואפילו בקבר אי קאי במקום המוצנע שרי בכדי שיעשו וכיון שכן אמאי נקט שריותא בחלילין ואיסורא בקבר אלא וודאי כדאמרן דסתם הבאת חלילין בצינעא וסתמו עשיית קבר בפרהסיא כנ"ל:

ובלבד שלא יזוז בו אבר. מהא שמעינן דאפילו טלטול מקצת שמיה טלטול שלא תאמר עד שיגביה או עד שיגרר אלא כיון שמזיז איסורו של דבר שאינו ניטל אסור וא"ת והא תניא לקמן גבי שלקי של תבואה מכניס ראשו תחתיה ומסלקו לצד אחר אלמא טלטול מקצת שמיה טלטול י"ל התם משום צער של בעלי חיים התירו כן תניא רבי שמעון בן אלעזר אומר עשה עד שאתה מוצא ומצוי לך ועודן בידך ואף שלמה אמר בחכמתו וזכור את בוראיך בימי בחרותיך:

פרק כ"ד מי שהחשיך

דף קנג.

מ"ט שרו ליה רבנן פי' דכשם שאסור לומר לכותי בשבת לעשות לו מלאכה כך אסור לומר לו מערב שבת שיעשה מלאכה בשבת והיינו טעמא דאין משלחין אגרות ביד כותי מערב שבת אלא א"כ קצץ כדאיתא בפ"ק ומש"ה מתמהינן מ"ט שרו ליה רבנן:

קים להו לרבנן דאין אדם מעמיד עצמו על ממונו. כתבו בתוס' בשם ר"ח ז"ל וכן בספר התרומה דמהא שמעינן למי שמתייירא מלסטים או משילטון שהוא מותר לטלטל את המעות כדי להחביאן ומשום הפסד ממונו שרו ליה רבנן כי היכי דשרו ליה הכא כי אין עמו נכרי ואידך אחריני לטלטל כיסו פחות פחות מארבע אמות ואע"ג דתנן מצילין תיק הספר עם הספר אף על פי שיש בתוכו מעות מפני הדליקה ומשמע דדוקא עם

הספר אבל בלא ספר אין מצילין אותו היינו להציל לחצר שאינה מעורבת אבל לחצר שמעורבת כל כמה דבעי מציל והרמב"ן ז"ל סובר דבדליקה אפי' לחצר המעורבת אין מצילין אלא מה ששנו חכמים משום דאי שרית ליה אתי לכבויי כדאיתא בפרק כל כתבי וכמו שכתבתי שם בס"ד. ולפיכך כתב דמי שמתיירא מפני ליסטים לא שרינן ליה מידי מפני הפסד ממונו אלא הוי ליסטים כדליקה וכי תימא אמאי שרינן הכא כתב הרב ז"ל דהכא הכי קאמר אין אדם מעמיד עצמו לכוף את יצרו שיזרוק את ממונו שאוחז בידו להפסידו ומשו"ה שרו ליה הכא אבל אדם מעמיד עצמו שיהא ממונו נפסד מאליו ואינו מכניס עצמו לידי איסור בשביל שיצילנו ומש"ה לא שרו ליה רבנן בדליקה דהתם פסידא ממילא אתיא והביא ראיה לדבר מדמסקינן לעיל בפרק נוטל גבי ארנקי מלאה מעות ששכחו אסרטיא דלא אמרו ככר או תינוק אלא למת בלבד ואמאי לא שרינן ליה אפילו בלא ככר כי הכא אלא ודאי היינו טעמא דכל היכא דהפסדא ממיל' אתיא כי ההיא דארנקי אדם מעמיד עצמו ומש"ה לא שרו ליה רבנן מידי אבל אין אדם מעמיד עצמו שיוליך לאיבוד מה שבידו ומש"ה שרו ליה רבנן הכא הרשב"א ז"ל הקשה עליו דבסוגיין משמע דלא מפליגין בין מאי דנקיט בידיה ובין מאי דמנח אארעא מדאמרינן בלישנא קמא דרבא גבי מציאה ולא אמרן אלא דלא אתא לידיה ומשמע דדוקא במציאה דלא אתא לידו הוא דלא שרינן מידי אבל בכיסו דומיא דמציאה דלא נקיט ליה בידיה שרו ליה רבנן אלמא כל היכא דזכה ביה לא שנא נקיט ליה בידיה ולא שנא מנח אארעא שרו ליה רבנן דדא ודא אחת היא דבכולהו גווני קים להו לרבנן דאין אדם מעמיד עצמו על ממונו ולפיכך כתב ז"ל שיש לדון להתיר כדברי רבותינו הצרפתים ז"ל אלא שמצא להם תשובה ממקום אחר דהכא כי שרינן ליה מפני הפסד ממונו הוא דשרינן אלא כי היכי דלא אתי לידי איסור' דאוריית' אבל במי שמתיירא מפני לסטים מאי איכא דאי לא שרית ליה אתי לטלטולי אטו שלא יבא לידי טלטול מי שרינן ליה טלטול הילכך לא שרינן ליה כלל. אלו דבריו ז"ל

ותשובה זו איני מכיר דכי היכי דאמרינן הכא דאין שם נכרי ואידך אחריני דהתירו לטלטולי פחות פחות מארבע אמות כי היכי דלא ליתי לטלטול ד"א כאחת לפי שאם לא התירו לו כלל לא ישמע לך ויבא לטלטול להדיא אפילו באיסורא דאורייתא הכא נמי איכא למימר למי שבאו עליו ליסטים שאם לא תתיר לו טלטול דרבנן בביתו והולכת פחות פחות מד"א אף הוא לא ישמע לך ויטלטל אפי' ד"א בב"א ואיני רואה הפרש בין זו לזו כלל. אלא כך אני אומר דהיינו טעמא דשרו ליה רבנן הכא ובדליקה לא שרו ליה לפי שכל הפסד שהוא נופל פתאום שאפילו בלא איסור שבת אדם בהול עליו וצריך

שימהר הצלתו כגון דליקה בכי הא שייך למימר מתוך שאדם בהול על ממונו אי שרית ליה אתי לכבויי לפי שמתוך שהדבר נחפז הרבה ואין לבו עליו אי שרית ליה מידי אף הוא לא יתן דבריו לשיעורין ואתי לכבויי הכל כי האי גוונא טפי איכא למיחש למתוך שאדם בהול מדאיכא למיחש לאין אדם מעמיד אבל הכא אין השעה דחוקה כ"כ שיהא לבו בהול עליו ואי שרית לי' אף הוא יציל בההוא גוונ' דשרית לי' בלחוד ואי לא שרית לי' מידי אף הוא לא יעמיד עצמו על ממונו ויציל כי היכי דבעי והיינו לישנ' דלעיל אמרי' מתוך שאדם בהול והכא אמרי' לפי שאין אדם מעמיד עצמו כנ"ל ומההיא דפ' נוטל אמרי' שאין הדבר נחפז שיהא לבו בהול עליו היינו טעמא דלא שרו ליה רבנן לפי שכיון שבעיר הוא ואפי' הוא לישב לערב לא שייך למימר אין אדם מעמיד עצמו על ממונו שהרי יכול להציל ממונו בלא דחיית אסור ולענין ליסטים נראין הדברים שלבו של אדם בהול עליהן בדליקה שהרי הצלתן נחפזת אפילו בלא איסור שבת ואי שרית ליה מידי אתי לידי איסורא דאורייתא זהו דעתי:

אבל אתאי לידיה ככיסו דמי משמע דהכי נקטינן דאע"ג דבלישנא בתרא מספקא לן מציאה הבא לידו מהו כיון דהאי איסור' דרבנן בעלמא הוא נקטינן לקולא כלישנא קמא ועוד דאפילו ללישנא בתרא כיון דספוקי הוא דמספקא לן הוה ליה ספקא דרבנן ולקולא כך נראין דברי הרמב"ם ז"ל בפ"ב מהלכות שבת אע"פ שלא נתחוור לי לשונו שם אבל לא נראה כן מדברי הריא"ף ז"ל שכתב בהלכות דוקא כיבוי אבל מציאה לא ולא חלק בין אתאי לידי' ללא אתאי לידי':

מ"ט [חמור] אתה מצווה על שביתתו. פי' דוקא אע"ג דליכא הכא משום שביתה דהא אמרינן בסמוך מניחה עליה וכשהיא עומדת נוטלה הימנה אפ"ה כיון דבמלאכה גמורה הוא מצווה על שביתת' לנכרי יהיב ליה ולא לחמור איכא דאמרי לחרש יהיב ליה ואיכא דאמרי לקטן יהיב ליה וכיון דלא אפשר (לא) יהיב ליה להי מינייהו דבעי וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ד מה' שבת ומסתברא דכי יהיב ליה לקטן הני מילי דיהיב ליה כשהוא מהלך וכשהוא עומד נוטלו ממנו וכדאמרינן לקמן בבהמה דאי לא הוי ספי ליה איסורא דאורייתא בידים וקרי ביה לא תאכילום כדאיתא בפרק חרש ואמרי' התם לא יאמר אדם לתינוק הבא לי חותם הבא לי מפתח אבל מניחו חולש מניחו זורק ובפרק כל כתבי נמי תנן קטן שבא לכבות אין שומעין לו ואוקימנא בגמ' בקטן העושה על דעת אביו וכתב הרשב"א ז"ל שמכאן יש להביא ראיה דאיסורא דאוריית' ודרבנן שרי למספי לקטן בידים וכדמוכח בפרק חרש ואע"ג דכל היכא דקא עביד מחמת גדול אפילו מדרבנן נמי אסור כי היכי דלא ליתו למסרך דהא כבוי דליקה דרבנן הוא לר"ש דמלאכה שאינו צריכה

לגופ' היא ואפי"ה אין שומעין לו הכא כיון דאיכא למגזר דאי לא שרית ליה אתו למעבד איהו איסור דאורייתא בידים שרינן ליה ולא חיישינן בכי הא דדילמ' אתי למסרך:

דף קנג:

אין שם לא נכרי ולא חמור ולא חרש ולא שוטה ולא קטן מאי א"ר יצחק כו'. פי' דאי איכא חד מהני לא שרינן ליה להוליכה פחות פחות מד"א לפי שהוא קרוב לבא לידי איסור תורה ומהא משמע דטפי חמורה הולכת פחות פחות מארבע אמות מנתינת כיסו לנכרי וכיון שכן נראין הדברים דמציאה אסור להוליכה פחות פחות מד"א דכיון דאמרי' לעיל גבי נכרי דוקא כיסו אבל מציאה לא דילמא לא שרינן במציאה נכרי כ"ש דלא שרינן בה פחות פחות מד"א דחמיר טפי. אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפרק הנז' דבמציאה נכרי אסור אבל הולכת פחות פחות מד"א שרי ונתן הוא ז"ל טעם לדבר בשאלת שאלותיו דבכיסו מתוך שהוא בהול על ממונו פעמים שהוא נחפז ללכת ושמא יוליכנו ד"א ולפיכך לא התירו לו לכתחילה להוליכה פחות פחות מד"א ולאסור לגמרי לא רצו לפי שאין אדם מעמיד עצמו עליה והתירו לו להוליכה פחות פחות מארבע אמות שמתוך שאינו בהול ונחפז כל כך להצילה לא אתי להוליכה ארבע אמות בבת אחת ואין טעמו מחוור וכבר השיגו הראב"ד ז"ל:

והלא מחמר הוא. הא דלא אקשי ליה דקא עבר משום שביתת בהמתו משום דהוה מצי מתרץ ליה דילמ' בחמור שאינו שלו ושאלה ושכירות לא קנו ואמסקנא לא קשי' מידי דכיון דלא עביד עקירה והנחה אפילו משום שביתת בהמתו נמי ליכא דאפי' בגופו נמי פטור ומכאן ראיה למה שכתבתי בפרק קמא דעבודה זרה דבאיסור דמחמר לא שנא בהמתו ולא שנא בהמת חבירו:

רץ תחתיה עד שמגיע לביתו ואם תאמר אי הכי ליתני מתניתין האי תקנתא נמי בכיסו וכ"ת לא רצה לגלותה תנן נמי בגמרא לעיל הכי אין שם לא חמור ולא חרש מטלטלו פחות פחות מארבע אמות או רץ. תי' הרמב"ן ז"ל דדוק' בחבל' הוא דשרינן הכי לפי שאין דרכו של אים לרוץ עמה ורץ בה אית ליה היכר' טפי אבל רץ בכיס ל"ל היכר' ואסור:

המחמר אחר בהמתו בשבת בשוגג חייב חטאת במזיד חייב סקילה. והקשה הרמב"ן ז"ל א"כ ליתנייה גבי אבות מלאכות בפ' כלל גדול י"ל דהתם מלאכות קתני ושם הוצאה והעברה בין דקא עביד לה איהו בין דקא עביד לה בהדי בהמתו חד הוא:

דף קנד:

בקרני דאומני דלא חזיא ליה. פי' מפני שהן מוקצין מחמת מיאוס דרב הונא כרבי יהודה סבירא ליה דאע"ג דאמרינן בפ' מפנין במוקצה דטלטול סבר לה כר' שמעון כבר כתבתי בפרק כירה בשמעתא דמוכני מה שנראה לי דדוקא במידי דחזי לאכילה הוא דאמרינן דבאיסור טלטול סבר לה כר' שמעון לפי שאינו מקצהו אלא מעיקר תשמישו דהיינו לאכילה אבל מידי דלא חזי לאכילה כקרני דאומני כי אקצה מטלטול אקצה א"נ קרני דאומני אפילו לר"ש לא חזו דע"כ לא שרי רבי שמעון בשרגא דנפטא אלא משום דחזי לכסויי ביה מנא אבל הני לא חזו להכי דכיון דאי נפל מתברי לא עבידי לכסויי בהו מנא: **והא** קא מבטל כלי מהיכנו. מדאקשינן הכי ולא אקשינן והא אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל ושרי להביא כרים וכסתות לקרני דאומני שמע מיניה דלא חיישינן לדרבי יצחק דאמר אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל בשבת כ"כ הריא"ף ז"ל בהל' והר"ז הלוי ז"ל הקשה עליו דהא בפרק כירה משמע דרב הונא אית ליה דרבי יצחק מדאמרינן התם פוקו ואמרו ליה לרבי יצחק כבר תרגמ' רב הונא לשמעתך בבל וכיון שכן אע"ג דלא קיימא לן כרבי יצחק הוה ליה לאקשויי מינה לר"ה אלא הכא היינו טעמא דלא חיישינן לדר"י משום דאפי' ר"י מודה במקום הפסד מרובה והיינו דאמרי' בסוגיין מהו דתימ' להפסד מועט נמי חששא קמ"ל אלא מאי דשרי רב הונא ולא חייש לדרבי יצחק משום הפסד מרובה הוא דשרי דאי לא אפילו בשולסא בשלפי זוטרי דליכ' משום בטול כלי מהיכנו הוה לן למשרי א"ו משום דחיישינן לדרבי יצחק הוא דלא שרינן האי הוא פרוקא דשמעתא אליבא דרב הונא ולדידן נמי נהי דלא קיימא לן כרבי יצחק משום דרבים פליגי עליה כדאיתא בפ' כירה אפ"ה לא שרינן להביא כרים וכסתות אפילו לשלפי זוטרי דבולסא דלא טרחינן טירחא יתירה בדבר שאין עליו תורת כלי כל עיקר זו היא שיטת הר"ז הלוי ז"ל. אבל הרמב"ן ז"ל הקשה עליו דרבי יצחק ודאי לא שרי לטלטולי כלל לצורך דבר שאינו ניטל אפילו במקום הפסד מרובה וראיה לדבר מדאמרינן בפרק משילין דתנן ומכסין את הפירות בכלים מפני הדלף וכן כדי יין וכן כדי שמן ואיתמר עלה אמר עולא אפילו אוירא דלבני ורבי יצחק אמר אפילו פירות הראויין ואזדא רבי יצחק לטעמיה דאמר אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל ואוקמ' עולא למתני' בדטבלא ואקשינן בשלמא למ"ד היינו דקתני כדי יין וכדי שמן אלא למ"ד למה לי' כדי יין וכדי שמן אצטריכא ליה מהו דתימא להפסד מרובה חששו להפסד מועט לא חששו קמ"ל והא פירות דהפסד מרובה הוא ואפילו הכי לרבי יצחק אין כלי ניטל אלא בראויין דרב הונא דשרי הכא להביא כרים וכסתות לית ליה לדרבי יצחק וכדברי הריא"ף ז"ל ולפי זה אי אפשר לגרוס

כבר תרגמ' רב הונא לשמעתה בבבל דאמרי' הכא מהו דתימא להפסד מועט נמי חששו דאלמא דבקרני דאומני משום הפסד מרובה אתינן בהו והיינו מאי דשרי' לבטל [כלי מהיכנו לשעה כמו שיתבאר בסמוך בס"ד:

בשלפי זוטרי. פי' שכיון שיכול לשמוט כל כר וכר מתחתיהם כדאמרינן במטות שעל גבי הכר בפרק נוטל לא מיקרי מבטל כלי מהיכנו וכ"ת היאך אפשר לנער הלא מדע' הניחן וק"ל דבמניח נעשה בסיס לדבר האסור ליתא דלא מיקרי מניח אלא בשהניחן על דעת שיעמדו שם אבל הכא לא נתכוון אלא על דעת לשומטן אבל בשלפי רברבי שא"א לשומטן אסור משום הפסד מרובה ע"ד הר"ש הלוי ז"ל לא התירו לו ביטול כלי מהיכנו דחמיר טפי אבל בשלפי זוטרי כיון שאפשר לשומטן לית בהו משום מבטל כלי מהיכנו דבטול לשעה אינו ביטול אלא א"כ נתבטל לכולי יומא. ולפי"ז הא דאמר רב חסדא בפרק כירה גבי אין נותנין כלי תחת הנר לקבל בו את השמן אמר רב חסדא אין נותנין כלי תחת תרנגולת לקבל ביצתה ודייק לה ממתני' דתנן אין נותנין כלי כו' דוקא בשמקצה את הכלי מדעתו כל אותו היום לקבלת הביצה והשמן זהו ביטול כלי מהיכנו אבל אם דעתו לנערן מותר זהו לפי שטת הר"ז ז"ל ואחרים אמרו כשם שאסור לבטל כלי מהיכנו לכל היום כך נמי אסור לבטל למקצת היום דאי לא תימא הכי כי אקשי' בפרק כירה עליה דרב יוסף דאמר משום דהא מבטל כלי מהיכנו ממתני' דנותנין כלי תחת הנר לקבל ניצוצות דאצטריך לשנויי ניצוצות אין בהם ממש וכן נמי אקשי' עליה ממתני' דנותנין כלי תחת הדף ואצטריך לשנויי בדלף הראוי למה ליה לשנויי הכי לישני ליה דלאו במבטל אותו כלי לאותו דבר לכל השבת עסיקי' אלא ודאי לבטל כלי למקצת שבת נמי אסור אלא מיהו לבטל כלי מהיכנו לכל השבת חמיר טפי דאפילו במקום פסידא לא שרינן ליה והיינו דאצטריך לשנויי הכא בשלפי רברבי כיון דקא מבטל כלי מהיכנו לכל השבת אפי' במקום פסידא לא שרו ליה רבנן אא"כ שלפי זוטרי נינהו ולא מבטל כלים מהכנתן לגמרי כל היכא דאיכא הפסד מרובה שרו ליה רבנן אבל היכא דאיכא הפסד כבולסא לא שרו ליה לבטל כלי מהיכנו אפי' לשעה. ולפ"ז ה"ה דהוה מצי לשנויי ברייתי' דהיתה טעונה טבל ועששית בשלפי רברבי אלא דרבות' אשמועי' דלהפסד מועט לא חששו אע"פ שאין מבטל כלי מהיכנו אלא למקצת שבת ולפי שיטה זו הא דמקשינן התם בפרק כירה מכופין את הסל לפני האפרוחים כדי שיעלו ושירדו ומפרקינן משום דמותר לטלטלו אחר שירדו דאלמא לא חיישינן לבטל כלי מהיכנו לשעה התם היינו טעמא דכיון דבידו להפריחם כל שעה שירצה ואין צריך לטלטלם אפי' מן הצד לאו בטול הוא שאם לא יעלו לקיניהן יתפזרו אילך ואילך ויאבדו:

ונמצא פסקן של דברים שלפי שיטת הר"ז הלוי ז"ל לא מיתסר לבטל כלי מהיכנו אלא לכל השבת אבל לשעה שרי אפילו איכא פסידא ולפי השטה האחרת שכתבנו אפילו דלשעה להפסד מרובה חששו ושרינן אבל לכל השבת אפילו במקום הפסד מרובה לא חששו ואסור:

היתה בהמתו טעונה טבל ועששיות מתיר החבלים. פי' לצדדין קתני טבל כשאינו צריך לכלי כגון תבואה ופירות אבל יין וכיוצא בו שהוא צריך לכלי מביא כרים ומניח תחתיה וכדתניא בפרק נשברה לו חבית של טבל בראש גגו מביא כלי ומניח תחתיה ואמרינן עלה התם טבל מוכן הוא אצל שבת שאם עבר ותקנו מתוקן והכא ה"ק היתה בהמתו טעונה טבל אינו נוטלו בעצמו לפי שאינו ראוי לטלטל וכדתנן בפרק מפנין אבל לא את הטבל ואם טעונה עששית דומיא דטבל דהיינו כולסא דלא חזי למידי אינו מביא כרים להניח תחתיה:

מכניס ראשו תחתיה ומסלקו לצד א' כבר כתבתי למעלה בסוף פרק שואל דהכא משום צער בעלי חיים הוא שהתירו לכן הא בעלמ' אפי' טלטול אסור וכדתנן ובלבד שלא יזיז בו אבר:

והא איכא צער בעלי חיים. פרש"י ז"ל וליתי דאורייתא ולידחי דרבנן בטול כלי מהיכנו. הקשה עליו הרמב"ן ז"ל דאפי' תמצא לומר דצער ב"ח דאורייתא למה יבטל כלי מהיכנו וידחה של דבריהם בכדי אדרבא יתיר חבלים ואע"ג דמצטרו זיקי דמוטב שיפסדו נודות ואל יצטערו בעלי חיים ואל יבטל כלי מהיכנו דהא תלמוד גבי הא דרב הונא דלעיל בסמוך אקשינן והא קא מבטל כלי מהיכנו לא אמרינן דלישרי משום פסידא ולא משום צער בעלי חיים דאורייתא וכ"ת קסבר רב הונא דצער בעלי חיים דרבנן דכיון דלא שמעינן ליה בהדיא הכי למה לן לאוקמתא דלא כהלכת' משום צער בעלי חיים דאורייתא ואפי' בשלפי רברבי שרי לכך פי' דאעקר עובדא קאי כלומר מפני [מה] לא רצה לפרקה משום דלא לצטרו זיקי והא איכא צער בעלי חיים וקא עבר אדאוריית' ופריק קסבר צער בעלי חיים דרבנן ובמקום פסידא לא חששו לצער ב"ח. ולי נראין דברי רש"י ז"ל עיקר משום דאפי' דמ"ד צער ב"ח דאורייתא ה"מ שלא לצורך תשמישו של אדם אבל לצורך תשמישו ושמירת ממונו ודאי שרי שאם לא תאמר כן אסור להטחין חמור ברחיים מפני צער בעלי חיים א"ו לצורך תשמיש של אדם לא חיישינן לצער בעלי חיים כלל וכיון שכן היכי מקשינן והא איכא צער בעלי חיים וכו משום צער בהמתו יפסיד דבשו ומדותיו הא ודאי לא אלא הכי מקשינן כיון דרבן גמליאל לא היה מחייב להפסיד אח שלו בשביל צער בהמתו אם אית' דצער בעלי חיים ליתי ולידחי בטול כלי מהיכנו דהוי מדרבנן מאי

קשיא ליה אי הכי מאי מקשה בדרב הונא והא קא מבטל כלי מהיכנו ולשני ליה דמשום צער בעלי חיים שרינן אינה קושיא אצלי ומדפסיק רב הונא ואמר היתה בהמתו טעונה כלי זכוכית ולא מפליג בין משוי מרובה למשוי מועט משמע דאפילו במשוי מועט שרי ובמשוי מועט זימנין דליכא צער בעלי חיים כדאמרינן לעיל בפרק במה בהמה יוצאה גבי אוכף חמרא אפילו בתקופת תמוז קרירא ליה הילכך ליכא לאוקומי שריותיה דרב הונא משום צער בעלי חיים אבל הכא הוא דמקשי שפיר דכיון דלמוצאי שבת מתה ודאי מצטערת היתה בנתים וכיון דלא הוה מחייב רבן גמליאל להפסיד את שלו מפני צער בהמתו ליתי צער בעלי חיים ולידחי בטול כלי מהיכנו ומפרקי' דלמאן דאמר דאורייתא אין הכי נמי אבל רבן גמליאל סבירא ליה דצער בעלי חיים דרבנן אבל מדברי הרמב"ם ז"ל בפכ"ט מהלכות שבת נראה שהוא מפרשה כדברי הרמב"ן ז"ל:

הלכתא צדדין אסורין צדי צדדין מותרין. ואם תאמר הא הלכתא כאביי אתא דאמר לעיל דכולי עלמא צדדין אסורין והכא בצדי צדדין קמפלגי ודלא כרבא דאמר דמאן דאסר בצדדין אסר נמי בצדי צדדים והוה לן לממנייה בהדי יע"ל קג"ם י"ל דכאביי נמי לא אתייא דאביי מסתמא בין בצדדין בין בצדי צדדין אסר דלא שביק ת"ק דרבים נינהו ועביד כרבי שמעון בן אלעזר דשרי בצדי צדדין א"נ י"ל דת"ק דר"ש בן אלעזר בין:

כאן חסר כמו חצי דף וחבל על דאבדין:

ת ו ש ל ב ע